EDOARDI VVOTTONI OXONIENSIS DE DIFFERENTIIS ANIMALIVM LIBRI DECEM.

AD SERENISS. ANGLIAE REGEM EDOARDVM VI.

Cum ampliſſimis indicibus, in quibus primùm authorum nomina, unde quæquæ deſumpta ſunt, ſingulis capitibus ſunt notata & deſignata: deinde omnium animalium nomenclaturæ, itémque ſingulæ eorum partes recenſentur, tam græcè, quàm latinè.

LVTETIAE PARISIORVM

APVD VASCOSANVM.

M. D. LII.

Cum priuilegio Regis.

IN LIBRVM DE ANIMALIVM DIFFERENtiis, Edoardi Vvottoni Oxonienſis præfatio, Ad ſereniſſimum Angliæ Regem Edoardum, eius nominis ſextum.

QVONIAM uel temeritate quadã inductus, uel ingenij confidentia ad hoc inflammatus uideri poſſum, Edoarde Rex illuſtriſſime, ut de animalium differẽtiis ſcriberem: hac præfatione apud tuam Maieſtatem, qua ſtudiorum meorum conatus aduerſus illius culpæ iniuriam defenderem, ac tuerer, utendum eſſe iudicaui. Quod equidem eò libentius faciendum putaui, quòd alius nemo occurreret, cui iuſtius otij mei rationem redderem: quem & natura mihi principem, uitæque rectorem, & uoluntas mearum actionum moderatorem conſtituerunt. Simúlque etiam expetebat animus hoc modo literarum ſtudioſis hominibus cognitum & perſpectum eſſe, primùm quis fuerit huius laboris initio conatus meus: deinde, quæ cauſæ me huius ingenij tenuitatis non inſcium ad hoc opus ſuſcipiendum impulerint: denique quidnam id ſit, quod in hac re præſtare, & perficere uoluerim. Id uniuerſum quicquid ſit, ſi minus, quàm pro dignitate tantæ rei effectum eſſe uidebitur: ſpero bonos uiros, non uoluntatem mihi, ſed uires defuiſſe cogniturος. Quo nomine maiorem in illis iudiciorum æquitatem mihi promitto, ſi quid forte in iſtis uel erratum, uel non ſatis accurate tractatum inuenerint, rei in qua operam ſtudiúmque poſuimus difficultate perſpecta, & uoluntate communia ſtudia iuuandi conſiderata.

Equidem cùm ante multos annos, quoſcunque nanciſci licuit authores, qua tum legendi & ſtudendi mira auiditate tenebar, antiquiſſimos optimóſque euoluiſſem: quicunque eam doctrinæ partem ſcriptis illuſtraſſent, quæ ad rem medicam pertinerent, præclarè quidem omnia à pleriſque deſcripta & exculta animaduerti: eius tamen generis eſſe uidebantur, quæ lectorem requirerent attentum, literarum meditationi uehementer deditum, in omni ſcriptorum uarietate uerſatum, præſtanti quadam memoriæ ui, naturæque bonitate ſingulari præditum: ſi cuncta illa parata ac præſentia habere uellet, quæ uſui forent: præſertim quũ illa non uno loco, aut intra unius ſcriptoris operum ſepta, ſed paſſim & uelut in medio poſita, maxime uero in latiſſimis illis philoſophorum & hiſtoricorum campis inuenirentur. Hæc res uſqueadeo animum meum commouit, ut commentarios quoſdam ſubſeciuis operis mihi cõficiendos proponerem, quorum ueluti indicio ad authores ipſos, ſi uſus poſtularet, in re dubia conſilij capiendi gratia facile deduci poſſem. Qua in re quum diu multúmque laboraſſem, & nonnihil aſſecutus mihi uide-

rer, posteaquam doctissimorum uirorum commentaria Ioãnis primùm Ruellij, deinde Georgij Agricolæ amici quōdam & familiaris mei scripta & in lucem edita uidissem: maxima tandem me laboris parte leuatum sanè intelligebam. Nam hic de iis omnibus, quæ intra terræ uiscera nasci, animáque carere natura uoluit, cuiusmodi sunt metallici terrarum lapides, atque id genus alia. Ille de iis quæ super terram aluntur, quales sunt stirpes omnes, déque earum rerũ natura uniuersa, (quæ omnem ferè medicam materiam in se complectuntur) ueterum in hoc genere scriptis adiuti, tanta eruditione, iudicio, copia, & orationis luce scripserunt, ut frustra in iis postea operam studiúmque ponendum existimauerim. Illam itaque Venerem tam feliciter exorsam, & egregiè perfectam probandam & suspiciendam, non aliqua noua audacia attingendam esse censui. Vnum tamen hoc restare uidebatur, quòd nimirum intellexerim, quæ de natura eorũ, quæ in aëre, aut sub aquis uitam agãt, hoc est de animalium generibus uariè & fusè à ueteribus scripta fuere, qui collegerit adhuc extitisse neminem. Quamobrem in huius operis meditationem, si quando per negotia licebat, & quidpiam subsecìui temporis incidebat, omni cura & conatu incumbendum esse duxi. Res uerò tandem eò perducta est, ut cùm ipse mihi satisfecissem, & hanc studiorum meorum partem eum quem animo finem constitueram assecutam uidissem: uehementer à me contenderint ex amicis doctissimi quidam uiri, quibus labores meos communicaueram, ut quod mihi in hac re studiorum ueluti compendium parassem, id studiosis omnibus publicarem. Hic hæsisse me fateor, mihíque ipse iam omni consilio destitutus uidebar. Nam neque amicorum flagitationi, ne ingratus: neque publico commodo, ne ingratissimus existimarer, deesse potui. Cum uero mecum cogitarem, quàm ab eo alienum esset uitæ meæ institutum, & omnis studiorum ratio, ut editis aliquando libris iudicium orbis subire uellem, quàm nihil temporis scriptioni, nihil humanioribus literis, quibus styli uirtus dignitásque aliqua parari posset, dedissem: contrà quàm omne tempus in eorum scriptis, qui philosophiam, aut medicinam ingeniorum monumentis græcis aut latinis iuuerunt consumpsissem, nec alium laboris mei finem mihi proposuissem, quàm ut ea solùm intelligerem: inclinatam ferè uoluntatem reuocaui, nec illi animi mei inductioni locum date uolui, senex in eam arenam ut descenderem. Verum enimuero magnæ istæ causæ non erant, erant tamen, sed ad amicorum studia non erant magnæ satis. Itaque quid istuc inquam? Si isthunc animum induxistis uestrum esse utile: nolo reip. ullum cōmodum in me claudier. Ergo ne amicorum uoluntates contemnere tam ardentes, néue publicum commodum morati uideremur, publicãda hæc nostra recepimus, non tamen quoquo modo, sed quæ inter nos conuenerunt, ea si seruatentur. Sunt autem illa huiuscemodi, Ioannes est Masonus, amicus meus singularis & patronus, uir præter fortunæ splendorem, quo

uirtus illum extulit, omnibus cum naturæ, tum industriæ adiumentis eximiè ornatus. Is tuo iussu ac uoluntate in Galliam proficiscēs, ut apud Henricum regem legatione fungeretur, accepto à me libro, uel extorto potius, pactus est curaturum se, si facta legendi copia excellenti illic doctrina ac iudicio præditis hominibus probaretur, & eum allaturus fructum uideretur, qui hic à plerisque sperabatur, eum ut typographo daret, sin aliter eueniret, mihi meum redderet, ipse ne hoc amplius exposceret. Quibus rebus ad exitum huius cōsilij non omnino temerarij, aut arrogantis adductus sum, habes illustrissime Rex. Quid uerò in hoc genere effecerim, atque utinam aliquid effecissem: sed quid efficere uoluerim, nunc accipies. Cùm in animo mihi esset animalium rationem quo potissimum modo dignosci possent, excutere atque explicare: cùm alios nonnullos, tum uel maxime Aristotelem proponēdum putaui, quem in ea re imitarer, scriptorem certè in omni doctrinarum genere excellentem, & propè singularem, quo uel Cicerone teste, nihil acutius, nihil politius. Hoc igitur ceu itineris duce usus, (explicata tamen prius & declarata ratione qua animalium differentiæ inueniri possint) initium paulò altius ab ipso Animali repetere instituti, & ita repetere, ut si quæ non illius propria, sed superiorum generum communia occurrerint, ea ipsa suo, hoc est primo loco, plana fecerim. Multa enim in pluribus etiam genere diuersis eadem reperiuntur. In sequentibus deinde, si quæ species sub se non multum inter se differētes, sed in eodem genere positas complectebantur: ea ita tractaui, ut communis ipsorum natura postulabat. Post hęc species ipsas ad sua quasque genera reduxi, quæque propria ipsarum essent, eásque ab aliis rebus omnibus separarent, ea statim adiunxi. Sic etenim probaturum me omnibus hanc docendi uiam arbitrabar, si ea quæ generis natura ad species pertinebāt, in speciebus nō reperirentur, sed ita orationem formarem, ut neque rebus obscura fieret, neque uerbis superuacaneis redundaret. Iam σχόλια ad marginem & in fine capitum apposui, earum rerum, quas, quòd scitu dignæ ei ἄτι, impeditas relinquere consultum non fuit: neque tamen contextui ea inserere uolui, quòd uerebar ne tædium lectori, non uoluptatem essent allatura. Quid, quòd multa ex iis ne inseri quidem possent? nisi forte quibus de rebus uariæ sunt authorum sentētiæ, uariæ codicū lectiones, eas res à propositi serie non putes seiungendas. Quid, quòd sæpe sola certorū animalium nomina inueniuntur, sæpe, licet præter nomina uim eorum propriam descriptam uideris, ignorabis tamen, quo pertineant, aut ferātur. Omitto græcæ linguæ phrases, quæ subinde tales sunt, ut latina eas lingua non assequatur. Omitto uersiones hominum doctissimorum, in quibus uel primas tenebat Theodorus Gaza, quæ si quando à græcorum authorum mente aberrabant, in uiam ut redirent curaui. Neque uerò unquam cuiusquam errores dissimulandos, sed semper & sine conuitij suspicione prodendos, & sine ostentatione ingenij corrigendos esse iudi-

caui. Cum igitur latina græcæ lectionis ope sarta tecta præstarentur, si græca ipsa uitio afficiebantur, nec occurreret ulla ratio corrigendi, coniectura apta & idonea utendum censui. quod à nobis factum est, cùm in aliis quibusdam, tum etiam in Athenæo & Oribasio, quòd horum authorum exemplaria minus multa suppetebant. Atque ut nostræ coniecturæ intra sententiarum contextum locum habere non debebant: sic si quæ breuiter à nobis ideóque obscure tractata fuere, (quoniam ut breuitatis studiosi fuimus, ita & obscuritatem quantum licuit, uitauimus) eadem fusius & maiore luce ab aliis explicata cognouimus, id iudicauimus in uoluminum marginibus magna diligentia adnotãdum. Postremo si quid forte occurrebat, quod uel propter rei obscuritatem intelligi non poterat, uel propter meam inscitiam à me intellectum non erat, id à me non est dissimulatum: sed in marginum quoque spatiis ascriptum, quod alij cum in ea loca inciderint, facilius per otium quid sit, uniuersum poterunt inuestigare. Atque hæc quidem hactenus. Illud ab omnibus uehementer peto, cum plerisque non minor, bonis certe maior etiã existimationis, quàm uitæ cura sit: si quæ sint in hoc opere, cuiusmodi multa esse scio, non ea circunscriptione cõclusa, quã debet: si sermo minus elegans, & politus, si dicendi genus scabrum & inæquabile cuiquam uideatur: ut hanc à me institutam fuisse commentandi rationem perpendat: ut quæ in singulis authoribus repererim, ea uerbis non meis, sed ipsorum reddiderim, si quidem latinè fuissent scripta. Nam è græcis, quæ fuerunt translata, in iis interpretum uerba assumere uolui, ea quæ à græcis non discrepare animaduerti. Neque hic ferè quicquã inuenies, quod è meo capite natum statuatur. Veterum scriptorum sententias in unum quasi cumulum coaceruaui, de meo nihil addidi. Atque illis ipsis ueteribus, ne in furti crimen fortè uocarer, singulis sua reddidi, descriptis nõ solùm ad finem huius præfationis authorum nominibus, unde quæque desumpta sunt, uerumetiam cuique capiti præfixis. Iam ne uniuersa tibi euoluere necesse sit, in aliis studiis occupatissimo, cum pauca fortassis desiderentur, indices quosdam rerum omniũ, qui non modo quid in quoque libro, sed etiam quid in singulis cuiusque libri capitibus tractetur, admoneant, conficiendos, & uniuerso operi præponendos putaui. Quo fiet ut & temporis rationi in his legendis consulatur, & ad id quod quæsierit aliquis, ueluti manu quadam ductus in eo solo legendi laborẽ ponat. Qua in re si unius labor, multorum otio consuluit, non est hoc committendum, ut multorum otium unius laboris conuitium faciat.

Tuæ itaque Maiestati, princeps optime, hoc quicquid est laboris dicare idcirco æquissimum putaui: quandoquidem si qui fructus ex his percipi posse uideantur, eorum primitias tibi offerẽdas iure existimauerim, cui uni me meáque dedo, prout omnia debeo. Christus seruet tuam serenitatem diutissime incolumem.

Londini. XXII. Octobris M. D. LI.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΦΟΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΗ
Ἐδουάρδον Ὀθωνόν, τὸν τὴν περὶ ζώων βίβλον
συγγράψαντα, Ἰωάννου Γωπύλου ἰατροῦ.

Ἡ βίβλος τίνος ἐστί; τί δὲ φράσον ἐνθάδε κεύθεις;
Οὐ γάρ μοι δοκέεις ἠλέμαθ᾽ ὅττι φέρειν.
Ἄνθεα παντοδαπῶν ἐγὼ βίβλος κεμάσαξ
Εἰμὶ Ἐδουάρδου ἐλλογίμου θυγάτηρ.
Κεῖνος γὰρ σοφίῃ τ᾽ ἀρετῇ πεπυκασμένος ἀνήρ,
Οὐ παρέπαν χαλεποῦ φειδόμενος καμάτου,
Πολλέων τε ξυναθροίσας, οἷα μέλισσα φιλεργὸς,
Τεῦξέ με ἐκ σελίδων, πᾶσιν ἐϋφρονέων.
Χρῆμα δὲ τιμαλφέστατον ἐν στήθεσιν ἐμοῖσι,
Καὶ τοῖς σπουδαίοις χρήσιμον ἂν κατέχω.
Τετραπόδων κεύθω ὑψιπετέων τε πετηνῶν
Καὶ ὑδατοτροφέων οὔνομα τῶν τε πόδων.
Πολλὰ δὲ νωχελίῃ αἰεί τ᾽ ἐῤῥιμμένα δέλτοις,
Καὶ πολλοῖς ἀφανῆ ἐς φανερὸν προφέρω.
Πάντα δὲ ταῦτα ἔοργε καλὸς καὶ μέρμερος ἥρως
Κλεινὸς Ἰωάννης, κῦδος ἔχων σοφίης.
Οὗτος Ἰωάννης γὰρ ὁ Μακεδόνιος φιλόμουσος
Ἦν, καὶ αἰχμητής, ἔργ᾽ ἀρετῆς ποθέει.
Τῷ, κυδαίνων μουσοπόλους κλέος ὅσσον ἀνέπτη
Βρεττανίῃ λαμπρᾷ τῇ ἰδίῃ πατρίδι.
Πολλή σοι χάρις ὦ βίβλε ποικιλόμορφε ἀγαυή,
Ταῦτα μοι εἰρομένῳ σεμνὰ μετερχομένῃ.
Καί γε σὲ τῷ τεύξαντι Ἐδουάρδῳ θεὸς αὐτὸς
Δοίη ὄλβος ἀεὶ, ταῦτα πονησαμένῳ.
Μακεδονίῳ δὲ ἀπειρέσιον καὶ ἄφθονον αἶνον
Προξενέοντι σοφοῖς ἔργα τὰ ἀθάνατα.

PRIVILEGII SENTENTIA.

CAVTVM est authoritate regia, ne quis alius præter Vaſcoſanum, hos decem libros Edoardi Vvottoni philoſophi & medici clariſſimi, De differentiis animalium, ante ſexennium in hoc Francorum regno imprimat, néue uendat. Qui ſecus fecerit, libris & pœna in ſanctione æſtimata, mulctabitur. Datum Lutetiæ Pariſiorum IIII Nonas Ianuarij M. D. LII.

Guyot.

SVMMATIM HÆC INSVNT LIBRIS SINGVLIS, ATQVE EX IIS AVTHORIBVS EXCERPTA.

In primo libro generatim explicatur, quibus modis constituuntur animalium Differentiæ: & præterea animalium partes recensentur.

Liber ſecundus ea ſpeciatim docet à quibus colligi debent animalium differentiæ.

Liber tertius continet animalium sanguine præditorum differentias.

Liber quartus continet Hominis differentias.

Liber quintus continet animalium quadrupedum uiuiperarum differentias.

MVLTIFIDA.

BISVLCA.

SOLIPEDES.

Liber sextus continet ea quae cortice integūtur φολιδωτὰ à Graecis dicta, Quadrupedes scilicet ouiparas, & serpētes.

SERPENTES.

Liber ſeptimus continet auium differentias.

FIDIPEDES.

Liber octauus continet quæ in sanguine præditis sunt aquatilia: quæ scilicet in aqua uictum quærunt & in aqua quoque pariunt: uidelicet pisciū & Cetorum genera.

Chartilaginei Pisces. & Plani.

SAXATILES.

Liber decimus continet Exanguium Aquatilium Differentias, scilicet Mollium, Crustaceorũ, & Testatorũ quæ Zoophyta appellantur: quæ & à nõnullis pisces uocantur.

MOLLIA.

CRVSTATA.

TESTATA.

ZOOPHYTA.

FINIS.

LOCORVM, QVAE IN HOC OPERE AB Edoardo Vuottono uel citantur uel exponuntur, catalogus.

FINIS

Edoardi Vuottoni Oxoniensis

DE DIFFERENTIIS ANIMALIUM LIBER I.

Ad serenissimum regem Angliæ Edoardum eius nominis sextum.

C

Animal quid sit, & quo differat ab iis quæ non sunt animalia. Caput I.

B ANimal undique absolutum atq; ἔννουν, id est mente præditum esse mundum, cuius circuitu flexu teguntur cũcta, Plato nobis author est: idemque quatuor in eo animalium genera contineri prodidit. Vnum scilicet deorum cælestium, & igneum hoc quidem atque rotundum: alterum πτηνὸν καὶ ἀερόπορον, id est uolucre & aëriuagum: ἔνυδρον, tertium, hoc est aquatile: quartum πεζὸν καὶ χερσαῖον, id est terrestre, aut in terra uictitans. Verum cũ substantiæ, quæ natura constant, partim ingenitæ immortalesque seculis o-
C mnibus à sapiẽtię professoribus putentur, partim ortus participes atque interitus intelligantur: nos partem illam nobilem ac diuinam minus cõtemplari propterea possumus, quòd admodum pauca sensui patent, quorũ ope de iis, quæ in illis rebus nosse cupimus, facultas nobis cogitãdi, indagandique suppeditetur. Reliqua autem illa animantium genera, quæ nos quoque animalia appellamus, quòd eas nobis socias familiaresque habemus, nosse uberius possumus. De harum itaque differentiis disseramus, nullum genus pro uiribus omittentes, uel uilius uel nobilius: cum nulla res sit naturæ, quanuis uel uilissima appareat, in qua non mirandum aliquid habeatur. In animantium genere uniuerso, primum genus plantarum est: earúmque alia ab alia differt, eò quòd perfectioris uitæ particeps esse uide-
D tur. Vniuersum autèm earum genus, si ad cætera respicias, quæ anima uacant, ipsum quasi animal est: at respectu animalis, inanime esse uidetur.

Sed enim digressus hinc ad animalia cõtinuus procedit. Natura enim cõtinue ab inanimatis ad animalia transit, per ea quę uiuant quidem, sed non sunt animalia: ita ut parum admodum alterum ab altero differre uideatur, propter suam propinquitatem. Viuunt enim principio, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur uita plantæ. adhærendo enim capiunt primum & incrementum & alimentum. Sunt item in mari nonnulla quæ ambigas animál ne sint an planta. Spongiæ enim natura simillima plantis est. Cæterum paruo quodam discrimine subinde alia præ aliis iam adipisci uitam sensumque uidentur. Quin & sentiendi uim ita habent nonnulla, ut

leuiter & perobſcure ſentire uideantur. Quandoquidem itaque anima- E
lia ab iis quæ uiuunt tantum, parte animę ſenſuali, ſentiendíue facultate o-
mnino ſeparari conſtet, eò præcipue quòd ſenſum habeat, definietur ani-
Animal. mal. Erit itaque animal corpus animatum, quod ſenſu præditum eſt. Non
tamen in omnibus animalibus par ineſt ſentiendi uis: ſed aliis ſenſus om-
nes, aliis pauciores dedit natura. Sunt enim quinque numero: uiſus ſcilicet,
auditus, olfactus, guſtus, & tactus. Quorum tactus omnibus animantibus
adeo neceſſarius cenſetur, ut niſi hunc habeat ſenſum, non poterit animal
quæ iuuant, nocéntue, hęc quidem uitare, illa uero amplecti. Eſt uero & gu
ſtus tactus quidam, qui & alimenti cauſa non minus neceſſarius habetur.
his igitur ſi priuetur, ut animal ſeruetur, uiuátque, minime erit poſſibile.

Omnibus itaque quæ animalis nomine cenſentur, tactus ineſt & guſtus, F
& maxima etiam ex parte olfactus: niſi quod forte imperfectũ animal fue-
rit. Horum enim quibuſdam ſolum tactus ineſt: reliqui autem ſenſus non
ex neceſſitate, ſed ſalutis potius gratia dati ſunt. Neque enim omnibus ne-
πορευτικά. ceſſario inſunt, ſed iis tantum quæ locum mutare nata ſunt, πορευτικὰ uocãt:
hoc nanque genus non tangendo ſolum, ſed eminus etiam ſentire oportet,
ſi permanere animal debeat. Quando igitur ſentiendi facultate conue-
niunt omnia, quo pacto unumquodque ab alio diſcrepet, explicãdum iam
nobis eſt.

Quibus modis conſtitui debeant animalium differentiæ. Cap. II.

NOn ſenſus ſolum, ſed & alia nõnulla ſunt, quæ partim multis, partim G
omnibus animalibus inſunt cõmunia: uiuendi nimirum ratio, mo-
res animalium, aliíque affectus actionéſque, & præterea partes. Actiones
autem & affectus intelligi uolo, inceſſum, generationem, incrementum,
coitum uenereum, uitámque ac mortem, uigiliam & ſomnum, reſpiratio-
nem, iuuentam & ſenectam, ualetudinem proſperam aduerſámue, ſexum
maſculinum aut fœmineum, atque uocem, & quęcunque id genus alia poſ
ſunt generi animalium tribui. Per hæc potiſſimum & quæcunque huiuſ-
modi alia, differentias animalium conſtitui dignum eſt. Quibus de rebus
primum ueluti formula quadam agendum: deinde generatim diſcuſſione
A partibus. diligentiore diſſerendum cenſemus. Profecto differentiæ quæ in partiũ,
morum, aliorúmque affectuum, & uictuum actionúmque ratione uerſan- H
tur, colligi debent: partium quidem, eò quòd animalium alia ſanguinẽ ha-
bent, ut homo, equus: alia exanguia ſunt, ut apes, ueſpæ. Item aliis pedes na
tura dedit, aliis negauit. Et quæ obtinent pedes, aut binos habent, ut homi-
nes atque aues, duo hæc tantummodo genera: aut quaternos, ut lacerti, ut
A uictus rat. canes: aut plures, ut centipedes & apes. Per uictus rationem differunt ani
σαρκοφάγα. malia, eò quòd alia carne ueſcuntur, alia frugibus: alia omnia attingunt, ut
καρποφάγα. cornices, alia cibo ſui generis proprio utuntur, ut apes, melle, & paucis qui-
παμφάγα. buſdam aliis aluntur. aranei uenatu muſcarum uiuunt. Differunt præter-
ἰδιότροφα.
Ab affectibus ea & moribus animantes: aliiſq; affectionibus: ut aliæ feræ, aliæ cicures in-
A moribus. ueniantur. Atque harum utriuſque, alię perpetuo cicures, ut homo, mulus:
aliæ

A aliæ perpetuo feræ, ut panthera, lupus: aliæ cũ ſint feræ, facile manſueſcunt, ut elephantus. Item aliæ mites ſunt, animóque remiſſæ minimeque peruicaces repugnantésue, ut boues: aliæ animoſæ, peruicaces, & omnino indociles, ut ſus ſylueſtris: aliæ ingenioſæ ac timidæ, ut cerui, lepores, cuniculi: aliæ illiberales, perfidæ, inſidioſǽque, ut ſerpentes: aliæ liberales, fortes, nobiles, ut leones: aliæ feroces & inſidioſæ, ut lupi: aliæ aſtutæ, malitioſæ, callidæ, ut uulpes: aliæ animoſæ, amatrices & aſſentatrices, ut canes: aliæ mites, & manſuetudini addictæ, ut elephantes: aliæ uerecũdæ & cautæ, ut anſeres: aliæ inuidæ, & ornatus, politurǽque ſtudioſæ, ut pauones. Colore etiam differũt animalia: alia nãque unicolora ſunt (appello unicolora, quorum genus totum unum habet colorẽ: quomodo leones fului ſunt omnes: *A colore.* μονόχροα.
B idéque in auibus & piſcibus & reliquis animalibus intelligi uolo: alia uerſicolora ſunt: ſed toticolora (ea autem dico toticolora, quorum corpus totum quidem eundem habet colorem, ſed non omnium eiuſdem generis corpora eundem, ut bos totus albus eſt, aut totus eſt niger:) alia uaria ſunt, idq; dupliciter: aut enim genere toto, ut panthera, ut pauo, & piſciũ nonnulli, ut quæ thraſſæ uocantur: aut non genere toto, ſed parte, ut boues, ut capræ: interdum uariæ generantur: in auium etiam genere, columbæ, & alia pleraque. Sunt uero & per actiones animalium differentiæ, ut alia locum per tempora mutant, alia iuuamen in cõſuetis ſibi locis comperiunt. πολύχροα. ὁλόχροα. ποικίλα. *Ab actiõibus.* *A motu.*

Item animaliũ alia uolatilia ſunt, ut aues, apes: alia greſſilia, ut quadrupedes: alia natant, ut piſces: alia reptilia ſunt, ut angues: alia tractilia, ut hirun-
C dines. His uero modis uariæ colliguntur & aliæ animalium differentiæ: ut animalium alia aquatilia ſunt, alia terreſtria. Et aquatiliũ ordo triplex: alia enim in aqua degunt, uictúmque petunt ex humore, quæ etiam per uices recipiunt & reddunt, nec uiuere poſſunt niſi uerſentur in humore, ut piſces. Alia degunt quidem in fluido, uictúmque inde emoliuntur: ſed aerẽ non humorẽ recipiunt, id eſt ſpirant, & foris parere ſolent. Complura huius generis ſunt, partim greſſilia, ut lutris, latax, crocodilus: partim uolucres, ut mergi & urinatrices: partim etiam quæ nullis pedibus innitantur, ut natrix: nonnulla cum uictũ in humore exerceãt, nec foris uiuere queãt, nihil uel aeris uel humoris recipiunt, ut urticæ, oſtrea. Aquatilium item aliis nandi uis tributa eſt, ut piſcibus: quædam ambulare poſſunt, ut can- ἑρπυστικά. εἰλυτικά.
D crorum genus. Sunt & quæ ſede ſtabili degunt: ut quæ ſaxis affixa omnem uitam traducunt, ut concharum genera nonnulla. Aquatilis item generis, alia marina, alia fluuialia, alia lacuſtria, alia paluſtria, ut ranæ. Terreſtriũ uero animantium, alia ſpirant, ut homo, & quæcunque terreſtria habent pulmonem: alia quanuis non ſpirant, tamen ſedem in terra perpetuo tenent, & uictum inde capiunt, ut ueſpæ, apes. Terreſtrium etiam alia uolucres ſunt, ut aues, ut apes: alia pedeſtria, quorum alia greſſilia, alia tractilia ſunt. Animal autem quod uolucre tantum ſit, ut piſcis, natatile ſolummodo eſt, nullum nouimus. Necnon differentias illas uitæ, actionéſq; animantium continent. Sunt enim aliæ gregales, aliæ ſolitariæ, aliæ uitam ancipitem degunt: ut eædem modo ſocietate, modo ſolitudine gaudeant: tũ

uolucres,tum nantes,tum etiam pedestres. Item aliæ ciuiles,aliæ inciuiles. E

Ciuiles animantes, πολιτικὰ ζῶα.

Ciuiles appello animantes,quæ labori communicant: id est, quarum opus communi efficitur opera,munúsque idem omni est,quod nõ omnibus gregalibus competit.Ciuilis generis est homo,apis,uespa,formica, grus: quarum aliæ sub duce degunt, ut apes:aliæ nulli subditæ imperio sunt, ut formicæ.Sunt item tam ex gregalibus quàm ex solitariis aliæ quæ sedem nunquam mutent, nec peregrinentur: aliæ quæ mutare statuto tẽpore soleant. Et aliæ uim habent uenandi,aut ingenio recondendi sibi dotatæ sunt: aliæ nec ad uenandum aptæ,nec ad recondendum. Item aliæ domicilia sibi parant,ut talpa,mus,formica,apis: aliæ nullis se includere casis patiuntur, ut plures tã insecti generis, quàm quadrupedis. Quinetiam locis discrimen aliud existit: quippe cum aliæ cauernas subeant, ut lacerti, serpentes: aliæ F per summa telluris degant, ut canis, ut equus, ac alia foramina sibi excauant:aliæ nunquam eo munere funguntur.Et aliæ noctu sibi uictum quærunt,ut noctua,uespertilio:aliæ interdiu tantum. Item aliæ mutæ omnino

A strepitu & uoce.

sunt:aliæ strepitum tantum elidunt:aliæ uocem etiam formant. Quarum aliæ loqui possunt:aliæ uocem solam nullis exprimendam literis reddunt. atque aliæ loquaces, aliæ taciturnæ: aliæ oscines, aliæ non canunt. Aliæ præterea camporum incolæ sunt,ut palumbes:aliæ montis, ut upupæ:aliæ cum hominibus degere solent,ut columbi. Item aliæ copia libidinis gaudent, ut perdicum genus, & gallinaceorum: aliæ minus uenere ualent, ut quæ coruinam speciem gerunt:quippe quæ raro soleant coire. Adhæc aliis data est uis dimicandi:aliis ingenium cauendi & euitandi. Præterea quæ G natant,alia pedibus carent:& hæc aut pinnis natant,ut pisces,aut etiam absque pinnis,sed ita mari utuntur,ut terra serpentes, modóque simili repunt in humore:aut sua ipsa latitudine natant, ut cartilaginei generis,quæ plana sunt,& caudam habent, ut raia, pastinaca: alia uero quæ pedes habere uidentur,ut mollia,tum pedibus ipsis,tum pinnis natant.Quæ crusta intecta sunt,suis caudis natant, celerriméque retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio.Cordulus etiam pedibus natat & cauda. Volucrum autem alię penna uolãt,ut aquila,accipiter:aliæ mẽbrana sicca,ut apes,scarabei:aliæ cute,ut uespertilio. Sunt porro quæ uel pẽnis uel cute uolãt,omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiã tales uolare narrãtur.

Animalium genera amplissima. Cap. III. H

AMplissima uero animalium genera,in quæ alia digerantur redigantúrque animalia,quæ saltem nominibus distincta reperiuntur, hæc sunt, auis,piscis,cetus:quæ quidem omnia habent sanguinem. Et terrestre quod sanguinem habet & pedibus caret,genus serpentum est. Adhæc genus testa intectũ est,ὀστρακόδερμον Græci uocant, & ὄστρεον:nos ostreum siue cõcham. Et crusta inclusum aliud,μαλακόστρακον uocant:nec aliud nomen habet commune,ut locustarum & cancrorũ genera. Aliud item μαλάκιον, id est molle, ut lolligines,sepiæ. Adde iis insectorum genus, quæ omnia genera sanguine carent. Reliquorum animantium genera nulla præterea ampla numerantur:

A rantur: unum enim quod plura genera contineat nullum eſt: ſed aut ſimplex eſt, nullis ipſum ſpecificis euarians diſcriminibus, ut homo: aut diuidi quidem in alia genera poteſt, ſed nullis nominibus diſtincta. Quæ enim in genere quadrupede non pennato continentur, ſanguinem quidem omnia habent: ſed alia animal pariunt, alia ouũ: dixerim hæc ᾠοτόκα, id eſt ouipara, illa ζωοτόκα, id eſt uiuipara. Hæc ita impręſentiarum formula expoſuiſſe quadam prægustandi gratia placuit. Reliquum iam eſt ut ad alia trãſeamus.

De partibus animalium. Cap. IIII.

Ante omnia partes animalium ex quibus conſtant, explicandæ ſunt.
B iis enim potiſſimum, atque in primis, tota quoque ipſa inter ſe differunt. Sunt porro animaliũ partes, aut ſimilares, aut organicę ſiue inſtrumẽtales. Similares Græci ὁμοιομερῆς uocant, quòd undique in ſimiles diuidantur particulas, id eſt quòd omnes earum partes tum ſibi mutuo, tum toti ſimiles habeantur: quæ & ſimplices etiam, & primæ, & incompoſitæ nonnunquam appellantur: quandoquidem ex illis conſtitutæ ſunt particulæ, quæ organicæ ſiue inſtrumentales, atque etiam officiales uocantur. Similares autẽ numerantur hæ, os, cartilago, uena, arteria, neruus, ligamẽtum, tẽdo, membrana, caro, adeps, unguis, cutis: his adduntur humores, ut ſanguis, & qui in oculo ſunt, criſtallinus & uitreus humor. Inſtrumentales uero
C partes ſunt, quæ aptæ ſecari in partes, ipſi toti diſſimiles ſunt: ut manus, non in manus ſecatur, aut facies in facies, aut pes in pedes: quapropter & diſſimilares etiam uocantur. Ex hoc partium genere ſunt, quæ non modo partes particulæ'ue, græce μέρη ἢ μόρια, (pars enim cuiuſpiam dicitur quicquid totum complet atque integrat) uerum etiam μέλη, id eſt membra appellantur: uidelicet quæ cum ipſę totius integritate deſcribantur, habeant tamen in ſe partes diuerſas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium, aut pectus: quippe quæ & ipſæ partes ſint totæ, & ex partibus conſtent diuerſis diſſimilaribúſque. Has uero partes totas uoco, & integras: quemadmodum animal aut totũ aliud quoduis, unum eſſe dicitur, & totum quoddam integrúmue, eò quòd ſuis conſpiciatur finibus circunſcriptum, nec ulla ſui parte alij coniunctum: ita & ipſius pars, cuiuſmodi eſt oculus, lin-
D gua, naſus, una eſſe dicitur: totáque & integra, eò quòd appareat ſuis quibuſdam finibus contineri: quòd ſi non eſſet ulla ex parte reliquo corpori annexa, ſed omnino ſeparatà perſiſteret, tũc ſane neque pars, neque membrum diceretur omnino, ſed abſolute unum & totum integrúmque.

De partibus exterioribus diſſimilaribus. Cap. V.

Vt uero nummos ad id quod ſibi quiſque certum exploratúmque habeat probare ſolet, ita & in animalium partibus agendum nobis eſt. Homo itaq; cum ſit omnium maxime animalium nobis familiare, & exteriorum partium eius forma per uſum quotidianum ſit notiſſima, reliquorum proinde animalium exteriores partes, tam ſimilares, quàm inſtru

mentales ita dignoſcendæ ſunt, eò quòd humanis partim eaſdem habent, E partim ſimiles, diſſimiléſue ſint, ſed proportione conueniant. At uero interiores contra. ſunt enim hominum in primis incertæ atque incognitæ. Quamobrem ad cæterorum animalium parteis, quarum ſimiles ſunt humanæ, referentes eas, contemplari debemus. Hominis autem partes, & ſi ſenſu facile percipi poſſint, deſcribendæ tamen ſunt: ut & ſenſum ratio comitetur, atque etiam ut ſeries commentandi ſeruetur perpetua, dum ordinem perſequimur omnium: quò minus lateant ea quæ non eodem modo quo homines, cætera animalia poſſident. Partes itaque primum enumerabimus officiales, quæ externæ ſunt, utpote quæ ſunt per uſum quotidianũ præcipue nobis notę: deinde interiorum ordinem proſequemur: poſtremo quæ ſimilares ſunt, explicare conabimur. F

De capite & eius partibus. Cap. VI.

MAximæ igitur partes, in quas primas diuiditur corpus, hæ ſunt, caput, collũ, thorax, brachium duplex, crus duplex. Caput in animalibus omnibus ſuperiorẽ obtinet ſitum, corporis ſui ratione. Capitis autem pars quæ capillis intecta eſt, calua appellatur: cuius pars prior ſinciput, poſterior occiput eſt. Quod uero inter ſinciput & occiput eſt, στεφάνην dicunt, id eſt coronam. Extremus etiam capillorum ambitus στεφάνη uocatur. Caluę medium illud diſcrimen & æquamẽtum capillorum, uerticem uocamus, Græci κορυφὴν dicũt, unde & δικόρυφοι, id eſt biuertices dicti, quibus diſcrimẽ G illud geminum eſt: uerum non oſſe, ſed æquamento. Faciem partem eam nominamus duntaxat in homine, quæ in priore parte caluæ ſubiacet. Pars faciei frons, quæ ſub ſincipite poſita, inter idipſum & oculos eſt: huic quæ prætenditur cutis, προμετωπίδιον dicitur: in qua rugæ, ῥυτίδες dictæ. Ab utraque frontis parte, tempora ſita ſunt. Supercilia ſub fronte bipartito diſtincta. inter ea quod medium eſt, μεσόφρυον: at eorum partes quæ naribus proximæ ſunt, ὀφρύων κεφαλαί, id eſt ſuperciliorum capita dicuntur: & οὐραί, id eſt caudę, quæ ad tempora accedunt. pilos uero ipſos medici nõnulli τύλους uocarunt. Superciliis oculi ſubiacent duo: quorum partes ſuperius inferiúſq; oculos tegẽtes, palpebræ appellantur. Pilos, qui extremo palpebrarum ambitui adhærent, cilia nominamus. extremus uero palpebrarum ambitus, unde excreſcũt cilia, ταρσὸς uocatur. Humor oculi quo uidemus, pars uideli- H cet illa quę in medio eſt, pupilla, quod eam ambit, nigrũ oculi dicitur: quod poſtremo nigrũ circũdat, cãdidũ oculi uocatur. Pars etiã cõmunis ſuperioris inferioriſq; palpebrę angulus eſt, quẽ duplicẽ uterq; oculus habet: alterũ iuxta nares, alterum iuxta tempora. Auris pars capitis qua audimus eſt. huius pars exterior, quæ plana patuláque manet, Latinis auricula, Græcis πτερύγωμα eſt, (quaſi alam dixeris aut pinnã) quæ ſolum chartilagine & cute conſtat. Qua uero parte ſui extrema ab anteriore in poſterius uertitur, &
*κυβοειδὲς. quaſi reflectitur, κυρτοειδὲς dicitur. ſub hoc, quod ueluti dimidiũ circuli eſt, ad rotũditatẽ uergens, & in mucronẽ exurgens, ἴτυς appellatur. quod uero huius acumini ſubeſt concauũ, κογχίον. rotũdũ quod in medio eſt foramen,

meatus

A meatus auditorius uocatur. Suprema autem pars pinna dicitur: inferior fibra. Pars illa interior anfractui cochleæ similis, desinit in os quod auriculã plane imitatur. Partem inter utrunlibet oculum, & aurem, & uerticem positam, tempora appellamus. Item pars faciei inter oculos sita, nasus est: cuius partes concauæ utrinq; positæ, nares dicuntur, græce μυκτῆρες, quæ meatum præbent spiritui. his nanque aërem reddimus, & accipimus. Olfactus quoque, id est sensus odoris, hac eadem parte sumministratur. Mobiles esse nares natura uoluit, nec sicut aures sua compage immobiles. Pars nasi chartilaginea quę nares discriminat, intersceptũ uocatur: externas uero narium partes, πτερύγια. In utraq; nasi parte, loca illa quæ sub oculis caua cernũtur, priuatim etiã κοῖλα, id est caua dicũtur: quæ ex morbo aut aliàs inter-
B dũ ex cruditate laborãtibus facile attollũtur. Quæ uero sub iis inter nasum & aures ueluti margines leuiter eminent, oculósq; ab inferiore parte tutãtur, malę & genę dicũtur. Sub iis laxiores partes, quæ iratis, aut spiritu à pulmone reuocato cõpressis adhoc labiis inflãtur, buccę sunt, hilaritatẽ risúmque indicãtes, ut inquit Plinius. Est deinde maxilla duplex: cuius pars prior (quæ scilicet labro subiacet inferiori, atq; in rotundũ quoddã acumen tendit) mentum, posterior mãdibula est. Labra mox à naso habentur, caro permobilis. Quod supra labra est, & infra nares, μύσταξ dicitur, & ὑπήνη, id est mustax. Quod autem sub mento est carneum, ἀνθερεὼν uocatur. Quod autem intra labra & maxillas describitur, os est, quo scilicet cibus recipitur: cuius partes, palatum, & fauces siue guttur. Fauces autem & guttur appello partẽ
C illam oris uniuersam, quæ gulæ prætenditur. Inest & pars sentiens saporẽ, lingua: cuius pars prior quæ acuta est, προγλωσσὶς dicitur: caro uero qua inferiorem attingit maxillam, ὑπογλωσσίς. Ea linguæ pars quę ad fauces est, & quæ (ut nonnullis uidetur) gustus sensum habet acutiorem, χῶνις nominatur, & κιφαλώνη. utrosque uero linguæ cauos sinus, χέράμυς uocant. carne rara & fungosa lingua constat: eius pars quædam ligula est, quæ pluribus infra explicabitur. Quod in ore bifidum cernitur, tonsillæ: multifidum uero, gingiuæ appellantur. Carne hæ constant, intúsque dentes ossei cohærent, utraq; maxilla sexdecim, in homine saltem. primores quaterni lati & acuti, eò quòd secant, τομεῖς appellantur: ij omnes singulis radicibus innituntur. Hos utrinque sequuntur qui κυνόδοντες, id est canini uocantur: quibus sin-
D gulæ quoque radices insunt, ij partim acuti sunt, partim lati: quippe qui infra latiusculi, supra arctiusculi sunt. ultra hos sunt maxillares, qui & molares dicuntur, quini ab utroque latere: nonnullis uero non quini, sed quaterni seníue oriuntur. Ex his, qui in intimo ore sunt, σωφρονιστῆρες appellantur; quibus utrinque iunguntur qui ὀψίγονοι, id est serotini uocantur, post uicesimum demum annum excrescentes: nonnullis etiam senescẽtibus prodierunt: multis & octogesimo. Molares, qui maxillæ superiori insunt, ternis fere, qui inferiori binis radicibus adhærescunt, nonnullis tamen exceptis, qui supra sæpe cum quaternis, infra cum ternis radicibus depræhẽduntur: præsertim duo primi interiores, qui & intimi. Totus uero dentiũ ordo φραγμὸς dicitur, id est dentiũ acies. Parte autem oris penitiore, parti-

cula pendet carnea, columella nomine: quæ si immodice humecta intu- E
mescat inflammetúrque, uuæ nomine uocatur.

F. Caput, græce κεφαλὴ dicitur, πόλος, κρανίον, κόγχος, σκαφίον. poëtæ κώδειαν uocant,
à papaucris capite hoc nomen deriuantes. Calua, quæ & caluaria, κρανίον. Sinciput,
βρέγμα, βρεγμός. Occiput & occipitium, ἰνίον. στεφάνη pro extremo capillorum ambitu,
etiam περίδρομος dicitur. Vertex capitis, κορυφή. Orpheus μεσόκρανον uocauit. G. Fa-
ciem, & πρόσωπον eam partem nominamus, inquit Aristoteles, duntaxat in homine.
Nam piscis aut bouis πρόσωπον faciémue dicere non solemus, sed προτομὴν Græci di-
cunt: ut in auibus ῥάμφος, & ῥύγχος. πρόσωπον in homine, à reipsa nomen accepisse uide-
tur: quòd enim unus animalium homo erectus est, solus prospicit ante uersus, uocē-
que ante uersus mittit. Frons, μέτωπον ἢ μετώπιον. μεσόφρυον etiam dixere quidam. Tem-
pora, κρόταφοι. Supercilia, ὀφρύες, ἁμαρυγαὶ, σκυνία. Oculi, ὀφθαλμοὶ, ὄμματα. Pal-
pebræ, βλέφαρα. Plinius genas dixit. Cilia βλεφαρίδες. Celsus ferè pilos palpebra- F
rum uocauit: eosdem Plinius palpebras dixit. H. Extremum ambitum genæ supe-
rioris, inquit Plinius, antiqui cilium uocauere, unde & supercilia. ταρσοὶ dicuntur
& ἴλλυσα, ἐπισκύνια, ὄρχοι. Pupilla, κόρη. Nigrum oculi, τὸ μέλαν καὶ ἶρις. Candidum
oculi totum (quidam albuginem uocant) τὸ λευκόν: σφενδόνη etiam dicitur & λογάς. An-
gulus oculi κανθός. Oculorum pars illa, quæ in medio est, quam pupillam uocant, κόρη
est, uti modo diximus. Ambiens autem hanc circulus, ἶρις uocatur. Huius uero par-
tes, quæ pupillæ proximæ sunt nigræ, πλοσαί. Circulus qui candido proximus est,
ἅλως. Quæ ultima pars candidi totius est, πρέμνον uocatur. Totus oculorum ambi-
tus, ὑπώπιον. Angulorum oculi radices, ἐγκανθίδες, ἢ ἐπικανθίδες. Quarum quæ naso pro-
ximæ sunt, ῥαντῆρες dicuntur & πηγαί: quæ uero tempora spectant, παρωπίαι. Concauæ
altitudines quibus oculi continentur, quæ palpebras circundant, κόγχοι appellantur,
& γλῆναι à nonnullis. Auris, οὖς, ἀκοὴ, ἄκουσμα. Auriculam, Celsus etiam aurem uocat,
πτερύγωμα, πτερύγιον. Meatus auditorius, ἀκουστικὸς πόρος. Pinna, ἀντιλόβιον. Fibra λόβος.
Aristotelis ætate, inquit Pollux, omnes auriculæ partes præterquā λόβος, id est fibra, G
nomine carebant: uerum medici postea hæc imposuere uocabula. Auricularum ipsa-
rum exterior ambitus, κοχλίας, interior uero σκάφος est. Pars quæ ad tempora uergit,
πτερύγιον, inferior autē λόβος. i. fibra uocatur; & interior κυψέλη, unde & auriū sordibus
idem nomen quod concauū est, αἰσακὸς, quod ueluti fundamentū est aut pauimentum,
κρότων. Ipsius autē cōcaui sinus, quod in ea parte est quæ ad tempora uergit, & ad auris
interiora reflectitur, φάραγξ: opposita uero pars ἀντιφάραγξ dicitur: sicuti & eius partis,
quæ fibra dicta est, quod prominet, προλόβιον: quod κυψέλῃ proximū est, πέτρος: quod su-
per hanc est acutū in superiore fibræ ambitu, ἀντιλόβιον. Eius autē partis quæ φάραγξ dice
batur, quod tēpora spectat ἄκρη dicitur. Cōcauū uero quod iuxta κυψέλην est, ἰσχνίσκος:
quod ad foramē est, χαμαίζα: quod autē intus est, χύαρ uocatur. quod deinde ad auriculę
radicē est fibrę subiectū, μήκων dicitur. Illius autē auriculæ partis, quæ sub eo quod πτε-
ρύγιον dictū est, habetur, ἕλιξ: & huic opposita pars ἀνθέλιξ: quódq; sub hac est, κόγχη nūcu
patur. A. Tēpora, κρόταφοι. nōnulli & κόῤῥας uocarūt, & κόρσας. Nasus, ῥίς. Nares, μυκτῆ- H
ρες, μυξωτῆρες. Totū etiā mēbrū à medicis quādoq; μυκτὴρ uocatur, & μυκτῆρες, & ῥώθωνες.
Et nares Sophocles etiā μύξας appellauit. Et foramina ipsa quidā θαλάμους dixere, & ὀ-
χετεύματα. Interseptum, κίων. Quidā uero ita diuidūt. Nasi ea pars quæ superciliis pro-
xime subiacet, ἠθμὸς, per quem scilicet spiritus transmittitur. media uero χόνδρος, id est
cartilago, uocatur. Partes uero quæ utrinque genas spectant ossex, ῥινὸς ῥάχις, id est
nasi spina. At ea quæ nares diuidit, κίων διάφραγμα, στῦλις, uel ut aliis placet, quod in-
tus meatus ipsos diuidit, διάφραγμα ῥινὸς uocant, id est septum narium. Quæ uero su-
per eam partem est caro ad labra uergens κίονα, & totam nasi summitatem, σφαιρίον.
Quæ autem extrinsecus ex utraq; sphærij parte sunt, ὑπῆναι ἢ πτερύγια: intrinsecus au-
tem μύξαι ἢ θαλάμαι: & quod illis tanquam fundamentum subest, λεωοὶ ἢ λεωός. Malæ
& genæ, μῆλα dicuntur, & παρειαὶ, & γνάθοι, uerum παρειαὶ & γνάθοι buccę potius dicun
tur. Maxilla σιαγὼν, γένυς, γαμφήλη. Mētum, γένειον, ὀξυγένειος. Mandibula, γένυς. Labra, χείλη,

A ueteres comici χελῶνας uocarunt. ἀνθερεὼν etiã λευκανία dicitur. C. Os, στόμα, à nonnullis etiam λόγιον dicitur, & μύσαξ. Palatũ dicitur & cælum oris, ὑπερῴα, οὐρανός, ὑπερῴϊσκος. Fauces Celsus lib. 4. Fauces, & spiritum & cibum capiunt, græce φάρυγξ, φαρύγεθρον etiam à quibusdam & ἰσθμός, ob loci angustiam. Significat & φάρυγξ gulæ summam partem atque initium, sicuti λάρυγξ asperæ arteriæ. uerum Plinius partem hanc quam Celsus & Theodorus fauces uocant, guttur appellat: fauces uero summam gulæ partem, sicuti postremam stomachum dixit. Lingua γλῶττα, ἢ γλῶσσα, à nonnullis χῦνος uocatur, aut πλάτας χύνας: & totum membrum significat & membri partem, ut dictum est. Sed quod hic diximus (Pollucis authoritate) gustus sensum acutiorem illi linguæ parti inesse quæ ad fauces est: contra Aristoteles eam, sentiendi istam uim præcipue obtinere scribit, parte sui primore. Nam si interiore tangatur, minus eam sentire existimat. Ligula, à Plinio minor lingua uocatur: Græci ὑπογλωττίδα uocant. Tonsillæ παρίσθμια & ἀντιάδες dicuntur. Galenus παρίσθμια inflammationem earum,

B quæ prope tonsillas sunt, partium, & ἀντιάδας priuatim tonsillarum ipsarum inflammationem esse ait. At Celsus ἀντιάδας, tonsillas, quæ post inflammationes induruere, à Græcis uocari scribit. Tonsillæ in intimo ore quatuor cõspiciũtur: binæ ad linguę radicem, singulæ utrinque conspicuæ: & binæ peniriores, quas Pollux μῆλα uocari tradit. Gingiuæ οὖλα: ut uero Polluci placet, carnes quæ dentes continent, quæ quidem externæ sunt, οὖλα: quæ uero internæ, ἐνουλα: & quæ inter dentes ipsos continentur, κρημνοὶ dicuntur. Dentes, ὀδόντες, τομεῖς. Dentes primores acuti, etiam διχαστῆρες dicuntur, & κτένες, & γελάσινοι. D. Maxillares, γόμφιοι. Molares, μύλαι, ὀψίγονοι etiã, κραντῆρες, & latine genuini. Columella, κίων, ἢ κιονὶς, ἢ γαργαρεών. Vua σταφυλή.

De collo & eius partibus. Cap. VII.

Collum deinde id appellamus quod inter caput & armos humerós ue interiacet. Quantum uero colli ipsius cartilagineum, priorem obti-

C nens situm, uocem transmittit & halitum, id arteria, & aspera arteria nominatum est. Hæc autem accipiendi reddendíque tantummodo spiritus officio fungitur. Nihil enim aliud nec siccum uel humidum pati ipsa uidetur: sed ubi in eam tale quid deerrauerit, tandiu torquetur, dum excutiat quod dilapsum est. At uero quãtum interius carneum spinæ præiacet, gula dicitur: qua cibus atque potus deuoratur. Ipsius autem asperæ arterię pars summa, quæ uocis instrumẽtum est primum ac pręcipuum, larinx dicitur: apparétque in collo tangenti durum: & inter transglutiendum sus deq; moueri cernitur. Vltima autẽ colli anterioris pars, cui proxime subest iugulum, ὑποδερίς dicitur. Pars uero posterior colli, extima ceruix appellata est. Partes thorace tenus dispositæ hæ sunt.

D B. Collum, idem & ceruix, græce αὐχὴν, τράχηλος, (utrunque simul posuit Aristoteles 4. de partibus animalium, καὶ τὸ περὶ τὸ καλούμενον αὐχένα καὶ τράχηλον) dicitur & δειρή: hinc ultima colli anterioris pars, ὑποδερὶς dicta est. Plinius ceruicem à collo distinguit. C. Ceruix, inquit, nulli nisi quibus utraque hæc arteria & gula, cæteris collum, quibus tantum gula. Ceruix flexilis est ad circunspectum. Arteria, & aspera arteria, ἀρτηρία, καὶ τραχεῖα ἀρτηρία, & βρόγχος quoque dicitur. Gula, στόμαχος, οἰσόφαγος, λαιμὸς, & λευκανία Homero. stomachum etiam uocant Latini, ut Cicero 2. De natura deorum, & Celsus lib. 4. Plinius tamen stomacho abutitur pro ore uentriculi. Galenus utrunque significare tradit, gulam scilicet & os uentriculi, quod καρδίαν, id est cor ueteres nominare solebant. Larynx, λάρυγξ, quandoque etiam φάρυγξ & βρόγχου κεφαλή. Extima ceruix, ἐπωμὶς: dicitur & hæc colli pars τένων. Ἐπωμὶς Galeno est musculus superiorem humeri partem occupans, & præterea ea dorsi pars quæ humeri articulo proxima est.

De Thorace & eius partibus. Cap. VIII. E

THoracem eam partem appellamus, quę à collo ad pudenda uſque trũca pertendit. Finem enim thoracis faciunt partes quæ oſtium excrementi tum humidi tum ſicci continent. Thorax ipſe parte priore poſterioréque conſtat. In priore huius parte, mox à collo communis colli & pectoris pars, iugulũ eſt, quod oſſibus continetur, quæ & iuguli dicũtur, & κλεῖδες. Deinde pectus, priorem thoracis obtinet ſitum: cuius media pars στηθύνιον uocatur, quaſi pectuſculum dixeris, & στέρνον. Pectus ipſum bipartitum eſt, in mammam parte ſui utraque extuberans. Mammis laxior cõtextus corporis eſt. Iuncta illis papilla, per quam lac tranſmiſſum elicitur. Qui papillas ambit circulus ſubniger, φῶς dicitur. Quod ſub mammillis eſt, προκάρδιον, ac ſi præcordia dicas. Communis pars coſtæ, brachij, & humeri, ala eſt, quæ F & axilla, & ſubalis latera. Venter infra pectus eſt parte corporis priore: totum ſcilicet quod ab ea parte eſt, quæ στέρνον uocatur, ad pudẽda uſque, una etiam connumeratis iliis. Huius pars tota exterior muſculoſa, quæ interna obtegit, abdomen eſt: cuius ueluti radix umbilicus eſt. Huic radici pars ſubiecta in latus utrunque ilia dicitur: quæ autem recte ſubiungitur, aqualiculus: cuius poſtremum, pubes eſt: qua ſcilicet pili naſcuntur. Sed ſuper umbilicum, ſub ore uentriculi, hypochondrium eſt. Cauum autem commune hypochondrij, & ilium cholago eſt. Pudenda his proxima ſunt. Pars fœminę propria, uterus aut uulua eſt: maris penis coliſue, foras poſtremo thorace propẽdens, parte ſui prima carne propemodũ conſtans, æquabili facie turbinata: nomen à glande pars hæc mutuata eſt, glans dicta. Hãc G glandem quę tegit cutis, ποσθὴ dicitur: & totum quod ex ea cute glandéque conſtat, præputium eſt. Reliqua pars cartilaginea eſt, & augeri ampliter poteſt. Huius membri quod minime dependet, ὑπόστημα: foramen uero quà humor excernitur, οὐρήθρα dicitur: & id quo cuticula cum glande adnectitur, κυνοδέσμιον. Quod in inferiore penis parte, ſuturæ ſimile eſt, per ſcrotum ad podicem uſque pertẽdens, περίναιον eſt. Subiacẽt membro genitali teſtes gemini, cute obducti, quod ſcortum & ſcrotum nominamus. Mulieris autem genitale contra quàm uiri formatum eſt. Cauum enim ſubditum pubi eſt, non ſicut maris propenſum ac prominens: cuius pars interior, loci, & uterus appellatur. Oſtium uero & ceruix, matrix eſt: quæ ab utero effertur, acceſſum prolifico maris ſemini præbens, & exitum humido excremento. H Fœmoris & imi uentris pars communis eſt inguen. Pars item interior fœmoris & natis communis, coles: exterior, ſubnatale: pars uero excretoria, podex eſt. Huic quod ſubditum quaſi ſtragulum eſt, nates appellant: in quo autem fœmur uerſatur, coxa & acetabulum. Thoracis iam partes omnes primores diximus. Dorſum item ſub ceruice, ſed pone pectus eſt: cuius pars, quæ collo proxime ſubiacet, gibba, χελώνιον: quæ autem utrinque ſitæ prominent, ſcapulæ humeríue: ſummi uertices ἀκρώμια dicuntur. Ab iis in anteriora protendunt κλεῖδες, iuguli ſcilicet oſſa, inter quæ iugulum ſitum eſt. Quæ uero ab ſcapulis ad ſpinam tendunt, ὠμοπλάτας Græci, noſtri ſcoptula uocãt: inter quæ μετάφρενον

ſitum

A ſitum eſt ad medium uſque dorſum, ubi ſepti tranſuerſi locus eſt. Infráque è regione uentris, lumbi habentur, uſque ad os ſacrum: cui utrinque adiacent clunes, partes quidem carnoſæ: & in his, quæ prominent, nates appellantur. Totius uero dorſi media pars ſuperne ad os uſque ſacrum, ſpina, & dorſi ſpina uocatur. Et thoracis quidem partes ita ſe habent.

E. Thoracem, θώρακα (qui & ὁλκὸς dicitur) totam eam partem corporis quæ à collo ad crura uſque pertendit, uocat Ariſtoteles, & alij quoque. Quanquam medici eam ſolũ partem thoracẽ dicunt, quæ collo proxima eſt, & utrinque coſtis clauditur: priore ſcilicet parte & poſteriore ad ſpinã uſque: inferiore uero ad præcordia terminatur: iugulũ, & iugulus (Pli. lib. 11. iuguli, nulli præter hominem) σφαγὴ: à nõnullis θυμὸς, κλεῖδες & κατακλεῖδες. harum pars quæ utrinque ſcapulis proxima eſt, ἐπωμὶς, quæ
B uero pectori & collo, παρασφαγὶς dicitur: atque hoc loco, quod cauum eſt, σφαγὴ, id eſt iugulus, appellatur. Pectus, στῆθος. στέρνον, pectoris media pars eſt, à ſummo ad cartilaginem uſque illam, cui nomen eſt ξιφοειδὴς: ſignificat & στέρνον os ipſum pectoris medium, cui adnectuntur coſtæ. Mamma μαστὸς: dicitur & τιτθὸς & τιτθίον. Papilla, θηλὴ, μεσοκάρδιον. dicitur & cauum illud quod ſub pectore eſt, carneum molléque ad os uentris: quæ quidem pars & σφαγὴ quoque & ὑποκάρδιον uocatur. F. Ala & axilla, μασχάλη. Latera, πλευρά. πλευραὶ uero coſtæ, id eſt lateris oſſa dicuntur. uenter γαστὴρ, unde προγάστωρ, id eſt uentricoſus dicitur & κοιλία. Abdomen, ἐπιγάστριον, quandoque & ὑποχόνδριον hoc totum ſignificat: & contra, ἐπιγάστριον nonnunquam pro ὑποχονδρίῳ: quandoque etiam uiſcera ipſa hypochondria dicuntur. Vmbilicus, ὀμφαλὸς, ἢ μεσομφάλιον, concauum illud eſt, quod in uentris medio eſt. Qui circa hunc cernitur quaſi neruorum quidam contextus, γαστροκνημιον: medium autem umbilici, ἀκρομφάλιον: quod uero ſuper ipſum eſt, ἐπομφάλιον. At cutis ipſa quæ circa umbilicum eſt, γραῖα uocatur, (quaſi uetulam dixeris) eò quòd cum rugas contraxerit, ſenectam iam aduentare ſi-
C gnificat. Ilia λαγὼν, κενεὼν. κενεῶνα uocant, inquit Galenus, locum qui inter coxarum oſſa, & coſtas nothas interiacet, eò quòd ſit κενὸς, id eſt inanis & oſſium expers. Aqualiculus, ἦτρον. Theodorus hanc partem ſumen uocat, atque abdomen & imum uentrẽ: uerum ſumen quid ſignificet, infra explicabitur ex Plinio. ἦτρον quod & ὑπογάστριον dicitur, ut Pollux author eſt, eam duntaxat partem ſignificat, quæ ab umbilico ad pubem pertingit. Pubes, ἥβη, quæ & ἐφήβαιον: dicitur & ἐπίσειον, uel ἐπίσιον. Cholago, χολάς. Pudenda, αἰδοῖον. Vterus aut uulua, ὑστέρα. Penis, αἰδοῖον, καυλὸς, σῖμα. Αἰδοῖον Ariſtoteli penem tantum ſignificat: ut uero Polluci placet, penem continet unà tum ſcroto & teſticulis, τύλος etiam à quibuſdam uocatur: καυλὸς Ariſtoteli fere ceruicem ſignificat, ueſicę ſcilicet, & penis. G. Glans, βάλανος. præputiũ, ἀκροποσθία: uerũ Polluci ἀκροποσθία & ἀκροπόσθιον ſignificat pręputij cuticulæ partem prominentem. ὑπόστημα dicitur & κύστεως τράχηλος, uiſicæ ceruix: ποδίναιον, τραμὶς etiã dicitur & ὄῤῥος: ταῦρος quoque à nõnullis. teſtes, ὄρχις, δίδυμοι. Scortũ & ſcrotũ, ὀσχεὺς, ὄσχεον, ἢ ὄσχεος, ἢ ὄσχεα. Loci & uterus, totius nomine pars uocatur, ὑστέρα καὶ δελφὺς: unde fratres uterini ἀδελφοὶ uocãtur. Matrix, μήτρα.
D Pudendi muliebris totus ipſe ſinus κτεὶς uocatur: & latine (opinor) cunnus. Extremæ eius margines carnoſæ πτερυγώματα & μυρτοχειλίδες, κρημνοί. in harũ medio ſuborta ueluti carũcula, νύμφη, μυρτὸν, ἐπιδερὶς, κλειτορὶς: uterus etiã matrix dicitur, & μήτρα καὶ γονή. H. Inguen βουβὼν. Coles, ποσθίνος, ſubnatale ὑπογλουτὶς, pars ſcilicet carnea illa, quæ ſub natibus deorſum uerſus ad fœmur pertẽdit. Podex δακτύλιος, πρωκτὸς, ἀρχὸς, ἕδρα. Nates, γλουτὸς, πυγαί. Partes carnoſæ quæ proxime lumbis, utrinque prominent, ἰσχία dicuntur, id eſt clunes. ab his uero partes prominentes, γλουτοὶ, & ἐφίδραια, id eſt nates. ἰσχία uero dicũtur etiam partes carnoſæ ex utroq; ſacri oſsis latere, uocãtur & σκαφία, clunes (uti arbitror) latine. ἰσχίον itẽ ligamẽtũ ipſum ſignificat, quo fœmur coxẽdicis acetabulo colligatur. articulus etiã ipſe ἰσχίον nõnũq̃ appellatur. Coxa & acetabulũ, κοτυληδὼν: uerũ Pollux κοτύλας uocari prodit cauas illas oſsiũ foſſulas, in quibus fœmorũ capita uerſantur, quas & coxas Celſus uocat, & ipſa fœmorũ capita, κοτυληδόνας. Dorſum, νῶτον. Scapulæ humeríue, ὦμος: ſcapulas enim uocat Celſus humeri articulos: Theodorus

uero ſcapulas uocat, quas Grçci ὠμοπλάτας dicũt, & Celſus ſcoptula, (ſcoptula operta E legunt nonnulli apud Celſum.) A. Humerus etiã in hoc ſignificato pro articulo ipſo apud Pliniũ cũ aliàs, tum apertiſsime lib. 11. ſed apud Celſum pro ea brachij parte accipitur, quam lacertum uocamus. ὦμος item apud Ariſtotelem fere pro humeri articulo accipitur. Lumbi ὀσφὺς ἢ ἰξὺς ἢ πσόας. ψόαι dicuntur lumborum muſculi interni: qui & νευρομῆτραι & ἀλώπεκες etiam à quibuſdam uocantur. Qua nquam ſunt & qui externos ſpinæ muſculos, ψόας uocent. Clunes ἰσχία: quæ & σκαφία uocantur, ut ante dictum eſt. Harum partes ſunt, nates, quas Græci γλουτοὺς uocant & ἰσφία ... : & ὑπογλουτίδες, quæ carnes ſunt infra nates, ad fœmora uergentes. Spina ῥάχις, κλόνις ... . Spinæ partem mediam illam quæ inter metaphrenum & lumbos eſt, Homerus ἄκνηστιν uocauit: uerum ἄκνηστις, ut tradit Pollux, proprie in ſolis quadrupedibus eſt.

De Brachiis & eorum partibus. Cap. IX.

MEmbri uero ſuperioris bipartitam compactionem à thorace dependentem, brachium ſiue ulnam uocamus: cuius partes ſunt, ſcapula, humerúſue, lacertus (qui & humerus Celſo) gibber, cubitus (Celſus brachiũ uocat) & manus. Lacertus totius brachij pars maxima eſt, terminos habens, inferne quidem gibberum, ſuperne autem humeri articulum: gibberum uocamus cui innitimur. eſt autem ea pars qua totum brachium flectitur. Altera brachij pars non minima, imo ſecundum lacertum maxima, quam cubitũm uocamus, inter gibberũ ſita eſt, & articulum, quo cũ cubito manus iungitur, καρπὸν Græci uocãt, nos brachiale. Cubiti pars ſuperior, ὠλέκρανον, inferior, ἀγκὼν dicitur. Manus partes, palma, & digiti quinque. In manu prima palmæ pars, quæ ex multis minutíſque oſſibus conſtat, καρπὸς græce dicitur: altera quam μετακάρπιον uocant, pars manus lata G eſt, quæ ex rectis quinque oſſibus conſtat ad digitos tendentibus, à quibus digiti oriuntur. Digiti quinque numero: quorum qui maximus eſt, pollex uocatur, à latere metacarpij adiunctus, breuis craſſúſque: huic proximus eſt index: medius deinde, qui longiſſimus omnium eſt: illum ſequitur qui medicinæ dicatus eſt, παράμεσος dictus: poſtremus omnium minimus eſt. Hæret ſummis digitis unguis. Digiti pars qua inflectitur, nodus ſiue articulus eſt: quæ rigida conſtat, internodium dicitur. Pars interior manus, quæ carnoſa eſt, & ſciſſuris uitæ indicibus diſtinguitur, uola eſt: Exterior uero manus pars neruoſa eſt, ὀπισθέναρ à Græcis dicta.

Aliter ſentit Galenus ut i infra uidebitur, in oſſibus.

F. Membri ſuperioris. κῶλον Ariſtoteli & Galeno membra ſignificat exteriora (ni fallor) à thorace ſeparata, & quaſi dependentia, ut brachia & crura: uerum, ut ſentit H Pollux, κῶλον, quod & κώλυμα dicitur, ex fœmore tantum & crure conſtat. Brachium βραχίων ἢ χείρ: totum hoc mẽbrum Ariſtoteles βραχίονα, Galenus χεῖρα uocat, nonnunquam & βραχίονα, Celſus brachium, Theodorus brachium ſiue ulnam: ita forſitan & Plinius, lib. 11. uni homini ulnæ. Scapula, humerúſue, ὦμος, de quibus ſupra. Lacertus, hanc partem Ariſtoteles ἀγκῶνα uocat, Galenus βραχίονα, Celſus humerum: alij lacertum, Theodoros, niſi codices ſint mendoſi, lacertum agilem. Gibberum, ὠλέκρανον: articulum hunc totum ubi cubitus lacerto iungitur, ἀγκῶνα uocant alij: huius quod ab exteriore parte prominet, ὠλέκρανον. Galenus in oſſe, inquit, brachij, quod cubitus appellatur, in extremo eius fine, illo qui cum lacerto iungitur, duo extant tubercula, alterum maius quod & poſterius, & inferius eſt: alterum minus, quod ſuperius eſt & in parte anteriore. hos proceſſus ſiue tubercula uulgo κορώνας uocat: ſed proprie illum, qui maior & poſterior eſt, Attici ὠλέκρανον, Hippocrates ἀγκῶνα uocat. hæc Galenus.

Cubitus

A Cubitus, πῆχυς ἢ ὠλένη. Celſus hanc partem brachium uocat, eodem ſcilicet cum toto nomine. Manus χεὶρ ἢ ἄκρα χείρ. ita enim fere uocat Galenus: nam χεὶρ apud illum totum brachium ſignificat. Nomina iſta brachij non inconcinne expreſsit Ouidius lib. 1 Metamorph. Laudat digitóſque, manúſque, Brachiaque & nudos media plus parte lacertos. Palma θέναρ: partes habet palma (ex Ariſtotele & Celſo) καρπὸν & μετακάρπιον. Celſus has partes nominibus propriis non appellat, ſed tantum primã palmæ partem, & alteram palmæ partem. Tertiã palmæ partẽ addit Pollux προκάρπιον, quod ante carpũ eſt. G. Digiti, δάκτυλοι. Pollex ἀντίχειρ ἢ μέγας. index, λιχανός. medius, μέσος. minimus, μικρός. Nodus ſiue articulus κόνδυλος. Internodiũ, φάλαγξ ἢ σκυταλίς. Vola, θέναρ, ut utrunque ſignificet θέναρ Ariſtoteli, totum ſcilicet & partem: uola etiam pedis pars concaua dicitur ex Plinio & Feſt. Põp. Manus partes uarie ab aliis explicantur: nam quibuſdam θέναρ ea pars dicitur carnoſa, quæ in parte manus ſupina iuxta pollicem aſſurgit, & ad indicem uſque: quæ uero illi oppoſita eſt in eadem manus parte, ἀντιθέναρ: pars uero exterior, ὀπισθέναρ: quæ uero pars digitis proxime ſubeſt, στῆθος

B χειρὸς dicitur, à nonnullis hæc pars ὑποθέναρ uocatur, & στῆθος χειρὸς (quod & ἄνθηρον quoque dicitur) ea pars nominatur, quæ poſt cauam manus partẽ ante metacarpium iacet: concauam uero manus partem κοῖλον χειρός uocant: alij κοτύλην, quæ ſcilicet inter θέναρ & στῆθος χειρὸς ſita eſt. Alij uero manum ita diuidunt. Totam uolam, id eſt partem manus internam, θέναρ uocant, authoritate freti Hippocratis atque Homeri: externam uero, ὀπισθέναρ, ἢ κτένας, ἢ προκάρπια, ἢ λῶρα: partem uero quæ iuxta carpũ ſita στῆθος χειρὸς dicunt: quæ uero ſub digitis, ταρσὸν, κτένα.

De cruribus & earum partibus. Cap. X.

Inferioris autem membri quod κῶλον uocant, bipartita compactio, utrinque à coxa dependens, crus eſt. Huius quod inter coxam & genu interiacet, fœmur & fœmen. Commune deinde fœmori & tibię, quod articu-

C lum conſtituit genu eſt: cuius pars poſterior, poples uocatur. Quod foris orbiculatum adiectum eſt, contegens eam quæ ad genu eſt commiſſuram, patella uocatur & mola: tibia, quod gemino oſſe ſubiacet, cuius pars prior quæ carnis expers eſt, crea, poſterior ſura appellatur: quæ caro eſt neruoſa. Poſtremum tibiæ, quod utrinque extat, malleolus geminus in utroque crure eſt. Quod deinde multiplici oſſe conſtat, pes eſt: cuius pars poſterior, calx: prior diſcreta in digitos quinque eſt: media, plantæ nomine explicatur. Reliquæ partes ad earum quæ in manu ſunt ſimilitudinem inſtructæ ſunt: plantæ ſcilicet palmæ, digiti digitis, ungues unguibus reſpondent. Partes exteriores hæ ſunt.

D C. Crus, σκέλος: ita uocatur hoc totum, quod ex fœmore, genu, tibia, malleolis & pede conſtat. Fœmur fœmen uocat Celſus, μηρός: unde fœmoris internæ partes παραμήρια dicuntur: & quæ inter fœmora ſunt μεσομήρια. Genu γόνυ. Poples, καμπὴ, ἢ ἰγνύα, ἢ ἀγκύλη. Patella μύλη: alii ἐπιγουνίδα, ἢ ἐπιγονατίδα dicunt, uocatur & μυλακρὶς, ἢ ἐπιμυλὶς, ἢ κόγχη ἢ κόγχος. Ἐπιγονὶς etiam muſculum ſignificat qui in genu reperitur. Tibia (crus uocatur à Celſo) κνήμη, eodem ſcilicet cum toto membro nomine. Crea, ἀντικνήμιον. tibiã uocat hanc partẽ Celſus. Sura, γαστροκνημία, γαστροκνήμιον: quidã priorẽ partẽ κνήμην, poſteriorẽ ἀντικνήμιον uocãt. Malleolus, σφυρός. ἀστραγάλους quidã uocant, & latine talos. Sunt autẽ ἀστράγαλοι nõ partes illę extantes, ſed qui intus à malleolis occultãtur, ut inter oſſa dicimus. Pes, ποὺς, βάσις. Quod poſt malleolos & talũ eſt, id totũ pes uocatur. Calx πτέρνα. Pedis partes uariè diſtinguuntur: etenim ut quibuſdã placet, prior pedis pars à malleolis ad digitos uſque ταρσὸς uocatur: interiora malleolis ad magnum uſque digitum pedibus ſeſe quaſi aſpicientibus πέδιον: quod ſub hoc ſtatim in imi pedis medio habetur, κοῖλον ποδὸς, id eſt pedis cõcauum dicitur, latine uola. Infimum autem, quo terram

contingimus & calcamus, πέλμα est. Pars uero ea quæ post cauum pedis iuxta digitos attollitur, στῆθος ποδὸς, ἢ πρόστηθις dicitur. Sequuntur deinde δάκτυλοι, id est digiti pedis quinque numero. Alij uero superiorem pedis partem totá, quæ ante digitos est, quæ scilicet ex neruis & ossibus constat, πεδίον uocant: ἢ ὄρθος, ἢ πολυόστεον, cuius priorem partem, quæ digitis proxima est, ταρσὸν uocant: posteriorem pedis partem πτέρναν, id est calcem: inferior pars tota, τυλώμα, id est uestigium, quod scilicet carnosum est & inferius solum attingit. Galenus uero ταρσὸν eam pedis partem uocat, quæ malleolis proxima est: quæ ex septem ossibus constat, uti infra apertius explicabitur: inter ossa & illi manus parti respondet, quæ καρπὸς dicitur: πεδίον uero, quæ illi proxima est, quæ ex quinque ossibus constructa est: quibus adiunguntur pedis digiti, & metacarpio in manu respondet. Itaque constat à Celso plantam uocari, quæ ex utraque hac parte constat: sicut in manu palmam, quæ & καρπὸν continet, & μετακάρπιον, ut modo dictũ est. E

De situ partium uario. Cap. XI. F

HAbet sane homo (sicuti & cætera fere animalia) suas parteis ita dispositas, ut & in eo superius sit & inferius: & prius & posterius: & dextrũ & sinistrum. Et dextrum quidem & sinistrum ex similibus fere constat partibus, nisi quòd sinistra omnia imbecilliora. At posteriora prioribus, & superiora inferioribus discrepant: præterquam quòd inferiora similitudiné superiorum præferre ea dixerim ratione, qua uenter imus respondere assolet faciei in corpulentia uel gracilitate: & crura cum brachiis communem ineunt rationem. Ita quibus lacerti breues, iis etiã fœmora magna ex parte breuia sunt. Et quibus pedes exigui, iis manus quoque paruæ habentur.

De sex istis differentiis situs plura uideas libro de animaliũ gressu Aristotelis.

Partium itaque situs, quemadmodum ad superius & inferius, prius posterius, sinistrum dextrum se habeat, paucis explicandus est: sex nanque hisce differentiis moueri hominem liquido apparet. Superius autem intelligi uolo in animalibus, non ut idem sit quod in orbis uniuersi situ, sed quémadmodum supremam partem in omnibus eam esse dicimus, non animalibus tantum, sed quęcunque uita prædita sunt, per quam cibus recipitur: infimam autem ad quam postremo accedit. Partẽ quoque priorem eam uoco, in qua sensus præcipue comprehenduntur, & unde sensus emanant exordia: opposita uero illi pars posterior est. Dextrum autem, (quemadmodũ & in uniuerso est) unde primus motus orditur. Ergo superiora inferioraque hominem omnium maxime animalium habere ad rationem differentiamque locorum naturalium intelligimus: eius etenim partes tam superiores quàm inferiores, ad situm orbis uniuersi superiorem inferiorémque dispositæ sunt. Itidémque priores posteriorésque, atque etiam dextræ sinistræque habentur: cum cæterorum animalium genus, uel respectu huiusmodi careat, uel confusius habeat. Caput itaque cum in cæteris etiam omnibus animalibus superiorem obtinet situm, corporis sui ratione: at homo potissimum, quoniam solus (ut modo diximus) ad uniuersi orbis habitum institutus est: (solus enim animalium erectus uiuit) idcirco partẽ etiã istam habet respondentem parti sublimi uniuersi. Caput collum excipit, tum pectus & dorsum: alterum prius, alterum posterius est. Subiacent iis uenter & lumbi, genitale & nates: mox fœmur & tibia: postremo pedes. Crura uero ante flectunt, eodem scilicet quo & incedunt. Calx è tergo positus

A situs est. Malleoli situm imitantur aurium: quippe qui latera teneant imi cruris, quomodo aures iunctæ lateribus capitis habentur. Brachia è latere corporis dextro sinistróque dependent, atque se intro flectunt: ita ut homini potissimum crurum & brachiorum deuexa, (κυρτὰ Græci uocant) aduersa inter se sint. Et brachiorum prior ea pars sit, quæ à pectore est: posterior uero, quæ ab scapulis: sicuti interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit: quod ad omnes articulos pertinere etiam patet. Sensuum autem partes sensorias, oculos dico, nares & linguam, eodem scilicet in priorem partem spectantes habemus. Auditus uero sensoriam partem, id est aures, à latere, eodem in orbe quo oculos. Ita partes exteriores collocatæ atque dispositæ sunt, nominantúrque præcipuæ, & cognitæ per usum sitúmque B euidentiorem habentur.

De partibus interioribus, & primo de capitis partibus. Cap. XII.

NVnc interiorum ordinem persequemur. Primùm igitur cerebrũ capitis priorem obtinet partem: non modo in homine, uerum in cæteris etiam animalibus, quibus ea pars data est: omnibus autem in iis est, quę sanguinem obtinẽt, & ob eam rem ἔναιμα, id est sanguinea appellantur: ex cæteris fere nullum habet, nisi per proportionem, ut ea quæ μαλάκια, id est mollia nomine speciali nuncupantur: ipsum ambiũt membranæ duæ quas μήνιγγας Græci dicũt: altera crassior & solidior, ossi caluæ adhærens, quam σκληρὰν, id est duram uocãt, altera χοροειδὴς dicta, quæ interior est, & cerebrũ C ipsum attingens, infirmior & rubicundior. Bipartitum omnium animalium cerebrum est, postremúmq; iungitur, quod cerebellũ uocatur, quod spinali medullæ continuum est: duriusculũ, hoc est & colore sufflauo. Cerebrum omnibus priuatum sanguine est, nec uenam intra se ullam continet: omniumq; corporis partium frigidissimum sentitur, uel ad tactum, ait Aristoteles. Galenus pernegat: cute tamen frigidius ipsum asserit, quæ omnium animalis partium, quod ad caloris frigorisq; sensum attinet, ueluti norma est. Ex cerebro ipso paria neruorum oriuntur septem, quas συζυγίας uocant, qui in secãdi arte periti sunt (iis quę ad nares feruntur minime cõnumeratis: neque enim hæc neruorum more producuntur, nec extra caluã exeunt.) Et primi quidem paris nerui prodeunt, unus dextra, & alter sini- D stra, crassitudine notatu digna, & fere omnium neruorũ mollissimi. Hi ueluti radices quædam oculorum uidentur: uterque enim ex priore cerebri parte prodiens, atq; in aduersum sibi oculũ subiens, in latum sese explicat: ipsumq; qui in oculo est, uitreum humorẽ in orbem, sphære modo ambit: membranamq; (siue tunicam dicere malis) efficit, quę ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, id est retiformis. Solis hisce neruis antequam in oculos inserãtur, sensibilis quidam meatus inest: unde ipsos quidã, non neruos, sed πόρους, id est meatus appellarunt, alij neruos opticos, quasi dixeris uisiuos. Alterum post hoc neruorum par est, in musculos qui oculos mouẽt distributum: puriores multo sunt hi, tenuioresq; iis quos modo memorauimus. His adiacet tertium par. hos autem neruos molles uocant: molliores enim sunt, tum

Cerebrum ἐγκέφαλος.

σκληρὰ, παχεῖα etiã dicitur, id est crassa, & δερματώδης.

Cerebellum, παρεγκεφαλὶς, ἢ ἐγκράνιον, ἢ ἔγκρανον, ἢ ἐγκεφα-

secũdi paris neruis,de quibus modo diximus,tum uero eius quod mox se- E
quetur,quarti,& item aliorum. oritur autem hoc neruorum par,ubi pars
cerebri anterior cum posteriore connectitur. Quarti uero paris nerui, his
posterius paulo siti sunt,à cerebri basi emergentes.Quinti quoq; paris ner-
ui proximi iis oriuntur,sed ad capitis latera magis,ad ossa quæ λιθώδη,id est
lapidea dicuntur,uergentes.Hi uero cum statim bifidi fiant,in ipso scilicet
per ossa transitu,utrinque deinde prodeunt,altera quidem pars(ἀκουστικὸν,id
est auditorium neruum uocãt)in priorem magis partem ad auditus mea-
tum:altera in partem magis auersam, in ossis eius quod λιθώδες dicitur,fo-
ramen quoddam, quod τυφλὸν appellatur: id enim ueteres anatomici no-
men illi indidêre,cum utique penitus anfractum illum perforare non po-
tuissent,per quem neruus post aures foras emergit. Sextum neruorum par F
à cerebri basi producitur per foramẽ quoddam, quod ad inferiorem illius
commissuræ partem, quam λαμβδοειδῆ uocãt, à λ literæ similitudine,conspi-
citur.Nec dum etiam nerui isti duri apparent: prædictis tamẽ omnibus eò
duriores sunt,quo iã spinali medullæ sunt propinquiores.hæc nanq; eorũ
qui duri sunt,neruorum,principium est. Vbi autem cerebrum desinit,illic
oritur septimum neruorum par: quòd unà cum sexto pari è caluaria se ex-
erit. Habet in se cerebrum,plerisque omnibus,cauum quoddam exiguum
ueluti lacunam ληνὸν ab Herophilo dictum, id est torcular. habet & uẽtri-
culos(κοιλίας uocant)in priore quidem parte, hoc est in cerebro ipso, binos:
in posteriore uero,quod cerebellum uocatur,unum. Et præterea à priori-
bus in posteriorem meatus quidam transire cernitur, quem sane quartum G
totius cerebri uentriculum nonnulli anatomici uocant. A prioribus illis
utrinque exoritur processus quidam oblõgus & concauus,in narium usq;
principium protensus,à uentriculorum illorum natura nihil prope muta-
tus:olfactus instrumentũ primum hoc esse medici tradunt.Et cerebri qui-
dem partes, & quæ ex his oriuntur, hoc se habere modo cernuntur: quæ
uero in oculis sunt partes,iam explicandæ à nobis sunt.

Quot quibúsq; modis à capite spergãtur nerui in alias corporis partes,fusius ostẽdit Galenus lib. De dissect. neruorum. & lib. 9 De usu part.

ληνὸν & ληνεῶν dicitur

De oculi partibus interioribus. Cap. XIII.

Molles illi,quos primi paris neruos,& à priore itẽ cerebri parte oriri
diximus, cum primum è caluaria egressi ad oculos peruenerint, in
latum sese(ut modo expositum est)explicãtes in orbem sphæræ modo, ui- H
treum humorem,quem ὑαλοειδῆ uocant,amplectuntur: efficiuntq; mẽbra-
nam illam, siue tunicã, quæ ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, eò quòd ἀμφιβλήστρῳ,id est
reti similis sit. Quæ tamen tunicam membranámue neq; colore,neq; sub-
stantia refert penitus:sed si exemptã ab oculo eam seponas, atque in unum
colligas,apparebit plane ceu cerebri portio quædam. Inseritur autẽ hæc in
humorẽ oculi, qui κρυσταλλοειδὴς dicitur, id est crystallinus aut glacialis,quod
primum uisus est instrumentum, estq; affectuum crystallini certus ad ce-
rebrum nuntius.Sunt autem in oculo intus sub tunicis humores orbicula-
res duo:mollis alter perinde ac uitrum,quod modice solutum ac fusum sit:
alter ita durus, ut glaciem mediocriter concretam imitetur: nec corporis
habitu

Ἀραχνοειδῆ quoq; hanc uocat Iulius Pollux libro 2.

A habitu ſolum,ſed colore etiam tum uitrum tum glaciem referunt: uocanturq́; à medicis,hic quidem qui mollior eſt, ὑαλοειδὴς, id eſt uitreus:ille uero durior,κρυσταλλοειδὴς. Eſt autẽ cryſtallinus,candidus,ſplendeſcens,perſpicuus, & ut dictum eſt,duriuſculus,figura globuli leuiter cõpreſſi: at uitreus (qui in hoc à natura inſtitutus eſt, ut ſit cryſtallino familiare alimentum)liquidus eſt inſtar uitri ab igne liquefacti:albi uero coloris tantum habet,quantum ſi intellexeris exiguum nigrum multo albo permiſtum, ut ſit albedinis perfectio adulterata. Tunicam ἀμφιβληστροειδῆ continet alia χοροειδὴς dicta,(quæ re uera tunica eſt, & corporibus ſubiectis operculum) orta à tenuiore cerebri membrana illi cognomine.Vaſa hæc plurima,arterias ſcilicet & uenas in ſe habere conſpicitur,quæ & alimentum ἀμφιβληστροειδεῖ præ-
B ſtent:& uincula illi ſeu ſuſtentacula fiant. Cœrulea hæc multis in partibus eſt, tum fuſca, tum etiam nigra. Circundat hanc,& tuetur tertia quædam membrana durior,& quæ ſubiectam ſibi tunicam ab oſſium duritie tueri poſſit.A craſſiore cerebri membrana hæc producta eſt,& apud iridis circulum alteri membranæ inferiori coniuncta. Porro iridis circulus ita ſe habet.Cryſtallinus ille humor(quem primum uidendi inſtrumẽtum eſſe diximus)in uitreum humorem inſeritur:& medius in ipſo,quaſi in aqua uehitur,eodem prope modo quo ſphæra globúsue, cuius dimidiũ extra aquã promineat.Hæc humorum connexio in cryſtallini medio hemiſphęrio,in utroque humore circulum unum efficit.Locus hic terminus eſt,finisq́; ἀμφιβληστροειδεῖ tunicæ atque χοροειδεῖ: efficitq́; eodem loco ſuum utraque circu-
C lum. Ad eundem hunc circulorum locum prope accedunt aliunde membranæ præterea duæ,altera ἀπονευρώσεις,finísue eſt muſculorũ oculos mouentium,in duriorem illam tunicam inſerta:altera à membrana caluariã ambiente (περικράνιον Græci uocãt) producta eſt.Hęc colore alba eſt,& totum oculum cum oſſibus contegit: deſinit autem ad circulum eundem, ubi & reliquæ oculi membranæ:& ubi nigro oculi iungitur album. Locus hic ſi probe omnia diſſecueris, diligentérque omnia perſpexeris,circulos oſtendet plures(nempe ſeptem)ſibi mutuo cohærentes,& craſſitudine,& colore uarios:ut appoſitiſſime à ueteribus harum rerum peritis, iridis nomen datum illi ſit. nonnulli autem & στέφανον,id eſt coronam uocarunt. At tunica illa tertia duriore, quam à craſſa cerebri membrana oriri diximus,& quæ
D χοροειδῆ tunicam proxime circundat, ex iridis circulo producitur membrana alia,quæ & dura eſt,ut ſit cryſtallino humori operimentum, & ueluti propugnaculum aduerſus ea quæ extrinſecus occurſura ſint: & prætenuis ſimul atque alba,ne ullo pacto uiſum impediat:denſa adeo ac tenuis,(præſertim in media ſui parte)ut non aliter quàm cornu prætenue, & quamaccuratiſſime deraſum,ſplendorẽ tranſmittere poſſit:unde & nomen illi impoſitum eſt κερατοειδὴς, id eſt cornea.Eſt uero hæc membrana quauis aranea tenuior candidiorq́;,& quouis ſpeculo leuior magiſq́; pellucidã pariter ac dura.Quæ proxima illi ſubeſt mollis eſt,uenoſa,nigricãs, & in medio pertuſa.Oritur hæc una cũ cornea ex iridis circulis,à tenuiore illa tunica,quæ χοροειδὴς dicta eſt:corneamq́; ſibi uicinam alit, ac eãdem ne in cryſtallinum

humorem concidat, prohibet. Membrana hæc intus qua uitreo humori E
proxima est, asperitatem quãdam habet: extra uero qua corneum attingit,
densior est: in medio autem sui qua pupilla est, perforatur. Atque hoc in
loco, ubi scilicet foramen est, nulla tunica inter corneam & crystallinum
humorem media est: sed ueluti pertenue admodum & album cornu, splen
dor internus cum externo cõmunicat, & commiscetur. Cæruleam hanc
tunicam in medio perforatam, ab acini uuæ similitudine quadã (quòd sci-
licet intus aspera non aliter sit, foris leuis) ῥαγοειδῆ uocarunt. Cuius substan-
tia, ea parte qua humori crystallino coniungitur, spongiæ madidæ similis
est. Et cornea tunica qua quidem parte unà cum ea quæ ῥαγοειδὴς dicitur,
ab iride exoritur, humori crystallino proprinqua est. membranæ enim o-
culi omnes pariter atque humores, eo in loco cohærent. Exterius uero ma F
gis magisque à crystallino abscedit: adeo ut qua pupillę locus est, plurimũ
ab eo distet. Porro hoc ipso interuallo quod est inter humorẽ crystallinũ
& ῥαγοειδῆ, humor quidam prætenuis reperitur & limpidus, ouorum albu-
mini haudquaquam dissimilis, quo unà cum spiritu quodam aereo splen-
dido prohibetur cornea, ne eo in loco crystallinum humorem comprimat
aut contingat. Si enim pertundatur pungatúrue cornea, confestim & hu-
mor ille per uulnus effluere cernitur: oculúsque rugosus efficitur, contra-
ctus atque laxus. Inter hunc humorem & crystallinum, membranula quæ-
dam, in modũ cepæ corticis aut araneæ prætenuis est, quo crystallinus hu-
mor ab rhagoide membrana separatur. Quod autem reliquum in oculo
est, pupillam ambiens, (exceptis qui oculum mouent musculis) non in ho- G
mine solum, sed omnibus animalibus quibus oculi duri non sunt, sebi na-
turam imitatur. Et oculi quidem partes, tot numerantur: quanquam cry-
stallinus humor primum uisus instrumentum est, ut sæpius iam dictũ est:
reliquæ uero eius causa factæ sunt.

ῥαγοειδὴς, uel ῥογοειδής, ut uult Pollux.

E. Nulla tunica, nullam forsitan tunicam conspicuam intellexit Galenus. Nam ἀραχνοειδὴς membranula quonammodo prætenditur crystallino humori, statim expli cabitur ex eodem Galeno. F. Humor prætenuis, humorem aqueum uocauit hũc Asclepiades: hic in suffusionibus coagulatur. Membranula, hanc membranulam tenuem adeo ut ægre conspici possit, ex ἀμφιβληστροειδῆ natã, non distinxit Pollux (ut arbitror) ab illa, sed quasi eandem membranam duplici nomine insigniuit, ut antea no tauimus, scilicet ἀμφιβληστροειδὴς, & ἀραχνοειδὴς.
H

De colli & pectoris partibus interioribus, · Cap. XIIII.

COllum capiti subiacet proximũ, ut ante dictũ est. Intra collũ gula est,
cui comes aspera arteria iungitur, priorẽ obtinẽs situm in omnibus iis
quæ eam habent: habent autẽ omnia quibus pulmo est. Huius summa pars
larinx dicitur, ut ante diximus: in cuius meatu particula quædam linguæ
quæ in fistulis est, non absimilis cernitur, cui in uoce formanda primæ par-
tes tribuuntur, nomine γλωττὶς (quasi lingulam dicas) & γλῶττα λάρυγγος, id est
lingua laringis. Iungitur postremæ linguæ parti minor lingua, quæ ἐπι-
γλωττὶς, & ligula nominata est, posita inter principia gulæ & laringis, carti-
laginea

Asperam arteriã Lactantius gugurlionem uocat, & spiritalẽ fistulam.

Larinx, λάρυγξ.

A laginea,prætenuis,forma hederæ folio perſimili:cuius pars latior ad ipſam linguã:mucro uero ad interiores oris partes uergit, uidelicet apta quæ per uices arteriæ foramentum quod ad os ſpectat,operiat. reſpirantibus enim erecta eſt,at deglutientibus prona. Arteria ipſa multis cartilaginibus conſtat:& altero ſui extremo cum lingua ima coniungitur:altero ad pulmonẽ deſcendit:tum in utrãque finditur pulmonis partem. eſſe nanque bipartitus pulmo omnium cõſueuit. Hinc arteriæ partes illæ binæ in multos ueluti ramos ſparguntur, σύριγγας uocant. Gula ab ore & ipſa dependet,continua tum ſpinæ tum aſperæ arteriæ,nexu fibrarum,& per ſeptum tranſuerſum deſcendens,in os uentriculi finit,neruo carneq; cõſtans: & pariter diſtendi in longum latumq; habilis. Quæ intra pectus continẽtur omnia, ἐν-
B τοσθίδια dicuntur. Spatium uero ipſum pectoris totum, κύτος θώρακος.

De uiſceribus & ſepto tranſuerſo. Cap. XV.

SEquitur ut de uiſceribus doceamus. Naturã habent omnia uiſcera, carneam quidem,ſed ſibi conſimilem,cæteris diſſimilẽ. Sunt enim carnoſi generis ſpecies plures: primo quidem quæ proprie caro appellatur,deinde cuiuſque uiſcerum propria ſubſtantia eſt. Eam Eraſiſtratus parẽchyma uocauit: quandoquidem poſita ſit ad meatus uenarum, & intercapedines: proinde quaſi fex aquæ profluentis,ita ſanguinis per uenas fluentis,uiſcera illa,ueluti προχύματα, id eſt profuſiones conſiſtunt. Sunt autem uiſcerum, quædam ſupra ſeptum tranſuerſum, quædam infra. Cor ſitum in pectore
C eſt opertum inuolucro pingui & corpulento,quà uenæ maiori annectitur, & arteriæ quæ aorta nominatur . & cæteris quidem animalibus in medio pectore ſitum eſt,homini tantum paulo uergit ad leuam. Extremum eius (πυθμένα Græci uocãt)turbinatur in mucronem curuoſum & firmiſſimum, & omnino parti corporis priori commiſſum eſt: at parti ſui ampliore ſuperiora corporis ſpectat,præterquam in piſcibus. ſolis enim iis cordis mucro ad caput ſpectat. Cordis pars illa amplior qua membranæ connectitur, κεφαλὴ καρδίας uocatur. Neruulos quoſdam ſuis in cauis continet: ſed cor ſine oſſe eſt omnium quæ nos nouerimus,præterquam maximorũ quorundam animalium:oſſi tamen quiddã ſimile omnibus ineſt:cuius ſubſtantia nõ in omnibus æque dura eſt. in minutis enim animalibus, ad cartilaginis
D duritiem prope accedit. quod enim in iis naſcitur, non omnino cartilaginis, ſed corporis ex neruo & cartilagine conflati naturam habet. In maiuſculis perfecta cartilago eſt: in iis uero quæ grandiora ſunt, cartilago oſſea eſt:at in maximis animalibus, os cartilagineum potius dicẽdum eſt. Quo nãque uaſtiore corpore fuerit animalis genus,eo propius ad oſſis duritiem accedit cartilago illa. In corde,uentriculi ſiue ſinus fere bini inueniuntur,unus in latere cordis dextro,in ſiniſtro alter. Non tamen idem in omnibus eſt uentriculorum numerus. quibus enim pulmo deeſt, hæc neq; dextrum cordis uentriculum habent. Inter utrunque cordis uentriculum, medium quoddam eſt quaſi ſeptum. Auriculas item habet cor binas,uentriculis adhærentes,quæ concauæ ſunt, & ſubſtantia conſtant cutanea, au-

riculas eas dixere ueteres,ob ſimilitudinem quandam earum quę in capite E
ſunt:utrinque enim cordi, ſicuti aures capiti adhærent. Sed de corde hactenus:
reliqua etiam uiſcerum iam conſideranda ſunt. Pulmo ſpirandi officina
eſt,attrahens ac reddens animam:idcirco ſpongioſus ac fiſtulis inanibus
cauus. Bifidus conſueuit eſſe omnium pulmo,quanquam partium diſtinctio
in omnibus nõ æque cernitur.Eſt enim hominis pulmo ſimplicior,
atque à ſingulari arteria partes in utrunque latus duę dependẽt: uenæ quoque
maiori, atque arteriæ, quæ aorta ab Ariſtotele uocatur, pulmo connectitur.
Sub pulmone ſeptum pectoris eſt,quę præcordia & ſeptũ tranſuerſum
appellant:diſterminat enim hoc à reliquis pulmonem & cor. Coſtis
hoc & hypochondriis & ſpinæ, parte ſui carnoſiore, ualidioréque annexum
eſt:parte uero media tenue eſt, membraneáque exilitate contextũ. F

Iecur ſub ſepto poſitum,à dextro latere eſt: Lien à lęuo in omnibus, quæ
membra iſta diſpoſita habent per naturam non prodigioſe. Iam enim legitimum
illum locum in nonnullis quadrupedum, lienem cum iecinore
permutaſſe uiſum eſt. Iecinoris pars, quæ ad ſeptum tranſuerſum & peritonęum
eſt,conuexa uel gibba:quæ autem inferne uentriculum tangit,caua
uocatur. In iis animalibus quę lienen habere neceſſe eſt, lien ipſe quaſi
iecur adulteratum eſſe uidetur: adeo ut Plato lienem iecinoris ἐκμαγεῖον, id
eſt effigiem dixerit.Quæ autem lienem non habere neceſſe eſt,ſed exiguus
admodum lien ueluti notæ gratia habetur, iis iecur bipartitum aperte eſt:
& pars altera ad dextram,altera (quæ minor eſt) ad ſiniſtram ſitum habere
ſolet.Et in nonnullis adeo diuiſum patet, ut locis quibuſdam lepores bina G
iecinora habere uideantur:quemadmodum in genere piſcium,tum alij, tũ
cartilaginei iecur duplicatum habere uidentur. Fibras habet iecur, λόβοι,
ἡπατίαι græce uocantur. eſt enim iecur, aliis multifidum, aliis ſimplicius.

Iecur magna ex parte maximóq; animalium numero, felle caret: uerum
in nonnullis id habere in ueſica ſibi adnexum cernitur.Quæ enim ſanguinem
habent animalium,maior pars fel habet, aut iecori aut inteſtinis annexum:
ut piſcium plurimi, necnon ſerpentum maxima pars. Renes poſt
In ilus, καὶ τῶν λαπώνας. hæc iuxta ſpinam ipſam adhærent in iliis: ex uiſceribus ij maxime pingueſcunt:
& quanuis uehementer fuerint pingues, mediis tamen fere aliquid
deeſt. Dexter in omnibus quibus ſunt renes animalibus, ſuperiorem obtinet
locum, (nonnunquam iecoris fibram aliquã attingens) minúſque pin- H
gui obducitur, & ſqualidior eſt,quod uel in omnibus æque liquidò manifeſtatur.
Porro à ſpinæ uaſis, arteria ſcilicet & uena magna, inſeruntur in
eos haud exiguæ magnitudinis uaſa: aliis utrinque ſingula, aliis quibuſdã
bina. Figura iis ſima fere eſt, qua parte arteria & uena ipſis inſeruntur, &
qua ſe mutuo reſpiciunt:oppoſita uero parte, gibba. In omnium fere renibus
ſinus ineſt concauus, (quibuſdam amplior,ut in maioribus animantibus,
quibuſdam uero arctior, ut minoribus) corpore quodam membraneo
circundatus. Ex hoc utrinque ſinu haud procul à locis quibus inſerũtur,
οὐρητῆρες, ἢ οὐρῆτραι. quæ diximus uaſa,meatus duo inſignes concaui atque prælongi, ad ueſicam
feruntur ſinguli ex ſingulis renibus, οὐρητῆρες à Græcis dicti. Et de ui-

ſceribus

A ſceribus quidem, hoc eſt de pulmone, corde, iecore, liene & renibus, dictum iam eſt.

B. Viſcera, σπλάγχνα. Intercapedines, διαλείψεις, uetus Ariſtotelis interpres uacuitates dixit. C. Cor, καρδία. D. Ventriculi ſiue ſinus, κοιλίαι, ἢ κόλποι. tres in maiorũ animalium corde eſſe uentriculos ſentit Ariſtoteles: uerum tertiam illam cauernam partem eſſe dextri uentriculi aſſerit Galenus. Auriculæ, ὦτα. E. Pulmo, πνεύμων, ἢ πλεύμων. Septum pectoris, φρένες, ἢ διάφραγμα, præcordia appellantur, quia cordi prętendũtur: aliàs præcordia uocamus uno nomine, exta in homine. F. Iecur, ἧπαρ. Lien, ὁ σπλήν. Conuexa, κυρτά. Caua, σιμά. G. Fel, χολή: nomen hoc commune eſt, & humori ipſi, & ueſiculæ humorem continenti. Renes, νεφροί.

De uentris partibus interioribus. Cap. XVI.

B VEntriculum appellamus eam partem, in quam cibus deuoratur: uentriculi os ſub media pectoris cartilagine, quæ ξιφοειδὴς dicitur: reliqua pars infra ſub ſepto tranſuerſo ſita eſt. fundum habet uentriculus ampliorem, & in homine certe ad dextram potius inclinatum: pars uero ſuperior, quæ ad gulam tendit, arctior eſt. In aliis fere animalibus, in anteriora ad hypochondrium tendit uentriculus. huius oſtium inferius, quo cibo exitus patet, in inteſtinum, ad dextram prope iecur ſitum eſt: πυλωρὸν hanc partem Græci uocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea quæ excreturi ſumus, emittit. Pyloton inteſtina excipiũt, flexuoſis orbibus conuoluta: quorum natura, quatenus inteſtina ſunt, eadem in omnibus animalibus eſt: magnitudine autem, & anfractuum (quas ἕλικας dicunt) numero, diſcrimen habetur.
C In his ab egreſſu ipſo ex pyloto, eſt quod ἔκφυσις δωδεκαδάκτυλος ab Herophilo (quòd duodecim digitorum longitudinẽ habeat) dictum eſt. Hoc principium eſt inteſtini, prius quàm in anfractus orbeſq; conuoluatur. Quod autem ſequitur flexuoſis orbibus conuolutum, nõ ita tamen implicitum, ieiunum inteſtinum uocatur: cui talę uocabulum eſt, quia nunquã quod accipit, continet, ſed protinus in inferiores partes tranſmittit. Inde tenuius inteſtinum eſt, in ſinus uehemẽter implicitum: orbes uero eius in dexteriorem partem conuerſi, & è regione dexterioris coxę finiti, ſuperiores tamen partes magis complent. Deinde id inteſtinum cum craſſiore altero tranſuerſo cõmittitur, quod à dextra parte incipiens, in ſiniſteriorẽ peruium eſt, in dexteriorem non eſt: ideóq; cæcum nominatur,
D tumidum quoddam exiſtẽs. Ad id quod peruium eſt, κῶλον appellatum, late fuſum atque ſinuatum, ab utraque parte huc atque illuc uolutum, magis tamen ſiniſteriores inferioresq; partes tenens, contingit iecur, atque uẽtriculum: deinde cum quibuſdam membranulis à ſiniſtro rene uenientibus iungitur: atque hinc dextra recuruatum, ad exitum uſque excrementi rectum pertẽdit: ideoq; id ibi rectum inteſtinum nominatur: breue id, corpulentumq;. huius finis eſt muſculus, σφιγκτῆρα Græci dicunt: quo cohibetur alui excremẽta, ne inuitis nobis effluant. Contegit uero uniuerſa hęc omẽtum, quod non niſi membrana præpinguis eſt, Græci ἐπίπλοον dicũt. oritur id de medio uentre, ſtatimq; à ſepto tranſuerſo dependet. Quod autem lactes uocant, membrana & ipſum eſt duplex pertendẽs continua de inteſti-

nis ipsis ad uenam usque maiorem, quæ in iecinoris porta est, atque illi adiunctam arteriam, plena uenarum multarum, quibus alimentum iam probe in uentriculo concoctũ perfertur ad iecoris portas, Græci πύλας uocant. E
Venis ipsis atque arteriis quæ prope iecoris portã in ramos finduntur, substernitur caro quædam glandulosa πάγκρεας aut καλλίκρεας à Græcis nominata. Vesica ultimo uentris loco, sub ossibus latis, quæ ilium ossa dicuntur, posita est, meatibus annexa illis, qui οὐρητῆρες dicti sunt, porrectis à renibus ad uesicam: & ipsa quidem neruosa, tenuis atq; exanguis est, collũ uero habet carnosum. Genitale huic ceruici uesicæ adnectitur, foramine uno foras directo (quod οὐρήθραν nominari diximus) peruiã, sed quod hoc loco bifariam diuisum sit: quorum foraminum alterum ad testes, alterum ad uesicam tẽdit. Testes ex genitali maribus pendent. Atque hæc eodẽ modo uel in sexu F
fœmineo omnia natura cõformauit, atque disposuit: nulla enim parte interiore sexus inter se differunt, nisi utero: cuius forma qualísnam sit, ex cõsectionum descriptione petendum expectandumq; est: situs eius super intestina, & infra uesicam est. Ostium autem uteri, quasi ceruix carnosa admodum, cartilagineaq;, parti animantium plurimę auctissimęq; tributum est, diciturq; μῆτρα, id est matrix. Pars uero interior, siue spatium internum, loci & uterus appellãtur in homine: hoc in reliquis animalibus uulua. Prominent utrinque ad superiores eius partes, exortus, alij κεραίας dicunt, alij πλεκτάνας, quasi cornicula dixeris, & flagella cirrósue. Sed de uteris generũ omnium differendũ postea est: neque enim similes dati omnibus sunt, nec forma simili constituti. Partes animalium dissimilares interiores exterio- G
résque hunc in modum haberi cognitum est.

B Ventriculus, κοιλία, ἢ γαστὴρ, ἢ ἡ ἄνω κοιλία: aluum dixit Cic. lib. 2. de natura deorũ. Intestina, ἔντερα. ἔλικας. De his ita prodit Plinius. Ab hoc uẽtriculo lactes in homine & oue per quas labitur cibus: in cæteris ilæ à quibus capaciora intestina, hominiq; flexuosissimis orbibus ad aluum. De intestinis lege Pollucẽ lib. 2. C Ieiunum intestinum, νῆστις. Tenuius intestinũ, λεπτὸν ἔντερον, ἢ ἀπλοῦν. Cæcum, τυφλόν. D κῶλον, ἢ κάτω κοιλία, νηδὺς Homero: Celsus etiam intestinum plenius uocat, & aluum: & Plinius quoque aluum: & Gellius aluum colon uocari tradit. Rectum intestinum, ἀπευθυσμένον, ἢ ἀρχὸς. Σφιγκτὴρ, σφιγκτὴρ, ἢ δακτύλιος, ἢ στεφάνη, ἢ πρωκτός. Lactes, μεσαραῖον, ἢ μεσεντέριον. hoc Cicero, ni fallor, medium intestinum uocauit. lib. 2. de nat. deorũ. Lactes Plinio aliud significãt, ut modo dictum est. Vesica, κύστις. Collum uesicæ, καυλός, τῆς κύστεως τράχηλος, uesicæ ceruix. Ostium uteri, τὸ στόμα τῆς ὑστέρας. μῆτρα, καὶ ὁ καυλός, καὶ στόμα τῆς ὑστέρας, id est ceruix, & ostium uteri, αὐχὴν ἢ τράχηλος. Loci & uterus, ὑστέρα καὶ δελφύς, καὶ γυναικεῖος κόλπος. H

De partibus similaribus. Cap. XVII.

Similarium autem aliæ molles & humidę sunt, aliæ siccę & solidę. Molles inquam uel omnino, uel quandiu secũdum naturã manent, id est in sede & cõcoctione naturali, ut sanguis, sanies, adeps, sebum, medulla, semẽ genitale, fel, lac, caro, & quæ iis proportione respondent. Non enim omnia animalia partes has obtinent: sed sunt quę ad proportionem nonnullarum ex his constẽt. item excrementa omnia similaria uidẽtur: pituitam dico & bilem, tum flauam, tum etiam atram, & sedimẽta alui atque uesicæ. Siccas ac solidas

A ac solidas intelligi uolo neruum, cutem, membranam, uenam, pilum, os:
item & quod uice fungitur ossis: ut spinam, ἄκανθαν Græci dicunt, & carti-
laginem, unguem, cornu: item quæ iis proportione respondent.

De sanguine, uenis atque arteriis: & quæ iis proportione respondent. Cap. XVIII.

E Similarium numero humorem quẽdam genus unumquodq; anima-
lium continet, quo si aut per uim, aut per naturam ipsam priuetur, in
perniciem agatur necesse est: habet etiam diuersum quoddã, id scilicet in
quo humor ille cõtineatur. Sunt hæc in aliis sanguis & uena: aliis quod iis
proportione respondeat, ut fibra & sanies. Hinc sane animalia alia ἔναιμα
B dicuntur, id est sanguine prædita & sanguinea, alia ἄναιμα, id est exanguia.
Et sanguineis quidem omnibus, similarium sanguis potissimum commu-
nis est: nec minus communis ea pars est, qua sanguis continetur, quæ uena
dicitur: exanguibus autem, proportione illis respondẽt, sanies & fibra. Cũ
itaque natura sanguineæ uenarumq; corporis principiũ esse uideatur, pri-
mum de iis disserendum est. Sedenim natura uenarum ita se habet. Duæ
intra thoracem uenæ continentur: uenarum enim nomine etiam uasa illa
pulsantia, quas modo arterias uocamus, à uetustissimis, tum medicis, tum
philosophis appellari uideo: altera carũ maior, quàm uenam cauam ob in-
signem eius cauitatem uocant. Hippocrates ἡπατῖτιν, id est iecorariã dixit.
Altera minor quàm aortam uocant nõnulli, arteriam medici posteriores:
C eodem etiam nomine uasa singula, quæ pulsum habeant nuncupantes. Sũt
etenim arteriæ spirituum semitæ, quarum certe pulsus in cacumine mem-
brorum euidens est. Vtraque ueluti caudex est, seu truncus omnium quæ
per totum corpus sparguntur uasorum: uenarum altera, quam scilicet ca-
uam uocari diximus: altera uero, quæ & arteria dicta est, arteriarum. Neq;
uenæ fere deest arteria: & quacunque corporis parte arteriam uideris, eadẽ
& uena conspicietur, paucis quibusdam exceptis uenis. Quanquam qui ab
arteria oriuntur rami, minores multo sunt, quàm qui à uena maiori profi-
ciscuntur. Sed qui diligẽtius nosse uelit, quemadmodum uenæ arteriæque
inter se habeant, spectare id tum per dissectionem, tum etiam per commen
tationem, hoc est historiã animalium debet. In iis uasis qui continetur
D humor, qualiscunque is sit, una sanguinis appellatione censetur. Sanguis si
integer sit, rubet & dulcis saporis est: salsum nanque sanguinem, sicuti &
salsam pituitam, morbosos humores esse perspicuum est. Verũ qui in arte-
riis reperitur, tenuior simul & calidior, magisq; flauus est, quàm qui in ue-
nis atque purior: ut qui spiritui animali nutrimentum præstet. Et qui in si-
nistro cordis uentriculo reperitur, fere tenuior est, atq; magis flauus, quàm
qui in dextro: quanquam nonnũquam etiam crassior atque atrior, uerum
semper calidior. Qui uero in dextro sinu est, eandẽ speciem habet cum eo,
qui in iecore, & in omnibus totius corporis uenis reperitur. Solus omniũ
humorum sparsus per totum corpus animalium sanguis est: effluitq; san-
guis quancunque partem incideris carnis uiuæ atque incorruptæ. Venæq;

ipſæ in prætenues poſtremo fibras ſubter totam cutē diſperſæ, adeo in anguſtam ſubtilitatem tenuantur, ut penetrare ſanguis nō poſſit, aliúdue quā exilis humor ab illo, qui eacuminibus innumeris ſudor appellatur. Sāguis in primis neceſſarius communisq; omnibus animalibus ſanguineis eſt. eſt enim his ultimum alimentum. Atque deficit ſanguis quoties cibus nō ingeritur: quoties uero ingeritur, augetur: et ſi alimenta bona aſſumuntur, ſanguis integer eſt, ſi praua uitioſus. Liquidus & calidus ſemper eſt, quandiu in animalis corpore continetur: at ubi effluxerit, cōcreſcit fere omniū ſanguis, niſi fibræ, quibus refertus eſt, eximantur: ſi uero fibras detraxeris, ſanguis non cogetur. Sanguis incoctus ſanies eſt: incoctus autem, aut quia concoctus nondū eſt, aut quia in ſerum degenerauerit. Fit enim per concoctionem ex ſanie ſanguis. E F

A Sanguis, αἷμα. uena, φλέψ: fibræ, ἶνες: ſanies, ἰχώρ. B Hippocrates in libro ἐπιδημιῶν 2. ait, Cum naſcitur infans cui uena quæ in cubito eſt, pulſauerit, furioſus ille & iracundus euadet: cui ſenſim mota fuerit, lētus. Plato etiā in Timæo: cor uero ſimul & uenarum fontem, & eius ſanguinis, qui per omne corpus cū impetu fertur, &c. Celſus quoque in proœmio, Neque quid uenas moueat, inquit, ſed quid quæque genera motus ſignificent, &c. Plinius lib. 32. Nullo uino æque uenæ excitantur. & aliis item pleriſque locis. Vitruuius lib. 1. rithmos uenarū appellauit. C. Arteria. Quemadmodū à maximis hiſce caudicibus exeuntes radices atque rami, id eſt uenæ arteriæq; minores paſſi per uniuerſum ſparguntur corpus, accurate docuit Galenus, cum in aliis, tum uero breuiſſime ſimul ac apertiſſime in eo libro, quem de Diſſectione uenarū & arteriarum inſcripſit. D. Sanguis, αἷμα. E. Sudor, ἱδρώς. Sanies, ἰχώρ, ſignificat etiā id quod in exanguibus uicem ſanguinis præſtat: ſicuti & in quibuſdā ἰός, id eſt uirus. G

De neruis, ligamentis, & tendinibus. Cap. XIX.

NEruorum mox ordinē perſequemur. His ceu canalibus quibuſdā trāſmittitur ſenſus, & motus à cerebro in uniuerſas animalis partes. Aut enim à cerebro manifeſte oriuntur, aut per mediā dorſi medullam tranſmittuntur: ex qua prodeunt circiter ſexaginta. Nullus à cerebro aut ſpinali medulla producitur neruus, ἄζυγης, id eſt non coniugatus, ſed ſemper alter ad dextram, ad ſiniſtram alter: eadē prorſus utrinque magnitudine, ſitum obtinent. Nerui omnes ſua ſubſtātia cerebro ſunt duriores: uerum qui ſenſum oculis præſtant, denſiores omnino conſpiciuntur, haud magnopere tamen duriores: atque hi omnium ſoli ſenſibiles meatus in ſe habere cernuntur. H Sunt nerui alij molles, alij duriores: molles nerui, ſenſus ſunt inſtrumenta, quemadmodum duri, motionis. Ex parte cerebri poſteriore mollis neruus penitus nullus producitur: ex anteriore autem duros quoſdam neruos oriri fuit neceſſe: in quibus, opinor, ſunt ij quibus oculi mouentur. Quicunque uero neruorum molliores ſunt, ij nihil à medulla ſpinali differre uidebuntur, quod ſcilicet ad mollitiem attinet. Nerui non ſolidantur inciſi: mirúmq; uulneratis ſummus dolor, præſectis nullus. E neruorum genere cenſentur ligamenta & tendines: ligamentum proprie & non communiter appellatum corpus eſt neruoſum, album, exangue, ſolidum, ſine ſenſu, ſimiliterque neruo concauitatis expers: ex oſſe quidem omnino ortum

Aliàs octo & quinquaginta.

A tum habens:insertum autem in os aut musculum:ut scilicet os ossi, aut musculum ossi coniungat, & tanquam uinculū contineat. Musculorum ἀπονευρώσεις tendines nominantur, in quos scilicet musculi desinunt:mista autē eorū natura est, & media inter ligamentū & neruum. Horū quidam adeo efficiuntur tenues,ut mēbranę potius uideantur.Facile autē dignoscuntur: nā si hos clara luce penitius inspicias, fibras quasdā intercurrētes ostendēt.

G Neruus, νεῦρον. horum sectionem in uniuersa corporis membra ostendit accuratissime Galenus lib.de usu partium,& de neruorum dissectione. Notat Aristoteles è cerebro exoriri meatus duos neruosos ualidos,qui per ipsas oculorum sedes, pertendentes in superiores χαυλιόδοντας finiunt:cum alioqui sentiat neruorū originem à corde, non à cerebro duci. H Ligamentum,σύνδεσμος:hæc uel neruorum nomine uocant Aristoteles & Plinius. Sunt & alij ligamentorum usus, ut uidere est apud Gale-
B num libro Anatomices primo. A Tendines,τένοντες, ἢ ἀπονευρώσεις, tendones.

De fibris. Cap. XX.

Fibræ inter neruum & uenam suam habent naturam: & nonnullæ humorem, saniem appellatum continent. tendunt à neruis ad uenas, ac inde ad neruos.In corde item fibræ sunt,quales in musculis cernimus,quibus caro circumhæret: cæterum non est idem fibrarum genus, sed quæ in musculis habentur,neruorum ac ligamentorū sunt particulæ.Cordis propria quædam est fibrarum species, æque scilicet ac uenarum tunicæ atque arteriarum:itémque intestinorum,uentriculi, uteri, & uesicæ utriusque:licet enim in iis membris, propriam quandam uidere carnem suis ipsorum *Fibræ, ἶνες.*
C fibris circunnascentem. Aliud item genus fibrarum est,quod consistere in sanguine solet,quanquam non cuiusque animalis : spissari autem sanguis non potest,si id genus fibrarum detrahatur, ut dictum est:spissatur uero si non detrahatur. Genus id ergo fibrarum, tametsi maiore ex parte in sanguine animalium inest,tamen cerui,procis & bubali, & aliorum quorundam sanguini deest:quocirca eorum sanguis nō similiter atque cęterorum concrescit,sed ceruorum perinde ut leporū solet spissari:uidelicet non coitu firmiore,ut cæterorū,sed fluido, quale lac est quod iniecto coagulo coiuerit.Sanguis,uena, arteria,neruus, ligamentū,tēdo & fibra,ita se habēt.

De ossibus. Cap. XXI.

D Ossa omnium animalis partium sunt durissima, maximéq; terrestria. *Os, ὀστοῦν.* Hæc tanquam fundamētum quoddam ad uniuersi corporis molem sustentandam subiiciuntur:iis nanque membra omnia firmantur: magnitudinis quoque animalium meta atque terminus iis describitur. Ossium quædam grandia & ampliter concaua sunt ac medullosa : quædam minora,solida,ac sine medulla.In iis quæ imbecilliora sunt animalibus,ossa sunt laxiora ac caua magis:fortioribus uero densiora ac conferta magis: ac proinde canis,lupus,panthera,reliquáque omnia,quę musculis ac neruis sunt robustioribus,densiorem multo ac duriorem habēt ossium compaginem, quàm oues, capræ, & id genus alia: quin & leo qui omnium est ferocissimus, ossa in cæteris quidem membris omnia habet medullæ expertia : in fœmoribus uero & si quis alius id genus artus, admodum exiguam ac te-

nuem. hominis uero oſſa,quæ in ipſo uel maxima ſunt, caua & laxa inueniuntur: ut qui leone muſculos habeat longe imbecilliores. Atque hæc quidem in omni animalium genere adeo ſeruat natura, ut nō modo greſſile nullum, ſed ne uolucre quidem aut aquatile aliter habeat. quandoquidem aquilis dēſiſſima ac duriſſima ſunt oſſa: deinceps & accipitrum ferocioribus, circo, palumbario & ſimilibus: gallinaceo uero, anatibus atque anſeribus,laxa ſimul ac caua, leuisq́; oſſium eſt ſubſtantia. Oſſa uni tanquā principio ſunt connexa,& omnia inter ſe aptata, unam continuāt ſeriem, modo uenarum:nec eſt ullum os, (quod effatu dignum ſit)quod ſeorſum ipſum per ſe maneat.Initiū uero omnibus ſpina eſt: quæ compacta ex uertebris,à capite ad coxas porrigitur.Extat huic continuum capitis os rarum & rotūdum,ſummis ſuperimpoſitum uertebris:quod calua dicitur & caluaria,ex interiore parte concaua , extrinſecus gibba,utrinque leuis: cuius pars prior ſinciput eſt, tenuiſſimum,infirmiſſimumq́; omnium capitis oſſium, nouiſſimeq́; conſiſtere ſolitum. Omnium enim oſſium corporis,ultimum id concreſcit & induratur,in homine duntaxat: cum tamen in cæteris animalibus diſcrimen oſſium nullum ſit,ſed omnia perfecta iam inde à natiuitate proueniant. Caluaria ipſa nō ſimili modo in quoquo genere animalium habetur:aliis enim oſſe continuo calua perficitur, μονόστεον dicunt,ut cani:aliis compacto,ut homini. ſex enim numerantur caluariæ oſſa,excepto etiam illo quod à cunei ſimilitudine σφηνοειδὴς dicitur.Sunt autē hæc ab exterioribus partibus dura,ab interioribus, quibus inter ſe connectuntur,mollia. Caluariæ pars ſerrata, ſuturæ nomine ſignificatur. Inueniuntur autem ſuturæ in pleriſque quinque: prima ad ſinciput, στεφανιαία dicta: altera per uerticem,ὀβελιαία:tertia per occipitium,λαβδοειδὴς:quæ magna ex parte coniunguntur.Duæ quas κροταφῖται nominãt, in utroque temporum ſingulæ: hæ ſuper aures, tempora à ſuperiore capitis parte diſcernunt.quæ λαμβδοειδὴς dicitur, ad inferiora per uerticem tendens, occipitium à ſummo capite diducit. ὀβελιαία uero ab eodem uertice per medium caput ad frontem procedit:eaq́ue modo ſub imo capillo deſinit,modo frontem ipſam ſecans, inter ſupercilia finitur. Os deinde eſt, cuius poſterior pars cum caluariæ oſſe,quod iuxta aurem habetur, anterior cum parte ſupercilij extrema ad paruum oculi angulum coniungitur: iugale appellari poteſt,Græci ζυγώδης dicunt. Inter caluariam,& ea quæ ſuperiorē maxillam conſtituunt,os eſt quod à cunei ſimilitudine σφηνοειδὴς uocatur,& ueluti cuneus inſeritur. hoc ſi inter ſuperioris maxillæ oſſa numerabimus, quindecim numero erunt:uel ut aliis placet,octo: inter quę cēſentur,& genarum & narium oſſa. Duodecim faciei oſſa numerant alij. Maxillæ inferioris nō eſt os ſimplex:in ſummo nanque menti acumine,ſi coquitur,laxatur. Maxillis dentium genus inhæret,os partim cauum,partim ſolidū & adeo firmum,ut ſolum inter oſſa ferri aciem reſpuat: neque eandem penitus naturam quam cætera oſſa habet. Cætera nanq; in prima corporis conſtitutione omnia gignuntur,neque eſt quod poſt oriatur: at dentes poſt enaſcuntur.quo fit,ut cum deciderint,denuo poſſint oriri: ſoliq; dentes inter oſſa,

Septem numerantur in libello, qui εἰσαγωγὴ inſcribitur: πολυμόρφων in priore caluariæ parte.

[Margin letters: E (line 1), F (line 12), G (line 25), H (line 37)]

tota

A tota uita crescunt. Dẽtes omnes in suorum ossium concauis insiguntur. Et ossa ipsa quibus continentur dentes, φάτνια: quæ subeunt foramina, βόθρια dicuntur. & capitis ossa ita se habent. Spina longitudinẽ & rectitudinem continet animalium: hæc ex uertebris quatuor & uiginti constat (excepto osse sacro) in homine scilicet: nã in reliquis, ex pluribus compacta est. Harũ tota compago in ceruicis uertebras, & dorsi, & lumborũ, & os sacrũ (quod & os latum uocatur à nõnullis) diuiditur. Dorsi eam partem intelligimus, cui cum pectore est æqualis lõgitudo: quod subest reliquum, lumbi appellantur: quorum pars ultima sacro osse finitur, in homine inquam. homo enim cauda uacat. In collo septẽ uertebræ sunt: duodecim ad costas, ad lũbos quinque. Earum quæ in collo sunt, supremæ uertebræ in utroque eius B latere sinus inest, in quos ingredi conspiciũtur processus ossis caluæ sub inferiore cerebelli parte egressi, quæ κορῶναι dicuntur. Ex secunda colli uertebra sursum uersus, in primæ uertebræ sinus quosdam (quos ab oculorũ sinus similitudine γληνοειδεῖς appellant) prioribus minores, processus duo inseruntur, qui à figura turbinata πυρηνοειδεῖς dicuntur: Hippocrates à figuræ similitudine ὀδοντοειδεῖς uocauit: & totam quoque uertebrã ὀδόντα, id est dentem inde nominauit. Vltima uero colli uertebra ἄτλας uocatur. Sub atlante proxima, & prima dorsi uertebra λοφία dicitur: & quæ illi subest, μασχαλιστήρ: quæ deinde sequuntur, πλευρῖται. Duodecima uero dorsi uertebra, διαζωστήρ. E lumborum uertebris, prima νεφρίτης dicitur: postrema ὀσφαλίτης. Os sacrum ex tribus particulis tanquam ex propriis quibusdam uertebris C compactum est: quarum extremæ os aliud quartum quod coccix nominatur, additum est: cuius pars quæ podici proxima inflectitur, κερκὶς uocatur. Vertebræ omnes breues teretesq́; sunt: processus tamen quosdã exigunt, ἀποφύσεις Græci uocant. Ex mediis enim omnium (præter primã) partibus postremis, exeunt ossei quidam processus: qui tanquam uallũ spinam ab ea parte defendunt, ἄκανθα Græcis nomen est. Sunt & ab utroque uertebrarum latere processus: & à superiore etiam parte atq; inferiore omnibus, exceptis tribus summis. Omnium spinæ ossium, infimum (quod os sacrum dicitur) maximum est, quod ueluti fundamentum quoddam omnes sustinet uertebras. Secundum uero locũ in magnitudine occupat, quæ illi proxima uertebra est: quæ inter eius quæ in lũbis sunt, quinta numeratur. Re-D liquæ uero, quò longius ab infima recedunt, eò etiã fere magnitudine deficiunt. Primę itaque ceruicis uertebræ, minimę sunt omnium, & ob foraminis amplitudinẽ tenues: uertebræ nanq; omnes foramine medio sibi iunguntur, quod σωλὼ dicitur, quo spinę medulla à cerebro descendit. Rursus à ceruice duo lata ossa utrinque ad scapulas tẽdunt: nostri scoptula, ὠμοπλάται Græci nominant: ea summis uerticibus, qui ad scapulas sunt, sinuata, ab iis triangula, paulatimq́; latescentia ad spinam tendunt. Hæc parte sui posteriore cartilaginosa sunt, sed in imo maximè: ibiq; ualidis musculis neruisq; constricta sunt, nulliq; nisi in summo, ossi coherescunt. Inęqualia undiq; sunt hæc ossa, atq; omni ex parte dissimilia: gibba quidẽ exteriore ex parte, intrinsecus sima: & summa in parte crassa, in imo uero tenuia sunt:

Spina, ῥάχις, γύης. Vertebra σπόνδυλοι, ἢ χύβοι.

Lũbi, ὀσφύς.

Prima dorsi uertebra, λοφία, ἢ λοφαδία

Os sacrum, ἱερὸν ὀστοῦν.

Coccix, ἢ σπονδύλιον, ἢ ὀρροπύγιον.

σωλὼ, καὶ ἱερὰ σῦριγξ, καὶ χείας.

paulatimque pleniora euadunt, donec ad eam partem peruenerint, quam E scopuli ceruicem nominant. Is in extremo in acetabulum desinês (ut modo diximus) eius ossis caput in se excipit, qui humerus dicitur, efficitque humeri articulum. In utriusque scoptulorum parte gibba, ῥάχις, id est spina huic parti propria addita à natura est: quæ paulatim superiore sui parte, qua scoptulorũ ceruicẽ attingit, altius sese attollens, ossi alligatur, quod iugulũ dicitur: idq; efficit hic ossium nexus, quod ἀκρώμιον à Græcis uocatur: quòd simul esset & humeri articulo operimentũ, ac propugnaculũ: & prohiberet, ne humeri ossis caput sursum uersus, articulo excederet. Est & in scoptulo utroq;, in inferiore capitis eius parte exiguus acutúsq; processus: qui cum anchoræ aut coruini rostri similitudinẽ referat, ἀγκυροειδὴς à nõnullis, ab aliis κορακοειδὴς nuncupatur: quandoquidem extrema eius pars uti cor- F uinum rostrum extenditur. Hæc ossa in hominibus quidem longius distãt à pectoris ossibus, & huic parti quasi innatant. Quin & humerorum articuli à reliquis pectoris ossibus altius prominent: at in quadrupedibus, scoptula reliquis pectoris ossibus fere coniuncta sunt: ac proinde homini soli sunt humeri, cæteris armi. Lato huic scapularum ossi, quà desinit pars illa, quam ῥάχιν, id est spinam uocauimus, adnectitur iugulum, non inter durissima ossa numerandum: (fistulosum enim est) altero eius capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu ossis pectoralis (quod στῆθος dicitur) insidet. Pars eius inferior qua pectoris ossi alligatur, crassior cæteris rotundiorque est: quæ huic succedit, longe gracilior: procedens uero, quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiúsque & in exteriora curuatum est. Costæ ab G utroque latere sunt duodenæ: rarissime nanque decimatertia costa in homine uisitur, atque hoc rarius undecim tantum. Hæ primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, uertebrarum trãsuersis processibus, ibi quoque paulum insinuatis inhærent. Inde patescunt, & in exteriorem partem recurrente, paulatim in cartilaginem degenerant: eáque parte rursus in interiora leniter flexæ, committuntur: septem quidem cũ osse pectoris, quod στῆθος dicitur: octaua uero cum cartilaginis radice, quæ ξιφοειδὴς uocatur. reliquæ autem quatuor in pectoris latera ad septum transuersum desinunt, quæ cæteris etiam breuiores sunt. Quinque istæ postremæ nothæ appellantur, suntque cartilagineæ omnes: atque adeo ipsarum finis, exquisita cartilago est. Costis non una est, simplexque figura. nam in prioribus illis H quicquid cum pectoris osse committitur: non os est, sed in cartilaginẽ degenerat: & suprema costa, ea parte conspicitur maxima, qua spinę adnectitur: reliquæ in medio, & ubi ad pectoris latus accesserint, latiores sunt, quæ earum partes πλάται dicuntur: angustiores autem, qua spinæ coniungũtur, & κωπία uocantur. Pectoris os, στῆθος à Græcis nominatum, à iugulo statim incipit, & per medium pectoris protensum ad præcordia ipsa molli cartilagine terminatur: (quæ quidem cartilago triangula est, & à nonnullis ξιφοειδὴς appellatur.) non unum os hoc est, sed ex pluribus ossibus constat: sunt autem numero septem, sicuti costæ utrinque septenæ, quæ cum ipsis alligantur. Brachij ossa sunt, primum humerus: hic extremis utrinque capitibus

Humeri artic. ὁ κατ' ὦμον ἄρθρον.

A tibus tumidus: mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius, teres, durus,
medullosus, & in priorem, & exteriorem partem leniter gibbus. maximũ
omnium hoc os est, fœmore excepto. Summa eius pars grandiusculum ha-
bet caput, & in eo tuberculum quoddam adnatum rotundum, quod scapu
larum ossi inseritur: pars autem inferior in tubercula duo desinit inæqua-
lia, inter quæ sinus est: circa hunc cubitus mouetur. constat hic ex ossibus
duobus. Radius quẽ κερκίδα appellant, superior minorque, rotundo & leni-
ter cauo capite, exiguum humeri tuberculum recipit. Cubitus alterum os
dicitur, eodem scilicet quo totum nomine, inferior maiorque. In huius fi
ne extremo, ubi scilicet cum humeri osse committitur, duo inueniuntur
tubercula: alterum maius, & in parte cubiti posteriore inferioreque: alterũ
B minus, & in parte anteriore superioréque: & communi quidem nomine
κορώνας uocant, & κορωνά: proprie uero maiorem illum & posteriorem Atti-
ci ὠλέκρανον dicunt, Hippocrates ἀγκῶνα. Radius supra infráque ualidis li-
gamentis cubito alligatur: media inter se omnino dehiscunt. Radius supe-
riore parte tenuior est, cubitus plenior: uerum cũ rursus ad manũ coeunt,
modo crassitudinis mutato, ibi radius plenior, cubitus admodũ tenuis est.
Vtrunque adnatum tuberculum iuxta carpi partes habet, ex interiore par-
te cauum, extra uero gibbum. In sinum eiusmodi sese insinuat καρπὸς, quá
primam palmæ partem diximus, eique adnectitur. inest autem cubito &
processus quidam, quem à columnæ similitudine στυλοειδῆ appellant: & hic
quoque carpo annectitur. Cubitus minimo digito, radius pollici è directo
C respondet. In manu prima palmæ pars, quæ græce καρπὸς dicitur, ex mul- *Totius manus*
tis minutísque ossibus constat: quorum numerus incertus est: quidam ta- *ossa numero*
men octo numerant. dura omnia, nec medullosa multiplicísq; figuræ sunt: *sunt uiginti &*
nam partim gibba, partim sima, partim recta, partim orbiculata: sed oblon *sex, ut author*
ga omnia & triangula. Recta deinde quatuor ossa ad digitos tendentia pal *est Clearchus.*
mam explent. Ab iis digiti ipsi, prçter pollicem, omnes oriũtur: qui ex os-
sibus ternis constant, quæ φάλαγγες dicuntur, id est internodia & σκυταλίδες: o-
mniúmque eadem ratio est. pollicis tantum primum internodiũ, ex trans-
uerso illi palmæ parti, quam metacarpium diximus, annexum est. Compa
ctus ita & pollex ex triplici osse est: primumque eius internodium cum po
steriore palmæ parte minime connumerandum censet Galenus. Ac supe-
D riorum quidem partium ossa sic ordinata sunt. Ad imã uero spinam ab
utroque sacri ossis latere, coxarum os, & quod ἰσχίον dicunt, utrinque adne- ἰσχίον, ἢ σκα-
xum est: quod transuersum longeque ualentissimum, uuluam, uesicam, re- φίον.
ctum intestinum tuetur. Atque iis quidem ossibus quæ ex utroque ossis sa
cri latere cernuntur, integris nullum est nomen unum inditum: nam par-
tes eorum latæ superiores, ilium ossa nuncupantur: inferiores exterioresq;,
coxæ & coxarum ossa. In quorum utroque sinus prægrandis est, qui reci-
pit rotundum fœminis caput, acetabulũ uocant: Græci κοτύλην. Ab iis quæ
in anteriora protensæ partes, tenuésque, & foratæ, atque inter se coniunctę
sunt, os constituunt, quod pecten dicitur: quod in uiris rectius est, recurua-
tum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat. E coxarum os-

ſibus fœmina oriuntur,quæ magnitudine cæteris præſtant omnibus: quo- E
rum capita rotundiora etiam quàm humerorum ſunt, cum illa ex cæteris
rotundiſſima ſint. Ad fœmoris ceruicem oriuntur proceſſus duo, τροχαντῆρες
dicti: quorum exteriorem, qui longe minor eſt, γλουτὸν uocant: infra uero le
niter pateſcens in duo tubercula à priore & à poſteriore parte deſinit, adeo
quidem grandia, ut uel capita poſſint appellari: eáque tibiæ adnectuntur.
Hæc uero commiſſura oſſe paruo, rotundo, molli, cartilaginoſo tegitur: pa
tellam uocant. Tibia, ut ante dictum eſt, ex oſſibus duobus conſtat. Ete-
nim par omnia fœmur humero: tibia cubito ſimilis eſt, adeo ut habitus
quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. Horum uero alterum os
ab exteriore parte ſupra poſitum eſt, quod ſura nominatur: id breuius eſt
(neque enim adeo protenditur, ut genu ipſum cõtingat) ſupraque tenuius, F
ad ipſos malleolos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui tibiæ
nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius ſolum cum fœmore com-
mittitur, ſicut cum humero cubitus: eaque parte duplicem habet ſinum,
qua fœmoris capita recipiat. Inter eos tibiæ ſinus neruoſum quoddam car
tilaginoſumque eminet: quod inter fœmoris capita illa, ueluti in imã quã-
dam ſciſſuram inſeritur. Et hęc quoque oſſa infra ſupráque coniuncta, me-
dia, ut in cubito dehiſcunt. Imæ ab utroque latere tibiæ ſuræque partes,
malleoli nuncupantur: iique gibbi & carnis omnino expertes prominent:
intrinſecus uerò caui ſunt. Excipitur autem tibia infra primo pedis oſſe:
quod nos talum, Græci ἀστράγαλον uocant. à malleolis hic continetur ac con
tegitur, ut eum ne tangere quidem poſſis. Huius pars illa quam πίφαρον uo- G
cant, ſurſum uergit: poſterior uero orbiculata eſt, & ad ſuperiora potius ſpe
ctat. Prior autem pars, rotundo quidem capite, cum eo oſſe connectitur,
quod ad ſcaphæ ſimilitudinem σκαφοειδὴς nuncupatur. Huic ſubeſt os pedis
maximum, quod πτέρναν, id eſt calcem, uocãt, durum, ſine medulla: eius pars
qua ingredimur, leniter rotũda & latiuſcula eſt: poſterior quoque teretem
figuram repræſentat, in poſterioremque partem proiecta, tibiæ rectitudi-
nem admodum excedit. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione ma-
gni digiti ſita eſt, capiti ipſius tali ſubiacet: nec cum alio oſſe copulatur. quę
uero minimo digito reſpondet, cum eo oſſe quod à teſſeræ ſimilitudine κυ-
βοειδὴς uocant, annectitur. κυβοειδὴς autem à parte exteriore iuxta σκαφοειδὴς po-
ſitum eſt. Tria deinceps oſſa paruula inferiori σκαφοειδοῦς parti adiungun- H
tur, cum quibus etiam exteriore ex parte κυβοειδὴς una porrigitur. Atque pri-
ma quidem pedis pars, quam τάρσον uocant, hæc ſeptem continet oſſa. Pars
inde pedis inchoatur, quam Græci πεδίον uocant: quæ ex quinque oſſibus
conſtructa eſt. Poſt hæc deinceps pedis digiti ſunt, qui ex ternis interno
diis omnes, ad eorum, quæ in manuum digitis ſunt ſimilitudinem, con-
ſtant, pollice tantum excepto: qui ſolus omnium ex duplici oſſe conſtitu-
tus eſt. Itaque pedis oſſa pleraque ad eorum quæ in manu ſunt ſimilitudi-
nem, inſtructa ſunt: plantæ, palmæ, digiti digitis, ſicuti & ungues unguibus
reſpondent. Hæc, ut arbitror, de oſſibus ueluti rudimenta diſcentibus di-
cta ſatis ſunto. Quòd ſi quod oſſiculum alibi, utpote in corde, in naſo, in
gutture,

A gutture, itémque in aliquo ex digitis, (ut quę à ſeſami ſimilitudine σησαμοειδῆ uocantur) aliúdue eius generis deprehenditur, non neceſſarium arbitror hoc opere pertractare.

F Spina, ῥάχις. Calua, uel caluaria, κρανίον. Totum capitis os etiã κεφαλῆς κύτος dicitur. Sutura, ῥαφὴ, ἢ ῥαφὴς. Sunt & aliæ ſuturæ, & in faciei oſſibus, & quæ communes ſunt ſuperioris maxillæ & caluæ: ut uidere licet apud Galenũ lib. De oſſib. & Celſum, & Introduct. Galeni. Iugale, ζυγώδες ἢ ζύγωμα: uerum Pollux ζυγώματα appellat poſt tempora bina obliqua: quorum connexus aures complectitur, qui κορῶναι etiam dicuntur. ſed an idem ſit ζυγώδες Galeno quod Celſo, conſideret lector. Vertebræ, Colli uertebræ etiã σφονδύλοι dicuntur, ἢ σφονδύλιδες, ἢ κύβοι: Homerus etiam ἀστραγάλους uocauit. Ἄτλας, Spinæ articulum, ſiue nodum (inquit Plinius) ἀτλάντιον uocant: eſt autem primus. Proceſſus, ἀποφύσεις: Pollux ἰσχύτητας uocat. Celſus, proceſſus, & exceſſus, & tubercula. Quam formam ſitumq́; habeant proceſſus iſti, luculentiſſime oſten-
B dit Galenus lib. De oſſib. & lib. de uſu part. & Celſus lib. 8. Scoptula, ὠμοπλάτας, & ὠμοπλάτια, & πλάτας quidam uocant: Celſus hæc etiam ſcoptula, & lata ſcapularum oſſa nominat. Sunt qui hoc loco apud Celſum ſcoptula operta legi uolunt. Coſtæ, πλευραί. quo pacto coſtæ cum ſpinæ uertebrarũ proceſſibus connectantur, leges apud Galenum lib. Anatomices 8. & lib. De oſſib. Νόθοι, minores coſtæ dicuntur, ſicut γνήσιαι maiores. Coſtæ utrinq; duæ primæ ἀντίστροφα uocantur: quæ has ſequũtur item duæ, σφιγκταί. Poſt has σφονδύλιοι duę. Et deinde quæ ad pectoris cartilaginẽ deſinũt, παράμουροι. Quæ reliquę ſunt quatuor nothæ μαλθακαὶ uocãtur, id eſt molles. Humerũ, βραχίονα uocat Galenus. Radius, κερκίς, ἢ παραπήχιον, ἢ προπήχιον. Cubitus, πῆχυς, ἢ ὠλένη. Quatuor oſſa, Ita Galenus: uerum Pollux hanc palmæ partem (ut ſupra diximus) exceptis quinq; oſſibus ad digitos tendẽtibus conſtare, primumq́; pollicis internodium metacarpij partem eſſe ſcribit. Ilium oſſa, λαγόνος ὀστᾶ. Coxæ & coxendices, ἰσχία, κοτύλη, ἢ κοτυληδών. Pecten, ἥβης ὀστοῦν. Fœmen & fœmur, μηρός. Caput fœmoris, κεφαλὴ μηροῦ, ἢ
C κοτυληδών. Patella, mola, μύλη, ἢ ἐπιγονατὶς, ut ſupra. Tibia, κνήμη. Sura, περόνη: recentiores fibulam uocant. Tibia, κνήμη: quidam etiam κερκίδα uocant. Νευροχονδρώδης σύνδεσμος, hic eſt, de quo lib. 2. De temperamẽtis. Malleoli, σφυρά: Celſus hos etiã talos uocat: & talos item appellat os illud quod & nos, quod ſcilicet ἀστράγαλον uocauit Galenus. Talus ἀστράγαλος Ariſtot. lib. de hiſtor. animaliũ: & talus Plinio lib. 11. uidetur aliud ſignificare: de quo infra plura dicemus in quadrupedibus uiuiparis. Oſſiculum, Sub tonſillis oſſiculum eſt ὑοειδὲς dictum, eò quòd ſimile ſit Υ literæ, quod arteriæ caput amplectitur: alij παραστάτην uocant.

De cartilagine. Cap. XXII.

EIuſdem fere naturæ cum oſſe cartilago eſt: & quemadmodum os præciſum nunquam recreſcit, ita & cartilago ablata nunquam reparatur. Differt autem ab oſſe pluris minoríſque ratione: & uidetur quidem carti-
D lago ex oſſe ligamentóque conſtare: utrique enim aliqua ex parte ſimilis naturæ eſt: uerum ligamento durior, ſicuti oſſe mollior eſt. Et partes cartilaginoſæ membrorum articulis inſeruntur, ueluti puluinar, ne attritu mutuo lædantur oſſa. Terreſtrium quæ & ſanguinẽ habẽt, & animal gignunt, cartilago nullo foramine hiſcit: nec oſſium more medullam continet. At uero aquatilium cartilagineis, quod per dorſum oſſibus proportionatum tendit, cartilago eſt humorem in medullæ ſpeciem continens: & Plinius, cartilaginea medullam in ſpina habent, inquit. Greſſilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extrema oſſium nonnulla cartilagine conſtant. Priuatim uero quæ in extrema ora eſt oſſis, quod in medio pectore στῆθος uocatur, prope os uentriculi ξιφοειδὴς cartilago dicitur, & triquetra eſt.

De unguibus, ungulis, chelis, id est ungulis bisulcis, cornibus & rostris. Cap. XXIII. E

Vngues, ὄνυχες. ungulæ, ὁπλαί. Apud Celsum pro pedibus ipsis capiuntur ungulæ. Chelæ, χηλαί. Cornua, κέρατα. Rostrum, ῥύγχος, ἢ ῥάμφος.

SVnt item alia partium genera, quæ naturam nec eãdem habent, quam ea quę exposita sunt: nec longe ab iis remotam, ut ungues, ungulæ, chelæ, cornua: præterea rostrum, quale datum auibus est: hæc enim & flexilia & fissilia sunt: cum nullum os findi possit, sed fragile quodq; habeatur. Colores cornuum, unguium, ungularum & chelarum, cutis pilorúmque colorem sequuntur: etenim cutis nigræ, cornua nigra, & ungues ungulæque nigræ oriuntur. Et candidæ pari modo in colore respondent: mediis etiam medium eadem colorem præferunt. At dentes naturam ossium æmulantur: quamobrem hominum nigrorum ut Aethiopum, atque similium dentes, ut ossa cãdent: ungues nigri, modo suæ cutis apparent. F Cornua parte plurima caua sunt ab radice, quatenus ambiunt os, quod ortum à capite, cauo cornu inseritur, totúmque implet: in mucronem tamen solidum & simplicem exeunt. Adhærent cornua cuti potius quàm ossi. Ceruino generi tota solida & sparsa in ramos, & omnibus annis decidua, nisi castrentur: cum ex cæteris cornigeris nullum cornua amittat. Cornua quibusdam inesse dicimus, sed per similitudinem: cum nullum ex iis cornu officio fungatur: qualia cochleis data sunt ad prætentandum iter: quæ enim iure cornua intelliguntur, gerunt quadrupedes uiuiparæ ad uim, aut inferendam, aut depellendam, quæ uirium sunt officia: quod nulli ex cæteris quæ cornua habere dicuntur, contingit.

De unguiũ exortu plura apud Pollucem.

Vngues à neruis neruosis ue ligamentis orti, iis G scilicet quæ digitorum ossa continent, indurescunt. Habent autem ungues quibus digiti sunt: digiti uero iis sunt, quibus pedes articulis formati, excepto elephanto. ungues etiam in senectute, & defuncto augescunt, durioréśque redduntur: & ungulæ quoque maiores in senecta redduntur: quod idẽ rostris etiam auium euenit. Vngues præterea nonnullis animalium adeo duritate degenerant, ut præ nimia duritudine nihilo ab ossibus differre uideantur.

De pilis & cute, & quæ his proportione respondent, scilicet cortice, squama, testa & crusta. Cap. XXIIII.

Cutis, δέρμα. Pilus, θρίξ. Lana, ἔριον. Cortex, φολὶς Squama, λεπίς.

DE pilis & cute, atque de iis, quæ uicem pilorum cutisq; suppetunt, ita se res habet: cutem omnia habent quibus inest sanguis: pilos habent H quæ pedestria eademque uiuipara sunt. nam lana etiam pilus est, sed pilus proprie crassior est & procerior: lana uero crispa magis ac tenuis. Cortice autem integuntur quæ ouipara sunt pedestria, appellantúrq; φολιδωτά: squama uero pisces tantum, sicuti penna aues: & testa silicea includuntur, quæ testacea dicuntur, ut ostreæ: crusta operiuntur, quæ crustata uocantur, ut cancri, locustæ.

Pili.

Gignuntur pili ex uaporibus fuliginosis è cute exeũtibus, iam lori formam adeptis: quorum quod in meatibus est, stirpis radici simile uidetur: quod uero ex cute extat, ipsi ueluti stirpi. Habent autem pili ad suam radicem lentum quẽdam humorem, quo protinus, ubi euulsus pilus est, si qua leuiuscula tangat, ita adhæret ut trahere possit. Quibusdam animalibus

A malibus nulli dati sunt pili:aliis supina in parte nulli, aut pauciores quàm in prona.Iis animalibus qui molli sunt cute,ut homo, quanto siccior calidiorque cutis fuerit,tanto magis pilos gignere potest. at neque in iis, quæ silicea testa includuntur,ueluti ostreis:nec crustatis,ut locustis,cancris: sed nec quę corticem habent, aut squamas,ut serpentes,ut pisces,oriri pili possunt.Sunt enim horum quæ summæ cutis loco habentur, uere & in totum sicca ritu testæ uel petræ.Pili præfecti augeri inferius ab radice possunt, superne non possunt.Pennæ autem nec ab radice,neque superne ab incisura possunt,sed cadāt necesse est.Cortex squamæ loco est,& illi similis: sed natura rigidior atque durior:quod in testudine & serpētibus magnis,& crocodilo fluuiatili palam fit:firmior enim osse euadit. Cutem,ut diximus,o-
B mnia habent,quibus est sanguis:pilos non omnia,sed sicut distinctum iam est. Inest in cute omnium lentor quidam mucosus:uerum aliis minus,aliis magis:ut in tergore bubulo,ex quo glutinum facere solent. ubicunque cutis per se ac sine carne est,uulnerata nō coit,ut in gena,præputio, palpebra. Sed neque in carnosis etiā partibus restitui cutis potest talis omnino qualis erat quæ periit:sed simile quiddam cuti,& quod eius officium suppleat, potest,non tamen plane cutis. Cōtextu perpetuo cutis in omnibus animalibus continuatur:nec alibi interpellatur, quàm ubi sint naturales meatus: ut in ore & excrementorum exitibus,atq; etiam in unguibus:Cutis hominis proportione magnitudinis tenuissima est. Cutis quæ quidem totum corpus ambit, δέρας,id est excoriari potest à subiecta carne,& membrana
C eam circundante,ideoq; δέρμα Gręci uocant:manuum autem internam & infimæ plantæ cutē,præterea frontis & totius fere faciei, aliarumq; quarū dam partium animalis excoriari nō contingit.Cuti superiacet summa cuticula,quę Græcis ἐπιδερμὶς dicitur,tenue quiddā,quale est quod serpētis senectus nominatur:id quod in scabie,lepra,& lichenibus maxime cernitur.

Quinq; cutis differentias enumerat Galenus lib. 11 De usu part. quarum aliquæ excoriari poßunt, aliquæ uero minime. Quo pacto autem excoriari debeat cutis à subiecta sibi mēbrana, docet idē Galenus li.3. Anatomices.

De membranis. Cap. XXV.

Svnt & membranæ in sanguineis animalibus: quæ quidem pars similis cuti prætenui spissæq; est.Sed diuersum genus id est: quandoquidē neque fissilis,neque euulsilis cutis est:membranę etiam omnes, cute sicciores sunt.Ambit singula,tum ossa,tum musculos,tum etiam uiscera, membra-
D na tam in maiore,quàm in minore animalium genere: uerum in minore sensum effugit.Quæ ossa contegit membrana, περιόστεος ὑμὴν dicitur: quo in genere est quod περικράνιον uocatur,membrana scilicet caluariam ambiens. Ligamenta per quæ musculi ossibus colligantur, mēbranas circa ipsos musculos efficiūt. Inter membranas præcipue duæ sunt,quibus cerebrū opertum munitur, μήνιγγες dicuntur:altera superior adhæret ossi, quæ firmior & crassior est: hæc σκληρὰ dicitur, & παχεῖα,& δερματώδης, hoc est dura,crassa & coriacea:altera inferior contigua est cerebro,quæ χοροειδὴς uocatur, quod χορίῳ membranæ similiter,uenas in se & arterias habeat connexas:atq; hæc cerebro tanto durior est,quanto altera,crassior uidelicet illa, osse sit mollior.Adhærent item membranæ duæ septo trāsuerso,ex utraque eius parte

Μήνιγγες, Plinius continentes cerebrū mēbranas eas uocat.

περιτόναιον, ἢ περιβολαῖος ὑμὴν, ἢ περιτόναιος χιτὼν, ἢ περιβόλαιον σκέπασμα.

ſingulę,ſuperiore ſcilicet parte & inferiore.Superior ὑποζωκὼς,id eſt ſuccin- E
gens,inferior uero περιτόναιον nominatur:quod à renibus ortum, toti abdomini interne obtenditur,atque adhæret ad pubem uſque infimam . Vtraque ſiue membranam dicere placet, ſiue tunicam, (χιτῶνα nanque Græci dicunt) ſubſtantia omnino ſimili eſt : utraque enim araneæ modo prætenuis eſt : non ut tendines quidam , qui cum in membranarum ſpeciem tenues ſint , ſi tamen eas clara luce inſpicias, fibras quaſdam tenues intercurrentes oſtendent . At non ita peritonæum : eſt enim ſimplex , totum ſibi continuum & adamuſſim ſimilare corpus, quod inde nomen habet ἀπὸ τοῦ περιτείνεσθαι,id eſt quod prætendatur omnibus, quæ inter ſeptum tranſuerſum & crura continentur. Eodem etiam modo ſuccingens coſtas membrana ſimplex eſt peritonæo ſimilis,eundemq; uſum omnibus ſpiri- F
tus inſtrumentis,quæ intra pectus ſunt præſtat,quem peritonæum iis quæ nutriendi gratia in uentre ſita ſunt. Coſtas nanque omnes intrinſecus ſuccingit:& operimentum eſt eorum quæ intra pectus continẽtur omniũ.Verum non una eſt mẽbrana quæ utriuſq; lateris coſtas ſuccingit:à dextra etenim parte una eſt,à ſiniſtra altera. Neque unum & continuum eſt totius pectoris ſpatium internum(ita enim uoco θώρακα)ſed membranis diſtinguitur.Ex membranis nanque illis ſuccingentibus oriũtur partes duæ,quę totum hoc pectoris ſpatium diuidunt,atque ob id διαφράττοντες uocatæ.Hæ ad iugulum uſque à dorſo aſcendentes , & per totam oſſis,quod in medio pectore eſt,longitudinem ad mucronatam uſque cartilaginem, quæ ξιφοειδὴς dicitur,porrectæ,mutuo ſibi cohærent niſi ea tantũ parte qua cor ſitum G
eſt.Hic nanque ſeparatę,cor ipſum unà cum propria quadam membrana, ſiue tunica craſſiuſcula cor ipſum ambiente(περικάρδιον uocant)inter ſe cõprehendunt . Succingentium autem baſes, ſupernis ſepti tranſuerſi partibus ſuperbiacent : quemadmodum alia quædam membrana ſimilis,infernis ſubſtrata eſt,quæ peritonęi uertex, aut principium non inepte dicitur. Hæc totam inferiorem ſepti regionem ſublinit:ac ubi ſeptum perforatum eſt,quo uaſis tranſitus pateat,ibi iis ipſis quæ permeant, undique adhæret, fertúrque una per totum corpus, ut quæ iam ipſis ſimul & operimentum fiat,& quaſi firmamentum.Eodem modo & membranæ illæ ſuccingentes quæ ſupra ſeptum ſunt,uaſis ſeptum permeantibus iungũtur, & ſimul per corpus feruntur. Membranoſa præterea quædam corpora multis in locis H
præter hæc exiſtunt:quędam ex oſſibus procedentia in ipſa ligamentorum ſubſtantia,quædam ex neruoſis muſculorũ finibus (ἀπονευρώσεις uocant) intẽdinum ſubſtantia.At quæ uere maximeq; proprie membranæ dicũtur, eæ ſunt. Omentum quoque non niſi membrana eſt,ἐπίπλοον à Græcis dictũ. hoc omnia habent animalia quæ ſanguinem,ſed alia pingue,alia macilentum.Nomen hoc à ueteribus ἀπὸ τοῦ ἐπιπλέειν ſortitũ eſt, quoniam nulli inteſtinorum adhæret:ſed neque ulli alij perpetuo præterquam iis tribus, uentriculo ſcilicet(à quo oritur atque dependet)lieni & colo,quibus ſemper connexum eſt. Adnaſcitur etiam nonnunquam , ſed raro iecinoris fibræ cuipiam,aut ex nothis coſtis alicui.Eſt autem corpus ex duplici peritonęi ceu

plexu

A plexu compoſitum,in quo uenæ permultæ ſparguntur. Deſcendit uero in quibuſdam animantibus,haud multo infra quàm umbilicus eſt: at in quibuſdam ad pubis oſſa:maximum id habent inter animantia,homines & ſimiæ. Quod etiã lactes uocant, membrana & ipſum eſt duplex pertendens continua de inteſtinis ipſis ad uenam uſque,quæ in iecinoris porta eſt,uti ante dictum à nobis eſt. Veſica etiam utraque,tam ea quę urinam recipit, quæ maior eſt,quàm quæ flauam bilem,quæ minor,membranoſa eſt:quãuis maioris illius collum carnoſum ſit. Membranæ etiam quædã ſunt fœtum in utero inuoluentes:prima χορίον dicitur,quæ uuluæ adhæret: hæc nil aliud quàm uenarum,& arteriarum multarum cõtextus quidam eſt,cum interuallis quibuſdam membranoſis: altera tenuis eſt & mollior, totum
B circundans fœtum, ἀμνίον uocant: tertia duplex membrana eſt,& partibus tantum prominentibus circuniecta: capiti dico,natibus, & pedibus. hanc ἀλλαντοειδῆ dicunt, quòd ἀλλαντι, id eſt inteſtino crumenæúe ſimilis ſit. albæ utręque ac tenues,forma ad araneam proxime accedentes. Sunt & oculorum membranæ,de quibus ſupra pertractauimus.è membranis ſi qua pręciſa fuerit,non coit.Ergo de ſanguine & uenis,neruis,fibris,cute,membranis:atq; etiam de pilis,unguibus,ungulis,tam ſolidis quàm biſulcis,roſtro, cornibus,dentibus,cartilagine, oſſibus, eorúmque proportionalibus,ſtatuendum ad hunc modum eſt.

C Membranæ, ὑμένες. Eualſilis, πλατύ. G Peritonæi uertex, κορυφὴ τοῦ περιτοναίου. H Omentum, ἐπίπλοον, & ἐπίπλους,& ἐπιπλοοσαυ. A Lactes, μεσεντέριον, ἢ μεσαραῖον: medium inteſtinũ uocauit Cicero lib.2. De natura deorũ. Lactes Plinio aliud
C ſignificant:nẽpe ieiunum inteſtinum,opinor,& quæ νῆστις dicitur. Veſica κύστις. Quo conueniant,quóue differant iſtæ ueſicæ,præclare docet Galenus lib.5. de uſu part. χορίον,ſecundas uocant: de his plura legas apud Galenum in lib.de diſſect.uuluæ,& de ſcie. Ariſtoteles duas tantum enumerat,lib.de hiſt.animal.7.& mẽbranas uocat.

De carne. Cap. XXVI.

EX animalium partibus, nulla omni animantium generi, carne magis communis eſt: nam & exanguia quoque ſuam quandam habent carnem,ut oſtrea & teſtacea reliqua.In genere animalium ſanguineo,caro,& quod carni ſimile eſt,omnibus fere inter cutem & oſſa,aut quæ oſſi proportione reſpondent,continentur:eſtq; caro ueluti molle fulcimentum & pin- Caro, σάρξ.
D guiuſculum oſſibus impoſitum,ornandi pariter & uelandi cauſa.abolетur, & in uenas fibráſque tranſit,quoties animal extenuatur & gracileſcit: uertitur item in pingue,quoties pabuli copia ſuppetit. Sed carnis plures ſunt ſpecies:primam quidem,quæ ſyncera & abſq; fibris eſt, & proprie caro dicitur,nuſquam in corpore per ſe inuenias: ſed eſt perpetuo muſculi pars.

Muſculi autem reuera carnes ſunt, potiſſimumque partes ipſorum me- Muſculi, μύες.
diæ:nam extremis in finibus plurimi in magnos deſinũt tendines. Eſt autẽ & carnis quoddam genus cuiuſque uiſceris propriũ, quod parenchyma ab Eraſiſtrato dictum eſt:iecinoris enim,lienis,renum & pulmonis caro,ſimplicis cuiuſdam naturę eſt,circa cuiuſque uiſceris arterias,uenas,& neruos creſcens.Cordis ſimplex carnis natura non eſt: ſed ſunt in eo ſui generis fi-

bræ,quales in musculis cernimus,quibus caro circũhæret. Est & uentriculi,intestinorum,uteri,uesicæ utriusque propria quædã caro,quæ suis ipsorum fibris circunnascitur. Lingua præterea substantiam quandam habet sibi propriam:est enim rarior fungosiórue eius caro, & minus habens sanguinis,quàm sit musculorum. Neque enim eandem penitus formam habent hæc carnis genera. Musculorum nanque caro rubicundior est ac mollior,quàm uentriculi aut uuluæ,uesicæ'ue aut intestinorum : cordis autem durior,& fibris magis uaria: musculi enim fibras habent positu simplici,& quæ neruorum ligamentorúmque sunt particulæ,ut supra dictum est:cordis autem propria fibrarum est species,quæ situ sunt magis uario. E

De glandulis. Cap. XXVII. F

Glandula, ἀδήν. ἀδὴν δέ ἐστι συστροφὴ σαρκώδης.

CArni proxima est adenum siue glandularum natura : est enim ueluti caro conglomerata . quantum autem lingua differt ab ea quæ proprie caro appellatur,tantum glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Harum cum duplex sit usus, duplex quoque genus esse debet: alterum densum ac siccius,quod uasorum,uenarum dico & arteriarum,fulcimentum est in iis locis,quibus in ramos discissa,periculum subeunt, ne in uehementioribus agitationibus disrumpantur:alterum uero glandularũ genus, rarioris substantiæ est,cauernosum fistulosúmue, ac madidæ spongiæ in modum, humore imbutum.Hoc nanque glandularum genus humorem quendam in se gignit,aut ad aliorum membrorum usum , irrigandorum scilicet causa, ne facile exsiccentur:ut quę linguæ adiacent adenes saliuam procreant:aut G ad generis propagationem,ut testes semen,(nam & hi è glandularum genere sunt) aut ad conceptus nutritionem, ut quæ in mammillis sunt glandulæ,lac generant. Huius generis adenes uenas & arterias, perspicuas quidem,ac nonnunquam magnas,& item neruos in se habent:illæ uero alterę neque sensum habent , neque motũ,neq; neruum in se ullum. Sunt præterea nõnullę in quibusdã corporis partibus adeo exiguæ, ut uulgus ipsum lateant: ueluti in lactibus,(μεσεντέριον dicunt) in quibus utriusq; generis glãdulæ reperiuntur.Et in aliis quoque corporis partibus sunt exiles quędam, uasorum diuisiones fulcientes: circa fauces autem & laringa magnæ sunt atque conspicuæ. Haud longe à cordis radice & pericardij membranę,ad septimam spinæ uertebram,θυμὸς,glandula est,haudquaquam exigua, glãdium Latini dicunt. hæc in recens natis animantibus est quã maxima, crescentibus autem minuitur. παραστάται dicuntur glandulæ,ceruici uesicæ adiacentes,quas & ἀδενοειδεῖς παραστάτας quandoque uocat Galenus , in maribus maiores,fœminis minores. Sunt qui renes quoque inter glandulas numerant:ij nanque etiam glandulosum quiddam habere uidentur.Glandularũ omnium natura exanguis est. H

παραστάται apud Pollucẽ, (nisi liber sit mẽdosus) sunt meatus quibus defertur semẽ à testibus ad οὐρήθραν.

De adipe & sebo. Cap. XXVIII.

Adeps & sebum(quod & seuum dicitur)

ADeps quoque & sebum ex maxime communibus sunt inter animaliũ parteis:nam quæ rite alũtur,sanguinea dico,ea omnia aut adipem habent,

A bent, aut sebum. Quòd si uoles, licebit omnē quæ in animalis corpore est, oleosam & pinguem substantiam, utrumuis appellare, sebum scilicet aut adipem: utrunque enim oleosum & pingue est, & utrunque sanguis est concoctus per bonitatem nutrimenti. humiditate tamen & siccitate differunt inter se, cum sebum fragile usquequaque sit, nec ad ignem admotum tam facile liquescat, & cum refrixit, concrescat, ut ouis, ut capræ: adeps liquidior sit, hoc est, ad ignem facile liquescens, miniméque aptus durari, oleo longa uetustate incrassato similis, ut equi, ut suis. Locis etiam discrepant, adeps enim inter carnem cutemque solet consistere: sebum in fine carnis semper est. Itaque si ex hominibus quempiam incidas, qui uel graciles sint, & paruas uenas habeant, fœminam præcipue (ut quæ & frigidioris
B est naturæ, & uitæ magis desidiosæ) adeps excidet, quam cōstat cuti ad internam eius membranam subnasci. Omentum omnibus adipe pinguescentibus adipeum est, sebo obesis sebale. Quæ parte utraque dentata sunt, adipe pinguescunt: quæ una, sebo. Generatur autē pinguedo omnis ex sanguinis parte pinguiore, per tenueis uenas effusa, circa parteis animātis mēbranosas ac neruosas: cui concretio ideo contingit, quòd membranis adiacet: crasso nanque oleo est similis, eóque congelatur, ubi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur coire potest (inquit Galenus) neque circa arterias uenásue aut cor: sed nec circa ullam aliam partem calidam. Renes autem ex uisceribus maxime pinguescunt, uerum dexter minus semper quàm sinister: & quanuis uehementer fuerint pin-
C gues, tamen aliquid fere mediis deest. Quę sebo pinguescunt, maxima pro parte magis quàm quæ adipe in renibus opimandis luxuriant, ac omnium præcipue oues: quippe quæ renibus pingui obductis intereant, quod ubertate pabuli fit. Plerisque animalium est pinguedo sine sensu: quam ob causam sues spirantes à muribus tradunt rosas. Animalia quæuis aut intra carnem, aut seorsum pinguescunt. quibus autem pingue separatum non est, ea minus per uentrem omentumque pinguescunt, ut anguillæ: paucum est enim eis pingue in omento. Plurima tamen pars animalium uētre pinguescit, & præcipue quæ parum se moueant: est nanque uitæ magis desidiosæ eiusmodi nota. Minus esse fœcunda, quæ admodum pinguescunt, siue mares sint, siue fœminæ notum est.

πιμελὴ καὶ στέαρ. *Pinguetudo cōmune nomen est Latinis, aut pinguedo.* *Sebum, στέαρ.* *Adeps, πιμελή.* *Huius causa redditur ab Aristotele lib. De part. animalium 2.*

D

De medulla. Cap. XXIX.

MEdullæ rationem iis addere debemus: nam ea quoque humidis adnumeranda generibus in nonnullis sanguineis animalibus est: humida est enim, & propemodum fluxilis. Maxime uero mollem ipsius substantiam adsimilare pinguedini possis: nam cum nouellis adhuc animalibus medulla cruenta admodum sit, ætate prouectis, ut adipe piguescentibus, adipi similis est & albescens: sic sebo deputatis generibus, sebum prę se fert. Quod in spinæ ossibus continetur, colorem habet medullæ similem, νωτιαῖον μυελὸν, id est spinalem medullam uocant. Est porro spinalis medulla cerebro cōtinua, ac eiusdē cum eo substantiæ, nisi quòd compactior multo

Medulla, μυελός. *Νωτιαῖος μυελὸς, ἢ σπονδυλιῶν.*

D

sit & durior, potissimum in infernis spinæ finibus: quanto enim ab cerebro abscedit, tanto magis durescit. Eandem uero esse ei naturam, quam cerebro colligunt (inquit Plinius) quoniam prætenui eius membrana modo incisa statim expiretur. Quanquam medulla non nisi inclusa ossibus est, (ut reliqua quoque omnia, quæ suapte natura humida in corpore sunt, cõceptaculis quibusdam tanquam uasculis continentur: ut sanguis in uenis, & alia in membranis, aut cutibus, aut uentribus) tamen ossa nõ omnia medullam intra se cõtinent: sed ea tantum quæ caua habentur, tametsi ne ipsa quidẽ omnia continent: ossa enim leonis partim nullam, partim admodũ exiguam habent, ut dictum est. Hæc fere semper in animalibus natiua & congenita humidi genera habentur. E

De lacte & coagulo. Cap. XXX. F

ADnata autem posterioraq; sunt lac & genitura: præterea excrementa tam alui quàm uesicæ, atque alia quædam, scilicet in iis quorum natura hæc obtinet: hæc enim similaria uidentur, licet re uera nõ sint omnia similaria: lac etenim tametsi sensui quidẽ similare apparet, ex tribus tamẽ naturis diuersis est cõpositum: prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur: altera pingui, ex qua butyrum: & tertia aquea, quod serũ nũcupamus. Plus casei lac illud habere uidemus, quod crassius est. coit lac eorum, quæ non utrinque dentata sunt: quapropter caseus ex iis fit, quæ inter urbana dentium ordine carent superiore. Eorum autẽ quæ utrinque dentata sunt, lac coire tam facile non potest, (sicuti neque adeps) & tenue & dulce est: tenuissimum cameli est, mox equæ, tum asinæ: crassissimum bubulum est G & pinguissimum: mediocris consistentiæ est caprarum, crassius hoc est ouium lac: sed lactis differentias pluribus infra explicabimus. Nulli fere animalium lac fieri solet, antequam uterũ ferat: nec dum ferunt, utile omne est: lac enim fieri incipit ad speciem puris statim cum coire inceperint: sed utile postea est cum pepererint. Prima autem à partu spongiosa densitas lactis, colostra uocatur & colostrũ. & ex primo lacte in bobus semper à partu colostra fiunt: quæ, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia, uel perinde ut lapis durescunt, ut prodit Aristoteles. Non prægnantibus aliquando, sed raro, eduliis quibusdam, aliísque artibus (ut uberum frictione) efficitur ut lactescant. Quæ lac habent omnia, mãmis id continent. Maribus magna ex parte nec bestiis nec hominibus gignitur lac: fieri tamẽ H potest, ut aliquibus interdum gignatur: uiris enim post pubem, exiguum nonnullis exprimitur. Cogitur lac succo ficulneo & coagulo. Coagulum lac etiam est: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, continetur. est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter dẽtata utrinque dasypus. Coagulum, inquit Plinius, hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis. Habent quibus hoc datum est, non in magno uentre, neque in reticulo, neque in ultimo, quod abomasum nominatur, sed in eo qui inter ultimum & duos primos positus est, quod omasum uocatur. Quo uetustius coagulũ est, eò præstantius:

A tius:tale profluuio alui mederi poteſt,atque etiam quod leporis eſt,ſed laudatiſſimum hinnuli,inquit Ariſtoteles.

F. Lac, γάλα. Butyrũ, βούτυρον. Serum, ὀῤῥός. Caſeus,caſeus non fit ex utrinque dentatis,inquit Plinius,quoniam eorũ lac non coit. Lac,Plinius, craſſiſſimũ eſt aſinæ lac, inquit,ut coaguli uice utantur: niſi fortaſſe menda ſit. H. Coagulum, πυτία. Eſt ergo,&c. Aliter libro ſecundo de generat.animalium,Coagulum lac eſt cõtinens calorem uitalem,qui parteis ſimiles ducit eodem, & unit atque conſtituit. Coagulum etiam uituli marini, & balenæ quoque reperitur apud Plinium & Dioſcoridem.

De ſemine. Cap. XXXI.

GEnitura nõ eodem modo in omnibus eſt: ſed quibuſdam pro genitura, θορὸς,id eſt genitale uirus ſui generis habetur,ut piſcibus. σπέρμα, id *Genitura, γονή.*
B eſt ſemen genitale habent omnia quæ ſanguinem. exit profecto ſemen genitale à maribus album & craſſum,ſi integrum eſt:ſed foris tenue totũ redditur & nigriuſculum.Nunquam id gelu concreſcit: imo admodum extenuatur,& aquæ tum colorem,tum ſubſtantiam trahit: calore autem coit, & craſſeſcit.Delabitur in aqua quod fœcũdum eſt atque ſubſidit:quod autem infœcundum,diffunditur atque exoleſcit.

De excrementis. Cap. XXXII.

EXcrementum appello reliquias alimenti:cuius uariæ ſunt ſpecies. naturalibus excremẽtis omnibus fere locus præſcriptus eſt, ut ſit humo-
C ris ueluti conceptaculum:uerbi gratia,alimẽti ſicci excrementis, aluus inferior,humidi ueſica,lactis mammę,ſeminalis(nam & hęc excrementa dicuntur)quæ circa uterum & genitale ſunt uaſa:in ea nanq; loca ſe colligũt, atque confluunt. Quod enim ſtercus & ſiccũ excrementum uocatur, à ſyncero nutrimento ſeparatum,paulatim impellitur per omnia inteſtina uſq; ad ſatis amplum ſpatium,quod ad illud inteſtinũ uiſitur, quod rectum uocant:poſtea uero quàm plurimum congeſtũ iam graue animali fuerit,tum foras egeritur. Seroſum uero excrementum,renes à ſanguine ſecernentes, ad ueſicam maiorem tranſmittunt:ea porro id colligit ſeruatq;, ad eũdem ferme modum,quo de ſicco excremento retulimus. Bilioſum excrementum ex iecinore attrahitur à ueſicula,quę illi ſubiicitur:alterum uero à lie-
D ne. in iis collecta excernũtur,alterum in priorem tenuis inteſtini partem, alterum uero in uẽtriculum:ab iiſq; iam per omnia inteſtina unà cum ſicciore excremento permeant. Quod uero pituitam expurget,natura nullũ inſtrumentum cõdidit ſingulare: mixta enim cum cibo puro, alere poteſt, & in laborantibus in alimentum abſumitur. pituita ergo illa, quæ ad iecur unà cum ſucco perlata eſt,non uacuari deſiderat, ſed in corpore manẽs alterari: dum enim cum ſucco illo unà concoquitur, ſanguis euadit: & quod in uentriculo reliquum ex cibo eſt;& in inteſtinis, à defluẽte in ea loca bile exterſum, per inferiora egeritur. Quod uero à cerebro deſtillat (mucũ uocant,& deſtillationem, græce βλένναν καὶ κόρυζαν) per palatum & nares exitum habet manifeſtũ. Ex hoc genere eſſe uidetur, & quæ quotidie expuen-

do excernitur saliua. Aliud excremẽtorum genus est, quod in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso unde aluntur succo, humidum tenuéque, cui nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen per exiguos omneis corporeæ molis meatus, πόρους Græci uocant, quorum nõ modo reliquum corpus uniuersum, sed etiã tota cutis plena est: partim uiolẽto motu confertim erũpens (appellant uero quod ita excernitur, sudorem,) partim in speciem halitus ab insito calore solutum, quod per flatus sensum latens uocatur. ueteres quidem authores hoc excrementorum genus totum σύντηγμα, id est colliquamentũ (ni fallor) uocauere: quod enim ex corporis incremento secernitur propter motus calorem, uim habet colliquamenti. In hoc insensibili perflatu, crassioris excrementi nonnihil excernitur: ex quo tum pilis origo est (natura enim commode uel excrementis suis interdum abutitur) tum uero iis quæ circa omnem cutem semper aceruãtur sordibus. In hoc genere excrementum est, quod Græci κυψέλη dicitur, ita uocant aurium sordes, quæ interdum etiam auditum multitudine sua obstruunt. De partibus animalium iis, quas similares dissimilaresque appellamus, deniq; de omnibus tam interioribus, quàm exterioribus partibus dictum iam est: reliquum est, ut ad instituta pergamus. E F

κυψέλη, κυψελίς.

B Excrementum, περίττωμα. C Stercus, κόπρος. Vrina, οὖρον. Bilis, χολή. D Atra bilis, χολὴ μέλαινα. Pituita, φλέγμα. E Saliua, σιαλὸς, ἢ σίαλος, ἢ πτύελος, ἢ πτύσμα. Sudor, ἱδρώς. quo pacto in corpore generetur, leges apud Galenum lib. 10. De simplic. med. faculta. F Perflatus sensum latens, uel transpiratio sensum latens, uel perspiratio, græce ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοή.

G

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER II.

Perquæ potissimum constitui, inueniríue possint animalium differentiæ. Cap. XXXIII.

Quemadmodum corpus totum animi gratia conditum est, (organum nanq; animi corpus censetur) ita & corporis partes officiorũ gratia constant, & operum ad quæ singulæ accommodantur: indeq; fit, ut quorum actiones officiáque plura sint, ea pluréis exerceant motiones, pluréisque & uarias desiderẽt corporis parteis, quæ sint ipsarũ motionum instrumentã: quæ uero aut immobilia sunt, aut parum motus adipiscũtur, ut testata, eorum corpus non adeo multiplex, ut sit necesse est. Atque hæc quidem cum ita se habeant, præter corporis parteis, earumq; actiones motionesq;, tertiũ etiam H

A etiam quoddã adesse est necesse, nempe affectus. Porro actiones & affectus intelligi diximus, incessum & quanuis loci mutationem, in uictu parando solertiam, ortum, incremẽtum, coitum uenereum, sensum, spirationẽ, uocem, uigiliam & somnum: ætatem, ut iuuentutem & senectutem: uitã, ualetudinem prosperam & aduersam, atque mores: & quæcũque huiusmodi alia possunt generi animalium tribui. Per hæc, ut diximus, potissimũ, partes dico, actiones & affectus, animaliũ differentias constitui dignũ est: sunt enim hæc animalibus partim omnibus communia, partim uero pluribus.

De differentiis animalium, quæ à partium discrimine oriuntur. Cap. XXXIIII.

B HAbent uero animalia partes, aut eiusdem sibi omnes, aut diuersas partes: easdem, uel specie intelligi uolo, ut hominis nasus aut oculus specie cum oculo aut naso alterius hominis conuenit, & caro cum carne, & os cum osse: (ut enim totũ se habet ad totum, sic partes singulæ sese ad singulas habeant, necesse est) uel genere, quanquam excessu defectúue differunt. de iis loquor, quorum idem est genus, uerbi gratia, auis aut piscis: id enim utrunque differentiis cõsumitur generis: & species complures cũ piscium, tum etiam auium habentur. Diuersæ uero inter se sunt animalium partes pene plurimæ, contraria affectuum qualitate: ut coloris & figuræ, eò quòd aliæ magis, aliæ minus affectæ iis ipsis qualitatibus sint: multitudine etiam & paucitate, & magnitudine paruitatéque, mollitie & duritate, lęuitate & C asperitate, & reliquis generis eiusdem, atque omnino excessu defectuque discrepant: id est quod magis minúsue quicquã horũ habeãt, uerbi gratia, oris magnitudine discrimen existere animalibus palã est: aliis enim os magno hiatu rescissum est, ut cani, leoni: aliis paruum, ut homini: aliis mediocre, ut generi suũ. Multitudine & paucitate differunt partes: ut eorum quæ pedes habent, alia bipeda sunt, alia quadrupeda, alia multipeda. mollitia & duritate, ut inter ea quæ oculos habent: alia duris oculis sunt, ut cancri, locustæ: alia humidis mollibúsque. lęuitate & asperitate, ut concharum quibusdam testæ lęues sunt, aliis scabræ. præterea aliquæ longæ sunt, quædam rotundæ, itáque in figura notatur differẽtia. item aliis crusta, aliis testa pro tegmine habetur: & aliis rostrũ porrectius est, ut gruibus: aliis breue. Pen- D na item aliis uberius, aliis parcius data est. Sunt item auium aliæ longo crure, aliæ breui. Linguam etiam aliæ latiusculam habent, aliæ angustam. Pectus animalia plurima humano proportionatum pectori habere uisuntur, uerum non simile: homini enim pectus latum est, cæteris uero, ut quadrupedibus, angustum. sed & in iis quoq; ratio partium nonnullarum diuersa est: eò scilicet quòd quas alia animalia habent, alia iisdem careant. Alia enim calcari aut aliquo armantur aculeo, alia nihil eiusmodi habent: & aliis apex in capite est, aliis deest: & eorum, quæ loco se mouent animalia, quædam pedes habent: ut bipeda, quadrupeda, multipeda: (sed omnia pedes pari numero possident) alia nullis fulciuntur pedibus. & oculos habentium, alia carent palpebris, alia habẽt, ut uisus sit exquisitior. Partes ita-

que animalium (prope dixerim) plurimæ aut eædẽ sunt, ueluti dictum est, E
aut ratione contrariorum differunt, aut per excessum defectúmque. Non desunt tamen quibus partes nec specie sunt eædem, neque secundum excessum defectúmue, sed proportione conueniant: queadmodum os cum cartilagine aut piscium spina, & unguem cum solida ungula, & manus cum chele, id est forcipato pede, & pennam cum squama conuenire animaduertimus: quod enim penna in auium genere est, idem squama in piscibus habetur. Proportione item conueniunt, quod aliis pulmo datus est: aliis pulmo quidem negatus, sed uice pulmonis iunctum aliquid est, quod pulmoni respondeat. aliis item sanguis inest, aliis sanguinis proportionale, quod eandem in genere exangui obtinet uim, quam sanguis in compote illo sanguinis habet. Differentias præterea nonnullas partium situ atque ordine F
contemplamur: sunt enim complura animalia quæ easdem habeant parteis, sed non situ eodem: uerbi gratia, mammas alia in pectore habent, alia inter fœmora, ut uacca. Partes quas singula animalia habent, hunc in modum diuersas easdémue intelligimus. Differũt autem suis partibus animalia: cum aliæ omnium communes sint, aliæ uero plurimorum, aliæ quorũdam generum propriæ: ut piscium branchiæ, ut auium pennæ. Omnium animalium communes partes sunt, qua cibus recipitur, & in quam deuoratur: communes enim partes tam sanguineo generi, quàm exangui sunt os, uẽter, & plurima ex parte stomachus & intestinum, aut quæ iis proportionalia habentur: plurimorum nanque animalium cõmunes partes sunt, per quas transit cibus, & quibus cibi excremẽtũ emittitur. Et cum excre- G
mentum hoc, ut antea docuimus, duplex sit, humidum & siccum, quæ partem illam humidi excrementi capacem habent, hæc sicci receptaculũ continent: quæ uero hoc habent, non illud etiã habere omnia nouimus. quanobrem quæ uesicam habent, aluum inferiorem eadem etiam obtinent: at uero quæ aluum habent, non omnia & uesicam possident. Oculos item habent animalium genera omnia, præterquam talpa, (quem tamen modo quodam habere dixerim) & quæ testa integuntur, & si quid imperfectum aliud est, ut uermes. Et per partes quidem animalium differentiæ his modis constitui debent.

De differentiis quæ ab animaliũ actionibus oriũtur. Cap. XXXV.

Actiones animalium plurimæ circa coitum, fœtus procreationem, at- H
que uictus solertiam uersantur: necnon ad frigora & æstus, mutationes denique temporũ pertinent: inest enim omnibus ex natura sensus mutationis factæ ex frigore aut calore. Itaque ut homines alij domicilia hyeme repetunt, alij qui amplioris prouinciæ principes sunt, sedem pro tempore mutant, ut morã æstate locis frigidis, hyeme tepidis trahãt: sic bruta quę loca possunt permutare, faciunt. Atque alia iuuamen in ipsis consuetis sibi locis comperiũt, alia locum mutãt: iam enim post autumnale æquinoctium, aliqua ex ponto locisq; frigidis fugiunt hyemem futuram: à uerno autem, ex tepida regione ad frigidam sese conferunt, æstus metu futuri: &

alia

A alia de locis uicinis discedunt, alia de ultimis (prope dixerim,) ut grues faciunt, quæ ex Scythicis campis ad paludes Aegypto superiores, unde Nilus profluit, ueniũt. Quinetiam pisces modo eodem, alij ex ponto aut in pontum tranant: alij per hyemem ex alto ad litora teporis gratia ueniunt: contra, æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt. Aues quoque imbecilliores hyberno & gelido tempore discedunt in campos, ut tepore potiãtur: æstiuo autem repetunt montes, ut æstu careant. Idem hic affectus, fugiendi scilicet caloris frigorisq; exuperantias, euenit iis, quę tẽporibus quibusdam se abdunt & latent: ut terrestria quædam hyeme latebras subeunt, tempore iam tepidiore exeunt. Condi autem plurima hyeme, diebus scilicet frigidissimis, uel eo maxime argumẽto constat, quòd minime cum al-
B gor est capiuntur. Sed piscium nonnulli æstate etiam latent, ut glaucus. latet aliquorum genus totum: aliquorum partim latet, partim non latet. testacea omnia latent, uerum non eodem modo: absolutorũ enim latibulum euidentius est: condunt enim se suis testis, ut pectines facere uisuntur: aliqua leuiore tegmine superimposito delitescunt, ut limaces: eorum autem quæ adhærent, non est tam manifesta latitatio. insecta pene omnia hyeme conduntur. Sanguinei quoq; generis multa se condũt: ut ea quę cortice intecta sunt, serpẽtes dico, laceratos, crocodilos fluuiatiles. Pisciũ etiam complureis latêre nouimus: alios hyeme, ut coracinum, thumnũ: nõnulli æstate etiam latent, uti diximus, ut glauci: auium etiam complures cõduntur, ut hirundines. iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis cõ-
C uallium nudæ atque omnino deplumes. Quadrupedum quoque quæ animal generant, nonnulla conduntur: ut hystrices, ursi: glires etiam latent in ipsis arboribus. Nonnulla ex iis quæ conduntur, exuunt id, quod senectus uocatur, (est autẽ senectus ueluti cutis ultima, uel cortex, qui ueluti operculum cuti est) ut ex sanguineis ea quæ cortice molliori intecta sunt, serpẽtes scilicet & lacerti. insecta etiam quædam senectutem exuunt, ut silpha & culex: & ea quarum pennæ uagina continentur, ut Scarabei: & omnia quidem, ubi iam factum est, quod gigni debuerit, exuunt. quædam etiam inter marina senectutem exuunt, ut locustæ, gammari & cancri. Sed quænam lateant, & quo modo & tempore: atque etiam quo tempore exuant senectutem dictum iam est. *Senectus, γῆρας.*

D

Ab animalium motu quæ cõstituuntur differentiæ. Cap. XXXVI.

Differunt animalia inter se etiam ipsa motione: animalium nanque alia sede stabili degunt, alia mutabili & uaga. Sedes stabilis in humore tantummodo est: terrestrium nulla statu immutabili uiuũt: at aquatilium plura saxis affixa uitam omnem traducunt: ut conchæ genera complura. Sunt itẽ quæ & adhærere soleant, & quoties libeat absolui: ut genus quoddam quod urticam uocamus: quippe cum nonnullæ ex iis noctu absolutæ pascantur. Non desunt complura, quę cum sint absoluta, mouere tamen se nequeant, ut ostreæ. Omnia uero tum natantia tum stabilia, locis eisdem quibus orta sint, aut similibus degunt: suus enim quibusque cibus in iis est:

uagantur maxime & oberrant quæ carne aluntur. Quæ loco mouentur E animalia, iis initium incedendi omnibus à dextris partibus est: & omnia aut quaternis notis mouentur, aut pluribus. quaternis tantum, quæ habent sanguinem, ut homines binis manibus binisque pedibus, quadrupedes pedibus quaternis, pisces pinnis quaternis: nam & quæ pinnis, aut non amplius binis, aut nullis, ut serpentes, utuntur, quaternis ea quoque notis nihilominus mouentur: flexus enim aut quaterni iis aguntur, aut bini cum pinnis binis. At quæ sanguine uacua, pedibus se pluribus moueant, siue uolucres sunt siue pedestres, iis certe motus per notas plureis exercetur: nam & ephemerum pedibus quatuor, pennísque totidem mouetur: quęcunque uero ambulant, omnia pedes pari numero possident. Animalium quoq; alia uolatilia sunt, ut aues, apes: alia gressilia, ut quadrupedes, multipedes: F alia natatilia, ut pisces: alia reptilia, ut angues: alia tractilia, ut hirudines. Animal quod uolucre tantum sit, ut piscis natatile solum est, nullum nouimus: at uero quę gressilia eademque natatilia sunt, complura reperiũtur.

Item eorum quæ pedibus carent, alia incessu undant fluctuántue, (κυμαίνοντα Græci uocant) hocque bifariam accidit: quædam nãque flexuosis impulsibus per terram labuntur, ut angues: quædam corpus sursum flectentia progrediuntur, (parte enim innitentia priore, contrahunt sese, adducentes posteriorem, arcuatímque incedunt) ut erucæ quædam. alia in incessu ἰλυσπάσει utuntur (ac si per limum trahi dixeris) hoc est præcedẽte parte priore progrediuntur, & quod reliquum est corporis ad illam contrahũt: quo mouentur modo hirudines & uermes terreni. Animalium præterea quæ G loco se mouent, alia toto corpore id præstant, ut salientia: alia per partes, ut incedentia omnia. Quæ per saltum sese loco mouent, ut serpentis genus, qui iaculus dicitur, nullum pedum ministerium ad eiusmodi saltem motionem desiderant: at quæ saltu utuntur, & gressus insuper indigent, cum illis saltus satis non sit, iis pedibus opus est.

Incedẽtia, πορευόμενα.

E Notæ, σημεῖα partes significare uidentur Aristoteli, per quas motio fiat: libro etenim de animalium gressu, σημεῖα, id est notas uocat & alas, & brachia manusque, in auibus atque hominibus, & pedes item in reliquis.

A generatione quæ oriantur differentiæ. Cap. XXXVII.

EX omnibus uitæ muneribus, animalium quibusdam nihil præter generationem inesse percipitur: quædam uero non tantum procreandi of- H ficio suis quodque temporibus funguntur, sed in enutrienda etiam prole laborant. atque horum quædam cum hoc perfecerint, nullam insuper cũ prole seruant societatem, sed sibi tantum uiuunt: alia uero ciuilius agũt cũ prole. Prima igitur pars uitæ animalium, in officio procreandi consistit: altera in alẽdo: in his enim duobus studium omnium uitáque uersatur. charum enim cuique suauéque contingit, quod per naturam habetur: sequunturque omnia eam uoluptatem quæ secundum naturam est. Sunt autem generationes animalium multæ ac uariæ: hoc enim commune animalia cum stirpibus habent, quòd alia semine, alia sponte naturæ oriantur, nullo

cognatio-

A cognationis ſemine antecedente: quorum alia humo aut ſtirpe putreſcen-
te conſiſtunt,ut plura inſecta generantur: alia ex rore,qui frondibus inſi-
dat,ut erucæ:alia à limo,ut teſtacea:alia in animalibus ipſis excrementiſq;
partium gignuntur. Quæ uerò ex ſemine cognato procreãtur, iis omni-
bus ortus per coitum eſt,dummodo ſexus diſcrimen id habeant,quod ma-
rem & fœminam deſcribere poteſt: non enim in omnibus animalibus,ſed
in prædictis ſanguine omnibus,paucis quibuſdam exceptis, alterum mas,al
terum fœmina perfectum euadit. marem appellamus,quod in alterum,fœ *Mas, ἄῤῥεν.*
minam,quod in ſeipſa ſemen illud prolificum mittit. Et quanquam diuer- *Fœmina, θῆ-*
ſa ſunt animalia mas & fœmina,tamen ſpecie idem ſunt: homo nanque u- *λυς.*
trunque eſt. In piſcium genere,nonnullæ nec mares nec fœminæ gignũ-
B tur. Exanguium etiam quædam marem & fœminam habent, ut ſobolem
eiuſdem generis procreent.Alia procreant quidem, ſed nõ ſui generis pro-
lem:ſcilicet quæ non ex coitu animalium prodeunt,ſed quæ per ſe uel in a-
nimali,uel in terra putri,uel in ſtirpe,uel etiam in eorum ipſorum partibus
uel excrementis gignuntur:quæ nanque hoc modo per ſe generantur, ſi in
mares ac fœminas deſcripta ſunt,ita generant quidem ea aliquid coitu,ſed
imperfectum & diſſimile, & ex quo nihil amplius gignatur: ſed id quod
ſunt,in nonnullis,ſordes perſiſtunt:ut uermiculi ex muſcis, ut pulicum aut
pediculorum fœtus: id nanque magis declarant naturę eorum quæ inſecta
dicuntur. Coitus nec ſimiles omnibus ſunt,nec ſimilem in modum agũ- *Auerſa, πυ-*
tur: quæ enim ex ſanguineis pedeſtria uiuipara ſunt, & retro urinam mit- *γηδὸν.*
C tunt,auerſa coeunt:ut leo,lupus,canis: cruſtacea quoque & inſecta eodem
modo.Cæterorũ, quæ ſanguinea uiuipara ſunt,magna ex parte modus co-
eundi idem eſt,fœminã ſcilicet mare ſuperingrediente: quanquam non o-
mnia ſimili modo cõiunguntur.Aliis enim coitus cõplexu mutuo ſupina-
rum partium agitur, ut ſerpẽtibus, murenis, & lacertarum generi: alia, ut
piſces omnes,exceptis planis cartilaginei generis, admotis inuicem parti-
bus ſupinis copulãtur.Aues mare fœminã ſuperueniente coẽunt:quæ mol-
lia dicuntur oribus inuicem admotis,cõplexuq; mutuo brachiorũ,libidinẽ
explent.Coitum omnium animalium ad hunc modũ fieri apertũ eſt.Tem-
pora autem coitus deſcripta, & ætates certas ad uenerem ſingulis animali-
bus natura fixit & ſtatuit. Ergo plurium animantium natura uult quidem
rem uenereã per id tẽpus cũ hyemis ceſſante ſæuitia, æſtatis clementia ori-
D tur:quod ſane tẽpus ueris eſt,quo animalia,prope dixerim omnia, & uola-
tilia,& pedeſtria,& natantia ad coitum excitantur: ſed ſunt tamen quæ nõ
eo tempore coeant: uerum prout quæque alere ſuos fœtus cõmodius poſ-
ſunt,ita tempus ſibi conueniens habeant. ſunt enim quæ per autumnum
etiam & hyemem coẽant & pariant:ut nonnulla tum aquatilium tum uo-
lucrum genera.ſicuti enim temporis beneficio, ita & corporis ualetudine
propenſiora ad uenerem reddũtur animalia.Homo uero atque etiam plu-
ra alia pedeſtria,quæ cum homine uiuunt,coitum nullo tempore aſpernã-
tur,(uidelicet propter teporem & pabuli ubertatẽ)ut ſus,canis,& uolucres
quædam.Genus autem auium parte plurima uere ac ineunte ęſtate coit &

parit,excepta alcyone,quæ circa brumam parere solita est: quædam etiam E
æstate:aliç à bruma ineunte uere pariunt & incubant. luscinia æstate parit:
insecta hyberno quoque tẽpore coeũnt.non desunt quę omnibus anni tem
poribus pariant,ut ex piscibus murena,& ex mollibus sepia. Aetate etiam
ad coitum differũt animalia:primum enim magnæ eorum parti semen nõ
simul incipit,& excerni,& posse generare:sed uis illa prolifica postea acce-
dit:nouellorum enim in omnibus animalium generibus,prima emissio se-
minis,aut infœcunda,aut si fœcũda sit, imbecilliora tamen generat & mi-
nora:quod potissimum in hominum, & quadrupedum animal gignẽtium
genere,atque etiam auium patet: alterum enim prolem minorẽ procreat,
alterum oua edit minora. Aetas uero accommodata ad coitum cuique suo
in genere,plurima ex parte,fere tempus idem sortitur,nisi quid præmatu- F
ret,& aut ob aliquam rem monstrosam,aut ex detrimento naturæ & uitio
anticipet:ut oues & capræ anniculæ coeunt,atq; utero ferunt.mares quoq;
in ipsis generibus eodem illo tempore ineunt.Sues tum mares tum fœmi-
næ coire incipiunt mense suæ ætatis octauo: sed tamen non omnibus locis
eadem ætatis ratio est:iam enim sues nonnusquam tam mares, quàm fœ-
minæ quarto coeunt mense:sexto tamen ita,ut uel progenerare & educare
possint. Ex quadrupedibus itaque uiuiparis,aliæ anniculæ & coeunt & pa-
riunt,ut oues,capræ,canes: aliæ mẽse suæ ætatis octauo,ut sues, ut iam di-
ximus:aliæ uero biennes coeunt,ut equus,asinus,tam mas, quàm fœmina
coire incipit in trimatu:fert uentrẽ menses duodecim.Elephãtus tam mas,
quàm fœmina incipit coire ante annum ætatis uicesimũ: incipit enim fœ-
mina coire anno duodecimo cum celerrime,aut quintodecimo cum lẽtis- G
sime:mas quinque aut sex annos natus superuenit ineũte uere: coitũ trien-
nio interposito repetit.Lacustres & palustres pisces,quinto suæ ætatis mẽse
uterum gestare magna ex parte incipiunt. Coeunt quandoque uel alieni-
gena,ut in Cyrenẽsi agro lupi cum canibus coeunt. Indicos etiam canes ex
tigride & cane gigni confirmant. Raro quidem id fit:sed tamen id fieri,&
in canibus,& in uulpibus,& lupis certũ est: necnon in auibus salacioribus
idem fieri uisum est,ut perdicibus & gallinis. In Africa coeunt & generãt
etiam quæ genere diuersa sunt,sed quorum tempora eadem ferendi uteri
sunt,& magnitudines non multò inter se discrepent. Obseruatum,inquit
Plinius,è duobus diuersis generibus nata tertij generis fieri,& neutri parẽ-
tum esse similia:eáque ipsa quæ ita nata sunt, non gignere in omui anima- H
lium genere:idcirco mulas non parere. Coitum animalium, quæ non nisi
coeundo progenerant,ad hunc modum se habere intelligimus. Generant
autem hæc,alia uermẽ, ut aranei & aliorum insectorum quædam: alia oua
Ouipara, ᾠοτόκα. (ouipara dicuntur,)ut aues,serpentum maxima pars, & quadrupedes oui-
paræ,& pisces plurimi:alia animal pariunt (appellanturq; uiuipara, ut ho-
Viuipara, ζωοτόκα. mo,equus,uitulus marinus,& reliqua quæ pilis integuntur: & quæ cete di
cuntur, ut delphini: & ex piscibus cartilaginei,& ex serpẽtibus,uiperæ. At
uero eorum quę animal pariunt,aut oua intra se prius cõficiunt, ut cartila-
ginea,aut ilico animal intra se formant,ut homo & equus.Ouiparorũ alia
ouum

A ouum edunt perfectũ,ut aues,& quæ quadrupes ouum pariunt,& serpentum pars plurima: (oua enim eorum postquam prodierũt,nullum insuper capiunt incrementũ) alia imperfectum edunt,ut pisces,& quæ crustata,& quæ mollia dicuntur: nanque eorum oua postquam edita sunt augentur. Quæ ex ouo generantur,fere omnia coitu oriuntur, mare in fœmininam emittente semẽ genitale. Ouum id uocamus,quod ubi in fœtura perfectũ est,eius ex parte principio animal consistit:reliquũ uero,alimento ei quod gignitur est. Continetur autem ouum ipsum,aut putamine testaceo,& bicolor est,quale auium esse uidemus:aut cute molli obducitur,unicolórque est,quale est cartilagineorum & piscium omnium. Vermẽ id esse dicimus, ex quo toto nõ ex parte aliqua animal totum per subiecti fœtus formatio- *Ouum,quid.* *Vermis, quid.*

B nem incrementumq́; gignitur. Quæ ex ouo generantur, constat non similiter gigni,atque ea quæ ex uermibus:in ouo nanque oculi primũ in capite patent grãdes:contra uero in illis euenit, ut scilicet pars inferior maior inter initia sit,oculi & caput postea augeantur. Hic admirari naturam subit, quàm bene miroq́; deinceps ordine generationem reddit:alia enim & quę perfectiora sunt,animalia intra se statim generant perfecta,sed tamen quæ foris incrementum recipiunt : alia non statim animalia, sed cum prius intra se ouum pepererint, mox animal edunt in lucem : alia non perfectum animal generant,sed ouum,idq́; edunt perfectum,ut aues : alia,ut quæ frigidiora iis constent,generant quidem ouum,sed nondum perfectum:uerũ quod foris perficiatur, ut genus piscium squamatum , crustata & mollia.

C quintum genus,ne ouum quidem ex sese parere potest,nisi quòd hæc affectio foris euenit ei,uti infra docebimus : insecta enim primo uermiculum pariunt,qui addito tempore,speciem accipit oui : quæ enim chrysalis appellatur,oui obtinet facultatẽ,tum ex eo animal nascitur, tertia mutatione finem accipiens generationis. Differunt etiã animalia,tum gerendi uteri tempore,tum pariendi,tum partus etiã numero : semel anno pariunt quędam,ut magna pars syluestrium animaliũ:alia bis,alia ter, alia sæpius. Dasypodes & coeunt,& pariunt quoque tempore, & singulis mẽsibus : & alia uere,alia æstate,alia autumno,alia bruma pariũt:ut inter aues halcyone,ex piscibus męnides: alia omni tempore, ut homo , uitulus marinus. rursum alia breui à coitu pariunt,ut insecta maxima sui parte,quæ solẽt coire: alia

D diutius uterum ferunt:alia denique singulos fœtus pariunt:alia,binos, ternos,aut quaternos:alia numeroso magis partu fœtificãt. In ouiparo genere sanguineo,quadrupedum ortus uerno tempore agitur : auiũ syluestres semel magna ex parte pariunt:aliquæ tamen bis,ut hirũdo:aliæ & coeunt,& pariunt omni tempore anni,ut gallinæ: columbæ decies anno pariunt: & columbaceum genus magna ex parte bina parit oua:turtur tamen & palũbes uere,nec plus quàm bis pariunt . Piscium alij diebus amplius tricenis uterum ferunt,alij minus.alij item circa æquinoctium uernum pariũt:aliis æstas,aliis autumnale æquinoctium attribuitur: mænides bruma pariunt, ut dictum est. Ex iis qui in lacubus fluuiisq́; degũt, Cyprini quinquies aut sexies anno pariunt:chalcis ter : reliqui semel edunt oua. In exangui uero

genere, tribus mensibus oua gerunt locustæ: quatuor mensibus squillæ: intra diem decimum quintũ parit sepia. Ex uiuiparis delphini singulos magna ex parte edunt, interdum tamen & binos. Sues cicures uterum ferunt mẽses quatuor: numerus partus cum plurimum ad uicenos. Oues & capræ magna ex parte singulos: aliquando binos, & ternos, & quaternos. uterum ferunt quinque mensibus, tum oues, tum capræ. Parit canis duodecim cum plurimum: sed magna ex parte quinque, aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est. Gerũt uterum canes Laconicę sexagenis diebus, aut uno aut altero plus minúsue. sunt & canes, quæ quinta anni parte uterũ ferant, hoc est tribus & septuaginta diebus: nõnullæ quarta parte anni. Vaccæ decimo mense pariunt singulos, geminos uero raro. Ferunt uterũ equæ menses undecim: pariunt duodecimo mense, magna ex parte singulos, sed gemellos quoque aliquando. eodem modo asinæ. Camelus fert uterum mẽses decem. Elephanto ferendi uteri tempus incertum: alij annũ & sex menses, alij biennium, alij triennium statuunt. Ceruæ uterum gerunt octo mẽses: pariunt magna ex parte unum. Vrsa fert uterum dies triginta: parit tum unum tum duos: sed cum plurimum quinque. Histrix totidem diebus fert utero, & reliqua facit perinde, ut ursa. Leæna singulis annis uere parit, & magna ex parte geminos, sed cum plurimos sex catellos. Vulpes cum pluri mos quatuor edit. Lupus fert, & parit ut canis, tum tempore, tum etiã fœtus numero: parit ineunte æstate. Felis & ichnemaones tot pariũt numero quot canes. Thos ut canis impletur, & generat numero duos, aut tres, aut quatuor. Murium generatio mirabilis præter cętera animalia maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate.

Duobus & septuaginta.

E F G

A locis in quibus gignuntur animalia, & in quibus degunt, colliguntur differentiæ. Cap. XXXVIII.

AD generationem pertinet & locus: est enim uel locus generationis principium, ac proinde à diuersitate etiam locorum differẽtia oritur: ut enim locis nonnullis gigni omnino aliqua nequeunt, sic aliis generãtur quidem, sed minora aut pauciora & uita breuiore, nec prospera: serpentes enim & lacertę corticatáque omnia, in locis calidis, & in mari rubro testata omnia gignuntur prægrandia. In frigidis autem, ut septẽtrionali plaga, ex animalibus, quæ aut parum sanguinis habent, aut eodẽ uacant, quędam omnino nõ gignuntur: quædã gignuntur quidem, sed minora uitæq; sunt breuioris. Maxima in India gignuntur animalia: indicio sunt canes grandiores cæteris. Plurimum autem discriminis ex ipsa regione oriri certum est, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum: ut eadem alibi pluries generent, alibi minus. In uniuersa Africa non aper, non ceruus, nõ capra syluestris est: & locis quoque uicinis discrimen huiusmodi existit, ut agri Milesij locis sibi propinquis cicadæ alteris gignantur, alteris non. Amnis in Cephalinia insulam dirimit, cuius citra alterum latus cicadarum copia est, ultra alterum nullæ. Terræ Bœotiæ in Orchomenio agro talpæ habentur multę: at in Lebadico

Plinius capreas dixit.

H

A uicino nullæ ſunt:neque ſi aliunde portatæ eò fuerint,uolunt infodere. India quæ ſanguine carent,& quæ ſeceſſu tempore conduntur,grandiora nimirum illa poſſidet, ſicuti & reliqua quoque animalia, ut modo diximus. In Africa,magnitudo anguium mira,ſicut & fertur.In Arabia,lacerti magnitudine cubitum excedunt.In Ponto, neque mollia ſunt, neque teſtata, niſi locis quibuſdam pauca.In mari rubro, teſtata omnia mira quadā magnitudine augentur.In Syria oues ſunt cauda lata ad cubiti menſuram: capræ auriculis menſura palmari & dodrantali,ac nonnullæ demiſſis, ut ſpectent terram.In Cilicia capræ tondentur, ut alibi oues. In Ægypto aliqua maiora quàm in Græcia fiunt,ut boues & oues:aliqua minora,ut canes,lupi, lepores, uulpes, cerui, accipitres: aliqua magnitudine pari, ut cornices
B & capræ:cuius rei cauſam attribuunt cibo,qui aliis large aliis parce fit: tum etiam cæli conditio temperaturáue cauſa eſt:ut in terra Illyrica & Thracia & Epiro,aſini parui habentur:in Scythica & Celtica nulli aut omnino pauci,propter immodicum frigus.Item leones in Europa potius ſunt: pantheræ in Aſia: in Europa autem nullæ. Beſtiæ denique omnes feræ efferatiores in Aſia ſunt,fortiores in Europa,multiformiores in Africa:quo quidem loco etiam quæ alienigenæ ſunt,coeunt & generant, ut ante dictū eſt. Morum etiam diuerſitatem loca efficiunt, ut mōtana & aſpera ſuas beſtias reddunt,& aſpectu efferatiores,& uiribus robuſtiores,quàm plana & molliora.Morſus etiam ferarum & ictus ex locorum diuerſitate plurimum differunt:ut in Pharo locíſque aliis quibuſdam ſcorpiones non lædunt: at aliis,
C & præcipue in Scythia multi & magni,& nocui ſunt. Anguium quoque morſus per loca plurimum differunt. Genera enim ſerpentium peregrina aliquanto magis peſtifera ſunt:maxime quæ æſtuoſis locis gignuntur. Italia frigidioréſque regiones minus terribiles angues edunt. Atque hæc ita ſe habent.

Σπιθαμῆς καὶ παλαιστῆς.

De ſexuum differentiis, maſculini ſcilicet & fœminini. Cap. XXXIX.

SExus item maſculinus fœmininúſque diſtinctus quidem, ſed non in omnibus animātibus,eſt: ſunt enim quibus id deſit,ac ſimilitudine quadam & parere dicuntur & ferre uterum.In iis enim animalibus quę uitam ſtabilem uiuunt,aut omnino iis,quæ teſta integuntur,ſexus diſcrimen nul
D lum omnino eſt:in mollibus uero, cruſta opertis, & pedeſtribus omnibus, tum bipedibus tum quadrupedibus ſexus uterque eſt: atque etiam in aliis quæ animal per coitum generant,aut ouum aut uermem.At uero in genere inſectorum & piſcium,ſunt quæ omnino ſexus hoc diſcrimen alterutrā in partem non habeant. Nulla parte interiore ſexus inter ſe differunt, niſi utero & teſtibus,atque iis quæ illis adiuncta ſunt.Fœminis enim omnibus ſanguineis intus conditæ habentur hæ partes: maribus autē multiplici differentia euariant teſtes: aliis enim nulli omnino ſunt,ut piſcibus,ſerpentibus:aliis ſunt quidem,ſed intus:& iis quæ intus continent,nō etiam omnibus eodem modo habentur, ut infra docebimus. Maribus in quocunque animalium genere, partes ſuperiores prioréſque ſunt potiores, ualidiores

Sunt tamē quidā qui in rhinocerotū genere marem tantum reperiri existimēt.

& aptiores. Quæ autem dici possunt inferiores posterioresque, eas fœminæ habent robustiores, tum in hominibus, tum cæteris animalibus omnibus, quæ pedestria sunt atque animal generant. Et fœmina fere inneruior atque infirmior est: à partu tamē fœmina in educanda sobole fere acerbior mare est. In pedestribus sanguineis uiuiparis, maxima ex parte maiores sunt mares quàm fœminæ: at in iis quæ aut ouum pariunt aut uermem, ut piscibus atque insectis, fœminæ maiores suis maribus euadunt. Fœminis sanguis nigrior & crassior quàm maribus est, dummodo cætera adsint pariter, quæ uel ab ætate uel sanitate proficiscūtur. Et minus sanguis per summa corporis fœminarum est, plus enim parte interiore continetur. Caro quoque humidior est fœminæ quàm maris: pilum etiam habet tenuiorem fœmina quàm mas: uox item fœminis omnibus tenuior & acutior, boue excepto. Partes autem quas uelut arma natura animalibus dedit, cuiusmodi sunt dentes exerti, cornua, calcaria, & cætera generis eiusdem: eas certe in nonnullis generibus omnino mares habent, fœminæ non habent: uelut generis ceruini, fœmina cornuum inops mutilaque est: & auium nonnullarum quibus data calcaria sunt, fœminæ omnino iis carent: pari modo ut sues fœminæ dentibus uacant exertis. At in nonnullis generibus sunt quidem hæc sexui utrique, sed maribus potiora, ut cornua tauris robustiora quàm uaccis.

E

F

A uictus ratione diuersa oriuntur animalium differentiæ. Cap. XL.

Terrestria, uel pedestria, πεζά. Aquatilia, ἔνυδρα.

ἐπαμφοτερίζον.

DEgunt animalia locis disiuncta, alia nanque terrestria, alia aquatilia sunt: quam differentiam trifariam intelligimus: aut enim recipiendi aeris aut aquæ ratione, altera terrestria, altera aquatilia dicimus: aut quòd apta natura sunt seruari temperamento alterutrius, quanquam aërem aquámue non recipiant: aut etiam quod cibum petant, uersanturque utrobique diutius. Complura enim cum recipiant aerem, id est spirant, partúsque faciant in terra, cibum tamen à madidis locis petunt, uersantúrque in humore partem maximam temporis: quę sola ἐπαμφοτερίζει, id est uitam ambiguam agere uidentur: quippe eadem & uelut pedestria & uelut aquatica statui possunt. At eorum quæ humorē recipiūt, præter unum cordulū, nullum uel pedestre uel uolatile est, nec cibū sibi ex terra petit: quanquā multa spirabilia pedestrísque generis humore gaudent: & adeo nonnulla ut ne uiuere quidem disclusa ab aquæ natura ualeant, ut testudines marinæ & lutariæ, crocodili, fluuiatiles equi, uituli marini. Hæc enim omnia nisi aliquandiu spirent, intereunt: & parere educaréque solent in sicco. Quæ uero in cetaceo uel in reliquo aquatili genere fistulam gerunt in capite, ut delphinus, balena, hæc natura quadam peculiari, nec aquatilia tantum, sed nec terrestria facile dixeris: siquidē terrestre quod aerem recipit, aquatile quod aquam, secundum naturam est: particeps nanque est hoc genus utriusque, cum & mare accipiat, reddatque per fistulam, & aerem per pulmonem: habent enim hoc membrum & spirant, uerum in utraque diuisionis tam cōtrariorum generum parte collocari hoc genus absurdum est. Quamobrē

G

H

aqua-

A aquatile genus amplius distinguendum uidetur: ut alia accipiant reddántque aquam, ea causa, qua spirantia aeré, quo scilicet refrigerentur: alia propter cibum. Cum enim in humore cibum accipiunt, fieri non potest, quin simul aliquid humoris admittatur: quod admissum, quo emittant, instrumentum habeant necesse est. Quę igitur loco aeris, qui per spirationem attrahitur, humore utuntur, quo scilicet refrigeretur, branchias habent: quibus autem cum cibo humor illabitur, iis fistula in sanguineo genere data *Fistula, αὐλός.* est. Mollibus etiam & crustaceis hoc idem adhibitum est: nam ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Altero etiam modo aquatilia sunt, (ob temperationem corporis dico & uictum) quæ accipiant quidem aerem, sed in humore ætatem degant: aut quæ recipiant quidem hu-
B morem & branchias habeant, sed terram petant, unde cibũ accipiant: quale cordulum esse diximus. Sed horum omnium natura quasi peruersa deprauatáue uidetur: sicut marium nonnullorum natura fœminam refert; & fœminarum marem. Cum ergo animalia trifariam in aquatile & terrestre diuidantur, ut dictum iam est: aut enim recipiendi aeris aquæúe necessitudine, aut corporis temperatione, aut tertio cibi ratione, uictus prorsus discrimen pro his diuisionum membris consequetur: alia enim temperandi corporis gratia, & propter cibum, atque etiam recipiendi aeris aut aquę necessitate ita degunt: alia temperaméti uictúsque causa tantum. In iis, eorum quæ testa operiuntur, quæ quidem sua natura immobilia sunt, plurima aluntur humore dulci & potulento, qui tenuior ex aqua salsa elicitur:
C quæ auté mobilia eademq; carne uescétia sunt, ζωοφαγοῦντα Græci dicunt & σαρκοφάγα, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia & iis quæ in mari pullulãt uescuntur. Quæ crusta integuntur, omniuora sunt: quippe quæ & lapillos, & limũ, & algã deuorent: atq; quædam etiã stercus, ut cancri fluuiatiles: carnes etiam nimirum appetũt. Locustæ uel pisces maiores cõuincere possunt. Mollia omnia carniuora sunt: lolligines enim atq; sepiæ pisces uel maiores euincunt: polypi conchulis maxime uescuntur. Pisces fere omnes fœturam suo tempore, alter etiam alterum edit, maiorúmq; minores sunt præda: reliqua uictus ratio nõ eadem omnibus est. In auium genere, quibus ungues aduncæ, omnes carniuoræ sunt. In genere etiam non adunco sunt, quæ carne uescuntur, ut hirundo. Sunt quæ uermiculos cum alios, tũ
D qui in lignis nascuntur, pascant: aliæ spinam appetunt: aliæ frugibus uiuũt. Omnium fere auium, aliæ uictum à terra petunt: aliæ à fluuiis & lacu, ut ardeolæ: aliæ mari, ut halcedo & fulica. Genus auium omne cum potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullus usus bibendi est, præterquam paucissimis quibusdam, quæ & ipsæ raro utuntur. Auium cęteræ sorptu bibũt: sed quibus collum est longum, intermittunt, caputque resupinant. porphyrio unus morsu bibit. Genus animalium cortice intectum, ut lacerti & reliquæ huiuscemodi quadrupedes, atque etiam serpentes, omniuorum est: nam & carnem edunt & herbam: sed desiderium iis quoque bibendi exiguum, & reliquis quibus pulmo fungosus est. Quadrupedes quæ animal generant, syluestres eædemque serratæ dentibus, ut leo, lupus, carne omnes

uescuntur. ursus animal omniuorum est. Cornigera animalia, & quibus E dentes serrati non sunt, omnia fruge herbâque uescuntur, nisi uehementer esuriant, sue excepto, qui minime herbę frugúmue appetens est, sed radicũ maxime ex omnibus animalibus. Sunt & inter quadrupedes ferásque, quæ uictum ex lacu & fluuiis petunt, ut fiber, lutris, latax: at uero à mari nullum præterquam uitulus marinus. Bibunt, quibus dentes serrati animalia, lambendo: atque etiam nonnulla ex non serratis, ut mures. Quibus autem continui, sorbendo, ut equi, boues: ursus neque sorbendo neque lambendo; sed morsu. Bibunt cætera quidem magis tempore æstiuo quàm hyberno: quæ autem in Africa degunt animalia, contra: insuetum nãque iis est bibere æstate, propterea quòd imbres per id tempus fieri non soleant. Insecta animalia quibus dentes omniuora sunt: quibus autem lingua tantum, humorem undique exugendo sua lingua uescũtur: quorum alia omniuora sunt, F quibus gustus omnium saporum est, ut muscæ: alia sanguiuora, ut tabani & asili: alia succis plantarum & fructuum uiuunt. Animalium quibusdã ruminare in more est, proficiúntque ac delectantur non minus in ruminando, quàm edendo. Ruminant, quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum est. Sunt etiam de dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures põtici, lepores & piscis quidam, quem ab ea re μήρυκα, id est ruminalem quidam appellarunt. Talis animantium uictus est.

Vide an hoc pacto legendũ sit apud Aristotelem, Et pisces quidã, & quẽ ab ea re, &c.

A sensibus quæ oriantur animalium discrimina. Cap. XLI. G

Sensus quidem, ut ante dictum est, omnibus animalibus communis est: aliis tamen omnes, aliis uero pauciores dedit natura. Quæ nanque sanguine prędita sunt omnia, omnes habent sensus, nisi quid lęsum mutilúmue sit, ut talpa: præterea iis quæ mollia, quæ crusta intecta, & quę insecta dicuntur, prope dixerim omnibus, sensus omnes insunt. Quæ autem siliceo tegmine operiuntur, quãquam tactum (quem omnibus animalibus communem esse diximus) & olfactũ gustumq; habere constat, de uisu tamen & auditu nihil certi manifestiq; habemus: quædam tamen ut echini, tethya, glandésq; olfactum minime habere uidentur. Eorum quæ non spirant, alia branchiis, alia fistula, alia præcincta, ut insecta, odorẽ sentiunt. Nec pro cõ- H pari modo genera animalium omnia, sensibus prædita omnibus sunt: sed olfactu canes præcellunt, uti quibusdam placet: uisu aquilæ: gustu protogeustæ animalia Indica, unde & nomen acceperunt: tactu serpẽtes, & quædam aues: auditu anseres. Verum Plinio authore, ex sensibus ante cætera homini tactus, deinde gustus: reliquis superatur à multis. Aquilæ clarius cernunt: ultures sagacius odorãtur: liquidius audiunt talpæ. Cicero, omnis, inquit, sensus hominum multo antecellit sensibus bestiarum: quorum ita clara iudicia & certa sunt, ut si optio naturæ detur, & ab ea deus aliquis requirat, contentáne sit suis integris incorruptisq; sensibus, an postulet melius aliquid, non uideam quid quærat amplius. Hæc Cicero.

Quàm sint certa humanorum sensuum iudicia, plurib. explicat Cicero libr. 2. De nat. deor. et 4. Academic. quæst.

A respiratione

A A respiratione & uoce, animalium discrimina. Cap. XLII.

ANimantium alia accipiunt redduntq́; aërem: quę res respiratio nominatur, ut homo, & quæcunque terrestria habent pulmonem: alia uero minime, ueluti pisces & insectorum genus omne: & his quidem neq; uocis emittendæ, neque locutionis ulla facultas est, sed sonus tantum in nonnullis: differt enim uox à sono, & cum iis tertia res adnumeranda est locutio: gutture (φάρυγγα dicunt) parte una, uox agitur: locutio non nisi uocis per linguam explanatio est. Quamobrem quibus animantiũ lingua libera absolutaq; non est, neque sermone utuntur, neque uocem emittunt, sed sonũ tantum. Insectorum alia murmur edũt, ut apes: alia canere dicuntur, ut cicadæ: nullum molle, nullum crustatum, uel uocem uel sonum mittit natu-
B ralem. Pisces uocis quidem expertes sunt, sed sonos stridoresq́; mouẽt, qui uocales esse existimantur: at uero, quæ & linguam habent & pulmonem, si quadrupedes ouiparæ sunt, uocem quidem emittũt, sed exilem: & alia longum sibilum edunt, ut serpentes: alia abruptum & perexiguum, ut testudines: alia uero exilem & imbecillẽ uocem: rana suum habet ululatum, quã ololyginem nominant. Genus auium uocem mittere potest: iisq́; pręcipua facultas conficiẽdæ locutionis, quibus lingua mediocriter lata uel tenuis. Quadrupedũ genus quod animal procreat, uocem uarie mittit: neque est quod loqui possit, sed proprium id hominis est: omniũ uero uocaliũ animalium communis mos est, ut sui coitus tempore potissimum canant & blaterent præter hominem, ut aues tunc maxime plurimásq; emittunt uoces
C cum coëunt. Differunt tum uoces animalium, tum locutiones tractus ratione & regionis. Et uox quidem acumine grauitateq́; maxime innotescit: in iis tamen specie nequaquam discrepãt, quæ generis eiusdem sunt. Ætatis quoque ratione differunt uoces: iunioribus enim quàm uetustioribus fere acutior uox est. Magna etiam ex parte uox marium fœminarũq́; differt: eo quòd mares grauius sonant quàm fœminæ: uerũ non in omni animalium genere ita agitur: sunt enim in quibus è contrario fit, ut in bubus: nam boum fœmina grauiorem, quàm mas agit uocem: & uitulis grauior, quàm adultis. Quamobrem castratis uox è contrario mutatur: transeunt enim quæ castrantur in fœminam.

A Spiratio, ἀναπνοὴ καὶ ἀναπνεῖν. Vox, φωνή. Locutio, διάλεκτος. Sonus, ψόφος.
D B Longum sibilum, συριγμόν. Abruptum & perexiguum sibilum, συγμὸς μικρός, uel potius συριγμός. Ololygo, ὀλολυγών.

Animalium discrimina, quæ à somno & uigilia oriuntur: aut ætate, iuuenta scilicet & senecta, à uitę prolixitate & breuitate. Cap. XLIII.

SVnt uero hæc animalibus omnibus cõmunia, uigilia & somnus, iuuẽta & senectus, uita & mors: non tamen pariter omnibus eodemq́; modo insunt: omnia enim animalia dormiunt quidem & uigilãt: (nullũ enim reperitur, quod uel semper dormiat, uigiletue semper) sunt tamen quæ somno omnino adeo exiguo contenta sunt, ut sæpenumero quemuis lateat, dormiant, necne. Pedestria omnia & prędita sanguine dormire ac uigilare,

ſenſu ipſo percipiuntur:quibus enim palpebrę adiunctæ ſunt,conniuendo E
Aquatilium, obdormiſcũt. Aquatilium quoque ſomnus apparet, ut piſcium, mollium, & cruſta opertorum,locuſtarum inquam,& cæterorum generis eiuſdem. *Quòd piſces et aquatilia reliqua dormiant, uide argumẽta Ariſto. hiſtor. animal. lib. 4.* Argumentum uero,quãuis nullum deduci ab oculis poteſt, quia palpebris carent,ipſa tamen quiete cernuntur placida,ſeu ſoporata. Inſecta etiã dormire argumentum,quòd requiem capiũt, motuq; omni procul dubio ceſſant,quod præcipue patet in apibus:quieſcunt enim noctu & conticeſcũt, ut nullus omnino bombus ſentiatur. Item ſomniare non ſolũ homines,ſed & alia quædam animalia,ut equos,canes,& boues palam eſt. Dormiẽtibus ſanguinis copia partes exteriores deſerit,ſubit interiores: ita ut adacto cultello non æque effluere poſſit. Ætatum etiam ratione nonnihil diſcriminis accidit: etenim in prima ætate,& admodum iuuenili,ſanguis ſaniẽ trahit, F *Saniẽ trahit, ἰχωροειδής ἐστι.* & copioſior eſt:in ſenectute autem craſſus,niger & paucus, medium tenet in media firmaq; ætate. Concreſcit etiam facile ſenum,uel in corpore ſanguis,qui per ſumma eſt,quod idem nunquam in iuuenibus accidit. Augeſcunt animalibus pili in ſenectute,durioréſque redduntur: quod idem unguibus quoque euenit: piſcibus quoq; ſeneſcẽtibus ſquamæ duriores craſſioréſque efficiuntur. Quadrupedum etiã uilli lanæúe ſenectute prolixius augentur:quanquam rareſcant,fiantq; pauciores. & ungulæ quoque maiores in ſenecta redduntur,quod idem roſtris etiam auium euenit. Pennas gruum in ſenecta nigreſcere perſpectum eſt. Viuunt certe alia diutius,alia uero quo nata ſunt,eodem die emoriuntur, ut ephemerus: longioris uitæ ſunt aliis,quæ greſſilia ſunt, pariter & ſanguine prædita, ut homo & elephas: & aquatilia terreſtribus breuioris uitæ ſunt. G In pedeſtribus ſanguineis uiuiparis maxima ex parte longioris uitæ ſunt mares quàm fœminæ: fœminas autem piſcium maribus eſſe uiuaciores cõſtat, eò quòd fœminæ uetuſtiores quàm mares capiantur. Quæ ſemine abũdãt,& ſalacia ſunt,citius ſeneſcunt:quæ contra,diutius uiuunt:ideoque mulus lõgiorem degit uitam,quàm aut equus aut aſinus, ex quibus procreari ſolet. Mares, prope dixerim omnes,diutius uiuunt,quàm fœminæ: accidit tamen uel ob ſalacitatem,ut in paſſeribus,uel ob nimium laborem,ut in iumentis, ut mares quidam ſuis fœminis ocyus ſeneſcant.

Differentiæ animaliũ,quæ à moribus conſtituuntur. Cap. XLIIII. H

MOribus item animalia diſtinxit natura: habere enim uim quandam naturalem animantes in quauis animi affectione uidentur: hoc eſt prudentia,ſtultitia,animoſitate,ignauia,clementia, atrocitate, & reliquis habitibus generis eiuſdem. in quibuſdam etiam commune aliquid diſciplinæ eruditioníſque habetur: atque etiam prudẽtiæ imago quædam ineſt in nonnullis: alia enim uiciſſim inter ſe,alia ab homine(quæ ſcilicet auditu non carent)non modo ſtrepẽdi,uerum ſignificandi differentias poſſunt dinoſcere. *Ciuiles, πολιτικά.* Sunt etiam animãtium aliæ ciuiles,aliæ inciuiles:ciuiles appello animãtes,quę labori communicãt:id eſt,quarum opus communi efficitur opera,ut homo,apis,formica,grus. In omnibus uero generibus,in quibus

A bus per marem & fœminam procreatio eſt, mores diſtinxit natura, quibus
mas differt à fœmina: quod pręcipue tum in homine, tum etiam in iis, quę
magnitudine præſtant, & quadrupedes uiuiparæ ſunt, percipitur. (mores
nanque minorum animalium, parumq; uiuentium temporis, minus ſenſu
percipiuntur: uiuaciorum euidentiores ſunt:) fœminæ enim in iis moribus
ſunt mollioribus, miteſcunt celerius, & manum facilius patiuntur: diſcunt
etiam, inuitanturq; ingenioſius: ut in genere canum Laconico: ſed fere mi-
nus quàm mares ſunt animoſæ, uerum malitioſiores, aſtutiores, & inſidio-
ſiores fœminæ ſunt, atque in nutrienda prole ſolicitiores: mares cõtrà, ani-
moſiores, ferociores, ſimpliciores, minúſque inſidioſi. Pugnant inter ſe ipſa
animalia, quæ loca eadem incolunt, atque iiſdem ueſcũtur cibis: nam ſi ui-
B ctus penuria ſit, fit certe ob eam rem, ut uel eiuſdem generis animantes pu
gnam inter ſe conferant. Et quidam marinos uitulos eiuſdem loci pugna-
re inuicem aiunt, & marem cum mare, & fœminã cum fœmina, donec al-
ter ab altero, uel occidatur, uel eiiciatur: idemq; eorũ catulos facere. Carni-
uora etiam (Græci ὠμοφάγα uocant) oppugnantur à cæteris omnibus: & ipſa
cum cæteris pugnãt, quoniã uictus iis ab animalibus eſt. Sunt ferarum aliæ
ſemper inter ſe infeſtæ: alię hominum ritu, cum res ita tulerit. Piſcium au-
tem, alij gregatim degunt, amicique ſunt: alij non gregatim, inimi-
cique uiuunt. Conger & muræna caudas inter ſe prærodunt. Polypum in-
tantum locuſta pauet, ut ſi iuxta uiderit, omnino moriatur. Locuſtam cõ-
ger, rurſus polypum congri lacerant. Genus ouile amens, & moribus ſtul-
C tiſſimis eſt. Ferarum quadrupedum cerua non minime prudentia præſtare
uidetur: id quod & pariẽdo, & fœtum educando oſtendit. Omnino ratio
brutorum magnam refert uitæ humanæ ſimilitudinem: magíſque in mi-
nore genere, quàm in maiore uideris intelligentiæ rationem: quod primũ
in auium genere, hirundo in effingendo conſtruendóq; nido, ac pullis edu-
candis oſtendit. Columbi cum pluribus coire nolunt, neque coniugiũ iam
inde à primo ortu initum deſerunt, niſi cœlebs aut uidua. quin etiam fœmi
nę parturienti mas adeſt, & cultu, omniq; officio fungitur. Domicilia quo-
que agreſtes uolucres aptiſſime ad uictum, & prolis ſalutẽ moliuntur. Sunt
item aliæ parentes feliciores, & ſuorum gnatorum diligentiores: alię con- *Feliciores, εὐ-*
tra. Et aliis ingenium ad uictum acutius, aliis obtuſius eſt. Sed in marinis *τεκνοι.*
D quoque animantibus permulta intelligi poſſunt, nõ ſine ſolerti ingenio ef-
fici ratione uitæ commodioris: rana nanque, quę piſcatrix appellatur, præ-
terea torpedo & paſtinaca ſeſe abſcondentes piſcantur. Obruunt arena ſeſe
& aſelli, & raiæ, & paſſeres, & ſquatinæ: cumque nullam ſui corporis partẽ
intectam reliquerint, uerberant radiolis ſui oris, quos piſcatores uirgulas
uocant, quas piſciculi cum aſpexerint, adnatãt quaſi ad algas, quibus ueſci
ſoliti ſunt. Mollium aſtutiſſima ſepia eſt: maxime enim hęc ſuo utitur atra-
mento, non modo cum metuerit, uerum etiam abſcondendi cauſa. Poly-
pus fatuus quidem eſt, cum ad manum demiſſam hominis accedit: ſed pru
dens rei familiaris, cum omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat: ſui
etiam mutatione coloris uenatur piſces. Inſectorum operoſiſſimum, &

præ cæteris fere animalibus officiosissimum genus formicarum & apũ est. E
Crabrones item & uespæ, & prope dixerim omnia huius cognata generis, & aranei quidam in uitæ muneribus ingeniosiores habentur. In moribus animantium percipi differentias licet: præcipue quidem ad fortitudinẽ & timiditatem, ad mansuetudinem quoque & feritatem, etiam in ipso syluestrium genere: leo enim quanuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam uacans, facilis mitísque maiorem in modum est: elephãtus omnium ferarum mitissimus & placidissimus est. E terrestribus mures, è uolucribus hirundines indociles sunt: cum elephanti iussa faciant, leones iugum subeant, in mari uituli, totque piscium genera mitescant. In marino etiam genere plurima de delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium. Genera autem quæcunque placida sunt, hæc eadẽ quoque fera F
possunt reperiri, ut sues, equi, homines, oues, capræ, canes, boues.

Ab affectuum quorundam immutatione, quæ oriantur animalium differentiæ. Cap. XLV.

VT quæque animalia pro suis affectibus agere, sic contra, pro suis quoque actionibus affici immutaríq; moribus solent: quin & partes corporis nonnullæ sæpenumero ratione agendi immutantur. In auium enim genere gallinæ cum mares uicerint, cucuriunt: & exemplo marium tẽtant superuentu coire, crista etiam caudaque erigitur. Cuculus etiam immutatur colore, & uocem minus explanat cum se abditurus est. Complures etiã aliæ immutantur aues per tempora, & colore & uoce: ut merula quæ ex ni- G
gra redditur ruffa, & uocem mittit diuersam: strepitat enim per hyemem, cum per æstatem tumultuanter cantet. mutat & turdus colorem, uoce tamen eâdem est. Luscinia quoque & colorem per tempora mutat & uocẽ: & quidem in terra Italia per id tempus, quo sic immutari solet, alio nomine appellatur. Denique aues tunc maxime plurimásque emittunt uoces, cũ coeunt. Colorem etiam mutant & pisces, merulę & turdi. phuca etiam mu- *Aliàs fuca.*
tat colorem: cum enim cæteris temporibus candida sit, uerno uaria redditur. Mutantur uero animantium aliqua, forma & moribus, nõ modo per ætates & tempora, uerum etiam castratione. Castrantur autem ea quibus sunt testes. Gallinaceus si perfecta ætate est qui castratur, illi crista pallescit, & cucurire desinit: neque coitum uenereum repetit: sed si adhuc pul- H
lus est, ne inchoari quidem ex iis quicquam potest cũ accrescit. Quod idẽ in homine quoque accidere certum est: nam si puer adhuc excidatur, neq; post geniti pili crescunt, neque uox immutatur, sed suum seruat acumen: at si iam puber, post geniti defluunt pili præterquã pubis: hæc enim quanuis minuatur, tamen manet, & congeniti non defluunt: nemo enim spado caluescit. Quadrupedum etiam exectorum uox omniũ in fœminam mutatur. Omnia denique si dum crescunt, castrantur, maiora elegantioráque, quàm incastrata euadunt: sed si posteaquam adoleuerunt & iam incremẽto constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinem potest. Cerui si cum per ætatem nondũ cornua gerunt, castrentur, non edunt cornua:

A nua:sed si cornigeri exciduntur,non decidunt cornua, & magnitudine eâ-
dem seruantur. Et castrata denique auctiora quàm incastrata euadunt.

A ualetudine prospera uel aduersa differentiæ. Cap. XLVI.

VAletudines etiam & morbi per tempora, pro generum diuersitate ua
rie accidunt,& in totum non eadem omnibus ualetudo existit: uiuūt
enim animalia prospere,non eisdem temporibus, nec omnibus æque qua-
litatum exuperantiis.Iam auibus prosunt squalores, tum ad cæteram sani-
tatem,tum ad partum. At uero piscibus (exceptis quibusdam paucis) im-
bres conducunt:incommodi contra auibus anni pluuij sunt, piscibus sicci.
Et pisces quidam suos morbos habent,ut cyprinus,glanis. Testaceo generi
B anni pluuij prosunt,præterquā purpuris.Quadrupedum, sues uariis mor-
bi generibus laborant,scilicet raucedine,dolore capitis, alui profluuio, &
grandine: canes,rabie, angina & podagra. Boues gregales morbis duobus
tenentur,podagra & struma.Equi gregales morbo immunes sunt, excepta
podagra: at uero equi domestici morbis plurimis obnoxij sunt. Asini ma-
xime morbo laborant,quam malidam uocant,Græci μηλίδα: elephanti mor
bis ex inflatione contractis:ægrotant etiam si comedant terram,nisi ea fre-
quenter utantur:necnon profluuio alui rentantur,&aliis quibusdam mor-
bis.Insectorum maxima pars eo tempore ualet,cum annus humidus est &
tepidus Apibus præcipue nocent bestiolæ quædam,quæ in alueis innascū-
tur.Discrimen animalium ut prospere contráue exigant, etiam cum utero
C grauescant,existere nouimus:testa enim intecta atque etiam crustata,tunc
optima sunt cum grauida,ut locustacea: mollia etiam prēstant cum graui-
da sunt.Et pisces cum impleri incipiunt à coitu, boni omnes fere sunt: sed
procedente uteri tempore alij præstant,alij non.

Animalium discrimina,eò quòd commoda magis minúsue, aut incommoda nobis sint. Cap. XLVII.

HOminis causa uidetur natura cuncta animalia genuisse: alia nanque
in consortium operum nobis ueniunt, ut ea quæ iumenti nomen à re
traxere:quòd nostrum laborem, uel onera subuectando uel arando iuua-
rent:alia uoluptatis ac redditus & custodiæ causa parari solent, ut ouis,ca-
D pella,sus,canis. Ouillum nanque pecus & contra frigoris uiolentiam nos
protegit,corporibusque nostris liberaliora præbet uelamina:tum etiam ca
sei lactisque abundantia,non solum agrestes saturat,sed etiam elegantium
mensas iucundis & numerosis dapibus exornat: quibusdam uero nationi-
bus frumenti expertibus, uictum commodat: ex quo Nomadum Geta-
rúmque plurimi γαλακτοπόται dicuntur.Capra pilos ministrat ad usum nau-
ticum,& ad bellica tormenta, & fabrilia uasa: necnon quædam nationes
harum pellibus sunt uestitæ,ut in Getulia & Sardinia. Canis aut custodiæ
paratur,propellendis scilicet iniuriis hominum ferarúmque: aut uenatio-
ni.Mella contrahunt apes,succumque dulcissimum ac saluberrimum, fa-
uósque conficiunt & ceras. alimenta nobis præbent & alia nonnulla, tum

ex suis partibus,tum ex quibusdam,quæ in partibus ipsis continentur aut E
generantur:cuius generis sunt sanguis,oua,lac,caseus & butyrum.E diuerso alia, ut serpentes & pisces nonnulli, mortem ilico afferre in cibis feruntur:& plurima ex animalibus morborum colliguntur remedia.

Ab alimentis, quæ ex animalibus nobis suppeditantur, differentiæ quibus modis constituantur. Cap. XLVIII.

IN iis quæ nos alunt,scire oportet hæc inueniri discrimina. Omne animal quadrupes domesticum,omnem grãdem feram, quales sunt capræ, ceruus,aper,onager:omnem grandem auem,quales sunt anser, pauo,grus: omnes beluas marinas,ex quibus cetos est,quæq; his pares sunt, alimentorum ualidissimi generis esse: id ualentissimum uoco,in quo plurimum ali- F
menti est.Caro quæ durior est,inquit Galenus,& crassiorũ partium,si probe concoquatur:alimentũ corpori præstat copiosius, quàm quæ humidior est ac mollior.In media uero materia numeratur, ex quadrupedibus lepores:& gallinaceum genus,phasiani,perdices, attagenæ, columbæ, merulæ, turdi,auiculæ omnes à minimis(ut inquit Celsus) ad phœnicopterũ. Item pisces omnes,qui salem non patiuntur,solidíue saliũtur:uel ut Galeno placet,pisces omnes & litorales & pelagici:qui neq; glutinosum habeant succum,neque insuaue quicquam,aut uirosum referant. Imbecillissimã uero materiam esse tradunt,ex auibus,eas quæ in montibus uictitãt:sturnos scilicet,turdos,merulas,columbasq; & passeres,qui in turribus degunt:ex piscibus eos, qui in saxis uitam agunt,ut iulides,phucas, scaros,merulas, turdos. Sed quãuis hęc ita discreta sint,tamen etiam quæ sub eadẽ specie sunt, G
magna discrimina recipiunt:alia nanque res,alia uel ualentior est, uel infirmior.Siquidem ex auibus,quæ in media specie sunt, ualẽtior ea quæ pedibus,quàm quæ uolatu magis nititur: & ex iis quæ uolatu fidunt, firmiores sunt quę grãdiores,quàm quæ minutæ sunt,ut ficedula & turdus.Inter domesticas uero quadrupedes leuissima suilla est:grauissima bubula:itemque ex feris,quò maius quodque animal,eò robustior ex eo cibus est.Pisciúmque eorum,qui ex media materia sunt,quibus maxime utimur, grauissimi sunt,ex quibus salsamenta quoque fieri possunt,qualis lacertus est: deinde, qui quanuis teneriores,tamen duri sunt, ut aurata,coruus, scarus,oculata, tum plani:post quos etiam leuiores,lupi mulliq;: & post hos sunt omnes sa- H
Galenus de uictus rat. xatiles. Leuiorem cibum præstant pisces, quàm uolucres : & hæ leuiorem quàm caro suilla:quæ inter domesticas quadrupedes,ut modo diximus,leuissima est.Neque uero in generibus rerum tantummodo discrimẽ est,sed etiam in speciebus ipsis:quod & pabulo fit,& ætate, & membro, & solo, &
A pabulo. cælo, & habitu affectionéue. Nam animalia omnia quibus abunde suppetunt idonea alimenta,longe seipsis euadunt in alendo præstantiora:quemadmodum si desint, multo fiunt deteriora . Et quadrupes animal omne, si
Ab ætate. lactens est,minus alimenti præstat:item quò tenerior pullus cohortalis est: in piscibus quoque media ætas,quæ nondum summam magnitudinẽ impleuit: nam alimentum humidius,ut distribuitur,ita etiam celerius discutitur.

A titur. Deinde ex eodem sue, ungulæ, rostrum, aures, cerebellum: ex eodem *A membro.* agno hedóue cum pectiolis totum caput, aliquanto quàm cætera membra leuiora sunt, adeo ut in media materia poni possint: & ex eodem sue pedes, quàm imum crus leuiores sunt, & hoc quàm reliquæ partes: ex auibus colla, alæ'ue recte infirmis cibis annumerátur. Quod ad solum uero pertinet, *A solo & cælo.* leuior piscis inter saxa editus, quàm in arena: leuior in arena, quàm in limo: quò fit, ut ex stagno uel lacu, uel flumine eadem genera grauiora sint, leuiorq; qui in alto, quàm qui in uado uixit. Omne etiam ferũ animal domestico leuius est, & quodcunque humido cœlo, quàm quod sicco natum est: quandoquidem ea quæ in montibus uiuunt, temperamẽto sunt sicciore, atque eorũ caro minime pituitosa aut lenta est: quæ uero in locis aquo-

B sis & campestribus degunt, humidiora sunt, & excremẽtosa magis. Eadem *Ab habitu.* omnia pinguia quàm macra: recentia quàm salsa: noua quàm uetusta plus alimenti habent. Tum idem magis alit iurulẽtum, quàm assum, magis assum, quàm frixum, ut Celsus prodit. Ouum durum ualentissimæ materiæ est: molle uel sorbile, imbecillissimæ. Fere uero sequitur, quò ualẽtior quæque materia est, eò minus facile concoquatur: sed si concocta est, plus alat, ut dictũ est. Et imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos media materia optime sustinet: & robustis apta ualidissima est. Plus deinde assumere ex leuioribus potest: magis in iis, quæ ualentissima sunt, temperare debet: uerum hæc potius ad medicinam pertinent, διαιτητικῶ scilicet.

C

A Cara humidior, suillam carnem tradit Galenus ualentissime nutrire. Cõsidera. B Ex auibus, has aues inter ea recenset Galenus, quæ in tenui uictus ratione conueniunt: at Celsus aues omnes à minimis ad phœnicopterum in media materia reponit. C Suilla. Omnium ciborum, inquit Galenus, plurimũ nutrit caro suilla: idemque in ratione uictus analeptice, id est renutritoria, à piscibus, ac deinde ab auibus ad carnes suillas statim uictum mutat. A Et quodcunque. uide an ita legẽdum sit apud Celsum: Et quodcunque sicco cœlo, quàm quod humido natum est: sed nihil muto.

Alia quædam ab alimentis quæ nobis præstant animalium discrimina. Cap. XLIX.

NEque hæc sola quæ diximus, discrimina sunt, sed etiam alia boni succi, alia mali sunt, (εὔχυμα & κακόχυμα Græci uocãt) alia stomacho idonea sunt, alia aliena: alia facile concoquuntur, alia difficilius: alia inflãt, alia ab hoc absunt: alia intus facile corrumpuntur, alia minime uitiantur: alia mouent aluum, alia supprimunt: alia citant urinam, alia tardant: alia succũ procreant crassiorem, alia tenuiorem: alia glutinosum, alia mediocrem: sicut alia magis excrementosum gignũt, alia minus. Boni succi sunt, ex qui- *εὔχυμα.* bus probus gignitur sanguis: ut aues piscésque fere omnes, prȩterquam qui in lacubus, paludibus, fluuiisq; uictitãt limosis, alióue quouis modo uiciatis. Quadrupedũ carnes, si bene cõcoquãtur, & in iis præcipue porcina quæ ætate media est: lac omnium penè aliorum ciborum optimũ procreat succum. Agrestium animalium caro succum efficit meliorem, quàm domesti

corum. Boni ſucci ſunt, inquit Celſus, omnis uenatio, omnes aues, quæ ex E
media materia ſunt: ex maioribus quoq; eę, quas ſupra memorauimus. me-
dij inter teneros duróſque piſces, ut mullus & lupus. In ſumma, omnis
pinguis caro, omnis glutinoſa, omne iecur, ubera, roſtra, & aliæ partes ex-
Extremæ partes, trunculos has uocat Celſus. carnes ut uenter, inteſtina, uuluæ, & omnes extremæ partes, & caudæ ſuc-
cum gignũt, quàm carnes minus bonum. Mali uero ſucci ſunt, quæ ſangui-
nem efficiunt minime probum, ſed humoribus uitioſis exuberantem: ſunt
κακόχυμα. autẽ & quæ frigidiora ſunt, & pituitoſa: & quæ calidiora bilioſáq;: & quæ
melancholico ſucco abundant. Sunt uero inter animalia huius generis, pi-
ſces omnes, qui ex tenerrimo genere ſunt, aut ij rurſus, qui nimium duri,
uiroſiq; ſunt: ut ferè quos ſtagna, lacus, limoſiúe riui ferunt, quíue in nimiã
magnitudinem exceſſerunt. Mali ſucci eſt, & ouilla caro: caprina uero, & F
acrimoniam habet. Hircorum caro deterrima eſt: arietum deinde & tau-
rorum. In omnibus autem iis, ut caſtratorum meliores, ita peſſimæ ſunt ſe-
niorum carnes: his nihilo meliorem ſuccum gignit ceruina caro. Lepores
craſſiorem quidem ſanguinem generãt, probiorem tamen ſuccum, quàm
aut bouilla caro, aut ouilla. In his ſunt, & caro domeſtica permacra: & o-
mnis caro ſalſa, omnéque ſalſamentum, atque animalium omnium caro,
quæ in lacubus, paludibus, fluminibúsue limoſis uictum habent: pręſertim
ſi urbis cuiuſpiam populoſę purgamenta, ut balnearum, latrinarúmue, aut
εὐστόμαχα. culinarum, in eas aquas defluant. Stomacho idonea ſunt (inquit Celſus) o-
mnis uenatio: atque utraq;, uel aſſa, uel elixa: ex domeſticis animalibus, bu-
bula, ſiquid ex cæteris ſumatur, macrum potius quàm pingue: ex ſue un- G
gulæ, roſtra, aures, uuluæ: duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, mu
κακοστόμαχα. rices, purpuræ, cochleæ. Aliena à ſtomacho ſunt omnia ſalſa, omnia pin-
guia, cerebrum omne, & omnes medullæ. Ex his autem intelligi poteſt, nõ
quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho cõuenire: neque quicquid ſto-
εὔπεπτα. macho conuenit, protinus boni ſucci eſſe. Facile in uentre concoquuntur
piſces, maxime ſaxatiles: auium genera omnia, ſi cum quadrupedibus cõ-
feras. Ex quadrupedibus, ſuilla caro facillime concoquitur. uitulina faci-
lius q̃ bubula: hedina, quàm caprina: & omnium eorum carnes quæ ad-
huc adoleſcunt, facilius concoquuntur, quàm quæ ætate declinant: & he-
δύσπεπτα. ſternum, quàm recens necatum, facilius concoquitur. Caro caprina, bu-
bula & ceruina difficilius concoquuntur: & ſues cum ſenuerint, & anno- H
ſa omnia: anſerum, turdorum, merularumque, & auicularum caro: qui-
bus adhuc durior eſt turturis, palumbi & anatis caro: magiſque pauonis
& turdi: raia, leuiraia, ſquatina, dracones, cuculi, trachuri, mulli, & ex pi-
ſcibus alij quidam: cochleæ, & ex cæteris teſtaceis, ea quę duriorem habent
carnem, ut purpuræ, buccinæ, cruſtacea omnia, & quæ mollia uocantur.
ἄφυσα. Minima inflatio fit (inquit Celſus) ex uenatione, aucupio, piſcibus, con-
φυσώδη. chyliis, ouis, uel mollibus uel ſorbilibus. Inflant autem omnia pinguia.
δύσφθαρτα. Minime intus uitiantur aues, & eæ potius duriores, aurati piſces, ſcari:
neque hi ſolum, ſed etiam lolligo, locuſta, polypus. Itémque bubula, omníſ
que dura caro: eadémque aptior eſt, ſi macra, ſi ſalſa eſt: omniáq; ſalſamen-
ta, cochleæ,

A ta:cochleæ,muriecs,purpuræ,paruulæ chancæ,& teſtacea alia quæcunque duram habent carnem. Dantur uero bis tértue clixa iis,quibus ob humoris cuiuſpiam uitium corrumpitur in uentre cibus. Facile autem intus corrumpuntur lactentia omnia,teneri piſces,oſtrea,lac, caſeus, & uetus & recens. Aluum mouent lac & lactentia omnia, cochleæ, oſtrea, pelorides, echini,muſculi,& omnes fere conchulæ,maximéque ius earum:ſalſamenta,omnes teneri piſces, ſepiarum atramentum: ſi qua caro aſſumitur pinguis,eadem uel uirulenta uel clixa,aues quæ natant. Cõtra, aſtringunt dura oua,magiſque ſi aſſa ſunt,minuræ aues, merula, palumbus, magiſque ſi in poſca decoctus eſt,grus:omnes aues,quę magis currunt quàm uolant:lepus,caprea:iecur ex iis quę ſeuum habent,maximéque bubulum,ac ſeuum

διαφθαρτά. ὑπακτικὰ γαστρός. σφιγκτικὰ γαστρός.

B ipſum: caſeus, qui uehementior uetuſtate fit: in eadem carne, aſſa potius quàm elixa. Vrinam autem mouẽt, ex uenatione maxime lepus, pectanculi,purpuræ,& quæ coriphia uocantur. Ad tenuem uictus rationẽ idonea ſunt,piſces ſaxatiles,auiculæ montanæ:quæ enim in montibus degunt animalia,omnia ſiccius præbent alimentum,minúſque pituitoſum ac lenrum.E diuerſo ſanguinem craſſiorem procreant, piſces grandiores (κητώδεις παχύχυμοι Græci uocãt,id eſt cetaceos) cuius generis ſunt thumni,anguillæ,cochleæ, oſtrea,& teſtaceum genus omne: & quæ mollia uocantur, ut lolligines,ſepiæ,polypi : caro ceruina,caprina,bouilla,lepotina,porcina. Lentum glurinoſúmue ſuccum gignunt ſuilla atque agnina caro, tendines omnes, & quæ circa labra ſunt partes atque lingua. Scite autem oportet, quæcunque

διουρητικά. λεπτύνοντα. γλίσχρα.

C craſſum glutinoſúmque ſuccum procreant, ſi recte in uentre ac iecinore concoquantur,optimum ſanguinem efficere. Medium autem inter tenuẽ craſſúmque ſuccum gignunt,gallinarum,phaſianorum,perdicum,attagenarum,merularum,omniúmque paruarum auium caro. E piſcibus,tam litorales quàm pelagici,gobij, murenæ,bugloſſi,& quicunque neque lentorem habent neque fœtorem, neq; aliàs inſuaues ſunt. In omni autem genere,ad ſalubrem uictus rationem præferuntur animalia quàm exercitatiſſima,& quæ cibo ſicciore aereque puriſſimo utuntur:iis quæ aut otioſe degunt,aut humidiore alimẽto,acréue impuro craſſóque uiuunt. Et ex piſcibus eliguntur,qui carnem teneram habent & friabilem : qui uero aut durã aut lenram glutinoſámue,reiiciuntur : ſicuti & qui ex tenerrimo genere

D ſunt: & ut paucis rem abſoluam, duobus hiſce indiciis, quod ſcilicet molles ſunt & friabiles, omnium animalium carnes perpenduntur : quibus enim utrunque inerit,tuto uſque ad ſaturitatem eduntur : cui uero neutrũ, ab eo penitus abſtinendum iudicãt medici. Quòd ſi cui alterum ſolum inſit,hoc genus quoque fugiendum admonent : nonnunquam tamen, ob aliorum inopiam in uſu cibario eſſe ſolet,ſed citra ſatietatem acceptum: his ſaltem qui ſanitati tuendæ ſtudent. In cibis quoque pituitoſum ſuccum generant alia,ut teſtacea,caro agnina:alia melancholicum,ut bouina, caprina, & præſertim hircina taurináque. Et nonnulla excrementoſum procreant ſuccum,ut palumbi,anſeres,& alię,quæ in paludibus aut ſtagnis uictitant aues.Porcina caro & ouilla, atque omnis nouellorum & domeſti-

περιττωματικά.

corum animalium caro, & eorum quæ otiose uiuunt: pisceśq;, qui in lacu- E
ἀπέριττα. bus aut fluuiis limosis degunt, atque cetacea omnia. Nonnulla minimũ excrementi habent, ut syluestrium animalium caro, & eorum quæ in siccioribus locis uictitant: colla animalium & caudæ & alæ. Quin & ipsa præparatione (quod ad alimenta attinet) differunt animalia: reddũrurque nonnunquam & aliis & seipsis meliora deterioráue. Apparamus autẽ ea, sicuti & alios cibos: aut apponentes quippiam, aut auferentes, aut modo quodam immutantes. Sordes eluuntur: ingrati uero si quid inest saporis, aut in humore macerando aufertur, ut salsugo, aut elixando: quæ enim uehementer amara aut austera sunt, si in aqua elixentur, exuperantem illam qualitatem exuunt: acria uero & mordacia in aceto diluto. Assorum quoque & elixorum uirus fœtórue, aut succi ipsius malitia, si qua adsit, partim F
aufertur, partim uero immutatur, & ab igne, & ab iis, quæ cuique accommodata sunt condimentis. Hæc Diocles. Differũt elixa ab assis, quòd hæc picciora, illa humidiora sunt, ut Galeno placet atque Rufo: contra Aristoteli, elixa assis aridiora sunt, assorumque externæ partes internis ficciores: cum in elixis è diuerso, extremę humectiores sint. Vt rite assentur, quæ carnosa aut pinguia sunt, copiosiore indigent igne, lẽto autem, quæ macra aut sanguinis expertia. Non paruũ carnis discrimen contingit, si sale maceretur: sæpe nanque fit, ut animal quod sua natura sit humidum, salis ui reddatur alio, quod siccum natura sit, aridius: & quæ edulia dura sint, & sua natura ficciora, eadem sale macerata, reddantur ob nimiam siccitatem cibo inepta: sicuti contra, quæ excrementis abũdent, succúmq; in se pituitosum G
contineant undique permixtum, eadem sale macerata euadant meliora. Sunt quoque eadem sapore grata, & tenuis uictus rationi idonea, sed à stomacho aliena: & succum gignunt non bonum, aluúmque perturbant.

Discrimen quoque in iis nõ paruum uel hinc oritur, quòd alia duriorem habent carnem, alia mollem & ueluti fluidam, sicuti mediocrem alia. Rursum alia carnosa sunt, alia præpinguia, & nonnulla graciliora macráue: & quædam iamdiu, quædam uero non ita pridem sale condita sunt. Sed de salsuris plura aliàs.

A medicamentis, quæ nobis præstant animalia, quibus modis constituuntur differentiæ. Cap. L. H

NOn alimenta solum uarie nobis præbent animalia, sed & medicas uires suppeditant plurimas. Rerũ nanque omnium parẽs, nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci uoluit: quin artes salutares inseruit & uisceribus: quippe cum surdis etiam rebus inseruerit, tum uero illa animæ auxilia præstantissima, exanima alia esse uoluit, contemplatione ante cuncta mirabili. Exsiccant, humectant, calfaciunt, refrigerant, tum ex animalibus nonnulla, tum ex eorum partibus. Sunt prætere-
μαλακτικά. συμπεπτικά. πυοποιητικά. διαφορητικά. ea quæ durities emolliant, ut adipes atque medullæ: quæ concoquant, συμπεπτικὰ Græci uocant, ut œsypus & butyrum. Pus mouent adeps uirulinus, porcinus & butyrum: per halitum digerunt nõnulla, ut coagulum omne, adeps

A adeps leoninus, pantherarum & hyænæ. Abstergendi uim habent, testaceorum omnium testæ, sepiarum ossa, erinaceorum ustorum cinis, lactis serum. Caustica uis cantharidi, buprestì, atque pityocampæ: totis nanque animalibus partim ustis, partim uero crudis nonnunquam abutuntur medici. Torpedinem integram capiti admotam eius dolores sanare tradunt. Terreni uermes triti, in potu ex passo urinam ciunt: impositi præcisos neruos glutinant. Limaces si totæ cum testis urātur, admistis galla, omphacitide ac pipere albo, dysentericis mirifice prosunt. Hippocampi cremati cinis cum pice liquida aut axūgia illitus, alopecyas replet. Per hęc potissimū, & si quæ huiusmodi alia possunt animalium generibus tribui, eorum differentias constituendas censemus. ῥυπτικά. καυστικά.

B

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER III.

De animalibus, quæ sanguine prædita sunt, partium exteriorum differentiæ. Cap. LI.

QVÆ in singulis animalium generibus reperiuntur differentiæ explicandū iam est. Amplissima animaliū genera, ut dictum est, hac
C ratione inter se differunt, quòd hæc sanguinea sunt, illa exanguia. Sāguine prædita sunt, ut homo: quadrupedes, tū quæ animal, tum quæ oua pariunt (dixerim hæc ᾠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est uiuipara) atque etiā aues, pisces, cete: & inter terrestria, quę pedibus carent, serpentes. Caput habent omnia animalia sanguine prædita: hoc, ut dictum antea est, superiorem in omnibus obtinet situm, corporis sui ratione: at homo solus partem istam habet respondentem parti sublimi uniuersi, cū prona spectent reliqua fere. In ca-
D pite paucis animalium, nisi uolucribus, apices. Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & serpentium, uariis data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur, quadrupedum tantum uiuiparorum generi. Habent profecto oculos omnia præter talpam, quam modo quodam etiā habere dixerim. Et candidum oculi magna ex parte simile in omnibus est: at quod nigrum dicitur uariat: aliis enim atrum, aliis admodum cæsium, aliis fuluum, aliis caprinum est: & omnibus fere oculi in suo cuiusque genere unicolores sunt, ut boum nigri, ouium aquini: aliorū rufi toto genere aut cæsij: nonnullorum caprini, ut caprarum generis: at hominū oculos uarios uersicoloresque esse euenit. Cæterorum animalium, equus maxime uersicolor est: aliqui enim cæsij altero oculo nascuntur, quod nulli fere ex cæte-

ris bestiis euenit manifeste:ut quorum oculi recens natorũ nõ plus, quàm E unum colorem habent sua natura. Genus hominum, quadrupedum tam uiuiparorum, quàm ouiparorum, & auium, oculos uisus custodiendi gratia integunt, sed uarie: quæ enim animal pariunt, geminam habent palpebram, & conniuere utrâque solent. Aues grauiores, & quadrupedes ouiparæ palpebra inferiore conniuent: columbæ autem & similia, utrâque. Pisces palpebrã non habent, sicuti neque insecta aut crustacea. Cilium habẽt palpebris adiunctum omnia, quæ obtinent pilos: aues, & quæ cortice integuntur carent, ut quæ pilos habeant. Auriculæ alijs sunt, alijs desunt: meatusq; patent quibusdam audiendi, ut iis quæ penna aut cortice integuntur. Quæ animal statim pariũt omnia auriculas habẽt, excepto uitulo marino, & delphino, & reliquis cetaceis: pisces uero auditus nullum continent mẽbrum manifestum. Cętera suas auriculas omnia mouent, uerũ homo unus F aurem non mouet. In iis quæ spirant animalibus, olfactus instrumentum modo quodam euariat: quæ enim uiuipara sunt, quibus maxillæ longæ exeunt in acutum, iis nares in rictu appellato continẽtur: cæteris explanatior hæc pars habetur maxillis adiuncta: at elephãtus peculiarem hanc partem præ cæteris sortitus est animalibus. Aues uero & serpentes, & quæcunq; ex quadrupedibus sanguinis compotes ouiparę sunt, foramina quidẽ narium ante os habent, sed non ita explanata, ut nares appellari possint, nisi spirãdi officio. Nares desunt iis quæ non spirant: aërem enim hac quoq; parte reddimus atque accipimus: efficitúrq; sensus olfaciendi per spirationem in iis quæ obtinent nares. Naribus labra subiacent iis, quæ simul & dentes habẽt G & sanguinem: auibus enim cibi armamentiq; gratia rostrum osseum habetur, non nares. Maxilla cum duplex sit, ut ante dictum est, superior scilicet & inferior, mouent animalia omnia maxillam inferiorem, crocodilo fluuiatili excepto: is enim unus superiorem mouet. Homo & uiuiparæ quadrupedes maxillam inferiorem sursum deorsum, atque in latera agitant: pisces uero, & aues, & ouiparæ quadrupedes sursum deorsumq; tantum mouent. Oris officium omnibus commune cibis conficiendis est: robur nonnullorum peculiare est: sermo aliorum: spirandi etiam usus (iis scilicet quę spirãt) per os accidit. Fit itaque ut os aliis compressius, alijs amplius habeatur: quibusdam enim cibi tantum conficiendi, & spirandi, & loquendi gratia os datum est: atque iis compressius est: aliis auxilij gratia: iis, si dentibus H sint serratis, rescissum. Cum enim tota eorum uis in mordendo sit, hiatum oris ampliorẽ esse necesse est: plenius enim morsum infigent, quò amplius rescissum os sit. Piscium quoq; mordacibus, & carniuoris tale os est, sicuti nõ carniuoris in arctum se colligit. Aues, quod rostrum uocatur, pro labris & dentibus habent. Dentium serie os continetur & constat: horum natura communi quidem officio ad cibum conficiendum adiuncta est: quibusdam tamen seorsum roboris gratia, tum ad inuadendum, tum ad defendẽdum, ut quæ ex feris natura carniuora sunt: aliis auxilij tantum causa data est, scilicet ne male ab aliis afficiãtur: quibus simul & auxilio & robori sunt dentes, hæc aut exertos habent (χαυλιόδοντα uocãt) ut sus: aut acutos pectinatim

Margin notes: ῥύγχος. ῥίς. ῥάμφος. χαυλιόδοντα.

tim

A tim ſeſe ſtipantes,unde ſerratis dicuntur eſſe dẽtibus, καρχαρόδοντα Gręci di- καρχαρόδοντα.
cunt,ut piſces fere omnes.Dentium itaque tria genera,ſerrati,aut cõtinui,
aut exerti : ſerrati pectinatim coẽuntes,ne contrario occurſu atterantur,ut
ſerpentibus,piſcibus,canibus : continui,ut homini,equo: exerti,apro, hip-
popotamo,elephãto.Qui canini dicũtur,ſunt ſerratis longiſſimi.Continui χαυλιόδοντες.
aut utraque parte oris ſunt,ut equo:aut ſuperiore primores non ſunt,ut bu
bus,ouibus,omnibúſque fere quæ ruminãt. Nulli ſimul & ſerrati & exerti
ſunt dentes:nec ulli,cui cornua, exerti.piſcium omnibus ſerrati,præter ſca
rum.Maribus dentes plures,quàm fœminis,ut in genere hominum,ſuum,
ouium,caprarum patet: uerum in cęteris nondum exploratum eſt.Quibus
plures,hæc uiuaciora magna ex parte ſunt: quibus pauciores & rariores,
B hæc magna ex parte uitæ ſunt breuioris. Cæteris cum ipſis naſcuntur den-
tes:homini poſtquam natus eſt ſeptimo menſe:reliquis perpetui manent,
mutantur primores homini,leoni,iumento,cani,& ruminantibus: maxil-
lares nullum animal mutat.Cæteris ſenecta rubeſcunt: equo tantum can-
didiores fiunt.Lingua in ore palato ſubiacet:ſed terreſtribus fere omnibus
modo cõſimili,cæteris diſſimili,tum eorundem ipſorum,tum terreſtrium
comparatione.Hæc aut lata eſt,aut anguſta,aut mediocris (quæ quidem
optima & explanatiſſima eſt:)item aut abſoluta,aut conſtricta,qualis tor-
torum & balborum eſt,Græci ψελλοὺς καὶ τραυλοὺς uocant.Homo linguam ha
bet abſolutam,molliſſimam & latã:quadrupedes,quæ animal pariunt,du- Καὶ οὐκ ἀπο-
ram,craſſam,nec adeo abſolutam.ſerpentes & lacerti longã habent, & bifi- λελυμένην.
C dam. piſcium generi data eſt lingua imperfecta,oſſea,nec fere abſoluta,ſed Theod. & mi
adhærens.Linguæ color uarius eſt:perinde nãque eam,ac partem aliquam nime abſolutã.
eſſe exteriorem putandum eſt,qualis manus aut pes eſt,quãquam ore ope-
riatur:itaque cum animantium colore uariatũ,cutis non ſit unicolor,cutis
quoque linguam ambiens uaria erit. Linguam illam minorem operiendi
miniſtram,quam ἐπιγλωττίδα Græci uocãt,quam etiam linguæ partem ali-
quam eſſe diximus,ea tantum habent,quibus pulmo, & cutis pilo intecta,
non cortex,non penna operimento eſt.Nullum enim ex iis,quæ ouum pa-
riunt,ut aues & quadrupedes,ſuperimpoſitã eam ſuæ arteriæ continet: ſed
meatum ipſum arteriæ,modo contrahunt,modo laxant,pro ſui commodi
deſiderio:atque ita efficitur,ne quid põderis in pulmonem delabatur.Col-
D lum capiti ſubiacet,iis quæ id habent animalibus : nõ enim omnia habent,
ſed ea tantũ, quibus aſpera arteria productior eſt,atque gula.Aſperam au-
tem arteriam habent omnia,quæ pulmonem:eadem quoq; & gulã habẽt.
Ea uero quæ carent collo(ut piſcium genus)gulam hæc manifeſtam nõ ha-
bent:& quidem à ſitu oris continuo uenter eſſe poteſt, pulmo non poteſt.
Collum itaque omnibus uiuiparis eſt:ouiparorum aliis eſt,aliis deeſt:quæ
enim ſpiritum extrinſecus non accipiunt,carẽt hac parte . ſerpẽtum etiam
genus collũ minime,ſed proportionale colli habere uideri poteſt. Hoc cæ-
teris animalibus flexibile,& uertebris compactum eſt:at lupo & leoni per-
petuo oſſe riget.Quæ alimẽta ſibi à terra ore ſuppeditant animalia,collum
habent longitudine cruribus æquale : at homo, & quæ illi ſimilia ſunt ani-

malia,breuius. Aues item quibus longa sunt crura, & collum longum, & E præterea palmipedibus nõnullis: quibus breuia crura,iis collum breue fere. Pectus homini latum, quadrupedibus arctius: auibus pectus acutum, carnosumq; omnibus est. Mãma omnibus negata est,quæ animal nequeãt generare:nec uero uiuiparis omnibus data est:sed iis tantum,quę protinus animal intra se formant:nec primum ouum,deinde animal.Quæ pilis integuntur,omnia mammas habent:& præterea cete in aquatili genere.At ea quæ oua pariunt,aut ouo intus concepto animal post in lucem excludunt, hæc & mammis carent,& lacte,ut pisces,ut aues: lac enim fit iis fœminis, quæ animal statim intra se generãt. Mammas homo fere solus è maribus habet:cætera animalia mammarum notas tantũ. Mãmas item uarie haberi certum est:nam & inter se ipsæ quadrupedes,& ab homine mammarum F differunt ratione:aliis enim mammæ in pectoris parte priore sunt binę,binisq; papillis:ut homini: elephanto sub armis duæ,tam mari quàm fœminę perquam exiguæ.ursæ mammas habent quaternas. Aliis mammę inter fœmina binæ, papillæq; binæ, ut ouibus:aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibusdam nec in pectore, nec in fœminibus mãmæ, sed in uentre habẽtur,& quidem plures:uerum non omnes pares,ut canibus, ut suibus. Cum itaque cætera id genus habeanr plures, pantheræ quaternas medio uentre gerunt:camelus quoq; in uentre mãmas duas cũ papillis quatuor habet, ut bos:leęna etiam duas in uentre.Vmbilicũ omnia habent,quæ uel utero uiuiparis,uel ouo ouiparis excluduntur: sed auibus iam adultis, hic delitescit incertusq; est.Membrorũ etiã, quæ ad uenereũ coitum accõmodata habẽtur,discrimen plane est:genitale mariũ,quæ animal gignunt, aliis foris est, G ut homini,equo,& aliis multis:aliis intus,ut delphino.Quibus foris est,iis aut ante habetur,ut homini,& reliquis multis:aut retro. Quinetiã iis qui ante gerunt, aut penis & testes absoluti pendent, ut homini:aut aluo adhærent & penis & testes:& aut plus aut minus absoluuntur:non enim pariter apro & equo penis absoluta est:nec uero eodem modo ad aluum omnibus continetur, sed aliter iis qui ex aduerso mingunt, aliter iis qui ex auerso. Aliis itaque,ut diximus,testes absoluti pendent,ut equo: aliis non sunt absoluti,ut apro:elephantus non foris conspicuos, sed intus conditos habet.

Maris instrumentum alterum ab altero differt pro discrimine corporũ: aliis cartilaginosum carnosúmque est,ut homini:aliis neruosum,ut came- H lo,ut ceruo:aliis osseum, ut lupo,uulpi,mustellæ,uiuerræ. Augetur etiã & minuitur hoc membrũ sine ulla ualetudinis mutatione: partim enim neruum, partim cartilaginem habet:itaque & contrahi potest & extendi, atq; etiam flatus capax est.Parte eadem utitur natura,tũ ad humidi excrementi exitum, tum ad rẽ uenereã: in sexu tum masculino,tum etiam fœminino, in omni uiuiparo genere. Atque hos quidem in usus omnia id genus, tam fœminæ quàm mares genitale habent, quo & excremẽtum humidum secernatur:quoq; maribus genitura,& fœminis partus emittatur:parte scilicet priore atque superiore,quàm sit excremẽti sicci meatus: diuersus enim est in iis meatus,quo excrementum siccum & quo humidum exit. Omnibus

A bus autem quibus deest humidi excrementi secretio, & quæ genitali carēt,
(etiam ouiparis, quæ uesicam habent, ut testudinibus) meatus idem sicci
excrementi, qui & seminis coitúsque foris pertinet: intus uero alter iuxta
habetur: quæ quidem similiter tam in fœminis eorum, quàm in maribus
sunt. Caudam omnia fere non solum uiuipara, sed etiam ouipara habent:
nam etsi quibusdam magnitudine membrum id caret, tamē aliquid pro-
minet, quod caudam describere possit. Homo unus cauda uacat: nates ha- ἀλλὰ σμικροῦ
bet, quod nulli quadrupedū datum est. A collo & capite crura priora ha- γ ἕνεκεν ἔχου-
bentur: sed homo uice pedum priorum, brachia, & quas manus dicimus, σι τινὰ στόλον.
habet, ut aues alas. Quadrupedibus autem pro brachiis & manibus, crura
priora subdita sunt: posteriora uero bina omnibus gressilibus esse necesse
B est. Nullum quod pedibus constet, excepto homine, crura habere carnosa
perspectum est: sed neruosa ossulentáque sunt, carne autem deficiunt. Co-
xarum etiam carne exuberante in clune uacant omnia, quod in genere a-
uium conspici apertius potest, at in homine contra. Homini pedes omniū
maximi proportione magnitudinis: fœminis tenuiores in omni genere.
Pedes quibusdam digitati: quibusdam uero solidi, sicuti bisulci aliis. Ex iis
quorum pedes in digitos finduntur, nonnulla quaternos digitos habent, ut
aues: alia quinos, ut homo, elephantus. Ex quadrupedibus uero nōnullæ pe
des priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis: sed quæ
paruæ inter digitatas sunt, in posterioribus etiam quinos digitos obtinent.
Vngues habent omnia fere quæ digitos, uti infra explicabimus. Humeri
C armíue contra, quàm cubiti aut crura priora flectuntur omnibus, quæ ea
possident: coxæ etiam contra quàm suffragines. Flectūt autem crura priora
fere contra, atque posteriora: sed cætera è contrario, quàm homo membra
inflectat: quadrupedes enim, quæ animal generant, priores pedes ante se
flectunt: posteriores uero in auersum. Aues etiā suos inflexus similes qua-
drupedibus uiuiparis agunt: at ouiparis quadrupedibus, ut crocodilo, la-
certæ, & reliquis generis eiusdem crura, tum priora, tum etiam posteriora
retro flectuntur, paulum in latus uergentia. Homo brachia retrorsum fle-
ctit, quanquam ita, ut paulum uergant in latera interiora: crura ante con-
trahit rectè. Sed quod ante tam priora, quàm posteriora inflectat, nullū est.

Homo cum ad iusta incrementa peruenit, contrà atque cætera fere āni-
D malia, quæ sanguine constent, partem superiorem habet minorem, quàm *Minorem*, ἐ-
inferiorem: partem superiorem intelligi uolo, quantum de capite ad eam λάττω.
pertendit partem, quà exitus patet excrementis: inferiorem autem, quan-
tum ab ea ipsa subsequitur reliquum corporis. Animalibus ergo quæ pedi-
bus inniti natura uoluit, crura posteriora, partem complent inferiorē: quæ
autem pedibus carent, iis caudæ & quicquid uice caudæ simileque habe-
tur, pro parte inferiore est. Et tales quidem perfectis iam incrementis, ani-
mantes euadunt: discrimen autem in crescendo est. Homo enim priusquā
adultior sit, partem superiorem corporis habet maiorem, quàm inferiorē:
& quò per ætatem amplius augetur, eò contrà euenit, ut scilicet inferiora
sint superioribus longiora. Sunt quæ ex proportione, incrementa partis u-

triusque capere soleāt,ut canis.Nonnulla primum parte superiore minora E
sunt,post maiora cum creuerint,eadem parte euadunt,ut iumenta. Partes exteriores sanguineorum animalium, quibus differentiis inter se dissonēt, explicatum iam est.

C Sanguinea, uel sanguine prædita, ἔναιμα. D Cæsium, γλαυκόν. Fuluum, χαροπόν. Caprinum, αἰγωπόν. Aquini, ὑδαρᾶς. Rufi, χαροποί. Varij uersicoloresq́; πολύχροα. F Rictus, ῥύγχος: ῥὶς homini tantum: ῥύγχος & in canibus & aliis quadrupedibus: ῥάμφος in auibus dicitur: Aristoteles tamen & in auibus ῥύγχος dixit. D Aspeta arteria, Plinius aliter distinxit· Ceruix, inquit, nulli, nisi quibus utraque hæc, scilicet gula atque arteria: cæteris collum, quibus tantum gula: sed quibus ceruix è multis uertebratísque orbiculatim osibus, flexilis ad circunspectum articulorum nodis iungitur: leoni tantum & lupo & hyænæ singulis rectísque ossibus rigens. E Pectus homini tātum latum, inquit Plinius, reliquis carinatum, uolueribus magis. C Quàm F
suffragines, τῶν ὄπισθεν γονάτων, id est, quàm poplites aut suffragines.

Interiorum partium discrimina in animalibus, quæ sanguine prædita sunt. Cap. LII.

EX interioribus uero, cerebrum omnibus animantibus datum est, quæ sanguinem obtinent, ut ante dictum est: hoc ut adipe pinguescentium pinguiusculum est, uelut suis: sic sebo obesorum squalidiusculum sentitur, ut ouis. In collo tendit arteria omnibus ad pulmonem, gula ad uentrem perfertur, transigens septum transuersum, in iis scilicet quæ hæc habeant: pisces enim arteriam illam asperam non habent, & magna ex parte gula ca-
rent. Situm quoque utriusque, gulæ scilicet & arteriæ, similem habent o- G
mnia, sed discrimē species earum partium affert. Viscera eorum propria sunt, quæ sanguinem habent: nulli enim exanguium animalium uiscus ullum est: & quædam certe omnia habent, quibusdam aliqua desunt. Cor enim & iecur omnibus animalibus sanguine præditis necessaria sunt: reliqua uero quibusdam desunt. Et in omnibus sanguine præditis primum omnium membrorum gignitur cor, ut Aristoteles author est: & in eo est innati caloris principium, sicuti in exanguibus, in eo quod est cordi proportionale. at contra Galenus cor posterius iecore formari contendit. Statim uero cum consistunt quæ sanguinem habent, exiguáque admodum sunt, deprehendi cor, & iecur sine dubio possunt: & in ouis triduo cubatis pun-
cti iam magnitudine apparent: necnon in partubus aborticiis perquàm exi H
gua cernuntur. Et in partuum prima generatione, statim cor palpitare cernitur. Et uarie quidem hæc habentur: neque enim cor simile habēt ea, quæ corde prędita sunt, neque aliud, prope dixerim ex uisceribus ullum. Cor, ut modo diximus, omnibus est, quibus sanguis: estq́ue prorsus in medio pectore in homine, & omnibus præterquam piscibus suo turbinato mucrone tendit in priorem partem. Discrimina cordis, quæ amplitudine, exiguitate, duritia, mollitia existant, uel ad mores pertinent aliquatenus: quæ enim sensu hebetiori sunt, cor habent durum & spissum: quæ uero sensu ualent, mollius: quæ autem pauida sunt, iis cor grandius est: cor enim magnum proportione fere omnibus est, quæ aperte timida sunt, aut propter

metum

A metum malefica: at audentiora fidentioráque, minus aut mediocre. Pulmo non omnibus datus est: quæ enim branchias habent, ut pisces, carent pulmone: quod nanque idem simul & pulmonem habeat & branchias, nullum adhuc animal uisum est. Verum quæ spirant, omnia pulmonem habent, ut sanguinea pedestria omnia: & aquatilium nonnulla, ut balena. Pulmo omnium bipartitus esse solet: uerum in iis quæ animal generant, distinctio non æque apparet, miniméque in homine: at in ouiparo genere, ut in auibus & quadrupedibus, quorum partus oui primordio inchoari solitus est, pars altera pulmonis multū discissa ab altera est, ita ut binos habere pulmones uideantur: atque à singulari arteria partes in utrūque pulmonis latus duæ dependent. Pulmonis differētia uaria est: aliis enim sanguineus ma
B gnúsque, aliis minor, fungosus, & minus habens sanguinis: quæ enim uiuipara sunt, maiorē, & copia refertū sanguinis habēt: quæ cōtrà ouipara sunt, quales sunt lacertæ, testudines, serpentes, atque aues, exiguū & sicciorē, sed aptum ampliari atque extumescere cum inflatur: & proinde desideriū iis etiam bibendi exiguum est. Septum transuersum habent omnia, quæ sanguinē obtinent, æque ut cor & iecur, quæ omnibus insunt, ut iam diximus, sed uarie: iam enim iecur aliis multifidum est, aliis simplicius, uel in eorū genere quæ uiuipara sunt: sed longe magis piscium iecinora & quadrupedum ouiparorum, tum inter seipsa, tum ab aliis dissident. Auium iecur maxime simile est iecori uiuiparorum: puro enim & sanguineo colore exhilaratur: at uero quadrupedum ouiparorum iecinora, maxime parte pallidi-
C uscula sunt. Iecur si non fissum est, dextro latere totū continetur: sin à principio usque fissum est, uelut in iis quibus nullus aut exiguus admodū lien, & ueluti notæ tantum gratia habetur, in iis, inquā, iecur bipartitum est, & dextro lateri maior pars applicata est. Quibusdam uero partes ita sepositæ sunt, ut bina esse iecinora uideantur, nec eadem origine contineri: ut inter pisces galeorum præcipue generi: & inter quadrupedes, leporū generi cuidam. Iecur è uisceribus adipeum nonnullis consistit, ut inter aquatilia cartilagineis: quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien magna ex parte, omnibus quibus sanguis est: sed magnę parti eorū, quæ non animal, sed oua pariunt, lien usqueadeo exiguus est, ut propemodum sensum effugiat: quod magna in parte auiū, & quadrupedibus ouiparis experimur. Vt
D lienis magnitudo, ita neque color idem omnibus inest: quippe leo, canis, omniáque fortia & calida animalia nigrum admodum: sus uero humidioráque & frigidiora magis candicantem habēt. Fel etiam habet maior pars animalium quibus sanguis: idq; aliis adnectitur iecori, aliis uero intestinis, ut piscibus quibusdam. Et aliis quidē deest, ut quadrupedibus quibusdam uiuiparis: & inter cetacea, delphino. Aues autem piscesq; omnes fel habēt: & quadrupedes quæ oua pariūt, dixerim in uniuersum omnes, aut plus, aut minus fellis sortiuntur. Hæc Aristoteles. Galenus uero, quæ iecur habent, inquit, iis & lien omnino inest, & meatus, qui bilem recipiant: etsi uesica ipsa, qua bilis colligitur, non sit omnibus concessa. Renum & uesicæ similis ratio est: omnibus enim quæ sanguineum habent pulmonem, utrunque

membrum natura tribuit:quæ auté oua pariunt,ut aues,piſceſq; & ſerpen- E
tes,renibus ueſicaq; carent.Quadrupedum etiam ouipararum, una teſtudo marina habet:iis enim tantum ea tribuere uoluiſſe natura uidetur, quæ pulmonem haberent ſanguineum,quæ omnium maxime animalium ſitibunda ſunt.Ventrem habent omnia ſitu quidem ſimili,(ſepto enim tranſuerſo continuo ſubeſt) magnitudine tamen ac ſpecie diſſimili : quadrupedes enim uiuiparæ cornigeræ altera maxilla dentatæ,quaternos habent ſinus,quæ quidem & ruminare dicuntur : at uero quæ uiuiparæ ſunt,& dẽtatæ maxilla utraque,uentrẽ ſimplicem paruumq; habent,ut homo,canis, ſus.Differentiam autem duplicem fere omnia recipiunt,quæ utrinq; dentata ſunt:alia enim canino ſimilem, id eſt paruum, nec multo ampliorem inteſtino,leuémque intus:alia ſuillo,qui amplior eſt,mediocres quoſdã ha F
bens cancellos rugáſue, πλάκας Græci uocant: atque hæc tam in maiore, q̃ in minore animalium genere : ſed diſcrimen in iis quoq; magnitudine, figura,corpulentia,exilitatéue oritur.In ouiparis etiam,quadrupedibus ſcilicet,ſerpẽtibus atque piſcibus eadem fere ratio eſt:uenter enim iis unicus & ſimplex,ſed figura uaria eſt:& piſcibus etiã appendices exeunt circa uẽtriculum,aliis plures, aliis pauciores. Aues etiam inter ſeipſas, & à cæteris diſcrepare animalibus uentriculi ratione apertum eſt:aliis enim ingluuies præpoſita uentriculo eſt:aliis ingluuies deeſt:nec deſunt,quibus uẽtriculus ipſe ſimilis ſit ingluuiei:at parti plurimæ carnoſus calloſuſq; eſt. A uentre natura inteſtinorum poſita in omnibus eſt: differũt autem inter ſe magnitudine,craſſitudine,replicamentis. Sunt certe maiora inteſtina non utrin- G
que dẽtatis,nec immerito:nam ipſa ita dentata , omnia ſunt auctiora:pauca enim parua in eo genere habentur.Eſt uero inteſtinum, aliis quidẽ ſimplex & partibus omnibus ſimile,ut piſcibus, aliis uero diſſimile : quibuſdã enim,parte qua uẽtri iungitur, laxius eſt,qua deſinit arctius,ut cani:ſed tamen maiori animaliũ numero arctius parte ſuperiore eſt, latius inferiore.Quæcunque enim inteſtina habent minus recta,ſed anfractus orbéſque plures continẽtia,iis omnibus in latius tendunt:& quod colon uocatur habent,& cęcum quiddam ac tumidum:mox arctatur, & in anfractus complicatur.Ab hoc rectum ad exitum uſque excrementi pertendit:quę quidẽ pars aliis pinguis,aliis ſine pingui eſt.Quæ igitur continentiora eſſe ad cibi deſiderium conuenit,hæc ſua in aluo inferiori, neque inteſtinorum ſinus H
laxiores magnóſue habent,nec inteſtino utuntur rectiore,ſed quod anfractus orbeſq; plures contineat:laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi: rectitudo accelerat auiditatẽ.Indéque fit,ut animalia quæ uel ſimplex, nec adeo in anfractus conuolutum habent inteſtinum, uel conceptacula inteſtinorum ampla,cibum aut copioſum capiant, aut celerius repetãt. Appẽdices habent quædam infra,parte inteſtini extrema:ut aues,& ex uiuiparis etiam animalibus nonnulla . Lactes quoque & omentum habent omnia, quæ ſanguinem:ſed alia pingue,alia macilentũ:oritur id, & depẽdet in iis quæ animal generant,eademq; dentata utraque parte ſunt, à medio uẽtre, qua ueluti quædam ſutura ducitur(ineſt enim & in uentre, ut in corde, ſuturæ

A turæ uestigium quoddam) nec secus in iis quæ altero dentiũ ordine carent, à maiore uentre dependet: in aliis quoque animalibus sanguineis uentriculo intestinisq;, & iis quæ sub septo sunt, uisceribus prætenditur: maximum hoc habent homines & simiæ. Quæ uero partes ad generationẽ ministrãt, fœminis omnibus intus conditæ habentur: maribus enim multiplici differentia euariant: aliis enim testes nulli omnino sunt, ut piscibus, serpẽtibus. nulli denique quod pedibus careat, testes adsunt, nisi intra se formare animal possit, ut delphinus: aliis sunt quidem, sed intus quibusdam, ut auibus: quibusdam foris dependent. Et iis quæ intus continẽt, aut lumbis adhærẽt circiter sedem renum, ut auibus & quadrupedibus ouiparis: aut in ultima alui parte priore conduntur, ut delphino ex iis quæ pedibus uacant, & ele-
B phanto ex iis quę quadrupedes sunt: omnibus enim quæ animal generant, testes ante habentur, uel intus, uel extra, præterquã erinaceo. Quibus itaque testes intus continentur, iis protinus cũ meatibus seminariis intus firmantur: quibus autem foris sunt, horum quibusdã, ut modo diximus, absoluti pẽdent, ut homini: aliis non sunt absoluti, sed aluo adhærent, ut apro. Quæ intus continẽt suos testes, eos nulla cute habent obductos: quę autem foris, hæc coniectos in conceptaculum, quod scortum uocamus, gerunt. Omnibus autem quę oua edunt, siue bipeda, ut aues, siue quadrupeda sunt, testes lumbis annexi infra septũ continentur, uel candidiores, uel pallidiores, uenulis admodum tenuibus circundati. meatus singuli de singulis pertinent, eadẽmque coeũnt supra ostium excrementi, sicuti & in piscibus ser-
C pentibúsque: atque is meatus, qui ex coitu amborum consistit, genitale est: quod in minoribus latet: in maioribus uero, anserem dico & reliqua huiusmodi, euidentius est, cum recens inierint. Iis quæ foris testes habent, meatus utrinque bini à uasis illis maximis, quæ per dorsum feruntur (uenã dico magnam atque arteriam, quã aortam uocari diximus) deorsum pertẽdunt ad eam partem, quæ ἐπιδιδυμὶς dicitur: est autem ἐπιδιδυμὶς, ut nomen ipsum indicat, testium superimposita capiti, ex qua meatus quidam ueluti fistulæ seroso quodam humore plenæ in testes permeant, suiq; partem quandam exiguam ipsis distribuunt, atque ita testibus committuntur. A capite deinde ipsorum testiũ meatus utrinque oriuntur singuli, superioribus illis spissiores atque neruosiores, (meatus uocãt, aut uasa seminaria: aliqui uero πα-
D ραστάτας κιρσώδεις, quasi uaricosos dixeris) qui inde progressi multifariámque sese flectentes, in idem postea coeũnt, & ceruicem subeũt genitalis, humorem iam habentes in se candicantem, quæ γονὴ, id est genitura dicitur, quã ab epididymi ad penis meatũ defert. Quę uero testibus carent, ut serpentes & pisces, meatus & ipsa seminarios continent binos, qui de septo exorti latus spinæ utrinque perreptent coẽantq; superne, & ad spinę locũ in unum, atque ita ad ostium excrementi finiant. Testes animalium, & quæ seminaria dicuntur uasa, ita se habere cognitum est. Pars autem fœminarũ ea, quę semen recipit, nõ meatus, traiectusq; quidam est, sed uterus amplior. Vteri autem bipartiti omnium sunt: sed nec eodem situ habentur, nec similes omnium sunt: sed differunt, tum eorum quæ animal generant inter se, tum

ab illorũ uteris, quæ oua pariunt. Situs uteri, aliis infra longius à ſepto trãſuerſo, iuxta genitale, ut mulieribus, & omnibus quæ animal non ſolum foras, ſed etiam intra ſe generant, & piſcibus qui oua edũt: aliis iuxta ſeptum tranſuerſum, ut auibus omnibus, & piſcibus qui animal pariũt, atque quadrupedibus ouiparis. Serpentes tam ab aliis ſupra dictis, q̃ inter ſe differre apertũ eſt: uiperę nanq; uni uulua ſimilis, ut cartilagineis: aliis uero ſerpẽtibus tẽdit uulua prolixior modo corporis, exorſa inferius ab uno meatu cõtinua diductáq; utrinq; in latus ſpinę, quaſi duplex meatus uſq; ad ſeptum. E

Sunt & omnes uteri, qui infra iuxta genitale continẽtur, ueluti bifariam diuiſi, in ſiniſtrum ſcilicet & dextrum: initium uero unum eſt & commune oſtium, uidelicet ceruix, carnoſa admodum cartilagineáque, parti plurimæ auctiſſimæque animantium tributum. Sunt partes uteri, Eudemus, πλεκτάνας, id eſt cirros, Diocles κεραίας, id eſt cornua dixit, Praxagoras & Philotimus κόλπους, id eſt ſinus uocarunt: mulieríſque uterũ δίκολπον dixerunt, id eſt binos habere ſinus, in quibus & fœtũ contineri exiſtimabant: uerum quæ multos ſimul habẽt fœtus, ut ſus, ſinus quidem habere multos uerum eſt, in quibus & fœtum geſtent (ſinus enim tot in utero reperias, quot habet fœmina ipſa mammas.) Mulier autem & cætera animalia quæ uterum muliebri ſimilem habent, ut capra & uacca, non in cornibus illis (quippe quæ multo minora ſunt, quàm ut fœtum continere poſſint,) ſed in toto uteri ſpatio fœtum habere conſpiciuntur. Validiores eſſe eas uuluas, quæ animal contineant neceſſe eſt: quamobrem omnes hæ carnoſæ ſunt: quę autem ad ſeptum iunguntur, ut auium, & pręterea piſcium uteri, exceptis cartilagineis, membrana conſtant, & tenues ſunt. Vulua omnibus, quæ & intra ſe & foras animal generant, ſuper aluum poſita eſt: quæ oua pariunt, iis lumbis adhæret: quæ animal edunt in lucem, cum intra ſe oua generarint, ut cartilaginea, iis anceps ratio eſt: nam & lumbis adiũgitur ea pars uuluæ, qua oua continentur, & ſupra inteſtina oſtiũ eius ſuſtinetur. Et partes quidem diſſimilares animalium, quæ ſanguine prædita ſunr, hunc in modum ſe habere conſtat. F G

κεραίαι, ἢ κέρατα.

G Cor, Cõuenit inter omnes (inquit Solinus) corda primũ ex uniuerſa formari carne, eaq; in diẽ quintum & ſexageſimũ ereſcere, deinde minui. H Sinus laxiores magnóſue, δίρυχωρείας μεγάλας. Appendix, ἀποφυὰς, ἢ ἐκφυάς. C. Meatus, Hæc ex Galeni ſententia afferuntur: nã, ut Ariſtoteli placet, nullam partẽ meatuũ teſtes complent, ſed adiecti pendent eo modo, quo pondera textrices telis adnectunt, ut motũ excrementi genitalis ſtabiliorẽ faciant: his enim detractis meatus intro ſe retrahunt. Hæc Ariſtoteles. Vas ſeminarium uel meatus ſeminalis, ἀγγεῖον σπερματικὸν, ἢ πόρος σπερματικός. H

Similarium partium differentiæ in animalibus ſanguineis. Cap. LIII.

Similarium uero ſanguis potiſſimum cõmunis animalibus ſanguineis omnibus eſt, ut ante dictum eſt. Habet & genus animantium ſanguinis compos uaſa illa maxima, quæ aliarum quoque uenarũ arteriarumq; initia ſunt, eo quo diximus modo. Nam reliqua uenarum copia non ſimili ratione in omnibus eſt: neque enim animalium partes eodem modo aut eadem

A dem in omnibus habentur. Nec uero æque in omnibus patet uenarum ſe-
ries:ſed potiſſimum in iis conſtat,quibus ſanguinis copia & præcipua ma-
gnitudo eſt. Nam in minutis, ſanguinísue inopibus, uel per naturam, uel
per immodicam corporis obeſitatem, haud æque inſpici poſſunt: alteris
enim meatus quaſi canales multo interſepti limo uix conſpiciuntur: al-
teris paruæ, eædémque fibræ potius quàm uenæ habentur: una tamen,
quam maiorem ex præcipua magnitudine cognominauimus,potiſſimum
euidens in omnibus etiã minutis animalibus eſt. Copia ſanguinis in pri-
mis iis animalibus ineſt,quæ animal & intra ſe formant, & in lucem edũt:
mox iis ſanguineis,quæ pariunt oua. Præpinguia omnia ſanguinem quan-
uis purum,tamen paucum habent:& quò plus pinguedinis, eò minus poſ-
B ſident ſanguinis: pingue enim omne exangue eſt. Diſcrimina uero ſan-
guinis ad ſanguinem,qui melior ſit aut deterior, hinc habẽtur: alius enim
tenuior,alius craſſior eſt: & alius ſyncerior, alius turbulentior: item alius
frigidior,alius calidior, tam in eodem animali,quàm in diuerſis. Quãtum
enim ſanguinis parte continetur ſuperiore, his differentiis diſcrepat cum
inferiore:inferioribus nanque partibus craſſior &atrior eſt,quàm ſuperio-
ribus.Animalium, fortiora quibus ſanguis craſſior: ſapientiora,quibus te-
nuior:quibus minimus hebetia. Dormientibus porro ſanguinis copia par-
tes exteriores deſerit,ſubit interiores,ita ut adacto cultello nõ æque efflue-
re poſſit. Fœminis ſanguis nigrior & craſſior quàm maribus eſt,dummo
do cætera adſint pariter, quæ uel ab ætate uel à ſanitate proficiſcuntur: &
C minus ſanguinis per ſumma corporis fœminarũ eſt: plus enim parte inte-
riore continetur. Ætatum etiam ratione ſanguis diſcrimen,tum in mo-
do,tum in genere, (hoc eſt in quantitate & qualitate) recipit. Etenim in æ-
tate iuuenili,ſaniem trahit & copioſior eſt: in ſenectute autem craſſus, ni-
ger,& paucus: mediũ tenet in media firmáque ætate.Concreſcit etiam fa-
cile ſenum,uel in corpore ſanguis, qui per ſumma eſt, quod idem nunquã
in iuuenibus euenit. Quibus datus eſt ſanguis,iiſdem omnibus nerui ad-
iuncti ſunt:ſed quæ nullos habent articulorum flexus, priuatáque pedibus
& manibus ſunt, iis prętenues incertique habẽtur: quapropter in piſcibus,
qui iuxta pinnas poſiti ſunt,ij præcipue ueniunt in conſpectum. Oſſa ha-
bẽt,quæ ſanguine prædita ſunt omnia,aut aliquod,quod uice fungitur oſ-
D ſis,ut ſpinam,cartilaginem:oſſa,inquam,caluariam,maxillas,dentium ge-
nus,uertebras quæ ſpinam conſtituunt,& pectoris oſſa: nullum enim ani-
mal eſt,quod circa uentrem os habeat.Sunt item oſſa humerorum, & quæ
ſcoptula appellantur,& quæ iis annexa dependẽt brachiorum & manuum
oſſa ſaltem in homine:& modus idem compaginum uel in iis eſt,quæ cru-
ra habent priora. A coxendicibus oſſa iam crurum oriuntur, quæ græco
nomine κωλῆνες dicuntur.Ab iis oſſa pedis ſubiacent.Quę igitur ex ſangui-
neis pedeſtribus animal generant,hæc oſſa non multo diuerſa habent fere,
ſed ad proportionem tantummodo,duritia,mollitie,magnitudine,figurá-
ue aut multitudine diſcrepantia. Coſtæ homini tantum octonæ,inquit Pli
nius,ſuibus denæ,cornigeris tredecim,ſerpentibus triginta. Oſſium item

animalis eiusdem, alia medullam intra se continent, alia minime: sunt enim nonnulla, quæ suis in ossibus nullam omnino medullam habere uideantur, ut leo. Cæterorum animalium sanguineorum ossa aut paulo differunt, ut auium: aut proportione eadē sunt, ut piscium. Qui enim inter eos animal generant, cartilaginem pro spina habent, (χονδράκανθα Græci uocāt) ut ea quæ cartilaginea appellantur: qui autem oua pariunt, spinam continent, quæ perinde ut spina dorsi in quadrupedum genere habetur: omnia nanque animalia quæ sanguinem habent, dorso constant, aut osseo, aut spineo, aut cartilagineo. Cætera ossa aliis insunt, aliis desunt: ut enim partes corporis quæque habentur, ita ossa quoque ad partes accommodata habētur: quibus enim crura & brachia desunt, iis pernæ aut culinæ etiā desunt: nec uero quibus partes eædem quidem sed dissimiles sunt, eadē ossium ratio seruatur: sed aut pluris minorísue modo differūt, aut proportione. Ossa igitur ita se habent. Cartilago terrestrium, quæ & sanguinem habent & animal gignunt, nullo foramine hiscit, nec ossium more medullam continet: at uero aquatilium cartilagineis, quod per dorsum proportionatum ossibus tendit, cartilago est, humorem in medullę speciem continens. Cartilagine constant gressilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extremáque ossium nonnulla. Vngues habent omnia fere, quæ digitos: alia uero, quæ scilicet solidos pedes habent, ut equus, pro unguibus ungulas obtinent: quę autem bisulcos, chelas. Quæ habent ungues, aut rectis unguibus sunt, ut homo: aut aduncis, ut inter pedestria leo: inter uolatilia aquila: simiæ imbricati sunt, & homini lati. Pilos habent, quæ pedestria eademq; uiuipara sunt. cortice autem integuntur, quæ ouipara sunt pedestria: squama uero pisces tantum. Differentiæ autem, pilorum existunt duritie, mollitie, longitudine, breuitate, rectitudine, crispitudine, multitudine, paucitate: ad hæc coloribus ut albedine, nigredine, eorúmque mediis. Crassitudinis, tenuitatis, copiæ, magnitudinis pilorum discrimina pro partium quibus adhærent conditione, atque pro cutis qualitate proueniūt. Fit enim magna ex parte, ut pili duriores, & crassiores cuti crassiori enascantur: plures autem & longiores humidioribus (dummodo sint ad gignendum pilum idonei) prodeunt. Regionum etiam tepore & frigore differentia est: ut pili hominum locis calidis duri, frigidis molles oriuntur. Sunt præterea molles, qui promissi: duri, qui crispi. Nonnulli pili paulatim adeo duritate degenerant, ut non iam pilis, sed spinis similes esse uideantur, ut erinaceorum.

E, F, G, H

Differunt & colore: aliis enim niger pilus est, aliis albus, aliis flauus, & rufus aliis. Et colorum causa cæteris animalibus cutis natura est, & ut unicolora sint & uaria: alborum enim alba est cutis, uariorum permixtorumque partim alba partim nigra esse conspicitur. Sed homini nihil causæ cutis affert, (qui enim sunt albi, admodum nigros habent capillos,) nisi quandoque ad canitiem, uidelicet eam quæ morbo, non quæ senio accidat: nam eo uitio corporis, quæ λεύκη, id est uitiligo uocatur, pili efficiuntur albi. Mutatur color pilorum in senectute, candidíque pili efficiuntur in hominibus: quod uel cæteris animalibus accidit, sed non adeo aperte, præterquam in equo.

A equo. Pilos habent cętera animalia, nec intra os, nec parte pedum resupina: lepori uni pili in bucca, & sub pedibus sunt. In sanguineis animalibus sunt & membranæ, ut antea exposuimus, caróque & quod carni simile est: & præterea sebum & adeps: sebum enim habent, quæ non utrinque dentata, sed cornigera sunt. At uero genus utrinque dẽtatum & cornuum expers & multifidum, uice seui adipem habet. Animalia quæuis aut intra carnem, aut seorsum pinguescunt: quibus autem pingue separatum non est, ea minus per uentrem omentúmque pinguescunt, ut anguillæ: plurima tamen pars animalium uentre pinguescit, & præcipue quæ parũ se moueant. Steriliora cuncta, pinguia & in maribus & in fœminis. Senescunt celerius præpinguia: quædam non pinguescunt, ut lepus, perdix, author Plinius.

B Semen genitale habent omnia, quæ sanguinem: non eodem tamẽ modo in omnibus est, sed quibusdã pro genitura, θορὸς, id est genitale uirus sui generis habetur, ut piscibus. Lentum semen est pilos habentium, cæterorum nullam habet lentitiam.

C Fœminis sanguis nigrior, Contrà Plinius (nisi exemplaria sint mendosa) maribus quàm fœminis nigrior, & in iuuenta magis quàm senio. D Scoptula, Theodorus scapulas uocat. κωλῆνες, Theodorus pernas aut culinas interpretatur. G Differunt & colore, De his fusius apud Galenum secundo De temperament. libro.

Eorum quæ ad generationem pertinent discrimina, in iis quæ sanguine pręditi sunt animalibus. Cap. LIIII.

C IN omnibus sanguine præditis, paucis quibusdam exceptis, ut piscibus nonnullis, sexus discrimen ita habetur, ut alterum mas, alterum fœmina perfectum euadat. Coitus autem in iis, nec similes omnibus sunt, nec similem in modum aguntur. Eorum enim quæ pedestria uiuipara sunt, magna ex parte modus quidem coëundi idem est, fœminã scilicet mare superingrediente: uerum non omnia simili modo coniungũtur. Aliis coitus complexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpentibus, murenis & lacertorum generi: alia, ut pisces omnes, exceptis planis cartilagineis, admotis inuicem partibus supinis copulantur. Aues mare fœminam superueniente coëunt. Morantur in coëundo diutius omnia quæ animal generant, q̃ quæ oua. Cum uero tempora coitus descripta, & ætates certas ad uenerem singulis animalium natura finxit & statuit: quæ tamen cum homine uiuunt

D pedestria coitum nullo tempore aspernãtur, uidelicet propter teporem, & pabuli ubertatem: quorum tempus etiam gerendi uteri breue est, ut suis, ut canis, ut uolucrum quæ sæpius pariũt. Semel anno magna pars syluestrium animalium parit: tam eorũ quæ animal generant, quàm quæ oua, quæ scilicet non ut lepus superfœtant. Omnium maxime animalium grauidæ coitum patiuntur mulier & equa: cætera ubi grauida fuerint, fugiunt mares: ea scilicet quorum natura superfœtare more leporis recusat. Quæ sanguinem habent omnia, aut animal pariũt, aut ouum, nisi omnino sterilia sint: bipedum solus homo animal generat. Semen ubi à coitu insinuatũ in utero fuerit, aliquandiúq; contentum, membrana obducitur: quippe quod si

antequam articulis discernãtur membra, eiiciatur, uelut ouum in sua mẽbranula contentum apparet detracto putamine: membrana autem ipsa uenis referta est. Omnia uero tum natatilia, tum pedestria, tum etiam uolatilia, siue animalis, siue oui forma procreentur, simili modo gignuntur: nisi quòd alia umbilicum habeant uuluæ adhærentem, uidelicet quæ animalis forma enascuntur, alia ouo, alia utroque modo, ut in quodam piscium genere, cartilagineo scilicet. Pari quoq; modo tam in uiuiparis, quàm ouiparis uocantur ea, quibus obuolutus est fœtus, uti inter membranas antea diximus: aliæ secundę (Græci χορίον dicunt,) aliæ membranæ, quas ἄμνιον & ἀλλαντοειδῆ uocant nonnulli. Augentur omnia animalia, quibus est umbilicus, per ipsum umbilicum. Est autẽ umbilicus uena in aliis simplex, in aliis multiplex (in maiore enim animali plures sunt uenæ, ut in boue: binæ in mediocribus: singulæ in minimis, ut Aristoteles author est) quam uenam putamen cuticulare ambit, quod & umbilicus uocatur: uenæ autem quasi radices aguntur, per quas alimẽtum haurit fœtus. Hæc Aristoteles. Galenus, Coëunt, inquit, in unum, & uenæ, & arteriæ, quæ à χορίῳ membrana, id est à secundis producuntur in fœtum: atque ex eo coitu, coniugiũ fit utrorumque uasorum, quod in umbilicum inseritur. Animalia quæ non utrinque dentata sunt omnia, etiam dẽtatorum utrinque, quorum uterus uenã non singularem habet pertinentem grandẽ, sed pro una plures frequentes continet, hæc in utero habent, quæ acetabula appellãtur, in quæ umbilicus deuenit atque adhæret. Sunt autem acetabula, uasorum ora, quæ in uuluã penetrant: & in quæ ueluti in mammas reponitur à natura fœtui alimentum sanguineum, quæ ferendi uteri tempore, quandiu scilicet fœtus sit minor, nec multum alimenti assumere possit, in matrice prominẽt, in pustularum (ἐξανθήματα uocant) & inflammationum morem: & conspicua maioráque sunt, non aliter quàm in recto intestino hæmorrhoides solẽt: fœtu uero accrescente proficiscentéque ad exitum, minora subinde reddũtur, demúmque considunt, obliterantúrq; cũ perfectus iam est: minuta uero & utrinq; dentata nonnulla acetabulis uteri carent: tendit umbilicus iis in uenã singularem, quæ per uterum maiuscula fertur: iam quæ ouo nascũtur omnia incrementum foris recipere abiuncta ab utero apertum est. Situs in utero quadrupedum omnium extensus est: expedum autem obliquus, ut piscium: bipedum uero inflexus contractúsque, ut auium, hominum. Omnibus æque animalibus, dum in utero continentur, caput primùm superius est: sed cum creuerint, & iam exitum appetãt, deorsum deducitur: ita fit, ut omnibus partus secundum naturam in caput, contra naturam in pedes, aut inflexo circũactóque corpore agatur. Animalia quorũ natura imperfectior est, conceptum cum perfectus iam est, sed nondum animal perfectum, foras edunt (perfectum autem est animal, cum conceptus iam aut mas, aut fœmina est, scilicet in quibus sexus hæc differentia habetur: sunt enim quæ nec marem nec fœminam generent: uidelicet quæ & ipsa nõ ex fœmina, maréque & coitu animalium procreantur.) Quæ autem animal intra se generant, scilicet naturæ perfectæ animalia, quousque animal pariant

Vmbilicus, ὀμφαλός.

Acetabula, κοτυληδόνες.

E F G H

A riant, foráſque emittant, gerunt intra ſe innexum quod gignitur. At uerò quæ foras animal pariunt, cum intra ſe prius ouū genuerint, eorū nōnullis ouum iam perfectum abſoluitur, ut eorum quæ foras pariunt ouum, atque ita animal ex ouo intra fœminam naſcitur: aliis cum alimentū in ouo contentum abſumptum iam eſt, perficitur ab utero, atque ob eam rem ouum utero non abiūgitur. Atque hæc fere cartilagineorum piſcium differentia eſt, de quibus poſt ſeorſum per ſe diſſeremus. Partus cæteris animalibus minime laborioſi eueniunt: minus enim cum parturiunt infeſtari uidentur: at mulieribus dolores uehementiſſimi incidunt. Poſtquam conceperit fœmina, deſinit lac atque extinguitur, tam in homine, quàm in quadrupedum uiuiparo genere. Habent quod coagulum uocatur, omnia quæ plures continent uentres: carent fere quæ unum habent, excepto lepore.
B

Morū actionúmq; & affectionū quarundā aliarū differētiæ. Cap. LV.

SAnguinei generis multa temporibus quibuſdam ſe condunt, ut ea quæ cortice intecta ſunt: ſerpētes dico, lacertos, ſtelliones crocodilos fluuiatiles. Piſcium etiam cōplures latēre nouimus, alios hyeme, alios etiā æſtate: & præterea aues nonnullas, ut hirundines. Quadrupedum etiam quæ animal generant, nonnulla cōduntur, ut hiſtrices, glires. Et ex iis nōnulla exuunt id quod ſenectus uocatur: ueluti ea quę cortice molliori intecta ſunt, ut ſerpentes & lacerti. Maiora ſunt quę ſanguinem habent, quàm quæ non habent: & in iis magna ex parte, quæ maiora perfectioráq; ſunt animalia,
C plus temporis uiuunt: ſed tamen non omnia maiora ſunt uiuaciora: homo enim plus temporis, quàm quoduis animal uiuit, excepto elephante: quanquam homo minoris eſt incrementi, quàm ueterina & alia multa. Singulis generibus pro ſua natura cibus ſtatutus eſt: nec omnibus eadē eſſe in cibo idonea, cum in multis palam eſt, tum omnium fere conſenſu in ceruis pateſcit, qui uiperas edunt, quibus cætera moriuntur: & Lucretius,

Præterea (inquit) nobis ueratrum eſt acre uenenum:
At capreis adipes, & coturnicibus auget.
Atque uidere licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigenas pecudes, homini quæ eſt acre uenenum.

D

Eorum quæ in his alimenti aut medicamenti rationem obtinent, diſcrimina. Cap. LVI.

ALimenta quæ ex his animalibus ſumuntur, non paruam præ ſe ferunt differentiam: non omnium etenim caro (quæ maxime in uſu cibario eſt) idem præſtat nutrimentum: quædam hoc ipſum tantum ſunt, alimentum ſcilicet. Alia prçterquam quòd nutriunt, habent & medicam quādam facultatem: nempe ut excalfaciendo, refrigerando, humectando, ſiccādóue corpus noſtrum immutent: ut uiperarum carnes, cum in anguillarum morem condiuntur, calfaciunt palam, deſiccántq;, & corpus totum per cutem expurgant. Alia medicamenti duntaxat uim habent: eorum quibus quotidie ueſcimur, quæ domeſtica ſunt, otioſeq; uiuunt, carnem habent humi-

diorem, & quæ magis excremẽtis abundet: quæ uero ſylueſtria, duriorem E excrementiſq; uacuum: & quæ lacuſtribus paluſtribúsue locis, aut in fluminibus immundis ac turbidis lutoſiſq; degunt, deterrimam habent. Cõmune & hoc quoque, & uolucribus & quadrupedibus, longe præſtantiorem, concoctuq; faciliorem eſſe carnem eorum, quę adoleſcunt, quàm aut recẽs natorum, aut iam ſeneſcentium. Hæc enim dura eſt, neruoſaque & arida: ideoq; & concoctu difficilior, minusque alimẽti præbet: illa uero mucoſa, præhumida, atque excrementoſa eſt, eorum præſertim animaliũ, quæ ſuapte natura humidiore ſunt carne, ut agni & ſues: uerũ hœdi & uituli, ut qui natura ſunt ſicciores, melius multo & concoquuntur & nutriunt. Sicuti enim in humidioribus natura animantibus ipſe ętatis flos temperiem affert mediocrem, ita in ſiccioribus ætas adoleſcens, & quæ adhuc creſcat: nam F quod præhumidum eſt alimẽtum, ut diſtribuitur, ita etiam celerius diſcutitur. Non lõge poſt tempore, quàm mactata ſunt animalia (inquit Rufus) coqui ſolent, ex quadrupedibus ſuilla caro, & ouilla atque caprina: ex auibus turtur, columba, & turdus: diutius ſeruantur uenatio omnis, & bubula caro: maiores quoque aues & paluſtres: & gallinaceum genus, phaſianus, perdix, pauo, & attagena. Piſciũ genus omne fere, uel antea quàm expiret, coquendum eſt: haud facile nanque ſeruari patitur. Caſtratotũ animalium carnes in ſuo cuiuſque genere præſtant: auium caro, ſi cum quadrupedibus conferas, minus præſtat alimenti. Piſces leuiorem cibũ præſtant, quàm caro ſuilla, quæ inter domeſticas quadrupedes leuiſſima eſt: & alimentum quod ex piſcibus prouenit, ſanguinem procreat tenuiorem, quàm quod G ex pedeſtribus animalibus, & qui non tam abunde nutriat. Ex piſcibus tamen nonnulli teneriorem, alij duriorem carnem habent: quæ cete appellãtur, eorũ caro dura eſt, maliq; ſucci. Quod uero ad medicas uires attinet, ſylueſtris ſuis caro uehementius exſiccat, quàm domeſtici: ſue ſiccior ouis eſt, oue capra: hanc bos ſuperat, illum denique leo. Erinacei utriuſque uſti cinerem ulceribus ſordidis impoſuere quidam: hirũdinum quoque combuſtarum cinis, cum melle gutturis affectibus medetur.

Ex animalium ſanguineorum partibus, alimentorum medicaminúmque uires diuerſæ. Cap LVII.

E Reliquis animalium partibus, oculi à paucis eduntur. conſtant autem H ex partibus diſſimilibus: alia nanque tunicæ ſortitæ ſunt naturam, muſculi aliam: denique humores aliam, qui cryſtalloides & hyaloides uocantur, in quibus ſoli muſculi facile concoquuntur. Lingua (uti diximus) carne ſubſtantia eſt rariore, minúſque continens ſanguinis: huius natura fere glanduloſa eſt: & glandulæ ipſæ à linguę ſubſtantia tantum receſſere, quãtum lingua ab ipſa carne. Omnibus autem glandulis illud commune eſt, quòd in cibo ſuaues pariter & friabiles ſentiuntur: ſuccum gignunt craſſiuſculum. Mammæ autem lactantium certe animalium (οὔθατα appellant) habent à lacte comparatam dulcedinem: quocirca maxime à guloſis expetuntur, præſertim ſuillæ. Alimentum uero, quod ex iis gignitur, ſi probe fuerin t

A be fuerint in uentriculo concoctæ,prope ad carnis alimentum accedit, sed crassum efficit succum. Atque si animal ipsum,ex quo sumuntur,boni habitus fuerit,abunde nutriunt,& probum generant succum:sin minus probe,succum crudũ aut pituitosum procreant. Sunt qui renes quoque inter glandulas adnumerent:habent uero ij ex urina uirosi quippiam:ac proinde uitiosum gignunt succum,concoctúque difficiles sunt. Virus quoque habent testes à semine contractum,ex adultis saltem quadrupedibus: altilium autem gallinaceorum testes & suaues sunt, & optimum præbent corpori succum. Quadrupedum quoque iuniorum testes manduntur: taurorum uero,hircorum & arietum,sapore sunt ingrato,cõcoctu difficiles,malíque succi. Viscera ad concoctionem difficilia sunt,crassíque succi,atque
B excrementosi:in iis tamen iecur uel quadrupedum nonnullarum succum procreat non omnino malum. Cerebrum omne pituitosum crassúmque est,nec probum efficit succum.ægre concoquitur,tardéque permeat,atque à stomacho alienum est,idque haud modice:quippe quod nauseam concitat,adeo ut si cui à cibo uomitum ciere decreuerint, cerebrum postremum ciborum exhibendum suadeant medici. Idem tamen si probe concoquatur,alimentum præstabit corpori nõ exiguum. Auium cerebrum paruum quidem est, sed quod pedestrium cerebro tanto præstantius, quanto durius est. Cerebro dulcior est,suauior quoque & pinguior, quæ in ossibus reperitur medulla:ut si utrunque gustando inter se conferas,uidebitur certe cerebrum austeri in se quiddam continere: & medulla ipsa quoque si li-
C beralius edatur,nauseam excitat ut cerebrum: & si probe fuerit concocta, nutrit non aliter atque cerebrum. Facillime omnium putredinem sentit medulla,ut Rufus author est:eóque fit,ut eorum animalium ossa, quorum caro grauius olet,quamprimum confringi soleant. Emollit medulla, quæ in corpore nostro dura sunt: etiam quæ scirrum patiuntur, siue in musculis,siue tendonibus aut ligamentis,siue etiam in uisceribus id accidat. Molliunt,inquit Dioscorides,omnes medullæ, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent:&,ut Plinio uidetur,exsiccant. Laudatissima est ceruina, proxima uitulina aut boum iuniorum:dein caprina, inquit Plinius. Hircorum uerò, taurorúmque medulla & acrior & siccior est, quàm ut scirrosas duritíes emollire possit,uti Galeno placet: Dioscorides taurinam caprinæ præ-
D fert & ouillæ. Curantur medullæ hyeme,ut uult Galenus: alij uero æstatis exitu,uel ante autumnum. Vtimur autem medulla,non ea solum quæ in ossibus,sed & quæ in spina reperitur,quam & spinalem medullam nuncupant:quæ altera illa & durior & siccior est. Hæc pinguetudinis habet minimum,quo fit ut nauseam minime ciat: non exiguum dat corpori alimentum,sed quod crassiorem succum efficiat. Pinguetudo omnis, siue adipẽ dixeris,siue seuum,pauci nutrimenti est:potiúsque carnis,quæ nos alit,cõdimentum est,quàm alimentum. Excalfacit,mollit, rarefacit & humectat omnis pinguedo:uerum cuiusque differentia in maioris minorísque ratione consistit. Nam pinguedo suilla, omnium est humidissima, oleiq; instar fluida:caprina ob crassitiem citius concrescit. Taurinus adeps suillo longe

calidior & ficcior eſt, minus tamen, quàm ſit leoninus: uitulinus quoque E taurino minus tum calidus eſt, tum ſiccus: & hœdinus quàm ſit caprinus: minus quoque hic, quàm hircinus. Adeps anſerinus ſuillo calidior eſt, inter quos medium locum obtinet gallinaceus. Piſcium adipem ad ſuffuſiones impoſuere nonnulli: Maſſurius palmam lupino adipi dediſſe antiquos tradit. A renibus autem eſt laudatiſſimum omne ſebum. Perficitur omne ſebum exemptis uenis membraníſque. Sanguis omnis concoctu difficilis eſt, præcipue qui craſſus, qualis eſt bubulus: leporinus tamen, utpote omnium ſuauiſſimus, in pretio eſt. Suum quoq; & iuniorum & eorum qui caſtrati ſunt, ſanguine pro alimento utuntur quidam: ſicuti & gallinarum & caprarum nonnulli. agreſtéſque nonnunquam caprarum ſanguine unà cum adipe ſeſe replent, uti & Homerus de Penelopes procis retulit. Aprorum ſanguinem, qui uel guſtare quidē uelit, nemo eſt: taurorū ſanguis recens epotus uenenum eſt. Sanguis anſeris, anatis & hœdi, utiliſſime in antidota miſcentur: palumbi autem, turturis, columbæque ac perdicis, oculis cruore ſuffuſis, & recentibus eorundem uulneribus illinuntur. Partes animalium excarnes, ut pedes, roſtra, aures, cartilagines, minimum præſtant alimenti: & neruoſæ partes omnes, ut ligamenta atque tendones alimentū gignunt lentum glutinoſúmue: nec ſane aliud, quàm partes ipſæ coctæ præ ſe ferunt. Et quæ circa quadrupedum labra ſunt, eandem habent naturam: glutinoſum nanque, ſed minime graſſum generant ſuccum: uerum facile concoquuntur & hęc & uolucrum alæ. Oſſa cremata digerunt atque exſiccant egregie: maxime uero (ut nonnullis placet) humana. Quidam autē G arthritim & comitialem morbum epotis oſſibus uſtis ſanauere. Pili uſti calfaciunt egregie, atque deſiccant: & lanæ crematæ eodem modo.

D Curandæ medullæ rationem uarie explicant Galenus, Dioſcorides & Plinius. E Quomodo curari debeat omne pinguedinis genus, docent Dioſcorides & Plinius.

De excrementorum, quæ in animalibus ſanguineis reperiuntur, differentiis. Cap LVIII.

HVmorum omnium qui in animalibus inſunt, bilis calidiſſima eſt: cuius proinde uis acris excalfaciénſque eſt. Excalfacit, inquit Plinius, mordet, ſcindit, extrahit, diſcutit. & calidiſſimorum animalium fel, cætera H quoque in calore ſuperare palam eſt. Quin & in animalibus, quæ magis calida ſunt, colore flaua uidebitur bilis: quæ uero minus calida, pallidior erit. Et cum animal quod ſua natura calidum eſt, fame ſitíque torquetur, ad atrum colorem uergit bilis. Porcorum fel omnium humidiſſimum eſt, ac proinde maxime imbecillum, præterquam agreſtium: hoc itaque felle tanquam ad aurium ulcera idoneo medicamento utuntur. Suillo felle acrius paulo eſt ouillum: ouillo caprinum, cui bubulum urſinúmque ſimilia ſunt. taurinum ualentius eſt, quod tamen ab hyænæ felle uincitur: hoc quoque ſuperat callionymi bilis, ſcorpiíque marini & teſtudinis marinæ. Minorū animalium fel ſubtilius intelligitur: & ideo ad oculorū medicamenta utilius

A lius existimatur. Auium fel omne & acrius & siccius est, quàm quadrupedum. Perdicis fel atque gallinæ ad medicinę usum cæteris pręferūtur. Felle quocunque facile, infantibus præcipue, alui deiectionem quis molietur, si intinctum linamentum sedi subiiciat. Sudor omnis salsus est: sępe uero & amaritudinem præ se fert minime obscuram. Vrinarum non minor est uarietas, quàm bilis esse diximus. Et omnium quidē uis calida est: magis autem eorum quæ calidiora sunt, sicuti frigidiorū minus. Hominis, ut & execti suis domestici, maxime est imbecillis: apri uero syluestris ualida est, ut ex odore facile apparet, qui utique acerrimus est. Saliua canis certe rabidi, in homine quoq; rabiem excitare potest, si in eius corpus inciderit. Hominis saliua uenenosis omnibus bestiis aduersatur. Hoc autem scire oportet, B saliuæ discrimina contingere, tum in animalium speciebus, tum in eorum unoquoque sano aut ægro, ieiuno & sitibundo, aut cibo potuq; sumpto: à cibo nanque imbecilla est: ualida acrísque earum, quę longa inedia aut siti uexantur: mediocris eorum, quæ probe concoxere, nondum tamen cibum potúmue hausere. Stercus fimúmue omne digerendi facultate pollet: uarie tamen pro animalium temperaturis: eorum nāque quæ sicciore sunt temperatura exsiccantius stercus est, sicuti & quæ calidiore, calfaciens magis. Quin & pro eorum quæ pascuntur natura, numerosa fiunt discrimina: id quod in hominibus maxime conspicuum fuerit: quandoquidem hoc animal ciborum generibus utitur maxime uariis: capratum quoq; pilulæ, pro pastus uarietate nonnihil discriminis habent. Quorundam animalium C fimum non modo medicamentis quæ foris imponuntur, sed iis quoque quæ intro in os sumuntur admiscent nonnulli: caprarum etenim fimum, earum præsertim quæ in montibus uictitant, in uino potum, regium morbum emendat. E sue syluestri fimum aridum ex aqua aut uino epotum, sanguinis reiectionē sistit, diuturnum lateris dolorē lenit: ad rupta & conuulsa ex aceto bibitur. Horum certe usus contingit nonnūquam, dum aut uenamur, aut peregre, aut ruri agimus: cum scilicet præstantius nihil affuerit. Humanum autem stercus ob fœtorem omnino reiicitur.

H Taurino felli, inquit Plin. præcipua potentia. A Quonā modo curabitur fellis genus quoduis docet Dioscorid. lib. 2. & Plin. lib. 29. C Fimi stercorisue animalium discrimina, quod ad agrum lætificandum attinet, ostendūt rei rusticæ authores, D Columella scilicet ac Plinius lib. 17.

De lacte, & iis quæ ex lacte fiunt, ut caseo, butyro, & aliis. Cap. LIX.

IN lacte non parua est huius generis animalium differentia: humanū etenim lac corpori humano maxime accommodatum est, ut quod & suauissimum sit, & optime nutriat: aliorum uero quorundam animalium lac, homini ingratum est, ut canis, lupi, leonis, uulpis, ursi, & id genus aliorum: caprino autem ouillo, bubulo, asininóq; libētius uescimur: caseosq; nobis ex iisdem conficimus, prærerquam ex asinino. Horum animalium lac generatim omne probatissimum gignit alimētum: discrimen uero est, quòd crassius est bubulum, ouillum, caprinum: minus autē crassum equinum, & asininum (quanquam Plinio crassissimum asininum) camelinum omnium

liquidiſſimum eſt. Vt uero paucis eius facultatem definiamus: lac medicorum omnium conſenſu, inter omnia edulia quamoptimum gignere ſuccũ, multúmque alimenti præſtare dicimus: ex contrariis quibuſdam ſubſtantiis, ac facultatibus compoſitum: uentrem ſcilicet mouendi, ac ſiſtendi, obſtruendiq; ac tenuandi. Quod nanque in eo ſeroſum eſt, ſuccos extenuat craſſos, & aluum ciet: contra, quod caſeoſum aluum ſiſtit, ſuccóſque reddit craſſos. Quò fit, ut lac, quod ſeroſum ac tenue eſt, minus nutriat, aluum magis moueat: ſicuti contrà, quod craſſius eſt, aluum minus citat magiſq; nutrit. Camelinum, aſininúmq; ſeroſi humoris plus habet: plus caſei ouillum: pinguetudinis bubulum: caprinum inter cętera mediocritatem obtinet, ut quod nec pingue admodum, nec craſſum ſit: bubulum pingue, ouillũ craſſius, cõtrà aſininum tenue. Optimi ſucci lac ex iis habetur animalibus, quæ optimo ſunt corporis habitu: idq; ſi, ubi emulctum fuerit, quamprimũ hauriatur: ubi nanque diutius emulctum manſerit, genuinæ bonitatis nõnihil amittit. Quod uero poſtea coctũ amplius fuerit, ſuccum gignit craſſiorẽ: multo uero maxime, ſi uel farinam triticeam, uel milium aut amylum incoxeris. Lac, ne in uentriculo coaguletur, mellis, aquæ, & ſalis nonnihil admiſcent quidam: nam uel caprinum ipſum, abſq; melle ſumere, minime erit tutum: pleriſque enim qui illud purum hauſerint, in caſei ſpeciem in uentriculo coactum eſt: quod cum acciderit, mirum quàm aggrauet hominem, ac prope dixerim, ſtrangulet. Non parua quoq; lactis diſcrimina ſunt ab anni tẽpore: ab eo ipſo ſpatio, quo à partu in lucẽ edito, diſtat: ab ætate, & à paſtionibus. Quanquam ſunt qui paſcuorum rationẽ plane pro nihilo habeant, quaſi nihil parúmue ad lactis bonitatem conferant. Cæterũ haud dubie uidemus, animalium, quorum uſuri lacte ſumus, ſi ſcammonia aut marinarum lactucarum quapiam (tithimallum uocant) ueſcantur, in lacte quoque laxandi uires ineſſe. Ex quo patet, quòd ex uitioſo paſcuo, acre, acidum, & auſterum reddetur, natura uidelicet herbarum imitatũ: & à uiridi pabulo lac aluum magis emollit, inquit Dioſcorides. Quod uero ad anni tempora pertinet: uernum lac ut liquidiſſimum, ita copioſiſſimum: æſtate uero media, ipſum etiam mediocre eſt: poſt id uero temporis, ſenſim jam craſſeſcit, quoad prorſus deficiat. A partu dilutiſſimum eſt: procedente deinceps tempore craſſeſcit ſemper. Probi lactis improbíue hæc ſunto indicia: quod optimum eſt, id guſtanti olfacientiq; ſuaue dulcéque mediocriter: nec amarum, nec acidum ſalſúmue aut acre, aut grauis odoris: intuenti candidum, æquabile, liquidi, craſſiq; medium apparebit, ut ſi ungui inſtilletur, hęreat, nõ defluat. Quod uitioſum eſt, è diuerſo craſſum & caſeoſum: aut liquidum & ſeroſum ac liuidum conſiſtentia ipſa caloréque uidebitur: idem guſtantibus amarorem, aut ſalſedinem, aut qualitatẽ quampiam extraneam exhibebit: tale uero nec olfacienti ſuaue erit. Lac animalium ſanorum, aduerſus acres, mordaceſq; fluxiones eſt utiliſſimum: quandoquidem non ſolum à partibus affectis eas abluit, ſed & corpora ipſa ueluti illinit: ne quod defluit, in loca nuda incidat. Continet enim in ſeſe extergentẽ quandam humiditatem, quam ſerum uocãt: & præterea craſſum quiddam pinguéq;

A pinguéq; quod corpori illinitur,atq; adhæret,non aliter ac pinguedo adeps ue aut ceratũ aliquod: ex triplici nanq; substãtia conficitur lac omne,ut ante diximus:serosa scilicet, caseosa,& pingui.Serum abstergentem uim habet,qua uel absque rosione abluit acres humores.Pars lactis crassior, & quę casei naturam refert,ceu illita adhæret, nõ aliter atque pinguedo adepsue, aut ceratum aliquod,acrimoniamq; humorũ ea ratione obtũdit: lac uero ipsum totum lene mitigánsque pharmacum est(παρηγορικὸν uocant)& mordacitatis expers:præcipue uero si ex mediocri decoctione partis serosæ plurimum sit exhaustum. Ob succi quem lac gignit probitatem, nonnulli uel pulmonis ulceribus afflictos sola lactis potione curari putauere: antea scilicet quàm ampliora fiant ulcera ipsa,callumq; contrahant.Sed in tabificis
B morbis,lac muliebre præcipue laudatur, tanquam eiusdem naturæ nobísque accommodatissimum:maxime uero si infantium in morem ab ita affectis ex uberibus exugatur.Ad acres oculorum fluxiones ipsum lac,tum per se,tum cum molliorum collyriorũ aliquo imponitur: præterea ad hypopia & hyposphagmata. Palpebris quoque extrinsecus unà cũ oleo rosaceo & ouo impositum, iis qui ophthalmia laborant,ubi somno sese dabunt, phlegmonas ipsas cõcoquit:mulieris autem lac esto,quod recens ex mammis expressum sit.Vbi uero exsiccantem uim quampiam adiunctã habuerit,lac crassum caseosúmque,optimũ euadet dysenteriæ, acriúmq; omniũ uentris fluxionum remedium:quam sane facultatem accipiet potissime à lapillis(quos κάχληκας uocant)uel ferreis quibusdam cylindris candentibus
C lacti ante decocto iniectis.Decoqui autem lac eousque debet (ut modo diximus)dum serosi in eo humoris pars maxima absumpta fuerit. Hæc Galenus: Plinius uero, Et si urat dysenteria,inquit,infunditur decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptissana ordeacea.Item contra rosiones intestinorum bubulum aut ouillum utilius.recens quoque dysentericis infunditur. Vtero quoque ulcerato infunditur lac:atq; omnibus, quæcunque leniri postulãt,prodest impositum,siue ob phlegmonẽ, siue ob humorũ acrimoniã malignitatémue,ut sedis pudendorumq; ulceribus & cãcerosis omnibus. Infunditur quoque lac cõtra rosiones à medicamento factas.Oris,gutturisq; inflammationes lenit collutum gargarizatúmq;: ac proinde anginas mitigat,tonsillásque & columellam,si phlegmone afficiantur.Datur & ad
D uenena quę erodendo interimunt,qualia sunt lepus marinus, & cantharis. Sunt qui lac exhibeant,& iis qui aconitum & thapsiam sumpserint.Priuatim bubulum iis qui cholcicon biberint,aut cicutam,aut dorienium,aut leporem marinum:sicut asininum contra gypsum,& cerusam,& sulphur,& argentum uiuum.Sunt inter exempla,inquit Plinius,qui asininũ bibendo liberati sunt podagra chiragráue. Vsus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes,uesicam,interanea,fauces,pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ post abstinẽtiam:thoraci quoque ac pulmoni lac omne utile est.Lactis usus contrarius spleneticis, hepaticis,comitiali morbo affectis,uertiginosis,neruorum uitio laborantibus,febres habẽtibus,caput dolentibus,uertigini,inquam,preterquam purgationis gratia,grauedini,tus-

Vsque ad dimidium, ut uult Dioscorides.

ſientibus,lippis.Minus inflat quodcunque decoctum . nocet uſus eius aſſi- E
duus dẽtibus & gingiuis. Lac quod ſeri habet plurimum (inquit Galenus) nihil affert periculi : quod uero ſeri exiguum habet, craſſúmque eſt & caſeoſum,non ſine periculo aſſidue eſtur: ab iis pręſertim,qui renum calculo aut iecinoris obſtructionibus obnoxij ſint. Oxygala quod uocant, frigidum eſt,craſſique ſucci:dentes,qui iuſto ſunt frigidiores, lædit: euenit nãque iis,qui oxygala ſumpſerunt, ſymptoma quod dẽtium ſtuporẽ uocant: quale poſt acerborum acidorúmque eſum accidere ſolet. Ventriculus frigidior oxygala haud bene concoquit:temperatus uero,quanuis ægre,conficit tamen:ſed qui iuſto calidior eſt, præterquam quòd minime lęditur, cõmodi nonnihil ab eo ſentit.Fit autem oxygala uno modo,acido lacte addito in recens quod uelis aceſcere . Oxygala fit & alio modo, dum crebro ia- F
ctatu in longis uaſis conficitur butyrum, additur paulum aquæ ut aceſcat: quod eſt maxime coactum in ſummo fluit,atque id exemptum addito ſale

Oxygala.

Aphrogala. oxygala appellant. Medici ſpeciem unã addidere lactis generibus, quod

Schiſton, σχιστὸν γάλα. ſchiſton appellauere.Id fit uel citra coagulum,cum ſcilicet ipſius partes lactis ſecernuntur,& diſcedit ſerum à lacte, cum lacti abunde calido acetum mulſum affundimus,aut uinum mulſum.Interdum etiam citra omnem liquorem infuſum uaſculo frigidiſſimam aquam continẽte, in lac dum feruet dimiſſo,lactis partes ſeparamus.Ad hæc lac quod ſtatim ab edito fœtu emulſum fuerit,uel abſque coagulo concreſcit,ſi ſuper cineres calidos paulisper ferueat:quod uero hoc pacto concreuerit, ueteres comici πυεσιάτην, aſiatici uero πυείεφθον uocarunt:& hoc quidem lac ſyncerum eſt,nulla admi- G
ſta aliena natura.Cum uero una cum melle addito,per coagulum fiat χύσις, id eſt ſeparatio concretióque:diſcedit certe quod tenue & aquoſum eſt,uerum id ſolum mandunt nonnulli,quod coactum eſt, quod tum ex caſeoſa lactis ſubſtantia, tum ex feruida igneáue coaguli facultate, tum uero ex melle ipſis admiſto compoſitum eſt.Alij uero non hoc ſolum,ſed unà cum eo quod concreuit,ſerum etiam deuorant: & id quidem uel pariter totum ſerum cum eo toto quod concretum eſt, uel eorundem altero alterum copioſius.Euenitque ut his quidem magis,illis uero minus uenter moueatur pro quantitatis ſeroſi humoris ratione.Ac præterea quòd,qui ſolũ id quod coactum eſt comedant,uberius alantur: qui uero unà ſeroſi quicquam humoris deuorauerint,minus:ac longe minus ij, qui eius quod concreuit pa- H

Serum, ὀῤῥός. rum,ſeroſi uero liquoris multum hauſerint. Serum nanque poſtquam à lacte diſceſſit,aluum egregie mouet, & ad purgationes ualentius redditur: datur autem potiſſimum, quibus ſine acrimonia uolumus deiectionem moliri,ut melancholicis,comitialibus,in lepris,elephantiis, erumpentibus ex toto corpore puſtulis, articularibúſque morbis, (ut ſentit Plinius) & paralyticis.Bibitur autem efficaciſſime heminis,per interualla temporis uſq; ad quinas:ita ut per interualla illa temporis potantes ambulent.Serum exempto caſeo potum cum exiguo ſale, phthiriaſin à toto corpore inhibet.

Caſeus, τυρός. Lac coagulatum expreſſúmque caſeus eſt : non ita tamen ut uniuerſa lactis moles in caſeum cogatur,ſed quod craſſum eſt duntaxat, ſeparatóque eo quod

A eo quod serosum est. Porro dictum iam est habere lac in se naturam quandam pinguem & oleosam: hæc ubi à reliquo lacte seiuncta fuerit, solaque per se constiterit, butyrum appellatur: uerum si unà cum crassiore lactis parte coacta coagulataque fuerit, (seroso duntaxat lactis humore separato) caseus ipse pinguior efficitur. Abunde nutrit in cibo caseus sine sale recens, stomachoque idoneus est, & facile in corpus digeritur, corpus auget, & aluum leniter emollit: alius tamen alio præstat, pro lactis natura ex quo conficitur. Elixus autem & expressus, ac deinde assatus aluum sistit: oculorum inflammationibus atque hypopiis impositus iuuat. Qui uero recens nuperque salitus est, in cibo minus alimenti præbet, carnique minuendæ aptus, stomacho aduersatur, uentrem & intestina turbat. Vetustior aluum *Butyrum.*
B sistit, corpusque minuit, & stomacho utilior est. Hæc ex Dioscoride & Plinio. Vt uero Galenus refert, caseus omnis crassum procreat succum, uetus etiam malum: recens autem & qui nuper coactus est, neque malũ gignit, nec æque atque uetus, crassum. Caseus cum conficitur, acrimoniam quandam ab iniecto coagulo contrahit, humiditatemque amittit, id quod maxime cum inueteraverit, conspicuum est: quo tempore & acrior & manifesto calidior sentitur. quo fit, ut & sitim excitet magis, & concoctu difficilior, deteriorisque succi euadat. Quapropter reiiciendum penitus suadent medici id genus casei: ut quod neq; ad cõcoctionem sit utile, aut in corpus digestionem, nec utique ad probi succi generationẽ. Malus deinde, sed prædicto minus, iudicatur, qui necdum uetus est, nec magnam contraxit acri-
C moniam: recens ut diximus, succi malignitate uacat. Crassities cum lentore non omni caseo inest: quandoquidem nõ paruum casei discrimen est, tum à lacte ex quo fit, tum ab animalium ex quibus colligitur natura, tum uero à pabuli uarietate: nonnihil itẽ à præparationis modo: præterea quòd alius mollior, alius durior, aut densior laxiorue, glutinosior aut friabilior sentitur. Sapor deinde alius acidus, acrior alius aut dulcior. Mollior duriore præstat: rarior quoque & laxior eo, qui densus admodum aut eousque friabilis est, ut & asperitatem habeat. Inter hos qui mediocritatem obtinet, præferendus est. Quod uero ad sapores attinet, is omnium præstantissimus esto, qui nullam refert qualitatem insignem, ut dulcis tamẽ alias modice exuperet. Melior quoque suauis, quàm qui ingrati saporis est: & qui sa-
D lis modicum, eo qui uel permultũ habeat, aut qui expers omnino salis est.

Qui oxygalactinus à nonnullis appellatur, omnium caseorum recẽtium nouellorumue præstantissimus est: ut qui in cibo suauissimus, & stomacho minime omnium noxius est, aliisque cõcoctu facilior: sed neque uitiosum, neque usqueadeo crassum præbet succum, quod uitium omnium caseorũ commune esse diximus. Huius generis est qui Romę diuitibus habetur gratissimus, βιθὺς nomine, & alij quidam in aliis regionibus. Quæ plures quaternis mammas habent, inquit Plinius, caseo inutilia sunt, & meliora, quæ binas. Caprarum gregibus sua laus est in recenti maxime, eam augente gratiam fumo, qualis in ipsa urbe conficitur, cunctis præferẽdus. Trans maria uero Bithynius fere in gloria est. Commodum ad conficiendum repo-

nendúmque caseum, lac præcipue ouillum caprinúmque est, mox bubulũ. E
Equinum ac asininum miscẽt interdum. Bubulũ fertilius caseo est, quàm caprinum. Caseos, si cerebrum mustelę coagulo addatur, negant corrumpi uetustate, aut à muribus attingi. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo uixisse annis uiginti, ita temperato, ut uetustatem non sentiret. Vetustus caseus pernæ suillę decocto maceratus ac probe in mortario subactus, arthriticis, quibus tophi (quos πώρους uocant) in articulis creuerint, impositus plurimum iuuat.

Caseus mollis. Caseus muste°. Caseus uiridis. mollis uero & qui recens iam coactus est, repulsoriam uim obtinet & modice frigidã. Tritus itaque uulnus mediocre cõglutinat impositus. Oxygalactinus autem uim habet præterea digerendi, sed paruam, ut uel magnum uulnus, etiam in rusticano corpore glutinare possit.

Saprum. Saprum uocant, inquit Plinius, qui cũ sale & sorbis siccisè uino tritus potúsq; F
medetur cœliacis.

Hippace. Quod hippacen uocãt, caseus est equinus: ea uirus olet, magnopere alit, bubulóque proportione respondet. Non desunt qui hippacen equinum coagulum appellarint. Hippocrates Scytharum inuentũ hippacen dixit: esséque quod in equino lacte in alueolis subacto, in fundo subsederit: quo gens illa quotidie uesceretur. Hippace exiguo gustu famem sitímque sedat, ut Plinius author est.

Butyrum. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatissimus cibus. Spuma id est lactis, inquit Plinius, concretiúsque quàm quod serum uocatur: fit autem crebro lactis iactatu in longis uasis, donec pinguior lactis pars separetur: plurimum è bubulo (inde nomen) & pinguissimũ, ut Galenus author est: ut uero Dioscoridi placet atque Plinio, pinguissimum ex ouibus: fit & ex caprino. Quod magis uirus respuit, hoc præstantius iudicatur. Recens obsoniis additum, olei uicem pensat: & in bellariis adipis loco ponitur. Neque omittendum in eo olei uim esse: & barbaros omnes infantésque nostros ita ungi. Butyrum exiguo gustu famem sitímque sedat, conseruátque uires. Butyrum natura oleosum & emolliens est: unde si largius sumatur, aluũ soluit: & contra uenena, si oleum desit, utile est. cũ melle admistum dentiliones adiuuat, si adfricetur. Phlegmonas quæ in mollibus sunt corporibus, cõcoquit ac discutit, ut parotidas, bubonas, orísque ac similium partiũ phlegmonas in puerorum & mulierũ corporibus postea quàm fluxio constiterit. Cõtra uuluæ inflammationes, atque duritias efficax est butyrum, quòd neque uirus resipit, neque uetustum est. In medicamenta additur, quæ pus mouent, præsertim in neruorum uulneribus aut cerebri mẽbranarum, aut ceruicis uesicæ. H
Natura butyri est mollire & (ut Dioscoridi placet) purgare, replere & carnem creare, & astringere quoque ut Plinio uidetur. Aspidis morsui utilissime imponitur. Deuoratũ uero & in corpus digestũ, pleureticis peripneumonicisque confert plurimũ, ut & liberior fiat excreatio & materiæ cõcoctio facilior. Quòd si syncerum butyrũ linctu hauriatur, cõcoquit quidẽ magis, sed sputum minus educit: uerũ unà cum melle & amigdalis amaris, minus certe concoquit, sed educit liberius. Fuligo ex butyro collecta, in ocularibus medicamentis exsiccãdi astringendíque uim habet: oculorum fluxiones cohibet, & ulcera ad cicatricem facile perducit.

Coagulum, πυτία. Coagulũ omne

ut

A ut Dioscorides prodit,& dissipata cogit,& coacta separat.Ego uero(inquit Galenus)coagulo uti,acri certe medicamēto, ad affectum aliquem quí adstrictionem desideraret,nunquam sum ausus.Porro coagulum omne acre est,facultatémque habet extenuantem,digerentem,& exsiccantem.Lac in uentre coagulatum dissecat:& sanguinem in uentriculo concretum, non leporinum solum,sed coagulum quoduis epotum:quanuis efficacius id faciat leporinū.Hœdi,agni,hinnuli,dorcadis,platicerotis,dorci,uituli, & bubali coagula similes habent naturas.Coagulum hinnuli, inquit Plinius, leporis,hœdi,laudatum:præcipuum tamē dasypodis,quod & profluuio alui medetur,unius utrinque dentatorum.Et hæc quidem animalibus quæ sanguine prædita sunt,partim omnibus communia sunt, quibus uidelicet ab
B iis quæ sanguine carent,ea differre constat:partim uero generibus quibusdam propria:de quibus accuratius generatim deinceps pertractādum iam nobis restat,ab homiue exorsis.

G Si scammona aut &c. Hoc confirmant Theophrastus lib.9.De historia plantarum, & Dioscorides lib.2. De lacte quoque tabiarum, quantum discrepet ab aliis, leges apud Galenum lib.5.Method.medend. E Oxygala,aliis quoque modis oxygalam conficit Columella lib.12. Est quod aphrogala uocatur, quod æstate dant media in caloris siccitatísque leuamen : an idem sit quod hoc loco ex Plinio oxygala appellatur,coniicere potius licet quàm certi aliquid pronuntiare : cum neminem hactenus aut græcum authorem aut latinum (quod certe memini) uiderim, qui quid sit aphrogala explicet.Melca autem quid sit (quod è lacte quoque obsonium est, cuius & usus idem qui aphrogalactis est) descripsit nobis Constantinus Cæsar in agriculturæ
C lib.12. ex Paxamo authore. Meleam scilicet lac esse,in ollas fictiles, quæ acetum ferueſcens ebiberit,coniectum repositúmque: atque quod hoc pacto acidum fuerit redditum,meleam uocat. Interdum etiam &c.Hoc à Dioscoride & Plinio fit, non ad separationem, sed ne superfundatur lac cum feruet. Serum à lacte) Modus separandi describitur à Dioscoride,& Plinio lib.28. πυετιάτιω,aliàs πυειάστιω,πυείαφθι, inquir Athenæus, à nonnullis uocatur primum lac, quod statim ab edito fœtu mulgetur.
H Caseus,Casei faciendi ratio traditur à Columella lib.7. A Stomacho utiles, inquir Plinius,qui non sunt salsi,id est recentes. Caseus mollis,ut Plinio uidetur,aluū sistit. Elixus,ἑφθός:ita habetur in Dioscoride,sed non sine suspicione mendosi exemplaris. Caseus recens cum melle,inquit Plinius,suggillata emendat. D βιθύς,aliàs βυθύς. Latinus interpres uetus baynticus legit . an fortasse bithynius? ut idem sit, de quo statim ex Plinio ..De caseorum præstantissimorum uarietate ex locis,plura habet exempla Plinius lib.11. E Mollis,Mollem caseum,& qui recens coactus est,Columella (ut arbitror) caseum uiridem, Plinius musteum uocauit. Saprum, id est putri-
D dus caseus , uel uetustate putridus. H Fuligo ex butyro,λιγνὺς ἐκ τοῦ βουτύρου.Quo pacto colligitur ex butyro fuligo,docet Dioscorid.lib.2.

DE ANIMALIVM DIF- E
FERENTIIS LIBER IIII.

De homine. Cap. LX.

CVM animalium differentias quæ dictu digne uidebūtur, prout natura cuiusq; admonebit generatim speciatímque simus notaturi, iure potissimum ab eo ordiemur quod primum est: prima autē sunt quæ perfecta: eiusmodi uero sunt quæ animal generant perfe- F
Homo. ctum, eorúmque primum & præcipuum homo est: utpote quē rerum natura, sensus iudicio & rationis capacitate præposuit omnibus. Sapiēs enim est hoc animal, & unum ex omnibus animalibus nobis cognitis diuinitatis particeps, aut omniū maxime simul & prudentissimum omnium. Homo itaque cum sit animaliū omnium diuino cultui maxime deditum, nō abs re effectum est, ut omniū maxime erectus uiuat, superiorem sui partem ad uniuersitatis supremum erectum habēs: caput scilicet, quod membrum corporis totius diuinissimū esse cæterorúmque principē asserit Plato: cui totum corpus connexū subest & ueluti paret: atque in hoc tanquam in summa corporis arce pręstan- G
tissimam animi nostri partem, ipsam scilicet rationem, sedem habere dicimus. Et cum alia item animalia imaginationem habeāt, quæ per sensus fit, (φαντασίαν αἰσθητικὴν uocant Græci) homo unus ex numero animalium, quæ nobis cognita sunt, τὸ βουλευτικὸν, id est uim obtinet cogitādi deliberandiue. Et memoriæ quidem atque disciplinæ plures animantes participes quandoque sunt: nulla tamen præter hominem potest reminisci: quādoquidem id nulli contingit absque συλλογισμῷ, id est rationis quodam ueluti discursu, quid prius & quid postea factum fuerit colligēte. Quod uero ad sensus attinet, homo quanquam pro corporis magnitudine minime fere omnium animalium procul sentire potest, sensilium tamen differētiarum sensu atq; iudicio maxime omnium ualet. Et in tactus quidē acumine & gustus (nam H
& hic tactus quidam est) homo reliqua facile superat animalia : uerum olfactum habet, nō solum aliis animantibus obtusiorem, sed & omnium sensuum, qui uel in seipso sunt, maxime stupidam.

G Præstantissimam. Variam authorum sententiam de principalis animi partis sede, explicat Iulius Pollux, lib. 2. Quod uero ad sensus. Humanorum sensuum quàm sint certa iudicia pluribus explicat Cic. lib. 2. De nat. deor. & 4. Academ. quæst.

De partibus hominis exterioribus. Cap. LXI.

HAbet sane homo solus inter animalia caput superiorem obtinens sitū, non corporis sui ratione tātum, ut cætera, sed quòd parti sublimi uniuersi

A uersi respondeat, ut supra dictum est. Est autem propria naturalísque capitis figura, ueluti si excogitares sphæram paulo lõgiusculam utrinque compressam: prominet enim pars utraque, prior scilicet & posterior. Facies homini tãtum, noménque à re accepisse uidetur πρόσωπον: (quod enim unus animalium homo erectus est, solus prospicit ante uersus uocémque ante uersus mittit.) cæteris os aut rostrum: nam piscis aut bouis faciẽ dicere non solemus. frons & aliis: sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index est. Supercilia homini & pariter & alterne mobilia: & in iis pars animi, negamus an annuimus: supercilium homini dextrum magis attollitur, & arcuatum magis quàm sinistrũ habetur. Distant oculi hominis sibi interuallo proportione magnitudinis respectu cæterorum anima-
B lium minimo. Puerorũ omnium oculi statim à partu cœsiusculi sunt: post uero immutantur in eam naturam quæ futura est: quod in cæteris animalibus non euenit manifeste. nascuntur etiam nonnulli altero tantum oculo diuerso, cœsio scilicet, quod item cæteris fere non contingit. Cum cæteris quidem animalibus in suo genere fere singulis color sit idem, solus, uel saltem potissimum animalium homo numerosa oculorũ uarietate notatur: quod enim nigrum oculi dicitur, aliis atrum conspicitur, aliis admodum cœsium, aliis fuluum, aliis caprinum, quod ad cernendi claritatẽ primatum obtinet. Sunt & oculi in homine grãdiores, modici, parui, prominentes, (quos hebetiores putant) cõditi: (quos clarissime cernere) præterea alij contuentur longinqua: alij nisi prope admota nõ cernunt, μύωπες dicũ- *Μύωπες.*
C tur & lusciosi. Multorum uisus fulgore solis constat, nubilo die non cernẽtium, nec post occasum: alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt: utique nyctalopes uocantur. Augurium est ex homine ipso nõ timẽdi mortem in ægritudine, quãdiu oculorum pupillę imaginem reddãt. Inter ea quæ pilos habent, homo unus cilium in utraque palpebra obtinet, & parte magis supina quàm prona, contra quàm quadrupedum generi accidat: & frequentius conniuet homo, quàm alia. Aures homini tantum immobiles: & situm utroque ex latere, eodem in orbe quo oculi obtinent: nõ, ut quadrupedum nonnullis, positæ superius sunt. mobiles esse nares natura uoluit, nec sicut aures immobiles. Labra homini mollia, carnosa, & quę separari possint data sunt: tum dentium tuendorum gratia, ut & cæteris, tum *Nyctalopes.*
D etiam ad usum sermonis agilia. Barba nõ pari modo effunditur omnibus, sed aliis tam mustax, quàm maxillæ & mentum, pilorum frequentia integuntur: aliis mentum leue & mustax, maxillæ uero pilosæ cernuntur. Homo contra quàm cætera animalia dentibus carens uenit in lucem, nisi quid præter naturã intercesserit: pueri deinde septimo mense dentire incipiunt: primo edunt primores, alij superiores, alij inferiores: sed fere superiores, uti Plinio uidetur. Denique omnes maturius dẽtiunt, quorum nutrices lac habẽt calidius. Mutantur postea homini dentes (sicuti & quibusdam aliis) primores: nam septimo eosdem decidere anno, aliósq; suffici palam est: at canini amissi casu aliquo, nunquã renascũtur: & maxillares nullũ animal mutat, ut dictum est. Homini nouissimi maxillares, quos genuinos uocamus,

circiter uicesimũ annum gignuntur & uiris & mulieribus. Iam uero quibusdam mulieribus anno etiam octogesimo maxillares illi nouissimi non sine dolore exierũt. Viris quoque idem euenisse accepimus: quod certe iis accidit, quibus in iuuentute ipsi genuini nati non fuerint: sed quibus in iuuenta non fuere nati, inquit Plinius, decidere in senecta, & mox renasci certum est. Dentes habet plures mas, quàm fœmina. triceni bini uiris attribuuntur, fœminis minor numerus. Aliqui uice dentium continuo osse gignuntur. Hominum dentibus quoddam inesse uirus traditur: nanque & speculi nitorem ex aduerso nudatos hebetare, & columborum fœtus implumes necare. Linguam habet homo absolutam maxime, mollissimam & latam: ut sit non ad sapores solum percipiendos, sed ad literarũ explanationem, & sermonis expressioně accommodatissima. Latũ pectus humanũ est, cætera angusta. Et præter homině nullum est animaliũ, quod mammas parte gerat priore. Mammas homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum: maribus mammæ conspectiores & fœminatiores tum iunioribus tum senioribus efficiũtur, qui humidiores, leuiores, nec uenulenti sunt: eorúmque ipsorum, iis magis qui fusci, quàm qui candidi sunt. In mammis etiam maribus lac fieri potest: uerum caro iis spissa, mulieribus fungosa foraminulentáque. uiris post pubem exiguum nõnullis lac exprimitur: ueruntamen per suctum frequẽtiorem, uel multum prodisse aliquibus traditum est. In muliere lac quod ante septimum mensem contractum est, inutile est: sed simul infans natalis est, & lac esse utile incipit: prius autem salsum etiam est, ut pecoris. Mulieris lac commodius lactentibus est, ex Aristotelis sententia, quod liuorem trahit, quàm quod candidum est: & fuscæ salubrius quàm candidæ. Galenus candidũ lac, Paulus quod nõ solum crassitudine, odore, & sapore, sed & colore quoque mediocre est, commodius arbitratur. Maris genitale foris prominet & ante habetur, testésque absoluti pẽdent. Genitale illi cartilaginosum carnosúmque, quod ut parte carnosa inflari nequit, sic cartilaginosa intumescit. Homo unus sanguineorum cauda uacat: nates habet, quod nulli quadrupedũ datum est. Homo uice pedum priorum brachia habet & manus: & ungues in digitis habet rectos ac latos. Solus quoque animalium ambidexter, hoc est dexter utraque manu nascitur. Hominis digiti articulos habẽt ternos: pollex binos, & digitis aduersus uniuersis flectitur: per se uero in obliquum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui, sibi: inter quos medius longissime protenditur. Digiti quibusdam in manibus seni. Inflexus articulorum tum brachij, tum digitorum omnium agitur ad interiora. Crura homini fœmore suráque carnulenta sunt: nullámque fere sui corporis partem, tam carnosam habet, quàm nates, fœmora, tibias: (quas enim suras uocamus, non nisi carnis copia parte tibiæ posteriore complentur) cum cætera animalia quæ cruribus constant omnia, uacua carne hęc habeant. Sura aliis retracta ad poplitem est, quibus scilicet nates sunt pleniores: aliis detracta, quibus graciliores. In ipsa genu utriusq; commissura dextra læuáq;, à priore parte gemina quædam buccarum inanitas

Nates pleniores, μεγάλα τὰ ἰσχία.

Margin letters: E, F, G, H

A nitas inest, qua perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit, ut Plinius author est. Homini pedes omniū maximi proportione magnitudinis: quibus pars interior plantę non caua, sed ita pleniuscula est, ut solū toto attingat uestigio, ij uersuti sunt, ut inquit Aristoteles, & fraudulenti. Digitorum manus magnitudo, contra quàm pedis est. manus enim longos, pes uero breuiores habet digitos. ungues habet homo pro digitorum magnitudine minimos. Homo cōtra atque cætera animalia inflectit crura brachiáque: quippe qui brachia in posteriora flectat, (quanquam ita ut paulum uergant ad latera interiora:) crura autem in anteriora. Partes naturales hominis unius, secundum naturam dispositæ sunt, tam superiores quàm inferiores: quandoquidem partem superiorem ad uniuersi supremum erectam obtinet: solus e-
B nim animalium erectus incedit. Homo cum ad iusta incrementa peruenit, partem superiorem habet minorem quàm inferiorem, cōtra quàm cætera animalia quæ sanguine constent: (partem superiorem intelligi uolo, quantum de capite ad eam pertendit partem, qua exitus patet excremētis: inferiorem autem, quantum ab ea ipsa subsequitur reliquū corporis.) homo nanque in prima ipsa ætate, antea quàm adolescat, partem superiorem corporis habet maiorem quàm inferiorem: & quò per ætatem amplius augetur, eò contra euenit, ut inferiora superioribus magis crescant, donec ad iustam peuenerint magnitudinem. Quamobrem unus ipse non eodē modo ingredi solet, infirma adhuc ætate, quo iam firma ingreditur: sed dum infans est principio, ne serpere quidem potest, sed immobilis iacet: deinde
C primum quadrupes reptat: postea se erigit, bipésq; incedit, nisi formam pomilionis habeat. Est autē pomilio cuius pars superior magna est, inferior, quæ sustinet pondus motúmque exercet, parua. Parti dextræ habilior adscribitur motus, lęuæ firmitas maior: unde altera gesticulationibus promptior est, altera oneri ferendo accommodatior. Vires tamen quibusdā dextera parte maiores esse, quibusdam æquas utraq;, aliquibus lęua manu pręcipuas obseruatum est. νανώδης.

D Quosdam etiam cum dētibus esse natos, exempla sunt & apud Plinium & Solinum. Genuini, κραντῆρες, ὀψίγονοι. F. Natalis, γόνιμος, id est ad partum habilis: Plinius uitalem dixit. Quod liuorem trahit, τὸ πελιδνότερον, id est quod ad liuorem accedit, uel sublinidum. H Pollex, inquit Aristoteles, uno inflectitur nodo, cæteri bi-
D nis adducuntur: ut uero Galenus, compactus pollex est ex triplici osse: primúmque eius internodium tanquam palmæ pars minime est accipiendum. A Partes etiam crurum brachiorúmque, quo pacto & contrario modo inter se flectantur, & contra quàm in cæteris animalibus, pluribus explicat Aristoteles lib. De gressu animalium.

De partibus interioribus hominis, & similaribus. Cap. LXII.

HOmo plurimum cerebri proportione magnitudinis, ac humidissimū habet: & mas plus quàm fœmina. Vni animalium homini cerebrum in infantia palpitat, nec roboratur ante primum sermonis exordium. Cor animalibus cæteris in medio pectore est: homini tantum infra lęuam papillam turbinato mucrone in priora eminens. Est hominis pulmo simplicior, nec ita multifidus, ut nonnullorum animal procreantium est: nec leuis,

ſed inæquabilis eſt. Fibras habet, quas λοβοὺς uocant, quatuor quidem maiores, utraque ſcilicet parte binas: unam autem ſimplicē & minorem. E Rotundum hominis iecur eſt, ac ſimile bubulo: ſuperne quà manu tangitur, gibbum eſt, intrinſecus cauum. Iecur quatuor fibras habet, in iis duntaxat qui procero corpore ſunt, uti Theophilus prodidit: non in omnibus enim hominibus fibrarum numerus ſimilis conſpicitur, ſicuti neque magnitudo. etenim uti rectè ſcripſit Herophilus, in quibuſdam ne fibras quidē habet iecur, ſed ex toto rotundum eſt: quibuſdam duas, aliis plures, nonnullis quatuor. Iecori fel adnexum habetur: aliqui tamē eo carere uiſuntur, quorum ualetudo, inquit Plinius, firmior, & uita longior. Carent eo qui abſinthio ueſcuntur in Ponto. Eſt hominis lien ſuillo ſimilis ſpecie anguſta & longa. Hominū renes, inquit Ariſtoteles, ſimiles bubulis ſunt: quippe qui F tanquam compoſiti ex multis exiguis renibus conſtent: neque æquabiles ſunt, quomodo renes ouium cæterarúmque quadrupedum habentur. Galenus uero eorum figuram, ea parte qua uenæ atque arteriæ in ipſos inſeruntur, ſimam eſſe prædicat: altera uero, quæ illi parti oppoſita eſt, plane rotundam. Ventriculus humanus canino ſimilis eſt: (quippe qui nō multo amplior ſit quàm inteſtinum) figura illi rotunda, ſed oblongior, & quaſi inteſtino ſimilis ampliori. Inteſtina homini ſuillis ac ſimiarum proxima ſunt: in quibus quod colon appellatur, amplius eſt: & quod poſt ipſum in ſedem porrigitur, breue id corpulentúmque eſt. Omētum homini proportione magnitudinis maximum eſt: oritur id & dependet à medio uentre, quà ueluti ſutura ducitur. Eſt & hominis ueſica proportione, quàm cæterorum amplior. G Sanguis homini tenuiſſimus ac puriſſimus eſt: extremúmque ſanguinis uitium habetur, cum ſit uel in picis liquidæ modum craſſus, uel ſeroſus adeo, ut poſteaquam è uena effuſus concreuerit, plurimum habeat liquidi humoris ſupernatās: optimus uero qui inter hos medius eſt. Omnium fœminarum maxime mulier ſanguine abundat: & quæ menſtrua appellamus, plurima fieri in mulieribus ſolent. Sunt & hominis uenæ craſſæ proportione humani corporis. Inter oſſa ſinciput ultimum confirmatur: iam enim cum partus in lucem uenit, molle hoc infantis os eſt, palpitátque, ut antea dictum eſt. Caluaria homini raro ſolida ſine ſuturis eſt: ſed tamen & uiri caput uiſum ſine ulla ſutura eſt. Spina hominis ex uertebris quatuor & uiginti conſtat: (excepto etiam oſſe ſacro) nam in reliquis, ex pluribus compacta eſt. H Homo omnium animalium, quæ pilos habent, nudiſſimo corpore eſt: pilis enim pauciſſimis exiguíſque integitur, niſi in capite: qua quidem parte, hirtiſſimus omnium ipſe eſt. Et cum cæteris, quæ pilis ueſtiuntur, partes pronæ piloſiores ſunt, ſupinæ aut glabræ omnino, aut minus piloſæ habētur: homo contra. Cilium etiam homini utraque in palpebra, ut dictū eſt: & alæ oppletæ pilis, & pubes, quod cæteris deeſt. Pili in homine omnium animalium uno, partim ſimul, partim poſtea per ætates gignuntur. Congeniti ſunt pili capitis, ſuperciliorū & palpebrarum: poſtgeniti pubis primum, mox alarum, poſtremo menti: loca enim quibus pili proueniant, totidem ſunt congenitis deputata, quot poſt

Colon, Theodorus aluū interpretatur.

A post genitis. Deficiunt ac defluunt maxime primíque per ætatem pili ca-
pitis,non tamen omnes, sed tantum primores. ergo capitis leuitatem cal-
uitium nuncupamus, Græci φαλακρότητα dicunt: quam rem in superciliis *Caluitium, φαλακρότης.*
ἀναφαλαντίασιν,hoc est salitium appellamus,quoad melius uocabulum inue- *Ἀναφαλαντίασις, salitium.*
nerimus,inquit Theodorus.Mutatur color pilorũ in senectute: cãdidíq; pi
li efficiuntur in hominibus,quod uel in quibusdã aliis,uerum perpaucis a-
nimalibus accidit,sed non adeo aperte,preterquam in equo:hunc pilorum
candorem canitiem uocamus,Græci πολιότητα. Caluitium uni tantum a- *Canities, πολιότης.*
nimalium homini,præterquam innatum:parte itaque capitis priore non-
nulli caluescunt. sed pueri aut mulieres raro caluescunt: uiri autem proce-
dente ætate sæpius calui euadunt. necnon capite homines senescentes ca-
B nescunt, quod nulli fere ex cæteris accidit manifeste. Canescunt homi-
nes primo temporibus: sed nemo uel temporibus, uel occipite caluescit.
Pili post geniti iis, qui ante pubertatem castrati sunt,nõ exeunt, & post pu
bertatem excisis,soli decidunt,preterquã pubis:hæc enim quanuis minua-
tur,tamen manet. congeniti uero iis non defluunt: nemo enim spado cal-
uescit.Pili in mento mulieris non prodeũt,nisi interdum pauci: reliqui pili
qui postea gigni solent,mulieribus quoque proueniũt,sed parcius. Fieri po
test,ut homo tum mas tum etiam fœmina pilis post genitis careat, iam in-
de ab ortu naturæ uitio contracto:& nisi ut pubescant contingat,steriles in
gignendo sunt. Crescũt pili quibusdam in morbis,ut præcipue in tabificis:
quinetiam in senectute & defuncto augescũt durioresq; redduntur, quod
C idem quoque unguibus euenit.Copiæ pilorum defectusq; discrimina pro
corporis temperatura,atque pro cutis qualitate proueniũt. Qui enim cali-
da & sicca intẽperie sunt, magna ex parte hirsuti euadunt:uerum hoc,si in
summo fuerit:mediocriter autem,si calida quidem est intemperies, sed in
altera cõtrarietate mediocritatem habeat. similiter & quæ sicca quidem,
sed in calido & frigido media est temperie:est enim ea quoq; modice hir-
ta.Raro pilo sunt omnia frigida temperamenta,siue ea mediocriter se ha-
beant in humiditate,siue immodice.Cæterum ad summum glabra est fri-
gida temperies & humida:minus hac quæ frigida est,sed in altera cõtrarie-
tate temperata:adhuc minus,quæ frigida & sicca est.Nõ ut in cæteris ani-
malibus quæ pilum habent,colorũ causa cutis est: qui enim alba sunt cute,
D nonnunquã nigros admodũ habent pilos. Cutis homini proportione ma-
gnitudinis tenuissima est: ea uero quæ in manu est,quàm proxime ad me-
diocritatem accedit: ideóque & tactus instrumentum in homine precipuũ
est.cutis quoque affectus secundum naturam est,tum Ægyptiorum nigri-
tia,tum Gallorum candor,tum Scytharum rufus color.

De uoce hominis,& somno. Cap. LXIII.

VOcem quidem mittunt & alia animalia: nullũ tamen aliorũ est,quod
loqui possit,sed proprium id hominis est. Qui surdi iam inde ab ortu
naturæ sunt,iidem etiam muti.uocem ergo emittere possunt, locutionem
autem nullam.Pueri ut cætera sua membra continere ac regere nequeunt,

ſic etiam linguæ ſunt impotentes,& ſerius lingua abſoluuntur:itaque ma- E
τραυλίζουσι καὶ gna ex parte balbutiunt,tortáque lingua ſunt. Infantis naſcentis uox nulla
ψελλίζονται. auditur antequam totus emergat utero.Primus ſermo anniculo eſt:qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiũt.Vox roboratur à tredecim annis,eadem in ſenecta exilior:neque in alio animalium ſepius mutatur.Differunt tum uoces tum locutiones tractus ratione & regionis: locutióque ipſa non perinde ut uox per naturam prouenit, ſed per diſciplinam acquiritur:unde homines quoque locutione utuntur uaria, cum uocem omnes reddant eandem. Homo genitus premitur ſomno per aliquot menſes: deinde longior in dies uigilia.Infantes primis quadraginta diebus neq; ridẽt cum uigilant,neque lachymantur, ſed noctu & per quietem utrunque interdum faciũt. ſomniátque ſtatim infans:nam & pauore expergiſcitur, & F
ſuctum imitatur.Homo maxime animalium ſomniat: ſed editis nuper in lucem,& infantibus adhuc, nullum ita cõtrahitur ſomnium, ut meminiſſe poſſint imaginum:ſed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis,uiſa incipiunt.Produntur tamen & uiri & mulieres,qui nũquam quicquam ſomniarint:quorũ nonnullis in proceſſu ætatis accidit,ut uiſo ſomnio mutarentur habitu ſui corporis,uel in mortem,uel in morbum.

De hominis generatione & partu, atque de iis quæ ad hæc pertineant. Cap. LXIIII.

SEmen habet homo pro corporis magnitudine plurimũ:& homini maxime omnium animalium temporibus omnibus oportunus coitus eſt. G
Cæteris enim animalibus ſtati per tempora anni concubitus: homini uero omnibus horis dierum noctiúmque:cæteris ſatietas in coitu, homini prope nulla.Stimulatur ad uenerem mas hominum magis tempore hyberno, fœmina æſtiuo,ut Heſiodus prodidit.Ætas uero accommodata ad coitum innoteſcit homini,tum uocis mutatione,tum etiam teſtium non magnitudine tantum,uerum etiam ſpecie:quemadmodum etiam mammis declaratur, ſed præcipue ortu pilorũ pubis.Mas ſemen genitale magna ex parte incipit ferre anno peracto bis ſeptimo:ſimul etiã pubeſcere incipit eo tempore.Vox item per id tẽpus mutari in ſonum aſperiorem inęquabiliorémque incipit:quanquam nondum grauis,neque acuta preterea eſt,neq; tota æquabilis.Mammæ etiam extuberant:& genitale nõ ſolum magnitudine, H
ſed etiam ſpecie proficit.Fœminis etiam per id tempus exurgunt ubera: & quæ menſtrua uocantur erumpunt:& uox eodem tempore puellarum mutatur in grauiorem.In puellis item diuerſitas uberum eſt:aliis enim admodum magna,aliis exigua ſunt: euenit ſane ut immodice creſcant,cum puellæ excrementis redundant.Semen profecto infœcũdum uſque ad bis ſeptimum annum eſt: mox prolificum quidem eſt, ſed exigua imperfectáq; generant iuniores & mares & fœminæ, ut in cæterorum quoque animalium plurimis euenit.Concipiunt quidẽ facilius natu minores:ſed ubi cõceperint,laborant in puerperio uehemẽtius: corpore etiam minus magna ex parte perficiuntur:& ſeneſcunt celerius mares ſalaces, & mulieres quæ

frequẽtius

A frequentius pariant: nam ne incrementum quidem post tertium partum effici posse uidetur. Post annum ter septimũ mulieribus quidẽ opportune iam procreatio est: sed uiris accedere aliquid potest adhuc ad perfectionẽ. Homo mas ad annũ usque septuagesimum, uidelicet termino ultimo potest generare: fœminæ usque ad quinquagesimum, uerum id raro: paucis enim proles in eo ætatis tẽpore procreata est: sed magna ex parte maribus sexagesimus, aut quintus & sexagesimus annus finis progenerandi est: fœminis quintus & quadragesimus. Bipedum solus homo animal generat: & homo maxime sua natura uniparum est: cum omnibus tamen generibus ambigit: nam & uniparum, & pauciparum, & multiparum interdum est: hinc tempus etiam uteri ferendi enorme unum hoc animal sortitũ est. cæ-
B teris enim unũ est tempus: homini uero plura sunt. Nam & septimo mense & octauo & nono parere potest: & quod plurimũ, decimo, nonnullæ etiam undecimum attingunt. Fœtus qui maturius quàm septimo mẽse prodeat, nullo pacto uitalis est: septimo, non nisi pridie posteróue plenilunij die aut interlunio concepti nascuntur, ut Plinius author est: qui septimo mense, uitalis quidem hic primus exit: sed magna ex parte infirmior. Nonnullis etiam meatus quidam infissi, ut aurium & nariũ, sæpenumero generantur: sed accrescenti articulantur infanti, & demum suam formam recipiũt: & in his multi etiam uiuere atque adolescere possunt. Qui autem mẽse octauo nascuntur, non nisi perpauci seruantur: unde fit ut si quis in locis saltem Græciæ seruetur, non octauo mense natus existimetur, sed mulierem
C sui conceptus initium latuisse. Simili modo & qui diuturniores quàm undecimo mense nasci uidentur, eorum conceptus initium latêre putatur. Ita multiplex perficiendi tempus, pariẽdíque diuersum homini datum est. Et cum alia singulos pariant fœtus, alia plures, genus humanum, uti diximus, in ancipiti est. Nam quod plurimum & locis plurimis agitur, mulieres singulos singulæ pariunt: sed sæpe geminos etiam: (nam in Ægypto plerunq; geminos pariunt) quandoque etiã & tres & quatuor: sed quinque cum plurimum nascuntur: iam enim hoc pluribus euenisse cõspectum est. Et quædam uiginti, partubus quatuor edidit: quinque enim singulis partubus eni xa est. Verum supra tergeminos nasci, inter ostẽta adducitur, (ut inquit Plinius) præterquam in Ægypto, ubi fœtifer potu Nilus: quo in loco septenos
D uno utero simul gigni author est Trogus. Et cũ in cæteris animalibus gemini nati, etiamsi mas & fœmina sint, nihilominus enutriantur seruẽtúrque, quàm si mares ambo aut fœminæ sint: in genere certe humano pauci gemini seruãtur, si alter mas sit alter fœmina. E geminis si remanẽte altero alter abortiuo fluxu exciderit, alter qui legitime natus est, uopiscus nominatur. *Vopiscus.* Mulier grauida quidem maxime fere animaliũ coitum patitur: uerum raro euenit ut superfœtet, sed factum tamẽ aliquando est. Qui itaque longo post tẽpore sint cõcepti, minime perfici possunt, sed præmaturius dolorẽ, quo ipsi & primus fœtus intereãt, mouẽt. At uero si proxime à primo cõceptu secundus sit factus, alsolui edíq; potest quod superfœtarit: ut quasi gemini nasci uideantur: quomodo Herculẽ & Iphiclem procreatos esse sa

bulantur:unum quidem omnino,aut alterum superfœtat mulier. Extat in E
monumentis etiã medicorũ,& quibus talia cõsectari curę fuit, uno abortu duodecim puerperia egesta. In ferendo etiam utero homines cum cæteris animalibus dissident: cum enim cætera animalia plurimum temporis ualeant corpore cum uterum ferunt,mulieres magna ex parte ægre degũt. Quibus autem gentibus solitum est, ut mulieres labores suscipiant,iis nec uterus tam difficulter gestatur, & partus facilis est. denique quibusuis locis mulieres quæ laborare consueuerunt, facilius pariunt. Omnium animalium mulieribus inter fœminas plurima mensium purgatio euenit: ut uero Democritus physicus ostendit, mulier solum animal menstruale est. Conceptus mulieribus à menstruorum profluuio sua natura contingit: & quæ iis carent,steriles magna ex parte exigunt:uerum fieri potest,ut aliquę F
etiam sine eorum profluuio concipiant, uidelicet quibus tantum humoris colligitur, quantum iis mulieribus, quæ purgãtur restare solet:quanquam non tanta copia ut & foris possit profluere. Sunt quibus prægnantibus etiã menstrua usque in postremum gerendi tempus eueniant:quibus accidit ut paruos fœtus pariant, & proles aut minus uitalis, aut infirma procreetur. Desinunt plurimis menstrua circa quadragesimum annum: quod tempus quæ excesserint,iis ad quinquagesimum seruantur nonnũquam: etiã nonnullæ eo tempore pepererunt,ut dictum est:sed ultra hoc tempus nulla potest protrahere. Et ipsæ fœminæ quibus munus est necessitatis huiusmodi, quandiu sunt in sua lege,non innocentibus oculis contuentur: aspectu specula uitiant,ita ut hebetetur uisu fulgor offensus, & solitam æmulationem G
uultus extinctus splendor amittat,faciésque obtusi nitoris quadam caligine nubiletur. Mulierum aliæ in æternum steriles sunt:aliæ mutatis coniugiis exuunt sterilitatem:nonnullæ tantum semel pariunt: quædam autem fœminas aut mares semper. Euenit quippe multis & uiris & mulieribus,ut qui coniuncti inter se nequeant procreare,ubi dissociati se iunxere cum aliis,queant. Quod idem in maris quoque aut fœminæ procreatione nimirum euenire certum est. plerunque enim tum mulieres tum uiri, quandiu cum eisdem iunguntur,fœminam tantũ marémue procreant, seiuncti autem cõtra. Ætatis etiam ratione immutãtur,ut scilicet iuuenes inter se fœminas generent,seniores facti,mares,aut contra. Et qui iuuenes nihil procreent,seniores iam incipiant generare:aut contra,ut qui ante possent, pòst H
nihil possint fœtificare. Sunt etiam aliæ mulieres,quæ uix concipiant:sed si concipiant,perficiant atque edant:aliæ contra, facile quidem cõcipiunt, sed seruare non possunt. Sunt & uiri qui non nisi fœminam procreent, & mulieres quæ non nisi marem:& contra,ut de Hercule fabulantur, qui inter duos & septuaginta liberos,fœminam unam tãtummodo genuit. Quæ concipere nequeunt,si uel cura adhibita, aut aliquo casu conceperint, fœminam magna ex parte pariũt potius quàm marem. Multis etiam uiris euenit,ut cum antea possent generare,post nequeant: deinde rursus facultatem recipiant generandi. Fœtus in utero in semet conglobatus,sic gestatur,ut nasum inter genua habeat. Nascuntur pueri (ut cętera etiam animalia)

A lia) in caput uersi: in pedes autem procedere nascentem, contra naturã est: quapropter uelut ægre parti appellantur agrippæ. Ita editi minus prospere uiuunt,& de uita æuo breuiori decedunt. Sed pueri manus quoque ad costas porrectas extensásque habent: qui cum exierint, uocem statim emittunt,& manus in os admouent. Excremẽtum etiam reddunt,alij statim,alij breui,sed omnes intra diem:quod excremẽtnm copiosius quàm pro infantis magnitudine est: μηκώνιον, id est papauerculum hoc mulieres uocant, colore cruentum atque admodum nigrum & piceum est: postea lacteum iam & albidum redditur: sugit enim confestim ubera infans. Vocem antequam egrediatur nunquam emittit,uti ante dictum est:etiamsi cum difficulter egreditur,caput extet,corpus intus sit totum. Nascentium uox pri- *Agrippæ.*
B ma uagitus est: lætitiæ enim sensus differtur in quadragesimũ diem. Nam infantes,ut modo diximus,primis quadraginta diebus, neque rident cum uigilant,neque lachrymantur:sed noctu & per quietem utrunque interdũ faciunt:nec uero sentiunt magna ex parte,cum scalpuntur. Plurimam huius temporis partem dormiunt:cæterum in dies quò subinde auctiores fuerint,eò magis ad uigilandum immutantur. Pueris sinciput, ut modo diximus,molle est, seróque duratur: cum tamen cæteris animalibus discrimen ossium nullum sit: sed omnia perfecta iam à natiuitate proueniant.

Fœminæ non similiter atque mares perficiuntur: quippe cum & intra parentem fœmina tempore longiore conficiatur quàm mas: & ubi in lucem uenerint,celerius fœminæ quàm mares perficiãtur. Nam & pubes & uigor
C & senectus fœminis prius uenit quàm maribus. Partus cæteris quidem animalibus minime laboriosi eueniunt: at mulieribus dolores uehemẽtissimi incidũt,& præcipue stabilibus & sellulariis, & quibus nõ bona latera sunt, neque facultas retinendi spiritus suppetit. Post partum purgationésque lactis copia excitatur,& nonnullis effluit non solum de papillis, sed etiam passim per ubera:aliquibus etiam per alas. Edurãt in posterũ globuli, (στραγγαλίδας dicunt) quoties humor non coquatur nec exeat,sed redundet:ubera enim tota fungosa ita sunt,ut si in poculo pilum forte hauserit mulier, dolor moueatur in mammis,quod malum τριχίαν uocant, id est pilare appellant:nec sedatur,donec pilus uel pressus exeat sponte,uel cum lacte exugatur. Solent pueri plurimi conuulsione excipi:& pręcipue corpulentiores,
D & lacte uescentes copiosiore aut crassiore, & nutricem lactentes succi plenam & corpulentam. Plurimi ante septimum diem intereunt: plenilunio etiam infestantur hoc malo periculosius. Et quia solus homo, aut certe maxime animantium omnium homo comitiali morbo in tenera ætate laborat,quod morbi genus transuertere oculos, sicut & cætera etiam membra potęst,eò fit,ut soli aut certe maxime animantium homini oculi deprauẽtur per limitatem,fiántque limi. Mares potius quàm fœminę oblæsi mutilíue in genere hominum nascuntur: cum in cæteris animalibus nihilo potius mares quàm fœminæ ita proueniant.

A Extant apud Plinium & Solinum exempla quorundam, qui uel post septuagesimum annũ liberos genuissent. D De partuũ superfœtatione exempla uideas apud Aristotelem lib.7.hist.animalium,& Plinium lib.7,& Solinum cap.4.

Hominis uita, ætates & statura. Cap LXV. E

VIuit homo plus temporis quàm quoduis animal, excepto elephanto, quod quidem usu rerũ adhuc fide digno nouerimus, inquit Aristoteles: quanquam alij aliter sentiant, uti ex Hesiodo circunferũtur uersus. Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix. Quatuor & peragit cornicis tẽpora ceruus. Porro ætatũ gradus Varro ita distinxit: pueritiã ex puritatis ratione ad quintumdecimum extendit annum: inde ad tricesimum, adolescentiam: ad quintum uero & quadragesimum iuuẽtam: ad sexagesimum denique senectutem: in qua qui agunt, iam uocantur senes. Quinquennio fere corpus in homine quidem dimidium capere uidetur omnis magnitudinis eius, quæ reliquo toto tempore comparetur, ut sentit Aristoteles. In trimatu suo, inquit Plinius, cuique dimidiam esse mensuram staturæ certũ est. Homo crescit in lõgitudinem ad annos usque ter septenos: tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubescens, nodum quendam soluere, & præcipue ægritudine sentitur. Proficere uero homines ad annum usque tricesimum, aut longitudine aut crassitudine prodit Aristoteles. Corporis mensuræ ratio bifariam conuenit: nam quantus manibus expassis inter digitos longissimos modus est, tantum constat esse inter calces & uerticem. Nunc si de ipsis hominum formis requiramus, liquido manifestabitur, inquit Solinus, nihil de se antiquitatem mendaciter prædicasse, sed corruptã degeneri successione sobolem nostri temporis, per nascẽtium detrimenta decus ueteris pulchritudinis perdidisse. Licet ergo plerique definiant nullũ posse excedere longitudinem septem pedũ, quòd intra hunc modum Hercules fuerit: priscorũ tamen molem testantur etiam Orestis suprema, cuius ossa Tegeę inuenta à Spartanis didicimus implesse longitudinem cubitorũ septem. Procerissimum hominem ætas nostra, inquit Plinius, diuo Claudio principe, Gabbarum nomine ex Arabia aduectum, nouem pedum & totidem unciarum uidit. Iam uero ante tot annos uates ille Homerus non cessauit minora corpora mortalium, quàm prisca conqueri. In India multos quina cubita constat longitudine excedere. Onisicritus, quibus in locis Indiæ umbrę nõ sunt, corpora hominum cubitorum quinûm & binorũ palmorum existere prodidit: & uiuere annos 130, nec senescere, sed ut medio æuo mori. Cirnos Indorum genus Isigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere. F G H

Aliàs, ad quadragesimũ uero iuuentam.

G Longitudine septem pedum. Et alia inueniuntur exempla magnitudinis humanorum corporum, & apud Plinium & Solinum.

Multiformes hominum effigies, & mira quædam de hominibus alia. Cap. LXVI.

ET monstriferę narrantur hominum effigies: à litore Scytharum tridui nauigatione feruntur insulæ, in quibus equinis pedibus homines nascãtur, Hippopodes appellati: aliæ in quibus nuda alioqui corpora prægrãdes ipsorum aures tota integant. In quadam conualle magna Imai montis regio quę uocatur Abarimon, in qua syluestres uiuũt homines, auersis post crura plantis, eximiæ uelocitatis, passim cũ feris uagantes. Hos in alio non

Hippopodes

Aliàs, Timaui montis.

A ſpirare ſolo,ideóq; ad finitimos reges non pertrahi aiunt:& in quadã Africę parte quoque homines feri ſunt, & uiri & mulieres.In Scythia iuxta ſeptentrionem produntur Arimaſpi uno oculo in fronte media inſignes: id quod ne crediderim quidem,inquit Herodotus,ut uiri naſcantur unoculi, cæterum naturam habentes hominibus parem. Ferunt certe in Æthiopia ab oriẽtis parte intima,gentes eſſe ſine naribus,æquali totius oris planitie: alias ſuperiore labro orbas,alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens,uno tãtum foramine ſpirat: potúmque calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem ſponte prouenientis ad ueſcendum: quibuſdam pro ſermone, nutus motúsq; membrorum. Megaſthenes gẽtem inter Nomadas Indos narium loco tantùm foramina habẽtem prodit. Supra Naſamonas

B confinésque illis Maclias Androgynas eſſe utriuſq; naturæ,inter ſe uicibus coëuntes,Caliphanes tradit:Ariſtoteles adiicit,dextram mãmam iis uirilem,lęuam muliebrem eſſe.In monte cui nomen eſt Milo, homines eſſe aduerſis plantis,octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, author eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hominum,capitibus caninis, ferarum pellibus uelari:pro uoce latratum edere,unguibus armatũ: uenatu & aucupio ueſci.Cteſias ſcribit,in quadam gente Indiæ fœminas ſemel in uita parere, genitóſque confeſtim caneſcere: eſſe rurſum gentẽ alteram quæ in iuuenta ſit cana,nigreſcat in ſenectute, ultra æui noſtri terminos perennãtem.Perhibent eſſe & gentem fœminarum in Calingis Indię gẽte, quæ quinquennes concipiunt: ſed ultra octauum annum uiuendi ſpatium

C non protrahunt. At Cirnos Indorum genus Iſigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere.Legimus quoque Monoſcelos in India naſci ſingulis cruribus,& ſingulari pernicitate ad ſaltum, eoſdémque Sciopodas uocari: qui in maiore æſtu humi iacentes reſupini,umbra ſe pedum protegant: nõ longe eos à Troglodytis abeſſe: rurſúſq; ab his occidẽtem uerſus, quoſdam ſine ceruice,oculos in humeris habentes.Sunt & Satyri in ſubſolanis Indorum montibus,perniciſſimum animal,tãquam quadrupedes:tamen recte currrentes,humana effigie,ut propter uelocitatem,niſi ſenes aut ęgri, non capiantur.Satyri cum ſenuerint Sileni uocantur,inquit Pauſanias. Euphemus prodidit in inſulis,quæ Satyrides in extero mari uocantur,incolas rufos eſſe,& caudas habere haud multo equinis minores.Satyri in Æthiopia, *Satyri.* *In Æthiopia, inquit Solinus, & Plin. quoque lib.5.ca.8.* *Sileni.*

D ut inquit Plinius,in Lybia,ut Solinus,de hominibus nihil aliud præferunt, præterquam figuram. India præterea habet genus hominum,qui non alia quàm teſtudinis carne uiuũt: hirſuti omnia facie tenus, quæ ſola leuis eſt: iidem coriis piſcium ueſtiuntur, Chelonophagi cognominati. Blemmyas in Æthiopia credunt truncos naſci parte qua caput eſt:os tamen & oculos habere in pectore.Himãtopodes flexis niſibus crurum,repũt potius quàm incedunt,& pergendi uſum lapſu magis deſtinant quàm ingreſſu. Poſt uaſtam Ægypti ſolitudinem feruntur Cynoproſopi homines habitantes,qui ex uenatu dorcadum & bubalorum uiuunt, nigro aſpectu, capite & dentibus caninis:uocis quidem expertes,ſed ſtrident acute. eorum manus robuſtis armantur unguibus atque acutis:ſimilitérque toto pectore,ut capite *Cynoproſopi.* *Cynocephali.*

ipso, hirsuti habentur, pedum celeritate ualent. Cynocephali ex eo nomen traxere, quod caninum caput habeant, cætera membra homini similia. Ferarum pellibus induuntur: & iustitiæ retinentes lædunt neminem: cúmq; Indici sermonis intelligentes sint, nihil tamē loquuntur. Choromādarum gentē uocat Tauron syluestrem, sine uoce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ uiris plantas esse cubitales prodit: fœminis adeo paruas, ut strutopodes appellētur. Megasthenes ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis Astomorum gentem sine ore, toto corpore hirtam: uestiri frondium lanugine, halitu tantum uiuentem, & odore quem naribus trahūt: nullum illis cibum, nullúmque potum: tantum radicum florúmque uarios odores syluestrium malorúmq; secū portant longiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte montium, spithamæi Pygmæi narrātur, ternas spithamas logitudine, hoc est ternos dodrantes non excedentes. Quidam & Pygmæorum gētes prodiderūt ante paludes ex quibus Nilus oriretur: ubi & cum gruibus pugnare dicuntur. Degunt uero in cauernis: neq; id fabulam esse arbitratur Aristoteles. Strabo autē qui uidisse se diceret, fide dignum neminē esse prodit. E F

Homini, quæ ex homine aut eius partibus, oriuntur commoda. Cap. LXVII.

NVnc quæ in ipso homine homini utilia inueniantur indicabimus, ipsum sibi exquirentes. Quorundam hominū tota corpora prosunt: ut ex iis familiis, quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos suctúue modico: quorum è genere sunt Psylli Marsiq;, & qui Ophiogenes uocantur in insula Cypro. Et in insula Nili Teutiri nascētes tanto sunt crocodilis terrori, ut uocem quoque eorum fugiant. Quæ autem nonnulli de hominis partibus excrementísque prodiderint, nec referenda arbitror: sanguinem nanque gladiatorum bibêre nonnulli, ut bibentibus populis procul essent comitiales morbi. Et hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putāt calidum spirantémque, & una ipsam animam ex osculo uulnerum, cum è plagis hunc, ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humana. Ad elephantiasin quoque in Ægypto, cum in reges incidisset morbus, in balneis solia temperabantur humano sanguine: alij medullam crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos singulorum uiscerum, membrorúmque etiam sapores dixere, omnia persecuti usque ad resegmina unguium: quasi uero sanitas uideri possit, ferā ex homine fieri. Xenocrates, tanquam sane ille ipse fuerit expertus quosnam affectus curare ualeat in cibo cerebrum, aut carnes, aut iecur humanum, prodidit: quos etiam capitis, tibiæ, & digitorum ossa epota: quos denique sanguis, sudor, urina, muliebria, & stercus deuorata: intestabilia hæc & dictu quoq; fastidienda. Quæ autem retulisse fas sit, pleraque etiam ex iis non sine honore dicto, explicabimus. Sanguine ipsius hominis ex quacunque parte emisso efficacissime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora comitiali G H

Aliàs, cū plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana.

A tiali morbo lapſorum, exurgere enim protinus: quidam ſi pollices pedum pungantur, exq; his guttæ referantur in faciem. Lac muliebre corpori humano inter omnia lactis genera accommodatiſſimum eſt, ut quod & dulciſſimum molliſſimúmque eſt, & plurimum alit. Mulieri ante ſeptimum menſem profuſum lac inutile: ab eo menſe, quòd uitalis eſt partus, ſalubre. Lac utiliſſimum cuique maternum eſt. Cõcipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes, qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciẽ. Mammis quoque exuctũ lac, ſtomachi roſionibus prodeſt & tabi, pulmonúmque incommodis. In longa febre cœliacis utiliſſimũ arbitrantur, maxime eius quæ iam infantem remouerit. Item mammarum collectionibus cum thure: & oculis ab ictu cruore ſuffuſis: & in dolore aut epiphoris ſi emulgeatur, plurimum prodeſt: magíſque cum melle & narciſci ſucco, aut thuris polline: mixto præterea ouorum candido liquore, madidáque lana frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit: nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium: & contra morſum eius bibitur ſtillatúrq;. Qui ſimul matris filiæq; lacte inunctus ſit, liberari oculorũ metu in totam uitam affirmant. Aurium quoque uitiis medetur, modice admixto oleo: aut ſi ab ictu dolent, anſerino adipe tepefactũ: & contra morbum regium in morbis relictum, inſtillatur cum elaterio. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta: alij cum œſypo & adipe anſerino: (qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur) alij cum opio & ceruto: peculiariter ualet potũ contra uenena, quæ data ſunt cum marino lepore bupreſtíq;: & contra inſaniã, quæ fit hyoſcyami potu. Sempérq; in omni uſu efficacius eius quæ marem enixa ſit: multóque efficaciſſimum eius, quæ geminos peperit mares, & ſi uino cibíſque acrioribus abſtineat: eius uero quæ fœminã enixa ſit, ad uitia tantum in facie ſananda præualet: eius quæ marem peperit lacte guſtato, canes rabioſos fieri negant. Hominum qui probe concoxerint ieiuna ſaliua, lichenas puerorum illitu aſſiduo ſanat: item lippitudines matutina quotidie uelut inunctione. Mulieris quoque ſaliuã ieiunæ, potẽtem diiudicant oculis cruentatis, & ſi contra epiphoras feruentes anguli oculorum ſubinde madificentur: efficacius ſi cibo uinóque ſe pridie ea abſtinuerit. Scorpiones interficit hominis ſaliua: & omnibus beſtiis uenenoſis ſua natura aduerſatur: ferúntq; ictas ſaliua, ut feruentis aquæ contactũ fugere. Martion Smyrneus qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit. item rubetas aliáſque ranas: Ophilius ſerpentes, ſi quis in hiatum earum exputat. Nunc mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quẽ pœniteat ictus eminus cominúſue illati, & ſtatim exputat mediam in manum qua percuſſit, leuatur ilico percuſſus à pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim à tali remedio, correcto animalis ingreſſu. Morſus hominis inter aſperrimos iudicatur: medentur ſordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam ſcorpionum ictibus, ſerpẽtiúmque ſtatim impoſitæ. Melius è percuſſi auribus proſunt: ita & reduuias ſanari. Gymnaſiorum ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflamma-

[Margin notes: *Lac.* (beside "Lac muliebre"); B (beside "mulgeatur"); C (beside "tra inſaniã"); *Saliua.* (beside "Hominum qui probe concoxe-"); D (beside "gere. Martion"); *Auriũ ſordes.* (beside "medentur ſordes"); *Strigmẽta gymnaſiorum.* (beside "Gymnaſiorum ſtrigmenta")]

tis contractísque admouentur: sic & menses cient, sedis inflammationes & E
condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, strigmenta à balneis, & ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. Nam illa quæ sunt ex ceromate permixto cœno, articulos tantum molliunt, calfaciunt, discutiunt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Imo etiam ipsos gymnasiorũ rasere parietes: & illæ quoque sordes excalfactoriam uim habere dicuntur. panos discutiunt. ulceribus senum puerorúmque & desquamatis ambustis'ue illinuntur. Hæc Plinius. Vt uero Galenus prodidit, hominum sudor in palæstris miscetur subiecto puluerι, quem πῖλον Græci uocãt. Quod ex his componitur, conisalon dicunt, uim habet digerendi cum adstrictione quadam: quo fit, ut efficacissimum sit mammis inflammatis remedium: & lac quod à partu in F
mammillis exundet, reprimat. inguinum quoque tumores discutit. Vrina hominis, quàm sit aliorum animalium, multo imbecillior est, abstergẽdi tamen uim obtinet: id quod uel maxime ostendunt fullones, qui ea præcipue ad uestium sordes eluendas utuntur. Quin & medici psoras & lepras ea colluunt, ulceráque præhumida ac sordida, maxime ubi putridi insit quippiam. Impubium puerorum urina contra saliuas aspidũ, quas ptyadas uocant, quoniam uenena in oculos hominum expuant, prodest: contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras: & cum erui farina contra adustiones, contra aurium pituitas uermiculósque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato, nouo fictili. Vaporatio quoque ea menses fœminarum ciet. Hac & atramenti lituræ abluuntur. uirilis, podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negãt. G
Veteri miscetur cinis ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantiũ, & omnia ulcera manãtia. Ea excesis, ambustis, sedis uitiis, rhagadiis, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronuntiauit corporum pruritus nitro addito, ulcera capitum, prurigines, nomas præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, confestim perfuso canis morsũ, echinorúmque spinis inhærentibus, & in spõgia lanísue imposita, aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto: contráque serpentium ictus. Ostanes contra mala medicamẽta omnia promisit auxiliari matutinis horis suum cuique instillatum in pedem. Stercus humanum in medicamenta ob fœtorem ra- H
rissime admittitur. Inter omnes tamen cõuenire uideo, humanum stercus, non aliter atque caninum gutturi impositũ anginis auxiliari. Capillus puero, qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus, & in totum impubium impositus: uirorum quoque capillus canis morsibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino: combustus æque capillus carcinomati. Capilli mulieris si crementur, odore serpentes fugari produntur: eodem odore, uuluæ morbo strangulatas respirare. Cinere eo quidem, si in testa sunt cremati, uel cum spuma argenti scabricies oculorum ac prurigines emendari: item uerrucas & infantium ulcera cum melle. Capitis quoque uulnera, & omnium ulcerum sinus, simul addito melle

Vrina.

Aliàs, contra aurium pura.

Stercus.

Pilus.

A melle & thure, panos: podagras cum adipe suillo: sacrum ignem, sanguinémque sisti ilico, & formicationes corporum. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam, & assidue in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibere traditur. Ossa humana combusta, ut quibusdam placet, uim habent maxime omnium ossium digerentem exsiccantémque. De homine satis dictũ habeo. Nunc ad reliqua transeamus animalium genera, primúmque terrestria.

Dentes.

Ossa.

DE ANIMALIVM DIF-
B
FERENTIIS LIBER V.

De quadrupedibus uiuiparis, & eorum partibus exterioribus. Cap. LXVIII.

HOmini proximum genus quadrupedum est. Inter uniuersa nanque animaliũ genera, homini simillimę sunt quadrupedes: tum ossibus ipsis (quæ maxime totius corporis figuram constituunt,) tum reliquis etiam partibus omnibus, tum uero totius corporis forma. Quę in genere quadrupedum non pen-
C natæ continentur, sanguine quidem omnia prędita sunt: sed alia animal pariũt, & uiuipara dicuntur, (quæ & perfectiora sunt) alia ouum edunt, & ouipara uocantur. Quadrupedes quæ animal generãt, caput, collum, & omnes partes corporis sortiũtur: (nam & talpã modo quodam oculos habere dixerim) uerum ipsæ singulæ partes inter se differunt. Sunt quadrupedũ alia cornigera, alia mutila: & quæ cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est: nisi quid per similitudinem & translationem cornu habere dicatur, quemadmodũ Ægyptij de anguibus Thebanis perhibent, quasi aliquid illis ueluti uestigium cornus extuberet. Nec
D alibi quàm in cornibus maior naturæ lasciuia: sparsit hæc in ramos, ut ceruorum: aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumẽto dictis: aliorum finxit in palmas, digitósque emisit ex iis, unde platycerotas uocant. Dedit ramósa capreis, sed parua, nec fecit decidua: conuoluta in anfractum arietum generi: rupicapris in dorsum adunca: damis in aduersum. Erecta autem rugarúmque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta strepsiceroti: mobilia eadem ut aures, Phrygię armẽtis: Troglodytarum in terram directa, qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Aliis singula dedit: omnia in mucronem migrantia. Quæ cornua gerunt, bisulca magna ex parte per naturam sunt: & bisulcorum magna pars cornua gerit: ut bos, ceruus, capra. Quod autem idem & solipes & bicorne sit, nullum est,

quod nos adhuc nouimus, inquit Aristoteles: at solipes idémque unicorne, E
quanquã rarum, ut asinus Indicus: unicornis uero idémque bisulcus oryx est. Gerunt sane medio sui capitis cornu fixum ea quæ unũ habent, aut certe naribus. Sunt nõnulla quæ simul bisulca sunt, & iubam habeant, & cornua bina orbem inflexu mutuo colligentia gerant, ut bonasus. Conigerum nullum admodum paruum esse nouimus: omniũ enim quæ explorata habemus minimum dorcas est. Tenuiora fœminis plerunque sunt cornua, ut in pecore: multis ouium nulla: nec ceruarum ulli. Quę pedes multifidos habent, cornu omnia carent: & quæ superne priores habent dentes. Cornua parte plurima caua sunt ab radice, quatenus osseum quoddã solidum ambiunt: in mucronem tamen solidum exeunt, & simplici parte extrema cõ-
stant. Pars caua ex cute potius oritur: at solidum illud osse enascens subit F
implétque totum, quomodo cornua boum constare uidemus. Ceruino generi ex cornigeris uni, tota solida & sparsa in ramos: & omnibus annis decidua, nisi castrentur, cum ex cæteris cornigeris nulli cornua decidant, sed omnibus perpetua sint, nisi per uim aliquam amittant. Auriculas habent omnia, excepto uitulo marino: & eas quidẽ maxima ex parte ueluti capiti appensas, & propterea mobiles: quas etiam non eodem orbe quo oculos, quemadmodum homines, sed supra oculos sitas habere uidentur: ueruntamen non ita est, sed conspectum ementiuntur: quoniam bestię non erecto, sed prono sunt corpore. Quadrupedum quæ multifida sunt, ut canis, leo, lupus, uulpes, lupus ceruarius, omnia cæcos generant: post palpebræ dehi-
scunt. Cilio carent palpebræ inferioris quadrupedes: sed paulo inferius pili G
rari nõnullis exeunt. Nares quibus maxillæ longæ exeunt in acutum, in rictu appellato continẽtur: cæteris explanatius magísque discrete ad maxillas iunguntur. at elephantus peculiarem hanc partem præ cæteris sortitus est animalibus. Maxillæ aliis rotundæ, ut simijs. Iumentorum omnium caput paruum est: maxillæ longæ. Oris etiam magnitudine discrimen existere iis animalibus planum est: aliis enim os magno hiatu resciſſum est, ut cani, leoni: denique omnibus quibus dentes serrati: aliis mediocre est, ut generi suum. Linguam habẽt quadrupedes duram, crassam & minime absolutam: indéq; fit, ut uocem parum explanare possint. Habẽt dentes omnia quæ quadrupeda & uiuipara sunt, sed uarie: sunt enim alia utrinq; dentata:
alia altero dentium ordine carent. Quæ enim cornua gerunt, hæc nõ den- H
tata utrinq; sunt: quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus: quanquam sunt nonnulla quæ & cornibus uacẽt, & utrinq; dentata non sint, ut cameli. Item alia dentes habent exertos (χαυλιόδοντα dicũtur) ut aper: alia sine iis sunt. Et aliis dentes serrati, ut cani, leoni: aliis continui, ut equo, boui. Sunt enim dentibus serratis, (καρχαρόδοντα uocant) quorum series acutorum dentium mutua insertione pectinatim se constipat. Quod autem simul & dẽtem exertũ & cornua habeat, nullum est: nec uero quod simul & serratis dentibus sit, & alterutrum habeat illorum, hoc est uel cornu uel dentem exertum. Raro fœminæ, & tamẽ sine usu sunt dentes exerti: itaque cum apri percutiunt, fœminæ sues mordent. Primores dẽtes plu-

Cæterorũ cornua ossibus adhærere, ceruorũ tãtum cutibus enasci sentit Plinius.

Nares, ῥύγχος.

rima

A rima habent acutos, interiores planos. Minutis quadrupedibus primores bini utrinque longissimi. Genus autem quod duplicem dentium ordinem habeat, nullum nostro in orbe est. Mutantur dentes, ut homini, ita quibusdam aliis animalibus, ut equo, mulo, asino: homini, ut diximus, primores mutantur: maxillares autem nullum animal mutat. In collo gula atque arteria iis omnibus est, & eodem situ quo homini. Pectus maxima ex parte non ut homini latum, sed in iis coarctata hæc pars est: unde fit ne quadrupedes eo loco habeant mammas. Ipsas autem mammas haberi uarie certũ est: nam & inter seipsæ quadrupedes & ab homine mammarum differunt ratione: elephãto enim mãmę parte priore, hoc est in pectore, aut iuxta pectus sub armis sunt binæ, binisq; papillis: ursæ mãmas habẽt quaternas. A-
B liis mammæ inter fœmina binæ: quibus enim solida ungula, aut cornua & partus numero pauciore, hęc mãmas inter fœmora habẽt, eásque binas. Et inter hæc aliis papillæ binæ, ut ouibus: aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibusdam nec in pectore nec in fœmoribus mammæ, sed in uentre habentur, & quidem plures: uerum non omnes pares: quæ nanque numeroso partu & pede multifido sunt, hæc aut plures per uentrem duplici ordine utroque de latere gerunt, ut sues, ut canes: aut binas tantum medio uentre, ut leo: pantheræ quaternas in medio uentre gerunt. Camelus quoque in uentre mammas duas cum papillis quatuor habet ut bos. Genitale mariũ aut ante habetur, ut equo & aliis multis: aut retro. Testes autem omnibus esse conspicuos natura uoluit, præter elephãtum & erinaceum. & iis quæ
C genitale ante gerunt, aut penis & testes absoluti pendent: aut aluo uel loco cuipiam illi proximo adhærent, & aut plus aut minus absoluuntur: non enim pariter apro & equo membrum hoc absolutum est, testes nanq; apro non pendent absoluti aut tremuli, sed hærent annexi retro. Ossea sunt genitalia, lupis, uulpibus, mustelis, uiuerræ: urso quoque simul ut expirauerit, cornescere aiunt: elephantus testes non foris conspicuos, ut diximus, sed intus conditos habet. Quadrupedes fœminæ omnes in auersum mingunt: mares uero perpauci ita in auersum mingunt, ut lynx, leo, camelus, lepus: solidipes nullum sic mingit. Magna item quadrupedum pars caudam habet. Cauda quibusdam prolixior dependet, nõnullis uero perexigua est: & quibusdam tam exigua, ut uix dignosci à sensu possit: aliquid tamẽ pro-
D minet quod caudam describere possit: quibus enim corpus admodum pilosum natura cõdiderat, caudam iis diminuit: quod in ursis perspicuũ est. Quinetiam caudas prolixiores pilis natura ornauit: alias longis, quibus tenor caudæ breuis, ut equis: alias breuibus, quibus tenor longus, ut bubus. *Tenor, σόλος.* Habent quadrupedes, quæ animal generant, omnes uice brachiorũ crura priora: non tamẽ omniũ crura priora cubitis manibúsq; proportione respõdent, sed quæ multifidæ sunt: hæ præcipue manibus suo digitato pede respondent: hoc enim non sustentandi tantum corporis causa, sed ad plura etiam quasi manu utuntur: quippe quæ & capiant prioribus cruribus & repugnent, quod solidipedes posterioribus faciunt: atque ob id nonnulla ex iis quorum pedes in digitos finduntur, pedes priores quinis distinctos digi

tis habent: posteriores quaternis, ut leones, canes, atque etiam lupi & pan- E
theræ. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque digi-
tos obtinent. Sunt è quadrupedibus quæ sanguine constant, eadémque a-
Multifidæ, πολυσχιδῆ. nimal generant: aliæ multifidæ, quales hominis manus pedésque habẽtur:
sunt enim quæ multiplici pedum fissura digitẽtur, ut canis, leo: aliæ bisul-
Bisulcæ, δισχιδῆ, ἢ δίχηλα. cæ sunt, quæ χηλὰς, id est forcipem pro ungula habeant, ut oues, capre, cerui:
Solipedes, uel solidipedes, μώνυχα. aliæ infisso sunt pede, ut quæ solipedes nominantur, ut equus, mulus. Ge-
nus sane suillum ambiguum est: nam quibusdam in locis sues solipedes gi-
gnuntur, ut in terra Illyriorum & Pæonia, & quibusdam aliis locis. Bisulca
igitur binis fissuris utrinque, id est à parte priore & posteriore diducuntur.
Solipeda eam partem continentem ex toto habent. Omnibus autem ungu
læ in senecta maiores redduntur. Permulta ex bisulcorum numero talum F
habent: solipeda eo carent omnia, excepto asino Indico. Multifidum item
nullum adhuc talum habere cognitum est, sed lynci semitalo quiddam si-
mile: leoni autem tortuosum in anfractum est. Omnia uero quibus datus
est talus, cruribus eum non prioribus, sed posterioribus continent in cruris
Talus, ἀστράγαλος. articulo. Talus autem, ut qui ueluti clauus est, tanquam alienus artus duo-
bus illis interseritur qui articulum ipsum constituunt. Quædam ut mani-
bus utũtur priorum ministerio pedum, ut dictum est, sedéntque ad os illis
admouentia cibos, ut sciuri. Quibus ex rapina uictus quadrupedum, quini
digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni: leones, lupi, canes, & panthe-
ræ in posterioribus quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum de-
pendente. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque di- G
gitos habent, ut modo diximus, quoniam serpere solẽt: scilicet ut unguibus
numerosioribus facilius obrepant ad superiora. Mirum pardos, pantheras,
leones, & similia, cõdito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refrin-
gantur hebetentúrue ingredi: auersisque falculis currere, nec nisi appeten-
do prætendere. Quadrupedibus contrà quàm homini, in prima ætate in-
ferior pars maxima est, tum processu temporis superior crescit, quę scilicet
ea est quæ ab ano ad caput porrecta est. Partes quas homo habet priores,
quadrupedes infra habent supinas: quas autem ille posteriores, hæ pronas.
Et motus omnium quadrupedum per diametrum agitur, quo modo etiã
subsistere solent. Flectunt autem quadrupedes uiuiparæ crura priora con-
trà atque posteriora: & è contrario quàm homo membra inflectat, excepto H
elephanto. Priores enim pedes ante se flectũt, posteriores uero in auersum:
aduersáque inter se habent conuexa curuaturæ crurum suorum. Partem
corporis læuam minus quàm homo absolutam habent & agilem, exce-
pto elephanto.

Interiorum quarundam partium discrimina in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXIX.

IN hoc genere fel quibusdam deesse notatum est: ut ceruo & illi qui prox
uocatur, equo, mulo, asino, uitulo marino, & murium nonnullis. Sunt e-
tiam quæ partim habeant, partim nõ habeant uel in eodem genere, ut mu-
res:

A res:quod idem & homini accidere diximus:aliqui enim fel in iecore habere uisuntur, aliqui carent. Hoc idem ouibus etiam capríſque euenit. Hæc Ariſtoteles. Galenus uero, quæ iecur habent, inquit, iis meatus quidam inſunt, qui bilem recipiant: etſi ueſicam, quæ amaram bilem colligit, non omnibus conceſſerit natura. Lienem biſulca & cornigera habent rotundum, ut capra, ouis, & reliqua omnia: niſi aliqua pro ſua magnitudine auctiorem in longitudinem habeant, ut boues: at multifidis prolixus omnibus eſt ut muri, cani: ſolidipedibus autē medium tenet, & promiſcuus eſt: partim enim latus eſt, partim anguſtus, ut equo, mulo, aſino. Renes atque ueſicam, omnes quæ animal generant, quadrupedes poſſident. In his, quæ ſeuo pingueſcunt, magis quàm quę adipe, in renibus opimandis luxuriant,
B ac omnium præcipue oues: quippe quæ renibus pingui undique obductis, quandoque interennt. Ventris in iis diſſimilitudo eſt: quæ enim cornigera ſunt, altera maxilla dentata, quaternos habent uentris ſinus: (quæ quidem & ruminare dicuntur:) gula enim incipiens ab ore, deorſum tendit ad pulmonem ſeptúmque tranſuerſum: hinc ſe ad uētrem applicat maiorem: qui parte interiore aſper interceptúſq; eſt, ac prope gulæ commiſſuram, ſinum ſibi adnexum habet, quem ex argumento κεκρύφαλον, id eſt reticulum uocāt. Eſt enim uentri extrinſecus ſimilis, intus reticulis capilli mulierum implexis, magnitudine multo quàm uenter minor: hunc excipit omaſum, parte interiore aſperum, cancellatum, cruſtatum, magnitudine reticuli. Abomaſum, uenter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaſo, forma ob-
C longior: cancellis intus & cruſtis multis magnis & leuibus inornatus, mox inteſtinum ſequitur. Cornigera altera maxilla dentata omnia ad hunc modum ſuum habere uentrem certum eſt: ſed differunt inter ſe magnitudine & figura: atque etiam quòd gula uel in medium uentris tendat, uel in latus uergat. At uero omnia dentata maxilla utraque, uentres ſingulos habent, ut canis, ſus, urſus, leo, lupus. iis igitur omnibus ſimplex uentriculus eſt, quē excipit inteſtinum: uerum aliis amplior, ut ſui, ut urſo: aliis arctior, nec multo amplior inteſtino, ut cani, leoni. Cæterorum etiam formæ omnium reſpectu eorum quos modo numeraui, diſtinguuntur: aliis enim uenter ſuillo ſimilis, aliis canino, tam in maiore quàm in minore animalium genere. Sed diſcrimen in iis quoque, magnitudine, figura, corpulentia, exili-
D tatéue oritur: atque etiam ſitu gulæ, quo meatum ad uētrem ducat, & conuio iungat foramini. Inteſtinorum etiam natura utrique illi animalium generi, hoc eſt utrinque dentato, & altera maxilla dentato, ſibi differt magnitudine, craſſitudine, replicamentis. Sunt certe maiora omnia inteſtina non utrinque dentatis, nec immerito: nam ipſa ita dentata omnia ſunt maiora: pauca enim parua in eo genere habentur. admodum nanque paruum inter cornigera nullum eſt. Rectum autem inteſtinum nulli eſt cui non utraque parte dētes. Quibuſdā & appēdices inteſtinorū, ſicuti & auibus nōnullis. Oritur omentū atque dependet ſuperiore ſui parte, in iis quæ utraq; parte dentata ſunt, à medio uētre, quà ueluti quædā ſutura ducitur. Nec ſecus in iis quæ altero dentium ordine carent, à maiore uentre dependet.

Reticulū, Theodorus arſineū quoque uocat. Omaſum, ἐχῖνος. Abomaſum, ἤνυςρον.

Pilorum colorúmque discrimina, & uocum in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXX. E

Omnia fere quadrupeda eadémque uiuipara sunt pilosa, nec hominis modo leuia esse nouimus: partes enim pronæ, contrà quàm hominis, pilosiores sunt: supinę aut glabræ omnino, aut minus pilosæ habentur. Cilium etiam, ut diximus, non ut homo habent in utraque palpebra: neq; pubem, aut alas oppletas pilis. Ipsorum autē quadrupedum pilis intectorum, aliis corpus totum est hirtum: aliis collum hirtius pari undique modo, ut quæ iubam habent: qualis est leoni mari: aliis prona tantum colli parte à capite ad armos usque, ut quæ iubam habent, quàm λοφιὰν dicunt: qualis est equo & mulo. Quadrupedum uilli lanæúe senectute prolixius augentur: quanquam rarescāt fiántque pauciores. Quadrupedibus pilum cadere atq; F subnasci annuum est: quæ molles suapte natura pilos habere solēt, hæc per usum pabuli melioris, duriores incipiunt gerere: contrà autem molliores pauciorésque, quæ duros copiosósq; habuerint, eadem illa scilicet ratione. Aquarum diuersarum usu animalia suos immutant colores: alibi enim cādida, alibi nigra reddūtur. Sunt etiam aquæ multis in locis, quas cum oues biberint móxque inierint, nigros generēt agnos: ut in Assyritide agri Chalcidici Thracię facit amnis quem Psychrum uocant. Et in Antandria quoq; duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiā pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur. Vocē uarie mittit quadrupedum genus quod animal procreat: neque est quod loqui possit, sed proprium id hominis est. Exectorum omnium uox in fœmineā mutatur. G

Iuba, χαίτη.

De coitu partúque, & aliis quæ ad generationem pertinent in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXXI.

Commune omnium quadrupedum est, ut cupidine uoluptatéque rei ueneræ maxime incitentur. Ferociunt fœminæ à partu, mares tempore coitus. Iam equi equos mordent: sternunt equitem atque insequūtur. Sues quoque feri acerrime sæuiūt: dimicāt inter se, mirum in modū armātes sese: simili modo & tauri efferantur, & arietes, & hirci. Qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissidēt, & alter alterum libidinis rabie inuadit: camelus etiam mas sęuit tempore coitus: & elephanti quoque ad coitum efferari solent. Idem feris quoq; euenire apertum est. nam ursi, lupi, leones acrius per id tempus in eos qui accesserint sęuiunt: inter se tamen minus hæc dimicant, quia nullū ex iis gregale est. quin etiam ursæ à suis catulis uehementer ferociunt, ut canes à catellis. Quæ autem non uno tempore, sed sæpius anno coëunt, ut ea quæ cum homine degūt: uerbi gratia canes, sues, ut minus efferētur, facit coitus copia. Omnino fera omnia, aut certe plurima, non ante cū fœminis ad cōmune pascuum ueniūt, quàm tempus sit coëundi: sed cum iam per ætatem licuerit, segregantur mares à fœminis, seorsúmq; pascuntur. Plurimæ quadrupedes pedibus innitendo exercēt uenerem, fœminam scilicet marc superingrediente, admotáq; parte maris supina ad dorsum fœminæ rem peragunt. H

A agunt. Quæ retro urinam mittũt, auersa iunguntur, ut leones, lepores, lynces. Quadrupedes tempore coitus nonnihil humoris suo genitali, tum mares tum etiam fœminæ emittunt, atque admotis ad genitale naribus odorantur: prominet etiam genitale in fœminis cum ad coitum stimulantur. Viuiparorum quadrupedum aliæ imperfectum animal pariunt, aliȩ perfectum. Quæ multifida sunt, fœcundiora sunt: multipara enim id genus animalia sunt: nec tamen partum perficiunt complura: fœtum nanque adhuc recentem alere possunt, auctum iam adeptúmque magnitudinẽ nequeũt: sed cum corpus ad nutriendum non sufficiat, partum emittunt, ut ea quæ uermem pariunt: quædam enim ex iis catulos inarticulatos propemodum pariunt, ut uulpes, ursa, leæna, & alia nonnulla, sed omnia fere cæcos. Sola B inter multipara sus parit perfectos: solipedes & bisulcæ perfectos edunt. Bisulca pauca generant præterquam sues: singulos enim aut binos magna ex parte edunt fœtus. Quæ autem maxima inter animalia sunt, ea singulos pariunt, ut elephas, camelus, equus, & reliquæ solipedes. Quadrupedes in utero gestantur extensis ad longitudinem cruribus & ad aluum suam applicatis. Pinguescunt quadrupedes cum gerunt partũ, comedúntque amplius. omnes autem cum lactentur extenuari solent.

De quadrupedum uictu & ætate. Cap. LXXII.

Pinguescunt uero quadrupeda omnia melius, si præfatigata fame fuerint: & præterea quiete immotionéque. Quadrupedum quæ animal C generant, quæ syluestres eædémque serratæ dentibus sunt, carne omnes uescuntur: (nisi quod lupos aiunt terram quandã cum esuriunt edere: hoc igitur peculiare luporum sit.) herbas autẽ non alio tempore tangunt, nisi cum morbo laborant: quomodo & canes herba ingesta euomunt, atque ita purgantur. Sunt inter quadrupedes feras, quæ uictum ex lacu & fluuiis petant: at uero à mari nullum, præterquam uitulus marinus: sunt in hoc genere fiber, satheriũ, satyrium, lutris, & latax. Cornigera animalia, tam fera quàm urbana, & quibus dentes serrati non sunt, omnia fruge herbáque uescũtur, nisi uehementer esuriant, sue excepto. unum animal digitos habentiũ herba alitur lepus. Bibunt quibus dentes serrati sunt animalia lãbendo: atque etiam nonnullæ ex non serratis, ut mures: quibus autem continui, sorbẽdo, D ut equi, ut boues: ursus neque sorbendo, neque lãbendo, sed morsu. Iumẽta pro aquæ quam bibant usu, suo fruuntur pabulo: & quod minus potum aspernatur, id appetentius pabuli est. In Africa maior pars ferarũ æstate non bibunt inopia imbrium. Ætatem dignosci quadrupedum confirmant, qui in eorum cura sunt constituti, si cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata, ilico in suum redeat locum: hoc enim indicium recẽtioris quadrupedis est: ueteris contra, si diutius rugata maneat cutis. Ætas ueterinorum dentibus indicatur, & dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacunis cum fere XVI annorum existimantur. Vt uero Columella tradit, decimo anno equis tẽpora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canescere, & dentes prominere.

De quadrupedum ruminatione, latitatione, & aliis quibusdam actionibus affectibúsque. Cap. LXXIII. E

RVminant quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea quæ aliquãdo cum hominibus exigunt, ut ceruus. Iacent potissimum cum ruminant omnia: & hybernis præcipue mensibus solent ruminare: septem fere mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur: gregales minus, breuioréq; tempore ruminant, quoniam foris pascuntur. Sunt etiam ex dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures pontici, ut lepores. Ruminantia omnia coagulum habent: etiam inter dentata utrinque lepus. Conduntur nõnulla hyeme, ut hystrices, ursæ. glires etiam latent in ipsis arboribus: itidem & mures pontici. Volutatio solidipedum propria est. Cũ cætera nisi nouella F castrentur intereant, aper unus qua ætate castretur non refert. Omnia denique si dum crescant, castrantur, maiora & elegantiora quàm incastrata euadunt: sed si postea quàm adoleuerunt, & iam incremento constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinẽ potest. Magnas quadrupedes Epirus gignit, excepto asino: sed præcipue boues & canes, indicio sunt 4 boues quæ Pyrrhicæ uocantur. Pusillas bucculas fert regio Phasiana.

Alimenta ex quadrupedibus & eorum partibus uaria. Cap. LXXIIII.

QVæ herbis pascuntur inter quadrupedũ genera, aut tenellis arborum ramis germinibúsue, ea omnia cum hæc abundant nitidiora sunt ac G pinguia, nobísque alendis accommodatiora. Ideóque quibus altior herba pro pabulo est, ea hyeme primóque ac medio uere fiunt gracilia macráque, & succum præstant uitiosum, ut boues: qui procedente tempore fiunt obesiores melioríſque succi: postquam scilicet auctę fuerint herbæ. Quæ uero ex quadrupedibus humiliori herba pasci solent, ut oues, ea primo ac medio uere sunt præstantiores. Capræ æstate prima ac media, cum scilicet plurima fruticibus insunt germina: nam iis auidissime uescũtur capræ. Cuiusque quadrupedis caro deterior est, cum locis palustribus quàm cum editioribus pascit. Et in domesticis ipsis, castratorum caro in suo cuiusque genere præstantissima est, uti ante diximus: pessima uero, tum ad concoctionem, tum nutritionem, tum etiam ad succi bonitatem, senescẽtium H animalium caro. Probatissimum alimentum inter pedestria præstat suilla caro, deinde hœdina, mox uitulina. Agnina uero præhumida lentáque est & mucosa: succúmque gignit pituitosum. A cæteris autem abstinendum suadeo, inquit Galenus, iis qui probum succum procreare studẽt. Caro etenim bubula multum quidem præbet alimẽti, sed quod sanguinem gignat crassum ac melancholicum: præcipue uero taurina. Ouilla caro excrementis abundat, ac succum præstat deteriorem. Caprarum autem caro, præterquam quòd succum præbet uitiosum, acrimoniam etiam habet: & melancholicum gignit succum, præsertim hircina. Leporina caro sanguinem gignit crassiorem, sed qui meliorem procreat succum, quàm aut bubula aut ouilla.

Inter quadrupedes gloria prima lepus, inquit Martial.

A ouilla. Ceruina succum generat uitiosum ac concoctu difficilẽ. Huic proxima est agrestis asini caro, si minor adhuc ætate fuerit & optimo corporis habitu: nam & domestici asini caro melãcholicum succum procreat: sicuti & camelina, uulpina, canina, leporina, & è sue syluestri caro. Et cęterarum quadrupedum caro ipsa quanto suilla in alimenti probitate fuerit inferior, tanto & illarum reliquæ partes quæ excarnes sunt, ut pedes, aures, rostra, suum partibus sunt deteriores. Iecur omnium quadrupedum crassum in cibo præbet succum, tardius permeat & ægre concoquitur: uerùm succum procreat non omnino malum. Et quæ lactent adhuc, si matris lac probum fuerit, eorum iecur boni succi est. At quorum deprauati humores fuerint, aut quæ iam consenuerint, eorum iecur bonum efficere succum nõ potest.
B In omnibus uero, quod συκωτὸν uocatur, eo quòd animal quod mactatur caricis sit saginatum, præstantissimum est, tum ad alia, tum uero ad saporis gratiam: & in iis præcipuum suillum est. E reliquis autem uisceribus, lien neque gustui suauis est: (habet enim in se acerbitatem perspicuam) & succum pręterea gignit uitiosum ac melancholicũ. suillus uero lien non adeo malus est. Pulmo utroque concoctu facilior eo est quo rarior: iecinore tamen longe minus alit, atque quod ex eo gignitur alimentum, pituitæ magis naturam habet. Cor ad concoctionem item difficile est: uerum si rectè conficiatur, alimentum gignit neque exiguum, neque quod malũ succum efficiat. De renibus inter sanguineorum glandulas diximus. Venter, uterus & intestina quadrupedum, ipsa carne duriora sunt, ideóque concoctu diffi-
C ciliora: quòd si rite concoquantur, succum gignunt, qui non omnino inculpatus sit, sed frigidiorẽ, crudioremque, & qui tempus prolixius desideret, ut ex eo probus fiat sanguis: minus quoq; alunt quàm caro ipsa. uulua eiecto partu melior est quàm edito. Quadrupedum testes concoctu sunt difficiles malíque succi, ut qui uirosum quiddam sapore referãt. Caudę duriores sunt, uerum ob frequentem earum motum, minimum habent excrementi. Aurium cartilago in uigentibus saltem ætate animantibus, & sicca est, & minime nutrit. Earum cutis tenuis aridáque est: ægre item concoquitur, & paucissimi nutrimenti est. In quadrupedum lacte non parua reperitur differentia: siquidem boum lac, ut Galeno uidetur, crassissimum est & pinguissimum: casei butyríque habet plurimũ, ualentius nutrit. Mi-
D nime uero pingue camelinum est: liquidissimum quoque & seri multũ habet, imbecillius dat alimentum, & aluum ciet: mox equinum liquidissimũ miniméque pingue est: postea asininũ. Caprinũ mediocriter crassum est: ouillũ crassius illo est. Plinius uero de lacte hæc prodidit: maxime alit quodcunque humanum, mox caprinum, dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis, magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum: bubulum medicatius: aluus enim maxime soluitur bubulo. Ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. Aluum minus tẽtat lac caprinum, inquit Dioscorides, quoniam pecus hoc adstringẽtibus pabulis fere utitur: & inde quoque stomacho idoneum est. Ouillũ uero dulce, crassum & præ-

pingue,non uſqueadeo ſtomacho utile. bubulũ aſininúmque & equinum E
aluum cient magis. Minus inflat lac quodcũque decoctum: & omnino innocentius eſt decoctum, præcipue cum calculis marinis. Medicamentoſæ partium & excrementorum uires earúmque diſcrimina, explicata in ſanguineo animalium genere ſunt.

De quadrupedibus uiuiparis multifidis,& primo de elephanto. Cap. LXXV.

GEneris quadrupedum quæ animal gignunt,plura quidem genera intelliguntur,ſed nullis fere notata nominibus,niſi quòd ſingularũ ſpecierũ nomina habentur,ut leonis,equi,cerui,canis, reliquorúmque ad hũc modum. Seorſum igitur eorum naturam ſingillatim conſideremus neceſ- F
ſarium eſt,ut differentias quæ cuique animalium generi conueniant accipiamus,à multifidis exorſi. In quadrupedũ genere maximum eſt elephas, proximúmque humanis ſenſibus, idémque multifidum. Elephanto oculi quanuis magni habeãtur, minores tamen ſunt quàm pro corporis magnitudine. Promuſcidem pro nare gerit:atque hanc partem ſortitus eſt præ cæteris animalibus peculiarem,prolixam adeo,ut ad terram pertingat,& ualidam,gracilem tamen pariter & mollem,aptámque ad flectendum. Eius uero uſus idem qui manus:ea nanq; cibos tam ſiccos quàm humidos colligit,capit & in os perinde ac manu admouet ſolum animantium omnium: & arbores quoque eadẽ proſternit. Et quoties immerſus per aquam ingreditur,ea ipſa edita in ſublime reflat atque reſpirat:adũciuſcula parte ſui po G
ſtrema naris hęc eſt,ac cartilaginea,& proinde rigidiuſcula. Dẽtes illi utrinque quatuor intus,quibus conficit cibum atque in farinæ ſpeciem mollit. Duo præterea prominent grandes,quos mares grandiores reſimatósq; ha- 1
bent: fœminæ minores,& contra quàm mares:uergũt enim deorſum proníque deuiant. Statim cum natus eſt elephantus, dentes habet: quanquam grandes illos non ilico perſpicuos obtinet: & candore dentium intelligitur iuuenta. Decidunt elephanto dentes iſti grãdiores, & renaſcuntur quibuſ- 2
dam temporum interuallis. Et deciduos caſu aliquo uel ſenecta defodiunt: hoc ſolũ ebur eſt:cætero & in iis quoque,quod corpus intexit uilitas oſſea. Linguam perquam exiguam habet elephas, atque interius poſitam quàm in cæteris ſit,ita ut uix eam uidere poſſis. Mammas duas quidẽ,& papillas H
item duas,uerum non in pectore habet,ſed paulo citra ſub armis:quæ tam mari quàm fœminæ perexiguæ ſunt,nec pro corporis uaſtitate, ita ut eas à latere conſpicere propemodum nequeas. Crura habet priora multo poſterioribus lõgiora: & malleolos poſterioribus imis cruribus poſſidet paruos. Pedes habet,ut dictum eſt,multifidos, & digitos numero quinque indiuiſos leuitérque diſcretos: & ungues omnino nõ ſunt, ſed ungulis potius 3
ſimiles. Flectit hic ſuos poſteriores poplites modo hominis:ut uero Solinus ſcribit,ſuffragines flectere nequit. Nequit certe præ nimio põdere,utrũque in latus ęquilibrio quodã uergere,ſed aut lęuo incubat aut dextro:atque eo ipſo habitu requieſcit. Genitale habet ſimile equo,ſed paruũ,nec pro corpo ris

προβοσκίς.

Atq; hæc pars haud improprie appellatur manus, Plini⁹

Ebur.

A ris magnitudine. Testes itē nō foris cōspicuos, sed intus cōditos habet: quo circa initum celerius agit. Vt in quadrupedū genere, elephas minime hirtus est: & setarū certe, ut inquit Plinius, nullum illi tegumentū: ne in cauda quidē præsidium abigēdo tædio muscarum, sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extēti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc iis pro cauda, pro iuba, pro uillo est. Durissimū dorso tergus est, uentri mollius. Viscera illi suillis proxima, sed maiora: iecur enim quadruplo maius bubulo est: & reliqua pari ratione, excepto liene: hic enim minor ex proportione est. Iecur sine felle est: inciso tamē, parte qua fel adhærere solet, humor felleus effluit plus minus. Fel ad pectus habere traditur à nōnullis: Galenus, Huic, inquit, uesi-
B ca bilis iecori adhæret, magnitudine ad uisceris rationem. Intestinum per-
4 amplum est, equino simillimum: ita tamē sinuosum, ut aluos habere quatuor uideatur. In hoc etiam cibus recipitur: nullum enim conceptaculum
5 cibi separatum adest. Gratissimas in cibatu palmas habent: quanquam & truncos edunt, & lapides deuorant. Elephanti solitudines petunt coituri, sed præcipue secus flumina, & quà pasci cōsueuerunt: est enim hoc animal uti mox explicabimus, sua natura simul terrestre & palustre. Incipit autem coire tam mas quàm fœmina ante annum ætatis uicesimū. Fœmina enim incipit coire aut duodecimo cum celerrime, aut quintodecimo cum lentissime. Mas quinque aut sex annos natus superuenit ineūte uere: & coit quinis, non amplius, in anno diebus. Coitum triennio interposito (uel uti aliis *Anno decimo Solinus & Plinius.*
C placet, biennio) repetit mas. Quam grauidam reddidit, eandem præterea tangere nunquam patitur. Ad coitum efferari solent elephanti, adeo ut plu ribus incommodis homines afficiant: mitigari pabuli copia narrantur. Ferendi uteri tempus, alij annum & sex menses, alij biennium, alij triennium statuunt. Causa quam ob rem incertum hoc sit, quòd nō pateat coitus. Decem annis gestare in utero uulgus existimat: Aristoteles biennio. Parit posterioribus cruribus subsidens innitēnsque, & manifesto cum dolore: parit in uere. Parit autem singulos: uniparum nanque est. nec amplius quàm semel gignere tradūt Plinius & Solinus. Fœtum magnitudine bimestris aut trimestris uituli edit: uel, ut aliis placet, uituli anniculi, aut porci ætatis integræ. Pullus statim cum natus est, cernit & ambulat. Citra nares ore ipso *In quibusdam exemplaribus Plinianis hæc non habētur.*
D uocem elidit spirabundam, quemadmodum cum homo simul & spiritum reddit & loquitur: at per nares simile tubarum raucitati sonat. Elephantus dum in syluis uersatur, ferocissimus est: at mansuefactus, omnium ferarū mitissimus & placidissimus euadit. Facillime autem omnium mansuescit:
6 ac permulta officia & eruditur, & quasi intelligit. Valet sensu atque memoria, & reliqua sagacitate ingenij excellit. Elephanti pugnant inter se uehementer, & dentibus alter alterum ferit: qui autem uictus fuerit, adeo animum amittit, ut ne uocem uictoris toleret. Propter fœminas tamen nunquam dimicant: nulla enim nouerunt adulteria. Sunt apud Indos in usu rei bellicæ non solum mares, sed etiam fœminæ: uerū fœminæ pauciores sunt, & longe minores. Differunt inter se elephantes mirum in modum robo- *Minores, Theodorus timidiores dixit, ἐλάττονες.*

re atque animo. Duo nãque ſunt eorũ genera. Nobiliores indicat magnitu- E
do: minores nothos dicunt. Indicos elephantos Mauri timent, & quaſi par-
uitatis ſuæ conſcij aſpernantur ab iis uideri. Elephantem alij annos ducen-
tos uiuere aiunt, alij trecentos: & alij mares annos ducẽtos uiuere, alij cen-
tum & uiginti aiunt: fœminas etiam fere totidem, ſed florere ætate circa
ſexageſimum narrant. Hyemis ac frigoris impatiens hoc animal eſſe dici-
tur. Amat amnes: & quanquam non fluuiatile ſit, tamen riparium dici 7
poteſt. Incedit etiam in aquis, & eatenus progreditur, quatenus eius pro-
muſcis ſuperat: reflat enim per eam, & ſpiritum accipit & reddit: ſed natare
ſatis pondere ſui corporis non poteſt. Elephantos cæteris malis immunes
eſſe aiunt: inflatione autem alui acrius infeſtari. Ægrotant etiam ſi come-
dant terrã, niſi ea frequenter utantur: nam ſi frequenter, nihil ſentiunt ma- F
li. Lapides etiam interdum deuorant, ut diximus, & truncos necnon fluore
tentantur. Odorem muris uel maxime fugiunt: pabula etiam quæ à muſcu
lis contacta ſunt, recuſant. Mortem ſuam præſentiunt, ſicuti & olores. Eſt
elephantus animalium humanis ſenſibus proximum: quippe intellectus il
lis ſermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorúmque quę didicere
memoria, amoris & gloriæ uoluptas: imo uero, quæ etiam in homine ra-
De elephanti in homines clementia uide Solinum & Plinium. ra, probitas, prudentia & æquitas: religio quoque, ut prodidere authores,
& magna docilitas. Et hæc quidem ueſtigia morum animi humani in hoc
cernuntur animali. Elephantes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines & in
Mauritania. Ferunt etiam Æthiopes & Troglodytæ, ſed maximos India.
Boues lucæ. Elephantes Italia in Lucanis primum bello Epirotico uidit: & boues lucas G
inde dixit. Elephantorum dentibus ingens pretium, uim adſtringẽdi ob-
tinent: eorum ſcobe impoſito paronychia ſanãtur. Ita Dioſcorides. Plinius
uero, Ramentis, inquit, eboris cum melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in fa-
cie, ſcobe paronychia tolluntur. Elephanti ſanguis, præcipue maris, fluxio-
nes omnes, quas rheumatiſmos uocant, ſiſtit. Proboſcidis tactu, capitis do-
lor leuatur: efficacius ſi & ſternuat. Dextera pars proboſcidis cum lennia
rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & iſchiadicis pro-
deſt. iecúrque comitialibus morbis.

1 De dentibus hiſce, ao dentes dicendi ſint, an potius cornua, uide Pauſaniã io Heliacis, & Oppiaoũ De ueoator. lib. 2. 2 Decimo quoque anno, ut refert Ælianus. quo pacto dentes etiam defodiant, idem narrat. 3 Indiuiſos leuitéſque diſcretos, H τὰ ϖρὶν οὐ διαπτύλας ἀδιαρθρότερα. Plinius informes dixit. 4 Hinc Plinius ueotres elephanto quatuor eſſe dixit. 5 De elephanti paſtu & potione Ariſtoteles lib. 8. hiſtor. animalium. 6 Quo pacto uenatu capiantur elephanti, & quomodo domẽtur atque manſueſcaot, oſtendunt Ariſtoteles lib. 9. hiſtor. animalium, & Strabo lib. 14 & 16, & Solinus. 7 Philoſtratus de Appollonij uita, lib. 2. tria prodidit elephantorum geoera: paluſtrium, mootanorum & campeſtrium.

De ſimiarum generibus. Cap. LXXVI.

Simia, πίθηκος. CORporis figura ſimiarum genera perfectam hominis ſimulationẽ cõ-
tinẽt, inquit Plinius. Conueniunt certe cum homine plurimum ſua fa
Simiarum uulgus. cie ſimiarum uulgus. Eſt enim hoc genus, inter omnia ſimiarũ genera ho-
mini ſimillimum: facies nãque iis rotunda eſt: & aures, nares dentéſq; tam
primores,

A primores, quàm maxillares hominis more habent: natura tamen in iis

- naréſque à fronte remiſſas

Contudit, & rugis peraraüit anilibus ora.

Cilium etiam cum cæteræ quadrupedes non in utraque palpebra habeât, ſimiæ habent: quanquam prætenue ac prolixius, potiſſimum in inferiore. Collum itē ut homini breue. pectus habet omnium quadrupedum latiſſimum. In pectore quoque binas mammarum papillas: & brachia hominis modo, ſed hirtiuſcula, quæ & ipſa & pedes, ut homo inflectūt: hoc eſt ita ut circunferentiæ membrorum utrorumque obuerſæ inter ſe adducātur. Ad hæc manus, digitos, ungues homini ſimiles: & pollex iis quoque & articuli, ut homini: uerum omnia rudiora efferatioráque, - Vt eædem

B Diſſimiles homini poſſent ſimiléſque uideri.

Pedibus paulum differunt: ſunt enim ut manus prælongi: & digiti ut manus conſtant, medio longiore: & ueſtigium palmæ ſimile faciunt, atq; iiſdem & ut pedibus & ut manibus utuntur: inflectúntque eoſdem perinde ac manus: &, ut paucis dicā, pedes manibus habent ſimiles, & quaſi ex manu pedéque conſtitutos: & calcis poſtremum ad pedem, reliquæ autē particulæ ad manum facile referuntur. Lacertos & fœmora habēt breuia proportione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum qui emineat nullum habēt: ſed durum quiddā continetur loco umbilici. Partem corporis ſuperiorem multo minorem habent quàm inferiorem, uidelicet more quadrupedum: quinarij enim fere ad ternarium ratione conſtat. Degunt plus tēporis pro-

C næ quadrupedū more quàm erectæ. Carent natibus, utpote quadrupedes: priuatæ cauda ſunt, utpote bipedes: exigua enim cauda omnino ineſt, quatenus nota ſolum habeatur. Genitale fœminę, mulieris eſt: mari potius canis quàm hominis. Partes interiores humanis ſimiles continent. Simia animal ad omnia imitanda habile eſt: & omne quod corpore agitur, ſi doceatur, facile diſcit, & idipſum actione repræſentat, ſaltat, tibia canit: denique adeo uariū natura animal eſt & multiplex, ut ad omnē actionē ſeſe uerſet. Apud Indos ſimiarum quoddam genus rufum eſt, quod in urbes nō adducitur: quippe quod ueneris libidine adeo inflāmatur, ut ad muliebrem ſexum furiat. Has itaque ſi quando deprehendunt, ſtatim interficiunt Indi. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Geſtant catulos, ut quos

D immoderate amant, magnáque ex parte complectendo necant: quo fit ut catulos facilius amittant, quos impendio diligunt, & ante ſe geſtant: quoniam neglecti pone matrem ſemper hærent: ex binis nanque, quos fere parere ſolēt, alterum amant, alterū uero negligunt. Pro uoce ſtridor quidam iis eſt. Poſt hominem nullum animal præter ſimiam ὑδεπλοκίᾳ uexatur:

1 omentum enim illi omnium quadrupedum maximum eſt. Sunt & alia ſimiarum genera: nempe cercopitheci caudas habent: hæc ſola diſcretio eſt

2 inter prius dictas. Cercopithecos generat Æthiopia nigris capitibus, pilo aſinino, & diſſimiles cæteris uoce. Megaſthenes author eſt, cercopithecos in India apud Praſios gigni maximis canibus maiores: & totos albos pręter faciem, quæ nigra eſt (quod aliis contra euenit) caudis longis ſupra duos cu

Cercopithecus. *Celphus.* *Cephus.*

Caniceps. bitos: & præterea mitissimos. caniceps etiam (sic enim cynocephalum uo- E
Cynocephalus co) è numero simiarũ, & eadem forma qua simia est: sed maior ualidiorq́;,
& facie, caninæ similior, unde & nomen accepit: adhæc moribus ferocio-
ribus est, & dente robustiore, caninóque propiore. Ad saltum uiolenti sunt
cynocephali, feri morsu, nunquam ita mansueti, ut non sint magis rabidi:
Simia cynoce- in Æthiopiæ partibus frequẽtissimi. Cynocephalorum plura sunt genera.
phalo similis. Sunt & cynocephalis similes quædam, rostro scilicet porrectiore, & quæ 3
Χοιροπίθηκος, dentes caninos, quos κυνόδοντας uocamus, habent prominentiores. Hæ uix
Simia porca- binis cruribus erectæ insistunt ut aliæ, tãtum abest ut ita incedere aut cur-
ria. rere possint. Inter simias habentur & sphinges, uillosæ comis, & pilo fusco:
Sphinx. mammis in pectore prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuio-
Sphingium. nem. Æthiopia has generat. Cõdunt in thesauros maxillarũ cibum sphin- F
Satyrus. giorum & satyrorum genus: mox inde sensim ad mandẽdum manibus ex-
primunt. Sunt etenim inter simias, & quas uocãt satyros facie admodum
Callitriches. grata gesticulatis motibus inquietæ. natura his mitissima. Callitriches to-
to pene aspectu à cæteris differunt. In facie barba est. cauda primore parte
lata. Has capere non est arduum, sed proferre rarum. hoc enim animal ne- 4
gatur uiuere in alio, nisi in Æthiopico quo gignitur cœlo. Et quemadmo-
Simia marina. dum in terra, sic etiam in mari aliquod est simiarum genus, quod delphino
medicinam in morbo affert. In mari rubro, aiunt, simia est, non piscis qui-
dem illa, sed bestia cartilaginea, & uelut squamarum expers: eáque ipsa nõ
magna, colore & aspectu terrenæ simiæ: non pisceo tegmine, sed ueluti te-
studinis cortice uestitur. Eadem similiter atq; terrestris resima est: reliquũ G
corpus instar torpedinis latũ est, ut dicas auem esse alas explicantem. Cum
natat, uolare uidetur. maculis quibusdam distinguitur.

1 Simiarum genera. Tria tãtum genera notat Oppianus, sicut & Aristoteles. 2 κῆβος, cebus est apud Aristotelẽ, simia gerens caudam. Inter monstra Æthiopiæ censetur cephus apud Solinum: & cephus apud Plinium, quem Pompei Magni ludi primum ostenderunt Romæ ex Æthiopia: cuius pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere similes. Hoc animal postea Roma non uidit. Cepum etiam refert Aelianus rostri forma cynocephalo similem, magnitudine canis Erythriensis, colore perquam uario. Sunt apud Indos, inquit Plinius, simiæ toto corpore candentes. 3 In hoc forsitan genere est, qui χοιροπίθηκος ab Aristotele uocatur, id est simia porcaria, cui rostrum simile habet chameleon. 4 Quibus artibus capiantur simiæ, explicant Plinius, Solinus, Diodorus & Strabo, aliíque nonnulli.

H

De canibus. Cap. LXXVII.

Canis, κύων. EX iis quę nobiscum degunt canes sunt, atq; hominibus fidelissimi. Soli dominum nouere: & ignotum quoque si repente ueniat intelligunt: soli nomina sua, soli uocem domesticam agnoscunt. Itinera quanuis longa meminere: nec ulli præter hominem memoria maior. In uenatu sagacitas & solertia præcipua est. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Dẽtes canibus serrati sunt: ex quibus qui canini uocantur, decidunt sicuti & homini, idq́; quarto ætatis mense: & præter caninos illos nulli mutãtur. unde fit, ut diuersa sit authorum sententia: alij enim cum hos mutari uiderint, cęteros quoque pari ratione mutari existimant: alij, quòd duos tantũmodo mu

tant,

A tant, negant omnino ullos mutari, cum eos paucos reperire difficile sit. uerum hoc propterea latet, quia non ante decidunt, quàm alij intus enascantur. Iuuenibus dentes candidi & acuti: ætate prouectis nigriores atque obtusi: indéque fit, ut ætas uetustiorum recentiorúmque canũ dentibus iudicetur. Mammas gerit canis, nec in pectore, ut homo, nec in fœminibus, ut ouis, sed in uentre. caudam sub aluum flectunt, qui degeneres sunt. Pedes priores quinis distinctos digitis habet canis: posteriores quaternis. ungues canibus recti, præter eum, qui à crure plerisque dependet. Venter cani paruus, & qui non multo amplior sit quàm intestinum, sed quasi intestino similis, intus leuis. Inferior intestini pars arctior est: ideóque uehemẽti nixu, nec sine cruciatu eam partem leuat excremento. Ætas canum, ut modo di-
B ximus, dentibus iudicatur: sed & senescentibus uox grauior redditur. Coeunt canes aliorum more retro mingentium: diutiúsque in coitu ligati cohærẽt, etiam inuiti. Canes tam mares quàm fœminæ anniculi magna quidem ex parte coeunt, sed nonnunquã mense octauo, quod magis fœminæ euenit quàm mari: nonnullæ canes & semestres coitum patiuntur. Indiciũ in fœminis in mammis apparet, cum ætatem coëundi iam habent: fit enim perinde ac in hominibus tumor in papillis mãmillarũ, & ueluti cartilago quædã consistit: sed difficile id perceperis, nisi habeas usum rei: carẽt enim hæc indicia magnitudine. hoc igitur fœminæ euenire certũ est: mari nihil eiusmodi accidit. Tẽpus quo toto fœmina libidine tenetur, diebus quatuordecim magna ex parte describitur: uerũ nõnullæ etiã ad sextũdecimum
C pruriunt. Canes non per totã coeunt ætatẽ, sed usq; ad quendã ætatis uigorem: ad annos enim duodecim magna ex parte & coeunt & implẽtur. uerum iam aliquibus tum fœminis tum maribus uel annũ octauũ & decimũ, atq; etiam uigesimũ natis, facultas nõ defuit prolifici coitus. Laconicæ coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminę. Hęc Aristoteles: Columella uero, Nares, inquit, in uillatico & pastorali canum genere iuueniliter usq; in annos decem progenerant. Post id tempus ineundis fœminis nõ uidentur habiles: quoniã seniorum pigra soboles existit. Fœminæ concipiunt usq; in annos nouem: nec sunt utiles post decimum. Canes etiam cum alienigenis coire apertum est. In Cyrenensi agro, (uel apud Gallos, uti Plinius refert) lupi cum canibus coeunt. & Laconici canes ex uulpe & cane generãtur. Im-
D pletur canis uno initu, quod in furticiis maxime constat initibus: implent enim qui semel inierint. Gerit uterũ diebus fere sexaginta & uno aut duobus, aut ad summũ tribus: nec minus quàm sexaginta diebus. Quòd si quid celerius prodierit, educari ac perfici nequit. Cũ peperit, rursum sexto post mense, nec citius, coitu impletur. Catulos parit articulatos quidem, sed cæcos: nec ante duodecimum diem uisum recipiunt. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habẽt catulos: nec omnes totidẽ diebus. Sunt quæ duobus & septuaginta diebus uterum ferant, quarum catelli quatuordecim diebus luce carent. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere: si gemini, decimo: idémque in singulos adiici, totidémque esse tarditatis ad lucem dies. Quò largiore alũtur lacte, eò tardiorem uisum acci-

Huius rei causam inuestigat Alexãder Aphrodiseus in problematum lib. primo.

Pregnantes solent esse canes, inquit Varro, ternos menses.

Catuli, inquit Varro, diebus uiginti uidere incipiunt. piunt: non tamen unquam ultra uicesimum primum diem, nec ante septi E
mum. Optimus in fœtu qui nouissimus cernere incipit: aut quem primum
fert in cubile fœta. Primos mares pariunt caniculæ: in cæteris alternant. Ca
nes fœminæ à catulorum partu uehementer ferociunt, & canire tum dicũ
tur, quod Græci σκυζᾶν uocant. Et tantundem etiam temporis canire putan
tur dum catelli luce carent. Parit canis duodecim cum plurimum, sed ma
gna ex parte quinque aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est,
quod tamen prodigium putant, sicut omnes mares aut omnes fœminas gi
gni: Laconicæ magna ex parte octo pariunt. Lac ante diebus quinque q̃
pariant, fœminę habent magna ex parte: uerum nonnullis etiam septẽ die-
bus anticipat. Genus canum Laconicũ post coitum diebus triginta habere
lac incipit: utile statim ut pepererint, est. Crassum inter initia omnium est: F
deinde processu temporis tenuius redditur: crassius canum quàm cætero-
rum animalium lac est, excepto scrofæ ac leporis. Crus mares tollentes
mingunt, magna ex parte quidem sexto mense ætatis: sed nonnulli uel se-
rius, octauo scilicet mense id faciunt: atque etiã maturius quàm sexto: idq;
signum est cõsummati uirium roboris. Quod autem simpliciter dixerim,
cum coire incipiunt, tollunt. Fœminę omnes considentes mingunt: uerum
in hoc etiam sexu nonnullæ crure elato minxerunt. Viuunt canes maxima
quidem ex parte ad annos quatuordecim: sed nonnulli uel ad uiginti pro-
trahunt uitam. Viuũt Laconici, inquit Plinius, annis denis, fœminæ duode
nis: cætera genera quindecim annos, aliquando uiginti. Canes tribus præ- 1
cipue laborant uitiis, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem: intereũt G
canes hoc morbo, & quæ morsa sunt omnia: solus homo non absque mor-
tis quoque periculo euadit. Angina etiam interimit. Et podagra tẽtati pau-
Λύττα, rabies. ci euadere possunt. Rabies canum Syrio ardente homini pestifera: ita mor
sis lethalis aquæ metus. Quapropter obuiam itur per triginta eos dies gal-
linaceo maxime fimo mixto canũ cibis: aut si præuenerit morbus, ueratro.
Canum plura sunt genera, quibus nomina fere regiones dedere, ut Laco-
nicum, Salentinum, Molossicum, Arcadicum, Indicum, Britannicum, Me- 2
litense. Quanquam & aliqui à nutritoribus appellantur, ut Castorij, Me-
Laconici canes. nelaides. Laconicis catellis nares porrectæ longius: ideóque olfactu ualent.
Coit Laconicum genus mense suæ ætatis octauo: & crus iam circa id tem-
pus attollentes nonnulli urinam reddunt. Gerunt Laconicæ uterum sexa- H
genis diebus, aut uno uel altero plus minúsue, uti modo diximus: & post
coitum diebus triginta habere lac incipiunt. Magna ex parte octo pariunt:
coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminæ. Sũt ex his quæ ex cane & uul
Alopecides. pe procreantur, alopecides dictæ. Et peculiare generis Laconici est, ut cum
laborarint, coire melius quàm per otium possint. Viuit in hoc genere mas
ad annos decem, fœmina ad duodecim: fœminæ enim in hoc genere, quia
Sagaciores, εὐφυέστεραι. minus laborant quàm mares, uiuaciores maribus sunt. In hoc quoque ge-
nere fœminas sagaciores esse quàm mares apertum est. In canum generi-
Canis uillatic⁹ domesticus. bus triplex ratio est: nanque unum genus aduersus hominum insidias eli-
gitur: & id uillam quæque iuncta sunt uillæ custodit: uillaticũ appellamus.
At alterum

A At alterum propellendis iniuriis hominum ac ferarum: & id obseruat domi stabulum, foris pecora pascentia, pastorale uocamus & pecuarium. Tertium uenandi gratia comparatur. Villaticus eligendus est amplissimi corporis, uasti latratus canorique, ut prius auditu maleficum, deinde etiam cõspectu terreat. Niger potius eligendus quàm albus aut uarius: siue enim luce clara fur aduenerit, terribilior niger conspicitur, siue nocte, ne conspicitur quidem propter umbrę similitudinẽ. Probatur quadratus potius quàm longus aut breuis, capite tam magno ut corporis uideatur pars maxima, deiectis & propendentibus auribus nigris uel glaucis oculis acri lumine radiantibus: amplo uillosóque pectore, latis armis, cruribus crassis & hirtis: cauda breui, uestigiorum articulis & unguibus amplissimis. Hic erit uilla- *Pastoralis.* *Pecuarius.* *Villaticus.*

B tici canis status præcipue laudandus. Mores autem neque mitissimi, neque rursus truces: quòd illi furem quoque adulantur, hi etiam domesticos inuadunt. Satis est seueros esse nec blandos, ut nonnunquam etiam conseruos iratius intueantur: semper excandescant in exteros. Maxime autem debẽt in custodia uigilaces conspici, nec erronei, sed assidui & circunspecti magis quàm temerarij. Nam illi nisi quod certum compererunt, non indicãt: hi uano strepitu & falsa suspicione concitantur. Nec multum refert an uillatici corporibus graues & parũ ueloces sint: plus enim cominus & in gradu, quàm eminus & in spatioso cursu facere debent. Nam semper circa septa & intra ædificium consistere, imo ne longius quidem recedere debent. Satísque pulchre funguntur officio, si & aduenientem sagaciter adoriũtur,

C & latratu conterrent: uel si constantius appropinquantem uiolenter inuadunt. Atque hæc de domesticis custodibus: illa de pastoralibus. Pecuarius canis neque tam strigosus aut pernix debet esse, quàm qui damas ceruósq; & uelocissima sectatur animalia, nec tam obesus aut grauis quàm uillę horreíque custos: sed & robustus nihilominus, & aliquatenus prõptus ac strenuus: quoniam & ad rixam & ad pugnam, nec minus ad cursum comparatur: cum & lupi repellere insidias, & raptorem feram consequi fugientẽ, prædámque excutere atque auferre debeat. Quare status eius longior productiórque ad hos casus magis habilis est, quàm breuis aut etiam quadratus: quoniam, ut dixi, nonnunquam necessitas exigit celeritate bestiam cõsectandam. Cæteri artus similes uillatici canis æque probantur. Colore eli- *Canis pecuarius.* *Pastoralis.*

D gatur albus potius quàm aut niger aut uarius: quoniam hic est feræ dissimilis, magnóque opus interdum discrimine est in propulsandis lupis subobscuro mane, uel etiam crepusculo: ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem feriat pastor. Huic quadrupedi neque fœminę neque mari, nisi post annum, permittenda uenus est: quæ si teneris conceditur, carpit & corpus & uires, animósque degenerat. Hæc Columellæ sententia est. Duo canum genera M. Varro prodidit, unum uenaticum, & pertinet ad feras bestias ac syluestres: alterum quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorem. Hi facie debent esse formosi, magnitudine ampla, oculis nigrantibus aut rauis, naribus congruentibus, labris subnigris aut rubicũdis, neque resimis superioribus, neque pendulis subtus: mento suppresso, & ex eo ena- *Canis uenaticus.* *Pastoralis.*

tis duobus dentibus dextra & sinistra paulo eminulis superioribus, directis E potius quàm brochis, & acutis, quos habent labro tectos: capitibus & auriculis magnis ac flaccis, crassis ceruicibus ac collo, internodiis articulorũ longis, cruribus rectis, ac potius uaris quàm uaciis, pedibus magnis & altis, qui ingredienti ei dissplodantur: digitis discretis, unguibus duris ac curuis. talo nec ut corneo nec nimium duro, sed ut fermentato ac molli: à fœminibus summis corpore suppresso: spina neq; eminula neq; curua, cauda crassa, latratu graui, hiatu magno, colore potissimum albo: præterea fœminas uolunt esse mammosas, æqualibus papillis. Venatici canum generis nõ eadẽ est omniũ species, iidémue mores: sed ut præclare cecinit Gratius,

Venaticus canis.

Mille canum patriæ, ductíque ab origine mores
Cuique sua. - Siue indomitos uehementior hostis F
Nudo marte premas, seu bellum ex arte ministres.
- Magna indocilis dat prælia Medus.
Arma negant contrà, martémque odere Geloni,
Sed natura sagax, Perses in utroque paratus.
Sunt qui Seras alant genus intractabilis iræ.
At contrà faciles magníque Lycaones armis.

Medi canes. Geloni canes. Perses canis. Seres canis. Lycaones.

Britannici non specie tantum & decore, quantum uiribus pollent, & taciturna solertia. Athamania canis, Acyrus, Pherea, Acarnan, uersutæ omnes,
- Et quæ subière pericula furto.
Ætolica multo clangore feras insequitur. Sicambri uelocitate præstant: ita & Petronij, & præterea inuestigandarum ferarum sagacitate: sed quæ cum G multo fiat latratu. Canis Vmber naris quidẽ sagacitate ualet, sed imbellis est. At Hircani (quos & Indicos uocãt) ex paterno semine ferocissimi: Indicos enim canes ex tigride & cane gigni confirmant: uerum non statim, sed ex tertio coitu natos educant Indi: primo enim & secundo fœtu beluinos adhuc catulos procreari aiunt. Alligantur canes locis desertis: & nisi belua incensa libidine sit, sæpe lacerantur. Forma quoque differunt uenatici canes: est enim ex his genus quoddam

Britan. canes. Athamania canis. Acyrus. Pherea. Acarnan. Aetolica. Sicamber. Petronius. Vmber. Canis hircan⁹. Indicus.

Seu Lacedæmoniæ natum, seu rure molosso
Elegeris, promptum ac strenuum: & qui sit
- Cursu facilis, facilísque recursu:

corpore longo ac robusto, capite leui, pulchris oculis, cœruleis, splendenti- H bus, rostro porrectiore, dentibus eminulis, acutis: auribus paruis mollibúsque, tenuibus & ueluti membraneis: collo lõgo, pectore amplo robustóq;, cruribus gracilibus, altis, rigidis: coxis diductis, prioribus pedibus minoribus: latis armis, costarum ordine in obliquum magis tendente, &

Qui sensim rursus sicca se colligat aluo:

lumbis amplis & bene carnosis, sed minime obesis, cauda gracili, prælõga. In hoc uenaticorũ canum genere sunt, quibus ceruos, dorcadas, leporésque prosequimur: ut qui Petronij uocãtur, & Sicambri, & quã Vertrahã uocãt. Hanc elegãtissimo carmine depinxit Gratius poëta. -Te leue si quà
Tangit opus, pauidósque iuuat compellere dorcas,

Petroni⁹ canis. Sicamber. Vertraha.

Aut

A Aut uersuta sequi leporis uestigia parui,
Petronios (sic fama) canes uolucrésque Sicambros,
Et pictum macula uertraham delige falsa:
Ocyor affectu mentis pinnáque cucurrit:
Sed premit inuentas, non inuentura latenteis
Illa feras, quæ petroniis bene gloria constat.

Hæc Gratius. E uenaticis autem canibus quibus tauros uenamur, suésque syluestres atque id genus ferocia animalia: iis corpus robustius est, & pilis hirsutius, nares simæ magis, aspectus trunculétior, fronte & superciliis prominentibus, oculis acri lumine radiantibus, dorsum amplum: nec sane uelox hoc genus est. Tertium uenaticorum genus, Britanni agasæum *Agasæum.*
B uocant: strenuus generosúsque hic est, uerum prædictis longe minor: magnitudine potius ignobilioribus hisce canibus, qui sub mẽsis in ædibus nostris aluntur æqualis, gibbus, strigosus, hirsutus, aspectu oculorum ignauo, unguibus duris rigidísque, dentibus iis qui canini uocantur, magnis, naris sagacitate in peruestigandis ferarum uestigiis cæteros omnes facile superat. Tuscos canes uocat Aurelius, *Tuscus canis.*

Forma quibus licet obsita uillo,
Dissimilésque habeant catulis uelocibus artus,
Haud tamen iniucunda dabunt tibi munera prȩda.
Nanque & odorato noscunt uestigia prato:
Atq; etiam leporum secreta cubilia monstrant.
C Gratius glympicum nominat & metagonta, *Glympicus. Metagon.*
Quem primum celsa lorum ceruice ferentem
In syluis egit Beotius Hagnon. Hic
Vnus præsidium, atque operi spes magna petito
Assumptus metagon, lustrat per nota ferarum
Pascua, per fontes, per quas triuere latebras
Primæ lucis opus: tum signa uapore ferino
Intemerata legens, si qua est qua fallitur eius
Turba loci, maiora secat spatia extera gyro:
Atque hic egressu iam tum sine fraude reperto,
Incubuit spatiis.
Sed ne qua ex nimio redeat iactura furore,
D Lex dicta officij neu uoce lacesseret hostem,
Néue leuem prædam aut propioris pignora lucri
Amplexus, primos nequicquam offenderet actus.
Iam uero impensum melior fortuna laborem
Cum sequitur, iuxta domus quæsita ferarum
Vt sciat, occultos & signis arguat hosteis:
Aut effecta leui testatur gaudia cauda,
Aut ipsa infodiens uncis uestigia plantis
Mandit humum, celsásue apprensat naribus aures.

Et hæc quidẽ uenaticorum canum genera à ueteribus celebrata memini-

mus. Sunt autē & in eodem genere canum, alij uenatici, alij pecuarij: ut in E genere molottico. Cum enim molotticum genus uenaticum nihilo à cæteris discrepat, quòd scilicet fœminæ moribus sint mollioribus quàm mares, pecuarium tamen magnitudine & animositate contra beluas præstat: insignes uero & animo & industria, qui ex utroque, molotticis dico & laconicis, prodierint. Sunt præter hæc nobilia canum genera, imbelles quidam paruíque, & prope dixerim inutiles, qui in domibus nostris oberrāt, & sub mensis aluntur: ex quibus paucos admodum ab authoribus celebratos meminimus: in quibus est qui catulus Meliteus à Melita insula dictus à Callimacho est: paruus hic est, quàm sit uiuerra maior. Hi stomachi dolorē sedant applicati sæpius: transiréque morbos, ægritudine eorū intelligitur, plerunque & morte. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quorum in dolore cuiuscunque partis, si catulus lactēs admoueatur, apprimatúrque his partibus, transire in eum morbus dicitur: idq; exenterato perfusóque uino deprehendi, uitiato uiscere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio est. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus item mirum proditur. Si catuli priusquam uideant applicentur triduo, stomacho maxime ac pectori, & ex ore ęgri suctum lactis accipiāt, transire uim morbi: postremo exanimari, dissectísque palā fieri ægri causas: mori & humari debere eos obruta terra. Canis rabidi iecur si assum edatur, pro remedio iis qui ab ipso fuerint morsi à nonnullis proditum est. Audiui autem quosdā, inquit Galenus, cum illi soli remedio fidem habuissent, postea statim mortuos. Multo tamen utilissime (ut tradit Plinius) iecur eius qui in rabie mo- G morderit, datur, si possit fieri, crudum mandendū: si minus, quoquo modo coctum: aut ius incoctis carnibus. quin & necētur catuli statim in aqua ad sexū eius qui momorderit, ut iecur crudum deuoretur ex iis. Hæc Plinius. Vtuntur quoque ad arcendos aquæ pauores (ut author est Dioscorides) canino dente eius, qui momorderit canis, folliculo includētes: quem brachio pro amuleto adnectunt. In canis rabidi morsu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri: idem in potione proficit: quidam ob id edēdum dederūt: aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri hydrophobos non patitur. saliuntur & carnes eorum qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. Sanguine canino cōtra toxica nihil præstantius putatur: & ad H scabiem ante omnia ualet sanguis caninus. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis quæ subinde suffundātur, fere XIIII diebus solidat. Lendes tolluntur adipe canino: aurium grauitatem sedat adeps cum absinthio & oleo uetere: caninúque lactis instillatio sedat auriū dolorem. Stercus caninum anginis medetur, & dysenteriæ: necnon ulceribus, præcipue malignis.

Molotticus canis. *Pecuarius.* *Melite⁹ canis. Melitensis.* *Quomodo cōburi debeāt canini capitis ossa, docet Plin.*

1 Canes & c. Alios etiam canum morbos ostendūt rei rusticæ authores: sed quibus facilius remedia adhiberi possint: ut Col. lib. 7, Gratius de uenatione. 2 Meliades. Petronij à petronibus dici putantur: quos ueteres rusticos appellarunt. 3 Olfactu ualent. Interpres Arabicus leuerarium hunc uocat.

De lupis.

A De lupis. Cap. LXXVIII.

CAni pecuario magno simillima corporis figura lupus est. Collũ illi unico osse perpetuo rigidum: cauda crassa, uillosa. Genitale ossis naturã sequitur. pedes habet priores quinis distinctos digitis, ut canis. Auersi coeunt lupi eodem modo quo canes, sed uno tempore tantum: & dies quibus coeunt toto anno non amplius duodecim. Fert etiam uterum lupa, & parit ut canis, tum tempore, tum fœtus numero. Cæcos etiam generat canis modo: parit ineunte æstate. Animal est insidiosum & ferox: inertes tamen hos paruósque Africa & Ægyptus gignunt: asperos trucésque frigidior plaga. Visu prędítus est lupus acutissimo, ut qui nocte intempesta & tenebrosa, luce tamen perfruitur: noctu itaque uagatur & pecora deuorat. Quin & tau *Lupus, λύκος.*

B ros quoque inuadit & asinos, atque etiam uulpes. Lupi hominem illi potius uorandum petunt, qui μονοπῆραι, id est uniparæ aut solitarij sunt, quàm qui uenatores, χωνιγίαι uocant. Lupos etiam aiunt terram quandam cum *μονοπῆραι. χωνιγίαι.*

1 esuriunt edere. Quinetiam apud paludem Mæotidem, lupos esse piscatorũ familiares, eorúmque societate piscari aiunt: & nisi partem suam eorum quos capiunt piscium à piscatoribus acceperint, retia cum in terra expansa resiccantur, lacerare. In Italia creditur luporum uisus esse noxius: uocémq; homini quem priorem contẽplentur, adimere ad præsens. Lupi iecur tritum hepaticis datur, iis qui febris sunt expertes cum uino nigro calido: febrientibus uero cum aqua calida. Ossa sunt lupis genitalia, uti diximus, & iis calculo humano præcipua remedia. Plura sunt luporum genera: pri- *Lupi piscatores.*

C mum τοξευτῆρα uocant, quasi iaculatorem sagittariúmue dixeris, toto cor- *τοξευτήρ.*

2 pore fuluo breuíque. Caput habet lõge maius quàm pro corporis ratione: uentrem ueluti canitie multa albicantem, cursu pernici, horrendo ululatu, aspectu truculento, capite fere nutante. Alterum genus circum appellãt, & ἅρπαγα, id est raptorem, priore maius, corpore oblongo, colore & in lateribus & cauda candido, uelocitate cæteros lupos omnes facile superat. multo cum strepitu prima aurora & in ipso crepusculo ad prædam proficiscitur. In montibus degit: urgente uero acriore hyemis asperitate, urbes propius accedit, quo facilius è gregibus uictum paret. Est in Tauro, Amano, & Ciliciæ montibus, non lupus, sed lupis belua longe præstantior, prægrãdis atque procera, aureum uocãt & χρύσεον, à pilorũ fulgore, inter feras pul- *Circus, κίρκος, ἅρπαξ. Aureus lupus, χρύσεος.*

D chritudine eximia: insigni oris duritate roboréque, quo ferrum, æs, lapidésque uel durissimos emollit atque frangit. Caniculæ ortũ sentit hæc belua metuítque: statim nanque in terræ speluncam quampiam abdit sese, donec feruor ille solis deferbuerit. Duo item sunt alia luporũ genera, ἀκμονίας uocant: collo breui, dorso lato, cruribus pedibúsque uillosis, rostro toto & oculis quoque paruis. Horum alter & dorso & uentre est candidiore: in oculorum duntaxat ambitu nigricat: hunc quidam ἰκτῖνον dicunt: alter uero colore nigricante insignis, minor priore est, sed uiribus nihilo inferior. Setarũ in modum horrent undique pili, lepores frequenter inuadunt. Thos lupus est Æthiopicus paruus & deformis, ex lupo & panthera prognatus, qui *ἀκμονίας. ἰκτῖνος, πολιότριχα dixit Oppianus. Thos, θώς.*

3 utrunque refert parẽtem, facie scilicet genitorem, reliquo corpore matrẽ.

Corpus illi ad caudam porrectius est, sed minus procerum. Interna omnia 3
lupi similia habet. Impletur ut canis, & catulos etiam cæcos generat. Velo- E
citate præstat, saltúque ualet, quanuis crura habeat breuiora: mollis enim
& agilis est, prosiliréque longius ob eam rem potest. uenatu uiuit: hominē
diligit, quem neque offendit neque metuit ualde. pugnat cum canibus &
leonibus, imo leones ipsos superat: quò fit ne in eodem loco sint thoes &
leones. Huius alij duo genera statuunt, alij tria, sed plura esse non uidentur:
sed ut piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita thoes quoque per
tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme æstatéue trahunt: atq;
Nudi, λᾶοι, forsitan leues, uel nitidi. æstate nudi, hyeme hirti redduntur: itaque habitum, nō colorem mutant,
inquit Plinius. Lupus ceruarius (eūdem esse arbitrantur nōnulli, qui thos:
alij chaum dici malunt,) insatiabilis est, ut cui à uentre protinus recto in- F
Lupus ceruarius. testino transeunt cibi. Hic tamen, quāuis post longa ieiunia, repertas ægre
carnes si mandere cœperit: ubi quid casu respiciat, obliuiscitur: & imme-
mor præsentis copiæ, abit quæsitum quam reliquerat satietatem. Mittit
Lycaon. Æthiopia & lycaonem & India quoque. lupus est ceruice iubatus, & tot
modis uarius, ut nullum illi colorem dicant abesse. In hoc animalium ge-
Lynx, λύγξ. nere numerātur à quibusdam & lynces. Duo eorum genera: animal utrūq;
paruum est, forma utrique similis, oculi splendētes, facies formosa, exiguū
Vergil. Quid lynces Bacchi nariæ? caput, auriculæ curuæ. Differūt magnitudine & colore: minori enim gene-
ri color ruffus: maiori ad croceū uergit. Genus hoc maius ceruos orygásq;
magna cum agilitate inuadit. Animal peregrinū lynx est, clarissime omniū
quadrupedum cernit. In cruribus posterioribus simile quid semitalo ha- G
bet. In auersum mingunt lynces, auersǽque coeunt canum more. Harum
urinas coire in gemmas carbunculi similes & igneo colore fulgentes, faten
Lyncurium. tur, qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti: lyncurium uocatur (è 4
De lyncurio plura apud Plinium lib. 37, cap. 2. maribus fuluum & igneum: à fœminis languidius atque candidum.) Istud
etiam ipsum lynces persentiscere hoc documento probatur: quòd egestū
liquorem ilico arenarum cumulis quantum ualent, cōtegunt, inuidia sci-
licet ne talis egeries transeat in usum nostrum, ut Theophrastus perhibet.
Hoc non folia tantum & stramenta ad se rapere, sed æris etiam atque ferri
laminas contendunt: quod Diocles quidem & Theophrastus credidit: Ego
falsum id totum arbitror (inquit Plinius) nec uisam in æuo nostro gemmā
ullam ea appellatione. Et quod de medicina simul proditur, calculos uesicę H
eo poto elidi, & morbo regio occurri, si ex uino bibatur aut si portetur. Vn
gues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tra-
dunt hoc cinere epoto, propudia uirorum, eiusdem aspersu, fœminarum li
Langurium. bidines inhiberi. Item pruritus corporum, urina, stillicidia uesicæ: itaque
Languria. eam protinus terra pedibus aggesta, obruere traditur. Eadem autem & iu-
Langa. gulorum dolori monstratur in remedio. Alij dixere languriū, & esse in Ita-
πανθήρ. lia bestias langurias: Zenotimus lāgas uocat easdem, & circa Padum iis ui-
Lup⁹ canari⁹. tam affirmat. πανθὴρ lupum canarium uocauere quidam: animal est aspe 5
Chaus. ctu pulchrum, sed uirium expers & imbelle. Catulos parit cæcos luporum
Rhaphilus. ritu. Chaum galli rhaphium uocabant, effigie lupi, pardorum maculis. 6

1 Apud

A 1 Apud paludẽ Mæot. Secundũ Mæotidis paludis Conopiũ nuncupatũ lupi, quos minime à domesticis canibus differre dicas, cum piscatoribus studiose uersantur. 2 Breui, ϖαθιάκαγυῖα, id est mẽbrorũ compage prope rotunda. 3 Reliquo corpore, νώτῳ, id est tergo, uel ut Gillio placet, pellis uarietate. 4 Igneo colore fulgẽtes, Esse autem qualẽ in igneis succinis colorem, scalpique refert Plinius. 5 Πάνθηρες, Pollux πάνθηρας inter maiora numerat animalia. 6 Chaum eundẽ esse cum lupo ceruario cẽset Hermolaus: & ex chao conceptas canes chaonidas nominari: etiã si Iulius Pollux altiorem de his fabulam recenseat.

De hyæna & crocuta. Cap. LXXIX.

VT lupo non dissimilis, ita nec omnino similis hyæna est, quam nõnulli glanum dicunt: dorsum illi medium gibbum est. colore lupi pro- *Hyena. Glanus.*
B pe, sed hirsutior, latere utrinque fusca distincto uilla: & iubam habet ut equus, sed quæ per totum dorsum porrecta est, & seta duriore longioreque. Varietas multiplex inest oculis, ut qui in mille colores transeat subinde, in quorum pupilla lapis inuenitur, hyęnium dictum, præditum illa potestate, ut cuius hominis fuerit linguæ subditus, prædicat futura. Spina illi riget, & collum continua unitate, flectique nequit, nisi toto corpore circũacto. Corpus illi non minus quàm lupi est, longum & gracile: & cauda quoque lon- *Aliàs hyænia, ex oculis hyænæ, inquit Plinius.*
1 ga gracilisque, sed hirsuta. Quod autem de ea fertur, genitale simul & maris & fœminæ eandem habere, itaque inire & iniri alternis annis coniectitium est: sed uirile similiter atque in lupis & canibus habetur. Quod uero fœmineum esse uidetur, tam in mari quàm fœmina sub cauda positum, est
C linea quędam similis genitali fœminino, sed sine ullo meatu: sub hoc meatus excrementorum est, atque sub eo genitale uerum in fœmina continetur. Quæ quidem nota quanuis utrique sexui communis sit, tamen in maribus potius cernitur: quia mares quàm fœminæ magis capiuntur, quòd iis ingenita est callidior astutia. Iam inter undecim numero, unam tãtum cepisse uenator retulit quidam. Nocte grassatur, ut quæ noctu melius cernat. Molitur hæc insidias homini, sequiturque stabula pastorum, & auditu assiduo addiscit uocamen, quod exprimere possit imitatione uocis humanæ, ut in hominem astu accitũ nocte sæuiat. Vomitus quoque humanos mentitur, falsisque singultibus solicitatos sic canes deuorat. Sepulchra quoque effodit humanæ auida carnis, ac eruit. Pręcipue pantheris esse in metu hyę-
D næ dicuntur, ut ne conentur quidem resistere, & aliquid de corio earum habentem, non appeti. Mirúmque dictu, si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiunt uenantem, declinant ad dextram, ut prægressi hominis uestigia occupent. Quòd si successerit, alienari mente, ac uel ex equo hominem decidere: at si in læuam detorserit, deficiẽtis argumentum esse, celeremq; capturam. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa. Hyæna quemadmodum & uulpes in oleo elixa oleum efficit discussorium, articulari morbo utilissimum: usus omnino idem quem de uulpino docebimus. Hyænæ fel taurino efficacius est: suffusionem oculorum per initia digerit, aciémque eorum exacuit. Lippitudini fel illitum frontibus prodesse dicitur: aut ne lippiatur decoctum cum mellis Attici cyathis

tribus & croci uncia illitum:sic & caligines discutit & suffusiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento: asseruari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias, excrescẽtia in oculis: item cicatrices. glaucomata uero iocineris recentis insassati sanie cum dispumato melle inunctis. Dẽtes eius dentium doloribus tactu prodesse: (si credimus) uel alligatos ordine humeros, humerorum & lacertorum doloribus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis: uẽtriculis, cinerem cum oleo illitum: neruis, medullas è dorso cum oleo u etere ac felle. Febribus quartanis, iecur degustatum ante accessiones: lumborum doloribus, carnes è lumbis edendas, illinendásque cum oleo: uenerem stimulari, genitali ad sexus suos in melle sumpto, etiam si uiri mulierum coitus oderint. Hyæna quodcunque animal ter lustrauerit, mouere se non posse, sed in uestigio hærere traditur: quapropter magicam scientiam inesse ei pronuntiauerunt, quam & magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt. In Æthiopiæ parte coit cum leæna, unde nascitur monstrum, cui crocutæ nomẽ est: uoces hominum pecorúmque & ipsa pariter affectat. Nunquam conniuet aciem orbium, sed in obtutum sine nictatione cõtendit. In ore gingiua nulla. dens unus atque perpetuus: qui ut nunquam contrario cursu hebetetur, naturaliter capsularum modo clauditur. Crocutas etiam generat Æthiopia ex cane lupóque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinúsque deuorata conficientes uentre. E F

Cœliacis, aliàs iliacis.

Crocuta, κροκοῦττα. Aliàs crocotæ,

1 Genitale, Nec minus stulte, inquit Aristoteles, magnóque errore trochum. Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ: atque trochum seipsum inire. G

De leonibus. Cap. LXXX.

λέων. leo.

Leo rarum genus animalis est, nec multis nascitur locis. In Europa potius quàm in Asia inueniuntur leones: & in Europæ ea parte quæ inter Acheloum tantum & Nestum amnes est: & ij uiribus longe præstantiores sunt iis, quos Africa aut Syria gignant. Qui uero prope Istrum Europæ amnem, quique in Armenia aut Parthia procreantur, non adeo uiribus pollent. Leones ita depinxit Ouidius, — His leuia fuluæ

Leones fului sunt omnes, inquit Aristoteles, πυῤῥοί.

Colla iubę uelant, digiti curuantur in ungues:
Próque humeris armi fiunt. in pectora totum H
Pondus abit, summæ cauda uerruntur arenæ:
Iram uultus habet. pro uerbis murmura reddunt.
Pro thalamis celebrant syluas.

Verum pro regionum, in quibus gignuntur uarietate, eorum quoque forma diuersa est. In Parthia nanque & Armenia nascuntur colore fuluo, crasso collo, capite magno, oculis splendore radiantibus, superciliis extantibus, & fere ad nares usque propendentibus, collo simul & mento, plurimo pilo luxuriantibus. Qui in Erebis gignũtur, collo quoque & pectore nõ minus iubati sunt, & oculis item splendore fulgentibus: uerum ex iis pauci, uel in regione ampla reperiuntur, & supra modum pugnaces: in Africa autẽ plures,

A res,uerum non ita hirsuti pilosiúe:sed neque oculis adeo radiantibus,aspectu tamen terribili.Totius corporis color nigricãs his fuscúsue, ac si nigrũ cœruleo permisceas:corporis robur eximium.Ex Æthiopia migrant nonnunquã leones,cætero nigricantes,solo rictu fuluo colore rufescentes,plurima iuba,capite grandiore, oculis nigricãtibus:ut uero Plinius scribit color leonum tantum in Syria niger. Abundat Æthiopia & leonibus qui μύρμηκες uocantur,id est formicæ:sunt etiã in arenosis Indiæ desertis.Habet autem hoc genus genitale auersum, colorem aureum, glabriores hi sunt quàm Arabici.Ipsis,inquit Plinius,color felium,magnitudo Ægypti luporum,uel ut Solino placet,ad formam canis maximi:ut uero Herodoto quã sit canum magnitudo minor,uulpiũ uero maior,pernicitate miranda: ue- *Μύρμηκες, Formicæ Indicæ.* *Aliàs,ipsis color fœdus.*

B natu uiuunt,pedibus quos leoninos habent,arenas aureas ex cauernis egerunt terrę, talparũ more,quas uigilantissime custodiunt,ne quis auferat:captantésque ad necem persequuntur:in cauernis æstu conduntur.Nearchus uidisse se scribit formicarum ferarum pelles pãtherarum pellibus similes. Herodotus corporis specie formicis Græcis similes esse tradit: eodémque modo arenã ab illis effodi.Plinius,Indicæ formicæ cornua,inquit,Erythris in æde Herculis fixa,miraculo fuere. Dentes leonibus omnibus serrati: & ex iis eos tantúmodo mutant,qui canini uocantur quatuor,duos superius, totidémque inferius:idq; sexto ætatis mense fit. Lingua leonibus imbricatæ asperitatis est, & limæ similis,attenuánsque lambendo cutem hominis: ceruix osse uno rigida cõstat,nec uertebris ullis iungitur. Iuba caret leæna:

C maris enim hęc propria est,ut scilicet pili in armis largi depẽdeant:at quos pardi generauere,semper insigni hoc carent.Binas tantum gerũt mammas in medio uentre:quæ etiam in fœminis paruo abundant lacte. In cruribus posterioribus talum gerunt in anfractum tortuosum: pedes priores quinis distinctos digitis habent,posteriores quaternis:ungues iis adunci,quorum mucrones cum ingrediuntur,uaginis corporũ claudunt,ne acumina attritu retundantur:nec nisi appetendo prætenduntur.Pedatim incedit leo,hoc est ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur. cauda leoni,infima parte ut bubus hirta: Leonis ossa exiguam admodum, & perobscuram habent medullam,eámque solis in fœmoribus & brachiis: eius ossa adeo dura sunt,ut ex iis concussis, ignis quasi ex silice excutiatur. Ventrem ha-

D bet leo ut canis arctiorem: & interiora item omnia canibus similia continet.Leo auersus coit,urináque retro reddit. Coit & parit nõ omni tempore:singulis tamẽ annis uere parit,& magna ex parte geminos: sed cum plurimum sex catulos:nonnunquam etiam unum. parit autem catulos informes inarticulatósq;, in initio magnitudine mustellarum, & cæcos:sed qui uident protinus atque nascũtur, soli in eo genere quod dentes habet serratos.Sunt uero cum in lucem eduntur adeo parui,ut semestres uix ingredi possint,nec nisi bimestres moueri. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt:primum quinque,post uno subinde pauciores: anno enim secundo quatuor,mox tres:deinde pari modo per annos singulos minus uno,postremo nullum:atque ita leæna partus multitudine sterilescit. Semel in uita

leænam parere scribit Herodotus,unáque cum fœtu uterū emittere,quod E fabulosum esse asserit Aristoteles. Vescitur quidem carne leo ritu cæterorum syluestrium serratorum:sed cibo incontinéter admodum utitur,multáque deuorat solida,sine ullo dissectu. Mox nihil biduo, aut certe triduo edit:ferre enim inediam potest,ut qui iam ad multam satietatem repletus est. Parum bibit:excrementum uero emittit tertio die: uel utcunque accidit egerit,idq; durum,aridum,& simile ut canis.Flatum etiam acerrimum emittit,& urinam grauiter olētem. Mingit crure elato ut canes ad stipites: fœdum quoque odorem in cibo relinquit ex suo halitu: proscisso nanque leone,interiora grauiter olent.Leo quanuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam uacans,facilis mitísque maiorem in modum est. Clementię in iis indicia multa sunt:prostratis parcūt:in uiros potius quàm F in fœminas sæuiunt: infantes non nisi magna fame perimūt. Animos leonum frons & cauda indicant:sicut motus equini de auribus intelliguntur: immota enim cauda est placido,clemens blandientíq; similis,quod rarum est:crebrior enim iracundia eius.In principio terra uerberatur: incremento terga seu quodam incitaméto flagellantur. Vis summa leoni in pectore est,firmitas in capite pręcipua.Infirmus parte ilium est cōtra ictus:sed reliquo corpore multas patitur plagas.Leonum genus trifariā scinditur: nam breuiores & iubis crispi,plerunque ignaui sunt & imbelles: longiores & coma simplici,generosi acrésque magis ac potentes.Leoni præcipua generositas tunc, cum colla armósque uestiunt iubæ:id enim ætate cōtingit è leone conceptis:at hi quos creant pardi, in plebe remanent iubarum inopes. G Adulterinis enim coitibus degenerantur quandoque partus leænarum: & leones quidem procreantur,sed ignobiles. Leones cum premuntur à canibus aut uenātiū multitudine,cōtempti m recedunt sensim pedatímq;: subsistentésque interdum ac respectantes dissimulant timorem. Idq; agunt,si in campis patentibus ac nudis urgeātur:nam syluestribus opacísque locis, quanta possunt se fuga subtrahunt.Cum insequuntur nisum saltu adiuuāt: & ubi iam prædæ appropinquarint,insiliunt:cum fugiunt, non possunt salire,sed cursus eorum continens, ut canum intéditur: fugiunt nonnunquā leones demissa inter crura cauda,ut canes. Iam uisus est leo, qui cum suem aggrederetur,ut setis horrentem aspexit, fugeret. Ignem præcipue formidant,& cantus gallinaceorum,& rotarum strepitus:sed ignes magis. Leo- H nis adeps cæteros & caliditate exuperat,& partium tenuitate: ac proinde digerendi facultatem habet maiorem.Leonis adeps cum rosaceo cutem in facie custodit à uitiis,candorémque seruat,& sanat adusta niuibus, articulorúmque tumores.Fel aqua addita, claritatē oculis inunctis facit: & cum adipe eiusdē comitiales morbos discutit leui gustu,&ut protinus qui sumpsere cursu id digerant.Cor in cibo sumptum,quartanis medetur:adeps cū rosaceo quotidianis febribus. Leontophonos uocari accepimus bestias modicas,nec aliubi nascentes,quàm ubi leo gignitur:quarum urina aspersa leoni exitialis est:quæ & captæ exuruntur, ut earum cineres pollutæ iactæq; per compita concurrentium semitarum leones necēt, si quantuluncunque

Parte ilium, εἰς κλῶ τὰ κοῖλα.

Leontophoni.

A cunque ex illis sumpserint. Propterea leones naturali eas premunt odio: atque ubi facultas data est, morsu quidē abstinent, sed dilaniatam exanimāt pedum nisibus. Illa contrà urinā spargit prudens, hanc quoq; leoni exitialē.

De tigride. Cap. LXXXI.

Tigrin Hircani & Indi ferunt. Hoc bestiarum genus insignes maculis noræ & pernicitas memorabile reddiderunt. Aspectus pulchritudine reliquas omnes quadrupedes non minus superat tigris, quàm pauo alites, corporis magnitudine, oculorum intuitu, superciliis prominentibus, caudæ longitudine, toto denique corporis habitu, præterquam coloris uarietate. leænę simillima tigris fœmina est, (nam mas cani similior extat.) Fuluo *Tigris.*
B nitet corpus: hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum, uarietate apprime decet. Velocitatis tremendæ sunt tigres: nihil enim tam longum quod non breui penetrent: nihil adeo antecedit, quod nō ilico assequātur: at maxime potentia earum probatur, cum maternis curis incitantur, cum catulorum insistunt raptoribus. Succedant sibi equites licet, & astu quātolibet amoliri prædā uelint, nisi in præsidio maria fuerint, frustra est ausum omne. Totus tamen eius fœtus, qui numerosus est, ab insidiante rapitur, equo quàm maxime pernici: atque in recentem subinde transfertur: at ubi uacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis, sed nec eos aliàs temere conspexeris) fertur præceps odore uestigans. Raptor appropinquante fremitu, abiicit unū ex catulis: tollit illa morsu, & pondere etiā
C ocyor acta, remeat: iterū consequitur, & subinde, donec in nauim regresso, irrita ferit as sęuit in litore. Notantur enim frequentissime, si quando raptores, suis asportatis catulis, renauigātes uident, in litore irrita rabie se dare præcipites, uelut propriam tarditatem uoluntaria castigantes ruina. Tigres apud Prasios maximas gigni Megasthenes author est: quippe quæ leones magnitudine dupla fere superant. Tigres Arrianus (qui Alexandri res gestas conscripsit) magnitudine equum maximum æquare, cæteras uero quas uulgus tigres nominat, non tigres, sed thoas esse maiores prodidit.

De panthera pardo & cepo. Cap. LXXXII.

Panthera & tigris macularū uarietate prope solæ bestiarum spectātur. *Panthera.*
D Ferox animal pāthera est, & in homines sęuit. Macularum, ut diximus πάρδαλις.
1 uarietate spectabilis est, & minutis orbiculis picta, ita ut oculatis ex fuluo πόρδαλις.
aut nigro circulis, uel cœrulea, uel alba distinguatur tergi supellex. Sunt qui tradant in armo iis similem lunę esse maculam crescentem in orbes, & cauātem pari modo cornua. Duplex pantherarum genus, alterum maius, quod & dorsum latius habet: alterum minus quidem, & corpore graciliore, at uiribus nihilo inferius. Similes sunt utræq;, præterquam quòd caudis differunt: minori enim maior, est cauda, maiori uero minor. Corpus utriq; oblongum maculisque uarium, ut modo diximus. Oculi splendore radiātes: dentes habent serratos: mammas in medio uentre quaternas, crura cōpacta firmáque: pedes priores quinis digitis distinctos, posteriores quater-

nis. Ingrediuntur leonum more, cõdito scilicet in corporis uaginis unguiũ E
mucrone, nec nisi appetendo prætendunt. cor habent pro corporis ratione magnum. Animalium nullum odoratum, inquit Plinius, nisi si de pantheris quod dictum est credimus. Tradunt odore earum, & contemplatione armenta mire affici: atque ubi eas persentiscant, præparato conuenire: nec terreri, nisi sola oris toruitate. quam ob causam pantheræ absconditis ca- 2
pitibus, quæ corporis reliqua sunt, spectanda præbent, ut pecuarios greges stupidos in obtutu populentur secura uastatione. Pantheræ in Europa nullæ sunt: in Hircania numerosæ. uino plurimũ delectantur. Capiuntur ma- 3
xime, non agno aut hœdo, sed canicula palo alligata; uerum Hircani, ut hominibus intentatum nihil est, frequentius eas ueneno quàm ferro necant: aconito carnes illinunt, atque ita per compita spargunt semitarum: F
quæ ubi esæ sunt, fauces earum anginæ obsidentur, ideo & gramen παρδαλιάγχες appellauerunt: sed pantheræ aduersus hoc uirus, excrementa humana deuorant, & suopte ingenio, pesti resistunt. Quocirca uenatores stercus in uasculo suspendunt ex arbore aliquã, ne procul belua abeat petẽs suum medicamentum, idq; altius quàm ut queat saltu contingere. itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans, in se efferenda emoritur. In pantherarum genere fœminam animosiorem esse quàm marem apertum

Variæ. *Pardi.*

est. Nunc & uarias, & pardos qui mares sunt, appellant, in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriáque. Quidam ab iis pantheras solo candore discernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni, inquit Plinius. Insidunt in 4
Africa pardi cõdensa arbore: occultatíque eius ramis, in prætereuntia desi- G

Cepus, κῆπος, κεῖπος.

liunt, atque è uolucrũ sede grassantur. Est in Æthiopia cepus, reliquo qui- 5
dem corpore pantheræ similis, sed facie leonina, magnitudine dorcadis.

1 Pantheris in candido breues macularum oculi, inquit Plinius. Cœrulea uel alba dixit Solinus, quod Oppianus ὠπὶ παμφανόωσι, ἰοβόλς. 2 Quo modo pantheræ simias captant, ostendit Gillius, ut ait, ex Æliano: item hinnulos, dorcadas, capras syluestres, atque alia eiusmodi animalia. 3 Quo pacto capiantur ostendit Oppianus lib. 3. De uenatione, & 3. De pisc. 4 Solinus. In his syluestribus & pardi sunt, secundum à pantheris genus, noti satis: quorum adulterinis coitibus degenerantur partus leænarum: & leones quidem procreantur, sed ignobiles. 5 Cepum, κῆπον colunt Babylonij, qui sunt iuxta Memphim, faciem habet satyro similẽ, cætera inter canẽm & ursum: nascitur in Æthiopia.

H

De urso. Cap. LXXXIII.

Vrsus. *Vrsa.* *Ἄρκτος.*

VRsus animal est aspectu horridum, corpore latiore, hirsuto uillo, &
-Ora illi lato deformia rictu. -Vox iracunda minaxque,
Plenáque terroris rauco de gutture fertur.

Dentes illi serrati, naris nigra, mammas habet quaternas, & pedes hominis manibus pedibúsque similes. Cauda urso tam exigua ut uix dignosci à sensu possit. urso simul ut expirauerit genitale cornescere aiunt. Ventrem intus amplum habet. ueneris mirum in modum nocte diéque appetens est: & fœminæ sæpissime mares ad coitum incitant: quæ & dum utero gerunt, in libidinem exardescunt: & statim post editos fœtus, simul & rei ueneræ

dant

A dant operam & catulis alendis: & desyderium ueneris etiam hyems suscitat. Coeunt non uulgari quadrupedum more, sed amplexibus mutuis, ambobus cubantibus, uelut humanis coniugationibus copulantur: deinde secessus in specus separatim: specus si non habuere, ramorum fruticúmque congerie ædificant impenetrabiles imbribus, mollíque fronde constratos. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in iisdem licet foueis, partitis tamen per scrobes secubationibus diuidũtur. In iis specubus pariunt ursæ (nec enim quicquam homini rarius, quàm parientem uidere ursam.) tricesimo die, tum unum, tum etiã duos: sed cum plurimũ quinque. Hi sunt candida informísque caro, paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo: unguium tantum liniamenta prominent. Hanc lambendo paulatim figurãt, B & interdum ad pectora fouẽt, non alio incubitu quàm oua uolucres: ut assiduo incubatu calfacta, animalem trahant spiritum. Mares quadragenis diebus latent: fœminæ enixæ, quaternis mensibus. Et sane diebus primis quatuordecim tam graui somno premũtur, ut fertur, ut ne uulneribus excitari queant: tum mirum in modum ueterno pinguescunt. Cibi tunc nulla argumẽta: nec nisi humoris minimum in aluo inueniri aiunt: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt uere, sed mares præpingues. Oculi eorum hebetantur crebro, qua maxime fauos causa expetunt, ut conuulneratum ab apibus os, leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimum urso caput: ideo urgente ui, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciũtur: ac sæpe in arena colaphis in-C flictis exanimantur. uis maxima in brachiis & lumbis: unde interdum posticis pedibus insistunt. Vrsus animal omniuorum est, quippe qui & fructus arborum edat, & legumina, & mel perfringens alueos, & cancros, & formicas. carne etiam uescitur: uiribus enim suis confidens, inuadit non solum ceruos, sed etiam sues feros, si clàm repentéque potuerit agere. Tauros aperto marte aggrediuntur ursi, quos ex ore cornibúsque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Vrsæ cum fugiunt, suos catulos ante se compellunt, susceptósque portant: cum ab insectante iam occupantur, insiliunt in arbores. Vrsinus adeps alopecias curat, pernionibus subuenit. Ab hyberno somno mirum in modũ pinguescunt ursi, ut diximus: illi sunt adipes medicaminibus apti, còntráque defluuium capilli tenaces. Pulmo D ursinus, attritus qui à calciamentis fiunt, ab inflammatione tuetur. Cerebro ueneficium esse Hispaniæ credunt: occisorúmque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum, in ursinam rabiem agat.

Coeunt humanitus strati, Plinius.

Vrsi dimicatio cum tauro describitur ab Aristotele lib. 8. de hist. animalium.

De hystrice, erinaceo, & scyuro. Cap. LXXXIIII.

HYstrix etiam latet, totidémque diebus fert utero, & reliqua facit perinde ut ursa. Hystrix in Æthiopia frequentissima: eam generat & India & Africa. Est autem ex erinaceorum genere, & erinaceis similis: spinis tergum hispida, (aculeos nanque pilorum uice gerit, ut erinacei, sed longiores) quas plerunque cum intẽdit cutem, laxatas iaculatione emittit uoluntaria, ut assiduis aculeorum nimbis canes uulneret ingruentes. Magni-

Hystrix.

tudine paulo minor lupo est, qua haud facile inter feras aspectu magis hor E ribilem inuenias ullam. Quæ uero de medicinis produntur, quæcunque de erinaceis dicũtur, omnia tanto magis ualebunt in hystrice. Aculeos quoque pilorum uice gerunt erinacei: uerum parte omni inferiore rarã & innocuam habent lanuginem. Erinaceorum alij maiores sunt (inquit Oppianus) & maioribus aculeis horrentes: alij minores, spinis minoribus minúsque nocuis armati. Testes erinaceo non qui foris pendeant, sed intus lumbis adhæreant. Dum coeunt erinacei, non superueniunt tergis more quadrupedum, propter aculeos: sed stantes ambo inter se complexi coniunguntur partibus supinis hærentibus sibi aduersis. Pugnant cum serpentibus erinacei. Præparant hyemi & erinacei cibos, ac uolutati super iacentia poma affixa spinis, unum non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores. F Iidem mutationẽ aquilonis in austrum, condentes se in cubile, præsagiunt. Et qui in cauernis sunt, commutant sua cubilia aquilonum & austrorum: qui autem intra tectum aluntur, ad parietes discedunt: quod ita fieri cum Bizantij quidam animaduertissent, cõsecutus existimationem est, ut tempus futurum posset præsagire. Vbi uero sensere uenantem erinacei, contracto ore pedibúsque ac parte omni inferiore, conduntur in formam pilæ, ne quid comprehendi possit præter aculeos. in desperatione uero urinam ex se reddunt. Erinacei terrestris combusti cinis uim habet extergentem digerentémque: quo fit ut eo nonnulli ad ulcera sordida carnémque in ulceribus excrescentem sint usi. eius itaque cinis cum melle, aut corium combustum cum pice liquida alopecias emendat. Caput quidẽ eius ustum per G se etiam cicatricibus pilos reddit: alopecias autem in ea curatione præparare oportet nouacula & sinapi: quidam ex aceto uti maluerunt. Carò erinacei inueterata adseruatáque cum aceto mulso epota, renum uitio laborantibus (nephreticos uocant) auxilio est: aquam intercutem habentibus, cõuulsionibus, elephantię, malo corporis habitu affectis: fluxiones quibus uiscera obnoxia sunt, exsiccat. Eiusdem iecur testa solibus excocta arefactũ ad eosdem usus datur. Hæc ex Dioscoride. Alij erinacei carnem iucundam esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, priusquam in se urinam reddat: eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minime posse. Hæc caro ad hunc modum occisa, stillicidia uesicæ emẽdat. item suffitus ex eodem. Quòd si urinam in se reddiderint, eos qui carnem ederint, H stranguriæ morbum contrahere traditur. Pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur fel erinacei. Præuident tempestatem & sciuri: obturatísque qua spiraturus est uentus cauernis, & alia parte aperiunt fores. Sciurus animalculum est pilosum, cui uillosior cauda pro tegumento est: nam in solis præsertim æstu cauda se obtegit. Manibus utitur priorum ministerio pedum, sedétque ad os illis admouens cibos.

Erinaceus. Herinaceus. Erinaceus terrestris. Ἐχῖνος. Ἐχῖνος χερσαῖος. Erinacei pugnã cũ serpẽte describit Opp. lib. 2. de pisc. Aliàs unum amplius. οἱ μὲν ἐν τῇ γῇ, ὅπου καὶ τὰς μεταβολάς. Cyzici Plutarchus. Aliàs, in se. Sciurus.

De uulpe & leporibus. Cap. LXXXV.

Vulpes. Ἀλώπηξ.

Vlpes quoque non aliter quàm ursa catulos parit, cæcos atque informes inarticulatósque: quos cum ediderit, lingua lambendo refouet & conco-

A concoquit atque figurat:caudam gerit uillosam. mas genitale osseum ha- κερδώ.
bet.Coeunt uulpes,ut Plinius refert,in latera proiectę,marémque fœmina Πρήρων.
amplexa:ut uero Aristoteles,uulpes superueniens coit. Parturiens ita sece- Δασυκέρκες.
dit,ut raro grauida capiatur. parit cum plurimos quatuor. Animal astutū Δασυκέρκαν uocat Theocri
1 uulpes est & maleficum.insidiatur plurimū auibus atque leporibus. Foueā tus.
incolit altam,& quæ multos habeat exitus procul inter se distātes, ne uno
in loco insidiis à uenatoribus locatis,facile cōprehēdatur.Vulpiū carnibus
autumno uenatores in Asia uescuntur:eo nanq; tēpore uuarū cibo pingue-
scunt.Est autem eius caro(quantū coniicere licet,inquit Galenus)eiusdem
cū leporina facultatis:& animal ipsum tēperatura siccū ut & canis. Vulpes
& uiua & mortua in oleo elixata, digerētem facultatem addit oleo,facitq;
B ut ad corporis extremam superficiem euocet quæ in alto dolorem excitēt:
quo fit,ut articulari morbo laborantes,si sæpe atq; diutius in eo insederint,
in principio quidem à morbo liberētur: leuamen quoq; in diuturnis mor-
bis sentiant.Pulmo uulpinus si in puluerem redactus bibatur, asthmaticos
iuuat. Adeps liquefactus infusúsque,auris dolorem sedat. Ossea uulpibus,
uti modo diximus, genitalia, & iis calculo humano remedia præcipua.
Sunt in leporum genere, quæ & in specubus degunt subterraneis, ut mox
2 explicabimus.Est uero lepus animalculū pilosum,auribus longis, cruribus Lepus.
breuibus & minime æqualibus: priora enim posticis breuiora sunt. Color Λαγῶς, ἢ λαγώς.
non omnibus idem est.lepori uni pili & in bucca intus,& sub pedibus sunt, Δασύπους.
inquit Aristoteles:cum cætera animalia nec intra os habeāt pilos, nec par- Πτώξ.
C te pedum resupina,sed prona.ut uero Plinius scribit,pili dasypodi & in buc Δορκαυαλίος quoque à Nicā
cis intus & in pedibus:quę utraque Trogus & in lepore tradit.Cor habet le dro dictus est.
pus pro corporis ratione magnum . Iecur cuidam leporum generi & locis
quibusdam ita fissum est,ut bina esse iocinera credideris: nam cuniculorū
exta in Betica gemina sæpe reperiuntur.Sanguis leporum non concrescit,
coitu scilicet firmiore: sed aliquantulum spissatur eo modo quo lac quod
iniecto coagulo coiuerit.non pinguescere lepores tradit Plinius. Lepores Lepores, δασύ
& auersi coeunt,& retro mares urinam reddunt: & fœmina sæpenumero ποδες.
3 prior marem superuenit.Coeunt & pariunt quoque tempore:dúmque ute
rum ferunt superfœtant, & singulis mensibus generant: sed fœtus edunt
non uniuersos:interpositis enim diebus quot res tulerit, peragūt partionē:
D sæpenumero nanque euenit ut fœtus alios imperfectos gestent,alios perfe
ctos iam edant.Partū autē (ut maior fidipedum pars) cæcū edit. Habet fœ-
mina lac priusq̃ pariat: & statim à partu repetit coitū: & lactans adhuc cōci
pit fœtum. lac suillo simile sua crassitudine est. Coagulū habet lepus inter Lepus, δασύ-
ea quæ unicū habēt uentrē. Et unū animal digitos habentiū, herba alitur le πους.
pus:ruminare quoque illi in more est . patētibus oculis dormiunt lepores.
Horum genera,ut quibusdam placet,duo sunt,maius scilicet & minus.M.
Varro tria distinguit genera:unum Italicum pedibus primis humilibus,po
sterioribus altis,superiore parte pulla,uentre albo,auribus longis,qui lepus Lepus.
dicitur,cum pręgnans sit tamen concipere.In Gallia transalpina & Mace-
donia fiunt permagni: in Hispania & in Italia mediocres. Alterius generis

est,quod in Gallia nascitur ad Alpes:qui hoc fere mutant,quòd toto cādidi sunt.quibus hybernis mensibus,pro cibatu niuem credant esse: certe liquescente ea rutilescunt annis omnibus: & est alioqui animal intolerandi frigoris alumnum.Tertij generis est,quod in Hispania nascitur,simile nostro lepori ex quadam parte,sed humile,quem cuniculū appellant. & longius quidem prospicienti paruulus uidetur esse lepus:at si manibus contrectaueris,non paruam ostendit differentiam.Et maxima ex parte in subterraneis specubus degit:animal fœcunditatis innumeræ: quatuor enim si intromiseris in leporarium, breui solet repleri: ut olim in Astypalæa insula, cum prius non essent:ex duobus tantum in insulā immissis,in eam creuisse multitudinem feruntur,ut uno anno supra sex millia uenatione caperētur.

Cuniculus, κονίκλος. (E, 4)

Laurices. (F)

Leporum fœtus uentre exectos,uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis,gratissimo in cibatu habent:laurices uocāt.Leporum ipsorum caro sanguinem gignit crassiorem: meliorem tamē procreat succum quàm aut bubula aut ouilla: estq; nonnunquam ad siccam uictus rationem idonea. Sanguis leporinus cęteris præfertur omnibus,ut qui suauissimus est:quem & nonnulli cum iecinore,alij unà cum reliquis quoque uisceribus coctum edunt. Sartagine inassatus dysenterias,& cœliaca profluuia sistit: in uino potus,contra toxica efficax est: si tepidus illinatur,uitia cutis in facie, quæ ἰόνθας dicuntur,& lentigines emendat. Cerebrū leporis(capite scilicet toto elixo) & attritum & commansum pueris dentientibus utile est: non tamen eximia uis eius est,sed similis melli & butyro atq; id genus aliis. quidam etiam aduersum metum utiliter edi cerebrū hoc prodidere. Assatum nonnulli cerebrum exhibent,edendū aduersus tremores, qui ex mala affectione corporis sint contracti. Caput leporis ustum cum adipe ursino alopeciis nonnulli imposuere.Coagulum leporis ad lac sanguinémue dissecādum quod in uentre concretum est,cæteris præfertur omnibus. Comitialem quoque morbum, si cum aceto bibatur, & præterea profluuium muliebre sanare traditur. (G)

1 Quibus artibus uolucres decipiat uulpes, explicat Oppianus lib.2 De pisc. quomodo lepores capiat,ostendit Gillius ex Æliano lib.7: uerum quæ refert Gillius,agasæo cani magis propria uidētur. 2 Villosissimus animaliū lepus est,inquit Plinius.
3 Dasypodes omni mense pariunt,inquit Plinius, & superfœtant sicut lepores.
4 Cuniculum nonnunquam Theodorus pro δασύποδα uertit, ut dasypus quādoque speciem significet: sed confunduntur hæc nomina lepus & dasypus, ut utrunque & pro genere & pro specie quandoq; accipiatur. λαγὼς fere genus est.Cuniculos Strabo λεβηρίδας à quibusdam appellari tradit:qui & λαγίδια γεωρύχα,id est lepusculi fossores ab ipso cognominantur, & λαγιδεῖς. Chelidoniam uocanit Diphilus etiam leporis genus quoddam. H

Dasypus. Lepus, λαγώς. λεβηρίδας. λαγίδια γεωρύχα. λαγιδεῖς. Chelidonia.

De uiuerris, mustelarum generibus, & de fele. Cap. LXXXVI.

Viuerra.

MAgna propter uenatum cuniculorum uiuerris gratia est.Iniiciūt eas 1
in specus, qui sunt multifores in terris, nonnūquam & funiculis ligatas: at illæ quos deprehendunt, aut unguibus extrahunt, aut in apertum egredi cogunt:atque ita eiectos superne capiunt uenatores. Ossa sunt uiuerris

A uerris genitalia:& iis calculo humano remedia præcipua.Iocinerum doloribus medetur uiuerra porcelli modo inassata. Sunt qui eas ἰκτίδας uocant: est uero ictis in mustelarum syluestrium genere: sunt enim mustelarũ genera duo:alterum domesticum,alterum syluestre. Hæc autem quæ in domibus nostris oberrat, & catulos ore suo susceptos (ut author est Cicero) quotidie transfert,mutátq; sedem, (atque hinc eas ore parere nonnulli putarunt:)hæc inquam & serpentes prosequitur, & aues quoque uenatur & mures.Mustelę syluestres magnitudine distant. Cor habet mustela pro corporis ratione magnum.Ossea sunt mustelis genitalia,& iis quoque calculo humano remedia præcipua.Ex mustela ipsa inueterata sale denarij pōdus, ut Plinius docet,in uini cyathis tribus datur à serpēte percussis:ut uero Dio

Ictis. Mustela. γαλῆ. Mustela domestica uulgaris. γαλῆ κατοικίδιος. Mustela syluestris.

B scorides,mustela flammis depilata,deinde exēterata,saléque inueterata, in umbra siccatur.Ea binis drachmis in uino pota præsentaneo est remedio aduersum omnia reptilium uenena: & ad toxicũ quoque similiter datur. Eius uentriculus coriandro fartus inueteratúsque serpentum morsui & comitiali morbo in potu auxiliatur:& catulus mustelæ etiã efficacius. Mustelæ cinerem cum aceto illitum sunt qui tradant podagricos arthriticósque iuuare:& cum melle aut terebinthina,aut butyro impositum,strumas discutere:ut quod uehementem digerendi uim possideat. Cinere mustelæ uel felis diluto & semine sparso,mures à segetibus abigūt: uel decoctarum aqua:sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane.Sanguis mustelæ strumis utiliter illinitur:qui & comitialibus prodest.Iocinerum doloribus

C medetur mustela syluestris in cibo sumpta,uel iocinera eius. Ex hoc gene-

2 re ictis est,id est mustela rustica,magnitudine quàm paruus catellus Melitensis minor:sed pilo,forma, albedine partis inferioris, & morum astutia mustelæ domesticæ similis.Mansuescit mirum in modum: officit aluearibus:mellis enim auida est:aues etiam petit ut feles. Genitale quoq; osseum habet ictis.Fel ictidis contra aspides dicitur efficax,cętero uenenum.Fel ca

Ictis. Mustela rustica.

3 prinum(ait Plinius)ueneficiis ex mustela rustica factis contrarium est. Illa solertia in metu melibus,sufflata cute distentæ ictus hominum, & morsus canum arcent:leporibus plurimũ insidiantur.Iecur melis ex aqua oris grauitatem sanat. Feles quoque & leporibus insidias moliuntur, & auibus, ac nouissimũ muribus. Quo uero silentio,quàm leuibus uestigiis obrepūt

Meles. Feles,αἴλουροι.

D auibus,quàm occulto speculatu in musculos exiliunt?imbelle aliàs animal & ignobile.Excrementa sua effossa obruunt in terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse.Nocturnum animal feles est, & in tenebris illi fulgent radiántque oculi.Felem marē Ægyptij dicunt pupillas ad solis rationem uariare:cum enim exoritur sol,tum longæ fiunt: in meridie rotundæ uidentur: ad uesperam autem obscurantur.Lingua feli imbricatę asperitatis & limæ similis,attenuánsque cutem hominis. In coitu feles non parte posteriore se coniungūt: sed mas stat erectus,fœmina subiacet. Sunt porro in eo genere fœminæ ipsæ libidinosæ & salaces:itaque mares ad coitũ ipsæ frequentes alliciunt,inuitant, cogūt:puniunt etiã nisi pareant.Feles tot numero pariunt,quot canes:uescuntúrq; eisdem: & felium reliqua ut canum.

Viuunt circiter annos sex. Duplex earũ geuus: nam sunt & ex iis syluestres E
quædã, sicuti & aliæ quæ in domibus uersantur. Spinã aliúdue quid fauci-
bus adhærẽs, felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi, aut delabi tradũt.

Viuerra. *γαλῆ ἀγρία.* *Catus syluestris.* *Martes.* *Mars.*

1 Viuerram Strabo γαλῶ ἀγρίας uocat: at Theodorus apud Aristotelem, γαλῶ ἀγρίας, catum syluestrem uertit. 2 Theodorus etiam uiuerram interpretatur lib. 9 histor. animal. 3 M. Varro lib. 3 De re rustica admonet, oportere leporarij septa tectorio esse tecta, ne meles aut feles intrare possit: mustelæ genus quoddam procul dubio intelligens: sicuti & aliud genus, martes aut mars uocatur: de quo Martialis: Venator capra marte superbus adest.

De mure, & murium generibus. Cap. LXXXVII.

Mus. *Μῦς.*

SVnt & in murium genere quidam domus incolæ, qui nec feræ iure dici
possunt, nec placidi, sed mediæ inter utrunque naturæ: plane tamen in- F
dociles sunt. Dentes habent mures continuos, & bibunt lambendo, ut ca-
nes: in Africa tamen mures cum biberint moriuntur. cor habẽt mures pro
corporis ratione magnum: & nonnullis fel inesse, aliis uero deesse notatum
est. In murium iecusculis fibræ ad numerum lunæ dierum in mense con-
gruere dicuntur, totidémq; inueniri, quotum lumen eius sit: prꝫterea bru-
ma increscere. Salacissimum animal mus est: & fœminam murem maiore
ueneris rabie flagrare dicunt. Murium generatio mirabilis prꝫter cꝫtera a-
nimalia maiorem in modum est: iam enim fœmina prægnante in uase mi-
liario occupata, paulo post reserato uase, musculi numero uiginti & centũ
reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis muriũ 1
Sorex. *Ἀρουραῖος μῦς.* *Mus syluestris* *Mus agrestis.* generis: (sorices uocant & ἀρουραίους μῦς:) locis enim compluribus agri fru- G
mentarij, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti
relinquatur: tam cito absumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ cum pri-
die metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedẽtes ad se-
getem, absumptam inueniant totam. Terræ Persicæ parte quadã, mure fœ-
mina rescissa, fœtus fœminini prægnantes comperiri traduntur. Sunt qui
uehementer confirment, mures si salem lambant, impleri sine coitu. Pro-
uentus eorum siccitatibus traduntur: uerum illud adhuc latet, quonam mo-
do illa multitudo repente occidat: nam nec exanimes reperiuntur, neq; ex-
tat, qui murem hyeme in agro effoderit: paucis tamẽ diebus omnino abo-
lentur. Nõ aliud quicquam omnium superare copiam & celeritatem pro-
uentus ualet nisi imbres: iis enim quàm primum intereunt. Deturgente H
Mures Nilotici. ab inundatione Nilo, musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ
terræque, iam parte corporis uiuentes, nouissima effigie etiamnum terre-
na, ut cecinit Ouidius,

Altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.

Muribus iam obituris uermiculum in capite gigni tradũt. Ex panibus mul
tis & uariis simul positis optimum quenque seligentes aiunt circunrodere
mures: quare optimi panis indicium in iis existimatur esse. Mures in insula
Paro ferrum exedere & conficere dicuntur: Amyntas in Teredone Baby-
lonica scribit eodem cibo uti. Pericula nobis imminentia præmonent mu-
Musculi. sculi: ruinis imminentibus præmigrant. Mures à segetibus abigunt cinere
mustelæ

A mustelæ uel felis diluto & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sorices fu- *Sorices.*
gari aiunt si unus castratus emittatur. soricibus pilosæ sunt aures: soricum fi
bras respondere numero lunæ exquisiuere diligentiores: sorices & ipsos
condi author est Nigidius: sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur.
Pulmonum uitiis medentur mures, & maxime Africani detracta cute, in
oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. eadem res & purulentis uel cruē-
tis excreationibus medetur. Muribus elixis in cibo datis urina infantiū co-
hibetur. Murem domesticum dissectum scorpionum ictibus utilissime im
poni tradunt. assatos si infantes ederint, oris saliuam exsiccari. Si mus ara-
neus iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur. murium cinis
cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si
B aliquod animal in aurem intrauerit, præcipuum remedium est murium
fel aceto dilutum. Ossibus fractis, cinis syluestris muris cum melle, aut cū
uermium terrenorum cinere linteolo illito, superpositis lanis quæ subinde
suffundatur, fere XIIII diebus solidat. Arūdines & tela quæque alia extra-
henda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus. alopecias cinis è mu-
rium capitibus caudísque: & totius muris emendat: præcipue si ueneficio
acciderit hæc iniuria. Murinum fimum (quod item muscerdas uocant) a- *Muscerdæ.*
ceto tritum atque illitum alopeciis medetur. Subditæ infantibus muscer- **Fortasse hic*
dæ, alui deiectionem moliuntur. In Cyrene tum colore tum forma diuer- *pro uiperæ legē*
sa murium genera nasci ferunt: & quosdam ipsorum quemadmodum *dum erat echi-*
feles, ita latā facie esse: alios uiperæ* speciē gerentes, acutas habere spinas: *ni: aliàs erina-*
C quos indigenæ echenatas uocant. Sunt è muribus qui erecti bipedes am- *cei & echina-*
2 bulent, ceu Alpini: habent enim crura posteriora magna, priora parua. Cō- *tes.*
duntur etiam Alpini, quibus magnitudo media est: sed pabulo ante in spe- *Echenates mus.*
cus conuecto: cum quidam narrent alternos, marem ac fœminam, supra *Mus Alpinus.*
se complexo fasce herbæ, supinos cauda mordicus apprehensa inuicem de-
trahere ad specum: ideóque illo tempore detrito esse dorso. Sunt his pares
& in Ægypto, quibus prædurus fere ut erinaceis pilus est: similiter resident *Aegyptij mu-*
in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribúsque ut manibus utuntur. *res.*
& ortus horum quoque numerosus est. Condūtur hyeme & Pontici mu- *Mus Pōticus.*
3 res, hi duntaxat albi. Dentes utrinque habet mus Ponticus, & tamen rumi
nare solet. Sunt uel alia genera murium plura: nam & in Cyrenaica regio-
D ne alij lāta sunt fronte, alij acuta, alij erinaceorum genere pungentibus pi-
lis: In Africa quoque tria sunt murium genera, quorum alij bipedes uocan *Mus Africa-*
4 tur, alij zegeries Punica lingua, quos græce βουνοὺς dixeris, alij ἐχῖνες. Condi- *nus.*
ti & glires tota hyeme cubant in arboribus tāquam mortui, nihilq; edunt: *Zegeries.* *Βουνοί.*
pinguescunt tamen per id tempus uehementer: rursus æstate iuuenescunt: *ἐχῖνες.*
semiferum & ipsum animal, paruum, molle & imbecillum. In uiuariis ser- *Glis.*
uantur, ubi non aqua, sed maceria locus sepitur. In iis arbusculas esse opor- *Ἐλειός.*
tet, quę ferant glandem: quæ cum fructum non ferunt, intra maceriam ia- *Μυοξός.*
cere oportet glandem & castaneam, unde saturi fiant. aquam oportet esse
tenuem, quòd ea non utuntur multum, & aridū locum querunt. In iis no-
tatum, non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alie-

nigenæ,amne uel monte discreti,interire dimicando: hi saginantur in do- E
liis quę figuli faciunt. In hoc dolium addunt glandem & nuces iuglandes,
aut castaneam:quibus in tenebris cum cumulatim positū est in doliis,fiunt
pingues. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate. senium finitur
hyberna quiete. Gliris detracta pelle intestinísque exemptis, decoquitur
melle in uase nouo : sed medici malūt è nardo decoqui usque ad tertias,at-
que ita asseruari:deinde cum opus sit,strigili tepefacta infundere. Constat
Mus araneus. deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Murem araneum μυγάλην uo- 5
Μυγαλῆ. cant:magnitudine muri æqualis est,colore mustelæ similis, unde & nomē
illi μυγαλῆς. Os illi oblongum,cauda parua,dentes quoque exigui, & utraq;
maxilla duplici ordine digesti: indéque fit ut à mure araneo morsi facilli-
me dinoscantur: quadruplici nanque ordine morsus impressio cernitur. F
Hoc animal plerunque testes impetere solet,non hominis modo,sed cuius
uis etiam aliorum animalium,morsu nonnunquam pernicioso: quando-
quidem in Italia muribus araneis uenenatus est morsus: eosdem ulterior
Aliàs Apen-nino. Apennina regio non habet. Cæca traditur à Nicandro μυγάλη, indéque non
transiri rotarum orbitam :sed si forte in eam conciderit, ibidem emori.
Ipse mus araneus contra se remedio est diuulsus & impositus: optimum,si 6
is imponatur qui momorderit: sed & alios ad hunc usum seruant in oleo
aut luto circunlitos. est & contra morsum eius remedio terra ex orbita: fe-
runt enim nō transiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. In Palæsti-
na frequens animal est,non maius erinaceo, habens similitudinem muris
& ursi,feréque in cauernis petrarum & terræ foueis degere cōsueuit: ἀρκτο- G
Ἀρκτομύς. μύς incolis dicitur: χοιρογρύλλιον hunc esse opinatur D. Hieronymus,qui inter ea 7
Χοιρογρύλλιος. numeratur animalia,quæ cum ungulam non habent bisulcam diuisámue,
ruminant tamen. In Lucania Italiæ ora,inquit Galenus, animal quoddā
est,quo & uescuntur incolæ,quod mediam quandam formam habet inter 8
ursum & suem: sicuti & aliud in eadē regione, & aliàs quoq; reperitur in-
ter murem & glirem medium.

1 In utroque genere tam murium quàm soricum reperiri uidetur & domesticum & agreste. Columella lib. 13. Vites quæ secundum ædificia sunt, à soricibus & muribus infestantur. Plin. lib. 10. Sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur. 2 Alpini, quos aliqui marmotas uulgo dictos intelligunt, magnis oculis prominentibus, media magnitudine. Hæc Hermolaus. Sūt qui legant, quibus magnitudo meliū est. 3 Sunt H
Pontici mures, inquit Hermolaus, unius coloris: sunt & uarij. Parte tantum prona, uarij candicant, ueneţus in dorso color quādoque ferrugineus deterior priore. 4 Eadem fere μυοξοῖς Oppianus, quæ Plinius gliribus tribuit: uidētur tamē ex Galeno diuersa esse animalcula: nēpe quòd μυοξὸς idem potius sit qui mus agrestis lib. 3. De alimēt.

5 Nicandri interpres in Theriac. Amyntas authore μυγάλην ex mure & mustela procreari scribit: unde μυγάλη dicta est. 6 Muris aranei morsus remedia tradūt præcipue Plinius, Aëtius, Paulus & Dioscorides: & pro iumentis Columella. 7 χοιρο-
Cyrogrillus. γρύλλιον, in quibusdam codicibus habetur cyrogrillus in Leuitica lege: sed nescio an cor
Chyrogrillus. rupte. Isichius in illo loco chyrogrillus, inquit, animal rapax est. 8 Vide an recte legatur apud Galenum μεταξύ πως ἄρκτου καὶ ὑὸς, an potius legendum sit ἄρκτου καὶ μυός:
Ἀρκτομύς. ut idem intelligatur animal cum arctomye: an idem fortasse sit animal ἀρκτομύς & ἀρ-
Ἀρκτοσῦς. κτοσῦς, an etiam distincta.

De qua-

A De quadrupedibus aquaticis, ut de fibro, lutra, & quibusdam aliis. Cap. LXXXVIII.

SVnt inter quadrupedes feráſque, quæ uictum ex lacu & fluuiis petant: in hoc genere ſunt fiber, ſatherium, ſatyriũ, lutra, & latax. Per uniuerſum Pontum fiber plurimus eſt, quem alio uocabulo dicunt caſtorem. Circa fluuios etiam Hiſpaniæ frequentes inueniuntur fibri: uerum ex eis caſtoreum quod uocant, non eandem habet cũ Pontico uim. Ambigit fiber terra & aqua: ſed maxima ex parte in aquis uictũ quæritat ex piſcibus & cancris. Animal eſt horrendi morſus: quippe quod hominis parte cõprehenſa, non antequam fracta cõcrepuerint oſſa morſu reſoluit. Cauda huic piſciũ, cætera lutræ ſimilis: utrique mollior pluma pilus. Euomit caſtor fel ſuum

Satherium. *aliàs, Satherõ.* *Satyrium.* *Fiber.* *Caſtor.*

B ad multa medicamenta utile: item coagulum ad comitiales morbos, ob ea ſe peti prudens. Pontici caſtoris teſticuli potiſſimum appetuntur in uſum medelarum (caſtoreum uocãt medici: & efficaciſſimum è Ponto Galatiæ, mox Africæ:) idcirco cum urgeri ſe intelligit, eas partes ſibi amputare feruntur: ob hoc quoque ſe peti gnarus. uerum amputari hos ab ipſis cum capiuntur, negat Seſtius diligentiſſimus medicinæ: quinimo paruos eſſe ſubſtrictóſque & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem, quæ ſint grandes, cum ueri teſtes parui admodum reperiantur. Præterea ne ueſicas quidem eſſe cũ ſint geminæ, quod nulli animalium: itaque inter probationes falſi, eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes: fieri enim non poteſt ut gemini folliculi ueſicæ'ue

Caſtoreum. *Aliàs caſtoriũ.* *Καςόρειον.* *Aliàs Sextius.*

C in una membrana coniuncti reperiantur. Dioſcorides quoque fruſtra hæc credi prodit: non poſſe enim fibrum teſtes ore contingere, cum adeo natibus adhæreant aprorum more. Ad medicamenta eligi debent teſtes cõnexi, ex uno ortu dependentes, liquore intus ceroſo: uel (ut Plinius ſcribit) liquore ueluti mellis ceroſi, odoris grauis uiroſiq;, guſtu amaro & acri mordacíque, ac friabiles. aſſeruãtur ſale. Diſſecta cute (inquit Galenus) melleus liquor unà cum membrana ambiente eximitur, ſiccatúrq; ac potui datur. Calidum eſt & ſiccum caſtoreum, partibúſque cõſtat admodum tenuibus, & ob hoc in uniuerſum uarios obtinet uſus: ſiquidem mẽſes ac partus ciet, ſecundáſque eiicit cum pulegio aut calaminthe. Contrà inflationes, tormina & ſingultus, qui à frigidorum craſſorúmque humorum multitudine o-

D riuntur, ex aceto mulſo bibitur. Lethargicos & utcunque ueternoſos, colli capitíſque irrigatione cum aceto & roſaceo excitat, aut odoris ſuffitu: tremulis quoque & conuulſionibus: ac ubi partem quampiam ſenſu motúue priuatam eſſe contigerit, aut ægre ſentire mouerííue, & omnibus neruorum uitiis prodeſt, & epotum & illitum. Nec ſane febrientibus nocet, ubi febris lenta mediocríſue contigerit, qualis cathaphoram & lethargum comitari ſolet. Ac multis certe caſtorium exhibuimus, inquit Galenus, cum pipere albo, utrunque cochlearij menſura, ex aqua mulſa: nec quiſpiam inde ullam ſenſit noxam. Sternutamentum olfactu mouet. ſomnum conciliat cum roſaceo & peucedano peruncto capite; uuluarum exanimationes uel ſubditum excitat. Medetur & dentibus infuſum, cum oleo tri-

tum in aurem à cuius parte doleant: aurium doloribus melius si cũ meco- E
nio: claritatẽ uisus facit cum melle Attico inunctum: capitis doloribus uti-
liter illinitur cum peucedano & rosaceo. Suspiriosis castoreum cũ ammo-
niaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime potatur: eadem po-
tio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Ileos & inflationes pellit
castoreum cum dauci semine & petroselini, quantum ternis digitis suma-
tur ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina uero cũ aceto uino mixto. Co-
mitiales morbos pellit castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis da-
tum: iis uero qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirifice prodest: ca
storei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantun-
dem: ad præsens uero correptis, olfactu subuenit cum aceto. Castoreum ex
mulso potum, mulierum purgationibus prodest: cõtráque uuluam olfactũ F
cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodẽ pro-
dest cũ panace in quatuor cyathis uini: & à frigore laborantibus ternis obo
Lutra. lis. Lutra, quæ & ἐνυδρὶς græce dicitur, & è fibrorum genere est, castori pręter-
Lutris. terquam cauda similis est, & utrique mollior pluma pilus: nunquam mari
Ἐνυδρίς. immergitur lutra. Hæc & hominẽ mordet, nec desistit, ut ferunt, nisi fracti
Latax. ossis crepitum senserit. Latax quoq; dẽtes habet robustos: & noctu plerũq; 2
egrediens, uirgulta fluuiis proxima, suis dẽtibus ut ferro præcidit. Hęc, in-
quã, lutra latior est: pilum habet durum, specie inter pilũm uituli marini &
Ichneumon. cerui. Ichneumon in ripis & arundinetis uictitat, animal paruũ, forma mu 3
stelę ictidi proxima, cauda oblonga. Iisdẽ uescitur quibus canis: & tot nu-
mero pariunt ichneumones quot canes: & eorũ reliqua ut canum. Viuunt G
circiter annos sex. Pugnat cum aspide & crocodilo, & utrunque interficit.
Ichneumon Ægypti cum aspide pugnaturus, flumẽ ingressus mergit se li- 4
mo sæpius siccatque sole: mox ubi pluribus eodem modo se coriis lorica-
uit, in dimicationem pergit: in ea caudam attollẽs, ictus irritos auersus ex-
Enhydrus. cipit. Sũt uero qui tradant enhydrum alterum ichneumonum genus esse,
Canis fluuiatilis. qui crocodilum interimat. Sunt & fluuiatiles caniculæ, terrestriũ canum
paruulorum similes: pilosa his cauda. Horũ sanguis aqua & aceto mixtus,
intumescentes hominum neruos lenire existimatur: atq; ex pelle ipsorum
calcei conficiuntur, qui neruis salutares esse dicuntur.

1 Satherion. Satheron legit Hermolaus. 2 Quæ alij partim lutræ, partim lataci, ea Plinius fibris tribuit: nempe quòd sit animal horrendi morsus: arbores H
iuxta flumina, ut ferro cędit, hominis parte comprehensa non antequam fracta con-
Lytra. crepuerint ossa morsus resoluit. Quod idem & Varro quoque facere in lytra uidetur: qui lutram potius eam quàm lytram uult dici: quoniam succidat dissoluátque in ripis arborum radices, ut non longe diuersa uideantur hæc animalia. 3 Hac ætate (quòd murinam speciem similitudinémque gerit) uulgo murem Indicum uocant. Hæc Gillius, ex authore quopiam, sed incerto. 4 Ichneumonis pugnam cum aspide & crocodilo pulcherrime describunt Oppianus, Plinius & Strabo.

De uitulo marino. Cap. LXXXIX.

Vitulus marinus, φώκη. QVæ à mari uictum petat, nulla fera quadrupes est, præterquã uitulus marinus. Hic uero generis ambigui est: nam & in mari degit, quanquam humorem non recipit, sed spirat ac dormit, & egressus in terram

A terram parit in litore ut terrestris: sed quoniam plus temporis mari quàm terra immoretur, cibúmque ex humore petat, ideóque inter aquatica fere numeratur. Auriculas non habet, sed meatus continet manifestos qua audit. Oculi in mille colores transeunt subinde. Dẽtes habet serratos acutósque, ut generi piscium affinis: linguam autem bisulcam. Cruribus tãquam læsa imperfectáque quadrupes est: quippe quæ cõtinuo à scapulis pedes habeat manibus similes modo ursæ: in quinos enim findũtur digitos, qui singuli ternis articulis flectantur, & unguibus muniantur non magnis. Pedes quoq; posterioriores quinis discretos digitis habet, & curuatura & unguibus cum prioribus conuenientes, uerum forma proximos piscium caudis aut pinnis: his in mari, ut pinnis utitur: & humi quoque uice pedũ serpit. *Nonnũquam & inter terrestria, ut lib. I histor. animal.*

B Caudam habet uitulus exiguã. genitale maribus grande est: fœminæ simile raiæ est, aut mulieris. Fel non habet uitulus marinus: sed renes solidissimos, & forma bubulis similes. cartilaginem habet, non ossa. Coeunt uituli marini modo animaliũ retro mingentium: & diu ligati in coitu cohærent. Animal non ouum statim intra se concipit, & parit fœmina, & lac reddet modo pecudum. parit singulos aut geminos, & cum plurimum treis. Mãmis quas geminas habet, educat fœtum ritu quadrupedum. parit ut homo omni tempore, sed maxime cum primis capris. Prolẽ circa duodecimum diem à partu deducit in mare, subinde assuefaciens: illa præcipitãter fertur, nec ambulat: cum nõdum inniti suis pedibus ualeat. Colligere se ipse uitulus, & contrahere potest: carne enim abundat mollísque est, atque ossibus *Tertiodecimo die, ut uult Oppianus.*

C cartilaginosis constat, ut modo diximus. Interficitur difficulter, nisi elisis temporibus capitis: corpus enim totum carnosum est. Mugitus ei in sono boui similis est: unde nomen uituli accepit. nullũ animal grauiore somno premitur. Canis rabidi morsu potum expauescentibus, faciem perungunt adipe uituli marini: efficacius si medulla hyęnæ, & oleum è lentisco & cera misceatur. lichenas & lepras tollit adeps uituli marini: & instillatur igni naribus intermortuarũ uuluæ uitio: & cũ coagulo eiusdẽ in uellere imponitur. Vituli marini coagulum tradidere quidã uiribus simile esse castorio: ac proinde comitialibus morbis uuluæq; strangulationi conuenire epotũ: excipitur autem catulis, ut præcipit Dioscorides, qui nondum natare possunt. Coagulum uituli marini bibũt cum lacte equino asininóue, aut cum

D punici succo: quidam ex aceto mulso: necnon aliqui per se pilulas deuorãt. In lethargum uergentibus, coagulo uituli marini ad olfactum utuntur: & lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere.

De talpa & uespertilione. Cap. XC.

MVtilum animal & talpa est: quippe qui omnino quidem nec uideat, nec perspicuos habeat oculos: sed cæcitatis perpetuæ animal est terráque obrutum, & tenebris etiamnum defossum, sepultisque simile: uerum si quis prætentam membranam detraxerit, locus oculorum apparet, & pars nigra eorundem: situs denique & descriptio eadẽ, quam legitimam conspicui oculi obtinent: ac si obducta cute oculi pressi, confusi, oblitíque *Talpa, ἀσπάλαξ.*

esſent dum crearentur. In tanta hac tamen cæcitate, liquidius audiunt tal- E
pæ uel in terra, tam denſo atque ſurdo naturæ elemento. Talpæ cinere ſtru
mas illinunt ex melle: alij iecur eiuſdem contritum inter manus illinũt, &
triduo nõ abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio eſſe ſtrumis af-
firmant: alij præcidunt caput, & cum terra à talpis excitata tuſum, digerũt
in paſtillos pixide ſtannea, & utuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ
Veſpertilio, Νυκτερὶς. Inter bipedes numeratur libro 1. hiſt. animalium. apoſtemata uocant, quæque in ceruice ſunt. Ambigunt & ueſpertiliones
cum uolucribus & pedeſtribus: quemadmodum uituli marini cum aqua-
tilibus & terreſtribus. Et quadrupes eſt ueſpertilio, ſed mãca: ut ſit ad qua-
drupedes cõparata, uolucris: ad aues uero, quadrupes. Cauda tam quadru-
pedis quàm uolucris caret. uolat, ſed cuteis pẽnis mẽbranáue. Horũ quoq;
alę articulos habent: & uolucrum animal parit ueſpertilio tantum. Dentes F
habet ut quadrupes, & lacte fœtum nutrit, admouens ubera quæ in pecto-
re geſtat. geminos uolitat amplexa infantes, ſecúmq; deportat. Noctu ui-
ctum ſibi quærunt: & in cibatu culices gratiſſimi.

- Minimam pro corpore uocem
Emittunt: peragúntque leui ſtridore querelas.
Tectáque non ſyluas celebrant, lucémque peroſæ
Nocte uolant. ſeróque tenent à ueſpere nomen.

In Aſſyria circa Borſyppum gignuntur prægrandes: quæ ſunt apud incolas
in uſu cibario. Cor ueſpertilionis ſolifugis contrarium eſt: omnibúſque for
micis & ſalamandris reſiſtit. Somnũ arcet ueſpertilionis caput aridum ad-
Veſpertiliones Arabicæ. alligatum. In paludibus circáque paludes Arabiæ, in quibus naſcitur caſia, G
degunt ferę alatæ ueſpertilionibus ſimillimæ, ſtridore diro, & uiribus exi-
miis: quas ægre ab oculis arcentes Arabes caſiam colligunt. Eſt & quod
ἀλώπηξ, uulpecula. cuteis pennis uolat aliud animal: ἀλώπηξ à Græcis uocatur.

De monſtroſis quibuſdam aliis animalibus in India aut Æthiopia prognatis. Cap. XCI. 1

Plinius in Aethiopia. Mantichoras. Apud Indos (ſi Cteſiæ credendum eſt) belua gignitur, cui nomen man-
tichoræ: dentes triplici utrinque ordine: magnitudo & aurium hirti-
tudo, & pedes leonis: facies & aures hominis, oculi cęſij, color rubricę. Cau 2
da, ſcorpionis modo terreſtris, aculeo armata, ſpiculáque adnata iaculans.
Vox tam ſibila, ut imitetur fiſtularum modulos, tubarúmque concentum: H
curſus nõ minoris pernicitatis, quàm ceruis. humanas carnes auidiſſime af 3
fectat. hominũ ſermones imitari & mãtichoram in Æthiopia author eſt
Axis. Iuba. In India quoque fera traditur nomine axis, hinnuli pelle, pluribus
Monoceros. candidioribúſque maculis. Sed atrociſſimum monoceros monſtrum eſt,
Cartazonos. quem & cartazonon uocant, reliquo corpore equo ſimile, capite ceruino,
pedibus elephanto, digitis ſcilicet indiuiſis, cauda apro, mugitu horrido:
cornu unum nigrum è media eius fronte protenditur cubitorum duũm,
Ad longitudinem pedũ quatuor. Solinus. ſplendore mirifico, ita acutum, ut quicquid impetat, facile ictu eius perfo-
retur: nec leue quidem hoc, ſed uerſuras quaſdam naturales habet. Hanc
feram uiuam negant capi: quippe quæ in intimis Indiæ & deſertiſſimis re-
gionibus

A gionibus degit. Apud Hesperios Æthiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput: iuxta hunc catoblepa nascitur, modica & iners bestia, caput prægraue ægre ferens, idque deiectum semper in terram, aspectu hominibus pestilenti, omnibus qui in oculos eius offenderint, cōfestim expirantibus. De onocentauro Pythagoram hæc narrasse testatur Crates Pergamenus: homini ipsum ore & promissa barba similē esse, simul & collum & pectus humanam speciem similitudinémque gerere: mammas distantes ex pectore pendere: humeros, brachia humanam figuram habere: dorsum, uentrem, posteriores pedes asino persimiles esse: & quemadmodū asinum, sic cineteo colore esse: imum uentrē leuiter exalbescere. Duplicem usum ei manus præstare: nam celeritate ubi sit opus, pedum loco illis uti-
B tur: ex quo fit ut cæterarum quadrupedum cursu non superetur: ac ubi rursus necesse fuerit uel cibum capere, uel aliud quiddam tollere, qui antea pedes erant, manus efficiuntur. Animal est graui animi acerbitate: nam si capiatur, non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame cibi mortem consciscit. Hactenus de multifidis dixisse abunde est.

Catoblepa. *Plinius, omnibus qui oculos eius uidere.* *Onocentaurus.*

1 Quæ in hoc capite continentur animalia, an multifida sint omnia, nondum satis constat. 2 Color rubricæ, χρῶμα κινναβάρινον: Plinius & Solinus colore sanguineo. 3 Pedibus sic uiget, inquit Solinus, saltu sic potest, ut morati eam nec extentissima spatia possint, nec obstacula latissima.

De quadrupedibus bisulcis, & primò de boue & boum generibus. Cap. XCII.

C

PRoximum est ut de bisulcis doceamus, quæ unguium loco & ungularum chelas forcipémue habere, eadémque fere cornigera esse diximus. Inter hæc primas partes iure boui tribuêre maiores: cuius tanta fuit apud antiquos ueneratio, ut tam capitale esset bouem necasse, quàm ciuem. De hoc igitur genere primum dicemus, cuius potissimum usus nostri laboris est particeps, & quòd laboriosissimus sit bos hominis socius in agricultura.

1 Primum in bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor: prima, uitulorum: secūda, iuuencorum: tertia, boum nouellatum: quarta, uetulorū. Discernuntur in prima, uitulus & uitula: in secunda, iuuencus & iuuenca: in tertia & quarta, taurus & uacca. Quæ sterilis est uacca, taura appellatur:
D quæ prægnans, horda fordáue. Boues pro regionibus cælíque statu, & habitum corporis, & ingenium animi, & pili colorem gerunt. Aliæ formæ sunt Asiaticis, aliæ Gallicis, Epiroticis aliæ. Circa paludem Mæotim boues sunt sine cornibus: & apud Mysios quoque. bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quatuor pedum. Sunt & Indici boues unicornes tricornésque, solidis ungulis nec bifidis. Æonij quoque boues solidipedes sunt, singuláque habent cornua, & hæc medio capite. In Hercynia sylua est bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu existit excelsius magísque directum iis, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab eius summo sicut palmæ ramíque lati diffunduntur. Eadē est fœminæ marísque natura: eadem forma magnitudóque cornuum. Armeniis, bina

Bos, βοῦς. *Vitul⁹, μόσχος.* *Iuuencus, iuuenca.* *Ταῦρος, taur⁹.* *Vacca.* *Taura.* *Horda, uel Forda.* *Mæotici boues* *Indici boues.* *Boues unicornes.* *Boues tricornes.* *Æonius bos.* *Hercyniæ syluæ bos.*

Armenius bos. quidem cornua, sed in anfractum conuoluta. Ægyptus boues gignit can- E
Aegyptius bos didos maximósque & mites:Phrygia uero fuluos & rufos, quibus prolixa
Phrygius bos. à ceruice dependent palearia.Cornua quoque iis capiti nequaquam affixa, 2
Syriacus bos. sed ut aures mobilia.Syriaci Pelleíque nigri,robusti,feroces, fronte lata, a- 3
Pelleus bos.
Scythicus bos. spectu horrido:suáque natura neque obesi nimium neque strigosi: ac proinde & ad pugnam & ad cursum idonei.Scythici, quorum in dorso gibber est, & procerissimi,& ex omni parte cãdidi,perparuis cornibus sunt, & minime acutis: similitérque ut cameli eminenti dorso existunt:simul & cum dorso clitellæ imponuntur,perinde ut cameli genu flectunt: rursúmque sus scepto onere surgunt,ab hominibus nimirum edocti. Syriacis non propen
Caricus bos. dent palearia,sed in dorso gibber est. Carici quoque in parte Asiæ fœdi uisu,tubere super armos à ceruicibus eminente, laxatis cornibus,excellentes F
in opere narrantur:cæteri nigri coloris candidíue ad laborem damnantur.
Bistones. Bistones iuba uisu horrenda à ceruice utrinque & pectore leonum in mo- 4
rem dependente insignes,cornua habent peracuta,& nequaquam aliorum more in aduersum sese spectantia,sed supina & plane recta. Lingua his an-
Paeoniæ bos. gusta,sed asperrima,& quæ linctu sanguiné eliciat. In Pæonia boues sunt, inquit Pausanias, toto quidẽ corpore pilis hirsuti, sed pectore maxime & circa maxillas. Troglodytarum boum cornua in terram directa sunt:qua de causa obliqua ceruice pascuntur.Feruntur & in Africa boues, qui retro
Boues ὀπισθόνομοι. ambulantes pascuntur, indéque ὀπισθόνομοι dicti: nec enim aliter ob cornua pasci possunt,quæ illis antrorsum & in terrã directa sunt: uerũ hoc fabulo-
Hos Aelianus Lybicos boues uocat. sum arbitratur Vlpianus. Phœnicũ libri testantur indigenas uaccas ea esse G
magnitudine,ut uel procerissimi pastores cũ mulgent,stare,atque adeo in
Phœnicia boues. scabellũ ascẽdere habeant necesse,ubera ut possint pertingere.In nostro orbe Epiroticis laus magna: ac Pyrrhi (ut ferũt) iam inde regis cura pergran-
Boues Epirotici. des fuere, hodiéque reliquiæ stirpiũ durant. Epiroticæ uaccæ præ sua præcipua magnitudine amphoras singulas singulę implẽt lactis:mẽsureq; eius dimidium mammis duabus præstant.Erectus stat qui mulget, aut paululũ se inclinat:quoniã sedendo ubera contingere nequeat. Nec tantũ diuersitas prouinciarum,sed eadẽ quoque regio, ut Italia ipsa partibus suis discrepat.Campania plerunque boues progenerat albos & exiles:Vmbria uastos & albos,eadémq; rubros, nec minus probabiles animis q̃ corporibus: Hetruria & Latium compactos & ad opera fortes:Apenninus durissimos, H
Altinæ uaccæ. omnémq; difficultatem tolerantes, nec ab aspectu decoros. Altinæ uaccæ,
Ceuæ. quas eius regionis incolæ ceuas appellant, humilis sunt staturæ, lactis abũdantes. In boum genere cornua fere habent tam mares quàm fœminę:sed uaccarum cornua & taurorum inter se dissident: tauris enim minora sunt cornua tenuioráque.Dentes habet bos,ut & reliqua cornigera continuos: bimúsque dentes amittit,non tamen uniuersos.Boum caudis longissimus caulis,atque in ima parte hirtus.Huic tantum animali omniũ quibus procerior cauda,non statim nato,consummatæ ut cæteris mẽsuræ:crescit uni, donec ad uestigia ima perueniat.Renes boui quasi ex multis exiguis renibus cõstituti.Taurorum sanguis ubi è uena effluxerit,crassissimus est & nigerrimus

A gerrimus: celerrime omnium coit durescítque, ideóque pestifer potu. Coire tum mares tum fœminæ anno ætatis primo peracto incipiũt, ita ut etiã nonnunquam generent: uerum quod magna ex parte fit, uel anniculi, uel nacti octauum mensem uenerem adeunt. Iuuenca recentior quàm annicula non patitur uenerem, nisi ostento: iam enim uel quarto ætatis mẽse coisse perspectũ est: sed enim quod maxime confessum habemus, bimatu generant: sed tauri generationem quadrimi implent. Et qui quadrimis minores sunt, prohibentur admissura: sicuti & qui maiores quàm duodecim annorum: illi quoniam quasi puerili ætate seminandis armentis parum habentur idonei, hi quia senio sunt effœti. Et tauris singulis fœminę denę eodem anno traduntur: uel (ut aliis placet) unus mas quindecim uaccis sufficiet. Apud Magonem duo tauri in septuaginta matribus sunt. Maxime idoneum tempus ad concipiendum, à delphini exortu (ad quartum scilicet idus Iunij) usque ad dies triginta, ut sentit Plinius: uel XL, aut paulo plus ut Varro. Quæ enim ita conceperint, temperatissimo anni tempore, & adultis iam pabulis pariũt. uerum Aristoteles initium coitus plurimis quidem mense Aprili & Maio prodidit: sed nonnullæ uaccæ etiam ad autumnum usque tempus coeundi deducunt. Et gentibus quidem quę lacte uiuunt, ita dispensatur, ut omni tẽpore anni supersit id alimentum. Bos uno initu implet, agítque uehementer, ita ut fœmina uix tolerans succumbat. Et quidem uaccæ tauros in coitu non patiuntur nisi raro, propter rigorem genitalis: eáque causa gradiuntur in coitu, clunibúsq; subductis semen recipiũt genitale. Si forte conceptio pererrauerit, uicesimo post die marem fœmina repetit. Seniores tauri nec sæpius quidem fœminam eandem eodem superueniunt die, nisi fortasse ex interuallo: & nõ sæpius quàm bis die ineũt: at uero iuniores & eandem sæpius cogunt, & plures petunt ac superueniũt uigore suæ ætatis. Salax minime inter mares taurus est: at ex fœminis intẽduntur libidine, post equas, potissimum uaccæ: tempore enim coitus libidine quandoque adeo incenduntur, ut bubulci eas tenere aut capere nequeant: ad hæc uaccæ tauros superueniunt, & sequuntur sedulo, & assistunt. Ferunt uterum uaccæ menses nouem: decimo pariunt. sunt qui decem totos menses, exceptis paucis diebus, uterum gestare affirment. Quód autem in lucem præcurrit hæc tẽpora, id abortiuum est, uitaléque minime, etiam si paulo maturauerit partum: præmolli nanque imperfectáq; ungula prodit. Boues grauidas negant, præterquam in dextro uuluæ sinu ferre, etiam cum geminos ferant. Pariunt singulos, geminos raro. Lac à partu utile est: ante partum lac non habet bos. Ex primo semper à partu colostra fiunt: ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia: uel perinde ut lapis durescit, ut Aristoteli placet. Quandiu uiuunt, & coire solent & parere. Viuunt magna ex parte fœminæ annos quindecim, atque etiam mares excisi. Nonnullis ætas uel ad uiginti annos, atq; etiã plures, si corpore bene habito sint: nam & excisi plus temporis quàm cæteri uiuunt, usu exercitij & copia pabuli. Vigẽt quinquennes maxime. domitura boum in trimatu, antè prę-matura. Boues & pascunt per societates atque cõsuetudines: & si unus ab-

[Margin letters B, C, D beside the lines beginning "ciet.", "genitale.", "si paulo".]

Colostra.

Vita fœminis (Plinio authore) XV annis longissima, maribus XX.

errauerit,reliqui ſequuntur:quapropter boarij,niſi præuenerint,totum ar- E
mentum requirant neceſſe eſt.Boues & fruge & herba ueſcuntur : paſcun-
tur etiam commodiſſime in nemoribus,ubi uirgulta & frons multa. Pin-
gueſcunt iis quæ flatum cient, ut eruo & faba freſis, atque etiam fabarum
herba.Lauatione quoque calidæ aquæ traduntur pingueſcere. Boues ani-
malium ſoli,& retro ambulantes paſcuntur:& ſunt in Africa qui ita perpe
tuo paſci ferantur,neque aliter quàm recedẽdo in auerſum paſci ſolere. Bi-
bunt boues ſorbendo,& claram bibere geſtiunt: adeo ut niſi aqua ſit clara,
frigida & lympida,libenter bibere nolint.Augentur iuuencę amplius,cum
plus temporis expertes ueneris degunt : quapropter terræ Epiri incolæ bo-
Non ante quadrimatum. Plinius.
ues quas Pyrrhicas uocant, annis nouem intactas uenere ſeruãt. Laborant
armenta uehemẽtius pruina ſolicitata quàm niue.Boues gregales morbis F
duobus tentantur,podagra & ſtruma(κραῦρον Gręci dicunt:)facit podragra,
ut pedibus intumeſcant,& quanuis non intereant,tamen ungulas amittãt.
Euenit in κραύρῳ, ut calidius frequẽtiúsque ſpiretur. Quod deniq; in homi-
ne febris,idem in boue eſt τὸ κραυρᾷν(febrem uocat Columella:)indiciũ mor
bi,ut aures flacceant,& ut comedere nequeãt:ſed breui moriuntur . Boues
cælum olfactantes, ſéque lambentes contra pilum, hyemem præſagiunt.
Qui gregem armentorum emere uult,hæc quaſi communia & certa in e-
mendis bobus præcepta ſequi debet.Parandi ſunt boues nouelli, quadrati,
grandibus mẽbris,cornibus proceris,ac nigrãtibus & robuſtis, ac ſine cur-
uaturæ prauitate lunatis, frõte lata & criſpa,magnis & hirtis auribus,ocu-
lis & labiis nigris,naribus reſimis patulíſque,ceruice toroſa & cõpacta,pa- G
learibus amplis & pene ad genua promiſſis, pectore magno, armis uaſtis,
uentre non paruo, ſed capaci & tanquam implente utero, lateribus porre- 5
ctis,lumbis latis,dorſo recto planóque, uel etiam ſubſidente, clunibus ro-
tundis,cruribus compactis ac rectis,ſed breuioribus potius quàm longis, 6
genibus eminulis,diſtantibus inter ſe,ungulis magnis,caudis lõgiſſimis & 7
ſetoſis piloſisq́;, pilo totius corporis denſo ac breui:colore rubeo uel fuſco,
tactu corporis molliſſimo,non aſpero ac duro.At uero colore,ut Varroni
placet,potiſſimum nigro,deinde rubeo,tertio heluo,quarto albo : moliſſi-
mus enim hic & duriſſimus primus:de mediis duobus, prior quàm poſte-
rior melior,utrique pluris,quàm nigri & albi. Hęc maris forma ſpectanda
Taurus.
eſt:neque enim alio diſtat bonus taurus à caſtrato, niſi quòd tauris in aſpe- H
ctu generoſitas:torua fronte,auribus ſetoſis,toroſiore ceruice: uentre pau-
lo ſubſtrictiore,cornibus breuioribus & in procinctu dimicationẽ poſcen-
tibus:ſed tota comminatio prioribus in pedibus ſtat:ira gliſcente alternos
replicans,ſpargénſque in altum arenam,& ſolus animalium eo ſtimulo ar-
Vacca.
deſcens. Vaccæ probantur altiſſimæ formæ longæque, maximis uteris,
frontibus latiſſimis,oculis nigris & patentibus, cornibus uenuſtis, & leui-
bus,& nigricantibus,piloſis auribus,compreſſis malis,palearibus & caudis
ampliſſimis,ungulis modicis & cruribus.Cætera quoque eadẽ fere in fœ-
minis,quæ & in maribus deſiderãtur. Boues hyeme ac uere primo medió-
que graciles ſunt:prauúmque ſuccũ in cibo præbent: procedente uero anni
tempore

A tempore, obesiores euadunt succíq; melioris, cum scilicet aucta fuerit herba. Bubula caro plurimum nutrit, sed sanguinem generat, uel quàm suilla crassiorem: nam bos temperamento longe sicciore est quàm sus. Senibus minime, sed nec ulli alij utiles sunt carnes bouillę, inquit Galenus. Bubulas carnes additi caules caprifici magno ligni compẽdio percoquunt. Ad eam quæ in uentriculo fit concoctionem, uitulina bouillæ præstat: meliúsque nutrit, ac minime mucosa est, & secundum hœdinam optima. Lac bubu-
4 lum pinguissimum omnium est & crassimum, eóq; minus aluum mouet, si Galeno credimus: alijs uero aluus maxime soluitur bubulo. Caseo fertilius est bubulum quàm caprinum ex eadem mensura pene altero tanto: & ut caseum, ita & butyrum habet plurimum, ualentiúsque nutrit. Datur
B priuatim iis qui colchicon biberint, aut cicutam, aut doricnium, aut leporem marinum. bubuli lactis serum orthopnoicis prodest ante cætera addito nasturtio. Taurinus sanguis recens, inter uenena est, ut modo diximus: cum polenta illitus duritias emollit ac discutit. Taurinus adeps calore siccitatéque suillam longe superat: sed leonino inferior est: ut inter utrunque medium locum tenere uideatur. Non inepte igitur medicamentis admiscetur, & quæ scirrhosis medẽtur affectibus, & quæ phlegmonas concoquunt. Medulla uitulina uterum emollit tum appositum, tum in pesso inditum. Felle taurino priuatim anginæ cum melle perunguntur. Sedis ulcera sanat, inquit Dioscorides, & ad cicatricem usque perducit. medetur & aurium sibilo ex porri succo instillatũ. Felle bubulo semina attin-
C gi utile putant, quo mures à segetibus abigantur. Taurino felli pręcipua potentia etiam in ære pellibúsque colore aureo ducendis. In iuuencarum secundo uentre, inquit Plinius, reperitur pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere, singulare (ut putant) remedium ægre parientibus, si tellurẽ non attigerit. Talum bouis combustum dentes mobiles firmare tradunt: cum melle autem epotum teretes lumbricos expellere: cum oxymelite lienem minuere: & uenerem quoque excitare. Fœmoris ossa cremata, sanguinis fluxiones epota sistunt, & uentris quoque. Bouis armentarij fimũ, dum uiridi herba pascitur, si recens apponatur, uulnerum inflammationes mitigat: foliis autem inuoluitur, cineréque feruente calfactum apponitur. coxendicis dolores fotu compescit. illitum ex aceto duritias, strumas, pa-
D uósque discutit. Eorum uerò qui paleis uescuntur fimo oblinũtur aqua intercute laborantes, ita ut mox in sole reclinentur. Habet enim stercus bouinum uim etiam attrahentem: qua ratione apum uesparúmque ictibus medetur. Priuatim autem suffitu fimi, quod à masculo boue collectum est, procidentes uuluæ reprimuntur: eiúsque nidore culices (κώνωπες dicti) fugantur. Boum coriis glutinum excoquitur, taurorúmq;, & id præcipuũ: xylocollam hoc uocant, & taurocollam: præstantissimũ candidũ & translucens: nigrum uero deterius est, & lignosum quóque damnatur. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus: nec quicquam efficacius prodest ambustis. Ex aqua calida dilutum atque illitum pustulas erumpere non patitur. Sed adulteratur nihil æque quibusuis pellibus inueteratis *Xylocolla. Taurocolla.*

calciamentíſque etiam decoctis: Rhodiacum uero fideliſſimum, eóque pi- E
ctores & medici utuntur. Glutinum in aceto reſolutum, impetigines cu-
tíſque lepras delet: melle & aceto diſſolutũ uulneribus prodeſt. In boum
Bos ſylueſtris. genere ſunt apud Arachotas boues ſylueſtes, qui differunt ab urbanis, quã-
tum inter ſues urbanos & ſylueſtres intereſt. Sunt colore atro, corpore ro-
buſto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt reſupinatiora. Atrociſſimos ha 9
Taurus Aethiopicus. bet Æthiopia tauros ſylueſtres, maiores agreſtibus, uelocitate ante omnes, 10
colore fuluos, oculis cæruleis, pilo in contrarium uerſo, rictu ad aures dehi- 11
ſcente iuxta cornua mobilia: tergoris duritiam ſilicis, omne reſpuens uul-
Furore. Solin. nus. feras omnes uenantur: ipſi non aliter quàm foueis capti feritate ſem-
Bonaſus. per intereunt. Bonaſus gignitur in terra Pæonia mõte Meſapo, qui Pæo-
Βόνασος. niæ & Medię terrę collimitium eſt, & Monapos à Pæonibus appellatur: ma F
Monapos. gnitudine tauri, ſed corpore quàm bos latiore: nequaquã enim oblongior,
ſed in latera auctior eſt. Tergus diſtentum eius locum ſeptem accubantiũ
occupat: cætera forma bouis ſimilis eſt, niſi quòd ceruix iubata armorum
Compoſitiore, περισαλμλία. tenus ut equi eſt: ſed pilo molliore quàm ſit equinus & cõpoſitiore. Color
pili totius corporis flauus, iuba prolixa, & ad oculos uſque demiſſa & fre-
quens: colore inter cinereum & rufum, non qualis equorum, ſed uillo ſu-
pra ſqualidiore, ſubter lanario. Nigri aut admodum rufi nulli ſunt, uocem
ſimilem boui emittunt. Cornua adunca in ſe flexa, orbémque inter ſe colli
gentia, & pugnæ inutilia: magnitudine dodrantali aut paulo maiora: am- 12
plitudine non multo arctiore quàm ut ſingula ſex ſextarios capiant: nigri-
Anciæ, περικνήμιον. tie pulchra & ſplendeſcente. Anciæ (περικνήμιον uocant Græci) ad oculos uſ- G
que demiſſæ. Caret ſuperiore dentium ordine, ut bos & reliqua cornigera
omnia. crura hirſuta atque biſulca habet. Caudam minorẽ quàm pro cor-
poris ſui magnitudine ſimilem bubulæ, interiora omnia bubus ſimilia con
tinet. Carnem habet guſtu ſuauem: quamobrem in uſu uenandi eſt. Cum
percuſſus eſt, fugit, & defatigatus conſiſtit: repugnat calcitrans, & proluuiẽ
alui, uel ad quatuor paſſus proiiciens: quo præſidio facile utitur, & plerun- 13
que ita adurit, ut pili inſectantium canum tanquam ab igne abſumantur:
ſed tunc ea uis eſt in fimo cum belua excitatur & metuit: nam ſi quieſcit,
nihil urere poteſt. Tempore pariendi uniuerſi ſimul in montibus enitũtur:
ſed prius quàm fœtum edant, excremento alui circiter eum locum, in quo
pariant, ſe quaſi uallo circundant & muniunt: largam enim quandam eius H
excrementi copiam hæc belua gerit. Pauciſſima Scythia gignit: pauca cõ-
Biſontes. termina illi Germania, inſignia tamen boum ferarũ genera: iubatos biſon-
Vri. tes, excellentíque ui & uelocitate uros: quibus imperitum uulgus bubalo- 14
Bubali. rum nomen imponit. Sunt uero uri magnitudine paulo infra elephantos:
ſpecie, & colore, & figura tauri. Neque homini, neque fœminæ quam con-
ſpexere parcunt. hos ſtudioſe foueis captos interficiunt. Hoc ſe labore du-
rant adoleſcentes: atque hoc genere uenationis exercent: & qui plurimos
ex iis interfecerunt, relatis in publicum cornibus, quæ ſint teſtimonio, ma-
gnam ferunt laudem. Sed aſſueſcere ad homines & manſueti fieri, ne par-
uuli quidem excepti poſſunt. Amplitudo cornuũ & figura & ſpecies mul-
tum no-

A tum nostrorum boum cornibus differt. Hæc Cæsar. Cornua iis taurina, in-
quit Solinus, in tantum modum protenduntur, ut dempta, ob insignem ca
pacitatem, inter regias mensas potuum gerula fiant: urnásque binas capi- *Aliás, urnăq; bina capitis unius cornua impleant.*
tis unius cornua impleant. Hæc studiose conquisita, ab labris argento cir-
cuncludunt, atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur. In Hercynia
sylua gignuntur: rhinocerota uocant, & tauru Æthiopicum. Huic in capi- *Rhinoceros.*
te non sunt cornua: sed in naribus unicum est, & repandum quouis osse du *Taurus Æthiopicus.*
rius: quod subinde ad saxa limatum in mucronem excitat, eóque aduersus
elephantos utitur in dimicatione, aluū maxime petens, quam scit esse mol-
liorem: par ipsi prope corporis longitudine, sed cruribus multo breuiori-
bus: magnitudo tauri est: forma uero apri, præterquā quòd in summis na- *Vt Oppianus prodidit, non multo maior est quàm oryx*
B ribus, ut iam diximus, cornu est. Color illi buxeus, uel eburneus potius: uel
ut Oppiano placet, fuluus, raris inspersis maculis nigricantibus. Habet au-
tem duo ueluti cingula, figura serpentū flexibus haud dissimilia, quæ à dor-
si spina ad uentrem usque pertenduntur: quorum alterū prope iubam ori-
tur, alterum ad lumbos. In hoc genere nullæ conspiciuntur fœminæ, sed
mares omnes. Author est Iphicrates, in Africa gigni qui rhizes uocantur, *Rhizes, ῥίζαι.*
forma tauris proxima: at uictu magnitudinéque ac uiribus ad pugnam, ele
phantis similiores.

1 Vitulus, μόσχος, qui adhuc sub matre est & lactet. δάμαλις ἢ δαμάλη, & πόρτις, quæ *δάμαλις, δαμάλη. πόρτις.*
needum coiuerit, nec ad iugū idonea est. Hæc ex Theocriti interprete. 2 Erythræi *Erythræi boues.*
boues, inquit Ælianus, mobilia similiter cornua ut aures habent. 3 Pelleus bos, à
C Pella, ut arbitror, Macedoniç oppido. 4 Bistones, à Bistonide Thraciæ palude &
regione. 5 Gibberi spina leniter remissa. Varro. 6 Cruribus solidis, neruosis ac
breuibus. Palladius. 7 Pedibus, inquit Varro, non latis, neque ingredientibus, qui
displodātur, nec cuius ungulæ diuaricēt, & cuius ungues sint leues & pares. 8 Aliis,
ut Plinio & Dioscorid. bubulum, asininum, & equinū magis aluum soluunt, ἀκειλιό-
τερα. 9 Indicos tauros uocat Solinus. Taurum ferum hunc uocat Gillius ex Op *Taurus Indicus.*
piano, quem apud Troglodytas nasci ait. & aliū quoque huic haud dissimilem habet
taurum ferum Æthiopicum. 10 Volucris pernicitas. Solinus. 11 Hiatus omne
quod caput. Solinus. 12 Dodrantali, σπιθαμιαῖοι, id est, unciarum nouem, magni-
tudine palmari, ut interpretatur Theodorus, aut paulo maiore: amplitudine non mul
3 to auctiore quàm ut singula semisextarium capiant: ἡμίχουν, id est congij dimidium,
id est sex sextarios, nisi fortasse mēdosus sit codex. 15 εἰς τέσσαρας ὀργυιάς, ad quatuor
passus, uel trium iugerum longitudine, ut refert Plinius: ut uero hæc cohærere possint
ostendit Claymondus in scholiis in Plin. 14 Martial. lib. 1. iungit bubalum cum bi-
D sonte, hoc uersu: Illi cessit atrox bubalus atque bison. Biso (uti fertur) cerui spe-
ciem habet: cuius à media fronte inter aures unum cornu in excelsum magis dirigitur,
quàm ea quæ nobis nota sunt cornua. Ab eius summo, sicut palmę, sic rami late diffun
duntur. Eadem natura fœmina qua mas prædita est: eadem etiam forma, eadémq; ma
gnitudine cornuum. Hæc Gillius, ex authore quodam, sed incerto. 15 Pausanias
uero scribit, in extrema nare unicum esse cornu, & paulo supra alterum, sed quod mi-
nus sit.

De ouibus. Cap. XCIII.

VT boues sumptum hominum excolunt, ita corporū tutela pecori de- *Ouis, ὄϊς, πρόβατον.*
betur. Itaque post boues ouilli pecoris secunda ratio est: ut quod præci
pue nos contra frigoris uiolentiam protegit, corporibúsque nostris libera-

liota præbet uelamina. In hoc quoque genere cornua uel fœminis natura E
tribuit, sed ea conuoluta in anfractum arietum generi, ceu cestus daret.
Dentes quoque plures maribus quàm fœminis dati. Ouis binas gerit inter 1
fœmina mammas. Ouium pars maxima fel habet: & quidem terris quibusdam adeo large, ut exuperantia prodigij loco habeatur, ut in Naxo: sed aliis quibusdam locis omnino caret, ut apud Chalcidem Euboicā parte quadā agri. In renibus sebo opimandis maxime omnium luxuriant: quippe quæ renibus pingui undique obductis intereant, quod ubertate pabuli fit: quo fit ut quanquam pingues admodum sint, tamen aliquid desit oportet, si nō utrique reni, at dextro saltem. Aries ad utrunq; æquinoctiū cubādi rationē mutat: quippe qui sex hybernis mensibus in læuum latus iacens quietē capit: contráque ab æquinoctio uerno in dextrū incubans dormit. Oues an- F
niculæ coeunt atque utero ferunt: mares quoque eodem illo tempore ineunt, sed proles differt, quatenus præstantior ea est, quam senescentes mares & fœminæ procrearint. Neque pati oportet, ut præcipit Varro, minores quàm bimas saliri: quòd neque natum ex his idoneum est, necnon ipsæ fiunt etiā deteriores quàm trimę admissæ. Arietes primū uetustiores fœminas ineunt: agnas enim fastidiunt. Coitus omnibus ab arcturi occasu, id est à tertio idus Maias, ad aquilæ occasum, id est XIII Cal. Augusti: quòd quę

Et cōcepti inualidi. Plinius.

postea concipiunt, fiunt uegrandes atq; imbecillæ, ut ait Varro. Oues terno aut quaterno coitu implentur: & si à coitu imber accessit, abortum infert. Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquādo & binos & ternos & quaternos. pariunt geminos tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater uim G
eam geminandi per naturam obtineat. Mares autem aut fœminæ generātur ui tum aquarum, tum etiam propter admissionis tempus: nam & aquæ faciunt ut fœminæ marésue cōcipiantur. Ad hæc aquilonis flatu mares potius concipiuntur, austri fœminæ. Vis tanta est aquilonis, ut uel eas quæ non nisi fœminas pariāt, immutet ad prolis masculæ procreationem. Spectare ad aquilonē oportet cum coeant fœminæ. Dextro teste maribus pręligato, fœminas generari aiunt, lęuo, mares. Ferunt uterum quinque mensi

Cordi. Chordi.

bus (diebus CL inquit Plinius:) & cordos aut chordos uocabāt antiqui post 2
id tempus natos agnos. Itáque fit ut partus exitu autumnali fiat: contingit tamen ut locis nonnullis, quibus cæli clementia & pabuli copia est, bis pariant. Pariunt iuniores pauciores, quàm uetustiores. Oues parere usque ad H
annum octauum possunt: & si bene curentur, uel in undecimū facultas pariendi protrahitur. Et quidem fieri potest, ut etiam per totam fere uitā coeant tam mares quàm fœminæ. Multi hybernos agnos præferunt uernis: quoniam magis interfit ante solstitium quàm ante brumā, firmos esse: solúmque hoc animal utiliter bruma nasci: castrari agnos, nisi quinquemestres, præmaturum existimant. Vita ouibus ad denos annos: sed magna ex parte ad pauciores: duces pecotis tamen, uel ad quindenos protrahunt uitam. Singulis ouilibus singuli mares duces constituuntur. Oues Æthiopiæ uel ad duodecim & tredecim annos uitā agunt: quæ mane iniri solent, marem si sero diei admiseris, non patiuntur. Candidi nigríue efficiūtur fœtus,

A si sub lingua arietis uenæ nigræ aut candidæ habentur: cuius enim coloris sunt uenæ, eiusdem & uellus est: uarium etiam, si plures uenarum colores sunt: & rufum, si uenæ rubræ fuerint: si palatum quoq; nigrum fuerit, aut maculosum uel lingua ipsa, pulla, uel etiam uaria nascitur proles. Quādiu admissura sit, eadem aqua uti oportet: quòd cōmutatio & lanam facit uariam, & uterum corrumpit. Oues herba uescuntur: & pascere sedulæ atque stabiles solent. Pinguescunt potissimum ex potu: quamobrem ęstate salem dare die quinto soliti sunt, singulis centenis singulos modios, ut sitibundæ plus aquæ hauriant: sic enim pecus incolume atque pinguius redditur. Opimat pecus olea, oleaster, aphaca, palea, herba: quę omnia efficaciora sunt ex salsugine respersa. Oues si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum B faciunt. Homines usu periti totidē fere morbis ouem infestari, quot hominem referunt: & frequentius quàm ullum aliud animal infestatur scabie. Mollissimū pecus est: & quanuis ex omnibus animalibus sit uestitissimū, frigoris tamen impatientissimū est, nec minus æstiui uaporis. Genus ouile amēs est, moribúsque (ut dici solet) inter omnia animalia stultissimis. Repit in deserta sine causa: & hyeme obstante ipsum sæpe egreditur stabulo: occupatum à niue, nisi pastor compulerit, abire non uult: sed perit desistens, nisi mares à pastore ducantur: ita enim reliquus grex consequitur, adeo ut etiam quà timuere ingredi, unum cornu raptū sequantur. Pecora exultantia & indecora lasciuia ludentia pluuiam præsagiunt. Pro loci natura differunt oues, non magnitudine solū, sed & aliis discriminibus. Pinguis & cā-C pestris situs, proceras oues tolerat: gracilis & collinus, quadratas: syluestris & mōtosus, exiguas: pratis planísque noualibus tectum pecus commodissime pascitur: idq; nō solum generibus, sed etiam coloribus plurimum refert. Magnæ oues circa Meotim paludem gignuntur: generis eximij Milesias, Calabras, Apuláque nostri existimabant, inquit Columella, earúmq; optimas Tarētinas: nunc Gallicæ pretiosiores habentur: earúmque præcipue Altinates: item quę circa Parmam & Mutinam macris stabulantur cāpis. Color albus quanuis sit optimus, sunt tamen suapte natura pretio cōmendabiles pullus atque fuscus: quos prębent in Italia, Pollentia: in Betica, Corduba: nec minus Asia rutilos quos uocāt ἐρυθρὰς. Sed & alias uarietates in hoc pecoris genere docuit usus exprimere: ut cū uarij coloris syluestres D ac feros arietes māsuefactos tectis ouibus quispiam admisisset, eæ primum hirtę, sed paterni coloris agnos ediderunt: qui & ipsi deinde Tarētinis ouibus impositi, tenuioris uelleris arietes progenerauerūt. Ex his rursus quicquid conceptum est, maternam mollitiem, paternum & auitum retulit colorem: itáque oues quas pascimus, ortæ sunt ab ouibus feris. Ouium aliæ sunt uillaticæ, aliæ in saltibus pascūtur: itáque ouium summa genera duo,
3 tectum & colonicum: uel uti Columella nominat molle, & hirsutum: illud mollius, hoc in pascuo elegantius. Mollissimum genus ouium quod Gręcū pecus, & plerique Tarentinum uocant, nisi cum domini præsentia est, uix expedit haberi: siquidem & curam & cibum maiorem desiderat: nec ullam domini aut magistrorum inertiam sustinet, multóque minus auaritiā: nec

De ouiū morbis Columella lib.7, & Vergil.3 Georgic.

ἐρυθροὶ, oues.

Ouis uillatica.
Ouis tecta.
Ouis colonica.
Ouis mollis.
Ouis hirsuta.
Græcū pecus.
Tarētina oues.

æstus nec frigoris patiens. Raro foris, plerunque domi alitur: & est auidissi- E
mum cibi: cui si detrahitur fraude uillici, clades sequitur gregẽ. Plures autẽ
in eiusmodi gregibus, quàm in hirtis, masculos enutrire oportet: nã prius
quàm fœminas inire possint mares, castrati cum bimatũ expleuerint ene-
cantur: & pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiore pretio quàm
Hirsutæ oues. alia uellera mercantibus traduntur. Hirsutum uero ouium genus (quod 4
Hirtæ oues. colonicum appellauimus) in saltibus pascuntur, & à tectis absunt longe: &
Colonicæ oues. quòd late longéque in diuersis locis pasci solent, idcirco portant secum cra
tes aut retia pastores, quibus cohortes septáque secreta in solitudine faciãt.
Egò (inquit M. Varro) in octogenas hirtas oues singulos pastores constitui:
Atticus in centenas. In gregibus ouium magnis, quos miliarios faciũt qui-
dam, facilius de summa hominum detrahere possunt. Pascua ouillo generi F
utilia sunt, quę uel in noualibus, uel in pratis siccioribus excitãtur: palustria
uero noxia sunt, syluestria damnosa lanis. Per hyemem si penuria est, fœnũ
uel palea, uel uicia, uel facilior uictus ulmi seruatis frõdibus præbeatur, aut
fraxini. In ouium gregibus comparandis in primis uidendum, ut boni se-
minis pecus habeas: id fere ex duabus rebus potest animaduerti, ex forma
& ex progenie: si uidelicet agnos procreent formosos. de forma, ouem esse
oportet corpore amplo, quæ lana multa sit & molli, uillis altis & densis to-
to corpore, maxime circum ceruicem & collum. uentrem quoque ut ha-
Apricæ, aliàs beat pilosum: itáque quæ id non haberẽt, maiores nostri apricas aut apicas
Apicæ oues. appellabant ac reiiciebãt. Esse oportet cruribus humilibus. caudis obserua- 5
re, ut sint aliubi, ut in Italia prolixis, in Syria breuibus, ut tradit Varro. at G
Plinio, Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimúmq; in ea parte lanicij. Sint
Arietis forma prætere a uellere candido: uariam autem & canam comã improbabis. Ari-
etis uero habitus maxime probatur, cum est altus atque procerus, uentre
promisso atque lauato: cauda longissima densiq; uelleris atq; candidi: frõ-
te lata, testibus amplis, intortis cornibus potius quàm surrectis, patulísque
& pronis ad rostrũ, rauis oculis, auribus amplis, pectore & scapulis & clu-
nibus latis. Aduertendúmq; lingua ne nigra aut uaria sit: quòd fere qui ta-
lem habent, nigros aut uarios, ut dictum est, procreant agnos. Atq; hæc cõ-
Ouilla caro. munia sunt in comparandis ouibus quas pascimus. Prę stantissima est ouiũ
caro primo ac medio uere. Melior item quæ est unius anni quàm quæ uetu
stior: quę & difficulter concoquitur, & malum procreat succum: nocétque H
iis qui stomacho sunt humido & pituitosis. Est enim caro ipsa ouium frigi 6
da ac humida, excrementosáq; & mali succi. Iuuenibus quidẽ nõ omnino
malus est cibus: senibus uero nec ea est commoda: atque etiam hac multo
minus agnina: quippe quæ humida, & mucosa, & glutinosa, & pituitosa
Agnina caro. est. Ouilla caro, præsertim arietina post solstitium elixa, grauiter olet: gra-
uius etiam si assetur: quo circa dum coquitur, operculum olæ auferre, a-
quam copiosam iufundere, & condiméta quoque addere præcepit Rufus.
Lac ouillum caprino crassius est pinguiúsque, & dulcius, ac magis alit: sto-
mocho tamen minus utile. priuatim tonsillas & fauces lactis ouilli garga-
rizatio adiuuat. Dysentericos recreat caseus ouillus uetus. Coagulũ agninũ
aduersus

A aduersus omnia mala medicaméta pollet. Phreneticis prodesse uidetur & le
thargicis pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Pulmo agninus inter-
trigines quæ à calciamẽtis fiunt sanare creditur. Dysentericos recreat seuũ *Sanare. Dio-*
ouillũ decoctum in uino austero: hoc & ileo medetur & tussi ueteri. Aures *scorides, ab in-*
purgat fel pecudis cum melle. Verberũ uulnera & uibices pellibus ouium *flammatione*
recẽtibus impositis obliterãtur, idq; nocte ac die una, uti Galenus prodidit. *tueri.*
Lanæ præter cultum & tutelam contra frigora, succidæ plurima præstant *Lana, ἔριον.*
remedia ex oleo uinóque aut aceto, prout quæque mulceri mordeŕique o-
pus sit, & astringi laxaríue. Succida lana mollis è collo fœminibúsque lau-
datissima habetur. Hæc succos quibus fiant irrigationes facile combibit: &
ob pinguitudinẽ illam, quam œsypum uocant, emolliẽdi uim habet. Con-
B tusis imponitur & quoquo modo percussis: luxatis membris dolentibúsque neruis ac ossibus fractis inter initia crebróque suffunditur, ex oleo ui-
nóque aut aceto. Facit & ad capitis, stomachi, aliarúmque omnium par-
tium dolores cum aceto & rosaceo imposita. Succida lana imposita subdi-
táque mortuos partus euocat. Eadem nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liqui
da feruentibus tincta, quàm calidissima imposita bis die lumborum dolo-
res sedat. Cum uero lota fuerit lana, nec amplius œsypum in se habeat, suc-
cis ad irrigationes excipiendis, idoneum habetur. Arietis uellera lota frigi-
dáque ex oleo madefacta in muliebribus malis inflammationes uuluæ se-
dant: & si procidant, suffitu reprimunt. Crematæ lanæ cinis uim habet cali *Quonam mo-*
dam & acrem: crustas ulceribus obducit, excrescentias in carne cohibet, & *do cremari de-*
C cicatricem inducit. Illinitur attritis, uulneratis, ambustis: & in oculorum *beat, docẽt Ga*
medicamenta additur, in fistulas auréisque suppuratas. Vis eius septica est, *lenus, Diosco-*
inquit Plinius, efficacissiméque genas purgat. Quin & ipsæ sordes pecu- *rides & Plin.*
dum sudórque fœminum & alarum adhærẽtes lanis (œsypum uocant) in- *Oesypus,*
numeros prope usus habet. In Atticis ouibus genito palma. excalfacit, ex- *οἴσυπος.*
plet ulcera & emollit: præsertim quæ circa sedem aut uuluam contingunt *Oesypum.*
cum meliloto & butyro. Menses & fœtum euocat cum lana inditum. ulce- *Quibus modis*
ribus aurium genitaliúmque atque oris etiam imponitur cũ anserino adi- *colligi debeat,*
pe. Contra erosos oculorum angulos scabiosósque, & palpebras quæ callũ *explicant Dio*
contraxere, & ciliorum defluuia efficax est. Oesypum cum melle Corsico, *scorides & Pli*
quod asperrimum est, maculas in facie extenuat: item scobem cutis in fa- *nius.*
D cie cum rosaceo impositum uellere: quidam & butyrum addunt. Sordes
quoque caudarum cõcretæ in pilulas, ac siccatæ per se, tusæque in farinam,
& illitæ, dentibus mire prosunt etiam labentibus, gingiuísq; si carcinoma
serpat. Iam uero pura uellera aut per se imposita cæcis doloribus, aut acce-
pto sulphure & cinis eorum genitalium uitiis: tantúmque pollent, ut medi
camentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fa
stidio non pascatur. Cauda enim quàm arctissime præligata, euulsa inde la
na, statim uescuntur: tradúntque quod extra nodum sit è cauda præmori.
Epinyctidas sanat & clauos, thymos, uerrucas pensiles: & ambusta igni ro-
saceo cerato exceptum fimum. Pecudum fimi cinis illitus ex aceto contra
omnium phalangiorum morsus remedium est: alopecias replet cum oleo

cyprino & melle. Inuenio nasci, inquit Plinius, & arietis cornibus tusis atq; E
defossis syluestrem asparagum, quem Græci ormynam aut myacantham
Oues feræ. uocant, aliísue nominibus. Oues quas pascimus, primum ortas esse ab o-
uibus feris iam diximus. Sunt autem oues feræ nostris hisce non multo ma
iores, sed cursu ueolciores, atque in dimicando acriores: ut nonnunquam
uel apros ictibus prosternant cornuum, quæ etiam in anfractum contorta
Ouis Gortynensis. gerunt. Est in Creta Gortynæ agro ouium genus, quod cornu gerit quadru
plex: colore fuluo, uillo potius quàm lana duro atque aspero, caprino ma-
gis quàm ouillo simili. Non dissimili huic colore, fuluo scilicet, conspicitur
Subus, σῦβος. & subus: lana tamen non adeo hirsuta, & cornibus binis non quaternis. Na
tat quandoque hoc animal (ambigit nãque & terra & aqua:) ipsúmque in-
ter natandum comitãtur plura tum piscium, tum aliorum aquatilium ge- F
nera, eiúsque societate gaudent plurimum: in primis uero phagri, melanu-
Musimon, aliás musimone. ri, acus, mulli atque astaci. Est in Hispania & maxime in Corsica non absi-
mile pecori genus musimonum, caprino uillo quàm pecoris uelleri pro-
Vmbri. Oues Arabicæ. pius: quorum è genere & ouibus natos, prisci umbros uocauerunt. Sunt in
Arabia duo ouium genera admiratione digna, neque alibi usquam uisa: al-
terum caudam gerit longam adeo, ut non sit tribus cubitis breuior: alterũ
Gorgon, γοργών. cubitali latitudine caudam habet. Gorgona uocant Nomades Africæ (ut
author est Alexander Myndius) animal oui feræ simile: uel, ut aliis placet, 8
Iuba uillúsue, χαίτη. uitulo. caput gerit semper in terram deiectum. à fronte ad oculos usque iu-
ba uillúsue dependet: hac si quando ab oculis excussa (id quod ægre ob ca-
pitis grauitatem facere potest) hominem quẽquam aspexerit, protinus in- G
terficit.

Aries, κριός.
Agni, ἄρνες. 1 Ouis nonounquam fœminam tantum significat, ut aries marem. Agni, ἄρνες.
Σακῖται ἄρνες. Σακῖται ἄρνες, qui à matribus iam separati pascuntur. Veruex, aries castratus. 2 Di-
cuotur agni chordi, inquit Varro, qui post tẽpus oascuntur & remanseruot io uoluis
Veruex. intimis: quæ Græci uocaot χόριον, à quo chordi appellati. 3 Tecta ouis ideo for-
tasse dicitur, quòd pelle iniecta aur alio tali uelamine tegumentóue protegitur, & ple-
Vellera. runque domi alitur. Hæc Varro. 4 Vellera, alij uelamioa appellant, lanam post
Velamina. tonsuram ademptam & conglobatam. Ex quo aoimaduerti licet (inquir Varro) prius
lanæ uulsuram quàm tonsuram inueotam. 5 Io ipsa oue, ioquir Plinius, satis ge-
nerositatis ostenditur breuitate crurum, ueotris uestitu. 6 Hæc Galeni est senten-
ria: sed sunt qui caroem ouillam succum melancholicum gignere produnt. 7 Me-
detur, inquit Plinius, & uuluæ inflammarionibus, & sedis rhagadis & coodylomatis
cum meliloto ac butyro. 8 Bestiola quædam apud Pollucem legitur, quæ τριχο- H
βρῶτες dicitur, quod setas conedat.

De capris. Cap. XCIIII.

Capra. Vsum in castrorum & miseris uelamina nautis. Vergil. VT fructum ouis è lana ad uestimentum, sic capra pilos ministrat ad u-
sum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia uasa. Tondentur ca
præ, quòd magnis uillis sunt, in magna parte Phrygiæ, unde Cilicia ferri so
lent: sed quòd primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas
adiecisse dicunt. Neque non quædam nationes harum pellibus sunt uesti-
Caspiæ capræ. tæ, ut in Getulia & Sardinia. Caspiæ capræ, inquit Ælianus, & albissimæ
sunt, cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem acce-
dunt.

A dunt. Earum uilli adeo molles, cum Milesiis lanis ut mollitudine comparari possint. Capris non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. Mutilis, lactis maior ubertas. Mutilum in utroque sexu utilius, inquit Plinius. Et Columella quoq;: In omni, inquit, regione maritos gregum mutilos esse oportebit: quoniam cornuti fere perniciosi sunt propter petulantiam. Et fœminam quoque mutilam parabimus quieto cæli statu: nã procelloso atque imbrifero, cornutam semper. Capræ superiores dentes non sunt, præter primores geminos. Dependet omnium mento uillus, quẽ aruncum uocant: hoc si quis apprehensam unam ex grege trahat, cæteræ stupentes spectant. Caprarum sanguis non spissatur, inquit Plinius. Capræ herba uescuntur ut oues, sed loca crebro

Arũcus, ἠρύγγος Caprarũ, aliàs caprearum, sed utrunque fortasse mendosum.

B permutant, summáque tantum contingunt. Dumeta potius quàm campestrem situm desiderat hoc animalis genus: asperísque etiam locis ac syluestribus optime pascitur: nam nec rubos auersatur, nec uepribus offenditur, & arbusculis frutetísq; maxime gaudet, nec minus iligneis querneísq; fruticibus, qui in altitudinẽ nõ prosiliunt: uerum morsus earum arbori exitialis est. oliuam lambẽdo quoque sterilem faciunt. Odoratorum uero fruticum expetentius hoc animal est: cúmque cisthi fronde pascitur, pinguedinem barbæ cruribúsque uillosis adhærentem reportat, ex qua ladanum in offas cogunt pastores. Capras in occasum decliui sole, in pascuis negant contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis, inter se aduersas. Tradunt & noctu non minus cernere quàm interdiu: & ideo caprinũ

Ladanum.

C iecur, si uescantur, restituit uespertinam aciem iis quos nyctilopas uocant. Capræ anniculæ aliquando coeunt, atq; utero ferũt: mares quoque illo eodem tempore ineunt. Est autem mas uel mensium septem satis habilis ad procreandum: quoniam immodicus libidinis, dum adhuc uberibus alitur, matrem stupro superuenit: & ideo celeriter & ante sex annos consenescit, quòd immatura ueneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhaustus est. Itaque quinquennis parum idoneus habetur fœminis implendis. Et trimi quoque minus utiliter generant: & in senecta ultra quadriennium. Capellæ bimæ, aliquãdo & anniculæ, ut diximus, partum edunt: sed in trimatu gregi augendo utiles sunt: neque enim educare nisi trima debet. neque tamen ultra octo annos matres seruandæ sunt: quòd assiduo partu fatigatæ

D steriles existant. Parit autẽ capra, si est generosa proles, frequenter duos, nonnunquam trigeminos: parit & quaternos, sed raro admodum: at Ægyptias capras quinque parere ferunt. Tempus admissuræ per autumnum fere ante mensem Decembrem pręcipiunt: ut propinquante uere pariãt turgescentibus uirgultis: ferunt enim quinque mensibus ut oues. Vita earum longissima, annis in Æthiopia XI, in reliquo orbe plurimùm octo. Nunquam sanæ degunt capræ: nunquam enim febri eas carere Archelaus author est. Alia pecorum genera cum pestilentia uexãtur, prius morbo & languoribus macescunt: solæ capellę quanuis optimæ atque hilares, subito cõcidunt: id accidere maxime solet ubertate pabuli. Pinguedine etiam sterilescunt capræ. Qui caprinum gregem cõstituere uult, in eligẽdo animad-

Nouẽbri mense Plin.

Caper. *Hircus.* τράγος. χίμαρος. uertat oportet. Caper cui sub maxillis duæ uerruculæ collo dependent, optimus habetur: amplissimi corporis, cruribus crassis, plena & breui ceruice, flaccidis & prægrauantibus auribus longísque, exiguo capite, quàm maxime simus, nitido, nigro, densóque atque longissimo pilo: ut autem Varroni placet, hircus molliore sit pilo & potissimũ albo. *Capella.* Capella præcipue probatur, simillima hirco quẽ descripsimus: si etiã est uberis maximi & lactis abundãtissimi. Tondẽtur capræ, ut dictũ est, nisi si glabrę sunt: duo enim genera earũ. Capra tẽperamento est longe ficciore q̃ sus, minus tamẽ sicco q̃ bos. Caprina caro æstate prima ac media (cum scilicet fruticum germina, quibus capræ auidius uesci solent, sunt frequentissima) optima est: sed post solstitium æstiuum uirus olet, presertim hircorum: tum uero maxime assa. Quo circa etiam dum elixatur, ut in ouilla dictum est, ollæ operculum auferre, copiosámque infundere aquam, & condimenta cocturæ addere, pręcepit Rufus. Succum præstat caro caprina uitiosum acrémque: sed hircina omnium est deterrima tum ad concoctionem, tum etiam ad succi probitatem: quæ minime quidem pituitosa lentáue est, sed nocet maxime ob duritiem & in alterãdo difficultatem. Hœdina caro concoctu facilis est, neq; mucosa: sed probum generat succum, & secundũ suillam optimum. Inter cętera lactis genera caprinum mediocritatem obtinet: ut quod nec pingue admodum nec crassum sit: éstque eo bubulũ caseo fertilius pene altero tanto. Stomacho accommodatissimum est lac caprinum, aluúmque minus cæteris tentat: quoniã pecus hoc astringentibus pabulis maxima ex parte uescitur: nempe fronde magis quàm herba. Caprino lacte lienes sanãtur, post bidui inediam tertia die hœdera pastis capris, poto sine alio cibo. Iecoris caprini assi, sunt qui distillantem saniem accipiunt, qua ad nyctalopas utuntur: elixi autem uaporem oculis apertis accipiendũ præcipiũt. assum quoque si edatur, ad eosdem affectus accommodatum aiunt: & pręterea comitialem morbũ ostendere. Sanguis hœdi antidotis miscetur. Capræ & hirci sanguis sartagine inassatus, dysenterias & cœliacos fluxus sistit: in uino potus contra toxica efficax est. *Quomodo præparari debeat hirci sanguis, docet Aëtius lib. 11.* Sunt qui sanguinem hirci arefactum calculosis propinent præsentissimo remedio. Cornu caprinum ustum, tum ad dẽtium candorem, tum ad contrahẽdas gingiuas mollitie fluidas utiliter adfricatur. Caprarũ cornu uel pilis accensis, fugari serpẽtes dicuntur. Caprarum ungulas crematas, móxque aceto perfusas alopiciis illinunt quidã: est itaque cinis hic facultatis extenuantis. Fimum caprinum lienis aliarúmq; partium duritiem soluit: ustũ, tenuius efficitur. alopeciis medetur aliísque quæ abstersione indigent affectionibus, ut lepræ, psoræ, licheni, & hoc genus aliis. Miscetur & cataplasmatis, quæ parotidas diuturnioresque bubonas digerunt. Imponitur in aceto decoctum serpẽtum morsibus, ulceribus quę serpunt, & erisipelati: uim nanque habet & abstergendi digerendíque: cum axungia impositum iis qui podagra tentantur, auxilio est. Ex uino potum caprarum fimum, præsertim in montibus degentium, regium morbũ emendat: menses ciet cum aromatibus haustum, partúsque euocat: siccum uero in farinam tritum, & cum thure in lana inditum, profluuium muliebre

Abre sistit:cæteras sanguinis fluxiones ex aceto cohibet. Capræ quas alimus *Capræ syluestres.*
à capris feris sunt ortæ:à quibus propter Italiã capraria insula est nomina-
ta: sunt autẽ capræ syluestres, his nostris haud multo maiores,sed uelocio- *Feræ.*
res atque in pugna acriores.In Samothrace habentur greges caprarum syl- *Rotæ.*
3 uestrium,quas rotas uocant.Sunt etiã in Italia circa Fiscelium & Tetricam *Aliàs fiscellū*
multæ.Capræ feræ in plurimas similitudines transfigurantur:sunt capreæ, *Plin.*
sunt rupicapræ, sunt ibyces:quæ genera omnia alpes nobis transmittunt:
sunt & oryges,soli à quibusdam dicti: sunt & damæ & pygargi & strepsi-
cerotes,multáque alia haud dissimilia: sed hæc transmarini situs mittunt.
Ibyces prærupta & inaccessa montiũ incolunt,pernicitatis mirandæ quan- *Ibyces.*
quam onerato capite uastis cornibus,gladiorúmque uaginis . In hæc se li-
B brant,ut tormento aliquo rotati, in petras potissimum è monte aliquo in
4 alium transilire cupientes,atque recursu pernici quo libuerit exultant.Ca-
preis ramosa cornua dedit natura,sed parua,nec fecit,ut ceruis,decidua. In *Capreæ.*
Africa capreæ non sunt:rupicapris cornua in dorsum adunca,damis in ad- *Rupicapræ. Damæ.*
uersum:sunt etenim & damę in caprarum genere,sicuti & qui pygargi di- *Pygargi.*
cuntur.Damas mittunt transmarini situs:hæ mansuescunt raro, cum feræ
5 iure dici non possint:ita nec placidæ nec feræ,sed medię inter utrunque na
turæ,ut in mari delphini.Trãsmarini sunt & strepsicerotes,quibus cornua *Strepsicerotes.*
erecta rugarúmque ambitu cõtorta sunt,& in leue fastigium exacuta, ad-
6 dacem Africa appellat. Orygem perpetuo sitiẽtem Africa generat, solum *Addax.*
7 à quibusdam dictum,contrario pilo uestitum,& ad caput uerso. Color illi *Oryx.*
C in facie niger,cætera cãdidus:cornua nigra,caua,erecta, mucrone acuto & *Solus.*
præduro:dorsum latum & obesum. Velox animal est & ferox: ut quod ne-
que canem timet , aut syluestrem aprũ taurúmue, aut pantheram:sed neq;
leonem,nec hominem uenatorem:elephãtum unum animalium metuit.
Orygem,ut diximus,Africa generat, ex natura loci potu carẽtem, cum mi
rabili modo ad remedia sitientem.nanque Getuli latrones eo durant auxi
lio,repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris uesicis.Orygem appel-
lat Ægyptus feram,quam in caniculæ exortu contrastare & contueri tra-
dit,& uelut adorare cum sternuerit.

1 Duæ uerruculæ. Duas ueluti mammillas pensiles appellat Varro:& Plinius, ni
D fallor, lacinias binas dependentes:sed in fœminis modo. 2 ἔριφος mas dicitur us-
que ad tertium aut quartum mensem, χίμαιρος in genere fœmineo usque ad ætatem *Ἔριφ.*
unius anni. Theocritus: - ἐς τὲ καταῤῥεῖ Ἁ χίμαρος, χιμάρῳ δὲ καλὸν κρέας ἔστε κ' ἀμέλξῃς. *χίμαιρος:*
3 Rotas. Sunt qui apud Varronem legi malint platycerotas: ego uero nusquam *χίμαρος, ἢ*
memini legisse platycerotas esse caprini generis, sed ceruini. An idem forsitan genus *ἔριφος.*
rota est cum ibice?de quo mox dicetur. 4 Capreolos uocat hos Columella, opi- *Capreoli.*
nor lib. 9. 5 Non me latet hunc Plinij locum aliter à quibusdam legi:uerùm satis
placet hæc uetus lectio. 6 Aliàs, Perpetuo sitiẽtia Africæ generant. 7 Oryx,ut
Aristoteli placet,animal est bisulcũ & unicorne, quod scilicet medio sui capitis unum
cornu fixum habet: an idem sit cum oryge Plinij & Oppiani consideret studiosus le-
ctor.Oryx item apud Columellã inter eas numeratur feras,quæ uiuarijs inclusæ ser-
uantur.

De ceruis. Cap. XCV. E

Ceruus, ἔλαφος. INter feras quæ cornua gestant, reliqua facile superat ceruinum genus, si- 1
ue formæ pulchritudinem, siue cornuum amplitudinem, ramorúmue in
iisdem uarietatem spectes. Hæc anniculis nondum nascuntur, nisi quoad
indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue hirtúmq; est.
Bimis primum cornua oriuntur simplicia & recta ad subulatum similitu-
Subulones, πάτταλοι. dinem: quamobrem subulones per id tempus eos uocát. Trimis bifida ex-
eunt, quadrimis trifida: atque deinceps ad hunc modum procedit nume-
rus usque ad annum sextũ: ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dino-
scere ætatem ramorum numero: sed senes cognoscimus maxime indicio
duplici illo, quòd scilicet dentes aut nullos aut paucos habent: atque admi-
Adminicula. ἀμυντῆρες. niculis carent: uocantur adminicula rami, qui imis cornibus ptominent F
ante frontem, quibus in pugna utuntur iuniores: senes autem carent. Soli
animalium cerui cornua tota solida habent (cum cæteris cornigeris omni-
bus caua sint:) atque ea omnibus annis statuto ueris tempore, mense scili-
cet Aprili fere amittunt: quæ cum amiserint, occultant sese interdiu uelut
inermes: idque asperis opacísque faciunt locis, ut muscarum tædio uacent.
Et quandiu carent iis, nocte procedunt ad pabula, donec recipiant cornua:
quę primum quasi cute uestita, & molli lanugine hirtiuscula emittunt: sed
cum creuerint, soli exponunt, ut excoquantur & siccentur: ubi iam nihil at-
tritu arborum, cum ea scalpunt, indolent, tunc ea relinquunt loca, confisi
habere iam quo repugnare possint, cum res exigit: contra nonnulla enim
animalia quandoque resistunt & cornibus se defendunt, quanquam fero- G
ces beluas fugiunt. Sunt etenim & cornuum mucrones hebetiores: & cor-
nua ipsa præ nimio excessu fere superuacua sunt: grandis enim illa & mul-
tifida cornuum magnitudo, in pugna sæpe obest potius quàm prodest. Fœ-
mina in hoc genere cornuum inops mutiláque est. Cerui si cum per ætatẽ
nondum cornua gerunt castrentur, non edunt cornua: sed si cornigeri ex-
ciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Corpus
ceruo obesum est, & maculoso uellere tectum, fuluum aliàs: fiũt aliquan-
do & candido colore. Collum gerit procerum atque erectum: summásque
cacuminat aures. In monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, ceruæ
omnes scissa ac uelut diuisa aure sunt: qua nota uel alibi, si loca mutarint, di
noscuntur. & quidem fœtus iam inde à primo ortu in utero idem contra- H
hit signum. Crura habet ceruus gracilia. dentium ordine superiore caret a-
liorum ritu cornigerorum, & ruminat. Nares ita diuisæ apparent, ut qua-
druplices uideantur. Genitale mari neruosum est: ubera fœminis quaterna
Numero circiter uiginti. Plinius et Arist. ut uaccis. Vermes cerui continere produntur suo in capite plurimos uiuos:
magnitudine haud minores iis uermibus quos maximos carnes putres edi
derint, qui gigni uniuersi atque contigui solent sub linguæ inanitate. Cor
habet ceruus, pro ratione magnum. felle uacat: quãquam eius intestinum
amarum adeo est, ut ne à canibus quidem attingatur, nisi ceruus præpin-
Achainæ ceruæ. guis sit. Ceruis Achainis cognominatis, fel contineri in cauda creditur. Est 2
uero quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli: sed non ita ut fel
humidum,

A humidum,ſed lieni ſimile parte interiore . Sunt, inquit Plinius, qui ceruo fel in cauda ineſſe putent,aut inteſtinis: ideó tantam habẽt amaritudinem ut à canibus nõ attingãtur. in Brileto & Therne quaterni renes ceruis. Cer- *Aliàs Tharne.* uorum ſanguis fibras non habet:quocirca non concreſcit, coitu ſcilicet firmiore,ut cæterorum:ſed perinde ut leporum ſanguis ſpiſſari aliquãtulum ſolet,eodem fere modo quo lac,quod iniecto coagulo coiuerit. Ceruæ in coitu mares ſuos non patiuntur,niſi raro,propter rigorem genitalis: atque ea de cauſa gradiuntur in coitu, ſubductíſque clunibus ſemen recipiunt genitale.Mas non uni fœminæ iungitur adhærẽtue, ſed mutat, breuíque interpoſito tempore aliam atq; aliam ſupergreditur:quo fit, ut ab eodẽ multæ impleantur . Coitus plurimum & conceptus earum poſt arcturi ſydus
B menſe Auguſto & Septembri. uterum ferunt octo menſes. At mares relicti,rabie ſæuiunt, fodiunt ſcrobes : tunc quoque roſtra eorum nigreſcũt. Pariunt fœminæ magna ex parte unum,& interdum geminos.parere autẽ iuxta uias maxime ſolent,quò ſcilicet propter homines beluæ minus accedunt.Incrementũ hinnuli celere. Editos partus ſtudioſe occulunt, & abſcõditos inter profunda fruticum uel herbarum, pedum uerbere caſtigant ad latendum.Cum maturuerit ad fugam robur,exercent curſu,& fugam meditari docent:ad præerupta ducũt, & per ea ſalire aſſueſcunt. Vita eſſe perquam longa hoc animal fertur: quanquam nihil certi eorum quæ narrantur uidemus,inquit Ariſtoteles. Ad dignoſcendam autem eorum uiuacitatem Alexãder Magnus torqueis aureos plurimis ceruis innexuit:qui poſt
C annum centeſimum capti,adopertis iam cute torquibus, nec dum ſenij indicium præ ſe ferebant. Pingueſcunt cerui æſtate ſupra modum:quamobrem nec currere quidem poſſunt:ſecundo aut tertio curſu capiuntur ab iis, qui pedibus inſectantur. Fugiunt etiam in aquas propter æſtum & anhelitum: quin & latebras quærunt,ubi ſe præpingues ſenſere, fatentes incommodum pondus.Caro eorum libidinis tempore uitiatur & fœtet:cum itaque mares impleuerint fœminas, ſeparãtur,ut modo diximus, per ſeipſos, propter graueolentiam: fœtent enim ut hirci: & facies quoque eorum nigreſcit ut hircorum.Degunt ita quouſque imber accedat: tum paſcua repetunt.Hyeme extenuantur debilitantúrque: uere autem uigent maxime ad curſum.Cum fugiunt,etiam in fuga acquieſcunt:ſtantéſque reſpiciunt at-
D que manent,dum qui inſequitur appropinquet:tũ fugæ præſidia repetunt: quod ideo facere uidentur, quia interiora laborant : inteſtinum enim tam tenue imbecilléque habẽt,ut etiam ſi leuiter percuſſeris, poſſit rumpi, cute adhuc integra. Vocem mares grauiorem quàm fœminæ mittunt. uox autem maribus in hoc genere eſt,cum tempus coeundi eſt:fœminis autem cũ metuerint.breuis uox fœminæ eſt,maris productior.Fugiunt cerui latratu canum audito,aura ſemper ſecunda,ut odor cum ipſis recedat. Mulcentur ſibilo & cantu uenantium: itaque alter uenantium palam aut ſibilat, alter clam ferit à tergo, ubi ſocius tempus iam eſſe ſignificarit. Sed cum erexere aures,acerrimi ſunt auditus, nec latere inſidiæ poſſunt: cum remiſere, ſurdi,& facile interimuntur..Animal ſimplex eſt,& omnium rerum miracu-

Mulcentur fiſtula paſtorali, inquit Plin.

lo ſtupens:intantum ut equo aut bucula accedente propius, hominem iux- E
tà uenantem non cernant,arcum ipſum ſagittáſque mirentur.Serpnetibus
inimicus ceruus eſt,anhelitu nanque, ſi quæ ſint, extractas cauernis,man-
dit. Febrium morbos non ſentit hoc animal:quin & medetur huic timori,
ut fertur: legimus enim plurimos matutinis diebus ceruiuam carnem de-
guſtare ſolitos,ſine febribus longæuos fuiſſe:quod ita demum exiſtimant,
ſi uulnere uno fuerint interempti. Quanquã alioqui ſuccum procreat cer-
uina caro(uti Galenus prodidit)non minus uitioſum concoctúque diffici-
lem quàm ſit bubula aut ouilla:imo aſininę carni proxima eſſe cenſetur,ut
fere nullum(quod ad alimenti rationem attineat)uſum præſtet. Cerninus
ſanguis ſartagine inaſſatus dyſſenterias fluxionéſque cœliacas ſiſtit. in ui-
no potus cõtra toxica efficax eſt.Aduerſus uenena ſerpentiúmque morſus F
mirificũ eſt hinnuli coagulum occiſi in matris utero. Ceruina medulla ute
rum emollit tum in peſſo,tum etiã extrinſecus impoſita.Ceruina medulla
Quonam modo uritur cornu ceruinum, monſtrat Dioſcorides. perunctos uenenata fugiunt,inquit Dioſcorides. Cornus ceruini cinis ca-
dmię in morem elotus,ulceribus oculorum & diſtillationibus utilis eſt:in-
frictus dentes expurgat,fluidáſque ginginas contrahit: binis cochleariis
epotus prodeſt dyſentericis:ſanguinẽ excreantibus,cœliacis,morbo regio.
Datur & in ueſicæ doloribus cum tragacãtha: in muliebribus fluxionibus
cum liquore quopiam illi rei accommodato. Accẽſi cornus odore ſerpen-
tes fugantur,& comitiales morbi deprehendũtur.Cornu in aceto coctum,
ſi eo gingiuæ colluantur,dolores ex molariũ dentitione factos adimit.Ge-
nitale cerui tritum & in uino potum,uiperarum morſibus auxiliatur.Cer- G
Platyceros. uini generis ſunt,& cerui quoque dicuntur, qui platycerotes & eurycero- 4
Euryceros. tes appellantur,à ſummorũ cornuum latitudine,quæ in palmas finxit na-
tura,digitóſque emiſit ex iis.Corporis forma cerui eſt:ſed tergus omne nõ
minus quàm ſit pantherarũ uarium:uerum in his albicant maculæ,quæ in
pantheris nigræ ſunt:& huius quoque ſanguis fibris caret, quocirca neque
Bubalus, ſpiſſatur. Bubali pene ad ceruinam faciem in Africa procreantur:corporis
Βούβαλος. magnitudine bubalus eurycerote minor eſt,at dorcade maior, oculis ſplen
Βουβαλίς. didis,aſpectu pulchro atque alacri.Cornuum exortus ſtatim à capite recti,
ſuperiores uero eorum partes retro ad dorſum flectuntur. Bubalis cornua
interdum inutilia ſunt:nam etſi contra nonnulla ſeſe defendunt,feroces ta
men pugnacéſque beluas fugiunt.Cum uero leonẽ metuat bubalus, caput H
tantum abſcondit,reliquo corpore neglecto:itáque totũ corpus latere pu-
tat.Sanguis quoq; eorũ fibras non habet: ideo neque concreſcit. Patrij ſoli
amantiſſimũ animal eſt:nam ſi forſan à uenatoribus captus, in alienũ ſolũ
quanuis longinquum abducatur,ſolutus ad loca conſueta reuertetur.Inter 5
Dorcas. cornigera,omnium quæ explorata habemus,minimum dorcas eſt, in cer-
Dorcalis. uino quoque genere numerãdus,ut qui cornua habeat omnibus annis de-
Dorx. cidua,quæ & iis quoque interdum inutilia ſunt: nam etſi contra nonnulla
ζάξ. reſiſtunt,& cornibus ſe defendunt,tamen feroces pugnacéſque beluas fu-
Dorcus. giunt.Timidum animal dorcas eſt,& curſus uelociſſimi: noctu æque cer-
nere, atque interdiu creditur. In uenatione interdum, uel in media fuga
cõſiſtit:

A consistit: quòd si tunc temporis otiũ detur reddendæ urinæ, adeo recreantur illi uires, ut denuo ad cursum reddatur alacrior. Dorcades in Hispania sunt frequentes: in Lycia non transeunt montes Syriæ uicinos.

Cilicia forsitan pro Lycia, ex Claymond.

1 Hinnulus cerui νεβρὸς dicitur & κεμμάς: quãquam κεμμὰς nondum progreditur in pascua. Hæc Hermolaus. 2 Aristoteles achainas uocat: Græci genus ceruorum Echeineas ab oppido cognominant. Hæc ex Hermolao. 3 Vitam esse ceruis longiorẽ quàm elephantis ostendit Pausanias in Arcadicis. Ex Hesiodo, Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix, Quatuor & peragit cornicis tempora ceruus. 4 πρώκα, quem felle carere scribit Aristoteles, damã interpretantur & Theodorus & Hermolaus, cæterique quos uidisse memini, recentiores omnes. Verũ dama, ut ante monstrauimus, in caprarum genere numeratur à Plinio: proca uero, uti etiam fatetur Hermolaus, à ceruo non distinxit Aristoteles. Adde quòd eadem insula quæ Proconnesus ab animalium eorum copia, eadem & Elaphonnesus nominatur: de qua B Plinius lib. 5. Præterea paucos reperias authores, uel nullos potius, qui simul πρωκὸς meminerint, & platycerotis & eurycerotis. Atque inde coniicimus idem esse animal, quòd πρὼξ ab Aristotele uocatur, & platyceros siue euryceros ab aliis. 5 Dorcada, capream uertit Theodorus: at nos Plinium secuti capream in caprarum syluestrium genere locauimus. Dorcus apud Oppianum idem cum dorcade est: Dioscorides tãquam diuersum enumerat. Dorcades Lybicæ (ut ex Æliano narrat Gillius) quanquam uelocitate sunt mirabili, tamen inferiores sunt in currendo equis Lybicis. Earum aluus nigris uittis distinguitur, reliqui corporis color rubet, & pedes quidẽ eis longi sunt. Cornibus caput ornatur, oculi nigri, longissimæ aures habentur. κέμμας à poëtis nũcupata (ut aliud sit animal à dorcade Lybica) turbinis instar celerrime fertur: flauis pilis spectatur: cauda est tum pilosissima, tum exalbenti: eius oculi cyaneo colore tincti uidentur, aures præaltis pilis refertæ: neque modo in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluuij confluentem inciderit, ungulis pedum remigans, fluctus perrum- C pit. & uero in lacubus natare gaudet, unde sibi uictum cõparat: uirides iuncos, & cyperum depascitur.

Hinnulus. Νεβρός. Κεμμάς. Echeineæ ceruæ. πρώξ. πρῶκες. Cerui palmati forte à Iulio Capitolino dicũtur ij in Gordianis. Dorcades Lybicæ. Κέμμας, cemas.

De tragelapho, tarando, ophio, leucocruta & colo. Cap. XCVI.

EAdem pene cum ceruo specie sunt, quos tragelaphos dicunt: sed non alibi quàm circa Phasidem amnem nascuntur. Distãt tantum, quòd uillosos habent armos, & menta promissis hirta barbis. Tarando magnitudo quæ boui: caput maius ceruino, nec absimile, cornua ramosa, ungula bifida, uillus profundus magnitudine ursorum: tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Hunc tarandũ affirmant habitũ metu uertere, & cum delitescat fieri assimilem cuicunque rei proximauerit: colorémque omnium arborum, fruticum, florum, locorúmque reddere metuentem in quibus la- D tet: ideóque raro capitur, sed cũ libuit sui coloris esse, asino similis. Scythia hunc mittit. Ophion Sardinia quondam ferebat, nec alibi nascebatur: animal ceruo minus, sed pilo demum ac dente simile ceruo. Hoc interiisse arbitror, inquit Plinius: & ideo medicinas ex eo omitto. Cruribus ceruinis & ungula quoq; bisulca apud Æthiopas leucrocuta est pernicissima fera, asini fere magnitudine, collo, cauda, pectore leonis, capite melium, ore ad aures usque rescisso, dentium locis osse perpetuo. hanc ferã tradunt humanas uoces imitari. Gignitur apud Scythas quæ circa Meotim paludẽ sunt Colos, candido colore, magnitudine inter ceruum & arietem, sed qui uelocitate utrũque facile superat. Potat naribus ad caput usque immersis: eóque potu diebus pluribus contentus, siccioribus locis pascitur.

Tragelaphus. Tarandus. Colore ursino. Solinus. Aethiopia mittit. Solinus. Ophion. Clunibus ceruinis, & cruribus leonis. Solinus. Apud Indos. Leucrocuta, uel Leucrocota. Aliàs, asini feri magnitudine. Capite camellino. Solinus. Colos, κόλος.

De hippelapho, hippardio, hippagro, hippopotamo, & eale. Cap. XCVII. E

Hippelaphus. Hippardium.

Magnitudo hippelaphi ceruo comparatur. cornua dorcadi ſimilia. iubam ſummis continet armis. nec non & fera quæ hippardium nominata eſt, parte etiam eadem: ſed utrunque hoc genus tenuiſſimo iubæ ordine à capite ad ſummos armos crineſcit. Gerit cornua utrũque, excepta fœmina hippelapho, & pedes habet biſulcos. Proprium hippelapho uillus qui ab eius gutture modo barbæ dependet. Gignitur apud Arachotas. 1

Hippagros. Equus ſyluestris.

Vngulas quoque biſulcas habet hippagros, ceruinis ſimiles. dentes exertos binos. ſpina tota ad caudam uſque perpulchra ornatur iuba. Viuit in præruptis Æthiopiæ Indiæque locis. ſeruitutem non tolerat: nam ſi forte captus ſeruetur, famē ſeſe cruciat, ſpontéque moritur.

Hippopotam⁹ Equus fluuiatilis.

Biſulcum animal & F hippopotamus eſt, ſed quod ambigat terræ, mari, atque amni cõmune: natura enim hippopotami ita conſtat, ut uiuere niſi in humore diu non poſſit. Hunc gignit Ægyptus, malum hominibus non minus infeſtum quàm ſit crocodilus. Plurimi ſunt ſuper Saiticam, inter Ægypti præfecturas. Iuba illi equina, ungula qualis bubus, roſtrum reſimum, dentes exerti & aprorũ more adunci, ſed leuiter & minus noxij. Cauda etiam apri, tortuoſa. Talus 2 quoque ineſt biſulcorum modo: magnitudo aſini, hinnitus equi. Tergus 3 ad ſcuta galeáſque impenetrabilis, præterquam ſi humore madeat. Interiora omnia equi & aſini ſimilia. Noctibus ſegetes depaſcitur, ad quas pergit auerſus aſtu doloſo, ut fallente ueſtigio, reuertẽti nullæ ei inſidiæ praeparentur. Carnem habet hippopotamus duriſſimam, & concoctu difficillimam. G Hippopotami teſtes exſiccati ac triti, contra ſerpentium morſus bibuntur. Cinis corij cum aqua illitus panos ſanat: adeps, frigidas febres. item fimum ſuffitu. Pellis eius è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata uenerem inhibet: eiuſdem cinis alopecias explet.

Pergit auerſus. aliter hoc explicat Gillius, ut uidetur ex Aeliano. Plin. Teſticuli drachma ex aqua cõtra ſerpentes bibitur.

Eale.

Eſt apud Æthiopas Indóſq; eale, aliàs ut equus fluuiatilis, cauda uero elephãti, colore nigro uel fuluo, maxillis aprinis, maiora cubitalibus cornua habẽs mobilia, & ad obſequiũ cuius uelit motus accommodata: neque enim rigẽt, ſed deflectuntur, ut uſus exigit præliandi: quorum alterum cum pugnat protendit, alterum replicat, ut ſi ictu aliquo alterius acumen obtuſum fuerit, ácies ſuccedat alterius. Hippopotamis comparatur, & ipſa ſane aquis fluminum gaudet.

H

Equicerums.

1 Hippelaphum Theodorus equiceruum uocat, à forma equi & cerui quam habet, compoſitum nomen accepit. 2 Cauda, ut refert Herodotus, equina & magnitudo eius eſt bouis maximi. 3 Tergoris craſſitudo tanta, inquit Herodotus, ut ex eo cum aridum fuerit, uenabula fiant: &, ut Plinius refert, haſtæ tornentur.

De camelo, & camelo pardali. Cap. XCVIII.

Camelus, κάμηλος.

INter quadrupedes quæ animal generant, poſt elephãtum maxima mole camelus eſt, idémque biſulcum: cornu tamen uacat. Bactri camelos fortiſſimos mittunt, licet Arabia plurimos gignat. inde duo camelorum genera, Bactrianum atque Arabicum. Differũt, quòd illi bina habent tubera in dorſo, hi ſingula: camelus enim proprium inter cęteras quadrupedes habet in dor-

A in dorſo, quod tuber appellant. Sũt & omnibus camelis ſingula parte imaı in pectore ſcilicet, quale in dorſo tubera, quibus incumbat reliquũ corpus, & firmetur quoties in genua inclinantur. Dentium ſuperiore ordine ut boues carent in utroque genere. Caudam habent aſino ſimilem. Genitale maribus neruo ita cõſtat, ut uel ex eo cõfici poſſit, quo arcus fidiſſime intendatur: iidémque in auerſum mingunt: genitale enim inter crura poſteriora caudam uerſus ſpectat. Fœminæ in uentre mammas binas cũ papillis quaternis habent, ut boues. Clunes habet camelus proportione magnitudinis paruos. Camelo tali ſimiles bubulis, ſed minores paulo: eſt enim biſulcum uti modo diximus: ſed biſulcum ſic eſt, ut pes parte poſteriore ſciſſus paululum ſit ad flexum digiti ſecundum: parte autem priore ſumma, quadri-
B partito findatur diſcrimine paruo, quantum ſcilicet ad primum digiti inflexum. Et inter fiſſuras quiddam perinde ut in anſerum pedibus continetur: eóq; fit ut alij minime biſulcum animal eſſe uoluerint. Pes ueſtigio eſt carnoſus urſæ modo: qua de cauſa in lõgiore itinere ſine calciatu fatiſcunt. Pedatim incedit camelus, hoc eſt, ut ſiniſter pes non tranſeat dextrum, ſed ſubſequatur. Ventres habet camelus plures: & ruminat quemadmodũ cornigera. Fel non uaſe aliquo diſcretum, ſed uenulis quibuſdam concluſum habet. Coeunt cameli ſedente fœmina, nec auerſi, ut ſentit Ariſtoteles: (quanquam auerſis, inquit Plinius, camelis coitus) ſed complectente mare, ut cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercent. Petunt receſſuũ ſolitudines cum libet coire: nec aliquis eò poteſt tuto accedere, præterquã
C paſtor armenti: ſæuit enim mas tempore coitus, ſiue homo accedat, ſiue camelus: nam odium aduerſus equos gerunt naturale. Tẽpus coeundi in terra Arabia menſe Septembri. fert uentrem menſes duodecim, uel ut aliis uidetur, menſes decem. parit ſingulos: uniparum nanque eſt. Incipit & mas & fœmina coire in trimatu: fœmina poſt partũ uno interpoſito anno coit. Cameli, matres nunquam ſuperueniunt ſuas: ſed etiã ſi quis cogat, ipſi non patiuntur. Camelus lac ſuum uſque eò ſeruat, quò iam cõceperit: atque eo tempore, tum lac, tum caro cameli ſuauiſſima omniũ eſt. Prolem à parente ſeparant anniculam. Viuunt cameli magna quidem ex parte annos triginta: ſed nonnulli quinquagenis annis: quidam & centenis. utcunque & rabiem quandoque ſentiunt. Caſtrandi genus etiam ſœminas quæ bello
D præparentur, inuentum eſt: caſtratæ nanque auctiores & fortiores fiunt, coitu negato. Habentur in duplex miniſterium: ſunt alij oneri ferendo ac-
1 commodati: alij leues ad pernicitatem: uelocitas enim illis inter equos, ſed ſua cuique menſura ſicuti uires: nec ultra aſſuetum procedit ſpatium, nec plus inſtituto onere recipit. Sitim quatriduo tolerant: uerum cum occaſio bibendi data eſt, tantum implentur, quantum ſatiet deſideria præterita, & in futurum diu proſit. lutulentas aquas captant, puras refugiunt: denique niſi cœnoſior liquor fuerit, ipſi aſſidua conculcatione limum excitant, ut turbetur. Cameli tum caro, ut modo diximus, tum lac ab hominis dulciſſimum eſt: ſuauiſſimum autem hoc exiſtimatur, ad unam mẽſuram duabus aut tribus aquæ additis. Cameli cerebrum areſactum potúmque ex aceto

comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cũ melle potũ: hoc & anginæ. E cauda arefacta ſolui aluum .fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dy- 1
ſentericis prodeſt illitus cinis, potúſque quantum tribus digitis capitur, etiam comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utiliſſimam eſſe tradunt: itémque ulceribus manantibus. Barbaros eam ſeruare quinquennio, & heminis potam ciere aluum. Camelino capite eſt quam nabim Æthiopes uocant, nos camelopardalim dicimus. Collo equis ſimilis, pedibus & cruribus boui, colore rutilo, candidis maculis in hinnulorũ morem ſuperſparſa. Poſteriora corporis anterioribus humiliora: adeo ut iis partibus humi ſedere uideatur, quæ bouis altitudinem non ſuperant: cum partes priores camelorum crura proceritate æquent, ſimul & quæ circa armos ſunt atque pectus ipſum proceriora uideantur, quàm pro reliqua corporis ratione: ut F
uero Heliodorus prodidit, caput cameli ſimile, maius duplo aut paulo amplius quàm Lybici ſtruthij: collum, ut oloris longum. Animal aſpectu magis quàm feritate conſpicuum: nullam enim præ ſe fert ſæuitiam, tractatúque tam facile, ut funiculo eius capiti alligato, ubiuis ducatur à præfecto: ut non inter feras, ſed inter pecora potius numerari debeat: quare etiam ouis feræ nomen inuenit, Æthiopia hanc gignit. Nullam habet cum parda- 2
le ſimilitudinem.

Nabis. *Camelopardalis.* *Ouis fera.*

1 Currunt cameli, inquit Ariſtoteles, celerius quàm equi Niſſani. Veloces iſtos camelos dromadas uocauit Liuius Decade quarta: & dromedarios Eſaiæ, ut arbitror, interpres Latinus. 2 Ouis fera, aliàs ouifera.

Dromades. *Dromedarij.* *Ouifera.*

G

De ſuibus. Cap. XCIX.

Sus, ũs.

SVillum genus cum ſit aliàs biſulcum, in Illyrico quibuſdam locis & Pæonia, atque nonnullis aliis regionibus, ſolidas habent ungulas ſues: quo fit ut ex utroque genere exiſtimentur, ſolipedum ſcilicet & biſulcorum. Dentem nullum mutat ſus: & mas plures habet dentes quàm fœmina. Mas item dentes habet exertos, quibus fœmina uacat. Roſtrum habet ſus repandum, collum craſſum, & ſetis horret. Teſtes maribus hærent retro, nec tremuli pendent. Mammas gerit fœmina, nec in pectore nec in fœminibus, ſed in uentre, generoſa duodenas, uulgaris binas minus. genitale uero ea continet parte qua pecoris ubera habentur: & cum per libidinem turget ac prurit ad coitum, ſurſum tantiſper hoc retrahitur, uertítque foras, ut inde mari coitus ſit facilior. Cauda ſui intorta: id etiam notatum, facilius iacere in dextrum quàm læuum intortam. Lienem habet anguſtum & oblongum: uentrem ampliorẽ, in quo rugæ cancellíue (quas πλόκας uocant) inſunt nonnullæ leues: hunc inteſtinum excipit longiſſimum & multis conuolutum anfractibus. Vulua porcina anfractuoſa ſinuoſáque eſt: quandoquidem animal multiparum ſus eſt, & in ſinibus fœtum gerit. Suum oſſa medullæ parum in ſe continent. aprorum ſanguis non ſpiſſatur. Coire incipiunt ſues tam mares quàm fœminæ menſe ſuæ ætatis octauo: quanquam mas antequam ſit anniculus prolem generat uitioſam: fœmina annicula parit: ſed non omnibus locis eadem ætatis ratio eſt.

H

iam

A iam enim sues nonnusquã tam mares quàm fœminæ quarto coeunt mense: sexto tamen ita ut uel progenerare & educare possint. Nonnusquam
apri mense decimo inire incipiunt. Valent ij coitu ad triennium. uetustio- *Vsque ad quartum annum,*
ribus proles deterior gignitur: nullus enim profectus accedit, nulla uirium *Varro: Plini⁹,*
recreatio. Paucissima edit sus prima partione, uiget secunda: nec senescens *non ultra tri-*
copia fœtus deficitur, quáquam lentius coit. Vt autem Varro prodidit, sus *matum.*
ad fœturam quàm sit fœcunda, animaduertunt fere ex primo partu, quòd
non multũ à reliquis mutat. Sunt è scrofis aliæ statim prolis fœcundæ laudabilis: aliæ increscentes melius generant. Vbi uero quintũdecimum annũ
nata scrofa est, non præterea generat: aliquibus tamen uita prope ad uicenos annos: plurimis uero ad quindecim. Si pinguet ocyus, & iuuenis, & se-
B nescens mouetur ad coitum: si grauida admodum pinguescat, efficitur ut
fœta minus habeat lactis. Sues cicures bis pariunt anno: natura enim diuisus est suis annus bifariam: quaternis mẽsibus fert uentrem: binis nutricat.
Parere tot potest scrofa quot mãmas habet: si minus pariat, fructuaria non
erit idonea. Numerus partus plurimum ad uicenos: si tamen multos pepe- *Varro, Sus*
rerint, educare omnes nõ queunt. Nutricare octonos porcos paruulos pri- *Æneæ Lauini triginta por*
mo possunt, ut Varroni placet: incremento facto, à peritis dimidia pars re- *cos peperit: sed*
moueri solet, quòd neq; mater sola potest sufferre lac, neq; cõgenerati ale- *portentũ erat.*
scendo roborari. Mihi uero utilius probatur experto, inquit Palladius, por *Porca.*
cam cui pabula suppetunt, ut plurimum sex nutrire debere: quia licet plures possit educare, tamen frequẽtiore numero sucta deficiet. Porci qui nati
C sunt hyeme, fiunt exiles propter frigora, & quòd matres aspernantur propter exiguitatem lactis. Cum scrofa peperit, primam mammam porco, qui
primus in lucem prodiit præbet: & suam nouit quisque in fœtu quo genitus est ordine, eáque alitur, nec alia. Detracto illa alumno suo, sterilescit ilico ac resilit: uno uero ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. penuriam lactis præpingues sentiunt. qui in utero
lęsus minutúsque fuerit fœtus, metachœros dicitur. Omnem porro situm *Metachœrus,*
ruris pecus hoc usurpat: nam & montibus & campis cõmode pascitur: me- *μετάχοιρον.*
lius tamen palustribus agris quàm sitientibus. Nemora sunt conuenientissima, quæ glandium pomorúmque syluestrium feracia sunt. at ubi penuria est arborum, terrenum pabulum consectabimur: & sicco limosum præ-
D feremus, ut paludem rimentur, effodiántque lumbricos, atque in luto uolutentur, quod est huic pecori gratissimum. Herbæ frugúmue minime appetens est (imo uiridia pabula suibus plerunque nocẽt:) sed radicum maxime
ex omnibus animalibus: rictúque aptissimo ad id negotij est. Facillime etiã
omnium ad quoduis pabulum assuescit: & celerrime quoque in pinguedinem proficit, pro sui corporis magnitudine: sexaginta enim diebus pingue- *Aliàs, sex diebus.*
2 scit: quantum autem profecerit, ij cognoscũt quibus ea res curæ est. Alitur
hoc pecus pinguescítque maxime glãde: deinde faba, & hordeo, & cætero
frumento. quæ res non modo pinguitudinem efficit, sed etiã carnis iucundum saporem: sed maxime pecus hoc, ut etiam cætera quibus uentriculus
optime concoquit, quiete immotionéque pinguescit: magis autem inedia

ſaginatione orſa. Cæterum ſues pinguiores redduntur etiam cum in luto E
ſe uolutant. Sues ex omnibus pecudibus impatientiſſimæ famis ſunt, ita ut aliquando ſi indigeant pabuli, non tantum alienam (ſi liceat) ſobolem, ſed etiam ſuam conſumant. Sues tantum coitu ſpumam ore fundere inuenimus. uerrem ſubantis audita uoce, niſi admittatur, cibum non capere uſque ad maciem. In Africa ſuillum genus non uiuit. Apud Indos quoque nullum ſuem neque ferum neq; cicurem naſci Cteſias Cnidius ait. In Macedonia ſues muti eſſe dicuntur. Agatharſides ait ſues in Æthiopia cornua habere. Cum cætera animalia, niſi nouella caſtrentur, intereant, aper unus qua ætate caſtretur non refert. Poſtquam enim ſalire deſierit, ita ut id recte facere poſſit, caſtratur ſaginatúrque, quoad perueniat ad lanium: uerum

Verres. Maiales.

caſtrantur uerres commodiſſime anniculi, utique ac minores quàm ſeme- F
ſtres: quo facto nomen mutant, atque è uerribus dicuntur maiales. Caſtrā-
tur & fœminæ poſt bidui inediam ſuſpenſæ pernis poſterioribus, uulua re- 3
ſciſſa, celerius ita pingueſcunt. Variis morborum generibus laborant ſues, 4
ut raucedine, anginâue, ſtruma, febribus: & unum ex omnibus quæ nouimus animalibus, ſus grandinē concipit. Grandinoſi autem fiunt ſues, quorum crura, & collum, & armi carne conſtant humidiore: quibus partibus uel grandines plurimæ innaſcuntur. Caro dulcior eſt ſi grādines habet pau-

Inſipida, ἄχυλος.

cas: ſed ſi multas, humida ualde & inſipida eſt. Facile qui grandem concepere cognoſcuntur: parte enim linguæ inferiore grandines habentur: & ſi ſetas dorſo euellas, ſanguinolentæ in radice uidentur. pedibus etiam poſterioribus conſtare non poſſunt qui grandent: & caput obliquum in inceſſu G
eſt: grandinem uero non habent cum adhuc ſolum lactent. Suem oculo amiſſo putant cito extingui. Porci alienos ſibi manipulos fœni lacerantes, pluuiam præſagiunt. Qui ſuum gregem uult habere idoneum, eligere oportet tum bona ætate, tum bona etiam forma. Verres itaque legēdi ſunt, totius quidem corporis amplitudine eximij: ſed quadrati potius quàm qui longi aut rotundi ſunt, uētre promiſſo, clunibus uaſtis: cruribus uero & ungulis haud perinde proceris, roſtris breuibus & reſupinis, amplæ & glanduloſæ ceruicis: maximéq; quod ad rem pertinet, quàm ſalaciſſimos oportet eſſe uerres: qui & ab annicula ætate commode progenerant dum quadrimatum agant. Scrofæ probantur longiſſimi ſtatus, & quibus ad ſuſtinēdum fœturæ onus, magnus ſe uenter effundat: cætera uerribus ſimiles. Fœ- H
mina ſus habetur ad partus edendos idonea fere uſque in annos ſeptem, ut dictum eſt. Annicula non improbe concipit. Si regio frigida & pruinoſa eſt, quàm duriſſimæ denſæque & nigræ ſetæ dux eligendus eſt. Si tēpetata atque aprica, glabrum pecus, aut qualecūque prouenerit, poteſt paſci. Sues

Sus fera. Ὗς ἀγρία. σύαγρος. κάπρος ὠιάλιος.

feræ ſemel anno gignunt: principio hyemis coeunt, uere pariunt, petentes maxime inuia, prærupta, anguſta & opaca loca. Mas cum fœminis dies triginta magna ex parte conuerſari ſolet. maribus non niſi anniculis generatio eſt. In coitu plurima aſperitas: tunc inter ſe dimicant indurantes attritu arborum coſtas, lutóq; ſe tergorantes. Pugnant adeo acti certamine, grege relicto, ut ſæpenumero mortem uterque aduerſarius obeat. Fœminæ in partu

A partu asperiores, quæ & nonnunquam cum libidine excitantur, uel homines aggrediuntur: idque candida maxime ueste indutos. Numerus partus & tempus ferendi, idem atque in urbanis suibus est. uox etiã similis: sed fœmina uocalior est, mas raro uocem emittit. Mares castrati, maiores ferocioresque euadunt: castrantur autem, quòd iunioribus adhuc morbus pruriens incumbit in testes: quo fit ut atterentes eam partem ad arbores, testes exstringant. Inter omnia edulia, suilla caro ualentissime nutrit, & ex quadrupedibus facillime concoquitur: &, si in uentriculo & in iecinore probe concoquatur, optimum procreat succum, sed qui glutinosi nonnihil in se habeat: quo fit ut iecur obstruat, & renes iis quibus hæc à natura meatus habent angustiores: atque uberior frequentiórque eius usus in his membris

B uel grauitatem uel dolorem nonnunquã creat: eóque senibus inutilis est. Optimum autem succum gignit eorum caro qui ætate sunt mediocri: nã porcellorum recens natorum caro mucosa est, & excrementis abundat. Viscera suilla omnia, cæterorum quadrupedum uisceribus sua natura multo sunt suauiora: quæ tamen etiam seipsis meliora euadunt, cum animal ipsum caricas abunde comederit. Adhibetur & ars iecori fœminarum sicut anserum. Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta prope sapores, inquit Plinius, cum cæteris singuli. Vulua, ut diximus, eiecto partu melior quàm edito: eiectitia uocatur illa, hæc porcaria primi parę suis optima: contra effœtis. A partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum præterquam primiparарum proban *Vulua eiectitia* *Vulua porcaria.*

C tur: potiúsque ueterum needum effœtarum, & biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. proxima eiectitiæ est occisæ uno die post par

5 tum. Huius & sumen optimum, si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum, antiqui abdomen uocabant. Præpinguium suũ cutis, ubi probe elixa sit, glutinosum quidem pinguémque succum gignit, sed non admodum crassum: nec tam facile concoctionẽ admittit quàm extremæ partes, (crura inquam ac labra:) neque succum præstat tam bonum, sed qui excrementis magis abundet. Pulmo suillus intertrigines, quæ à calciamentis fiunt, ab inflammatione tueri sanaréq; creditur. Aprinum iecur recens si arefactum teratur, ex uino potũ contra serpentiũ morsus auxilio est. Suillũ lac sunt qui arbitrentur utilissimũ tenasmo, dysenteriæ, necnon phthisicis. *Sumen.* *Abdomen.*

D Adipem suillum (axungiã Græci appellauere) antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circũactum rotarũ utebantur: unde & nomen: sic quoq; utili medicina cũ illa ferrugine rotarũ ad sedis uitia uirilitatísque. Adeps suillus omniũ liquidissimus est, instárq; olei diffluit: emollit atq; concoquit magis q̃ oleũ: ideóq; cataplasmatis quæ ad phlegmonas imponũtur, apte cõmisceri solet. Humorũ acrimoniã impositus maxime obtũdit, ac proinde medicamẽtis ulcera curãtibus miscetur: quale est quod parygron uocant. Et per se axungiã medici antiqui maxime probabãt renibus detractã: & exẽptis uenis aqua cælesti fricabãt crebro, decoquebántq; fictili nouo sæpius, tum demum asseruãtes. syncera axungia medetur igne ambustis uel niue: pernionibus autem cum hordei cinere: & galla pari mo *Axungia.* *ἀξούγγιον.*

do. Ad tuſſim ueterẽ recens decoquitur quadrãtis pondere in uini cyathis E tribus, addito melle: uetus etiã phthiſin in pillulis ſumpta ſanat, quę ſine ſale inueterata eſt: omnino enim nõ niſi ad ea quæ purgãda ſint, aut quæ non ſint exulcerata, ſalſa recipitur. Quidam quadrãtes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt contra tuſſim, quinto die picem liquidam in ouo ſumi iubent, circunligatis lateribus & pectoribus, & ſcapulis eorũ qui phthiſin ſentiunt: tantáque eſt uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor, eámque expuere uideantur. E ſue quæ nõ peperit, aptiſſime utuntur ad cutem mulieres: contra ſcabiem uero quiuis, admixto iumentorum ſeuo, pro parte tertia & pice, pariterque ſubferuefactis. Medicorum aliqui admixto anſeris adipe taurorũq́; ſeuo & œſypo, ad podagras uti iubent: ſi uero permanet dolor, cum cera, myrto, reſina, pice. Vſus igitur axungiæ ad F mollienda, excalfacienda, diſcutiẽda, purgandáque. Inueteratur autẽ duobus modis: aut cum ſale aut ſyncera: tanto utilior, quanto ſit uetuſtior: conuenítque ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere: utiliorémque eſſe uino lotam. Elota uino pleuriticis prodeſt: cinere aut calce excepta, inflammationibus, fiſtulis, ac tumoribus ſuccurrit. Talum ſuillũ uſtum atq; epotum, quidam colli inflammationes atque tormina diuturna ſanare produnt. Atque hæc de biſulcorum genere ſatis præcepimus.

Aliàs, contra phthiſin.

Quomodo curari ſeruariq; debeat, monſtrat Dioſcorides lib. 2.

Sus, ὗς. θύτης. Porcus, χοῖρος. Delici. Sacres. Nefrendes. Scrofa. Verres, Aper, κάπρος. σύαγρος.

1 Sus, ὗς: olim θύτης. Porcus, ut Varro tradit, Græcum nomen eſt antiquum, ſed obſcurarum, quòd nunc eum uocant χοῖρον. Cum porci depulſi ſunt à mãma, à quibuſdam delici appellantur: neque iam lactentes dicuntur: qui à partu decimo die, uel (ut alij) die quinto habẽtur puri, ab eo appellantur ſacres: quòd tũ ad ſacrificia idonei G dicuntur primum. Amiſſo nomine lactentis dicuntur nefrendes, ab eo quòd nondum fabam frendere poſſint, id eſt frangere. Sus fœmina, ſcrofa: mas, uerres dicitur, & nõnunquam aper, græce κάπρος: quanquam aper fere pro ſylueſtri accipitur, qui Græcis σύαγρος appellatur. 2 Quomodo ſaginãtur ſues, docet Ariſtot. lib. 8 hiſt. anim. 3 Ariſtoteles. Pernis poſterioribus, reciſa cute inter fœmina, quà maribus teſtes maxime continentur, &c. ubi Plinius, pernis prioribus habet: quem & Theodorus ſecutus eſt.
4 De ſuum morbis, & eorum curatione Ariſtoteles lib. 8. hiſt. & Columel. lib. 7.
5 Sumen interpretantur ſuillas cum lacte ſuo denſato mammas, ut Martial. lib. 13.
Eſſe putes nondum ſumen: ſic ubere largo Effluit, & uiuo lacte papilla tumet.

De quadrupedibus ſolipedibus. Cap. C.

Solipedes, Solidipedes. Μώνυχα.

Reliquum iam eſt ſolipedum genus: earum ſcilicet quadrupedum, quæ ungulas in pedibus gerunt ſolidas. Porro ſolidas habent ungulas fere, H quæ non ſunt cornigera, igitur pro iis, telum ungula eſt illis: nec talos habent eadem. Solipedũ crura ſtatim iuſta naſcuntur menſura: poſtea exporrigentia ſe uerius quàm creſcentia: itaque in infantia ſcabunt aures poſterioribus, quod addita ætate non queunt: quia longitudo ſuperficiem corporum ſolum ampliat. Hac de cauſa inter initia paſci, niſi ſubmiſſis genibus non poſſunt, nec uſque dum ceruix ad iuſta incrementa perueniat.

De equo. Cap. CI.

Equus, ἵππος.

IN hoc genere primas partes iure uendicabit equus: homini enim fideliſſimi ante omnia, quę uel in conſortiũ operum nobis paramus, ſunt equi: &

A & omnium quoque generosissimi. Iudicium quoque ac uoluptatem, affectúsque alios nonnullos humanis similes iis inesse, præstantissimo saltem eorum generi, in exemplis habetur. Cùm cæteris fere animalibus in suo singulis genere oculorum color sit idem, equus, secundum hominem, omniũ cæterorum animalium maxime uersicolor est: & aliqui cæsii altero oculo nascuntur, quod nulli fere ex cæteris bestiis euenit manifeste. Ceruix iuba ornatur: & pili in iuba largi. Dentes habet equus cõtinuos numero quadraginta: quorum primores quatuor mẽse tricesimo amittit, binos utrinque, supra dico & subter. Tum ubi præterea annum compleuerit, incipiátque quartum agere annum: quatuor item eodem modo mittuntur, duo su- *Caninos hos uocãt Columella & Palladius.*
1 perius, totidémque inferius: & incipiunt nasci quos uocant columellares. *Columellares dentes.*
B Rursus anno altero peracto, quinto scilicet anno incipiente, & omnino intra sextum annum, simili modo quatuor alij cadunt. Quibus iam peractis annis quatuor & mensibus sex, nullus præterea mittitur: quanquam euenisse in aliquo certum est, ut cum primis omnes amitterentur: atque etiam in alio, ut cum ultimis omnes: sed raro. Sexto deinde anno quos primos mutauit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter, & ex eo cauatos gerit. Nec postea quot annorum sit ex dentium mutatione comprehendi potest: sed prouectioribus, decimo anno (ut nonnullis placet: ut uero aliis sexto decimo) tempora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canescere, & dentes prominere. Agitur certe in equis contra atque cæteris animalibus: cum enim cæteris senectute dentes nigrescant, equo candidiores red-
C duntur. Equus in pedibus solidas gerit ungulas. felle omnino caret. Salacissimus omnium tum fœminarum tum marium equus est, excepto homine. Coire incipit bimus tam mas quàm fœmina: sed hoc in paucis fit. pullíque eorum minores imbecillioresque sunt. Quod autem plurimum, trimatu tam mares quàm fœminæ coeunt, & proficiunt subinde in generando, ut proles præstantior ad annos usque uiginti procreetur. Iuniorum coitus præter ætatem contingit, pabuli bonitate & copia. Seniores equi fœcũdiores sunt tam mares quàm fœminæ: quo fit ut à circo post uicesimũ annum mittantur equi ad sobolem reparandam. Matrem autem post decennium non esse utilem iudicant Columella & Palladius: quòd ex annosa matre tarda sit atque iners proles. Coeunt mares ad annos tricenos ternos: fœ-
D minæ ad quadragenos: ita ut per totam fere uitam coitum equis seruari e-
2 ueniat: uiuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fœmina plus quàm quadragiuta. iam & quinque & sexaginta annos uixisse equum proditum est. Fœmina quinquennio finem crescendi capit, mas anno addito. Ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de causa per interualla admissuræ dãtur. Equæ tricenæ, inquit Aristoteles, aut paulo plures singulis dantur admissariis. Neque tamẽ æqualem numerum *Equa.* omnibus debemus adhibere, sed æstimatis uiribus uniuscuiusque admissarij, submittenda sunt pauca uel numerosa coniugia. Iuueni equo & uiribus formáque constanti (ut Palladius præcipit) non amplius quàm duodecim uel quindecim debemus admittere: cæteris pro qualitate uirium suarum.

P

Nec unus admissarius, ut Plinus author est, quindecim initus eiusdem anni E
ualet tolerare: quanquam (ut Columellæ placet) nec minus quàm quinde-
cim, nec rursus plures quàm uiginti unus debet implere. Equus non certo
dierum numero implet, sed aliquando uno aut duobus tribúsue, aliquan-
do pluribus: serius certe quàm asinus equam superueniens implet. Coitus
uerno fit æquinoctio: atque hoc tẽpore horum fœturæ initium admissio-
nis facere oportet ad solstitium, ut partus idoneo tempore fiat: duodecimo
enim mense, die decimo aiunt nasci. Qui uero post solstitium partus edun-
tur, uitiosi & inutiles existunt, ut Apsyrtus docuit. Equos autem pretiosos,
reliquo tempore anni remouere oportet à fœminis, ne aut eum uolent in-
eant, aut si id facere prohibeantur, cupidine solicitati noxam contrahant.
Equas autem domitas LX diebus equire ante quàm gregales inuenimus. F
Coitus tempore equi equos mordent, & prosternunt equitem quoque. In-
cenduntur libidine fœminarum equæ potissimum, uti diximus: quæ tem-
pore coitus colligunt sese, & societate magis quàm antea gaudent. Caudã
mouent crebrius, uocémque immutant. mingunt etiam pluries, atque in-
ter se ludunt. Nec dubium, quin aliquot regionibus tanto flagrent ardore
coeundi fœminæ, ut etiamsi marem non habeant, assidua & nimia cupi-
ditate figurantes sibi ipsæ uenerem (cohortalium more auium) uento con
cipiant. Fert uterum equa menses undecim: parit duodecimo mense, ut di-
ctum est. Pariunt equæ magna ex parte singulos: sed gemellos quoque ali-
quando, cum plurimum, procreant. Abortum etiam facit equa odoré sen-
tiens ellychnij lucernę extinctę, quod & mulierum nõnullis accidit. In hoc G
Hippomanes. genere grauida stans parit: prætérque cæteras fœtum diligit. Quod hippo- 3
manes uocant, ueluti caruncula est, & hęret quidem fronti nascentis pulli,
ut narratur, caricæ magnitudine, colore nigro: sed equæ perlambentes abs-
tergentésque id abrodunt: alioqui partum ad ubera non admittunt. Non
statim à partu equa impleri debet, sed intermisso tempore: & melius quar-
to aut quinto anno interposito procreat, ut Aristoteli uisum est. Omnino
si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, & quasi nouale face-
re necesse est. Alternis, inquit Varro, qui admittunt, diuturniores equos &
meliores pullos fieri dicunt: itaque ut restibiles segetes essent exuctiores, sic
quotannis quæ prægnans fiat. Et Columella, uulgari inquit, fœminę solen-
ne est omnibus annis parere: generosam conuenit alternis continere, quo H
firmior pullus lacte materno laboribus certaminum pręparetur: mammas
nanque pullis equæ anno prope toto præbent. Fruge herbáque uescũtur
equi, sed maxime potu pinguescunt: ut alia enim iumenta, ita & equi pro
aquæ quam bibunt usu, suo fruuntur pabulo: & qui minus potum asperna-
tur, is appetentior pabuli est. Gaudent pratis & paludibus. Aquam quoque
turbulentam & crassam suauius bibunt: quòd si clara est, pede eam intur-
bant. Bibunt autem equi sorbendo: & quo quis acrior, in bibendo profun-
dius nares mergit. Equos castrare quibusdam in more est, ut Scythicis Sar-
maticísque gentibus: quibus equi parui sunt, acrésq; ualde, neque adeo tra-
Canterij. ctabiles: demptis enim testiculis, fiunt quietiores: & canterij appellantur,
ut in

A ut in suibus, maiales, & in gallis gallinaceis, capi. Equorum gregales mor *Gregales, φορβάδες.*
bo immunes sunt, excepta podagra: hoc enim uno laborant, & plerunque
ob id ungues amittunt: sed amissis alij statim renascuntur: fit enim ut alte-
ro subnascente ungue, alter amittatur. At uero equi domestici morbis plu
4 rimis obnoxij sunt: adeo ut homines usu periti totidem fere morbis equũ
infestari, quot hominem referant. Equinum pecus tripartito diuiditur,
uti Columella prodidit: est enim generosa materies, quæ circo sacrísq; cer *Equus generosus.*
taminibus equos præbet: est mularis, quæ pretio fœtus sui comparatur ge-
neroso: est & uulgaris, quæ mediocres fœminas marésque progenerat. At *Equ⁹ mularis.*
Varro ita distinguit: equi, quòd alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad ue *Equ⁹ uulgaris.*
cturam, alij ad admissuram, alij ad cursuram, alij ad prædam: itaque peritus
B belli alios eligit, atque alit ac docet: aliter quadrigarius ac desultor: neque
idem qui uectarios facere uult, neque eodem modo parãtur ad ephippium
ut ad prædam: quo ut ad rem militarem, quòd ibi ad castra habere uolunt
acres: sic contra in uiis habere malunt placidos: propter quod discrimẽ, ma
xime institutum, ut castrentur equi. Quales autem equos maxime legi o-
porteat, his præcipue signis intelligitur. Cum natus est pullus, confestim li-
5 cet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus, si neque conspectu, nouæque
rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia & alacritate, inter-
dum & cursu certans, æquales exuperat, si fossam sine cunctatione trãsilit,
pontémque fluménque transcendit. Hæc erunt honesti animi documen-
ta. Corporis uero forma constabit exiguo capite, nigris oculis, naribus pa-
C tulis, breuibus auriculis & arrectis, ceruice molli latáque nec longa: præ-
terea quæ non porrecta sit, ut suis, sed intro flectatur gallinaceorum more,
densa iuba & per dextram partem profusa, lato & musculorum toris nume
roso pectore, grandibus armis & rectis, lateribus proceris & ad uentrẽ in-
flexis: spina duplici, uentre substricto, testibus paribus & exiguis, latis lum
bis & deorsum uersum pressis, cauda longa & setosa crispáq;, mollibus at-
que altis rectísque cruribus, tereti genu paruóque, neque introrsus spectã-
ti, rotundis clunibus, fœminibus torosis, tibiis excarnibus, duris ungulis, &
altis, & concauis rotundísque, quibus coronæ mediocres superpositæ sunt.
Sic uniuersum corpus compositum, ut sit grãde, sublime, erectum, ab aspe-
ctu quoque agile, & ex longo, quantum figura permittit, rotundum, & to-
D to corpore uenas habeat, quę animaduerti possint: quòd qui huiusmodi sit,
& cum est æger, ad medendum est appositus. Quod ad colores attinet, hæc
tradit Vergilius, -Honesti *De colorũ uarietate in equis plura legas apud Palladiũ.*

Spadices glaucíque: color deterrimus albis
Et giluo.

Hæc eadem in equabus consideranda sunt: & maxime, ut sint longi & mã-
gni uentris & corporis. De stirpe magni interest, qua sint: quòd genera
6 sunt multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur, ut in Gręcia Thes
salici equi, in Italia, Apuli. Sed Cappadocia ante alias altrix equorum, &
prouentui equino accõmodatissima est. In Hispania Galetica gens est, &
Asturica. Equini generis hîc sunt, quos thieldones uocamus. minori for- *Thieldones.*

Aliàs, minori fama. ma appellatos asturcones gignunt, quibus non uulgari in cursu gradus, E
Asturcones. sed mollis alterno crurũ explicatu glomeratio: unde equis tolutim capere
Equi Celtiberiæ. incursus traditur arte. Celtiberorum equi corporis agilitate pernicitatéque reliquos facile superãt, Parthicorum maxime similes. Hi in Celtiberia
Vario cinereóue, σποδοψάροι. quidem colore spectantur uario cinereóue: in alieno uero solo colorẽ mutare solent, ut Possidonius author est. Circa Mæotim paludem pusilli gi-
Equi Mæotici. gnuntur equi: sunt enim loca hæc impense frigida. Apud Indos Psyllos arie-
Equi Indici. tibus non maiores equi gignuntur. Terram quoque Indiã equos uno cornu præditos procreare ferunt: quorum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ mortiferum uenenum coniectũ si quis biberit, nihil graue, quòd cornu repellat malum, perpetietur.

Equi Lybici. De Lybicis equis hæc feruntur: equorum uelocissimos esse, nullo laboris sensu affici, ex habitus gracilitate macilentos esse, totósque ex sese aptos ad fortissime sustinendam dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint strigile perfricare, nec eis cubilia substernere, nec ungulas expurgare: sed simul atque iter institutum confecerunt, ex equis dissilientes, hos ad pastiones dimittere. F

Hippace. Lac equinum, cum à camelino discesseris, liquidissimũ omnium est, minimúmque in se pingue habet. Caseum equinũ, hippacem uocant alij: Sextius eosdẽ effectus equino, quos bubulo tradit. Hippacẽ alij coagulum equinum dixere: hæc dysentericis cœliacísque prodesse scripsere nonnulli. Lichenes uocantur in equorum genibus & prope ungulas indurati calli, in earum partium flexu nati: hi triti & ex aceto epoti comitialibus morbis mederi traduntur. Sunt qui eos & ad cuiusuis feræ mor- G

Equũ felle omnino carere tradit Aristo. sum exhiberi cõsulant. Damnatur equinum fel inter uenena, ut Plinius refert. Quin & sanguis eorum septicam uim habere traditur: item equarum prçterquam uirginũ, erodere, emarginare ulcera.

Equi feri. De equis feris pauca scipserunt Græci, quoniã terræ illæ non gignebãt: Hispania multos. Ad Hippanim fluuium sunt equi feri candidi. In Æthiopũ terris ultimis & deuiis, ferorum equorum non parua natio duobus dentibus acutis & uenenatis prædita uersatur: quibus non perpetua pedum ungula, sed similiter ut ceruorum bifida est. iuba per mediam spinam ad extremam usque caudã pertinet. Ac si quando eos positis laqueorum insidiis Indi cõprehensos in seruitutem redigere uelint, abstinent se cibo & potione, quòd seruiendi indignitatẽ acerbissime ferant.

Pœphagus. Dimidio quàm equus maior pœphagus est, animal Indicũ, spississima cauda & nigerrima: humani pili subtilitatẽ eius setę uincunt. Ad bina cubita singulæ ipsius setæ longitudine procedunt: ex una radice triginta simul exoriuntur. Omniũ animalium timidissimus est pœphagus. H

Alces. Septentrio fert & equorum greges ferorum: prçterea alcem iumẽto similem, ni proceritas auriũ & ceruicis distinguat: quibus in rebus mulo comparanda est: adeo propenso labro superiore, ut nisi recedens in posteriora uestigia pasci non queat, ne in priora tendens labrũ inuoluatur.

Machlis. Scandinania insula è regione Germaniæ mittit animal quale alces, in hoc orbe nunquam uisum, multis tamen narratum, machlin nomine. Huic suffragines ut elephantis flecti nequeunt: propterea non cubat cum dormiendum

est:

A est:tamē somnolentū arbor sustinet,quæ prope casura secatur,ut fera,dum assuetis fulcimentis innititur,faciat ruinam:ita capitur,alioqui difficile est eam manu capi: nam in illo rigore poplitum, incomprehēsibili fuga pollet. Sunt in Hercynia sylua,ut Cęsar author est,quæ appellantur alces. Harum est consimilis capris figura,& uarietas pellium:sed magnitudine paulo antecedunt:mutilæque sunt cornibus:& crura sine nodis articulísq; habent. Neque quietis causa procumbunt:neque si quo afflictæ casu cōciderint,erigere sese aut subleuare possunt. His sunt arbores pro cubilibus: ad eas se applicant:atque ita paulum modo reclinatæ quietem capiunt:quarū ex uestigiis cum est animaduersum à uenatoribus,quò se recipere consueuerint,omnes eo loco aut ab radicibus subruunt,aut incidunt arbores, tā- *Alces.* *An eadem sit cū machli, an diuersa.*
B tum ut summa species earum stantium relinquatur. huc cum se consuetudine reclinauerint,infirmas arbores pondere affligunt, atque unà ipsæ cō-
7 cidunt. Equos pennatos & cornibus armatos, quos pegasos uocant, Æthiopia generat. ut uero alij referūt, ales est pegasus:& hæc ales equinum nihil præter aures habet. *Pegasus.*

1 Intra sextum annum molares superiores cadunt,inquit Columella: Aristoteles uero, Maxillares nullum animal mutat. 2 Viuunt equi,inquit Plinius, annis quidem quinquagenis: fœminæ minore spatio. 3 Vt Theocritus scribit, ἱππομανὲς φυτὸν ἔστι παρ' ἀρκάσι, τῷ δ' ἔπι πᾶσαι, καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεσι καὶ θοαὶ ἵπποι: ut uero Cratenas, fructum fert planta ficui similē,sed nigriorem,folium papaueris,sed spinosum. Sed φυτὸν forsitan dixit Theocritus quasi φύμα,id est tuberculū quod in pulli frōte nascatur,uti sentit etiam Aristoteles. 4 Morborum signa & curationum genera
C à medicinæ ueterinariæ scriptoribus perquirenda sunt: nonnulla quidē ab Aristotele: plura uero à Columella,Vegetio & aliis qui medicinam tradidere ueterinariam. 5 Quæ sint in equo maxime uituperanda docet Pollux lib.1.ubi & notæ etiam habentur generosi equi. 6 Regiones in quibus nobilissimi procreantur equi, ostendūtur præcipue ab Oppiano De uenatione lib.1, & Gratio atque Strabone. 7 Equos pēnatos. Monstro simile,uel monstrum potius hoc uocauit Plinius: & fabulosum arbitratur. Apuleius lib 8 De asin. Meū ipse reputabam pegasum inclytum,illū motu magis uolaticum fuisse,ac per hoc merito pennatum proditum,dum in altum & adusque cælum subsilit ac resultat,formidans scilicet igniferæ morsum chimæræ.

De asino. Cap. CII.

D VIllem uulgarémque asellum rus omne tanquam maxime necessarium desiderat:nec sane iniuria:nam etiam eo rure quod pascuo caret,contineri potest,exiguo & qualicunque pabulo contentus: quippe cum non fruge solum & herba uescatur,sed uel foliis spinísque, uel perticis salignis alitur,uel obiecto fasce sarmentorum: paleis uero,quibus pene omnes regiones abundant,etiam gliscit,sed potu maxime:tum imprudentis custodis negligētiam fortissime sustinet, plagarum & penuriæ tolerantissimus: laboris etiam & famis maxime patiēs,raro morbis afficitur. Huius animalis tam exiguæ tutelæ,plurima & necessaria opera supra portionē respondent: cum & facilem terram leuibus aratris proscindat,& nō nimio pōdere uehicula trahat: & pleraque utēsilia & uehere in urbem, & reportare collo uel dorso commode possit. Iam uero molarum & conficiendi frumenti pe- *Asinus, Asellus, ὄνος.*

ne solennis est huius pecoris labor. Frigidum animal asinus est, inquit Aristoteles: quamobrem locis frigidis gigni non potest, utpote sua natura maxime impatiens frigoris: quapropter Pontica & Scythica terra asinis caret. Dentes priores, ut equus, tricesimo mense amittit asinus: proximos autem sexto postea mense, atque etiam tertios quartósque eodem modo. In asini cauda, caulis longior est quàm in equis. Cor habet pro corporis ratione magnum: & felle caret: sanguinem habet nigerrimum & crassissimũ. Asinus tam mas quàm fœmina tricesimo mense coire incipit: sed magna ex parte nequeunt generare. Partus tamen à trimatu legitimus est: quanquam iam uel anniculam uétrem gessisse asellam aiunt, ita ut quod pepererat educari ac perfici potuerit. Mulis ramẽ procreandis minor trimo, aut maior deceñi non debet admitti. Reiicit semen à coitu, nisi si interpellarur asina: quãobrem ne id faciat, statim post coitum uerberant insectantúrq;. Totidem pariunr quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo. Parit nanque asina duodecimo mense: & singularẽ magna ex parte gignit prolem: nonnunquã etiã, sed raro, gemellos edit. Paritura lucẽ fugit, & tenebras quęrit, ne cõspiciatur ab homine. Cum uel equus cũ asina uel asinus cũ equa coierit, multo magis abortus cõsequitur, q̃ cũ unigenæ inter se iũgũtur: uerbi gratia, equa cum equo, aut asina cum asino. Euenit etiam tempus gerendi uteri maris norma: id est ut quanto spatio temporis mas perficitur suo in genere, tanto etiam fœtus, quẽ ipse procreat absoluatur. At magnitudine, corporis specie & uiribus magis fœminæ quàm mari simile euadit quod nascitur. Si frequenter coeant, neque ullo interposito tempore cessent, quæ ita iungunrur, breui fœmina sterilescit: alioqui uero parere tota uita potest asina. uita autem asinis amplior annis triginta: & fœmina uiuacior mare est. Asinæ prægnantes, continuo lactescunt. Pullis earum, ubi pingue pabulũ, biduo à partu maternum lac gustasse, lethale est: genus mali uocatur colostratio. Mammæ asinis à fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus, cum equæ anno prope toto præbeant. Partus charitas summa, sed aquarum tædium magis. Per ignes ad fœtus rendunt: eædem si riuus minimus intersit, horrent, ita ut pedes omnino caueanr tingere: nec nisi assuetos petant fontes, qui sunt in pecuariis: atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeant, per raritatem earum translucentibus fluuiis. Mirúmq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, ut bibant cogendæ exorandę'ue sunt. Minor asellus maxime agro necessarius est, qui & laborem tolerat, (ut modo diximus) & custodis negligentiam propemodum non recusat. In hoc fere murinus color uulgaris est. Admissarius uero asinus & qui mularum generi seminando destinatur, speciosior esse debet: ut scilicet amplioris sit corporis, ceruice ualida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & uasto, fœminibus lacertosis, cruribus cõpactis, coloris nigri uel maculosi: nã murinus non optime respõdet in mula, ut Columellæ uidetur: uerum Palladius admissarium nigri uel murini maxime coloris aut rubei uult: qui tamen si discolores pilos in palpebris aut auribus geret, colorem sobolis plerunque uariabit. Sunt qui asinorum, ubi iam senuerint, carnibus uescantur: quæ succum

Etiã à bimatu & semisse tradit Aristoteles.

Aliàs, exonerandæue sunt.

Minor asellus

Admissarius asellus.

A succum procreant deterrimum. concoctu sunt difficillimæ, stomachóque
3 noxiæ, & gustui quoque insuaues. Lac asininum serosi humoris plus habet quàm caseosi: estque consistentia tenui: & secundum camelinum equinúmque liquidissimum ac minime pingue. In uentre minime omnium coagulatur, & quoquo uersus ocyssime in corpus digeritur: ac proinde sicca uentriculi totiúsque corporis intemperie laborantibus utile est. & bibitur ab imbecillitate uires colligētibus, quos atrophos uocāt: & ut nōnullis placet, in febri etiam, quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosiones sentirent, antiqui in arcanis habuerunt: si hoc non esset, habuerunt è caprino. Asinino lacte poto uenena restinguuntur, peculiariter si hyoscyanum potum sit, aut lepus mari-
B nus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycnium: & si coagulum alicui nocuerit: nam id quoque uenenum est in prima lactis coagulatione. Sunt inter exempla qui lac asininum bibendo liberati sunt podagra chiragráue. Sed meminisse oportebit recenti utendum, aut nō multo postea tepefacto: nullum enim celerius euanescit. gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utilissime. dentes collutos & gingiuas firmat. Cutem in facie erugari & tenerescere lacte asinino putant. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitij Neronis cōiunx quingētas per omnia secum fœtas trahens, balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. Asini iecur assum comitialibus prodest: ieiunis autem edendum est. Ossa asini confracta & deco-
C cta cōtra leporis marini uenenum dantur. Asinorum ungulas combustas, sunt qui comitialem curare morbum dicant, si assidue binis cochleariis bibantur: si oleo misceantur, strumas discutere: & ipsum cinerem aridum inspersum perniones sanare. Quæ ex asinis utilia esse diximus, eadē omnia *Aliàs, furunculos, φύγεθλα.*
onagris efficaciora: asinorum enim genera duo: unum mansuetum, ut sunt optimi ex Arcadia, & in Italia ex agro Reatino: alterum ferum quos uocāt onagros. In Phrygia & Lycaonia, in Asia quoq; & Africa sunt greges multi: nam similitudine quadam nomen urbanorum accepere. Est uero onager corpore ampliore, pulchriore specie, colore albicante, auribus proceris, nigra linea ueluti uitta per mediam spinam protensa. animal cursus uelocissimi: quod tamen ferocioribus beluis præda esse solet. Mares in hoc ge- *Onagrus. Onager. ὄναγρος. ὄναγρος ἄγριος. Asinus syluestris.*
D nere singuli fœminarum gregibus imperitant: quos & sua sponte sequuntur ad pascua, ad fontes, denique quocunque duxerint. Timent mares libidinis æmulos: & ideo grauidas custodiunt, & fœtum si fœmina sit fouent, morsúque natos mares castrant. Contrà grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudéntque copia libidinis. Onagri nō transeunt montem, qui Cappadociam à Cilicia diuidit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui: pullis eorum, ceu præstātibus sapore, Africa gloriatur, quos lalisiones appellant. Asinorum syluestrium caro (quod ad alimenti bonitatem attinet) bouillæ, caprinæ & ouillæ comparatur, si ætate sint adhuc mediocres, ac bono corporis habitu. In solidipedum genere, unicorne asinus tantum *Lalisiones. Asinus Indicus, Ἰνδικὸς ὄνος.*
4 Indicus est. gerit sane medio sui capitis cornu fixum, quo taurorum more

generosissime pugnat: & talos quoque unus solipedũ habet. Ex huius cor- E
nu pocula conficere Indos aiunt:nec ullis morbis eo die affici,quo ex huius
generis poculo hauserint, neque ullis uenenis lædi, quæcunque nocendi
gratia in potu dantur. Syluestrem asinum hunc uocat Philostratus, quem
in Hyphasidis fluuij paludibus degere refert: alij uero syluestres asinos, e-
quis magnitudine nihilo inferiores apud Indos in locis desertissimis nasci
degeréque referunt,eósque reliquo corpore albos,capite uero purpureo,o-
culísque nigris esse:cornúque in fronte gerere,cuius superius puniceũ, in-
ferius album,mediũ uero nigrum sit:atque non omnes quidem Indos, sed
potentiores, cum tãquam armillis quibusdã brachia,sic cornua auro certis
spatiis ornarunt,ex his ipsos bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insa-
nabilibus morbis tutum fieri:neque eum conuulsionibus corripi,neque sa F
cro morbo tentari, neque uenenis ullis ferunt:quinetiam si quid pestilens
prius biberit,tum id euomere,túmque ad sanitatem redire. Asinos Indicos
cornigeros Ctesias inquit,talis præditos esse, quos si quis confregerit,inte-
riora quoque nigra deprehensurum esse. Horum fœminæ postquam pepe-
rerunt,patres circũ pullos à partu recẽtes summa custodia uersantur. Cum
à uenatoribus Indis inuaduntur,pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo
suo pascentes habent, atque pro iis pugnant:ac contra equites audẽt ueni-
re,eósque ferire. Tanto sane hi robore existunt,nihil iis ut obsistere queat,
quin statim & concidat & perdatur:equorúmque incursu latera discerpũt
ac lacerant, & uiscera disrũpunt: quo fit ut ad eos equi appropinquare ual-
de metuant. Carnes eorum,quòd amarissimæ sint,haudquaquã esculentæ. G

1 Minor asellus, Hunc degenerẽ & uulgarem asellum uocat Columella: dossua-
rium asellum Varro. 2 Quæ forma maxime probãda est in asino,qui ad mularum
procreationem destinatur,ostendit Apsyrtus in lib. ueterinario. 3 Crassissimum,
inquit Plinius,lac asinæ est,ut coaguli uice utãtur. 4 An idẽ sit cum eo,qui Æonius
Equus Indicus. bos dictus est,aut bos Indicus: hunc AElianus,ni fallor,etiam equum Indicũ uocat.

De mulis. Cap. CIII.

Mula. Mulus. Ἡμίονος. ὀρεύς.

MVli nõ suopte genere ab radicibus,sed bigeneri & insititij sunt:creã-
tur enim ex equa & asino,uel onagro & equa. Neque ullũ est in hoc
pecore aut animo aut forma præstãtius,quàm quod seminabit asinus:quã-
quam possit huic aliquatenus cõparari,quod progenerat onager:nisi quòd H
indomitum & seruitio contumax syluestri more, strigosum patris profer-
ret habitum: generantur enim ex equa & onagris mansuefactis. mulæ ue-
loces in cursu,duritia eximia pedum,uerum strigoso corpore, indomito a-
nimo,sed generoso. Vtiles etiam admissarij nascẽtur ex onagro & asina,&
qui reliquos omnes antecellit. nam ubi asina & onagro natus, admittitur
equæ per gradus infracta feritate, quicquid ex eo prouenit, paternam for-
mam & modestiam,fortitudinem celeritatémq; auitam refert. Ad mulo-
rum generationem equas neque quadrimis minores, neque decẽnibus ma
iores legunt. Mulorum genus totum sterile est,neque omnino fœcundum,
sed infœcundum ad perfectam fœtificationem. Concipere uero aliquando
mula potest (quod iam factũ est) sed enutrire atque in finem perducere non
potest:

A poteſt:mas generare interdum poteſt:quod autẽ procreat ginnus eſt, quòd *Ginnus.*
1 ſcilicet mulus oblæſus eſt:(nam ex equo & ex aſino ginni proueniunt,cum conceptus in utero ægrotauit:)eſt enim ginnus idem quod metachœrus in porcis,aut in homine pomilio.Mulus ſuperuenire coiréque incipit, miſſis *Mulus, ὀρεύς.* primum dentibus:ſed ſeptennis implere poteſt: & cum equa coniunctus ginnum procreauit:poſt deinde ſuperuenire non ſolet. Mula quoque iam *Mula, ὁ θῆλυς ὀρεύς.* grauida facta eſt,uti modo diximus:ſed non quoad perficeret atque ederet prolem.Quidam uero non diſſimulãdi authores,ut M.Varro, & ante eum Dionyſius & Mago prodiderunt mularum fœtus regionibus Africæ adeo *Mulæ Africanæ.* non prodigioſos haberi,ut tam familiares ſint incolis partus earum, quàm ſint nobis equarum.Theophraſtus quoque uulgo parere mulas in Cappa- *Mulæ Cappadoces.*
B docia tradit:ſed eſſe id animal ſui generis. Vita mulis ad annos multos. Iã quidam Athenis uel octogeſimum annum egerat. & ſerius fœmina ſeneſcit quàm mas.Gignitur autem mula & ex equo & aſina:ſed effrenis & tar
2 ditatis indomitæ.Qui ex equo & aſina concepti generantur mares, hinni *Hinnus.* uocantur & hinnuli. Eſt autem Hinnus matri quidem per omnia ſimi- *Hinnulus.* lior,minor quàm mulus corpore,plerunque rubicũdior.Iubam & caudam habet ſimilem aſini,aures tamen gerit equinas. Item in uẽtre eſt (ut equus) menſes duodecim. Hoſce item ut equulos & educant & alunt: & ætatem eorum ex dentibus cognoſcunt. Vngularum muli uel mulæ cinis ex oleo myrteo alopecias replet. Mulæ quas terra Syria fert, ſimilitudine quadam *Mula Syriaca* nomen accepere: quanquã non eadem qua mulę ſpecie cõtinentur.Coeũt
C enim & mutua generatione progenerant, & celeritate mulis præſtant. In India equarum & aſinorum greges ſunt: & aſinos equæ facillime admit- *Mulus Indicus.* tunt,& rufos mulos pariunt,ad currendum præſtantiſſimos:quos pedibus captos ad Praſiorum regem adducunt.Ex iis, qui bimi capiuntur,domari poſſunt: contra ueteli ab immaniſſimis & carniuoris feris nihil differunt. Hæc de uniuerſo quadrupedum uiuiparorum genere ſatis dicta ſunto.

1 Hinnum hunc uocat Plinius, id eſt paruum mulum, niſi deprauatus ſit codex. *Hinnus.*
2 Bardones etiam à nonnullis uocari hos ſcribit Hermolaus. *Bardones.*

DE ANIMALIVM DIF- E
FERENTIIS LIBER VI.

Continet ea quæ cortice integuntur, φολιδωτὰ à Græcis dicta, quadrupedes ſcilicet ouiparas & ſerpentes.

De quadrupedibus ouiparis. Cap. CIIII.

Ouipara, ᾠοτόκα.

QVadrupedes quæ ſanguinem habent, eędémque oua pariunt, (unde & ouiparæ dictæ ſunt) omnes caput, collum, dorſum, prona F
atque ſupina corporis poſſident: crura etiam priora poſterioráque, & quod pectori proportionetur, modo uiuipari generis. Sed crura iis ex obliquo habentur annexa, & humi extenſa: retróque flectuntur tum priora tum poſteriora, paulo in latus uergentia. Et pedes hæc omnia in plures digitos habent diſcretos. Caudam quoque habent longiorem, exceptis paucis. Ad hæc omnibus iis ſenſus totidem quot cæteris quadrupedibus ſunt. Oculos habent, & conniuent palpebra inferiore (nam ſuperiorem non mouent) quemadmodum & aues: quanquam non more auium nictantur: ſunt enim oculis du- G
rioribus quàm aues. auriculis tamen hæc omnia carent, meatúſque tantũ habent audiendi. Foramina item iis ante os ſunt, ſed non ita explanata, ut nares appellari poſſint, niſi ſpirandi officio. Et lingua quoque omnibus cõſpicua data eſt, (excepto quem Ægyptus fert crocodilo:) ſed quæ in parte maiore adhæret, & dura eſt atque inutilis ad uocis officium: quanquam ad ſaporum guſtatum uſui illis ſit. Lacertis inter hæc lingua bifida eſt, ſicuti ſerpentibus. Dẽtibus etiam ſerratis ſunt omnia more piſcium. Lingulam, quam ἐπιγλωττίδα Græci uocant, ſuperimpoſitam aſperæ arteriæ non habẽt, ſed dum alimentum in gulam admittunt, meatum ipſum conſtringunt: atque ita efficitur, ut in pulmonem nihil delabatur. Mãmis carent hæc: nec genitale aut teſtes foris obtinẽt manifeſtos, ſed intus conditos habent: nec H
pilo, ſed cortice, prope dixerim omnia, tecta ſunt: ſed alia præduro & teſtaceo, alia molliori. Pulmo in iis exiguus quidem & fungoſus, & tamen bipartitus eſt: & pars altera multum ab altera diſciſſa eſt, ita ut binos habere pulmones uideantur. atque à ſingulari arteria partes in utrunque pulmonis latus duæ dependent, quemadmodum & in auibus conſpicimus. Quadrupedum ouiparorum iecinora pallidiuſcula ſunt: nonnullorũ etiam uitiata omnino, ut corpora quoque eorum prauum tẽperamentum ſortiantur, ut rubetæ, & teſtudinis, & ſimilium. Lien iis exiguus, ut propemodum ſenſum effugiat: rigidus quoque eſt & reni ſimilis. Fellis etiam habent aut plus aut minus omnia. Renes autem & ueſicam eorum nullũ poſſidet, præter te-

A ter teſtudinem. Teſtes iis dati ſunt, non tamen qui foris pendeant, ut modo diximus, ſed qui intus adhæreant lumbis, (quomodo etiam auibus habentur) uenulis admodum tenuibus circundati. Meatus de ſingulis ſinguli pertinent, eodémque coeunt ſupra oſtium excrementi, ſicuti & in aliis ouiparis omnibus. iſque meatus qui ex coitu amborum conſiſtit, genitale eſt. Vuluę rátio in iis eadem quę in auibus eſt: enimuero ceruix una in imo & carnulentior eſt: fiſſura autem & oua proxima ſepto tranuerſo continentur. Ventris inteſtinorúmque eadem ratio eſt, quæ in uiuiparis quadrupedibus utrinque dentatis: ſimplicem enim unúmque habent uentrem aut canino aut ſuillo ſimilem. Os aut ſaltem ſpinam pro ſuæ magnitudinis modo ſortiuntur: maiora enim oſſis naturam potius obtinẽt: minora ſpina po-

B tius in oſſis uicem fulciuntur. Quadrupedes quæ oua pariunt eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant, mare ſcilicet ſuperueniente, ut teſtudo tam aquatilis quàm terreſtris. habent uero in quod meatus illi genitales contingant, & quo per coitum adhæreant: quibus autẽ ueſica deeſt, (carent autem ueſica præter teſtudinem omnes, ut dictũ eſt) iis idem meatus ſicco excremento, qui & ſemini pertinet foris: intúſque iuxta alter habetur. Atque hæc quidem ſimiliter tam in fœminis eorum quàm in maribus ſunt. Fœminæ in iis (ſicuti in cæteris ouiparis) maribus ſunt maiores. Ortus iis uerno quidem tempore agitur, ſed coitus non tempore eodem: alia enim uere, alia æſtate, alia circa autumnum coeunt, utcunque ſingulis tempus ſequens ad prolem commodius eſt. Oua edunt, maxima ex par-

C te perfecta: quæ ut ſeruari poſſint, duro iam conſtent putamine oportet: ſunt enim oua quandiu increſcũt molliora. Eodem igitur modo ſunt quadrupedum oua fere, quo auiũ, cruſta dura intecta, & bicolora: & ſupra iuxta cinctum conſiſtunt ut auium: & reliqua eadem tum intus tum extra eueniunt. Sed quadrupedum oua, ut ualidiora, tempore cõcoquuntur: auium imbecilliora ſunt, atque ob eam rem parentem incubantem deſiderant, cũ quadrupedum oua uel ſine parentis incubitu tepore terræ cõcoquantur ac perficiantur: (hæc nanque fere omnia in terra pariunt.) nam ſi quæ quadrupedes ouiparæ frequentantes fouent, quæ ediderint oua, cuſtodiæ gratia potius id faciunt. Huius generis omnia & pariũt in terra, & dormiunt uel in terra, uel ſi in aqua, roſtrum ex humore extollentia ſpirandi cauſa.

D Vocem quidem emittunt, ſed alia exilem & imbecillem, alia perexiguum ſibilum. Ranis ſua uox quædam eſt. Omniuorũ hoc genus eſt: nam & carnem edit & herbam. Conduntur hæc hyeme fere, & menſibus quatuor frigidiſſimis latent, nec per id tempus quicquam comedunt. Ex iis uero quæ cortice molliori (non præduro & teſtaceo, qualis eſt teſtudinum) intecta ſunt, ſenectutem exuunt ſeceſſus ſui tempore. Varia horum genera: in his maximum eſt crocodilus.

De crocodilis & ſcinco. Cap. CV.

CRocodilus fluuiatilis (duo enim genera eorum) maximum animal ex parua origine euadit: ouum enim non maius quàm anſeris, & fœ- Crocodil9, κροκόδειλος. χάμψαι.

tus inde exclusus proportione est. Accrescit deinde, & magnitudine excedit duodeuiginti cubita. Sunt qui eum tandiu augeri quandiu uiuat confirment: uiuit autem diu. uitam habet terræ amníque communem. Oculi sunt illi suis, & uisus in aqua hebes, extra acerrimus. Vnum hoc animal superiori mobili maxilla imprimit morsum, (inferiorem enim habet immobilem:) aliàs terribile, pectinatim stipente se dentium serie. Sunt præterea dentes exerti magníque pro corporis ratione. Lingua tota inferiori annectitur maxillæ, quæ uix sentiri potest, parua adeo, ut non linguam, sed locum tantummodo linguæ habere putaueris. Crura habet à latere adiuncta, & in summa humo expansa: pedes admodum paruos, atque ad capiendum retinendúmque inutiles. unguibus armatur robustis. cutis in tergo corticea contra omnes ictus inuicta, in uentre mollis tenuísque est. Parit oua, quanta anseres, candida, circiter sexaginta, quæ terræ gremio committit, & sexaginta diebus incubat. Dies in terra agit, noctes aqua, teporis utrunque ratione: quatuórque menses hyemis, inedia semper transmittit in specu: uti uero alij narrant, sexaginta dies uentrem gerunt crocodili, sexaginta oua totidem diebus pariunt: totidémque dies hæc fouent. Sexaginta uertebras in spina habent, quam totidem neruis alligatam esse ferunt. Curatio partus ab eisdem sexaginta diebus peragitur. Annos uiuūt sexaginta: totidem dentes possident, totidem quotannis dies sine ullo cibo in latibulis quiescunt. Alij uero crocodilos dicunt cum in terra partum ediderint, obruere oua, deinde discedere: ita per se nascuntur & educantur. Crocodilum habent Nilus & Indus, quadrupes malum & humani corporis auidissimū. Terribilis hæc contra fugaces belua est, fugax contra insequentes. Crocodilis in litore somno datis atque hiantibus, trochili aues inuolantes repurgant dentes, & intus fauces quoque: quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens secum commode agi, nihil nocet: sed cum egredi auem uult, ceruices mouet ne comprimat. In hac quoque uoluptate nonnūquam crocodilum somno pressum conspicatus ichneumon, per easdem fauces ut telū aliquod immissum, erodit aluum. Fluuiatilium crocodilorum duo genera Ganges fluuius generat: horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atque immisericordi in quidlibet uoragine carniuori sunt: in eorum summo rostro quiddam tanquam cornu eminet. Crocodilus alter priori illi similis est, multum infra magnitudinem (qua chamæleonti æquatur) in terra tantum, odoratissimísque floribus uiuit: ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farta, crocodileam uocant: alij terrestris crocodili fimum crocodileam appellant. Crocodilum terrestrem sola fert Africa, ut author est Pausanias, qui & bicubitalem habet magnitudinem. Herodotus uero apud Ionas nasci crocodilos in sepibus murísue, à quorum similitudine Niloticos illos crocodilos nominari: quos & halitus odorésue multos uariósq; edere prodidit. Crocodilea oculorū uitiis utilissima fertur cū porri succo inuncta, & cōtra suffusiones & caligines. illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit: ex aqua uero morbos omnes quorum natura serpit in facie, nitorémque reddit. Lentigines tollit ac uaros,

Crocodilus terrestris.

Crocodilea.

E 1 F G H 2

A ros, omnésque maculas. & cōtra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis.apposita menses ciet. Optima est,quæ candidissima, & friabilis,& amyli modo minime ponderosa, in humore statim eliquescens:cū teratur inter digitos, odore fermentescens. Felle inūctis oculis ex melle,cōtra suffusiones nihil utilius prædicāt.Intestinis & reliquo corpore eius suffiri uulua laborātes,salutare tradūt. Corij utriusq; crocodili cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorū emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibúsque elixum manditur ischiadicis. tussim ueterem emendat, præcipue in pueris:item lūborum dolores. Et adipem habent,quo tactus pilus defluit: hic perunctos *Quibus modis adulteratur, explicant & Dioscorides, & Plinius:*

B à crocodilis tuetur,instillatúrque morsibus. Ex eadē similitudine est scincus,quem quidam terrestrem crocodilum sui generis esse dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute: præcipua tamen differentia dinoscitur à crocodilo aquatico,squamarum seta à cauda ad caput uersa. Apud Nilum gignitur in Indiáque,& ad mare rubrum,atque in Lybiæ quoq; Mauritania. Maximus Indicus,deinde Arabicus: afferūtur salsi. Minor ichneumone est in Nilo natus scincus contra uenena præcipuum antidotum: item ad inflāmandam uirorum uenerem: nam quæ circa renes sunt partes,ad pudendi erectionem bibuntur:uenerémque accendere ferunt, si drachmæ pondere ex uino bibantur. Et rostrum quoque eius & pedes in uino albo poti,cupiditates ueneris accendunt, utique cum satyrio & erucæ semine singulis *Scincus, σκίγκος.* *Sale adseruātur cum nasturtio. Dioscorid.*

C drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis: ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. per se laterum carnes obolis binis,cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittas uenenatas,ut Apelles tradit,postea sumptus.in antidota quoq; nobilia additur. Sestius plusquam drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciem afferre tradit:præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum uenerem inhibere. Apelles author est,si ex melle uenenato syncero fastidiū cruditásue,quæ sit grauissima,incidat,scincum circuncisis pedibus,capite, cauda,decoctum,antidotū esse. Apud Indos nascitur bestia crocodili terrestris specie,magnitudine Melitensis canis: cuius pellis squamis adeo asperis scatet, ut more serræ æs dissecet, & ferrum exedat atque conficiat: *Alidi,prodest & contra sagittarū uenenata ante & postea sumptus:*

D Indi phattagen uocant. *Phattage:*

1 Aristoteles & Herodotus, Accrescit ad decem & septem cubita: uel ut alij legunt apud Aristotelem,ad quindecim cubita. 2 Crocodilum. Herodot. Apud Nomadas Africæ trium cubitorum magnitudine lacertis similimum.

De testudinum generibus. Cap. CVI.

1 GEminus similiter uictus in aquis terráque & testudinum. Sunt autem testudinum genera,terrestres, marinæ,lutariæ, & quæ in dulci aqua

2 uiuūt. Aristoteles tria prodidit genera: marinā terrestrē & hæmyda, quam Plinius (opinor) lutariam uocat & murem marinum. Testudinum genera omnia à latere adiuncta habent,eadémque in obliquum flectūt, quemad- *Testudo, χελώνη.*

modum crocodili & lacertæ,& cortice integuntur duro rigidóque,& qui E
osse firmior sit. Testudinis iecur omnino uitiatum est, & totũ corpus pra- 3

Testudo marina.
χελώνη θαλασσία.

uum temperamentum sortitur,quemadmodum & ranæ rubetæ. Testudini marinæ lingua nulla manifesta nec dentes, sed rostri acie comminuit omnia.Sunt enim rostri margines acuti,superna parte inferiorem claudẽte pyxidum modo:& os habent robustissimum:quicquid nanque in os ceperint,siue lapidem siue quoduis aliud,perfringunt ac deuorant.Pulmonẽ 4
habet testudo marina carnosum & sanguineum,similem bubulo, sed minorem quàm sit testudinis terrestris pro corporis ratione:at contrà, uesicã ampliorem.Renes etiam habet similes bubulis. Corde eius exempto, mouetur tamen.In mari uiuunt conchiliis:habẽt enim os robustissimum, uti dictum est. Exeunt in terram, & pascunt herbam, & in herba pariunt oua F
auium cortalium ouis similia,ad centena numero : eáque defossa extra aquas & cooperta terra,ac pauita pectore & complanata incubãt noctibus: & educant fœtus annuo spatio:quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ijs putant.Fœminę coitum fugiunt,ob rigorẽ asperitatémq; genitalis masculi : quocirca non aliter coire creduntur, quàm coactæ, & pugna à

Testudines Indicæ.

maribus superatæ. Testudines tantæ magnitudinis Indicũ mare emittere fertur,ut singularum superficies habitabiles casas integant,& numerosam familiam non arcte receptent,ut Solinus testatur,atque inter insulas rubri

Testudines cornigeræ.
Alias, celtiũ, uel celetinum, uel,ut Hermolao placet celetum.

maris his nauigẽt cymbis. Troglodytæ cornigeras habẽt,ut in lyra annexis cornibus latis,sed immobilibus: quorũ in natando remigio se adiuuãt:celtinũ genus id uocatur,eximiæ testudinis,sed raræ. Testudinis marinæ san- G
guis cum uino & leporino coagulo cuminóque cõtra serpentium morsus, & hausta rubetæ uenena utiliter bibitur. Sanguine,alopeciarum inanitas, & porrigo,omniáque capitis ulcera curantur: inarescere autem cum oportet,lentéque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum : comitialibus instillatur ori, diductis labris,iis qui modice corripiantur : spasmo cum castoreo clystere infunditur.Quòd si dẽtes per annum colluuntur testudinum sanguine, immunes à dolore fiunt. Marinæ testudinis fel oculorum suffusionibus,albuginibus,& hebetudini medetur,claritatémq; oculorum facit,& cicatrices extenuat.Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emendat: tõsillas sedat, & anginas,& omnia oris uitia : priuatim nomas ibi:item ardentium testium . naribus illitum comi- H
tiales erigit attollítque.Marinarum testudinum carnes admixtæ ranarum

Testudo terrestris.
χελώνη χερσαία.

carnibus,contra salamandras præclare auxiliantur:neq; est testudine aliud salamandræ aduersius.Terrestris testudo pulmonẽ habet pro corporis ratione maiorem quàm marina:uesicam autem admodum exiguam : adeo ut urinam earum(quæ ad remedia nonnunquã perquiritur)aliter quàm in uesica dissectarum inuenire difficile fit.Oua durioris testę & bicolora edit, quale ouum auium est:eáque defossa & cooperta terra & cõplanata supra incubat,crebrius repetens:fœtúmque sequente anno excludit. Sunt testu-

Chersinæ.

dines terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ uocantur,in Africæ desertis plurimæ,qua parte maxime sitientibus arenis squalent, roscido,ut creditur,

A ditur,humore uiuentes:neque ibi aliud animal prouenit. Testudinum putamina secare in laminas, lectósq; & repositoria his uestire Carbilius Pol-
5 lio instituit. Terrestrium testudinum carnes suffusionibus proprie, & contra uenena salutares produntur. Testudinis terrestris sanguinem epotum comitialibus prodesse tradunt.plurimæ in Africa uti modo diximus.
6 Hę ibi amputato capite pedibúsque pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sumptæ strumas discutere,ac lienes tollere: item comitiales morbos.Sanguis earum claritatem uisus facit, suffusionésque oculorum tollit: et contra serpentium omnium & araneorum,& similium,& ranarum uenena auxiliatur.sanguine seruato,& in farina pilulis factis,& cum opus sit in uino datis.Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi pro-
B dest:& scorpionum plagę instillari.Tegumenti cinis uino & oleo subactus pedum rimas ulceráque sanat. Squamæ à summa parte derasæ, & in potu datæ,uenerem cohibent:eo magis hoc mirum,quoniam totius tegumenti farina accedere traditur libidinem.Oua durata illinuntur strumis & ulceribus frigore aut adustione factis:sorbentur in stomachi doloribus.Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt. hydropicis medetur testudo, *Lethargicis illinunt. An hæc de altero* decisis pedibus,capite,cauda,& intestinis exemptis:reliqua carne ita cōdita,ut citra fastidium sumi possit. Testudinum est tertium genus in cœno *testudinū genere dicantur.* & paludibus uiuentium, lutarium uocant: latitudo his in dorso pectori similis,nec conuexo incurua calice,ingrata uisu.Ex hac quoque aliqua con- *Testudo lutaria.* tingunt auxilia:tres nanque in succensa sarmenta coniectæ diuidētibus se
C tegumentis,rapiuntur:tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio,sale modice addito:ita decoctarū ad tertias partes succus paralysin, & articularios morbos sentiētibus bibitur.Detrahit item fel pituitas,sanguinémque uitiatum:sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Aristoteles αἱμύδα uocat,Plinius murem marinum.Hæc corticē(licet duriusculū) *Mus marinus* molliorem tamen habet quàm marina aut terrestris testudo: uesica & re- *Αἱμύς.* nibus uacat.Egressa hæc in terram,scrobe effossa dolij forma,parit oua,quę *Mus aquatilis.* deserit obruta terra,die tricesimo repetit: refossa breui excludit, fœtumq; continuo ducit in aquam.Cutē replet in alopeciis muris marini cinis cum oleo.Quartum testudinum genus est earum,quę sunt in amnibus:has qui- *Testudo fluuialis,* dam è Græcis hæmydas appellant,longitudinis in India trium cubitorum.
D Harum diuulsarum pinguia cum aizoo herba tusa, admixto unguento & *χελώνη ποταμία.* semine lilij ante accessiones perunguntur ægri præter caput: mox cōnoluti,calidam aquam bibunt, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem *Hæmys.* quintadecima luna capi oportere,ut plus pinguium reperiatur, uerum ægrum sextadecima luna perungi tradūt.Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebro capitis dolores sedat,item strumas.Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis excipi nouo fictili iubeant: ignem sacrum cuiuscunque generis testudinum sanguine illini: item capitis ulcera manantia, & uerrucas.Iidem promittunt testudi- *Testudines.* num omnium fimo pauos discuti. *Aliàs,crebotis*

1 Arrianus in rubri maris nauigatione aliter enumerat quatuor testudinum ge-

nera, ἀλλαθαλω:(hãc opinor marinã intelligir,)terrestrẽ albã & montanã,quę maxima E
Αἱμύς. est,& cottice crassissimo. 2 Hæmyda, αἰμύδα: Aristoteles nũquã,quod meminerim,
Testudo. nomine testudinis appellat,imò potius distinguir, αἰμύδας τε καὶ χελώνας: sed fere cum
χελώνη. ipsis cõnumerat. 3 Hoc forsitan uerũ est de testudine marina: nã rerrestriũ carnes ad
remedia mãdũrur. Testudinis erenim nomẽ apud Latinos,sicuti & χελώνης apud Gręcos,absq; ullo addito,quãdoq; marinã,quandoq; terrestrẽ significat: ut apud Plin.lib.
11.cap.37: & Aristotelẽ lib.5 hist.animal.ca.33. 4 Plinius(modo absit mẽda)inquit:
Testudo pulmonem quãuis prægrandẽ, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine
tamen habet: ut uero de terrestri testudine intelligatur(ut mihi quidẽ uidetur) nõ pati
tur contextus. 5 Vtriusque generis testudinũ putamina in laminas secari ad opera,
ut ad pocula aliáque uasa,perspicuum est ex Martiale in Apophoretis,de Gustarorio,

Fœmineũ nobis Cherson si credis inesse, Deciperis:pelagi mascula præda sumus.

Sunt apud Arrianũ in rubri maris nauigatione(quæ ut opinor ad huiuscemodi opera
Testudines exquiruntur)testudines quædam quę albæ dicuntur,maioribus corticibus: & aureæ, F
albæ. quæ reliquas facile superanr. Sunt & ὀρειναὶ, id est montanæ testudines prægrandes &
Aureæ. cortice crassissimo,cuius pars inferna,quæ & subrufa est,sectionem uix patirur. 6
ὀρειναί. Hæ ibi, Plinius: Si ex melle syncero fastidium cruditásue,quæ sir grauissima, incidat,
Montanæ. testudinem circũcisis pedibus,capite,cauda,decoctã, antidotũ esse, author est Pelops.

De ranarum generibus. Cap. CVII.

Rana. RAnarum genus ne uiuere quidem diu potest disclusum ab aquæ natu-
Βάτραχος. ra. Quadrupes est ex ouiparorum genere. Lingua ranis sui generis est:
pars enim prior,quę cæteris absoluta est,iis cohęret eo modo quo piscium:
intima uero absoluta ad guttur applicatur, qua suam uocem solent emit-
Ololigo, ὀλολυγών. tere. Et quidem genus illud ululatus,quam ololiginem nominant, mares
intra aquam reddunt, ut cieant ad coitum fœminas: & flagrant tantisper G
oculi modo lucernæ,dum uociferantur. Coitum uero noctu magna ex par
te agere uisuntur. Coitu superueniunt ranæ, prioribus pedibus alas fœminæ
mare apprehendente,posterioribus clunes. fœtum emittunt suum con-
tinuo filo sibi cohęrentem. Pariunt minimas ueluti carnes nigras,quas gy- 1
Gyrini. rinos uocant: oculis tamen & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda
findente se in posteriores. Mirúmque,semestri uita resoluuntur in limum
nullo cernente: & rursus uernis aquis renascuntur. Cyrenis mutæ fuere ra-
næ,illatis è continente uocalibus. durat genus earum. Mutæ sunt etiã nunc
Rana fluuiati. in Seripho insula: eædem aliò translatæ canunt: quod & accidere in lacu
Rana aquatic. Thessaliæ Sicendo tradunt. Ranarum uaria sunt genera. Rana fluuiatilis 2
Rana lutaria. circa stagna riuósque uersatur. hæ sunt quæ apibus, ubi aquatum accesse- H
Βάτραχος ποταμαῖος. rint,insidiantur, & eas rapiunt. Iubent aliqui nascẽtium in aqua ranarum,
Βάτραχος λιμναῖος. quibus adhuc cauda est,in calice nouo combustarum cinerem, si per nares
fluat sanguis,iniiciendum. Contra omnium reptilium uenena pro antidoto
sunt ranæ, si ex sale & oleo decoctæ carnes earum edantur, iúsue decoctarum
sorbeatur: prosunt & contra inueteratos tendinũ rigores. Hydropicis
quoque medentur ranæ aquaticæ in uino uetere & farte decoctæ, ac
pro cibo sumptæ. Ignes sacros restinguunt ranarum uiuentium uentres impositi:
pedibúsque posterioribus adalligari iubent, ut crebriore anhelitu
prosint. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo, abiectis carnibus perunctos liberant
quartanis. Decoquuntur ranæ singulæ in aceti heminis, ut dẽtes eo
colluãtur,

A colluantur, contineatúrque in ore succus, dentium dolores sedat. Si fastidium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius, ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens, idque è pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat: maxillarésq; ita sanari dentes præcipue putant: mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hæc quidam ranarum corpora binarum præcisis pedibus, in uini hemina macerãt: & ita collui dentes labentes iubent: aliqui totas adalligari maxillis: alij denas in aceti sextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium stabilirent: alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dentibus. Si cariosi & fœtidi sunt, centum in furno arefieri per noctem præcipiunt: postea tantundem salis addi atque fricari. Psoras tollit rana decocta in he-

B minis quinque aquę marinæ. excoqui debet donec fit crassitudo mellis. Ranarum decoctarũ ex aceto succus anginas illitus abolet: hic & contra tonsillas prodest. Inspersus earum cinis profluentis sanguinis impetum sistere fertur: cum liquida pice illitus sanare alopecias. Tussim sanare dicuntur piscium modo in iure decoctæ in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus, cũ distillauerit in patinam saliua earum, exenterari iubentur, abiectísque interaneis cõdiri. Vermes ulceribus innati, ranarum felle tolluntur. Iecur ranæ geminum esse dicunt, obiicíque formicis oportere: eam partem quam appetant contra omnia uenena esse pro antidoto. Ranarum adeps instilla-

3 tus, statim dolores aurium tollit. Quæ βάτραχος ἐλειός à Græcis uocatur, & ἐλειοβάτραχος (quasi ranam palustrem dixeris) quibusdam aut idẽ cum phry- *Βάτραχος ἐλειός. Ἐλειοβάτραχος: Rana palustris*

C no aut certe non dissimilis uidetur: atque ex utriusque uenenо eadem procreari symptomata feruntur: nempe corporis tumor cum colore admodũ pallido, ut buxo similis appareat: spiritus angustia, oris fœtor, singultus: nõ nunquam & sua sponte inuitóque effluit semen. facile autem sanatur qui *φρῦνος.*

4 post uomitionem meraci uini plurimum ingesserit. Nicander uero & Aë-

5 tius hæc omnia fere ranæ mutæ tribuunt. At βάτραχον ἐλειὸν sumentibus, appetitus deiectionem, oris nimiam humectationem, nauseámque & frequen-

6 tem uomitum, ac præterea affectionem quam καρδιωγμὸν uocant: curari uero, ingesta uini copia unà cum aliis quæ uehemẽtius calfaciant. Phrynos, ut Aëtius prodidit, ranarum genus est, quod cum palustris uitæ conditionem in terrestrem mutauerit, φρῦνος appellatur. Magnitudine testudinem *φρῦνος.*

D paruam æquat. Dorsum exasperat inflatq; se irata & intumescit: adeo proterue audax ut in quodcunque aduersum ierit, insultet & quasi uindicet. Raro quidem mordet: uerum adeo uenenosum exsufflat, ut uel solo anhelitu officiat: hoc malum sequitur totius corporis tumor, ut quandoque rũpatur, ac breui intereat læsus. Phrynon Latini ranam rubetam uocant. Ranæ rubetæ, inquit Plinius, quarum & in terra & in humore est uita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu di- *φρῦνος. Rana rubeta.*

7 cuntur, uenena tantum sibi reseruantes. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt, ob id rubetarum nomine, quas Græci phrynos uocant, grandissimæ cunctarum, geminis ueluti cornibus, plenę ueneficiorum. Ranæ rubetæ hostis est buteo triorchísue: rapit nanque eum & exedit. Apes hoc modo in- *Rubeta. φρῦνος.*

terimit rana rubeta:adrepens nãque foribus aluei insufflat, & deinde auo- E
lantes obseruat ac deuorat. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Ranæ
rubetæ iecur omnino uitiatum est, & corpus denique totum prauum sor-
titur temperamentum,uenenosúmque est.Ranarum rubetarum iecoris al
tera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Ti-
mæus & Neocles medici rubetas dicũt bina iecora habere: & alterum qui-
dem occidere,alterum alteri aduersantem salutem afferre. Ex iis ranis quę
in uepribus tantum uiuunt,lien contra uenena quæ fiũt ex ipsis, auxiliatur.
cor uero etiam efficacius est.Mira de his alia certatim tradũt authores. Est
phryni genus alterum φρῦνος κωφὸς,id est rubeta muta,sine uoce est.Exitiosa 8
φρῦνος κωφός. hæc,in arundinetis roris linctu uictitat: ex qua uenenum quoque appara- 9
Rubeta muta. tur.Huic eadem fere tribuunt Nicander & Aëtius, quæ alij ranæ palustri. F
Rana uiridis. Est parua rana,inquit Plinius,in arundinetis & herbis maxime uiuẽs, mu-
ta ac sine uoce uiridis, si forte hauriatur, uentres boum distendens. Huius
Penicillis, aliàs specillis. corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant
afferre:ipsásque carnes doloribus oculorum superponunt. Huius ranę par-
uæ sanies efficacissime psilothrum est,si recens illinatur: & ipsa arefacta ac
tusa,mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis ua-
Rana ex arbore uociferãs. sis.Ranarum uiridium sanguine,inquit Dioscorides, palpebræ pili auulsi
renasci prohibentur.Est rana parua arborem scandens,& ex ea uociferans,
Dryphytes. Dryophytes. in huius os si quis expuat,ipsámque dimittat,tussi liberari dicitur.Pilos in-
Calamitæ. utiles in palpebris euulsos cohibent, quas dryphytas & calamitas uocant: 10
sanguis earum cum lachryma uitis si euulso pilo palpebris illinatur. uene- G
rem concitat iecur ranæ dryophytes & calamitæ adalligatum. 3

Geryni. 1 Gyrinos,Gerynos uocat Nicander in Alexiphar. nisi menda subsit. 2 Ra-
φρύνη λιμναία. na fluuiatilis,φρύνην λιμναίην uocat Nicander,quę multum uociferatur,uérque ipsum
Rana leuis. iam aduentare primum denuntiat. 3 βάτραχον λεῖον ex mendoso codice forsitan le-
gerat Hermolaus, cum miratus ranam leuem inuenisse diceret apud Dioscoridem.
4 Si ingesto uino copioso euomat, inquit Nicander. 5 Quòd osślioso hu-
more humectum sit refert Nicander de muta rubeta. 6 καρδιωγμός,& morsum o-
ris uẽtriculi significat ,& crebrum uelocémque cordis motum ac ueluti palpitationẽ:
sed ex Nicandro uidetur hoc in loco stomachi affectionem significari. 7 Rubeta-
Bufo. rum,Bufo (ut opinor) huius est generis:de quo Vergil. Inuentúsque cauis bufo:hoc
est rubeta terrestris maxima,ut interpretatur Seruius. 8 Nicander, φρῦνος κωφὸς ἢ
ἄφθογγος ἐν δονάκεσσι θαμίζων. 9 Roris linctu inter fruteta uiuere attribuit Nican-
φρῦνος θερειόμενος, θερόεις. der alteri rubetarum generi,quod θερειόμενον & θερόεντα cognominat, quasi æstiuam H
dixeris: & quod colorem corpori uiridiorem inducit, qualis est thapsiæ: corpúsque i-
psum calore incendit,cum anhelitus angustia orísque fœtore: quæ fere Dioscorides &
Paulus,illi quam ranam palustrem uocauimus,tribuunt. 10 Si quis,Hæc Diosco-
Diopetes. rid.de ranis uiridibus. 11 Diophytes,Aliàs dyophytas diopetes.

De lacertis. Cap. CVIII.

Lacerta. Lacertus. σαύρα. σαῦρος. QVadrupes ouipara lacerta est,& crura gerit à latere adiuncta. Cortice 1
quoque integitur,sed molliori,serpentum more. Linguam præterea
ut serpentes longam habet & bifidam, & parte extrema, capil-
lamenti tenuitate.Omnia denique habet membra serpẽtibus similia,si pe-
des

A des iis demas, longitudinem addas. Complexu etiam simili serpẽtibus coit lacertarum genus: in iis marem intelligi dicunt, quòd sub cauda unam cauernam habeat. Lacertã ore parere creditur uulgo: Aristoteles negat. Neque incubant, oblitæ quo sint in loco enixæ: quoniam huic animali nulla memoria. Itaque lacertarum oua sua sponte in terra aperiuntur: & catuli per se erumpunt. uitam eorum annum non complere, sed semestrem finire aiunt. Mensibus certe quatuor frigidissimis latent. Renasci lacertis caudas haud falsum est. Lacerti Arabiæ cubitales: in Lybię desertis binûm cubitorum: in India uero in Nisa monte XXIIII in longitudine pedum, colore fului aut punicei aut cœrulei. Lacertæ combustæ cum radice recentis arundinis (quæ, ut una cremari possit, findenda est:) itémque myrteo oleo

B permixto cineres, capillorum profluuia continent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præstant. Quidam denas uirides in X sextariis olei ueteris discoquunt, contenti semel in mẽse ungere. Lacerti inueterati in os pẽdentiũ, addito sale contusi, & ab ictu læsas aures sanant: efficacissimæ autẽ ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudã distinctę. Lacertæ caput tritum & appositum prodidere nonnulli spicula extrahere: uerrucas quoque, quas myrmecyas & acrochordonas dicũt, clauósque tollere. Iecur uero erosis dentibus impositum, eos à dolore liberare. Si dissecta apponatur, ictis à serpente prodest. *Lacertæ uirides.* *Ferrugineas maculas habẽtes lacertæ.*

I χλωροσαῦρον uocat Theocriti interpres. *χλωροσαῦρον*

C

De salamandra & sepe quadrupede. Cap. CIX.

Lacerti species (ut Dioscoridi placet) salamãdra est: lacerti quidem figura, sed aspera magis atque scabra: animal ignauũ, & punctis ueluti stellis uariegatum: nunquam nisi magnis imbribus proueniens, & serenitate deficiens. Nihil gignit: neque est in iis genus masculinũ fœmineúmue, sicut neque in anguillis. Huic tantus rigor, ut ignem illæsus pertransire possit: ignémque tactum, ut aiunt, extinguere, nõ alio modo quàm glacies. Et omnino ad certum usque terminum ab igni nihil patitur: uritur autem, si longiore spatio igni sit admota: si nanque diutius in igne immoretur, effluẽte absumptóque ex ea mucoso quodam frigido humore, exuritur. Eius sanie saliuáue, quæ lactea ore uomitur, quacunque parte corporis humani, *Salamandra.*

D uel in pede imo contacta, omnis in toto corpore defluit pilus: id quod cõtactum est colorem in uitiliginem mutat. At si quem salamandra momorderit, dolor uehemẽs sequitur, & in uulnere ipso crusta. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est: cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt: salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepserit, omnia poma inficit ueneno: & eos qui ederint, necat frigida ui, nihil aconito distans, inquit Plinius: quinimo si contacto ab ea ligno uel pede, crusta panis incoquatur, idem ueneficiũ est: uel si in puteum cadat: tamen talis ac tanta uis ueneni, à quibusdam animalium, ut suibus, manditur. Venenum eius extingui primum omnium ab iis quæ uescantur illa uerisimile est. Sestius uenerẽ accendi cibo earum, si de-

tractis interaneis & pedibus & capite in melle feruentur, tradit: negátque E restingui ignem ab iis. Vim habet (ut Dioscorides author est) calfaciendi, exulcerandi & exedendi: additúrque non aliter atque cãtharis, in medicamenta quorum uis est erodere, & lepras abolere. Pilos euellit oleo liquefacta: exenterata, detractis pedibus & capite, in melle seruatur ad eundem usum. Et combustæ quoq; salamandræ cinerem nonnulli septicis & lepricis psoricísque medicãmentis admiscent. Lacertæ quoque paruę similis est seps, quem alij chalcidem uocant, alij zignida, alij σαῦραν χαλκιδικὴν, id est lacertam chalcidicam. 1

Seps. Σήψ. Chalcis. Zignis. σαῦρα χαλκιδική. Lacerta chalcidica.

Parua quidem serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet.

Color illi serpentis quàm τυφλίνην caeciliámue dicunt. Si equum momorderit, aut interimit, aut uehementem do- F lorem mouet: si hominem, tumor primum pellucidus ac ueluti splendescens, & cum nigritia circa uulnus undique: sequitur postea membri primum affecti, & totius deinde corporis putrefactio. Lacerta chalcidica in uino epota morsus suos sanare traditur.

1 Chalcis dicta est à uirgulis, quas in dorso habet æreì coloris: longitudinem habet octo palmorum: gignitur in Syria, Lybia & Cypro. Hæc Nicãdri interpres: uerũ quod de eius longitudine affertur, uerius fortasse est de sepe serpente, de quo infra.

De stellione. Cap. CX.

Stellio. Ascalabus. Ascalabotes. κωλώτης. Galeotes.

LAcertæ figura & stellio est, quem Græci ascalabum & ascalaboten uocant: alij coloten, alij galeoten: G

Combibit os illi maculas: aptúmque colori
Nomen habet, uariis stellatus corpore guttis:
Inque breuem formam, ne sit uis magna nocendi,
Contrahitur: paruáque minor mensura lacerta est.

Chameleonũ stelliones quodammodo naturam habent, rore tantum uiuentes, præterquam araneis: cum quibus pugnãt, eósque deuorant. Cubile habet stellio in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue. Temporibus statis se condunt stelliones: mensibus enim quatuor frigidissimis latẽt in cauernis. Senectutem quoq; exuunt, ut angues: eámq; protinus deuorant, ut Theophrastus author est, præripientes comitiali morbo remedia. Operæpretium est scire, quomodo præripiatur, cum exuitur mẽ- H brana hyberna, aliàs deuoranti eam: quoniam nullum animal fraudulẽtius inuidere homini tradunt. Obseruant cubile eius æstatibus: est autem in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue, ut dictum est. Ibi 2 uere incipiente fissis arundinibus textas opponunt casas, quarum angustiis etiam gaudet, eò facilius exuens circundatum torporem: sed eo derelicto non potest remeare. nihil ei remedio in commitialibus morbis præfertur epoto. Arbores scandit stellio, uel resupinus ingrediens. Colotis sicuti & lacertis caudas renasci haud falsum. Colotę hostis asinus est: dormit enim colota in eius præsepi: & narẽ subiens asini, ne comedat impedit. In insulis Thraciæ uicinis frequens est. Pestiferos ferunt stelliones in Græcia: at in-

A at innocuos in Sicilia: Italiæ tamen quibusdam locis morsus eorum exitiales sunt. Duo eorum genera: alterum stellionem transmarinum nominant: *Stellio transmarinus.* hunc Græci coloten uocant, & ascaloboten, & galeoten. In Italia non *Colotes.* nascitur: est enim hic plenus lentigine, & stridoris acerbi, & uescitur: quæ *Ascalabotes.* omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Si quem stellio momorderit, lo- *Galeotes.* cus affectus cum dolore assiduo liuescit. Stellionē dissectum scorpionum plagis nōnulli imposuere: & scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur: fit enim & è stellionibus malum medicamentum: nam cum immortuus est in uino, faciem eorum qui biberint lentigine obducit: ob hoc in unguēto necant eum insidiātes pellicum formæ: remedium est oui luteū, & mel ac nitrum. & scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio traditur, ut
B uisu quoque pauorem iis afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciūt eum, & ita uulnera eo perungunt: quidam oleo eo spumā argenti decoquunt ad emplastri genus, atque illinunt. Hydrocœlicis stelliones mire prodesse tradūtur, capite, pedibus interaneísque demptis: reliquum corpus inassatum, in cibo id sæpius datur. Comitialibus morbis stellionis trāsmarini cinis potus in aceto prodest: & tunicula stellionis, quam, ut dictum est, eodem modo ut anguis exuit, pota: quidam & ipsum arundine exenteratum inueteratúmque bibēdum dedere: alij in cibo in ligneis uerubus inassatum. Mirum de stellionis cinere (si uerum est) in linamento inuolutum, in sinistra manu uenerem stimulare: si transferatur in dextrā, inhibere. Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur.

C

De chamæleone. Cap. CXI.

CHamæleo quoque & magnitudine & figura totius corporis lacertam *Chamæleo.* plane repræsentat: uel ut alij referunt, similis est magnitudine croco- *χαμαιλέων.* dilo terrestri, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans. Latera deorsum ducta uentri iunguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum, ut in paruo fit, haud absimile suillo: uel ut depinxit Aristoteles, rostrum simiæ porcariæ simillimum. Cauda prælōga in tenuitatem desinens, & permultis implicata in se orbibus, lori modo. Elatior à terra est quàm lacerta: inflexus crurum perinde ut lacertæ, sed crura habet recta. Pedes singuli bipartito secantur: partésque talem inter se habent
D situm, qualem pollex ad manus reliquam partem obiectam: sed ipsæ etiam reliquæ partes paulotenus in digitos quosdam finduntur: uidelicet primo- *Paulotenus, ὑπὸ βραχύ.* res triplici fissura interius, duplici exterius: posteriores interius duplici, ex- *Solinus.* terius triplici. Vnguiculi iis adunci. Corpus asperum totum, ut cocodilo, o- *Hamati un-* culi in recessu cauo intus recepti, prægrandes, rotundi, cute simili atque re- *gues subtili* liquum corpus obducti, media sui parte perquā exigua detecti qua uideāt: *aduncitate.* quæ uidendi sedes nunquam cute operitur, nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione in orbem, mutationéque quoquò uersus aspicit quæ uelit. Color uarius, & in momento mutabilis: mutat nanque suum colorem inflatus. Habet autem & nigrum colorem non longe dissimilem crocodilo, & pallidum, ut lacertę, & maculis distinctum nigris, ut panthera. Et muta- *Pallidum, ὦχρον.*

tur color subinde toto in corpore:redditque semper quencunque attingit, E
præter rubrum candidúmque. Et oculi quoque concolores reliquo corpori redduntur: & cauda eundem colorem accipit. pallescit cum moritur: defunctúsque eundem colorem seruat. Motus illi piger admodum ut testudini est. Gulam atque arteriam situ eodem continet, quo lacertę. pulmonem habet portione maximũ. Carnem nusquam nisi in capite & maxil lis, & ad commissuram caudæ admodum exiguam possidet. Nec alibi sanguinem quàm in corde & oculis, & loco à corde superiore, & uenulis hinc tendentibus: uerũ nec in iis quidem ulla copia, sed pauxillum habetur sanguinis: & omnium ouiparorum pedestrium maxime inopia sanguinis riget chamæleo. Cerebrum paulo superius oculis positum est, & prope iis contiguũ.
Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucens, ueluti annulus æ- F
neus tenuis, nullo palo interceptus cingit. Membranæ in omnis fere corporis partes multæ ac ualidæ, longéq; firmiores, quàm in cæteris tẽdunt. Dissectus hic totus spirare præterea diu potest, motu admodum exiguo adhuc circa cordis sedem extante. Et cum omnes corporis partes contrahit, tum uel maxime costas cogere atque adducere potest: lienem conspicuum nusquam continet. Subit cauernas & latitat hyeme more lacertorum. Nullum animal pauidius esse existimatur, & ideo uersicoloris esse demutationis. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur: nec alio quàm aëris alimento. Circa caprificos ferus, innoxius alioquin. Chamæleontem gignit Africa, quanquam frequentiorem India: per omnem quoque Asiam plurimus est. Impetibilis est coraci: à quo cum interfectus G
est, uictorem suum perimit interemptus. Nam si uel modicum ales ex eo ederit, ilico moritur. Sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente. Nam cum afflictum se intelligit, sumpta frõde laurea, recuperat sanitatem. Vis eius maxima contra accipitrum genus: detrahere enim supra uolantem ad se traditur: & uoluntarium præbere lacerandũ cæteris animalibus. Sanguine chamæleontis palpebras nudari pilis creditum est. Hæc de quadrupedibus quarum generatio ex ouo est.

Circa caprificos, id est mẽse Iulio: uide Claymõdi scholia in Plin.

De serpentibus. Cap. CXII.

Serpens. Anguis, ὄφις.

SErpentum quoque genus, omnia fere corporis membra habet lacertis proxima, si pedes iis demas, longitudinem addas: quippe quod intectũ H
cortice sit, & prona supináque perinde ut lacerti habeat. Serpentum itaque genus animal est terrestre, sanguine præditum, quod pedibus ex natura caret, idémque intectum cortice est. Terrestris inquam: nam exigua serpentum pars aquatilis est, scilicet fluminum incolæ, & quę maris indigenæ serpentes sunt terrestribus similes. Sensoria omnia simili modo hæc atque cætera etiam animalia habent: uerbi gratia, nares olfaciendi, oculos uidendi, aures, audiendi sensorium: non tamen hæc eminent, quo modo ne auibus quidem, sed foramina tantum habentur. Nec palpebram superiorem mouent hæc animalia, ut ne aues quidem, sed inferiore conniuent: quanquam non auium more nictantur: sunt enim oculis durioribus quàm aues. De

anguibus

A anguibus Thebanis perhibent Ægyptii, quòd cornua habent: extuberat e- *Angues Thebani.*
2 nim ueluti uestigium cornus. Lingua serpentum tenuis, longa & atri coloris est: atque si extrahas, porrigi longius potest. Peculiare hoc præter cæterorum linguas, serpentibus & lacertis est, ut eorũ lingua bifida sit, sed præcipue serpentium: quippe quæ tenuissimis quibusdam quasi capillamentis discreta uibretur. Dentes omnibus serrati sunt: sed duo in superna parte
3 dextera lęuáque longissimi, tenui fistula perforati, ut scorpionũ aculei, uenenum infundentes. Quidam unum esse eum tradũnt: & quia sit aduncus, resupinari cum momorderit: aliqui tunc decidere eum, rursúsque recrescere, facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus. Lingulã, quã ἐπιγλωττίδα uocant, arteriæ superpositam nõ habent: sed meatum ipsum mo-
B do contrahunt, modo laxant pro sui commodi desiderio: atque ita efficitur ne quid ponderis in pulmonem delabatur. Serpentis collum proportionale potius colli uideri potest: siquidem capite & armis humerísue pars hæc describenda est. Proprium serpentibus præ cæteris cortice intectis est, ut caput uertere in auersum reliquo quiescente corpore ualeant. Angues circa Æthiopiam uolare narrantur, pennas habentes cutaneas & sine pedibus. Omnia etiam interna fere eadem serpentibus sunt, quæ lacertis: uerum omnia earum uiscera propter longitudinem & angustiam corporis longa arctáque habentur: ita ut inter se dignosci præ suæ figuræ dissimilitudine uix queant: arteria nanque longa admodum est, atque etiam gula longior. Arteriæ origo ori proxima est: adeo ut sub ea lingua esse uideatur: & quidẽ
C uidetur linguæ præminere, quoniam lingua contrahitur, neque eodem loco ut cęteris animalibus permanet. Speciem quoque uiscerũ habent prolixam, & cæteris animalibus dissimilem: cor enim arteriæ postremæ adhæret exiguum, sed longum & renum speciem referens. Pulmo deinde adnectitur simplex, fibrosis fistulis diuisus, prælongus, exiguus, fungosus, multúmque à corde sepositus. Iecur item longum & simplex: sed lien exiguus rotundúsque ut lacertis. Fel similiter atque in piscibus habetur: nam præter natricem, in omnibus fere intestino adnexum hęret. Neque uesicam habent neque renes, sicuti neque alia, quę ouum pariunt. Ventriculum habẽt serpentes uelut intestinum amplius, canino similem: tum intestinum longum, tenue, & ad exitum usque uniforme. Serpẽtibus ueluti piscibus te- *Arteriæ postremæ, ἐπὶ τοῦ φάρυγγος.*
D stes desunt & penis: sed meatus continent binos, qui de septo exorti, latus spinæ utrinque perreptent, coeántque superne iuxta spinam in unum: atq; ita ad ostium excrementi finiant. Pleni meatus ij humoris fœtifici (θορὸν uocant Græci) redduntur tempore coitus: attritúque mutuo semen effluit genitale: candidum eodem modo quo de piscibus dicetur. Vulua bifida serpẽtibus omnibus fere tendit prolixior, modo corporis, exorsa inferius ab uno continua meatu, diductáque utrinque in latus spinæ, quasi duplex meatus usque ad septum: in qua oua ordinatim gignuntur, & edi inde solẽt. At uiperæ uni (quandoquidẽ animal edit, postquam intra se oua pepererit) uulua similis ut cartilagineis est. Serpentibus dorsi spinam piscium more compleri apertum est: spinam enim in ossium loco continent. Costæ singulis tri

cenæ. Caudæ ſerpentibus ſimiliter atque lacertis amputatæ renaſcuntur. E
Vocem quidem emittũt ſerpentes, ſed exilem, & ueluti longum ſibilum. Megaſthenes ſcribit in India ſerpẽtes in tantam magnitudinem adoleſcere, ut ſolidos hauriant ceruos tauróſque. Nota eſt in Punicis bellis ad flumẽ Bagradam à Regulo imperatore, baliſtis tormẽtiſque, ut oppidũ aliquod, expugnata ſerpens, c x x pedum longitudinis: pellis eius maxillæque uſq; ad bellum Numãtinum durauere Romæ in templo. Mas ſerpens fœmina minor eſt, uti in cæteris etiam ouiparis. Serpẽtum coitus complexu mutuo ſupinarum partium agitur: & quidẽ ſerpentes ita conuolutę ſibi cohærent, ut unius ſerpẽtis bicipitis caput totum eſſe uideatur. Pariunt oua foris, excepta uipera omnes: non ſingulatim, ſed ad monilis muliebris quod collũ ambit ſimilitudinem: incubant, quæ pepererint in terra, & fœtum ſequente excludunt anno. Anguem ex medulla hominis ſpinæ gigni accepimus à multis, inquit Plinius. Serpentes cum natant, eodem modo natant quo repunt, hoc eſt flexuoſis impulſibus. Serpentum genus omniuorum eſt: nam & carnem edunt & herbam. Serpẽtes omnium maxime animalium cupediæ deditę ſunt: ſed deſiderium iis bibendi exiguum, ſicuti & reliquis, quibus pulmo fungoſus eſt. Vini incontinẽtes ſunt ſerpentes: proinde uiperas aliqui uino in fictilibus uaſis ad ſepes diſpoſito uenãtur: ebriæ enim capiũtur, cum alioqui exiguo indigeãt potu, ut diximus. eędem minimo & pene nullo cibo cũ adſeruantur incluſæ: ſed cum ſerpentes carniuoræ ſint, quicquid ceperint, ſucco exucto intus in uentre (non foris quemadmodum aranei) reliquum totum per meatum ſui ſeceſſus emittunt. Accipit ſerpens undelibet quod datur, ſiue auis ſiue belua eſt. oua etiam deuorat: ſed cũ accepit, reducit, & uſque eo retractat, quoad partem nactus extremam è directo conſtituat: tum colligit ſe, in breuéque contrahit, ut quod ori inditum ſupra eſt, in imum extento corpore facilius deducatur: quod propterea ita facit, quia gulam anguſtam habet & longã. Diu etiam ſerpentes uiuere poſſunt ſine cibo. Condũtur ſerpentes hyeme ſub terra aut ſaxis aut in arborũ ſaxorúmue cauis: & omnes ſeceſſus tempore, ueneno orbę dormiunt. Senectutem exuunt ſerpentes, tum uere poſt latibula cum egrediuntur, tum etiã autumno. Cum ſerpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiũt, ita ut obcæcari uideatur iis, qui rem non intelligunt. tũ caput exuitur: glabrum enim hoc omnium, antequã reliquum corpus apparet: atq; una fere nocte & die ſenectus tota exuitur, à capite orſa ad caudam: eiúſque quod exuitur, quod internum erat fit externum. Serpentium frigori hedera gratiſſima eſt, ut mirũ ſit illã in honore habitã: contrà, fraxinus adeo ſerpentẽ fugat, ut ne matutinas quidẽ occidentéſue umbras, quanuis ſint longiſſimæ, ſerpens arboris eius attingat. Experta prodimus, inquit Plinius, ſi frõde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignes potius quàm in fraxinum fugere ſerpentem. Serpẽtes omnes natura frigidæ ſunt: ac proinde in æſtuoſis locis fiunt grandiores: ubi & aliquanto magis peſtiferæ gignũtur. at Italia frigidioréſque regiones, hac quoque parte ſalubritatem habẽt, quòd minus terribiles angues edunt. uenenorum ſimiliter maxima pars frigore interimit,

Margin: F 4 (beside "ambit ſimilitudinem" / "te excludunt anno"); G (beside "ranei) reliquum"); H (beside "brum enim hoc omnium"); ἀιχρότατοι. (beside "& carnem edunt")

A terimit, tam ictu quàm potu. Sunt tamen & uenenata nonnulla, quæ morsu ardorem inferant. nec aliud uenenum esse quàm fel serpentium diligentissimi quidam authores scribunt. Venenum autem anguium magis minúsue perniciosum ex eorum pastu euadit: id quod maxime manifestũ est ex uiperis, quæ in Arabia inter balsami frutices, & ex earundem lachryma uiuunt: morsum nanque eorum minime timent ij qui balsamum colligũt: nullum etenim ueneni periculum affert. Quibusdam in locis serpentes indigenis innoxij sunt, aduenas interimũt. In Syria nanque angues circa Euphratis maxime ripas dormientes, Syros non attingunt: aut etiamsi calcati momordere, non sentiunt maleficia: alios cuiusque gẽtis infesti auide & cum cruciatu exanimantes. In serpentum genere omnia magis exitialia, si *Venenum anguium.*
B suum genus edêre, antequam noceant. Illud præterea ignorare non oportet, omnis serpentis ictum, & ieiuni & ieiuno magis nocere: ideóque perniciosissimæ sunt cum incubant: utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Venenum serpẽtis (ut quædam item uenatoria uenenata quibus Galli præcipue utuntur) nõ gustu sed uulnere nocẽt. nam seps, quæ & lacerta Chalcidica dicitur, in uino pota, morsus suos sanat. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Et hominibus contra serpentes inest uenenum: ferúntque ictas saliua ut feruentis aquæ contactum fugere: quòd si in fauces penetrauerit, etiã mori: idq; maxime humani ieiuni oris. Nihil autem æque aduersari serpentibus ferunt, quàm cancros: suésque percussas, hoc pabulo sibi mederi: cum sol sit in can
C cro, torqueri serpentes. Anguibus in cibo sumptis anguillarũ modo lendes tolluntur: aut uernatione earũ quam exuunt pota. Anguis inueterari suffitus menstrua adiuuant. Membrana siue senectus anguium uernatione exuta in uino decocta, dolores aurium sanat infusa: & dentium dolores, si colluantur. Additur & in ocularia medicamẽta, præsertim uiperina. Senectus serpentium feruente testa usta instillatur, rosaceo admixto contra omnia quidem aurium uitia efficax, sed contra graueolentiam præcipue: aut si purulentæ sunt, ex aceto: melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinis marinę. uetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. Dentium dolores sedat anguinæ uernationis mẽbrana cum oleo tædæque resina calefacta, & auri alterutri infusa. adiiciunt
D aliqui thus & rosaceum: eadémque cauis indita, ut sine molestia cadant, præstat. Phthiriasin à toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet. Anguium senectus adalligata lumbis faciliores partus facit: protinus à puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure: aliter sumpta abortum facit. ad canis rabidi morsum cum cancro masculo trita illinitur: nam etiam per se reposita in arcis armariísque tineas necat. claritatem oculorum facit, si affricetur. Anguium adeps erugini mixtus, ruptas oculorum partes sanat. Quoddam est ouorum genus in magna Galliarum fama omissum à Græcis: angues innumeri æstate conuoluti saliuis faucium, corporúmque spumis artifici complexu glomerantur, anguium appellatur. Vidi equidem ouum, inquit Plinius, mali orbiculati *Anguiũ, aliàs anguinum.*

R

modici magnitudine. ad uictorias litium, ac regum aditus mire laudatur à magis. E

Visæ iam etiã serpẽtes, inquit Plinius, anserinis pedibus.
Non corticẽ, sed cutẽ purã habere serpentes tradit Plin.
ἑρπετά.
ἑρπυστικά.
ἕρποντα.
βαδίζοντα.
Serpens.
ὄφις, anguis.

1 Serpentis nomen Latinis (ni fallor) nonnunquam significat terrestre animalculum omne, quod se non attollit ingressu, sed humi repit, etiamsi quadrupes est, ut seps, salamandra: uel etiã multipes, ut scorpio, scolopendra: præsertim si aut morsu aut ictu uenenum inferat. Plinius enim salamandram serpentem uocat: & sepa quoque, id est lacertam Chalcidicam. Cornelius Celsus scorpionem, araneum & phalangium inter serpentes numerat: (quanquam, ut Solino placet, scorpiones, scinci, lacertique, uermibus, non serpentibus adscribuntur.) Lucannus de sepe, parua modo serpens, dixit. ἑρπυστικὰ & ἑρπετὰ quoque, non ea solum quæ serpẽtum more repunt, significant, sed & alia quoque: ut quadrupedes paruas, quæ apud Aristotelem unguibus numerosioribus apprehenderdo (quod fit quinis digitis, quos in posterioribus pedibus obtinẽt) facilius obrepunt ad superiora. ἕρποντα καὶ βαδίζοντα distinxit Galenus: nam ἕρπειν proprie de serpentibus dicitur & uermibus, quibus pedes desunt: improprie etiam de pedestribus omnibus quæ tardius repunt. Hæc Theocriti interpres. Et diuus Basilius ἑρπετὰ natatilia omnia uocauit, ut pisces, & alia quæ in aquis uictitant. Serpens nonnunquam unam speciem significat. Plin. lib. 29 serpentis oculorum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens uiua dimittatur. Nec aliter apud Grçcos ὄφις pro una specie, scilicet uipera accipitur: ut apud Oppianum de murenæ & serpentis coitu, id est uiperæ. Anguis generale non minus est, quàm serpens, ut apud Celsum lib. 5. Serpentium quoque morsus nõ nimium distantem curationem desiderant. quanuis in ea multum antiqui uariarunt, ut in singula genera anguium singula medẽdi genera præciperent: atque aliis alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuni & ieiuno magis nocere: utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Et aliàs frequenter anguis unã etiam speciem significat, ut apud Plin. lib. 29 cap. 4. 2 Tenuissima serpentibus lingua, inquit Plinius, & trisulca, uibrans, atri coloris, & si extrahas, prælonga. 3 Serrati καρχαρόδοντες, uetus interpres acuti, diuisi, coniuncti secundum serram. 4 Anguem, Plutarchus in Cleomene: & Ouid. lib. 15 metamorph. eadem tradunt. Ouid. F G

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.

De hydro, & aliis quibusdam serpẽtibus aquatilibus. Cap. CXIII.

Hydrus.
Natrix.
Chersydrus.

IN orbe terrarum pulcherrimũ anguium genus est, quod in aqua uiuit: hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Genus hoc nomen etiam chersydri compositum inde sortitum est, quòd primũ in aquosis locis degit, postea aridiora petit: quo etiam tempore uenenum illi nocentius inest: ut quod syncerius iam uenenum sit, minúsque alienis admixtum succis, ac proinde atrocius redditur magísq; noxium: uerum in humore dum uiuit, non adeo purum habet uenenum: ex humidiore nanque uictu alienis temperatur succis. Calabria chersydris frequentissima est: uti & Vergilius explicat: H

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atque no tis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madunt udo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit: ripísque habitans hic piscibus atram

Impro-

A Improbus ingluuiem, ranísque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terrę; ardore dehiscunt,
Exilit in siccum & flammantia lumina torquens,
Sęuit agris, aspérque siti, atque exterritus ęstu.

In paludibus, Nicander in Ther. *Ex Nicand.* *Hydra.*

1 Forma similis est aspidi chersęę paruę, nisi quòd ceruicem non ita latá habet: qua in re maxime ab iis differre uidentur aspides. Huius iecori fel adnexum est, cum in cęteris serpentibus intestino magna ex parte adhęreat. Ex hydri morsu factum ulcus dilatatur, liuescénsque subinde augetur: nigráque ex eo sanies copiosa maléque olens, ceu ex ulcere depascéte manat. Hydri iecur seruatum, aduersus percussos ab iis auxilium est: quod & bibi 2 iubent ad calculos pellendos. Enhydris uocatur à Gręcis coluber in aquis *Enhydris. Coluber.* B uiuens: est auté serpés masculus albus. De colubro uero ita cecinit Vergil.

Est tecto assuetus coluber succedere & umbrę.
Pestis acerba boum, pecoríque aspergere uirus.
Fouet humum: cape saxa manu, cape robora pastor: *Aliàs, fodit humum.*
Tollentémque minas, & sibila colla tumentem
Deiice. iámque fuga timidum caput addidit alte:
Cum medij nexus, extremęque agmina caudę
Soluuntur, tardósque trahit sinus ultimus orbes.

Coluber, inquit Plinius, est in aqua uiuens. huius adipem & fel habétes qui crocodilos uenentur, mire adiuuari produntur, nihil contrà belua audéte. Enterocelę iecur aquatici colubri illinitur enhydris (qui ut dictũ iam est, C uocatur Gręcis coluber in aquis uiuens.) Huius inquam quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificát, inferiorum inferio-3 ribus: aliqui canino tantum contenti sunt. Sunt & hydri marini, qui circa *Hydri marini.* insulas quasdam Indię egrediuntur in terram, uicenûm cubitorum longitudine. Sed serpentum marinorum genera cóplura sunt, colore numerosę *Serpens marinus. ὄφις θαλάττιος.* uarietatis. nasci eos non in altissimis gurgitibus certum est. Est serpens ma 4 rina colore & corpore congro proxima, sed obscurior & acrior. Hęc si ti-5 meat atque piscatores euadat, in arenam rostro quamprimum adacto terebrat subítque tota. Est ore acutiore hęc quàm terrestres. Myroné piscem *Myron.* eundé esse cum marino serpente uolũt nonnulli: cuius alteruter oculus eru tus pro amuleto gestatur aduersus oculorum uitia, quem oportet uiuum D dimittere: alioqui frustra geritur amuletum: atque tũ deinde pisci alterum renasci oculum loco eruti aiunt. Sunt etiá maris indigenę serpentes terrestribus similes, nisi quòd caput habeant congri. Inter aquatiles numeratur & serpens quidam paruus, colore atro, oculis sanguineis, cuius caput draconis formam imitatur. circa mare rubrum nascitur, ut refert Arrianus. Hydri quoque nomine à nõnullis appellatur dryinus: ab aliis chelydrus. In humidis paludosisq; locis, in quercuum ac fagorũ radicibus fere latibula habet: & in pratis ranas uenatur & molaridas, in Hellesponto frequens. Est autem dryinus serpens duorum circiter cubitorum longitudine, corpore obeso, asperrimis squamis undique munito: in quibus latitant muscę quędam paruulę quę serpentem conficiunt. colore in tergo subatro est: capi-

Vetus Aristotelis interpres ita habet, Nisi quòd capui & eis asperũ atq; durissimum. *Dryinus. Chelydrus: Hydrus.*

Lucan. lib. 9. Tractique uia fumante chelydri. Virgil. 3. Georg. Agitare graues nidore chelydros.

te minime acuto: sed æqualiter latiusculo, hydro similiter: odore tetro, adeo ut fœtor latentem prodat. Est autem odor, qualem reddere solent presegmina tergorum equinorum humentia, cum à coriariis abraduntur. Est uero dryinus serpēs pernitiosus adeo, ut refert Galenus, ut si quis eam calcauerit (ut aiunt) cutis illi à pedibus excorietur, tota crura maiorem in modum intumescant: & quod magis mirum est, manus quoque curantium medicorum excorientur. Si quis autem aggrediatur dryinum interficere, olfactum adeo illi corrumpi aiunt, ut quemlibet odorem quanuis etiam gratissimū, prauum esse existimet: nec aliud præterea olfactu sentire queat. Sequuntur dryini morsum graues dolores: & in ipso morsus loco insurgunt pustulæ: nonnunquam & aquosus effluit humor: cordis dolor, qui καρδιωγμὸς uocatur, atque tormina. In flumine nomine Arcade, quod ad Persicam Psittacen est, bicipites serpentes Ctesias narrat binis pedibus ad caudam præditas esse: easdémque capite albas, reliquo corpore nigras: quatuor cubitorum longitudinem habere: & quos percusserint interimere: interdiu eas haud quaquam natare solere, sed noctu uel aquantibus, uel lintea lauantibus perniciem inferre. E F

Serpentes bicipites.

Hydra. 1 Forma, Huius generis, sed ingenti magnitudine erat hydra ab Hercule in Lerna confecta: quam primus omnium Periāder, & hunc secuti poëtarum turba monstrum multorum capitum effinxerūt. Ex Pausania. 2 Colubri nomine etiam pro genere abutuntur: fœmina colubra dicitur. 3 Hydri aquatiles sunt & quæ γραῖαι dicuntur apud Arrianum in rubri maris nauigatione. 4 Ophidion Plinio pisciculus est congro similis, uel, ut alia habet litera, scombro similis: urinæ incontinentiā cum lilij radice emendat. 5 Hæc si, Theodorus: Hæc si capta dimittatur foris, &c. Hæc fere de dracone marino pisce à Plinio narrantur. G

γραῖαι. Ophydion.

De serpentibus terrestribus, & primo de aspidum generibus. Cap. CXIIII.

Aspis.

Aspis in Africa gignitur: chersydro non dissimilis est: hoc enim insigne solum præ illis possident aspides, quòd ceruicem latam tumidámue habent: similis alioqui chersydrus est aspidi chersææ paruæ, ut modo diximus. Est uero aspidum color uarius: sunt aliæ flauæ aut subuirides, aliæ coloris cinerei, aliæ subatri fuliginosíue. In fronte circa supercilia extant duo ueluti callosa tubercula cornuum instar, quibus efficitur ut oculi caui appareant: quos & hebetes huic malo dedit natura: eósque non in fronte, aut ex aduerso cernere, sed in temporibus: eosdémq; semper fere quasi somno conniuentes: & excitatur sæpius auditu quàm uisu. Dentes fœminis prominent quaterni incurui: maribus bini. Sub lingua cuticula inuenitur, quę dentes etiam operit. Non obliquo ut cerastes, sed recto incessu serpit. Coniuga ferme uagantur, nec nisi cum compare uita est. Itaque alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura: persequitur interfectorem, unúmque eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat. Perrumpit omnes difficultates, permeat spatia: nec nisi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Longitudo quibusdam orgiæ est, id est pedum senûm: magnitudo uero, quanta est uenabuli, quo ad tauros leonésque conficiendos uti solent. H 1

Subatri fuliginosíue, αἰθαλώδεσα.

Aliàs coniugæ.

A solent. Alterum genus (quidam enim duo statuunt aspidum genera) σπι-
θαμιαῖον, id est dodrantale est. hoc celerius interficit. Verum, ut aliis placet,
aspidum tres sunt species: quædam chelidoniæ uocãtur, aliæ chersææ, id est *Aspis cheli-*
terrestres, aliæ ptyades. Chelidoniæ circa fluuiorum ripas, præcipue Nili, la *donia.*
tent: unius cubiti longitudinem paulo superant, & colorem habent hirun-
dini similem. Chersææ maiores sunt: inueniuntur enim nonnunquam quę *Aspis cher-*
quinque cubitorum longitudinem æquent, colore fere cinereo: quãquam *sæa.*
& subuirides aliquando reperiantur. Ptyades omnium maximæ sunt, co- *Ptyas.*
lore & ipsæ cinereo subuiridante, & qui aurum imitetur. omnium perni-
ciosissima ptyas est: quæ collo exporrecto, ueluti ratione quadam loci in-
teruallum coniectans, uenenum expuit uel in hominum oculos, & aliorũ
B quorumlibet animalium corpora. Aspidis morsus (signa enim fere cõmu-
nia sunt iis quos aspis momorderit) nullum affert dolorẽ, neque phlegmo-
nem excitat: sed animal quodcunque momorderit (uno ichneumone exce
2 pto) torpore & somno interficit, omnium serpentium ictu minime sana-
bili. Mors autem intra tertiam diei partem accidit: ex chersææ quidẽ mor-
su, tribus ad summum horis: ex chelidoniæ uero ictu, præsentissima mors
& ad manum est. At iis qui à ptyade conspuuntur, tardius paulo: præcedit
nanque uisus hebetudo, faciei tumor, surditas, & deinde sequitur mors.
3 Quin & aliæ sunt aspidum species, uerum disparis effectus ad nocendum:
aliarum uirus quoniam medelas facilius admittit, minus famæ meretur.
Cunctarer in proferendo ex his remedia, inquit Plinius, nisi M. Varronem
C scirem LXXXVIII uitæ anno prodidisse, aspidum ictus efficacissime cura-
ri hausta à percussis ipsorum urina. Venenum earum, si sanguinem attin-
git, aut recens uulnus, statim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cæ-
tero potum, quantalibet copia non nocet: non enim est tabifica uis. Ita-
que occisa morsu eorum animalia cibis innoxia sunt. Membrana aspidis
quam exuerit cum adipe eiusdem, iumentorum oculis claritatem inun-
ctis facit.

1 Ægyptij aspides quatuor cubitorum longitudine nonnunquam apparuisse fe-
runt. Ælianus. 2 Aspida somniferam, dixit Lucanus. Solinus uni aspidis speciei *Hypnale.*
hoc tribuit, hypnali scilicet, quòd somno necat, teste etiam Cleopatra. emitur ad mor-
tem: quanquam Cleopatræ mors, si aliis credimus, ptyadi potius debetur: nisi fortasse
eadem sit ptyas, quæ hypnale: aut hypnale genus sit ad hæc tria: quod lectoris iudicio
D relinquimus. 3 Aspis anguis, inquit Aristoteles, ex quo medicamẽtum putrificum
illud componunt, in Africa gignitur, cuius ictui nullum remedium est.

De uipera, dipsade, ceraste, & hammodyte. Cap. CXV.

1 VIpera mas echis, fœmina echidna uocatur: colore est subflauo, pluri- *Vipera.*
bus ornata maculis rotundis, longitudine cubitali: nonnunquam ue- Ἔχις.
2 rò trium dodrantium. In Asia certe orgyæ longitudinem æquant, id est se- Ἔχιδνα.
num pedum. Sunt in India, authore Strabone, quę nouem cubitos superẽt. *Dodrantium:*
Caudam habet fœmina excarnem, & squamis duriusculis asperam, nõ pau παλαιστῶν, σπι-
latim gracilescentem ut mas, sed simul uniuersim aceruatímue. Caput ge- θαμῶν.
rit latiusculum, oculos subrufos, collum quàm sit mari angustius, aluum

prominulam, meatum ad caudæ extrema propius accedentem. Incessus il- E
li quietus & tardior. Dentes uiperæ gingiuis conduntur: sed qui canini uocantur dentes, fœminis quaterni, & uulnera ex illius morsu infliguntur quaterna. At contra mari caput angustius, collũ crassius, dentes canini tantum bini, & uulnera ex plaga, bina. Oculi, cum irritatur, rubicundi. paulatim huic gracilescit cauda, aliorum more serpentium, non aceruatim, ut in uipera fœmina. Meatus ille, superne magis, & uentri propinquior est. Corpus illi uniuersum tenuius, & modo quodã procerius, & incessus alacrior. Color idem qui fœminæ. uiperæ uulua similis, ut in piscibus cartilagineis est. Cum cætera serpentum omnia genera oua edant in lucem, uipera è serpentibus una foras animal uiuum in lucem edit, cum intra se ouum prius peperit piscium ouis simile, hoc est unius coloris, nec cortice ullo, sed mol- F
li cuticula opertum: parit inquam catulos, in utero antea exclusos, & parit eos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpantur. Euenit interdum, ut qui in utero adhuc sunt, abrosis membranis erumpant. Parit autem sigil- 3
latim uno die plures quàm uiginti. Nec nos lateat quosdam de uiperarum coitu ac partu aliter sentire. Vipera, inquiunt, mas in coitu caput inserit in os fœminæ, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine: appetente deinde partus tempore, fœtus tarditatis impatientes, erodunt latera, occisa parente. Cum cæteræ serpentes cauernas subeant terræ, uiperæ tamen sub saxis condunttur hyeme. Ita Aristoteles: contra Plinius. Serpentium uipera sola terra dicitur condi, cæteræ arborum aut saxorum cauis. Vipera senectutem exuit (ut alij serpentes) tam uere quàm autumno. Ex uiperæ morsu à uul- G
nere sanies primum effluit subpinguis oleosáue, deinde cruenta: insurgũt & pustulæ, ambustis similes: sequitur postea ulcus quod uicinas omnes partes depascitur, non in summa cute solum, sed altius in carnem descendit. Sanguinolentæ fiunt & gingiuæ: & iecur phlegmone tentatur. Tormina præterea accedunt, & uomitiones biliosæ. Ad hæc tremor, & sopor, & urinæ difficultates, sudórque frigidus: mors postremo intra horas septem imminet, aut cum diutissime (in iis qui non euadunt) die tertia. Quidam ra- 4
men uiperis utuntur in cibis, ut modo diximus. Primum omnium occisæ statim salem in os addi iubent, donec liquescat humor: quatuor digitorum mensura (si prægrandis fuerit) utrinque præcisa, exemptísque interaneis discoquunt in aqua, condientes sicuti anguillas, oleo, sale, anetho, & porro: H
& omnibus aut statim uescuntur, aut pane colligunt, ut sepius utantur. Viperarum carnes, inquit Galenus, cum in anguillarum morem cõdiuntur, excalfaciunt palam, desiccántque, & corpus totum per cutim euacuant. Viperinæ carnes, ait Dioscorides, si coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitiis auxiliantur: crescentes reprimunt strumas. Adiiciunt nõnulli longam fore senectutem iis qui earum carne in cibo utuntur. Carnibus hisce uescentibus, pediculos procreari tradunt quidã, quod plane à ueritate abhorret, inquit Dioscorides. Sal ex iis ad eadem conficitur, sed inefficacior. Antonius Musa medicus cum incidisset in insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miráque celeritate persanabat. Viperam uiuam in fictili

Hæc & à Galeno referũtur ex Nicãdro in lib. De Theriaca ad Pisonẽ.

Vide ne mẽdosa sint exẽplaria Pliniana in hoc loco.

Hæc fere ex Dioscoride, Alia ex Paulo colligas licet & Aëtio.

A ctili nouo comburere addito fœniculi ſucco ad cyathum unum & thuris manna una, atque ita ſuffuſionem oculorum, & caligines inungere utiliſſimum eſt: echion uocatur hoc medicamentũ. Fiunt & ex uipera paſtilli qui *Echion.*
theriaci uocantur, quibus ad multa medicamenta utũtur. Viperę caput ari
5 dum aſſeruatum & combuſtum, igni ſacro medetur. pellium uiperinarum cinis alopecias celerrime explet. Dipſas (ut quibuſdã placet) ſpecies uiperæ *Dipſas.* eſt in maritimis locis, aut aliàs ſalſuginoſis reperta: ut aliis uero, non eiuſ- *Solinus aſpidis* dem omnino generis, ſed ſpecie ſimilis eſt uiperæ paruæ. Eſt enim quàm *ſpeciẽ eſſe uult.* mas uipera, minor, cauda gracili & nigra: at reliquo corpore albicante, maculis partim ruſeſcentibus, partim nigris uariegato. Et in cauda quoque li-
6 neas habet duas nigras: magnitudine cubitali, inquit Aëtius, ex craſſa in te-
B nuem deſinens, capite quàm uipera anguſtiore. Morſum eius ſequitur internarum partium ardor intolerabilis, ſitis inexplebilis & interficiens: adeo ut quantumuis potus exhibeatur, nihilo magis ſedetur ſitis: cum tamen neque urina aut uomitu, aut ſudore quicquam excernatur: pre- *Preſter, πρηστὴρ, cauſos,* ſter à nonnullis uocatur: ab aliis cauſos aut melanurus, aut ammoatis, aut *melanurus,*
7 centris dicitur uel centrine. Eſt uero preſter ſerpens (ut uidetur) alius. *ammoatis.* Hic ſi quem percuſſerit, diſtenditur, enormíque corpulentia necatur extu- *Cẽtris uel centrine.* beratus. Ceraſtes quoque ex agnita uipera facile cognoſcitur: corpore e- *Preſter.* nim non admodum diſſimili eſt: ſed cornua habet (unde illi nomen) bina: *Ceraſtes,* uel, ut alij tradunt, quadrigemina: id eſt extantia quædam corniculis ſimi- *κεράστης.* lia, quæ uiperis deſunt. Longitudo illi cubitalis, nonnunquam & cubitorũ
C binum. Color arenæ ſimilis: cauda ſquamis hirta: ſquamæ uero & ſub aluo *Cauda ſquamoſa reddit Hermolaus.* in ordinem quendam conditæ: quo fit ut ſonitum ſibilo non diſſimilem ſerpendo edat. non recta incedit, ſed oblique, & in alterum potius latus inclinata, in nauiculæ modum quæ uenti uiolentia in alterum latus inclinatur. in arena aut rotarum orbitis fere delitefcit. Corniculorum illorũ oſtentatione ueluti eſca ilice, ſolicitatas aues perimit. Nam reliqua corporis de induſtria arenis tegit: nec ullum indicium ſui præbet, niſi ex ea parte qua inuitatis dolo paſtibus, necem præpetũ aucupetur. In iis quos ceraſtes momordit, tumeſcit locus una cum duritie & puſtulis: uaria è uulnere effluit *Sunt & alia ſigna apud Aëtium.* ſanies, quandoque atra, quandoque uero ſubpallida. Genitale tenditur: accedit ad hæc delirium: caligant oculi, & à conuulſione tandem ſequitur
D mors. Hammodytes uiperæ fere ſimilis eſt, ſerpens cubitalis longitudinis. *Hammodytes ἀμμοδύτης.* Color illi non ſufflauus, ut uiperæ, ſed arenæ concolor eſt, & maculis quibuſdam nigris inſignitus. Maxillæ item quàm ſint uiperæ latiores. Cauda ſuperiore ſui parte fiſſa & prædura, unde & cercrias illi nomen. Serpẽtis hu *Cercrias.* ius ictum maxima ex parte feſtina ſequitur mors. Qui uero nõ ſtatim per- *Cenchrias.* eunt, iis à uulnere ſanguis primum effluit: deinde ſanies, ſequitur poſtea ca *Cercrias nõ cẽchrias legendũ cẽſet Hermolaus.* pitis grauitas & animi deliquium. Qui autem uehementius ueneno infeſtantur, triduo moriuntur: quanquam aliqui uel ad diem uſque ſeptimum perdurauerint. Citius pereunt, quos fœmina momorderit.

1 Ἔχιν Oppianus in fœminino quoque genere protulit, aſpidem ſignificans: & ἔχιν pro fœmina dixit Ariſtoteles. 2 Rotundis, τροχαίδαις potius quàm τροχοειδαις legit

hic Hermolaus apud Aëtium. 3 Sigillatim, id est non binos aut ternos, sed unũ E
post alterum. &si Plinius, & illum secutus Theodorus hunc Aristotelis locum aliter reddant, quòd singulos diebus singulis parit. Ex Leoniceno De serpentibus. 4 Viperæ quomodo condiantur ad esum, docent Plin. lib. 29, & Galen. lib. 11 de simp. medic. & Dioscorid. lib. 2. 5 Theriaci, Horum compositionem uideas apud Galenum lib. 1 antidot. & Plinium lib. 29 cap. 4 & 6, & Aëtium & Paulum. 6 Nicandri interpres caput latum esse dipsadi ait, & collũ amplũ. Exemplo est Aulus Iuuenis apud Lucanum, quem dipsas momorderat. 7 Centris uel centrine uocatur, quòd rostrum eius in acutum tendat, ut centro, id est stimulo non sit dissimile. Huius exemplũ præclarum est apud Lucanum, Narsidius à prestere percussus.

De hæmorrho, sepedone, sepe, cenchri & cenchrite. Cap. CXVI.

Hæmorrhus. Hæmorrhois.

HÆmorrhi quoque color arenę similis est, quandoque obscurior: non- F
nunquam uero splendescens magis. Et incessus cerastę similiter obli- 1
quus. Longitudo pedalis: crassitudo uero eius à capite ad extremam usque caudam paulatim in tenuitatem descendit. Caput habet asperum horridúmque: oculos similes locustarum generi, quæ πάρνοπες dicuntur. Supra oculos bina ueluti cornua: collum angustum, caudam ab umbilico gracilescentem. Meatum excrementi mas habet superne ad uentrem: fœmina inferne ad caudam. corpus uniuersum maculis ornatum, partim candidis, partim uero nigris. dum serpit, ob squamarum asperitatem strepitum edit haud magnum, quasi per arundinum aceruum transiret. in petrarum cauernis fere degit. Hæmorrhus mas est, hæmorrhois fœmina. Ab effectu no
men habet: à morsu nanque eius interit homo præ copioso sanguinis pro- G
fluuio, tum ex ore tum è naribus, tum etiam ex uniuerso corpore. Si qua uero corporis parte obducta iam olim cicatrix aliqua fuerit, sanguis ex ea denuo erumpit. Alui quoque excrementa sanguinolenta egerũtur. Quin & ex pulmone sanguis tussi expuitur, & mors certa cum uomitu sequitur. Hæmorrho simili forma est sepedon, sed gressu celeriori: neque cornua ha
bet ulla. Color illi coccineus: caput prægraue: cauda quanuis sit prolixior, 2
breuis tamen apparet, eo quòd dum serpit tãtopere per anfractus torqueatur. A sepedone percusso, undique defluunt pili, & ex capite & superciliis palpebrisque. Sequitur deinde per totum corpus uitiligo atque leuce. Seps anguis longitudinem habet cubitorum binûm, capite lato, ore exacuto, to
to corpore ex crasso in tenuius descendente, multis albis maculis uariega- H
to, incessu recto tardóque. Seps colorem in eorum quæ contingit similitudinem immutat. Eius imos quatuor dentes tuniculæ quædam occultant. Si quem seps momorderit, ex uulnere (quod manifesto apparet) sanguis primum excernitur, sanies deinde fœtens: intumescit autem locus cum dolore quodam mitiore. Et membrum putrescit iam, & colorem recipit album: toti denique corpori & color inest qualis uitiligine affectis: & pili undique defluunt: biduóque aut certe triduo sequitur mors. Seps, ut Pausanias scribit, anguis est minimæ uiperæ magnitudine æqualis: maculis ex interuallis quibusdam uarius, capite lato, ceruice angusta, uentre maiori, cauda breui, incessu obliquo, cancri in morem: id quod illi cum cerastę

Alia quoq; signa legito apud Aëtium. Σηπεδών.

Seps, σήψ. An idẽ sit serpens cũ sepedone considera lector.

Seps.

A raste commune est. At contrà in obliquum non nisi tardissime mouetur, cum aliàs uelocissime:

Sed semper recto lapsurus limite cenchris:
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites.

κέγχρος, Cenchris, uel Cenchrine.

Hunc & leonem uocauere quidam, ferocissimum anguem, & qui sese cauda uerberet, atque ad ferocitatem irritet. Corpus illi longum & crassum: æstate media petit montes, pecorique insidias tendit, sanguinis auidissimus. In insulis Thraciæ uicinis frequens est. morsum eius sequitur aquæ in uentre collectio, & corporis tumor, qualis in hydrope euenire solet: necnō carnis tanta cum dolore putredo, ut uel spōte diffluat. Veternum præterea infert & soporem: atque, ut Erasistratus testis est, iecur, uesica, & crassius intestinum in iis corrumpitur, quos cenchris momorderit. Cenchrites, qui & acontias, serpens esse traditur, cubitorum binûm longitudine, corpore toto à crassitudine in exilitatē desinente: colore, præsertim circa uentrē, uiridi, ut uideatur milio (cum adhuc recēs seges est) persimilis: unde nomē illi cēchrites: quem & fortiorem seipso fieri aiunt, cum milium floret. Cēchrites cum se infestum alicui reddere uoluerit, in iaculi uibrati modum inuolat, atque ita ferit. Ab huius morsu grauiora quàm ab aliis sequuntur pericula, ut simul & putrescant & defluant carnes. Iaculum ex arborum ramis uibrari uulgatū est, inquit Plinius, & missili uolare tormento. Subeunt enim iaculi arbores, è quibus ui maxima turbinati, penetrant animal quodcunq; fortuna obuium fecerit. Adeo ualet saltu iaculus, ut uiginti cubitorum spatium transilire queat: protinúsque ad ea quæ saltu appetit, inhærescat.

Leo, λέων.

B *Cenchrites. Acontias. Ἀκοντίας apud Nicandrū aliud gen⁹ serpentis est: de quo infra.*

Iaculus. Iaculique uolucres, inquit Lucanus.

C

1 Longitudo, Ita Nicāder: Aëtius uero hoc modo, Recta & tardè prorepit. Longitudo illi trium palmorum, uel trium dodrantium: nam utrunque significat παλαιστής. Sed uide ne sint exēplaria mendosa. 2 Coccineus, Nicāder: Color illi, qualis est hirsuti taperis, id est (ut uult interpres) coccineus.

De basilisco, & aliis quibusdam serpentibus, quorum uenenum remedio caret. Cap. CXVII.

Basiliscum Cyrenaica generat prouincia, malum in terris singulare: qui uel conspectus solum, ut aiunt, & sibilo auditus, interimit: uel ut referunt alij, qui hominem, uel si aspiciat tantum, dicitur interimere. Et quicquid morsu eius occiditur, non depascitur fera, nō attrectat ales: si uero attigerit, statim interit. Alios quoque serpētes olfactu necat: nec hominis tātum, uel aliorum animātium exitiis datur, sed terræ quoque ipsius, quam polluit & exurit: necat enim frutices arborésque non contactas modo, uerum & afflatas. Extinguit herbas, rumpit saxa: ipsas etiam corrūpit auras: ita ut in aëra nulla alitum impune transuolet infectum spiritu pestilenti. ta-
1 lis uis malo est. Basiliscus parua serpens est trium palmorum longitudine, colore flauo fuluóue, capite acuminato, & candida in eo macula, ut quodam diademate insigni. uiribus reliquos serpentes longe superat. Nec flexu multiplici, ut cæteræ corpus impellit: sed cum mouetur, media corporis parte serpit, media celsus & erectus incedit. Vulnus ab eius morsu factum

Basiliscus.

D

Basiliscus. εἶδος.

(ut inquit Erasistratus) aureo colore obducitur: statímque à uulnere sequi- E
tur mors. Sibilum eius etiam serpentes alij perhorrescunt: & cum acceperint, fugam quæque quoquò possunt, properant. Huic tali monstro mustelarum uis exitio est. adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. interficiunt eos in cauernis, in quibus delitescunt: uis tamen ne defuncto quidē deest. Basilisci reliquias amplo sestertio pergameni compararunt: & ut ędem Apollinis manu insignem, nec araneæ intexerēt, nec alites inuolarent, cadauer eius reticulo aureo suspensum, ibidem locarunt. Sanguinem magi miris laudibus celebrant coëuntem picis modo, & colore dilutum cinnabari clariorem fieri: quidam id Saturni sanguinem appellarūt. Est in Indica regione serpens paruus, inquit Aristoteles, cuius unius remedio carent incolæ. In regionibus ultra Indum fluuium, ut author est Diodorus, serpentum F
uis est, qui haud magni sunt, & corporum uarietate distincti. Aliqui æneis uirgis sunt similes: alij densam & hirsutam cristam gestāt. atque omnium ea est morsus uis, ut mortem citissimā inferant. Est & Indicus serpens porphyrus nomine, palmi magnitudine, colore ad purpurę similitudinem accedente, capite albissimo. locis Indiæ calidissimis reperitur. Dentiū expers est: idcirco mordendi potestas illi nulla. At eius uomitio, si quod uel hominis, uel alterius animalis attigerit membrum tabescat necesse est.

Serpentes Indici.

Porphyrus.

1 Basiliscus, Plinius: Duodecim non amplius digitorum magnitudine. Solinus: Pene ad semipedem longitudinis. 2 Candida, Solinus: Alba quasi mitrula lineatus caput. (An igitur in Plinio legendum potius mitrula pro macula.) Aëtius: ἀποφοχὰς, id est tubercula tria habet: & Galenus ad Pison. G

De dracone, amphisbæna, & aliis quibusdam serpentibus, quorum morsus minus affert periculi. Cap. CXVIII.

Draco, δράκων. Draco uerus.

DRaco nō habet uenena. Porro ueris draconibus ora parua, & ad morsus non dehiscentia: sed arctæ fistulæ, per quas & trahūt spiritus, & linguas exerunt. Proinde neque draconis morsus dolorē ullum uehementem excitat, etiamsi pro uiribus maxime nitatur morsum infligere: sed qualem mus mordēdo efficiet: quippe non in dentibus uim, sed in caudis dracones habēt: & uerbere potius quàm rictu nocent. Speciosa draconis forma est. dentes quoque habet utrinque duplici ordine: frontem & supercilia crassa. sub mento ueluti palearia dependent subflaua subuiridiáue, quæ barbę H
speciem referunt. Id modo mirum, unde cristatos Iuba crediderit: draconū 1
enim cristas qui uiderit, non reperitur. Non admodum dissimile huic uidetur esse genus quoddam draconum, quod sola fert Epidaurus, mansuetū & colore subflauum, quod Æsculapio sacrum erat: author Pausanias. Qui Æsculapio dicatus est, anguis à Plinio uocatur: neque anguis hic uenenatus est, nisi per mensem luna instigatus: sed prodest uiuus comprehēsus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. quin & inesse ei remedia multa creduntur, & ideo Æsculapio dicatur. Atqui anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, uulgóque pascitur, & in domibus: ac nisi incēdiis semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere. Draconum genus est

Subflaua subuiridiáue, χλωρὰ.

Draco Epidaurius.

Anguis Aesculapius.

Anguis Aesculapius.

Draco.

A est magnitudine quinque aut decẽ cubitorum:reperiũtur autem & uiginti
2 aut triginta cubitorum longitudine: & ut aiunt, nonnunquã maiores. Generat Æthiopia dracones Indicis pares, uicenûm cubitorum. Artemidorus draconum in Arabia magnitudine refert tricenûm cubitorum, qui tauros
3 elephantósque perimant: moderatus sane in his: nam Indici ac Lybici dracones fabulosiores sunt, super quibus herba etiam nasci dicitur. Draconum ingens hoc genus squamis tegitur toto corpore asperrimis. oculis est prægrandibus: supráque oculos extantibus quibusdam ceu umbraculis: in mẽto uero, quam barbam uocant, ore uasto, lingua longius exporrecta, dentibus magnis, quales sunt suis syluestris, quibus mordẽdo ossa frangunt. Nõ *Vmbraculis, ὑποσκωλοῖς.*
4 enim nisi in locis æstuosis uenenũ habet draco: sed morsu uiolẽto perniciẽ
B quãdoq; affert. Color illis uarius: sunt enim alij nigri, alij rufi flauíue, alij cinerei coloris. In Phrygia dracones ad magnitudinẽ quadragenûm pedũ nasci ferunt: qui quotidie media æstate ex cauernis prodeũt, cauda ad terram adnitentes, reliquo erecto corpore, & toto gutture eminente: & paulatim laxato ore hiante, uolucres super uolantes (tametsi sublimes & perniciter ferãtur) sua aspiratione ad se pertrahere atque allicere: eas autem ex horum spiritus ductibus detractas in illorum uẽtrem decidere atque illabi: & hæc quidem maxime ad occidentem solem agere. Spectanda quidẽ draconum ars in deuorandis ouis: aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt: quæ deinde in semet conuoluti frãngunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est & catuli adhuc ætas, orbe apprehẽsa spiræ, ita sensim ue- *Rufi flauíue, πυῤῥοί.*
C hementérque perstringũt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, sorbeant. Draconis adipe & melle cum oleo uetere incipiẽtes caligines discuti tradũnt. draconum quoque adipem uenenata fugiũt. Draconum magnitudini fidem faciũt in Italia appellatæ boæ, quas gignit Calabria. Hunc anguem ad immensam molem ferunt coalescere. captat ptimo greges bubulos: & si quæ plurimo lacte rigua bos est, eius se uberibus innectit, suctúque continuo saginata, longo seculo ita funebri satietate ultimo extuberatur, ut obsistere magnitudini eius nulla uis queat. postremo depopulatis animãtibus, regiones quas obsederit, ob uastitatem cogit. Deniq; D. Claudio principe, in loco ubi Vaticanus ager est, in aluo occisæ boæ spectatus est solidus infans. Amphisbæna aut scytale etiam si mor- *Boæ.* *Amphisbæna.*
D deant, non enecant: sed horum serpentium morsus & obscuri sunt, & inflãmationes tantũ inferunt, quales fere ex apum uespárúmue ictibus cõtingunt: scytales tamẽ chalcidicæ morsum aiunt eadẽ fere sequi symptomata, ac si quẽ uipeta momordetit. Animalcula hæc inter se similia sunt, nisi ꝙ magnitudine differunt. Neque ut alij serpentes ex crassiore corpulentia in caudam tenuem desinunt: sed terete corporis figurá uttinque æque crassa existunt: ut aspectu discernere nescias, ũtra in patte caput aut caudam esse dixeris. Differunt, quòd amphisbæna in utranque partem, in caput scilicet *Scytale. Scytale chalcidica.*
5 & in auersum serpit: quo fit ut à nõnullis biceps esse dicatur, & ἀμφικέφαλος. parua serpens, lumbrici terrestris magnitudine, colore tetreo maculis paruis distincto: ob maxillarum crassitiem modo quodam cæcutiens. Sola ser

pentium frigori se committit,prima omniũ procedens,& ante cuculi can- E
tum. Amphisbænam mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet,
mortuam duntaxat:nam uiuam habẽtes in pyxide impune transeunt, etiã
si mortua sit atque adseruata: partus faciles præstat uel mortua. Mirum, si
non adseruatam transcenderit grauida,innoxiam fieri,si protinus transcẽ-
Scytale. dat adseruatam. Scytale grandior est:quippe cuius longitudo ligonis aut
securis manubrium æquat. Tanta præfulget scytale tergi uarietate, ut no-
tarum gratia uidentes retardet: & quoniam reptando pigrior est, quos as-
sequi nequit,miraculo sui capiat stupentes: in hoc tamen squamarum ni-
tore,hyemales exuuias prima ponit. Phlegmonem quoque excitat, neque 6
Spathiurus. aliàs mortis periculũ affert ullum spathiuri morsus aut paroi. Est uero spa- 7
Parous. thiurus serpens capite lato,è crassitudine in tenuitatem ad caudam usque F
Parous, uel desinens. Nascitur in locis Chalcidi uicinis. muribus uescitur. Parous aut 8
Pareas. pareas anguis est in locis Syriȩ proximis natus.In hoc genere alij colore æ-
Parias,uel ris simili,alij uero nigro conspiciuntur. Ælianus parian uocat: uel, ut uult
Pariias. Apollodorus,pariian:igneo colore,& acerrimo oculorum sensu:largo ore,
Elaps,uel morsu nihil nocet. Sed mitis cum sit Æsculapio dicatus est. Elapis uel elo-
Elops. pis notæ non sunt à ueteribus authoribus explicatæ: sicuti neque peliadis:
Pelias. relicti enim uidentur tanquam serpentes nulli non cogniti. Mordent qui-
dem,sed nullo cum periculo mortis:uerum elapis morsus tormina excitat,
Pelius. qualia uoluulosis accidunt:iisdémque remediis curantur. iis uero quos pe-
lias momorderit, dolor circa locum uulneratum cum putredine quadam
prouenit:sed absque omni mortis periculo: oculorum prȩterea dolor cum G
Typhlinæ. caligine:nimirum ex ueneni ui ad ipsos pertingente. Typhlinȩ, qui & ty- 9
Typhlopes. phlopes à Nicandro dicuntur, colore similes sunt Chalcidi siue zignidi. Ri
Cæcliæ. mam quandam sub imo uentre habent, qua dehiscente aut disrupta, oua
pariunt:à partu autem uiuunt, & uulnus coalescit. Hæ si etiam calcentur
non mordere feruntur. Circa Thebas Ægypti serpentes quidam sunt ho
Sacer serpẽs. minibus minime noxij, ideóque sacri dicti: corpore pusillo, binis cornicu
lis è summo uertice extantibus.Sacer item appellatur à nonnullis alius ser-
pens quidam minutus,quem serpentes alij permagni fugiunt. Magnitudo
huic ad cubitum,species hirsuta:quicquid momorderit,continuo circiter
Serpens in putrescit. Gignitur in Africa agro,in quo laser, serpens quidam pusillus, 10
Sylphio. cuius remedium lapis est,quem ex sepulchro cuiusdam regis antiqui acci- H
piunt:eóque infuso in uino bibunt. Innocui & alij notantur quidam à Ni-
Molurus. candro,ut ij qui moluri dicũtur, & qui acontiæ uocantur. Volat serpentũ 11
Acontias. genus quoddam,ut fertur,uere ineunte ex Arabia in Ægyptum,forma hy
Serpẽs alatus. dris simile.Alas autem habet hoc genus non penneas,sed cuteas uesperti-
Sphondile, uel lionibus similes.Genus serpentis est spondile,inquit Plinius. Hæc nullam 12
spondile. radicem, quanuis acrem intactam reliquit earum, quæ diutius siccæ man-
serint:cum è bestiolis externis nulla alia radicem aliquam tangit. Hoc er-
go naturæ animalis istius deputandum sit.Et de serpentibus aliísque quæ-
cunque cortice intecta sunt, dictum ad hunc modum est. Sequitur natu-
ra auium.

1 Dra-

A 1 Draconum, Hæc Plinius: Philostratus autem, palustribus draconibus, inquit, crista non est: montanis uero, iuuenibus quidem adnascitur crista mediocriter prominens, prouectis uero ætate, grandior. 2 Hos Epidaurici, ut refert Pausanias, non dracones, sed angues potius uocari dicunt. 3 Draconum cum elephantis pugnam *Anguis, ὄφις.* depinxit egregie Plin. lib. 8. 4 Draco. Lucan. Vos quoq; qui cũctis innoxia numina terris Serpitis aurato nitidi fulgore dracones Pestiferos ardens facit Africa. 5 Et ἀμφικέφαλος, Solin. Quę causa efficit, ut caput utrinq; secus nitibũdo serpat tractibus orbiculatis. 6 Lucanus, Et scythale sparsis etiam nunc sola pruinis Exuuias positura suas. 7 Aut idem cum spathiuro, aut certe non dissimilis ser- *Μύκχρος.* pens esse uidetur, qui à Nicandro μύκχρος uocatur, πολυσκφής, id est pluribus insignitus coronis lineísue, ut exponit eius interpres. Est & Aristotelicus quidam serpens, de quo lib. 9 histor. animal. Serpentem quoque impugnat mustela, eum præcipue qui mures uenatur: uidelicet ea causa, quia ipsa etiã mures prosequitur. 8 Pareas apud Lucanũ, Et contentus iter cauda sulcare pareas. 9 Typhlinæ, Nomen hoc sortitæ sunt, *Cæci serpẽtes.*

B quia cæcæ sunt. Hermol. Cæci serpentes etiam à Plinio uocantur. Cophiæ etiam nomen idcirco habet, quòd hebetes illi aures sint: adeo item dura est pelle, uix ut tandem secari queat. *Cophias.* 10 Laser, Aristoteles, ἐν τῷ σιλφίῳ, id est in lasere, uetus interpres habet, in loco qui dicitur silphiar. 11 Moluri dicti sunt, quasi cauda ingredientes. 12 Sphondyle apud Aristotelem è genere est insectorum, quæ & coit more eorundem. Theodorus uerticilla interpretatur. Et alio loco uerticillos dixit pro σφονδύλας: uerũ *Verticillus.* apud Theophrastum nihil aliud reddidit latine quàm sphondylas: ut uideatur sentire *Verticillum.* etiam Theodorus diuersa hæc esse animalia.

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER VII

C

DE AVIBVS.

De partibus auium exterioribus. Cap. CXIX.

1 IN genere animaliũ, quod bipes est & aligerum, pennísque opertum, auem appellamus. *Auis, ὄρνις.* In auibus partes nonnullæ similiter atque in iis quæ exposui animalibus, habentur: omnibus enim caput inest, & collum, & dorsum:

D & supina corporis pars, & quod pectori proportionetur. Crura quoq; bina, hominis modo: sed manibus pedibúsque prioribus carent. Auium nonnullis in capite crista addita est: quam cum cæteræ pennarum eminentia quadam extructam gerunt, gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est: sic enim institutam, ut nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. Oculi omnibus sicut cęteris animalibus bini, sine ciliis. & grauiores palpebra inferiore conniuent: columbæ autem & similia utraque: quæ uero speciem noctuæ gerunt (γλαυκώδεις uocant) superiore etiam palpebra conniuent. Nictantur omnes ab angulo obeũte membrana. Volucribus usus cer

nendi ex longinquo eſt:unde fit,ut quæ unguibus ſunt aduncis, clariſſime E
cernant:cibus enim de ſublimi conſpiciendus iis eſt: & quidem uolare in
excelſum omnium maxime auium genus id ob eam rem aſſolet: terreſtres
autem parúmque uolatiles aues,ut gallinacei & ſimiles, nō acie oculorum
adeo ualent. Auriculis carent omnes & naribus,meatúſque odorandi in ro
ſtro continent,audiendi in capite. foramina bina ante os habent,ſed nō ita
explanata ut nares appellari poſſent. Os ſibi propriū aues poſſident: non
enim labra,non dentes,ſed pro maxillis roſtrum habent (ῥύγχος Græci uo- 2
Roſtrum. cant & ῥάμφος,)quod in ſenectute maius redditur. Roſtrū hoc uarie pro ui-
ῥύγχος. ῥάμφος. ctus ratione & auxilio datum auibus eſt: quæ enim adūcis unguibus ſunt,
quoniam carne uiuunt,& nullo fructu ueſcuntur, roſtrum habent omnia
aduncum:cæterarum rectum. Sed aliis prædurū eſt,ut coruino generi: mi- F
nutis auibus lautum ſubtiléue, ad terræ fruges colligendos, & ad beſtiolas 3
capiendas idoneum. Quę autem herbis uiuunt, & quę ad paludes uictitāt,
(ut palmipedes,& quæ collum habēt longum)partim alio quodam modo
roſtri commoditatem obtinēt, (nonnullis enim roſtrum longum eſt ut &
collum)partim latitudine roſtri ſibi ſufficiunt:quippe quæ roſtro eiuſmo-
di infodere poſſint. Quinetiam aues quæ latius habent roſtrum,& quæ ra-
dices eſitant, & reliquæ quarū uictus ſimilis,nonnullæ ſerratū roſtri extre-
mum habent:ita enim herbarū carptus quo uiuunt facilius agitur. Lingua
omnibus eſt,ſed uarie:aliis enim longa,aliis breuis,aliis lata,aliis anguſta.
Quę aduncis ſunt unguibus,latiorem fere linguā habent. Collū auibus por
rectum eſt:ſed hoc aliis breuius,aliis longius:quibus enim longa ſunt cru- G
ra,iis collum longum:quibus breuia,contrà,collum breue, præterquā pal-
mipedibus. Carniuoris uolucribus longitudo colli incommoda eſt:quam-
Parū diductis. obrem nulli collum longum quibus ungues adunci. Palmipedes uero, &
σεσχισμένοις. quę diuiſis quidem,ſed parum diductis digitis ſunt,(ut quæ eodem genere
cum palmipedibus contineantur)collum longius habēt : tale enim collum
ad cibum ex humore petēdum commodius eſt:ſed crura iis breuia, ut me-
lius natare poſſint. Omnes aues uncæ breui ſunt collo (uti modo diximus)
& lingua lata,aptæque ad imitandū. Pectus in auibus integrum eſt, & ſibi
continuum carinatúmque, & acutum atque carnoſum. Et inter eas aqua-
ticis maxime carinatū. Pectori uenter ſubiacet ad oſtium uſque excremēti
Pluribus expli & ſuffraginem crurum. Vmbilicus auibus iam adultis deliteſcit incertúſq; H
cātur hæc lib. eſt,inteſtini enim coalitu conſiſtit non uenarum pars ulla eſt,ut in uiuipa-
6 hiſt. anima. ro genere. Carent aues manibus pedibúſque prioribus,ut dictū eſt : ſed pe-
Ala, πτέρυξ. culiare inter cætera animalia alas poſſident:alæ enim iis pro brachiis & pe
Scoptulis. dibus prioribus dependent: quamobrem pro ſcoptulis extrema alarū dor-
ſo adhærent. Clunem habent fœmori ſimilem,longiorem, uentréque me-
dio tenus porrectū cohæſione perpetua, ita ut ipſum diuulſum fœmur eſſe
uideatur:ſed enim parte alia iunctum tibiæ eſt. Sūt fœmora ſane maxima
iis auibus,quæ ungues habent aduncos, & pectus quàm cæteris robuſtius.
Crura auibus omnibus ut in homine bina,ſed intro flectenda,ut quadrupe
dum ſuffragines, nō ut homini ſpoplites foras. Crura quibuſdam breuio-
ra,ut

A ra, ut palmipedibus. Sunt uero quæ longis cruribus innitantur: harum uita
palustris est: nantes tamen non sunt, ideo neq; palmipedes: sed quòd in solo
præmolli degunt, hinc digiti illis productiores, & flexus plures in digitis
magna ex parte. Multifidę etiam omnes quodammodo sunt: quippe cum
pars maxima digitata sit: & nantes quàuis palmipedes, tamẽ & ipsę digitos
perfectos distinctósque habeant. Iis autem natura aut pedum interualla pe
nitus cõpleuit, omninóq; palmipedes reddidit: aut discretos quidem fecit
digitos, sed singulis digitis annexa est ductu perpetuo latiuscula cutis, ut pe
des etiam ad nandum utiles habeant. Omnibus tam multifido quàm pal-
mipedi generi quaterni digiti dati sunt, (nec fere est quod plures habeat di
gitos) terni in priore parte, singuli in posteriore maxima ex parte pro calce:
B hic tamen deest quibusdam longa crura habẽtibus: paucis quibusdã utrin-
que bini, ut auiculæ quam iyngem uocant: & qui in calce est digitus, minu
tus est, ut in crece maxime patet. Copia auibus omnibus unguium est: &
quibusdam ungues adunci sunt, indéque uncungues appellantur: quibus- *Vncungues, γαμψώνυχες.*
dam uero rectiores. Vncungues omnes difficulter ambulãt: nec in saxis cõ
sistunt, quoniam saxi durities impedimento curuaturæ unguium est. Sunt
nonnulla grauiorũ alitũ genera, (ex maribus saltem, sed fœminæ omnino
iis carent) quibus natura calcar etiam dederit: sed nulli datum hoc est, cui *Calcar, πλῆκτρον.*
ungues adunci sunt. Cauda tali, qualis data quadrupedibus est, uolucres ca
rent: sed ὀῤῥοπύγιον uropygiúmue, id est caudam pennis conditam gerunt, *Cauda, οὐρά. ὀῤῥοπύγιον, Vropygium.*
breuem quæ longa crura habent, & quæ palmipedes sunt: maiorem autem
C quæ è contrario constant, quæ etiam contractis ad uentrẽ pedibus uolant:
cum illæ, quæ scilicet caudam pusillam gerunt, porrectis in caudam cruri-
bus ferũtur, ut porphyrio, ardea, & aquaticæ aues. Vropygium hoc auibus
ad dirigendos uolatus affigitur, sicuti & piscibus suæ caudæ, & nauigiis gu
bernacula: quo fit, ut aues quæcũque caudã talem ad hunc usum ineptam
habeant, ut pauones & gallinacei, & quæ minime uolaces sunt, haudqua-
quam directe uolare possint, sed ueluti gubernaculò carens nauigiũ agitẽ-
tur ferantúrque quocunq; fors tulerit: nisi si quę caudæ loco protensis cru-
ribus uolent modo quo iam dictum est. Aues item hoc proprium habent
ad cętera animalia, quòd non pilis, non squama, non cortice, sed pennis te-
guntur. Pennæ omnes caule constant, fissæq; omnibus sunt: nec simili spe- *Penna, πτερόν.*
D cie sunt atque ea quæ ὁλόπτιλα, id est totipenna à pennę continuitate appel-
lantur: his enim fissa, illis infissa est pẽna: & altera excaulis est, altera caulem
habet. Pennæ præfectæ non similiter ac cæterorum animalium pili aut ab
radice aut superne ab incisura possunt reparari, sed cadant necesse est.

1 ὁ ὄρνις auẽ fere significat, ἡ ὄρνις, gallinam: sed cõfunduntur nonnunquã. 2 In auibus proprie ῥάμφος, in sue ῥύγχος dicitur. 3 Lautum, γλαφυρὸν, uetus interpres, subtile: an potius elegans? nã & ita uertit Theodorus: γλαφυρὸν in purpurarũ fauagine.

De partibus auium interioribus. Cap. CXX.

AVes uero & inter seipsas differre, & à cæteris discrepare animalibus e-
tiam interiorum partium ratione apertum est: lingula enim (quam

ἐπιγλωττίδα uocãt) auibus deeſt:uerũ laringis conſtrictione idipſum pręſtãt, E
quod lingula in aliis:dum enim alimentum capiunt alia, lingula arteriam
cooperiunt:aues arteriam ipſam contrahunt atque ita claudũt, ſicuti qua-
drupedes ouiparæ & ſerpentes. Auium pulmo exiguus eſt, parum habens
ſanguinis,fungoſus mẽbranæq́ue ſimilis, & aptus ampliari & extumeſce-
re cum inflatur.Pulmonis partes adeo inter ſe diſcretæ ſunt,ut binos habe-
re pulmones credideris. Auium iecur maxime ſimile eſt uiuiparorũ : puro
enim & ſanguineo colore exhilaratur.Magnę auium parti lien uſque adeo
exiguus,ut propemodum ſenſum effugiat, ut in columbis , miluis, accipi-
tribus,noctuis experimur. capriceps auis liene omnino caret.Aues omnes
fel habent:ſed aliis uentri,aliis inteſtino iungitur, ut colũbæ, coruo,cotur-
nici,hirundini,paſſeri:aliis iecori ſimul & uentri,ut capricipiti : aliis iecori F
ſimiliter & inteſtino,ut accipitri,miluo. Renes uero non habent aues, ne-
que ueſicam : quanquam in nonnullis auibus carunculæ quædam ſint la-
Ingluuies, πρόλοβος. tiuſculæ ſpeciem renum oſtendentes. Auibus quibuſdam ingluuies præpo
ſita uentriculo eſt,ut gallinaceo,palumbo,columbo, perdici: (ingluuies cu
tis in amplum ſinuata eſt,qua primum cibus ingeſtus cõtinetur incoctus:
hæc parte qua iungitur gulæ anguſtior eſt, mox amplior, tum qua deſinit
in uentriculum arctior:) aliis ingluuies deeſt, ſed eius uice gula pertinet la
tior & patentior uel tota,uel quà propius uẽtriculo adit,ut monedulę,cor-
uo,cornici,coturnici,capricipiti,noctuæ:at anati,anſeri,laro,cataractæ,gu
la tota ampla & lata eſt. Multis etiã aliis auibus gulã huiuſmodi eſſe perſpe
ctum eſt.Nec deſunt quibus uẽtriculus ipſe ſimilis ſit ingluuiei,ut tinnun- G
culo. Sunt itẽ quibus neque gula neq; ingluuies amplior ſit, ſed uẽtriculus
longior,ſcilicet auiculis omnibus,qualis paſſer aut hirũdo eſt . Sunt etiam,
quanuis paucæ,quę neque ingluuiem neque gulam amplam habeant,lon-
gitudine autem ingluuiei admodum prolixa utantur: uidelicet quæ longa
anguſtáque colla habent,ut porphyrio:quæ fere omnes excrementum hu-
midius quàm cæteræ ſolent, reiiciunt . Diſtat ingluuies ab ea gulæ parte
quæ uentriculo propinqua eſt multum,magnitudinis proportione. Ven-
triculus auium parti plurimæ carnoſus calloſúſque eſt, cutis intus robuſta
& quæ facile à parte carnoſa detrahi poteſt: ſunt tamen,ut modo diximus,
nonnullæ quibus uentriculus longior ſit atque ingluuiei ſimilis . inteſtinũ
quoque parti plurimæ auium tenue eſt,ſolutúmque ſimplex eſt. Appendi- H
ces paucæ in auibus ſunt,non ſupra & circa uentriculum,ut in piſcibus,ſed
infra quà deſinit inteſtinum.Habent eas non omnes,ſed plurimæ,ut galli-
naceus,perdix,olor,anſer & aliæ multæ. Minoris etiam generis nonnullæ
habent,ſed perexiguas,ut paſſer. Auibus teſtes dati ſunt omnibus: non ta
men qui foris pendeant,ſed qui intus adhæreant lumbis:quomodo de ſan-
guineis quæ pedes habent ouiparis omnibus dictum eſt. ij priuſquam coi-
re incipiant aues,aliis exigui,aliis omnino obſcuri ſunt. at uero cum uene-
rem exercent, inſigni tantiſper magnitudine augentur , quod apertiſſime
palumbis & perdicibus euenit.Vbi uero id tẽpus præterierit,adeo exiguos
habent,ut incertum fere an habeant,ſit:cum tamen eo tempore quo cocũt
gerant,

A gerant prægrandes: itáque fit ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in iis haberi nonnulli arbitrentur. Salaciorum auium testes conspectiores sunt, ut gallinaceorum & perdicum: temperatiorum minus. Auium uulua iuxta septum annexa est. ceruicem habet carnosam callosámque parte inferiore. at superne qua septo iungitur, membrana constat, & prætenuis adeo est, ut oua extra uuluam esse existimes. Auibus ergo auctioribus mēbrana conspectior est: & si per ceruicem inflectur, extollitur atque sinuatur. at in minoribus obscuriora hæc omnia habentur. Auium ossa paulo inter se differre uidentur: aquilis enim densissima sunt ossa, ut dictum est, & durissima: deinde & accipitrum ferocioribus, circo, palumbario & similibus: gallinaceo uero, anatibus atque anseribus laxa simul ac caua leuísque
B ossium est substantia. Semen genitale omnium auium album ut cæterorū animalium est. Partes auium tum exteriores tum interiores ad hunc modum se habere constat.

De coitu auium, & aliis quæ ad earum generationē pertinent. Cap. CXXI.

COitus uero differentias in auibus has annotamus, ut aliæ fœmina considente humi, mare superueniente coeant, ut gallinaceum genus: aliæ non considente fœmina, sed stante, ut grues: & quæ ita coeunt rem quàm celerrime peragunt: mas enim supersiliens, cito ut passeres perficit. Coeundi pariendiue tempus non idem omnibus auibus est: sed parte plurima ue-
C re ac ineunte æstate coeūt & pariunt, excepta halcyone, quę circa brumam parere solita est. Sunt etiam quæ sæpius generant, ut columbæ & gallinæ. Auium syluestres semel magna ex parte coeunt atq; pariunt: uerum hirūdo bis parit & merula. at uero quæ aut urbana sunt, aut traduci possunt ad mores mitiores, hæc sæpius generant, ut columbæ, quæ tota æstate fœtant. gallinæ etiam coeunt & pariunt, præterquā duobus mensibus brumalibus. Auiū itaq; aliis aliæ fœcundius pariunt: quod bifariam fit: aut enim quia crebrius, ut colūbæ, aut quia numerosius, ut gallinę. Omnes quibus ungues adunci, minus salaces sunt, & parcius generāt, excepto tinnūculo, qui plurima in adunco genere parit. Sed quę graues sunt atque item ueloces, quarum scilicet corpus grandiusculum est, ut colūba & similes, aut graues nō
D uolaces, quarū corpus grande, ut gallina, coitu superāt perfœcundæq́, sunt: quomodo interdum plantæ minores sunt fertiliores. Pariunt cæteræ in nidis: quæ autem grauiores sunt & minus uolāt, ut perdices, & coturnices, & reliqua generis eiusdem, non nidis, sed condenso frutice prolem muniunt: facta enim in aprico area (alibi enim nusquā pariunt) atque materia ut uepribus quibusdam cōgestis, quoad accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubāt: mox cum exclusferint, protinus pullos educūt, propterea quod nequeunt suo uolatu iis cibū administrare. Aquaticæ omnes quæ in lacubus aut paludibus uictitant, iuxta paludes & locis herbam habentibus nidos faciūt: quem uero Bœotij meropem uocant, hic unus subiens terræ cauernas facit cunabula. Vpupa una in suo genere non

Numerosius, uetus interpres, multa generat.

nidificat:sed stipites arborum subiens patit sine ullo collecto stramento in E cauis. Oua pariũt aues omnes, sed quæ unicũ pariat ouum, excepto cuculo, nulla est. Ouum æque omniũ uolucrum duro putamine constat, si modo non deprauetur: gallinæ enim nõnulla pariunt mollia, uitio. Bicolor quoq; ouum intus est: luteum interius, albũ exterius: mẽbrana hæc inter se discernuntur. Sunt & quæ χάλαζαι, id est grandines dicuntur, uitelli initio adhærentes, quæ nil ad generationem cõferunt: quanquam aliqui ita non existimant: has duas esse certum est, alteram parti superiori iũctam, alteram inferiori. Vmbilicus ouis (inquit Plinius) à cacumine inest, ceu gutta eminens in putamine. Fiunt & oua tota lutea quæ uocant schista, cum triduo incubata tolluntur. Differunt oua aquaticarum à terrestribus, quòd multo plus lutei quàm albi ex proportione contineant. Differunt & colore inter F se oua auium: sunt enim alia cãdida, ut columbarum & perdicum: alia pallida, ut palustriũ: alia punctis distincta, ut phasianarum & meleagridum: rubrum tinnũculi est modo minij. Quin & ipsum ouum in se suum habet discrimen: quippe quod non plane rotundũ sit, sed parte sui acutum, parte latius sit: qua quidem parte latiore exit, cum in lucem editur. Exit autem pars oui acuta post: ea nãque parte adhæret, in qua & principium pulli est. Itaque fit ut partus ouorum contra atque animalium eueniat: animal enim uersum in caput suúmque principium nascitur: at ouum quasi in pedes cõuersum exit. Concipit fœmina cum coierit ouum superius ad septum trãsuersum: quod ouum primo minutum & candidum cernitur, mox rubrum cruentúmque. Deinde increscens luteum & flauum efficitur totum: iam G amplius auctum discernitur, ita ut intus pars lutea sit, foris candida ambiat. ubi perfectum est, absoluitur à corpore, & exit putamine dum paritur molli, sed protinus durescente, nisi uitio uuluæ defecerit. at postea oua ipsa aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per annulos transeant. Sunt oua quibusdam gemina, quæ binis constant uitellis. Hi ne inuicem confundantur, facit in nonnullis prætenue quoddam septum albuminis medium: aliis uitelli contactu mutuo sine ullo discrimine iunguntur. Gallinas aliquas & anserum iuuencas expertes adhuc coitus parere oua quæ ὑπηνέμια, id est subuentanea dicuntur, uisum sæpius est: sunt hæc sterilia & minora, ac minus iucundi saporis, & magis humida quàm ea quæ fœcunda gignuntur, sed plura numero. humor eorum crassescere incubatione H auis non potest: sed tam cãdida quàm lutea pars similis sibi perseuerat. Pariunt genus id oui plures aues, & maxime quæ non uolaces sunt aut aduncæ, sed multiparæ ut gallinæ & perdices, colũbę, pauones, anseres & uulpanseres. Redditur uero ouum subuentaneum illud fœcũdum, si prius coeat auis, quæ subuentaneum ouum fert, quàm ouum ipsum à luteo in candidam ambientẽ partem proficiat. Ita enim fit, ut subuentanea oua fœcunda reddantur: at si iam candidũ receperunt humorẽ, fieri non potest ut subuentanea in fœcunda mutentur. Sunt qui hypenemia illa oua, zephyria nominant, eo quòd uerno tempore aues flatus illos fœcundos ex fauonio recipere uideantur. Celeriter magna pars auium, & impletur, & oua subuentanea

Ouum.

Luteum oui. τὸ ὠχρόν. Vitellus. Χάλαζαι.

Oua schista. Schista, aliàs scissa.

Oua ὑπηνέμια, subuentanea.

Oua zephyria

A uentanea illa concipit:quod uel in perdice percipi potest,eo quòd ad libidi
nem incitatur tēpore. Generatio ex ouo omnibus uolucribus euenit mo
do quidem eodem:fit enim ut incubante & concoquente aue, animal ex
parte oui secernatur, ex albumine scilicet: augeatur uero ex reliqua parte
& perficiatur,nempe uitello: origo nanque in albumine est,cibus per um-
bilicum ex luteo petitur.Itaque auium incubitu fœtum excludi naturæ ra-
tio est:non tamen ita solum oua aperiuntur:sed si aut tempus sit bene tem-
peratum,aut locus,in quo oua manent,tepidus, concoquuntur nonnun-
quam & auium oua,sicut & quadrupedum ouipararum, sine parentis in-
cubitu, tepore terræ:ut in Ægypto oua obruta fimo pullitiem procreant.
Nonnunquam uero & cum in uasis quibusdā tepidis essent coniecta,spōte
B oua pullos prompsere.Oui generatio ab initu,& pulli rursus ab ouo conco
cto prouentus,non pari temporis spatio euenit omnibus, sed pro magnitu
dine generantium interest. Ouum gallinæ consistit à coitu, & perficitur
decem diebus maxima ex parte:columbæ paucioribus. Gallinis tertia die
ac nocte postquam cœpere incubare,indicium præstare oua incipiunt. At
maiorum auium generi plus prætereat temporis necesse est: minori autem
1 minus sufficit.Effertur per id tempus luteus humor ad cacumē, à qua prin-
2 cipium oui est,& cor quasi punctum sanguineum in candido liquore con-
sistit: uel,ut Plinius tradidit,in medio uitelli.hoc punctum salit iam &mo-
uetur ut animal. Tendūt ex eo meatus uenales sanguigeri duo tortuosi ad
tunicam ambientem utranque, dum augetur. Membrana etiam fibris di-
C stincta sanguineis,iam album liquorem per id tempus circundat, à meati-
bus illis uenarum oriēs: paulo autem post,& corpus iam pulli discernitur,
exiguum admodum primum & candidum, conspicuum capite,& maxi-
me oculis inflatis:quo modo diu permanet: sero enim decrescunt oculi, &
se ad ratam contrahunt proportionem.pars autem inferior corporis,nullo
membro à superiore distingui inter initia cernitur.Iam meatuum quos ex
corde tendere diximus, alter ad ambientem album liquorē fertur,(ex quo
pulli origo est) alter ad luteum uelut umbilicus. Die iam decimo pullus to
tus perspicuus est,& mēbra omnia patent: caput grādius toto corpore,ocu
li capite reliquo grandiores hęrent:quippe qui fabis maiores per id tempus
emineāt,nigri nondum cum pupilla:quibus si cutem detrahas, nihil solidi
D uideris,sed humorem candidum frigidúmque admodum refulgentem ad
lucem,nec quicquam aliud:ita oculi & caput. Iam uero & uiscera eo tem-
pore patent: & alui intestinorúmq; natura perspicua est. uicesimo die iam
pullus,si quis putamine secto solicitet,mouet intus sese, pipítque aliquan-
tulum: & iam ab eodem die plumescit,quoties ultra uicesimum exclusio
protelatur.Iam per id tempus pullum ipsum multum humoris lutei subit,
atque in eius aluo aliquid subsidit luteum, quo uidelicet adhuc nutritur.
Excrementum etiam album eodem tēpore pullus emittit, & in aluo quid-
dam album consistit.Demum uitellus paulatim absumitur totus mēbrorū
haustu,ita ut si pullo decimo die pòst excluso rescindas aluum,nōnihil ad-
huc uitelli comperias. Initium nanque suæ generationis pullus à candido

ſumit,cibum à luteo capit & incremẽtum,ut modo diximus:ita enim pul- E
lum qui in ouo naſcitur,uti luteo exiſtimandum eſt,ut fœtus in uiuiparis 3
ſua parente utitur quandiu intra parentem continetur.Incubat aquila tricenis diebus: & cæteris quoque magnis alitibus tempus incubandi tantũdem à natura ſtatutum eſt,ut anſeri & tardæ: mediocribus uiceni perficiũt incubationem,ut accipitri,miluo.Et auium quidem ortus ad hunc modũ ex ouo agitur.Sed euidentiora hæc in auctioribus auibus ſunt: nam in minoribus obſcura præ ſua exiguitate habentur. Excludunt celerius incubãtes æſtate quàm hyeme:ideo æſtate gallinæ duodeuigeſimo die fœtum excludunt,hyeme aliquando uigeſimoquinto. Diſcrimen tamen & auiũ eſt, quòd aliæ magis aliis fungi officio incubandi poſſunt.Incubat magna auiũ pars,fœminæ mare ſuccedente : aliqui mares incubandi munus tantiſper F
ſubeunt,dum fœminæ intermiſſo incubitu cibum quærunt. anſerum & cornicum fœminę tantum incubant.Quæ in lacubus paludibúsue uictum ſibi quærunt,omnes iuxta paludes ipſas,& locis herbam habentibus nidos faciunt,ut dictum eſt : quo fit ut occupatæ negotio incubandi poſſint ſumere cibum,nec omnino inedia laborent.Sunt quædam,ut in genere gallinarum,quæ patiant gemina omnia:ex iis quędam duodeuiginti peperit, excluſitque gemina, præterquam ſi qua eſſent,ut fit,irrita:ſed qui fœtus gemini excluduntur, ita prodeunt, ut alter ſit maior, alter minor: & tandem 4
in monſtrum partus degenerat,qui minor nouiſſime prouenit.Deprauantur quãdoque oua, & fiunt quæ urina & canicularia uocantur,uitello cor- 5
rupto,tẽpore potius calido,ut æſtate. Multiparis hoc accidit frequẽtius & G
uncunguibus:quanuis parũ fœcundis,nihilominus tamen idẽ euenit:ſæpe enim uel alterum ex duobus urinum fit,uel tertium ſemper fere. Aues magna ex parte anniculæ nequeunt generare. Quibus partus numeroſior eſt, unũ ſaltẽ ex pullis ſæpe nido expellunt. & omnes fere alites quibus ungues adunci, pullos cum primũ prouolandi facultas fuerit, nido expellunt,percutiẽtéſq; cogunt diſcedere: & cæterę quoq; aues maxima ſui parte idẽ hoc faciunt:cúmque enutrierint, nihil prætterea adhibent curæ,excepta cornice,quę aliquandiu prouidet. Aues ad hunc modũ coeunt,geſtãt & pariunt.

Vrina oua, Cynoſura, Canicularia.

1 Quo pacto perficiatur pullus in ouo,pluribus uerbis atque apertius oſtendit Ariſtot.lib.6 hiſtor. animal. 2 Non cor,ut Ariſtoteles,ſed iecur ptimum in animalium generatione formari ſentit Galenus: id quod in uiuiparis & in homine maxime explicat aperte:ſed in ouiparis minime. 3 Ipſum animal,inquit Plinius,ex albo li H
quore oui corporatur:cibus eius ex luteo. 4 Locus hic Ariſtotelis aliter forraſſe reddi potuerat,ut infra explicabitut in gallinaceo genere. 5 οὔρια ἢ κυνόσουρα,ſunt urina,ut Plinius uult, oua incubatione derelicta.

De uictu auium & de loci mutatione earum. Cap. CXXII.

Carniuoræ, σαρκοφάγα.

IN auium genere,quibus ungues adũci,omnes carniuorę ſunt: fruges autem ipſæ etiam ſi in os indideris,nequeunt deuorare,ut genera aquilarũ omnia,miluí,accipitres:ſunt tamen etiam in genere nõ adunco,quæ carne ueſcantur,ut hirundines : aliquæ uermiculis partim ex toto,partim magna ex parte aluntur,ut fringillarum genera : aliæ ſpinã appetunt, & inter ſpinas

σκωληκοφάγα. ἀκανθοφάγα.

A nas uictitant: uermem autem & quoduis animal aspernantur, ut spinus & carduelis. item qui auriuinctis appellatur: atq; hæc omnia uictitant in spinis, & dormiunt pascuntúrque eodem in loco. Aliæ uermiculis formicisúe in lignis degentibus gaudent, nec alio magis quàm eius generis animalculorum uenatu uiuunt: ut pipo tam maior quàm minor. Aliæ frugibus uiuunt: ut palumbes, columbus, turtur. Nōnullę etiam aues omniuoræ sunt, ut cornix. Omnium fere auium aliæ uictum à terra petunt, aliæ à fluuio & lacu, aliæ à mari: & harum, quæ palmipedes sunt omnes in ipsa aqua pattē maximā temporis uersantur. Multæ etiam fidipedes prope aquas paludésque degunt: earúmque nonnullæ terra contēptis altilibus uescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Palmipedum grauiores circa lacus & amnes

Σκνιποφάγα, ἢ κνιποφάγα. Καρποφάγα, ἢ καρποφαγοῦντα. Παμφάγα. Palmipedes, στεγανόποδα.

B uersantur, ut olor, anas: omnes uero palmipedes apud mare, aut fluuios, aut lacus. Aues aduncæ, tum cætera animalia, tum aues aggrediuntur: sed non sui generis carniuoræ sunt modo piscium, qui plerunque sibi cognatos rapiunt: nulla autem auis, quanuis etiam carniuora, sui generis aliam deuorare solet. Genus auium cum omne potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullis omnino usus bibēdi est, præterquam paucissimis quibusdam, quę & ipsæ raro utuntur, qualis potissimum tinnunculus est: miluus etiam uisus est bibere, quanquam raro: cæteræ aues bibunt quidem, sed parum. Auium aliæ sorptu bibunt: sed quibus collum est longum, intermittunt capútque resupināt. porphyrio unus morsu bibit. Loca uero in quibus degāt agrestes uolucres, aptissime ad uictum & prolis salutem moliuntur. Colūt

Aues aduncæ. γαμψώνυχα.

C aliæ loca fragosa & saxa: aliæ cauernas, ut qui charadrias appellatur: sunt quæ montes colāt & syluas, ut upupa, brenthus: trochilus fruteta incolit & foramina. Viuunt apud mare, & flumina, & lacus palmipedes omnes, ut dictum est: sed multæ etiam fidipedes circa aquas paludésque degunt. Loca mutare quandoque solent aues nonnullæ: imbecilliores nanque hyberno & gelido tempore discedunt in campos, ut tepore potiantur: æstiuo autem repetunt montes, ut æstu careant. Sēper quæ imbecilliores sunt, prius utrauis ratione discedunt: coturnices enim Augusto, grues uero Septembri mense incipiunt. Sunt profecto omnes pinguiores, quæ de locis discedunt frigidis, quàm quæ de calidis: ut coturnices autumno quàm uere sunt pinguiores. fit autem ut simul de locis frigidis & tempore calido discedatur.

Loca fragosa, χηραμούς. Cauernas, χαράδρας. Fruteta, λόχμας.

D Auium complures conduntur, non ut aliqui putant, paucæ: nec omnes ad loca tepidiora abeunt: sed quibus loca eiusmodi sunt uicina solitæ sedis, iis eò secedere libet: ut miluos & hirūdines agere animaduersum est. Quæ autem procul locis eiusmodi morantur, non mutant sedem, sed se ibidē condunt: iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis conuallium nudę atque omnino deplumes: milui etiam de eiusmodi locis euolasse, cum primo apparerent, uisum est. quædam uero auium genera semper apparent, nec loca mutant aut latent: & in iis præcipue quæ in urbibus solent uiuere, ut coruus, cornix. Itaque temporum magna est differētia auibus: perennes, ut columbæ: semestres, ut hirūdines: trimestres, ut turdi & turtures: & quę cum fœtum eduxere abeunt, ut galguli, upupæ.

De uocis discriminibus & coloris in auibus. Cap. CXXIII. E

GEnus auium uocem mittere potest: & pleraq; uocem copiose emittunt: & omnium maxime animalium post hominem conficiendæ locutionis nonnullis auium generibus datum est, ex iis uidelicet quibus lingua mediocriter lata uel tenuis. Quãuis autem latiorem habeant linguam quæ unguibus sunt aduncis, tamen minores uocaliores sunt, magísq; garrulæ ac linguaciores: & circa coitum maxime talem fieri unãquanque auẽ moris est. Et aliis in pugna uox, ut coturnicibus: aliis ante pugnam, ut perdicibus, dum suos aduersarios prouocãt: aliis cum uicere, ut gallinaceis. Canunt item nonnulli mares perinde ut suæ fœminæ: sicut in lusciniarum genere patet: fœmina tamen cessat cantu, cum incubat, pullósq; educat. Sed in nonnullis generibus cantus maribus tantum datus est, ut gallinaceis & F coturnicibus. Vox illa explanata, quam esse quasi locutionem dixeris, differt: quandoque etiam earum quæ eodem genere continẽtur: auicularum enim nonnullæ haud uocem eandem mittunt quam sui parentes, si prærepta paterna caruerint educatione, moribúsque & cãtibus cæterarũ auium insueuerint. Lingua utuntur aues etiam ad sui sensus mutuam interpretationem: sed aliæ aliis amplius, ut in nonnullis uel usus docendi mutuus esse uideatur: iam enim luscinia modulos suos pullos docere, uersúsque quos imitarentur, tradere uisa est. Immutantur aues nonnullæ per tẽpora & colore & uoce, ut merula, quæ ex nigra redditur rufa, & uocem mittit diuersam: turdus colorẽ mutat: palumbes hyeme non gemit. Denique tunc maxime plurimásque emittunt uoces, cum coeunt. Auium autem pẽnę nullæ G per ætates mutantur, ut aliorum animalium pili, præterquam gruum, quas nigrescere in senecta perspectum est. At uero per affectus tẽporarios, quoties frigora urgent acriora, pennę uolucrum interdum è nigris aut nigriusculis in albas transeunt: ut corui, passeris, hirundinis. Temporum quoque uicissitudine bona pars auium ita colore immutatur, ut quęnam sint latere possint, nisi rem penitus noueris.

Ex incessu auium & uolatu differentiæ, atque ex ualetudine moribúsque. Cap. CXXIIII.

OMnibus animalibus reliquis certus & unius modi in suo cuique genere incessus est: aues solæ uario meatu ferũtur, & in terra & in aëre. Ambulant aliquæ, ut cornices: saliunt aliquæ, ut passeres, merulæ: currunt, H ut perdices, rusticulæ: ante se pedes iaciunt, ut ciconiæ & grues. Expandunt alas, pandentésque raro interuallo quatiunt, aliæ crebrius, sed & primas duntaxat pennas: aliæ & tota latera pandunt. Quædam uero maiore ex parte compressis uolant percussóque semel, aliquæ & gemino ictu aëre feruntur, uelut inclusum eum prementes. Iaculantur sese in sublime, in rectum, in pronum. Impingi putes aliquas: aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæque sunt eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt, atque è uestigio cælum petunt, & hoc etiam ex aqua. Vultur & fere grauiores, nisi ex procursu aut altiore tumulo immissæ non euolant. Sine

Aliàs pendẽtésque.

uoce

A uoce non uolant multæ, aut è contrario semper in uolatu silent, subrectæ, pronæ, obliquæ, in latera, in ora: quædam & resupinæ feruntur, ut si pariter cernantur, plura non in eadem natura meare uideantur. Iterum auiū aliæ uolaces, quæ scilicet alis grandibus atque ualidis sunt, ut quæ ungues habent aduncos & quæ carne uescuntur: sed non modo quæ aduncis sunt unguibus, uerum alia quoque uolucrum genera uolatu superant, uidelicet ea quæ pernicitate uolandi sese tuentur, uel loca mutare solent. Sunt quæ non uolaces sed graues sint, quibus uita terrena est, & aut fruge uiuunt aut natant, & apud aquas immorantur. Quæ longis cruribus innituntur non admodum uolaces fere sunt, & in uolatu porrectis cruribus in auersum uolant: sicuti & aliæ omnes quæ caudam pusillam gerunt, ut palmipedes. At *Aues uolaces.* *Aues graues.*

B aliæ, quibus scilicet (ex iis quæ pedes habent fissos) crura breuia sunt, hæ ad uentrem contractis cruribus uolant. Quæ longo sunt collo, si id crassius habent, uolant collo porrecto, ut olor, anser: si tenue, collo curuato feruntur, ut ardeola. Calcarigeræ præ sua grauitate sunt ad uolandū ineptiores. Corpora uncunguium exigua sunt exceptis alis: contrà quæ uolaces non sunt, iis corpora euadunt in molem grandiorem: atque ita efficitur, ut sint grandiores. Magnitudinem tamen auium minimam esse prope dixerim, si ad alia respicias animalia, necesse est. Quod uero ad ualetudinem attinet, auibus prosunt squalores, tum ad cęteram sanitatem, tum etiam ad partum, & præcipue palumbis: incommodi autem his anni pluuij sunt: quippe cum auium natura sit, ut ne bibere quidem largius possint sine detrimēto. Cum

C aues ægrotant, plumæ indicium prę se ferunt: turbantur enim, nec positurā eandem seruant quam habent cum recte ualent. Aduersus improbitatem alitum depascentium semina allium, inquit Plinius, quod in aruis sponte nascitur, (alum hoc uocant) coctum ne renasci possit, abiicitur: statímque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur. Mores auium ita habent, ut aliæ sese in puluere uolutent, aliæ sese lauent, aliæ nec puluere neque balneo utantur. Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ sunt, sed in terra uersantur, ut gallina, perdix, phasiana, lotrices nōnullæ rectungues, & quæ circa fluuios aut paludes, aut mare uersantur. Aliæ utrunque tum lauare tū puluerare solent, ut columbus, ut passer.

D Eorum quæ in auibus alimenti medicamentíue rationem obtinent, discrimina. Cap. CXXV.

Avium genus omne carnem habet, quæ si cum quadrupedibus conferas, & minus præstat alimenti, & facilius concoquitur: maxime uero perdicis, attagenis, columbæ & gallinæ. Turdorum autem caro merulárumque & auium minutarum (in quibus sunt qui πυργῖται uocantur) durior est: quibus etiam durior, turturis, palumbi & anatis caro est. Phasianorum autem, quod ad alimenti rationem attinet, gallinaceæ carni similis est: sed suauitate præstat. pauus durior, fibrosior, concoctúque difficilior est. Perdix tamen & turtur, atque alię id genus (si qua illis insit durities) cū uel uno die mortuæ asseruentur suspensæ, duritiem illam reiiciunt, fiúntq; *πυργῖται.*

friabiles omnino: & sanguinem procreant crassitie tenuitatéq; mediocré. E
Probum gignit succum auium fere omnium caro: earum tamen non parua existit differentia, quòd in montibus locísque siccis degant: aut in fluminibus, stagnis, paludibus, lacustribúsue locis uictitent: pro locorum nanque ratione scciores fiunt carnes, excrementísque magis uacuæ, & ad concoctionem faciliores: aut contra, humidæ excrementosæq;, & concoctu difficiliores. Itaque probum succum faciunt, ut gallinaceum genus, ita & phasiani, perdices, attagenes, columbæ, merulæ, turdi, turtures, atque auicularũ genera. Excrementosa autem & deterrima earum caro quę lacustribus palustribúsque locis ac fluminibus immundis & turbidis degunt. Alarum substantia in iis auibus quæ paruæ sunt & durę fibrosa duráque est: at pinguium iuniorúmque auium facile concoquuntur, & optimæ sunt: sicuti F annosarum graciliorúmque pessimæ. Viscera auium eandem habent ad carnes proportionem, quã quadrupedibus diximus. Intestina omnium fere ad cibum sunt inepta: at uentriculi & manduntur & corpus nostrum alunt: sunt autem crassi duríque & concoctu difficiles: qui tamen abunde nutriunt, si probe fuerint concocti: nonnulli uero ex iis sapore sunt suaui, ut anserum & altilium gallinarum. Cerebrum ex auibus longe præstantius est quàm ex quadrupedibus, ut quod siccius est, præsertim si montanæ aues fuerint, quæ palustribus longe melius habent cerebrum.

Oua.

Oua cibos quot modis iuuent notũ est. Nullus est alius cibus, inquit Plinius, qui in ægritudine alat neque oneret: simúlq; uini usum & cibi habeat. Oua optima sunt gallinarum & phasianarum: anserum uero & struthocamelorum de- G teriora. Oua quo recentiora eo præstantiora, sicuti quę uetustissima eadem & pessima sunt: quæ uero ætate media sunt, proportione recessus ab extremis bonitate aut succi prauitate inter se differunt. & quę oblonga sunt oua 2
gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Ad concoctionem, digestioné, nutritionem, boníque succi generationem præstant, quæ τρομητὰ, id est tre- 3
mula uocantur, quæ scilicet cocta quidẽ sunt, sed modice: quæ uero ῥοφητὰ, id est sorbilia dicuntur, in aqua duntaxat excalfacta, liquida adhuc & minime coacta densatáque, minus quidem nutriunt, sed aluum magis mouent, ac gutturis asperitates, gulæque, nec minus uentriculi intestinorum atque uesicæ leniunt: stomachum tamen languidum subuertere solent. Quæ au- 4
tem diutius cocta duriora euadunt, crassiorem ea procreant succum: difficiliúsque concoquuntur, & tardius permeant: longe his duriora sunt ac tar H dius permeant, quæ in feruenti cinere uehemẽter assantur. Omniũ deterrima sunt, quæ in sartagine spissantur: unde & ταγηνιστά, id est frixa appellãtur, malum nanq; procreant succũ, crassum atq; excremẽtosum nidorosúmq;, & qui reliquũ quoque cibũ in uentriculo corrũpat. Quæ πνικτὰ uocantur, hoc modo parari solent: oua ubi oleo, garo ac uino modico fuerint imbuta, in duplici uase supra ignem modice crassescunt. Hæc & elixis & assis meliora sunt, si ad mediocrem crassitiem peruenerint: nam & probum generant succum, & facile concoquuntur. Hic cõsistẽtiæ modus in iis etiã ouis seruandus est, quæ superne caldariis infunduntur: ne scilicet nimium crassescant,

τρομητά, Tremula. Oua sorbilia, ῥοφητά.

Tardius permeãt, βραδύπορα. Oua frixa, ταγηνιστά. ᾠὰ πνικτά.

A crassescant, sed dum adhuc liquida sunt, uas ab igne sum mouendū. Ouum si edatur in aceto coctū alui fluxiones desiccat: quòd si austeri quippiam ouis addideris (quale rhus est, aut galla, aut balaustium, aut id genus aliud) & super prunas frixeris, efficacius fit medicamentū: & ad dysentericos hoc modo cœliacósq; affectus efficacissime datur. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen: talibus cum farina in pane subactis, cœliaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri utilius putant: quo genere non aluos tantum, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per se lutea ex his decocta rursum in aceto, donec indurescant, iterúmque cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remediū singulare ouo effuso in fictili no-
B uo, eiusdémque oui mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebróque permixtis: quo fuerint excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinā adiiciunt rubentem, uinúmq;, & alio modo tēperant, olei tantum mensura pari, pineíque corticis duabus sexagesimis denariorum, unà eius quod rhus dicimus, mellis obolis quinq; simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur: ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo paríque mensura mellis Græci calefactū hauritur. Ouo quoque toto crudo utimur admixto rosaceo ad palpebrarum, aurium māmarúmque phlegmonas, & quæ in partibus neruosis contingunt, ut cubito & digitorum tendinibus, siue in manibus siue pedibus existant. Et ambustio-
C nibus, si statim imponatur, prodest, siue cādidum oui solum molli lana exceptum, siue etiam cum uitello quis imponat: mediocriter nanque refrigerat ouum, & citra erosionem desiccat. Cādidum oui ægre concoquitur: tēperatura modice frigidum est, & mordacitatis expers atque emplasticum: ophthalmiis, sedísque ac pudendorum ulceribus medicamentum est idoneum: ambustionibus innasci pustulas non finit, si quamprimū eo perunguntur: faciem à solis ustione tuetur: frōti impositum, cum thure fluxiones arcet: inflammationes oculorum lana exceptū, addito rosaceo, melle & uino mitigat. Crudum contra hæmorrhoidis serpentis morsum: tepidū uero ad uesicæ rosiones renúmq; ulcerationes datur: ad asperæ quoque arteriæ scabritiem, sanguinis reiectionem, distillationes, thoracísq; fluxiones. Mi-
D scetur quoque medicamentis sanguinis profluuium ex cerebri membranis quas meningas uocant, supprimentibus: & ad ulcera malefica, cum iis quæ absque erosione exsiccant: qualia sunt pompholix et metallica quædā elota. Vitellus quoque natura simili est: miscetúrque ceratis immordacibus, & cataplasmatis quæ phlegmonas mitigēt, ouis uidelicet aut elixis aut assis: sed paulo exsiccantior fit assatus: quantúmque siccitatis hoc modo habeat, tantum mitigatoriæ facultatis amittit. Luteum oui, inquit Dioscorides, oculorum doloribus utile est. assum sedis inflāmationibus prodest cum croco & rosaceo: & condylomatis cum meliloto: cum rhoe culinaria aut galla in sartagine frigitur: & in cibo aluum sistit: ad idem quoque per se offertur. Prodest tussientibus, inquit Plinius, per se luteum deuoratū li-

quidum, ita ut dentibus nõ attingatur: thoracis distillationibus & faucium E
scabritię. Stomachum dissolutum cõfirmãt pulli ouorum, gallæ dimidio:
ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dãt & dysentericis pullos in
ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta siue crudo siue cocto, labiorum fissuris medetur: putaminis cinis in uino potus, sanguinis eruptionibus. comburi sine membrana oportet: sic fit & dẽtifricium. Firmitas putaminum tanta esse traditur, ut nec ui nec pondere ullo frangãtur, nec nisi paululum inflexa rotunditate. Et ne quid desit ouorũ gratię, cãdidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta est, ut lignum perfusum ouo non ardeat: ac ne uestis quidẽ contacta aduratur. De gallinarum autẽ ouis fere tantum locuti sumus, cum & reliquarum alitum restant magnæ F
utilitates, sicut suis dicemus locis. Adeps auium nonnullarũ, ut anserinus
& gallinaceus, recẽs & sine sale cõditus, uuluæ uitiis prodest: sale inueteratus, & qui temporis diuturnitate acrimoniã contraxit, uuluæ inimicus est. 6
Fel auium siccius atque acrius est, quàm sit quadrupedum.

1 Hoc in loco πυργίτας, ni fallor, passeres uocant Galenus & Oribasius: nec secus Aëtius in Galerita. 2 Horatius, Longa quibus facies ouis erit, illa memẽto Vt succi melioris, &c. 3 Hæc Dioscorides ὠὰ ἁπαλὰ, id est oua mollia uocat. 4 ἀυγοκυλικὰ hæc uocat Sethus, nisi mendosus sit codex. 5 Caldariis infunduntur, Hæc ἰσέφθα uocat Sethus. 6 Auiũ adeps quo pacto curari reponiq; debeat, docẽt Diosc. & Plin.

ἁπαλὰ ὠά. Mollia. Ἀυγοκυλικά. εἰσέφθα.

De auium generibus quæ fissos pedes habent: & primo, de gallinaceo genere. Cap. CXXVI. G

Fidipedes. Digitatæ. Σχισόποδα. Gallinarum genera. Gallina, ἀλεκτορίς. Gallus gallinaceus. Gallinaceus. Capus.

VOlucrum prima distinctio pedibus maxime constat: aut enim digitos 1
habent fissos, dicũturq; fidipedes, aut in palmipedum genere sunt, ut
modo diximus. Inter fidipedes uero, gallinarũ plerunque agricolæ cura solennis est. earum genera sunt, uel cohortalium, uel rusticarum, uel Africa- 2
narum: cohortalis est auis quæ uulgo per omnes fere uillas conspicitur: &
ex tribus hisce generibus, hæ propriæ appellantur gallinæ: mares autẽ gal- 3
li, semimares capi, qui hoc nomine uocantur cum sint castrati libidinis abolendæ causa. Cum cæterę aues cristam gerant pennarũ eminẽtia quadam extructam, gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est cristam: sic enim institutam, ut nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. Ingluuiẽ habet gallinaceum genus præpositam uentriculo, & appendices quasdã pau H
cas infra, quà desinit intestinum. Coeũt & pariunt gallinæ omni fere tempore: toto enim anno præterquam duobus mensibus brumalibus pariunt. Inhorrescunt à coitu, & se excutiunt: sæpe etiam festuca aliqua sese lustrãt, quod edito ouo interdum faciunt. Magna est generosarum nonnullis fœcunditas: quando oua uel sexaginta edunt ante incubitum: quanquam generosæ minus fœcundæ quàm ignobiles uulgarésue sunt. Nonnullæ enim è cortalibus bis die pariunt. Iam aliquæ in tantum copiæ peruenerunt, ut effœtæ breui morerentur. Hadrianis laus maxima. Hæ paruo quidem sunt corpore, sed quotidie pariunt: ferociunt tamen, & pullos sæpe interimunt: color his uarius. Ouum gallinæ cõsistit à coitu, & perficitur decem diebus

Gallinæ hadrianæ.

magna

A magna ex parte. Gallinarum iuuencæ pariunt primæ, statim uere ineunte: & plura quàm ueteres, sed minora. Sunt in genere gallinarum quę pariunt gemina omnia (gemina uoco, quæ binis cõstant uitellis:) quędã enim duodeuiginti peperit, exclusitq́; gemina: præterquam si qua essent (ut fit) irrita:
4 Cæteris itaque geminis fœtus prodijt: sed ita gemini excluduntur, ut alter sit maior, alter minor: & tandem in monstrum degeneret, qui minor nouissime prodiit: aliqui negant omnino geminos excludi. Pariunt autẽ gallinæ oua nonnulla infœcunda, uel eorũ quę conceperint coitu: nullus enim prouenit ex eis fœtus, quanuis incubitu foueantur. Oua plena sint atq; utilia nec ne, animaduerti aiunt posse, si demiseris in aquam: quòd inane, natat: plenum, desidit. Qui (ut hoc intelligant) concutiunt, errare: quòd in eis
B uitales uenas confundunt: quo fit ut non gignant, cõfusis scilicet uitalibus uenis. In iis idẽ aiunt, cum ad lumen sustuleris: quod perlucet, id esse inane. Oua quæ incubantur, si habeant in se semen pulli, curator quatriduo postquam incubari cœperint, intelligere potest: si enim contra lumen cacumine ouorum apprehenso, purus & unius modi perluceat color, sterilia existimantur esse, próque eis alia substituẽda. Gallinas quæ incubare uolũt (glocientes uocant rustici) negant plus uigintiquinque oportere oua incubare. *Glocientes.*
5 Numerus autem ouorum quæ subiiciuntur (ut præcipit Columella) impar obseruatur, nec semper idem: nam primo tempore, id est mense Ianuario (fere enim cum primũ partum consummauerint, gallinæ incubare cupiũt ab idibus Ianuariis) quindecim, nec unquã plura subiici debẽt: Martio de-
C cem & nouem, nec his pauciora, unũ & uiginti Aprili. Tota deinde æstate usque in cal. Octobris, totidem: postea superuacua est huius rei cura, quòd frigoribus exclusi pulli plerunque intereant. Plerique tamen etiam ab ęstiuo solstitio non putant bonam pullationem, quòd ab eo tempore etiamsi facilem educationem habent, iustum tamen nõ capiunt incrementũ: tantóque minus, quanto serius prouenere: uerum suburbanis locis, ubi à matre pulli non exiguis pretiis ueneunt, nec plerũque intereunt, probanda est æstiua educatio. Diebus quibus animantur oua, & in speciem uolucrũ cõformãtur, ter septenis opus est gallinaceo generi. Verũ celerius excluduntur calidis diebus: ideo ęstate undeuicesimo die aut duodeuicesimo educũt fœtum: hyeme uero aliquando uicesimo quinto. In gallinaceo genere ma-
D ribus tantũ datur cãtus. Hi, ut inquit Plinius, nostri uigiles sunt nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rumpendóque somno natura genuit. norunt sydera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum, quartáque castrensi uigilia, ad curas laborémque reuocãt: neque solis ortum incautis patiuntur obrepere: diémq; uenientem nuntiant cantu: ipsum uero cantum plausu laterum. Imperitãt suo generi, & regnum in quacunq; sunt domo, exercent: dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos, nec finis sępe commorientibus. Quòd si palma cõtingit, statim in uictoria canunt, séque ipsi principes testantur: uictus occultatur silens, ægréque seruitium patitur: nec in pugna aut ante pugnam canũt, sed cum uicere. Gallinæ quoque cum mares uicere, cucuriunt: & pręterea exẽplo marium ten- *Id est hora tertia post mediã noctem: ex Vegetio lib. 3.* *Cucuriunt; κακκίζουσι.*

tant ſuperuentu coire:criſta etiam caudáque erigitur: ita ne facile præterea ſit an fœminæ ſint cognoſcere:nonnunquam etiam calcaria parua iis enaſcuntur.Iam uero & mares uiſi nonnulli ſunt,qui cum forte fœmina interiiſſet,ipſi matricis officio fungerentur in pullos ductando,fouendo,educando,ita ne de cætero uel cucurire uel coire appeterent.Quin & iam inde à primo ortu naturæ ita nonnulli mares effœminati proueniunt, ut neque cucuriant,neque per coitum agere uelint, ac uenerem eorum qui tentant ſuperuenire patiantur.Deſinunt etiam canere caſtrati:gallos enim caſtrãt, ut ſint capi libidinis abolẽdæ cauſa:quod duobus fit modis, lumbis aduſtis candente ferro,aut imis cruribus,calcaribúſue,mox ulcere, dum conſaneſcant,oblito figlina creta: facilius ita pingueſcunt.In hoc uillatico genere, qui procera corpora & animos ad prælia pertinaces requirũt, iis præcipue Tanagricum genus & Rhodium probant:nec minus Chalcidicum & Medicum (quod ab imperito uulgo litera mutata melicum appellatur)qui ſine dubio ſunt pulchri, & ad præliandum inter ſe maxime idonei, ſed ad partus ſunt ſteriliores: nam Rhodij generis aut Medici propter grauitatem neque patres nimis ſalaces, nec fœcundæ matres. & Rhodiæ aues ne ſuos quidem fœtus commode nutriunt, tantum abeſt ut alienos, ceu pauoninos excludant. Tanagrici plerunque Rhodiis & Medicis amplitudine pares, non multum moribus à uernaculis diſtant, ſicut & Chalcidici. At quibus cordi eſt induſtrij patrisfamilias uectigal inſtituere,mercari certe niſi fœcundiſſimas aues non expedit.Eæ ſint rubicũdæ uel fuſcæ plumæ, nigríſque pennis,ac ſi fieri poterit, omnes huius & ab hoc proximi coloris eligantur:ſin aliter,euitentur albæ, quæ fere cum ſint molles ac minus uiuaces,tum ne fœcundæ quidem reperiuntur: atque etiam conſpicuæ ſunt, propter quod inſigne candoris ab accipitribus & aquilis ſæpius abripiuntur.Sint ergo matrices probi coloris,robuſti corporis,quadratę,pectoroſę, magnis capitibus,rectis rutilíſque criſtulis, interdum geminis,albis cruribus,ore rubicundo,& ſub hac ſpeciẽ quàm ampliſſimæ,nec paribus ungulis:generoſiſſimæque creduntur quæ quinos habent digitos, ſed ita ne cruribus emineant tranſuerſa calcaria: nam quæ hoc uirile gerit inſigne,contumax ad concubitum dedignatur admittere marem,raróque fœcunda,etiam cum incubat calcis aculeis oua perfringit. Gallinaceos mares niſi ſalaciſſimos habere non expedit:atque in his quoque ſicut in fœminis, idem color,idem numerus unguiũ,ſtatus altior quęritur: ſublimes ſanguineæq́, nec obliquæ criſtæ,rauidi uel nigricantes oculi,breuia & adũca roſtra,maximæ candidiſſimæque aures,paleæ ex rutilo albicantes, quæ uelut incanæ barbæ dependent:iubæ deinde uariæ, uel ex auro flauæ per colla ceruicéſq; in humeros diffuſæ: tum lata & múſculoſa pectora, lacertos æque ſimiles brachiis, alæ tum proceriſſimæ, caudæ duplici ordine, ſingulis utrinque prominentibus pinnis inflexæ:quin etiam uaſta fœmina & frequẽter horrentibus plumis hirta,robuſta crura nec longa,ſed infeſtis uelut ſudibus nocenter armata. Mores autem quanuis non ad pugnam neque ad uictoriæ laudem præparentur,maxime tamen generoſi probantur, ut ſint elati, alacres,

Capi. *Tanagrici galli.* *Rhodij gallinacei.* *Chalcidici galli.* *Medici galli.* *Melici galli.* *Gallinæ fœcundæ.* *Plinius, Super quatuor digitos tranſuerſo uno.* *Gallinaceus.* *Vnguibus lõgis, inquit Varro.* *Varro. Candis magnis & frequentibus pinnis.*

E 6 F 7 G H

Acres, uigilaces, & ad sæpius canendum prompti, nec qui facile terreantur: nam interdum resistere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas serpẽtem, uel aliud noxium animal interficere. Talibus autem maribus quinæ singulis fœminę comparantur: cum Rhodij generis aut Medici ternæ singulis maritentur. Tanagrici plerunq; Rhodiis & Medicis amplitudine pares non multum moribus à uernaculis distant, ut dictum est, sicut & Chalcidici: omnium tamen horum generum nothi sunt optimi pulli: nam & paternam speciem gerunt, & salacitatem fœcunditatémque uernaculam retinent. Pumiles aues, nisi quem humilitas earum delectat, nec propter fœcunditatem, nec propter alium redditum nimium probo, inquit Columella, tam hercule quàm nec pugnacem nec

B rixosæ libidinis marem: nam plerunque cæteros infestat, & non patitur iniri fœminas, cum ipse pluribus sufficere non queat. Quod ad gallinacei generis morbos attinet, pituita iis nasci solet, quæ alba pellicula linguam uestit extremam. Id porro uitium maxime nascitur, cum frigore & penuria cibi laborant aues: item cum per æstatem consistens in cohortibus aqua potatur: item cum ficus & uua immatura, nec ad satieta- Pituita.

8 tem permissa est. Sub oculis etiam illis grana ipsa procedunt, quæ nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur, extinguunt. Pediculis quoque infestantur & cruditate, & à suo lęduntur stercore, quod cum pedibus uncis adhęsit, podagram creat. Caro gallinacea facile concoquitur, & probũ gignit succum, neque crassum, neque tenuem, sed mediocrem: idq; tam ex mare

C quàm ex fœmina. Gallinaceæ carnis usum iis quibus ratione uictus tenui opus est, exercitatis quidem non prohibeo, inquit Galenus, præsertim carũ quæ in montibus fuerint educatę: at qui se non exercent, iis gallinacea carne minus utendum est: alis tamẽ gallinarum uel in tenui uictus ratione uesci licebit: quanquam neque uiscera neque gallinaceorum testes huic diætæ sunt idonea. Dissectæ gallinæ & adhuc calentes appositæ serpentũ morsibus auxiliantur, quas tamẽ subinde mutare oportet: ius quoque ex iis potum pręclare medetur, & in multis aliis usibus mirabile. datur in stomachi ardoribus. Aluum soluit, inquit Plinius, ualidius è uetere gallinaceo.

9 Gallinarum iuniorum ius simplex (uti docet Galenus) ad temperanda hu

10 morum uitia datur, sicuti ueterum gallinaceorum alui subducendę gratia.

D Coquere autem eos oportet cum sale diutissime: aliqui incoquunt brassicam marinam, mercurialem, cnicum aut polypodium: crudos humores, crassos, lentos, melancholicos educit. Prodest longis febribus, asthmati, articulariis morbis, & stomachi inflationibus, (addit Plinius) torpẽtibus mẽbris tremulísq;, & capitis doloribus, epiphoris, fastidiis, incipiẽti tenasmo, iocineri, renibus, uesicę. ueneficiis ex mustela syluestri factis cõtrarium est ius gallinacei ueteris large haustum: peculiariter contra aconitum. Gallinarum gallinaceorúmue cerebrum in uino bibendum datur ad serpentũ morsus. (Parthi gallinę malunt cerebrum plagis imponere:) sanguinẽ quoque à cerebri membrana profluentem sistit. Contra phalangiorum omniũ morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum

in poſca. Gallinarum, ſaltem altilium, uentriculi alimenti bonitate ſuauitatéque reliquarum auium omnium uentriculos ſuperant, pręterquam anſerum. Quę in gallinacei maris uentriculi parte interiore cornus duritiem habet membrana, eadem inter elixandum ſeparatur. Hæc, inquit Dioſcorides, membrana ſiccatur, tritáque in uino ſtomachicis bibenda datur. Ventrem gallinæ areſactum, inquit Galenus, ſi bibatur, ſtomachicos iuuare nonnulli prodidere: id quod nos uanum eſſe comperimus. Gallinaceorum uentris membrana, ut Plinius docet, inueterata & inſperſa potioni, diſtillationes pectoris, & humidam tuſſim uel recens toſta lenit, & membranam è uentriculo gallinacei aridam, uel, ſi recens ſit, toſtam conteri & potioni inſpergi iubent ad calculos pellendos. Gallinaceorum teſtes & ſapore ſunt ſuaui, & optimum gignunt alimentum, eorum ſaltem, qui ſaginati fuerint: multóque maxime ſi ex lacte ſeroſo alimenta illis prębeātur: quippe qui & plurimum nutriunt, probúmque generant ſuccum, & concoctu faciles ſunt. Gallinaceorum teſtes ſubinde, ſi à cōceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Gallinacei dextrum teſtem arietina pelle adalligatum, uentrem concitare: contrà inhiberi uentrem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatíſq; pelle arietina tradunt. Adeps gallinaceus inter ſuillum & anſerinum mediam obtinet naturam. recens & ſine ſale conditus uteri uitiis prodeſt: ſale inueteratus, & qui temporis ſpatio acrimoniam contraxit uuluæ inimicus eſt: conuenit & ad labiorum rimas, & contra aurium dolores. laudant & gallinarum adipem contra puſtulas in papillis: has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirifice & ruptas oculorū tuniculas admixtis ſchiſto & æmatite lapidibus. Fel ad medicinæ uſum pręcipuum eſt gallinarum & perdicum. Gallinacei fel alligatur ad argema & ad albugines ex aqua dilutum: item ad ſuffuſiones oculorum, maxime candidi gallinacei. Laudant & gallinæ fel contra puſtulas in papillis. Gallinaceum fimum ex aceto ſtrumas diſcutit: carbunculos perrūpit cum melle, lini ſemine & oleo ſubactum: igni quoque ambuſtis medetur. Gallinaceum fimum duntaxat candidum in hyſſopo decoctū aut mulſo, uenena fungorum boletorúmque adſtringit: item inflammationes ac ſtrangulatus, quod miremur, cum ſi aliud animal guſtauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. Alopecias celerrime explet gallinarum fimum recens illitum. Fimum quoque gallinaceorum duntaxat rubrum luſcioſis illinendum monſtrant. & fimum gallinarum dūtaxat candidum in oleo uetere corneíſque pyxidibus adſeruant ad pupillarum albugines. Non præteribo miraculum, inquit Plinius, quanquam ad medicinam non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt illud in ſe, ita hoc uenenum auri eſt: at gallinaceis ipſis circulo è ſarmentis addito collo, nō canunt. De uillaticis gallinis, quoniam uel nimium dictū, breuitate reliqua compenſabo.

[Margin letters: E, F, G, H]

OEſypo puto legēdum apud Plinium.

ἀλεκτρυών. ἀλέκτωρ, ὁ ὄρνις. ἀλεκτρυαίνα,

1 Fidipedes, σχιζόποδα: digitatas uocat Plinius. 2 Cohortales uillaticæ etiā dicuntur à M. Varrone. 3 Gallos gallinaceos ἀλεκτρυόνας & ἀλέκτορας Græci uocant: gallinas uero ἀλεκτορίδας καὶ τὰς ὄρνιθας: & ἀλεκτρυαίνας Ariſtophanes ludēs in comœdia

A dia dixit & ἀλεκτρυόνας utrunque continere: iuuenias, & pro maribus ἀλεκτορίδας acce- *ἀλεκτορίς.*
pras. Hæc fere Hermolaus. 4 Cæteris itaque. Ita locũ hunc reddidit nobis Theodotus, uulgatam Plinij literã, ut uidetur, secutus, quæ ita habet. Et geminos sæpe excludunt, ut Cornelius Celsus author est, alterum maiorẽ: alioqui negant omnino geminos excludi. Vetus quoque Aristotelis interpres ex Arabico ita uertit ad eundẽ sensum. Et in quolibet inueniuntur gemelli: & unus gemellorum paruus est, & alter magnus: & multoties est paruus monstrosus. Hæc ille: Græca uero Aristotelis exemplaria (nisi mendam subesse indicemus) ita habent: τὰ μὲν οὖν ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δ' ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δ' πλεῖον τερατῶδες: hoc est (ut ego arbitror.) E cæteris itaque gemina fœcunda sunt, nisi quibus hoc cõtingit, ut alter maior fuerit, alter minor: in iis enim tandẽ in monstrum degenerat qui minor nouissime prouenit. Vtra autem sententia fuerit uerior, indicabit experientia. Videtur certe Plinius uel ex professo cum Aristotele hac in re minime conuenire: quando Celsum authorem non

B Aristotelem citet. Obiter & illud admonuerim, in quibusdam exemplaribus Plinianis haberi (uti recte annotauit Claymundus) non alioqui, sed aliqui negant omnino geminos excludi. 5 Oua quo pacto gallinis subiicienda sunt & pulli educandi, docent Columella & Varro. 6 Varro adurentes calcaria ad infima crura usque dum rumpantur. Nec id patiuntur, inquit Columella, amissis genitalibus, sed ferro candẽte calcaribus ustis. 7 Gallinæ Medicæ, inquit Varro, primo dicebãtur, quia ex Me- *Medicæ gal-*
dia propter magnitudinem erant allatæ, quæque ex his generatæ postea propter simi- *linæ.*
litudinem. 8 Harum affectionum curationes ab iis perquirendæ, qui de uillaticis pastionibus scripsere, ut à Columella & Palladio. 9 Quod Galenus dixit, ὑπεκκριτικῆς ἐστι δυνάμεως, Dioscorides, δίδοται ὑπεκκρίσεως χάριν φαυλοτέρων. alij aliter reddiderunt: iudicent lectores. 10 Gallinaceus quomodo coquendus est, ut iusculum efficiat ciendæ aluo idoneum, docent Dioscorides & Plinius.

C De gallinis rusticis, Africanis, meliagridéque & pauone. Cap. CXXVII.

RVstica gallina uocatur, quæ non dissimilis uillaticæ per aucupem deci- *Gallina rusti-*
1 pitur: eáque plurima est in insula quam nautę in Ligustico mari sitam *ca.*
producto nomine alitis, gallinariam uocitauerunt. Gallinæ rusticæ, inquit Varro, sunt in urbe raræ, nec fere mansuetæ sine cauea uidentur Romæ, similes facie non his uillaticis gallinis nostris, sed Africanis aspectu, ac facie incontaminata. In ornatibus publicis solent poni cum psitacis ac merulis albis: itém aliis id genus rebus inusitatis. Neque fere in uillis oua ac pullos
2 faciunt, (in seruitute enim non fœtant) sed in syluis. Africana est quam *Gallina Afri-*
plerique Numidicam dicunt, meleagridi similis, ut sentit Columella, nisi *cana Numidi-*
D quòd rutilam galeam & cristam capite gerit: quæ utraque sunt in malea- *ca.*
gride cœrulea. Et gallinarum Numidicarum eadem est fere quę pauonum educatio. M. autem Varro, Gallinæ, inquit, Africanæ sunt grandes, uariæ, gibberæ, quas meleagridas appellant Græci. Meleagrides in Bœotia pu- *Meleagrides.*
gnant, inquit Plinius, Africę, hoc est gallinarum genus gibberũ uariis sparsum plumis. Hæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ, propter ingratum uirus: uerum Meleagri tumulus nobiles eas fecit. Et uęneunt propter pennariam magno. Porro meleagrides ita describit Clytus *Meleagrides.*
Aristotelis discipulus: magnitudine ut sint gallinæ generosæ, capite ad portionem corporis paruo ac glabro, in quo crista carnea rotunda & prædura, quæ paxilli in morem promineat, rostro ligneo. Ad malas ab ore ortam ca

runculam habent longam dependentem, rubicundiorem quàm in genere E
gallinaceo.Quod autem in gallinis roſtro adhæret (πώγωνα uocāt Græci, La
tini palcam mentúmue) meleagrides non habent. roſtrum acutius & ma-
ius quàm gallinæ, ceruix craſſior breuiórque & nigra, corpus frequenti- 3
bus uarium maculis in nigro candidis,maioribus lenticula: & alæ ipſæ ua-
riegatæ,ſerrata ſpecie digeſtis in quendam uerſum maculis. crura ſine cal-
caribus,cætero ſimilia gallinaceis. locis gaudent paludoſis lacuſtribúſque.
Fœminæ maribus adeo ſimiles ſunt, ut uix dignoſcere genera poſſis. Hæc
Clytus. Hiſtrus tradit meleagridas à nullis auibus quę aduncis ſunt ungui-
bus uiolari. Oua generant meleagrides punctis diſtincta. pullos ſuos uelut

Pauo.
Pauus.
Ταώς.
Ταὼς.
Ταών.

peroſæ negligunt. At contrà pauones fœminæ ſua ſponte ſtudioſius pul-
los enutriunt.Hæ ſine cuſtode tuto uagantur: maiorémque pabuli partem F
ſibi & pullis acquirunt.Hoc genus auium cum trimatum expleuit,optime
progenerat. ſiquidem tenerior ætas,aut ſterilis aut parum fœcūda eſt. hoc
tempore & colores pennarum uarios recipit.coitus uere & partus breui à
coitu agitur: itaque poſt admiſſuræ tempus confeſtim matrices cuſtodien-
dæ ſunt,ne alibi quàm in ſtabulo fœtus edant: maximéq; temporibus qui-
bus parturiunt pluribus ſtramentis exaggerandum præcipiunt auiarium,
quo tutius integri fœtus excipiantur. Nam fere pauones cum ad nocturnā
requiem uenerunt,perticis inſiſtentes enituntur oua: quæ quo propius ac
mollius ceciderint,illibatam ſeruant integritatē.Excludit pauo diebus tri-
cenis aut paulo tardius.ſemel tantummodo anno parit oua duodecim, aut
paulo pauciora:nec continuatis diebus,ſed binis ternísue interpoſitis. pri- G
miparæ octona maxime edunt.Hæc Ariſtoteles.Pauo,inquit Plinius,parit
primo anno unum aut alterum ouum, ſequenti quaterna quináue, cæteris
duodena non amplius:uerum,ut alij tradunt, fœminæ quæ non incubant,
ter anno fere partus edunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcunditatis
aut excludendis aut etiam educandis pullis conſumunt. Primus eſt partus
quinque fere ouorum, ſecundus quatuor, tertius aut trium aut duorum eſ
ſe conſueuit.Irrita & ſubuentanea illa pauones etiā pariunt. Mas dum fœ-
mina incubat aduolans oua frangit,deſiderio incubātium:quapropter no-
ctu & in latebris pariunt:& earum curatores gallinis ſubiiciunt incubanda
oua pauonina.Pullos præterea ſuos mares perſequuntur uelut alienigenas
priuſquam illis criſtarum naſcatur inſigne: crinitæ enim pauoni in capite
exeunt arbuſculæ. Viuit pauo annis uiginti quinque.Colores incipit fer- H
re in trimatu.Amittit pennas cum primis arborum frondibus:recipit cum
germine earundem.Cauda,quæ pauoni magna eſt,etiam decidua eſt,& u-
tranque ob cauſam nullius in uolatu uſus. Huic uni natura formæ è uolu-
cribus dedit palmam:nec id quidem corporis ſpecie,ſed pēnarum pulchri-
tudine.Maſculus pauo gallinaceam ſalacitatem habet:atque ideo quinque
fœminas deſiderat.Porro ſigna ſunt extimulatę libidinis,cum ſemetipſum
(aduerſo maxime ſole,quia ſic fulgentius radiat) ueluti mirantem, caudæ
gemmantibus pinnis protegit, & ſingularum capita oculata pinnarum lo 4
cis ſuis exerit, cum ſtridore procurrens.Idē cauda,ut modo diximus, amiſ-
ſa cum

A sa cum foliis arborum, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac
mœrens quærit latebram. Vitia quæ gallinaceo generi nocere solent, ea-
dem has aues infestant. Sed nec alia remedia traduntur, quàm quę gallina-
ceis adhibentur. Pauonina caro dura est fibrosáque, & concoctu difficilis.
Pauones fimum suum (cuius est ad oculorum uitia usus efficax) resorbere
tradunt, inuidentes hominum utilitatibus. In India gallinacei nascuntur *Gallinacei Indici.*
maximi, qui cristam habent non rubram ut nostri, sed ita uariam & flori-
dam, quemadmodum coronam ex floribus cōtextam. Pennas posteriores
minime inflexas habent, neque in orbem reuolutas, sed latas, quas cum nō
erigunt, ut pauones trahunt, eorum pennæ smaragdi colorem gerunt.

B 1 In mari Tusco, inquit Varro, secundum Italiam contra montes Ligusticos. 2 Numidicæ, inquit Plinius, in parte Africæ Numidia. 3 Corpus frequentibus, Si cui contigerit emendatior Athenæi codex, hūc locum legat græce, quem nos ob exēplaria mendosa totidē uerbis exprimere non potuimus, coniectura nostra contenti, una cum Hermolai interpretatione. 4 Hæc luculētissime expressit Lucretius lib. 2,

Caudáque pauonis larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obuersa colores:
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scire licet sine eo fieri non posse putandum.

De columbaceo genere. Cap. CXXVIII.

COlumborum possessio non abhorret à cura boni rustici: nam fœcun- *Columbus.*
C ditas quanuis longe minor sit, quàm est gallinarum, maiorem tamen *Columba.*
refert quæstum: nā & octies anno pullos educat, si est bona matrix, & pre- *περιστερά.*
tiis eorum domini complent aream, sicut eximius author M. Varro nobis *περιστερός.*
affirmat. Quæ proprie columba uocatur, (sunt enim columbacei generis
species plures) duo continet genera: unū agreste, ut alij dicūt, saxatile, quod *Columba agrestis saxatilis.*
1 habetur in turribus ac columinibus uillæ. Hæ propter timorem naturalem
summa loca in tectis occupant: & in turres ex agro uolant suapte sponte
ac remeant. Alterum genus columbarum est clementius, quod cibo dome *Columba domestica.*
stico contentum, intra limina ianuæ solet pasci. hoc genus maxime est co-
2 lore albo: illud agreste, sine albo, uario: quāquam in India luteas esse colū- *Κατοικίδιος*
bas ferunt. Ex his duabus stirpibus fit miscellum tertium genus fructus cau *περιστερά.*
D sa: atque incedunt in locum unum, quod aliqui uocant περιστεροτροφεῖον, alij *περιστεροτροφεῖον, περιστερεών,*
περιστερεῶνα: in quo uno sæpe uel quinque millia sunt inclusæ. Columbæ u-
traque palpebra conniuent. Lienem habent paruum, adeo ut propemodū
sensum effugiat. uesica bilis in columbis non iecori adhæret, sed aut uen- *Columbariū.*
triculo aut intestino. Vētriculum habent calidum columbæ, & facultatem
concoquendi maximam. Coeunt intra annum columbæ: quippe quę se-
mestres nosse incipiant uenerē: uel, uti Plinius tradit, quinquemestres fœ-
tificant. Columbæ proprio ritu osculantur ante coitum: & nisi ante mutuo
osculentur, mas non ascendit: sed iunior sit an senior interest: senior enim
primum coitum osculo exorditur, sequentem & sine osculo agit: at iunior
quoties libet coire, toties osculatur. Igitur hic ritus columbarum proprius

est:atque etiam ille,ut fœminæ saliant, ac supergressu mutuo agant, si mas non sit,& cum osculo ut mares:& quanuis nihil altera emittat in alteram, tamen plura sic oua quàm ex maris coitu pariunt:uerum nullus ex his enascitur pullus,sed sunt omnia irrita: quanquam & nonnunquam oua infœcunda & irrita etiam ex maris coitu cum fœmina proueniunt. Columbę ouum paucioribus quàm decem diebus à coitu consistit & perficitur:& pariunt,inquit Plinius,à coitu die quinto.Pariunt fere bina oua: ac marē semper & fœminam pariunt,priorem marem,posteriorem fœminam: etenim cum pepererint primum ouum,uno interposito die secundum pariunt. Pariunt omnibus amni temporibus,pullósque educant, si locum apricum habeant & cibum:sin minus æstate tantum fœtant.Sed proles præstantissima uere & autumno est:deterrima æstate & omni tempore calidiore. Facultas columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi est: nam si ab aliquo uexetur, aut penna in nido euulsa,uel quauis alia re infestetur, aut etiam sponte morosius habeat,ouum per tristitiam retinet,partúmq; differt. Nihil columbis fœcundius: pariunt enim decies anno, nonnullæ undecies: Ægyptiæ uero & duodecies. Et æstate quidem interdum binis mensibus terna edunt paria:nanque decimooctauo die excludunt, statímque concipiunt: quare inter pullos sæpe oua inueniuntur: & alij prouolant, alij erũpunt: pulli autem cæci procreantur. Diebus circiter quadragenis concipit, & parit, & incubat columba: & hoc fere totum annum faciunt: tantummodo interuallum faciunt à bruma ad æquinoctium uernum. Incubant in hoc genere ambo uicissim, interdiu mas, noctu fœmina. Excludunt uicesimo die,aut citra uicesimum diem ouum quod prius ediderint. Perforant ouum pridie eius diei,quo pullum excludunt: & fouent prolem ambo ad certũ tẽpus,eodem modo quo oua. Quin etiã fœminæ parturiẽti mas adest,& cultu omníq; officio fungitur. Sæpe etiam fœminam pigrius euntem ad nidum propter partus laborem mas percutit,cogítque intrare.Exclusis iam pullis,alimentum illis parat,quod pręmanducatum,in eorum os inserens suum, ingerit,atque ita præparat ad cibum recipiendum. Pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora inspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo.Ita magna ex parte columbæ mutuo degunt amore,ut neque cum pluribus coire uelint,neque coniugium iam inde à primo ortu initum deserant,nisi cœlebs aut uidua: sed interdũ tamen nõnullæ etiam ex maritatis cum aliis coeunt.Pugnax hoc animal est:alter alterum infestat,nidúmque alter alterius subit, sed raro: nam etsi ex longinquo minus,tamen apud ipsum nidum summo certamine dimicatur. Columbacei generis proprium esse uidetur,ne collum cum bibunt resupinẽt, nisi satis hauserint:& ut large bibant iumẽtorum modo. Frugibus uictitãt columbæ:uiuũt autem uel ad octauum annum. Fertur à columba quodq; accipitrum genus cognosci:itáque cum accipiter prouolat, si sublimipeta est,manent quo constiterint loco:sed si humipeta qui prouolat est,non manent,sed continuo auolant.Cum auium mos sit,ut aliæ sese in puluere uolutent,alię sese lauent,aliæ nec puluere nec balneo utantur:columbi utrũq; tum

Aliàs die 25.

Postridie fœminã, inquit Pli.

A tum lauare tum puluerare solẽt. Multiuaga auis columba:estq; ars illis inter se blandiri,& corrumpere alias furtóq; comitatiores reuerti: inducúntque alias in columbarium, si cumino pascantur assidue. 6 Columbarum caro facile concoquitur:succum efficit crassitie tenuitatéque mediocrẽ. Præstantior autem est earum caro,quæ in turribus degunt quàm domesticarũ: ex quibus nõ nisi modice degustare expedit iis, qui exercitio minime utũtur,sicuti nec è gallinis.auxiliatur contra serpentum morsus columbarum caro recens cõcerpta.columbæ sanguis cruorem è membranis cerebri erũpentem cohibet.Columbinum fimum quod à colũbis agrestibus redditur, excalfacit & urit,miscetúrque uice napyos cum semine nasturtij siccũ contusum cribratúmq; ad ea quæ rubefieri desiderãt:quales sunt diuturniores B affectus,ceu coxendicis morbus,hemicrania,uertigines,scotomata,cephalea,& laterum,scapularum,ceruicis,lumborum inueterati dolores: nephritides & cœliaci dolores,podagręque & arthritides, quæ nondum poros in articulis contraxerint.Columbinum fimum ex aceto strumas discutit:laudatur & ad ægylopas,& albugines,& cicatrices:carbunculos perrumpit cũ melle,lini semine & oleo subactum:igni quoque ambustis medetur. Fimũ columbinum cum oleo & uino potum uenerẽ inhibere: sed si lutea ex ouis quinque columbarum,admixto adipis suilli denarij pondere ex melle sorbeantur,uenerem concitare feruntur.columbarum syuestrium fimum priuatim contra argenti uiui potum ualet. Genera columbarum quinque numerantur: quæ proprio nomine columba uocatur, palumbes,œnas quæ C uinago, pelias quæ liuia à nonnullis uocatur, & turtur:in his palumbi,turturis & columbæ sanguine utuntur medici ad recentia oculorum uulnera, ad oculos cruore suffusos atq; lusciosos. In columbis masculi sanguinem efficaciorem putant:uena autem sub ala ad hunc usum inciditur,quoniam suo calore utilior est. superimponere oportet splenium è melle decocto, lanámque succidam ex oleo & uino.

Columbarum genera.

1 πυργίτης,nonnunquam à Galeno,arbitror,uocatur & περιστερὰ νομάς. 2 De coloris uarietate in pennis ceruicis columbarum ita cecinit Lucretius lib.2. *πυργίτης, νομὰς περιστερά.*

Pluma columbarum quo pacto in sole uidetur
Quæsita ceruices circum,collúmque coronat?
Nanque aliàs fit,uti claro sit rubra pyropa,
D Interdum quædam sensu fit uti uideatur
Inter cœruleum uirides miscere smaragdos.

3 Columba cum peperit, inquit Athenæus,postridie marem repetit. 4 Colũba citra dies triginta, inquit Aristoteles,prole expedita superiore parit. 5 Nisi satis hauserint,ἐὰν μὴ ἱκανὸν πίωσιν.ita Theodorus:uetus interpres,quousque eis sufficiat.Suspecta mihi uidentur hoc in loco exemplaria Aristotelica. 6 Hæc Galeni est sententia:Sunt ex Arabum schola,qui tradant corpora pullorum columborum esse tardæ digestionis,& longæ moræ in stomacho:Rasius tamen,columbus, inquit, leuis est cibus,& subtilis.Et iterum,est cibus mirabilis ad caliditatem declinans.

De palumbo,œnade,peliade & turture. Cap. CXXIX.

Palumbes.

INter columbarum genera maximo corpore est palumbes: quippe quæ nonnullis locis gallinaceum æquet magnitudine.Colorẽ habet cinereũ: *Palumbus. φάψ. φάττα. τίθασος.*

caput subcœruleum purpureúmue: & nigrum oculi rotundissimum. In- E gluuiem habēt præpositam uentriculo. Cantus in hoc genere omnibus similis atque idem terno conficitur uersu, prӕterquam in clausulæ gemitu, hyeme mutis, uere uocalibus: hyeme nanque nō gemit palūbes, nisi quòd aliquando ex asperrima hyeme, cum placidum tempus successisset, gemuerit: id quod apud peritos in admiratione habitum est: cæterū ineunte uere gemere incipit. Camporum incola palumbes est. Coitus tempore testes palumbi magnitudine insignes, aliàs uero parui & omnino obscuri, ita ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in his haberi nonnulli arbitrentur. Palumbes & turtures trimestres coire fœtificaréque aliqui referunt, argumento quòd larga eorum copia est. Gerūt uterum decem & quatuor diebus, ac totidem aliis incubant: & totidē aliis fœtus ita uolucer fit atq; perfi F citur, ut uix possit apprehendi. Bina pariūt oua palumbes & turtur, & cum plurimum terna: sed nunquam plus duobus pullis educunt: nonnunquam etiam unum tantum: reliquum ouum semper irritum est. Pariunt autē uere, nec plus quàm bis: atque ita si prior fœtus corruptus est: pullos procreāt imperfectos. Incubatus tempore palumbium fœmina incubat à postmeridiano incipiens, totáque nocte & usque ad tempus ientaculi perseuerans: in reliquo tempore munus idem mas subit. dignosci autem másne an fœmina sit, haud facile est, nisi interiorum aspectu. Collum cum bibit non resupinat palumbus, nisi satis hauserit. Mare uno contenta & turtur & palūbes uiuit, nec alterum recipit: nidulātúrque & palumbes & turtures semper locis eisdem. & cum mares in aliis fere animalibus diuturniores quàm G fœminæ sint, in his marem prius quàm fœminam mori nōnulli aiunt. Viuere autem palumbes ad tricesimum annum, aliquos ad quadragesimum Aristoteles author est, uno tamen incommodo unguium, eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem reciduntur. Prosunt squalores maxime palumbis. Horum aliqui latent, aliqui non latent, sed cum hirūdinibus abeunt, nec hybernare apud nos patiuntur: aliqui tamē semper uisuntur. Volant gregatim tum palumbes tum turtures cum accedunt, & cum suo tempore abeunt. Palumbium caro durior est, quàm sit columborū, turturum, turdorum, merularúmue aut paruularum auium: estq; concoctu difficilis excrementosáque. In cōtractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata: in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur: è posca uero ileon & tormina sanat. Palumbi sanguine utuntur medici ad ocu H lorum uitia, uti in columbis indicauimus. De palumborum esu ita cecinit Martialis coquus,

Pariūt, inquit Plinius, palūbes post solstitia.

Palumbus torquatus.

Inguina torquati tardant hebetántque palumbi.
Non edat hanc uolucrem, qui cupit esse salax.

οἰνὰς, uinago.

Autūno tantū conspicitur, inquit Athenaeus.

Secūdum magnitudinis locum in columbaceo genere œnas obtinet, id est uinago, paulo maior quàm columbus, minor quàm palumbes est. Autūno potissimum & conspicitur & capitur. Modus maxime capiendi eam, dum se in aquam bibendo propendet. ueniunt ad nostra loca, cum iam fecerint prolem. Frugibus quoque uiuit ut columba: & bina parit oua. Diuersum

certe

A certe genus à columba peleias eſt,id eſt liuia: quippe quæ minor quàm columba ſit,& minus patiens manſueſcere. liuet etiam plumis & pene nigricat:& pedibus rubidis ſcabroſiſque eſt, paruáque adeo,ut nemo id genus alere uelit.In India liuiæ columbæ uirides pennas habẽt,ut primo aſpectu, ſi quis in auium cognitione rudis ſit,pſitacum nõ columbam dicat.Roſtrũ illis & cruor Græciæ perdicibus ſunt ſimilia. Diſcedunt hyeme liuiæ, nec 2 apud nos hybernare patiũtur: plurimum curæ proli impendũt.Minimum in columbaceo genere turtur eſt,colore fere cinereo.Frugibus uiuunt turtures, bibunt,coeunt,gerunt uterum ac pariunt,nõ aliter atque de palum- 3 bis diximus.Degũt æſtate locis frigidis,hyeme tepidis:idcóque æſtate tantum apparet turtur :hyeme ſe cõdit aut diſcedit:nec enim hybernare apud B nos patitur:nemo enim,prope dixerim,uidiſſe per hyemem uſpiam turturem dicitur.Latẽre autem incipit præpinguis: & quanquam pennas in latebra dimittit,tamen pinguedinem ſeruat. Volant gregatim cum accedũt, 4 & cum ſuo tempore abeũt. Turturi cum uocem reddit,pars nouiſſima alui uehementer citatur:euenítque nonnunquam crepitus alui. Turturis caro difficilius quidem concoquitur quàm columbarum, turdorum, merularum aut paruarum auium : ſuccum tamen probum gignit, ſi recte concoquatur. & temperatura ſicca turtur eſt,præſertim ſi in locis mõtanis uictitarit. neque recens mactata edẽda eius caro eſt:ſed ubi uno,minimum, die adſeruata ſit:fit enim hoc pacto,ut & minime dura euadat,ſed friabilis iam,& omnino uitio careat.Turturis ſanguine utuntur medici ad recẽtia C oculorum uulnera,uti in columbis dictum eſt: fimum turturis albugines extenuat.Turtur cum pyrali pugnat:locus enim paſcendi uictúſque idem corum traditur.Turtur quoque & chloreus pugnant : & occiditur à chloreo turtur.

πελειάς, liuia. Turtur, Τρυγών. Pyralis. Ignaria. Chloreus, Luteus.

1 Palumbes Italiam autumno relicturæ,quonam pacto capiantur, explicat Blõdus in regione Latina. 2 Plurimum curæ: Vide an hoc intelligat Oppianus de columbis : nam id ſignificat πελειὰς nonnunquam apud poëtas. 3 Turtur uerẽ occultatur,inqnit Plinius,pennáſque amittit. 4 Turtures quo pacto capiãtur cantu & ſaltatione,legas apud Ælianum.

De phaſiana,tetrace,erithrotaone,otide,& oto. Cap. CXXX.

1 D GAllinam phaſianus alimẽti bonitate cõcoctioniſque facilitate æquat, ſuauitate uincit.Auis eſt minime altiuola,ſed terrena & puluerarrix. Phaſianæ in Colchis geminas ex pluma aures ſummittunt ſubrigúntque 2 corniculis ſimiles.Oua pariunt punctis diſtincta.Phaſianum Epænetus tatyran, Ptolemæus tetarton uocari dixit & tetraona : nam tetrax alia auis eſt,& tetrix itẽ alia.Tetrax,ut Alexander Myndius author eſt,auis eſt magnitudine ſpermologi:colore figlino,ſordidis quibuſdam maculis lineiſq; 3 magnis uaria: frugibus ueſcitur,& quando pepererit, quadruplicẽ emittit uocem.Tetrax altera gallinaceum maximum ſuperat magnitudine,ſpecie porphyrioni ſimilis:ab auribus utrinque paleæ dependẽt,ut in gallinaceo: uox illi grauis.Tetrix quam Athenienſes uragem uocant,nec terræ nec ar-

Phaſiana. Phaſianus. Tatyras. Tetartos. Tetraos. Tetrax. Tetrax altera. Tetrix, urax.

bori suum nidum committit, sed frutici: & non aliter atque alauda nidum E
Erythrotaon. patêre aurę cupit. Decet Erythrotaonas suus nitor, absolutáque nigritia, in 4
superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinẽ ex- 5
cedit, quorum & colorem reddit: nec ulla ales, excepto struthiocamelo, ma
ius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoque immobi
lis prehendatur. Gignunt eos Alpes & septẽtrionalis regio. In auiariis sapo
rem perdunt: moriuntur cõtumacia spiritu reuocato. Proxime iis sunt (ter-
Auis tarda. tium scilicet genus) quas Hispania aues tardas appellat, Grçci otidas, dãna-
Otis. tas in cibis: emissa enim ossibus medulla odoris tędium extemplo sequitur.
ὠτίς. Otides in Hispania frequẽtes, inquit Strabo. Otides, ut authores sunt Xeno
phon & Plutarchus, carnem habẽt suauem, & facile capiũtur. Sunt autem
ὦτος. otides (quos & ὦτα uocant) aues parum uolaces, & quæ uolando cito defati- F
Hæc, ni fallor, eadem est cum secũda illa specie erithrotaonis. gantur, non aliter atque perdices. Imitatrix hæc auis est, eorum præsertim
quæ ab homine fieri uiderit, ut eadem quoque facere conetur. Aucupes in
aduersum earum stantes, pharmaco quopiam oculos suos inungunt, un-
guento alio quod oculorum palpebras cõglutinet, haud procul inde in ua-
sculis apparato: quod aues conspicatæ idem facere tentant, medicamento
Otis. Otus. Theodorus tardam uocat. ex uasculis accepto: itáq; facillime apprehenduntur. Ales magna otis otús-
ue est: & tricenis diebus incubat. Gula eius tota ampla est & lata: ingluuies
nulla. appendices habet paucas quasdam infra quà desinit intestinum. Fi-
dipes tribus insistens digitis, magnitudine gallinacei grandioris, colore co
turnicis: capite oblõgo, oculis amplis, rostro acuto, lingua ossea, gracili col-
lo. Equis mirum in modum delectari fertur, adeo ut si quis pellem equinã G
λαγωδίας. ὦτος, otus. sibi induat, eo pacto quot libuerit capere posse: nõnulli λαγωδίαν uocarũt. Vt 6
uero alij otus colũbæ est magnitudine. noctuę similis, nõ tamẽ auis noctur
Nycticorax. na) pinnulis circiter aures eminentibus præditus, unde & nomen illi, quasi
Asio. auritum dicas: nonnulli nycticoraca eum appellant: quidam latine & asio- 7
nem uocant. Hominum hic imitator in omnibus est: saltãtes quoque imi-
tatur, & capitur haud difficulter, ut noctua, inter saltandũ intentus ex imi-
tandi uoluptate in alterum aucupem, altero circumeunte, aut clanculum à
ὠτίς. ὀτίς. tergo stante. Ducem se præbet otus coturnicibus aliò migrantibus. ὠτίδων 8
(quas & ὀτίδας uocari tradit Galenus) caro media est inter gruum carnem
& anserum, non tam dura scilicet atque fibrosa quàm sit gruum caro. Ex-
crementosa est, ac proinde uitanda iis qui salubri, id est tenui uictus ratio- H
ne uti uolent.

Phasianica auis, ὄρνις φασιανικός. 1 Gallinã, ὄρνιθας φασιανικὰς uocãt nõnulli: ut Pollux & Atheneus. 2 Martial. lib. 13:
Argiua primum sum transportata carina:
Ante mihi notum nil nisi phasis erat. 3 τετράζει τὴν φωνὴν, an quadri-
partitam. 4 Alij legunt apud Plinium tetragonas, alij tetrahonas, alij tetraconas.
5 Alterum genus, Hæc forsitan otis est Galeno atque Aristoteli: & otus Athenęo:
de quibus mox dicetur. 6 Otus, Plinius, Bubone minor est, noctuis maior. 7
Pennatorum animalium, inquit Plinius, buboni tantum & oto plumæ uelut aures.
8 Videtur ex Aristotele hoc loco quod uncos habeat ungues: statim enim adiun-
git: Omnes uero aues uncæ, &c. Considera.

De coturnice

A De coturnice, perdice, galerita, & aliis id genus quibusdam
terrenis grauioribúsue. Cap. CXXXI.

COturnices ægre uolant, propter sui corporis pondus: sunt enim corpo- *Coturnix.*
re grandiore, quàm ut suis pennis deferre possint, uociferántq; ob eam *ὄρτυξ.*
1 rem cum uolant: laborant enim quasi oppressæ onere. Parua auis coturnix
est: cui prę cæteris hęc propria habentur, ut & ingluuiem infrà amplam, &
gulam prope uetriculum amplam & latam habeat. Fel aliis earum uentri,
aliis intestino adhæret. Fœmina coturnix, ut author est Alexander Myn-
dius, collũ habet gracilius: neq; sub mento nigra illa adsunt quæ maribus:
& si dissecatur, ingluuies inuenitur non adeo ampla, cor uero magnum,
& fel intestinis adnexum. Testes maribus sub iecinore continentur, ut in
B gallinaceis. Nunquam in arbore, sed humi consistit coturnix, & humi ni-
dulatur, sicuti & perdix & reliqua generis eiusdem, quæ scilicet aues gra- *Perdix.*
uiores sunt, & non alte uolant. Nidos autem non faciunt, sed facta in apri- *In aprico, ἐν ἀ-*
co area, atque uepribus quibusdã & materia huiuscemodi cõgestis, quoad *λέᾳ.*
accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubãt.
Mox cum excluserint, protinus pullos educunt, propterea quòd nequeunt
suo uolatu iis cibum administrare. Refouent suos pullos sub seipsas ducẽ-
do more gallinarum & coturnices & perdices. nec eodem loco & pariunt
& incubant, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Mares cum
diffugerit fœmina ut incubet, tumultuant, clamitant, pugnámque inter se
conferunt: (hos autem χήρους uocant, id est cœlibes:) qui autem uictus fue-
C rit, sequitur uictoris uenerem patiens. uerum hoc non ita fieri semper, sed
2 certo tempore anni planum est: usqueadeo tum perdices tum coturnices
copia libidinis gaudent, ut in aucupantes corruant, & sæpenumero capiti-
bus eorum residant. Coturnix uel in pugna ipsa garrula est, & ante pugnã
mares canunt. Coturnicibus ueratri semen gratissimus cibus: quam ob cau
sam eas damnauere in mensis, simulq; comitialem propter morbũ despui
suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem. Adeo tamen pa
latis uidentur gratæ, ut in auiariis pastæ pinguésque ueneant care, sicuti &
3 quæ miliariæ dicuntur. Discedunt coturnices mense Augusto in calidiora *Miliariæ.*
loca, nisi paucæ locis apricis remanserint, & pinguiores per id tempus ca-
piuntur. Et cum ad nos redeunt, aduolant gregatim non sine periculo na-
D uigantium, cum appropinquauere terris: quippe uelis sæpe insidũt, & hoc
semper noctu, mergúntq; nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro nõ
uolant, humido scilicet & grauiore uento: aura tamen uehi uolũt, propter
pondus corporum uirésque paruas. Aquilone ergo maxime uolant. Cum
ad nos ueniunt, terrestres potius quàm sublimes, & sine ducibus pergunt:
4 at cum hinc abeunt, ducibus oto & lingulata & ortygometra proficiscun-
tur, atque etiam cenchramo, qui eas noctu hortatur, excitat, admonétque *Cenchramus.*
itineris, perseuerantiórque festinat peruenire ad expetitas sibi terras. Hu- *Cynchramus.*
ius uocem cum senserint aucupes, intelligunt parari discessum. A cotur- *Cychramus.*
nicibus magnitudine tantum differt lagopus, croceo tinctu, in cibis gratis- *Lagopus.*
sima. Est & alia lagopus, pedes leporino uillo ei nomen hoc dedere, cætero *Lagopus alia.*

candidæ,columbarum magnitudine. Non extra terram in qua naſcitur ea E
ueſci facile:quando nec uiua māſueſcit,& corpus occiſæ ſtatim marceſcit.

Perdix. *Cacabis.*

Neque perdix altiuola eſt,ſed terræ propinqua uolat,ſpatiíſque breuibus:

Nec facit in ramis altóque cacumine nidos.
Propter humum uolitat,ponítque in ſepibus oua.

Perdix ingluuiem habet præpoſitam uentriculo,& appendices quaſdā pau
cas infra quà deſinit inteſtinū. In Paphlagonia bina perdicibus corda.coi-
tus tempore teſtes habēt perdices magnitudine inſignes, aliàs uero omni-
no obſcuros:ita ut hybernis menſibus ne ullos quidem teſtes in his haberi
nonnulli arbitrentur. perdicē non pingueſcere tradunt. nidificāt, pariunt
& incubant oua fœminæ non aliter ac de coturnicibus diximus. Mares itē
libidinis intemperantia ſimiliter tumultuant, clamitant pugnámq; inter F
ſe conſerunt.Pariunt fœminæ oua nōnunquam quindecim aut ſexdecim.

Videbitur forſitan Ariſto.his in locis non ſatis ſibi cōſtare lib.6.hiſt.animaliū, & li.9.

Et bina ouorum receptacula faciunt nonnunquam perdices: in altero fœ-
mina incubat,in altero mas:excludítque ſua uterque & educat. Nonnun-
quam uero oua mares quæ compererint, peruoluunt & frangunt præ ſua
ſalacitate,ne fœmina incubet: quod ne accidat fœmina contra emolliens,
clanculo diffugiens parit:ſed fit ſę pius,ut prę turgore parturiendi,quolibet
loco edat,& mare prę ſenti:uerum ut oua ſeruentur,nunquam ad ea ſubito
accedit.Plerunque uero fœminæ tranſuehunt partus,ut mares fallant.Et ſi
quis hominum ubi incubent,propinquabit,egreſſæ matres uenientibus ſe-
ſe ſponte efferunt: & ſimulata debilitate uel pedum uel alarum, quaſi ſta-
tim capi poſſint,greſſus fingunt tardiores. Hoc mēdacio ſolicitant obuios G
& eludunt, quoad prouecti lōgius à nidis auocentur. Coitus tempore uo
lant tam mas quàm fœmina ore hiante,exertáque lingua: uel, ut Ariſtote-
les refert,ore hiante exertáque lingua & mares & fœminæ coeunt. Neque
in alio animali par opus libidinis:ſi contra mares ſteterint fœminę,eo quo

De cauſis horum pulcherrimā inuenies cōtēplationē lib. de generat. animalium.

ad libidinem excitantur tempore,aura ab his flante,prægnantes fiunt. Ple-
runque etiam uoce marium,utero ingraueſcunt, ſi geſtiunt ac libidine tur
gent.Quin & uolatu quoque ſuperne marium effici idem poteſt: quaſi ui-
delicet mas ipſe in fœminam fœtificum ſpiritum demittat. Puluere ſe uo-
lutare ſolēt perdices. Earum uita amplius quàm ad ſexdecim annos durare 5

Perdix altera.

exiſtimatur. In Italia alterum eſt perdicum genus,magnitudine minore,
& uolatu incompoſito:roſtro minime ruſo. Perdix uulture maior ex India H
ad Cæſarem miſſa eſt.Perdices ſane cum ubique liberæ ſint, ut aues uniuer 6
ſæ,in Bœotia non ſunt: nec cum uolant,ſui ſunt iuris: ſed in ipſo aere, quas
tranſire non ualeant,metas habent,ut nec in Atticum ſolum tranſmeent.

Syroperdix.

Syroperdix in Antiochia Piſidiæ, perdice minor eſt, & niger excepto ro-
ſtro,quod ruſum ſpectatur.lapides deuorat atque conficit. Non manſue-
ſcit,ſed ſemper perſeuerat ferus eſſe.Eius carnes & denſiores ſunt quàm cæ
terarum,& ſuauiorem cibi uſum præſtant. Perdicis caro facile concoqui-
tur,probúmque generat ſuccum:quæ tamen minime recens edēda eſt, ſed
ubi unum,quàm minime,diem ſuſpenſum adſeruaueris: ita nanque eius
durities facile amittitur.Quę circa Cirrham perdices inueniuntur,earum

caro

A caro ingrati saporis est, neque edendo sunt. Si sorbeantur oua perdicis, putantur fœcũditatatem facere, lactis quoque copiam. Perdicis fel atque gallinæ ad medicinæ usum aliis præstat. Fel perdicum cum mellis ęquo pondere, contusis oculis inungitur: per se uero ad claritatem: Hippocratis (ut putant) authoritate adiicitur, quod in argentea pyxide obseruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle, ulceribus oculorũ & glaucomatis medentur. Sanguis perdicis oculorum ulceribus recentibus, & oculis cruore suffusis illinitur atque lusciosis. Currunt ut perdices rusticulæ: de qua Martialis, *Rusticula.*

> Rustica sum perdix: quid refert? si sapor idem est: *Rustica perdix*
> Carior est perdix, sic sapit illa magis. *Aliàs, si sapit.*

B Terrena quoque & puleratrix attagena est, neque uolax multum: corpo- *Ἀτταγήν,*
7 re quàm sit perdix paulo grandiore, toto dorso punctis maculísue insignis: *Attagena,*
colore aliàs figlino ad subrufum magis tendente. Ob corporis grauitatem *Attagen.*
alarúmque paruitatem, canibus facillime capitur à uenatoribus. Auis mul *Ἀτταγᾶ.*
8 tipara est attagen, frugibúsq; uictitat, & puleratrix est. Quondam existi- *Ἀτταγᾶς.*
matus inter raras aues: iam & in Gallia & Hispania capitur, & in Alpibus etiam. Auis uocalis aliàs, captus uero obmutescens, adeo ut nullam edat uocem, tantum abest ut mãsuescat. Traducti autem attagenes ad Pylas ex Lycia, (ut Socrates author est) coturnicum uocem aliquandiu edidere. Atta-
9 genæ caro facillime cõcoquitur, & probum creat succum. Attagen Ionius maxime celebratur, teste uel Coquo Martiale,

C
> Inter sapores fertur alitum primus
> Ionicarum gustus attagenarum.

Attagas (tagenarium quoque uocari solet) pennas gestat maculis pũctísue *Ἀτταγᾶς,* uariegatas. in locis uictitat campestribus atque stagnantibus: ideóque in *Ταγηνάρειος:* Marathone frequens. Humi quoque uersatur, nec unquam in arbore cõ- *Scolopax.*
10 sistit, quæ scolopax dicitur uel ascalopax. Per sepes hortorum capitur. ma- *Ascalopax:*
gnitudine quanta gallina est, rostro longo, colore attagenæ: currit celeriter, & hominem mire diligit. Quæ galerita, ab apice quem in capite ge- *Galerita.* stat, quondam appellata est, postea alauda gallico uocabulo dicta est, Græ- *Alauda.* ci corydon & corydalon uocant. Auicula hæc non in arbore consistit, sed *Κόρυδος,* humi, in uiis & semitis ubique nobis occurrens, apicem in capite ueluti cri *Κορύδαλος:*
D stam ex pilis constantem gestans, pauonis in morem. Hæc & puleratrix *Κορυδαλλίς:*
est. Alaudarum duo genera, alterum terrenum & cristatum, ut dictum est, galerita à crista appellatum: similis hęc est passerculis auiculísue, quos pyr-
11 gitas uocant, uerum maior est galerita. circa uias & semitas reperitur, ut di ximus, hyemis pręsertim tempore: alterum gregale, nec singulare more al-
12 terius, uerum colore simile, quanquam magnitudine minus, & galero carens, cibo uero idoneum. Cõdenso frutice nidificat alauda. Alaudæ cum auibus uariis dictis dissident: oua enim inuicem exedunt: ardeolarum quoque oua diripit alauda. Quæ apicem gestat galerita, inquit Galenus, in simplici iure elixa, colicos iuuat, si unà cum suo iure sæpe atq; assidue edã-
31 tur: assam scribit Dioscorides cœliacis prodesse. Et Plinius, coli uitium, in-

quit,sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidā in uase nouo cum E plumis exuri iubent,conteríque in cinerem, bibíque ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor eius adalligari fœmini:alij recens tepénsque adhuc deuorari. Cōsularis Asprenatum domus,inquit Plinius,in qua alter è fratribus colo liberatus est aue hac in cibo sumpta,& corde eius in armilla aurea incluso.Hæ fere suum nidum patêre auræ cupiunt.Quem uero Bœotij meropa uocant,hic unus corporis grauitate prohibitus sublime petere,subiens terræ cauernas,facit cunabula & parit, in specu scilicet sex pedum defossa altitudine.Et pénæ huius auis intus pallidæ sunt, superne cœruleę ut halcyonis:postremæ pinnulę rubrę habētur.Parit sex aut se- 14 ptem æstate.Apibus inimica hæc auis est.Sunt qui meropas genitorum se- 15 nectutem educare confirment,educationis uicem reddere:ut parentes nō F modo senescentes,uerū etiam statim cum iam datur facultas, alantur opera liberorum: nec matrem aut patrem exire, sed in cubili manentes pasci labore eorum.

Merops. Apiaster.

ὀρτύγιον. χέννιον.

1 ὀρτύγιον uoce diminutiua dicitur:& χέννιον quoque parua uocatur coturnix. 2 De coturnicis effrenata libidine leges apud Athenæum, lib.9. 3 Miliariæ à milio quo uescuntur,ut inquit Varro, de lingua Latina. Hæc an eadem sit auis cum çenchnamo, consideret lector. 4 Quanam aucupij ratione capiātur coturnices in Italiam primo uere aduentantes,explicat Blondus in regione Latina. 5 Theodorus lib.5 hist.animaliū, ad quinque & uiginti annos habet: sed errore,ni fallor, exemplaris Græci,aut scriptoris. 6 Minime rufo, οὐχὶ κιννάβαρινον, ita legitur apud Athenæum: sed melius fortasse si expungatur οὐχὶ, ut sit rostro rufescente: sed nihil uoluimus mutare. 7 Non ἀτταγῶν, sed ἀττάγα dicetur, si Athenæo credimus, & ἀτταγᾶς lingua G Attica: punctis maculísue insignis, κατάγραφος. 8 Frugibus uictitat: σπερμολόγος ἐστί. An potius? seminibus frugibúsue erutis atque effossis uictitat, uti in spermologo. 9 In alimenti ratione coniunguntur fere attagenę cum perdicibus, & apud Galenum & Oribasium, & cæteros medicos. 10 Gallinaginem uocat Theod. uernaculā uocem secutus, ut scribit Hermolaus. Scolopax uel ascalopax, uide ne codex Aristotelicus mendosus sit in alterutro loco, an diuersæ sint aues. Hominē mire diligit, φιλάνθρωπον ἐστί. uetus Aristotelis interpres ita reddidit: & diligit appropinquare ad homines. 11 Lib.8.histor.animaliū. Galerita inter eas aues numeratur, quę hyeme latent: ubi equidem mendosa esse exemplaria crediderim: tum quòd Aëtius dicat hyemis maxime tempore galeritas inueniri, tum uero quòd etiam uetus Aristotelis interpres eo in loco, habet foredoz, cū aliis in locis pro galerita habeat corozat, aut coroneon pro corydon. 12 Alterum gregale, Hęc forsitan est, de qua Hermolaus: similis est alaudæ terraneola uocata, nisi quòd apice careat, in terra nidificans, unde nomen. Parcus H (si Hermolao credimus) auis est ab alauda differens, (etiam si qui negant) palūbo minor aliquanto, subtus cādida, cætero pauoni similis, & crista quoq;. 13 Cœliacis, forsitan colicis legendum. 14 Postremæ pinnulæ. Ita Theodorus, τὰ δ' ἐπάκρον τῶν πτερυγίων ἐρυθρά, id est (ut mihi certe uidetur) in summis alis rubræ. Plinius hæc ita reddidit, colore pinnarum, superne cyaneo, priori subrutilo. 15 Æstate, ὑπὸ τὴν ὀπώραν.

Gallinago. Scolopax.

De turdorum merularúmque generibus, & aliis quibusdam, quæ cum iis similitudine quadā coniungūtur. Cap. CXXXII.

Turdus, κίχλη. Κιχάλη. Τειχάς.

IN omni certe rure, & intra uillarum septa pascebātur in auiariis & turdi & merulæ. Turdorum tria sunt genera, unum uisciuorum, quod nisi uisco atque resina nō uescitur: & magnitudine picæ est: alterum τειχάς, id est pilare,

A pilare, quod ſonat acute, & magnitudine merulæ eſt: tertium quòd ἰλιάδα
ἢ ἰλλάδα quidam uocant, alij τυλάδα: iliacum latine non inepte dixeris, mini-
mum inter hæc, minúſque maculis diſtinctum. Turdi nidos ex luto, ut hi-
1 rundines faciunt in ſeceſſu in excelſis arboribus. ſtragulum ſubiiciunt ex
uillo & lana, interioráque nidi ex eiſdem conſternunt. Mutat turdus colo-
rem: æſtate nanque color circa collũ uarius, hyeme cõcolor: uoce tamẽ ea-
dem eſt. Aliquot diebus hyeme latet, in uicináque abit, quo hybernum pa-
bulum petat. itáque in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. experi-
tur à turdis & fagi glans. Turdorum caro durior eſt quàm ſit gallinarum,
perdicum, attagenarum, & id genus aliarum auium: ſuccum tamen, ſi pro-
be concoquatur, & probum generat & minime excrementoſum: eſtq́; in-
B quit Martialis,

Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis medetur: turdos quo-
que ediſſe cum baccis myrti prodeſt urinæ. Venere in Italiam Debria-
cenſibus bellis ciuilibus trans Padum externę & nouę aues: ita enim adhuc
uocantur, turdorum ſpecie, paulum infra columbas magnitudine, ſapore
gratæ. Merularum duo ſunt genera, alterũ nigrum & uulgare, & roſtrum
illi rutilum: alterum candidum: magnitudine quidem compari, & uoce ſi-
mili: ſed circa Cyllenam Arcadiæ familiare, nec uſquã alibi naſcens. Prius
illud genus immutatur per tempora & colore & uoce: ex nigro nanque ru
C feſcit, & per hyemem ſtrepitat, cum per æſtatem tumultuanter cantet. ro-
ſtrum quoque anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Merula
poſtquam ſibi nidũ fecerit, ſtragulum ſubiicit ex uillo & lana, interioráq;
nidi ex eiſdem conſternit, turdorum in morem. Bis parit merula, ſed primi
partus intereunt frigore hyberno: omnium nanque auium prima hæc pa-
rit: poſteriorem partum educat, & feliciter ducit ad finem. ſaliendo ince-
dit merula. Latet hyeme: hoc eſt in uicina abit, nõ occultatur, quemadmo-
dum & turdus. Eius caro quod ad ad alimẽti rationem attinet, nõ aliter at-
que turdorum durior eſt, ſed probum generat ſuccum, uti de turdis dixi-
mus: & merulæ inaſſatæ caro cum myrti baccis dyſentericis medetur. Eſt
& altera auis κόσσυφος, id eſt merula à comicis uocata, nõ cantans, ſed muta.
D E merularum genere eſt bæos auis, merulæ nigræ ſimilis: ſed magnitudine
2 paulo minor. uerſari hæc in ſaxis & tectis ſolita eſt: nec roſtrum rutilum ut
3 merula habet. Merulis affine genus quoddam eſt uenaticum, colore nigrũ,
ſplendide canorum, recte ex eo uenaticũ appellatum, quòd ex auibus mul-
tas ſui cantus permulſione ad ſe allicit & capit. quòd ſi quãdo captã illam
4 concluſeris in caueam, muta permanet atque elinguis. Quẽ caprimulgum
appellant, auis montana eſt, magnitudine paulo maior quàm merula (ut
aſpectu ſit merula grandior,) minor quàm cuculus, moribus egnior mol-
liórue. Parit oua duo aut tria cum plurima. intrat paſtorum ſtabula, capra-
rúmque uberibus aduolat, ſuctum propter lactis, unde nomẽ accepit: cum
ſuxerit, uber extingui caprámque excęcari aiunt. Αἴξ, id eſt capella, alia auis

Turdus pilaris. — *ἰλιάς, ἢ ἰλλάς. τυλάς.* — *Iliacus turdus.* — *In cacuminibus arborum, Plinius.* — *Hyeme ψαρὸς, id eſt, ut uertit Theodorus, murino diſtinctus.* — *Aues nouæ.* — *Merula. κόττυφος. κόσσυφος.* — *Hyeme balbutit, inquit Plinius, circa ſolſtitium muta.* — *Merula altera* — *Bæos, βαιός.* — *Vetus interpres, & roſtrũ eius rubeum.* — *Venatica auis. Venatrix.* — *Caprimulgus. Αἰγοθήλης. Αἰποκέφαλος, Capriceps.* — *Αἴξ, Capella.*

est: circa amnes enim & lacus uersatur. Fur nocturnus est: parum clare nã- E
Sturnus. que interdiu uidet, sed noctu perspicax est. Sturnus quoque niger est, & 5
ψάρος. ψᾶρα. merulæ magnitudine, sed colore uario est. Sturnorum generi proprium cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus. Hyeme abeunt & sturni simili modo atque merulæ in uicina, propter hybernum pabulum, sed non aliter occultantur. Sturnorum oryzam solum pascentium stercus simile est crocodileç, quàm uocant, eiúsque loco uenditur.
Collurio. κολλύριον. Collurio auicula similis est merulæ, nisi quòd 6
magnitudine sit pardali, mollicipitis, atque aliarum huiuscemodi. Vt in merularum genere alia nigra tota est, alia uero candida: ita & suum habent colorem, cœruleus, chlorion, molliceps & pardalus.
Cœruleus. κύανος. Cœruleus cyanósue auicula est colore tota cœruleo, quæ maxime in Scyro colit, saxa a- F
mans, urbanas commorationes odio prosequitur: his locis ubi magna hominum solitudo est, ut montium iugis, delectatur: magnitudine minor quàm merula, maior paulo quàm fringilla. pede magno est, scandítque saxa, rostro tenui & longo: crure breui similiter ut pipo est.
Chlorion. Vireo, uel uirio. Chlorion totus 7
est luteus. coloris minime grati. hyeme hic non uidetur: sed æstiuo solstitio 8
uenit in conspectũ. Discedit exortu arcturi syderis: magnitudine turturis est. docilis & ad uitæ munera ingeniosus notatur: sed male uolat.
Molliceps. Μαλακοκρανεύς. Molliceps colore totus cinereo, grandi & cartilagineo capite est: magnitudine 9
paulo maior quàm turdus. Ore firmo, paruo, rotundo: ualet pedibus, sed pennæ inualens est. Eodem in loco semper sibi statuit sedem, atque ibidem capitur: capitur autem maxime per noctuam.
Pardalus. Pardalus auicula est colore G
tota cinereo, magnitudine proxima superioribus, sed pennis ac pedibus bonis. magna ex parte gregatim uolat, nec singularem hanc uideris: uocẽ frequentem nec grauem emittit. De fidipedibus quæ grauiores sunt, & quæ in auiariis aut fructus aut ganeæ causa pasci solebant, quæque iis quoquo modo cognata sunt, hæc dicta sunto.

1 Quod uero sequitur in Aristotele, ὀψιζῆς δὲ ποιοῦσιν ἀλλήλαις καὶ ἰχωλίας, &c. ut equidem arbitror, de hirundinibus intelligitur, non de turdis: etiam si Plinius addit, pe- 1
ne contextim, scilicet hoc ipsum de turdis intelligens. 2 Non βαιὸς sed φαιὸς legit Theodorus. 3 In tectis, Græci ἐπὶ τῶν κεραμεῶν, id est in figlinis. 4 Est apud Aristotelem & αἰγοκέφαλος, id est capriceps, cui gula inferiore parte lata est. lienem nõ habet: fel uero adhæret simul & uentri & iecinori. 5 Theodorus, Niger est, albis distinctus maculis. 6 Ita ex ueteri traductione Græca lectio Aldina, & Theodorus, ita. Collurio eisdem quibus merula uescitur: magnitudo, &c. 7 Tenui, & uetus H
interpres, angusto habet. χελιπὸν, fortasse λεπτὸν erat legendum. 8 Totus luteus, Theodorus, totus uiridans ex obscuro, χλωρὸς ὅλος. Hunc nonnulli marem esse arbitrantur in luetarum genere. 9 Et cartilagineo, χονδρότυπος: uide ne sit locus hic corruptus apud Aristot. uetus certe interpres non habet, sed solum, caput habet magnũ.

De auibus carniuoris, & primo de aquilarum generibus. Cap. CXXXIII.

IN auium genere quibus ungues adunci, prope dixerim omnes, carniuoræ sunt, ut dictum est, ut genera aquilarum omnia, milui, accipitres: ue-
Aquila, ἀετός. scuntur tamen & glande in hoc genere pomísque nonnullæ. Ex his aquilæ

maximus

A maximus honos, maxima & uis quoque: quocirca ossa iis natura tribuit durissima crassissimáque, quibus & medullæ minimum inest. Nidificant aquilæ locis non planis, sed celsis: præcipue quidem arduis saxis & præcipitibus, sed arboribus etiam. Incubant tricenis diebus: oua pariunt terna, sed pullos binos excludunt, ut ex uersu quem ad Musæum referunt authorem constat:

Excludit binos, edit terna, educat unum.

Sed quanuis magna ex parte sic fiat, tamen & tres uisi aliquando sunt pulli: alterum nido in educando expellunt tædio nutriendi: quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura, prospiciens ne omnium ferarum fœtus ra
1 perentur. Vngues quoque earum inuertuntur diebus iis: albescunt inedia
B pennæ, ut merito suos oderint partus. Sed pullum eiectum ossifraga excipit & educat. Genera aquilarum non æque omnia prolem fastidiũt: sed difficilior in alendo una cui nomen pygargo: benignior quę nigra est (melanaëtos dicta.) Alunt aquilæ suos pullos donec potestas uolandi fiat: tum nido eos expellunt, post regione, quam ipsi genitores incolunt, tota exterminant, æmulos scilicet rapinæ. Et alioqui unum par aquilarũ magno ad populandum tractu ut satietur, indiget: unde fit ne suos pullos ullo pacto uicinos habere patiantur. Prædantur locis non suo nido propinquis, sed longe distantibus. A meridiano autem tempore operantur & uolant: prioribus horis diei donec impleantur hominum conuentu fora, ignaue sedent.
2 Rapta non protinus ferunt, sed primo deponunt, expertæque pondus, tunc
C demum abeunt. Venatur aquila etiam lepores, hinnulos, uulpes & reliqua quæ uincere ualeat. Condunt reseruántque aquilæ suo in nido quantum cibi pullis supersit: quòd enim die quaque facultas uenandi non datur, fit interdum ne quod portent extrinsecus habeant. Viuit aquila tempore longo, quod diuturnitate nidi eiusdem declaratur. Senescẽtibus aquilis rostrũ superius accrescit, incuruatúrque subinde magis magísque, ut demum fame intereant, non senio nec ægritudine. Rhodus aquilam non habet. Aquilarum pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorare feruntur. Dissidet aquila cum dracone: uescitur enim aquila anguibus: cum ardeola etiã pugnat: unguibus enim ualens aquila aggreditur: ardeola autem repugnando emoritur. Sitta & trochilus cum aquila pugnant: sitta enim oua aquilæ
D frangit: aquila tum ob eam rem, tum etiam quòd carniuora est, aduersatur omnibus. Cum aquila etiam pugnat uultur & olor: uincítque eam sæpius olor. Cymindis chalcisue cum aquila pugnat adeo acriter, ut sæpius ambæ implexæ deferãtur in terram, & uiuæ à pastoribus capiantur. Aquilarum fel acre admodum est, atque corpora exest: colóréque spectatur ærugineo. Hoc, ut fertur, si unà cum Attico melle inungatur, cui hebescunt oculi, plane uisum recreabit, reddétque oculos acutissimos. Lapis aëtites in aquilæ repertus nido custodit partus contra omnes abortuum insidias.
Aquilarum plura sunt genera: unum quod pygargus ab albicante cauda dicitur, ac si albicillam nomines. Versatur hæc in campis, & lucis, & circa oppida, hinnularia à nonnullis uocata cognomine est: mõtes etiam syluámq; Pygargus. Albicilla. Hinnularia, νεβροφόνος.

ſuis freta uiribus petit. Reliqua genera raro plana & lucos adeunt. Hæc ma E
Plangus, uel Plancus, uel Clangus. Νηττοφόνος, Anataria. Morphnos, uel morphna. Parcnus.
xime inter aquilas difficilem ſe præbet in fœtu alendo. Alterum genus ſe-
cundum magnitudine & ui, plangos nomine, νηττοφόνος etiam cognomi-
natur, id eſt anataria, & morphnos: Homerus parcnon uocauit. Huic ui- 4
ta circa lacus ſtagnáue, & ſaltus quoque & conualles. Phomonoe Apollinis
dicta filia dentes ei eſſe prodidit, mutæ alias carenti lingua: eádem nigerri-
mam, prominentiore cauda: conſenſit & Boëthus. Ingenium eſt ei teſtudi-
nes raptas frangere è ſublimi iaciendo: quæ ſors interemit poëtam Æſchy- 5
lum. Aquaticas aues hæc appetit, mergētes ſeſe ſubinde, donec ſopitas laſ- 6
ſatáſque rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia litorū tendente, ma-
xime ſi condenſa arundo ſit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetat,
In lacus, aliàs in latus.
in lacus cadente, umbrámq; ſuam nanti ſub aqua à litore oſtendente: rur- F
ſus aue in diuerſa, & ubi ſe minime credat ſpectari emergente. Hæc cauſa
eſt gregatim auibus natandi, quia plures ſimul nō infeſtantur, reſperſu pē-
narum hoſtem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipſæ nō tolerantes pondus ap-
Μελανάετος, Pulla aquila, Fuluia. Λαγωφόνος, Leporaria, Valeria.
prehenſum unà merguntur. Tertium genus magnitudine minima, ſed ui-
ribus omnium præſtantiſſima hæc eſt. Colit montes & ſyluas μελανάετος à
Grecis dicta, id eſt pulla aut fuluia: & λαγωφόνος, id eſt leporaria: eadémq; ua-
leria. Sola aquilarum fœtus ſuos alit atque educit: cæteræ fugant. Pernix
eſt & prompta ac pugnax intrepidáque. liberalis non inuida eſt, modeſta 7
etiam nec petulans: quippe quæ non clangat neque murmuret. Quartum 8
Percnopterus, Ὀρειπελάργος, Ciconia montana. Γυπαίετος.
genus percnopterus, capite albicante, corpore maiore quàm cæteræ adhuc G
dictæ, ſed alis breuioribus, cauda longiore, uulturina ſpecie, ὀρειπελάργος co- 9
gnominatur, id eſt ciconia montana, & γυπαίετος imbecillis & degener eſt:
quippe quæ à coruo cæteríſque id genus alitibus uerberetur fugetúrq;: gra
uis eſt enim & uictu iners, famelica ſemper eſt & querulę murmurationis,
incolit lucos. Nec cæterarum aquilarum uitiis caret: & bonorum quæ illæ
obtinent expers eſt. Sola aquilarum exanima fert corpora: cætera cum oc-
Haliæetus. Haliætus.
cidere conſidunt. Quintū genus quod haliętus, hoc eſt marina aquila uo-
catur, ceruice magna & craſſa, alis curuantibus, cauda lata. Moratur hæc in 10
litoribus & oris maritimis: & lacus quoque petit. Clariſſima eſt oculorum
acie, librans ex alto ſeſe, uiſóque in mari piſce præceps in eum ruens, & diſ-
cuſſis pectore aquis rapiens. Accidit huic ſæpius, ut cum ferre quod cepe-
rit, nequeat, in gurgitem demergatur. Haliętus tātum (inquit Plinius) im- 11
plumes etiamnum pullos ſuos percutiens ſubinde cogit aduerſos intueri H
ſolis radios: & ſi conniuētem flentémque animaduertit, præcipitat è nido,
uelut adulterinum & degenerem: illū cuius acies firma contra ſteterit, edu
cat. Haliæeti (ut Plinius author eſt) ſuum genus non habent, ſed ex diuerſo
Γνήσιος αἰετός. Χρυσάετος, Stellaris aquila. Media magnitudine, inquit Plinius.
aquilarum coitu naſcuntur: & id quidem quod ex iis natum eſt, in oſſifra-
gis genus habet. Mixto huius aquilæ felle cū melle Attico, inunguntur nu-
beculæ ſuffuſionéſque oculorum. Sextum genus γνήσιον appellant, id eſt ue-
rum ac germanum, uelut ſolū incorruptæ originis: alij chryſaëton, alij ſtel-
larem uocant. Maxima aquilarum omniū hæc eſt, maior etiam quàm oſſi-
fraga: ſed cæteras aquilas uel ſeſquialtera proportione excedit: colore ſub-
rutilo,

A rutilo,rara conſpectu.Hoc genus aquilarum hinnulos,lepores,grues,aues
12 cortales uenatur:quin et tauros inuadit. Ex aquilarum genere una tantum
quæ Iouis appellatur carnes non attingit,ſed ad uictum illi herba ſatis eſt. *Iouis aquila.*
13 Quod ex haliæetis natum eſt, in oſſifragis genus habet, ut dictũ eſt: è qui- *Oſſifraga.*
bus uultures progenerantur minores:& ex iis magni,qui omnino non ge- *Oſſifragus.* *φήνη.*
nerant.Oſſifragam Græci φήνην & φῆνιν dicũt:aquilis cognatum genus un- *φῆνις.*
cungue carniuorúmque : eius magnitudo maior eſt quàm aquilę: color ex *Vultur.*
cinere albicãs.Parum hæc oculis ualet:nubecula enim oculos habet læſos. *Nubecula et c.*
Probe & fœtificat & uiuit: cœnægerula & benigna eſt. Nutricat bene & *πιτύρωται γαῖ:*
ſuos pullos & aquilæ: cum enim aquila ſuos nido eiecerit,¹hæc recipit eos
ac educat. Eiicit nanque ſuos aquila antequam uolandi tempus ſit, adhuc
B parentis operam deſiderantes,nec uolandi adeptos facultatẽ. Deiecti pulli
uociferantur:ſed oſſifraga recipit eos benigne,& tuetur,& alit dum quan-
tum ſatis ſit adoleſcant. Oſſifragi uenter paulatim epotus,calculos cum lo-
tio pellere proditur. Vnũ eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura,omnia
deuorata conficienti:huius partem extremam adalligatam prodeſſe cõtra
colum conſtat. Vultures minores ex haliæetis progenerantur,uti modo di- *Vultur, γὺψ, αἰγυπιός.*
ximus.Vulturum nanque duo genera:alterum paruum & albicantius, al-
terum maius & coloris cinerei aut nigri. Vultur ut fere grauiores, niſi ex
procurſu aut altiore tumulo immiſſum non euolat. Nidificat in excelſiſſi-
mis rupibus:unde fit ut raro nidus & pulli uulturis cernantur: ideo etiam
fuere qui putarent illos ex diuerſo orbe nobis incognito aduolare falſò:
C quanquam enim difficile nidum eius alitis uideris, tamen uiſus aliquan-
do eſt:neque certe locorum pluriũ incola auis hæc eſt.Edit non plus quàm
unum ouum,aut duo cum plurimum: & fœtus ſæpe cernuntur fere bini.
Vmbricius aruſpex author eſt triduo ante aut biduo uolare eos, ubi cada-
uera futura ſunt:& multi exercitum ſequẽtes repente apparent. Cũ aquila
pugnat uultur: & inimici inter ſe ſunt uultur & æſalo. Ex uolucribus in
auxilio contra ſerpentes primum uultur eſt. Annotandum quoque minus
uirium eſſe nigris. Pennarũ ex his nidore,ſi urantur,fugari eas dicunt:uul-
tures unguento fugantur, ſed alios appetunt odores. Immuſſulum aliqui *Theophraſt.*
uulturis pullum arbitrantur:& ſanqualem oſſifragam: Maſſurius immuſſu *Vnguento necantur.*
lum dicit eſſe pullum aquilæ priuſquam albicet cauda:quidã poſt Mutium *Immuſſulus*
D augurem uiſos non eſſe Romę cõfirmauere. Ego(quod ueri ſimilius eſt,in- *ſanqualis.*
quit Plinius)in deſidia rerum omnium non arbitror agnitos. Sunt in Arca-
dia circa paludem quæ Tantali dicitur, aquilæ,quæ cycniæ uocantur,co- *Cycniæ.*
lore candido æque atque olores.

1 Plinius:Eiectos ab ijs cognatum genus oſſifragi excipiunt,& educant cum ſuis.
2 Hæc tribuit Ælianus pręcipue generi illi,quod chryſaetos & ſtellaris appellatur. Quàm caute lepores nenatur aquila oſtendit Ariſtoteles: quo uero pacto educantur inſtituuntúrque ad uenationem apud Indos,explicat Ælianus. 3 Lucis, τὰ ἄλση.
4 Circa lacus,uetus interpres in deſertis & montanis 5 Quæ ſors, Lege Valeri. Max.lib.9,& Gellium lib.13, & lib.7. Hæc de aquila in genere uel de haliaëto dicuntur,niſi codex ſit mendoſus apud Ariſtotelem. 6 Donec ſopitas &c. Ariſtoteles ita, Donec uel ſtranguleт in humore,uel per ſumma corripiat. 7 Plinius,Sola ſine clã-

ὑπαετός, subaquila. gore sine murmuratione. 8 Percnopterus, ab alarum notis, inquit Theodorus, uel ab alarum nigritia. 9 γυπαίετος, Videtur Theodorus ὑπαίετος hic legisse, id est subaquila. Alis minimis, Plinius: Corpore maiore, &c. μικρὸς μέγεθος. uetus interpres, Quātitas eius est, quasi medietas aliorū: ubi suspecta forsitan uideri poterent Græca exemplaria, & legēdum esse corpore minore. 10 Nisus. Nisus in haliaetum mutatus narratur. Ouid. lib. 8 Metamorph. 11 Quæ Plinius hoc in loco de haliaeto narrat, alij ad alia aquilarum genera referunt: ut Ambrosius lib. 5 Hexamer. & Aristoteles lib. 9 histor. animaliū, nisi forsitan totum illud caput sit mendosum: quod sane suspicor. 12 Quonam modo tauros inuadit hoc aquilarum genus, leges apud Ælianum lib. 14.

Barbata. 13 Genus aquilæ quam barbatam uocant, Thusci ossifragam dicūt. Ossifragam ab ossifrago distinguit Hermolaus, in Corr. E

De accipitrum generibus. Cap. CXXXIIII. F

Accipiter, ἱέραξ. 1 ET accipitrum quoque generi natura
Oráque adunca dedit, curuos dedit unguibus hamos.

Hi multo inter se magnitudine differunt. Color iis maculis distinguitur ceu lineis. Fel habet accipiter iecori simul & intestino adhærens. Lien illi usqueadeo exiguus, ut propemodum sensum effugiat: & uentriculus quoque feruentior: & quanuis uorax sit, auium tamen quas ceperit, cor nunquam comedit. Nidulatur locis arduis & saxosis: & uicenis diebus incubat. Accipitres tutius Massilię humi fœtificāt, nec alibi nascuntur illis assueti gentibus. In Thraciæ parte homines atque accipitres societate quadam aucupātur: hi ex syluis frutetísue & arundinetis excitant aues: illi superuolantes deprimunt: rursus captas, aucupes diuidunt cum illis. Accipiter Ægyptius mansuetior est quàm sint alij. Accipiter decoctus in rosacco efficacissimus ad inunctiones omnium oculi uitiorum putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Genera non pauciora quàm decem esse accipitrum aliqui prodiderunt. Plinius accipitrum genera inquit, XVI inuenimus. Differunt autem, quòd alij columbam humi cōsidentem feriunt rapiúntque, uolantem non appetunt: alij super arborem aut tale quid conscendentem uenātur: sin humi est aut uolat, non inuadunt: alij neque humi neque in sublimi manentem aggrediuntur, sed uolantem capere conantur. Fertur etiā à columbis quodq; accipitrum genus cognosci: itaque cum accipiter prouolat, si sublimipeta est, manent quo constiterint loco: sed si humipeta qui prouolat, est, non manent, sed continuo auolant contra naturam eius auxiliantes sibi. G

Triorchis. Buteo. 2 Accipitrum genus primum uiribúsque ualentissimū triorchis à numero testium nuncupatus: buteonem hunc appellāt Romani: miluo æquiparatur magnitudine, sempérq; cernitur, uti Aristoteles author est. Buteo hostis est ranæ rubetæ & angui: rapit enim eos atque exedit. In Balearibus in honore mensarum est. H 3

AEsalon. AEsalo. 4 Secundum genus æsalona Græci uocant, qui (si Plinio credimus) omni tempore apparet: cæteri hyeme abeūt. Æsalo & uultur inuicem inimici sunt. Et uulpi quoque hostis æsalo est: ferit enim, pilósque eius euellit, occidítque catulos, ut qui uncos habeat ungues: contra coruus (ut qui uulpi amicus est) pugnat cum æsalone: unde fit ut uulpi, cum ab æsalone percutitur, auxilietur coruus.

Circus, κίρκος. Tertium circus, claudum altero pede: cui cum uulpe quoq; inimicitiæ sunt, & propter communem uictum

Auictum: (carne enim uiuunt) uulpem inuadit & uulnerat. Ex ferociorum accipitrum numero circus est: & gallinarum domesticarum quoque pullis insidiatur. Et alia accipitrum genera sunt, asterias, id est stellaris, & pernes, & palumbarius siue φασοφόνος φαβοτύπος ue, qui in ferociorum accipitrũ numero censetur. Subuteones uel ὑποτριόρχαι appellantur accipitres, qui
5 latiores sunt: alij perci, & σπιζίαι uel fringillarij: alij λεῖοι, id est leues: & φρυνολόγοι, id est rubetarij: hi abunde uiuunt, & propter humum uolitant. Chalcis raro apparet, rarus etiam in syluis: montes etenim incolit: nigro colore est, magnitudine accipitris, quem palumbarium nominant, forma longa ac tenui, Iones cymindem eam appellant: cuius Homerus etiam meminit in Iliade, cum dicit,
B Chalcida dij perhibent, homines dixere cymindem.
6 Nocturnus accipiter est. Sunt qui hanc auem non aliã esse quàm ptyngem uelint. Interdiu minus apparet, quia clare non uidet, sed noctu uenatur more aquilæ. Et pugnat uero cum aquila adeo acriter, ut sæpius ambæ implexæ deferantur in terram, & uiuæ à pastoribus capiãtur. Parit hæc oua duo, & in saxis speluncisq; nidulatur. Genus accipitris tinnunculum uocãt rustici, qui fere in ædificiis nidos facit. Columbas defendit hic, terrétque cæteros accipitres naturali potentia, in tantum ut uisum uocémque eius fugiant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum. Feruntque si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas: uel uti narrat Columella, eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur,
C stipantiáque opercula superponuntur, & gypso lita uasa in angulis columbarij suspenduntur: quę res auibus amorem loci sic conciliat, ne unquã deserant, multiuaga alioquin aue. Sunt qui Cenchrin tinnunculum uocãt: & accipitrum quoque generis hanc Græci faciunt. Ventriculus illi minime carnosus, sed ingluuiei similis. Plurima in adunco genere parit: cum omnes quibus ungues adunci, parcius generant. huius quatuor reperti sunt pulli, sed plures etiam posse procreari apertum est. Rubrum est eius ouum modo minij. sola fere aduncarum bibit. Cenchridis fimum albugines extenuat. Milui ex accipitrum genere magnitudine differũt. Rapacissima & famelica semper ales atque carniuora. Ventriculum habet miluus calidũ, & lienem exiguum. fel quoque habet iecori simul & intestino adhærens.
D Videntur milui artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cælo monstrante natura, quod opus esset in profundo. Oua pariunt milui bina magna ex parte, interdum terna: totidémque excludunt. uicenis diebus incubant. Hybernis mensibus latent paucis quibusdam diebus: non tamen ante hirundinem abeunt. Traduntur autem & solstitiis affici podagra. Miluus cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet, ut qui & unguibus sit præstãtior & uolatu. Piphex, harpa & miluus amici sunt. Laudatur milui iecur ad oculorum uitia: sed miluorum bilis acris admodũ est, atque erodit. Colore quoque æruginoso spectatur, & nonnunquam atro. In Ægypto auem colunt incolæ, quem accipitrem uocant: qui nec nostris simile quicquam habet, nec Ægyptiis: sed & magnitudine excellit, & ua-

Asterias, stellaris. Pernes. Palumbarius, φασοφόνος. φαβοτύπος. Subuteo, ὑποτριόρχης. Percus. λεῖος, uel leuis. Chalcis. Cymindis. Ptynx. Tinnuncu[lus] Cenchri. Miluus. Milui ἧπαρ. Piphex. Accipiter Aegyptius.

Accipiter Aethiopicus. rius magis multo est.Hunc esse Æthiopicum dicunt, & illuc ex Æthiopia E afferri.Mitis hic præ cæteris est qui alibi reperiuntur.

Φάλκων. *Accipiter.* 1 φάλκων nomen & species accipitris est, authore Suida. 2 Primum,&c.κράτιστον, id est præcipuum,dixit Theod. 3 Buteo,inquit Festus, ex eo se alit quod accipitri eripuerit:uastitatísque causa est in iis locis quæ intrauerit. Vbi aduertendum quòd Festus hoc in loco accipitrem pro una specie accipit. 4 Æsalon (inquit Plinius) uocatur parua auis oua corui frangens,cuius pulli infestantur à uulpibus:inuicem catulos eius ipsámque uellit : quod ubi uiderint corui,contra auxiliãtur uelut aduersus cõmunem hostem. 5 σπιζίας uel fringillarius, φρυνολόγος, uel rubetarius. 6 Sunt qui,&c. Ita legit Theodorus apud Aristotelem Plinium secutus,qui hæc quæ in contextu sequuntur cymindi attribuit:uerum in Græco exẽplari aliter habetur,Ἡ δὲ ὕβρις, φασὶ δέ τινες εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον ὄρνιθα τῷ πτύγγι, οὗτος ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται,&c. Et uetus itẽ interpres ita reddidit, Et inuenitur etiam alia quæ dicitur, &c. ut ex iis alia uideatur
Hybris. esse auis,cui hæc attribuit Aristoteles,quæ hybris dicatur, & non cymindis. F

De cuculo. Cap. CXXXV.

Cuculus. Coccyx. Coccyx ex accipitre fieri,tempore anni immutata figura nonnullis putatur:quoniã quo tempore is apparet,accipiter ille cui similis est,non aspicitur:sed ita fere euenit,ut ne cæteri quidem accipitres item cernãtur, cum primum uocem emisit cuculus,nisi perquam paucis diebus : ipséque modico tempore æstatis uisus,hyeme non cernitur. Est hic neque aduncis unguibus ut accipiter,neque capite accipitri similis:sed ea utraq; parte columbum potius quàm accipitrem repræsentat:nec alio quàm colore imitatur accipitrem,nisi quòd accipiter maculis distinguitur ceu lineis, cuculus uelut punctis. Magnitudo atque uolatus similis accipitrum minimo, qui G magna ex parte id temporis non cernitur, uti modo diximus, quo cuculus apparet:nam uel ambo uisi aliquando sunt. Quinetiam ab accipitre absumi uisus est,si quãdo una apparuere:quod nulla auis suo in genere solet facere. Pullos cuculi fere nemo se ait uidisse : parit tamen non in nido quem ipse fecerit,sed in nidis parit alienis:& interdum quidem in nidis minorũ auium: præcipue autem in palumbium & curucæ, & alaudæ humi, atque etiam in nido chloridis super arborem. Parit maiore ex parte singula, raro bina,aut terna cum plurimum. nec ipse incubat, sed auis in cuius nido peperit,incubat,excludit atque educat:quo quidem præcipue tẽpore & pinguis & grati saporis pullus cuculi est. Atque adeo cum iam uolandi potens est cuculi pullus,nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi. Illa uero H quæ educat,cum alienigena pullus accreuerit,suos eiicere dicitur,ita ut pereant. Sed de pullorum interitu non conuenit inter omnes:alij eos à genitrice occidi & dari in cibo cuculi pullo aiunt, uidelicet improbatos propter speciem cuculi elegantiorem:ille enim nitidus in se nutricem conuertit,ut aiunt:illa gaudet eius specie,miratúrque sese ipsam quòd talem pepererit:suos comparatione eius damnat,ut alienos : absumíque etiã se inspectante patitur,donec corripit ipsam quoque iam uolandi potens. Alij cuculum ipsum repetere nidum cui suum ouum mandarit, pullósque deuorare nutricis uolunt:alij pullum cuculi,quòd magnitudine præstet, posse percipere cibum omnem oblatum,atque ita cæteros fame perire autumant: alij

ipsum

A ipſum ut fortiorem, cæteros paſtus conſortes occidere authores ſunt. Sed prudenter ſane prolis ſuæ procreationem moliri uidetur cuculus: cum enim ſe timidum miniméque opitulandi potentem nouerit, facit quaſi ſuppoſititios ſuos pullos, quo ſeruari poſſint. Timiditate enim hæc auis excedit, quippe quæ ab auiculis uellatur, & præ metu earùm fugiat. Cuculus immutatur colore, & uocem minus explanat cum ſe abditurus eſt, quod facere exortu caniculæ ſolet. Apparet autem ab ineunte uere ad eius ſyderis ortum. Auem cuculum leporina pelle adalligatum, ſomnum allicere aiunt.

De nocturnis auibus, quæ uncungues ſunt. Cap. CXXXVI.

NOcturnarum etiam auium nonnullæ aduncis unguibus ſunt: hæ interdiu nequeunt cernere, & noctu uenando cibum ſibi acquirunt. ue
B rum non tota nocte id faciunt, ſed ueſpertino & matutino. Venantur autē mures, lacertos, ſphondilas, parnopas, & huiuſmodi alias quaſdam beſtio-
1 las: γλαυκώδεις græce dicuntur, id eſt noctuæ ſpeciē habentes: quæ etiam ſuperiore palpebra conniuent. Noctuam cæteræ aues omnes die circunuolant, quod mirari uocatur, aduolantéſque percutiunt: quapropter aucupes ea conſtituta, auicularū genera multa & uaria capiunt. In genere adunco noctua eſt. Gulam habet parte inferiore paulo latiorem: & appendices paucas quaſdam infra quà deſinit inteſtinum. Lienem adeo exiguum, ut propemodum ſenſum effugiat. Diebus quibuſdam paucis latitat hyeme. No- γλαυκώδεις. Noctua, γλαύξ.
2 ctuas ſexagenis diebus hyemis cubare & nouem uoces habere tradit Nigi-
C dius. Harum genus in Creta inſula nō eſt: etiam ſi qua inuecta ſit, moritur. Diſſidet cornix cum noctua: cornix enim meridie oua ſurripiens noctuæ abſumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà oua cornicis noctu exedit: eſtq; altera interdiu, altera noctu potentior: item noctua cum orchilo: nam is quoque oua exedit noctuæ. Noctua apibus contraria, & ueſpis crabronibúſque, & ſanguiſugis. Noctuarum contra aues ſolers dimicatio: maiore circundante multitudine, reſupinæ pedibus repugnant, collectæque in arctum, roſtro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellúmque partitur. Noctuas ferunt à cauda de ouo exire, ſicuti & bubonem & trogonem, quoniam pondere capitū peruerſa oua poſteriorem partem corporum fouendam matri applicent. Trogon. Alias trigonē, non trygonē.
3 Noctua imbre garrula ſerenitatem, ſereno tempeſtatem enunciat. Ebrioſis
D oua noctuæ per triduum data in uino, tædium eius adducunt. Noctuarū genus maximum aſio eſt, quibus pluma auriū modo micat. Huius felle recenti glaucomata emēdari dicūt. Nocturna auis & bubo eſt, & uncos ungues habet. Plumas habet uelut aures. deſerta incolit, nec tantum deſolata, ſed dira etiam & inacceſſa. Noctis monſtrum, nec cantu aliquo uocali, ſed gemitu. itaque in urbibus aut omnino in luce uiſus, dirum oſtenſum eſt. Priuatorum domibus inſidentem plurimis ſcio non fuiſſe feralem, inquit Plinius: uolat nunquam quò libet, ſed tranſuerſus aufertur. Bubonis pedes uſti cum plumbagine herba, contra ſerpentes auxiliari feruntur. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem, quæſo, ouum bu- Aſio. Bubo.

X ij

Ascalaphus. bonis uidere potuit, cum tam ipsam auem uidisse prodigiũ sit. Ascalaphũ E
fabulantur in bubonem uersum. De quo ita cecinit Ouidius,

> Ingemuit regina Erebi, testémque prophanum
> Fecit auem: sparsúmque caput phlegetontide lympha
> In rostrum, & plumas, & grandia lumina uertit.
> Ille sibi ablatus fuluis amicitur ab alis:
> In caput crescit: longósque reflectitur ungues,
> Víxque mouet natas per inertia brachia pennas:
> Fœdáque fit uolucris uenturi nuntia luctus
> *Bubo.* Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

Ascalaphus. Ascalaphus appendices quasdã paucas habet, ut noctua, adnatas infrà quà
Byas. definit intestinum. Byas græce dicitur (hunc & bubonem nonnulli uocãt:) F
Bubo. specie similis noctuæ est: sed magnitudine nõ minor q̃ aquila. Nocturna
Ἐλεός, aluco. auis & aduncis unguibus aluco est, maior gallinaceo: picas uenatur. Hæc
Αἰγωλιός, Vlula. tria simili specie constant, aluco, ægolios, & scops. Ægolios quoque (quam
ululam interpretantur) nocturna auis est, & uncunguis, specie similis alu- 4
coni & scopi: aluconi compar: & picas quoque uenatur. Interdiu raro ap-
paret: sed noctu uagatur & pascitur: colit saxa & speluncas: pollet ingenio
ac industria in uitæ muneribus. ægolios quaternos nunquam edit pullos.
Colaris. Colarem ulula cæteríque adunci exedũt, unde his oritur bellum. Vlulæ fel
prædicatur ad albugines, suffusiones, caligines: adeps similiter ad claritatẽ. 5
Scops, ὁ σκώψ, κώψ. Aluconi & ululæ specie similis est, qui scops uocatur, & uncunguis quoq;,
& carne uescitur: uerum magnitudine minor quàm noctua est: colore plũ- G
beo candidis quibusdam maculis distincto: in capite utrinque ad tempora
emicant plumæ. Duo feruntur scopium genera: & hi quidem uocales, alij
uero muti. Et aliqui omnibus anni temporibus apparent: & ob eam rem
Ἀεισκῶπες. Perennes scopes. ἀεισκῶπες, id est perennes appellantur, qui esui non sunt propter uitiũ carnis. 6
colorem habent glaucum: alij autumno interdum apparent, nec plus uno
aut altero die immorantur, qui & esui sunt, & ualde probantur. Differunt
hi nullo fere alio à perennibus illis, nisi corpulentia pingui, & quòd uox 7
his deest, illis nõ deest: & quòd turturi aut palumbi æquales sunt. Imitatrix
auis hæc est, non aliter atque otus: & eodem modo capitur (ut aiunt) saltãdi
imitatione: & ut nonnulli tradunt scopes aues omnes oris expressione &
articulata uoce longe superant: & quemadmodum psitacus & pica, sic H
scops hominum & aliarum auium uoces exprimere fertur. Nominan-
tur ab Homero, inquit Plinius, scopes auium genus: neque harum satyri-
cos motus cum insident plerisque memoratos, facile conceperim mente:
Nycticorax. neque ipsę iam aues nascuntur. Aduncis quoque unguibus est nycticorax,
quæ & noctu uenando cibum sibi acquirit: habétque (quemadmodum &
noctua) appendices paucas adnatas infra quà definit intestinum. Non est 8
Apud nos, id est in Creta. ubique locorum similis nycticorax. Apud nos, inquit Strabo, aquilæ ęqua-
lis est, uocémque grauem edit: in Ægypto uero graculi habet magnitudi-
nem, & uocem omnino diuersam. Nycticoracem nõnulli uocant otum, a-
uem scilicet illam quæ se coturnicibus hinc abeuntibus ducem præbet.

i Ouidius

A 1 Ouidius de Nyctimene in noctuam mutata: Conspectum lucémque fugit, Et à cunctis expellitur æthere toto. 2 Vin'(inquit Penicatus in Plauti Menechmo) afferri noctuam, quę tutu usque dicat tibi. Tutu noctuæ uox est. 3 Aliàs, Quibus pluma auri modo micat: uel quibus pluma aurium emicat. 4 Aristoteles ita habet, ὁ μὲν ἐλεὸς μείζων ἀλεκτρυόνος, ὁ δὲ αἰγωλιὸς, παραπλήσιος: ambiguo sane sensu. Quod nec minus ambigue uertit Theodorus: Alueo maior gallinaceo est, ulula cõpar. Ambiguum scilicet an ulula sit παραπλήσιος, id est specie similis, an magnitudine compar: & an sit gallinaceo compar, an aluconi. Vetus interpres ita habet, sensu paulo apertiore, Heleos autē gallo maior, & agolius assimilatur ei multum: cuius sensum & nos secuti sumus. 5 Scops, Asionem uocat Theodorus: Tyrannio σκῶπες esse nycticoraces dixit: & σκῶπες dici quasi σκιῶπες τὴν ὄπα, id est uocem noctu edētes. 6 Ἀεισκῶπες, Sempasiones uocat Theodorus. ἀεὶ δὲ φωνεῖ, inquit Athenæus, si uerum sit exēplar. 7 Corpulentia pingui, Ita legit Theodorus apud Aristotelem: τῷ πάχει: uerum Athenæus τῷ τάχει habet, ut scilicet differāt nõ corpulentia, sed pernicitate. 8
B Cicumam uocat Theodorus. aliàs, cicunia.

Asio. *Sempasiones.* *Cicuma.*

De hirundinum generibus. Cap. CXXXVII.

1 SVnt etiam in genere non adunco quæ carne uescuntur, ut hirundo: sola que carne uescens auis, inquit Plinius, ex iis que aduncos ungues non habent: una quoque ex iis quæ carne uescuntur, bis anno nidificat: quæ (uti de ea cecinit Ouidius) *Hirundo, χελιδών.*

Tecta subit: neque adhuc de pectore cædis
Excessere notæ, signatáque sanguine pluma est.

Hirundinum pennæ quandoque è nigris fiunt albæ. Ventriculus hirundini longior: & neque gulam habet ampliorem, neq; ingluuiem. Fel earum
C aliis uentri, aliis intestino adhæret, uel in eodem hirundinum genere. Volucrum soli hirundini flexuosi uolatus, uelox celeritas: quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium nõ nisi in uolatu pascitur: uerũ ut pennis prævalere, sic pedibus degenerare ui-
2 detur. Hirundo nulla arte mãsuescit. Discedũt hirũdines hybernis mēsibus in uicina: & quidem uisæ sunt hirundines in locis quibusdã angustis nudæ atq; omnino deplumes. Discedunt ad arcturi ortũ. Cõspiciuntur denuo ad VII cal. Mart. itaque semestres apparent. Auersæ hirundines coire ferũtur, contra atque cætera auium genera. Bis anno nidificat hirũdo (ut diximus:) & pullos edit imperfectos & cæcos: quorum adhuc recentium oculi, si quis stylo eos pupugerit, resanescunt, & cernendi uim postea plane recipiunt. Indociles quidem sunt, sed intelligentiæ rationem quandam in effingēdo
D constituendóque nido ostendunt hirundines: luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactum multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum uero nidum plumis floccísque consternunt tepefaciendis ouis: simul ne durus sit infantibus pullis. In enutrienda prole summa æquitate alternant cibum tam mas quàm fœmina, obseruantes ne qui pullus acceperit, bis accipiat. Notabili munditia egerũt parentes excremēta pullorum: adultioréśque circumagi docent, & foras saturitatem emittere. apibus iniuria hirundo est. Hirundo tam iuxta aquas uolitans ut penna sæpe percutiat, imbrem prænunciat. Dicuntur hirundines excluso pullo lapillum dare: itaque in uentre hirundinum pullis lapilli candido atque ru-

Plinius lib. 8. *VIII. calend. Mart.* *Aliàs, madefactæ.* *Lapis chelidonius.*

benti colore, qui chelidonij uocantur, magicis narrati artibus inueniűtur. E
Hirundinum caro recens cōcerpta auxiliatur contra serpentes. Vua & faucium dolor angináue mitigatur hirundinum cinere cum melle illito: sic & 3
tonsillis succurritur & affectibus omnibus qui in gutture, aut columella, aut ore contigerint: nõnulli & ad uisus claritatem eo usi sunt. Anginis citissime succurritur cinere hirundinis ex aqua calida poto. Sed efficaciores ad omnia, quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium: figura nidorũ eos deprehendit, multo tamen efficacissimi ripariarum pulli. Sunt multi qui cuiuscunque hirundinis pullum edendum censent, ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase, & cine- 4
rem cum pane aut potu dant: quidam & mustelæ cineres pari modo admiscent: sic & ad strumæ remedia. dant & comitialibus quotidie potu. In sale F
quoque seruatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Hirundinis rostri cinerem cũ myrrha tritum, & in uino quod bibitur inspersum securos præstare à temulen-
Hirundo, Rustica. Agrestis. Syluestris. tia tradunt. Inuenit hæc Horus Assyriorum rex. Alterum genus hirun- 5
dinum rusticarum & agrestium, quæ raro in domibus diuersos figura, sed eadem materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in angustum, utero capaci: mirum qua peritia occultandis habiles pullis, & substernendis molles. In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione nidorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt, stadij fere unius spatio, quod humano opere perfici non posset. In eadem Ægypto iuxta oppidum Copton insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, G
incipientibus uernis diebus palea & stramēto, rostro firmantes, continuatis per triduum noctibus, tanto labore, ut multas in opere emori constet:

Riparia. Drepanis, Falcula. Theodor. eáque militia in illis cum anno redit semper. Tertium est earum genus quæ ripas excauant, atque ita in terra fœtificant: non faciunt hæ nidos. ripariam uocant Latini, drepanis à Grecis dicitur. rara auicula est, apparet æstate tantum cum imber incessit: tunc enim & apparet & capitur. Ripariarum pulli ad cinerem ambusti omnium hirundinum efficacissimæ mortifero faucium morbo, multísque aliis morbis humani corporis medentur. 6

Riparia altera Argathilis. In genere item ripariarum est, cui nidus ex musco arido ita absoluta perficitur pila, ut inueniri non possit aditus. Sũt qui & argathilin in ripariarum genere numerent. Solerti porro ingenio argathilis suum instituit nidum: H
Apodes. Cypselli. intexit enim specie pilæ lineæ aditu arcto. Vt pennis præualere, sic pedibus 7
degenerare uidentur hirundo, drepanis, & qui apodes dicuntur: hæc enim omnia & moribus, & uolatu, & specie proxima inter se conspiciũtur. Sunt uero apodes, quos aliqui cypsellos appellant, hirundinum adeo similes, ut haud facile discerni ab hirundine possint, nisi quòd tibiis sunt hirsutis. Nidum specie cistellæ productæ longius longius fictæ ex luto, uno aditu dato arctissimo faciunt: idq; locis angustis intra saxa & specus, ut & beluas deuitare possint & homines. Apparent apodes omnibus anni temporibus. Plurimum uolant quæ apodes uocantur, quia carent usu pedum. hæ sunt quæ toto mari cernuntur: nec unquam tam longo naues támque continuo

Intra saxa uiui, infra. Plinius, Nidificãt in scopulis.

cur-

A cursu recedunt à terra, ut non circunuolitent eas apodes. Cætera genera residunt & sistunt: his quies nisi in nido nulla: aut pendent, aut iacent. Tormina sanant apodes ex uino decocti.

1 Hirundo, Theocrit. εἰδύλ. 7, ἁ δ' ὀλολυγὼν τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βατῶν τρύζεσκεν ἀκάνθαις. Sunt qui putent ὀλολυγόνα apud Theoctitum hirundinem significare. Interpres Theocriti, ex Aristotele (ut scribit) ὀλολυγόνα animal esse tradit, quod in locis uersatur palustribus: esse uero gemebundum, indéque ὀλολυζόνα dici, noctúque præcipue laborare. Hæc ille. Ego uero apud Aristotelem non memini legisse ὀλολυγόνα animalis genus esse: sed uocem quam edunt ranæ masculæ, cum ad coitum fœminas cieant: coire uero noctu maxime. Aratus, ubi imbrium signa describit, ita habet, ὀλολυγών.

ἢ τρύζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών. Vbi scholiastes, ὀλολυγὼν auis est turturis in morem in desertis locis syluestribúsue uictitans. uel, ut alij: animal est palustre articulis B membrísue minime distinctum: oblõgum terreno uermi simile, sed gracilius. Hoc (inquit) non nouit Aristoteles. 2 Discedunt, inquit Plinius, Africos secutæ montiũ recessus (uel ut quidam legere malunt) apricos montium recessus. 3 Pullorum cinerem Asclepiades & Andromachus anginis illinunt: at Dioscorides tam matrum quàm pullorum cinere utitur. 4 Modum quo comburi debeant hirundinum pulli docuit Asclepiades, uti ex eo refert Galenus. 5 Hęc non genera hirundinum dixit Aristoteles, sed similia hirundinibus. 6 In genere, Ita legendum censet Hermolaus hunc locum apud Plinium, nescio quo pacto (ut scribit) ex Aristotele, Theodori fortasse uersionem secutus ex lib. 9 histor. animalium: alij legere malunt, In genere parrharum. 7 Specie pilæ lineæ: ὥσπερ σφαίρᾳ λίνῳ. Plinius Ex lino intexens.

De coruino genere, scilicet coruo & cornice, & de monedula. Cap. CXXXVIII.

C

1 Corui non tantum carne aluntur, sed & alio pabulo. Circa urbes præcipue uiuere solent: nec loca mutant aut latent, sed semper apparẽt. Coruorum pennæ interdum à nigris in albas transeunt. Rostrum coruino generi robustum ac prædurum est. Ingluuiem non habet coruus, sed eius uice gulam amplam & patentem: in coruis ipsis fel aliis uentri, aliis intestino hæret. Coruinum genus, coruus, inquam, cornix, monedula, coniugium nunquam deserit, neque mas scilicet fœminam aut fœmina marem relinquit: minime quoque salax libidinosíımue est, & raro coit. Generat coruus ante solstitium: oua uero non modo bina, ut aliqui uolunt, parit, uerũ etiam plura, quaterna scilicet quináue. Incubat autẽ uiginti diebus, & pul- Coruus, κόραξ
D los cum iam potẽstas uolãdi est, primum nido eiicit: deinde robustos iam regione tota expellit fugátque longius. Itaque paruis in uicis locísque arctioribus, & ubi non satis cibi pluribus sit, non plus bina coniugia sunt. Circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuo, authores sunt Callimachus & Theopompus. Genitores etenim abeunt ipsi, & compares ibi relinquentes, soboli loco cedunt. Coruus tauro & asino aduersarius est: quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret. Miluus cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet. Coruus uulpi amicus est: pugnat enim cum æsalone: unde fit ut huic, cum ab illo percutitur, auxilie
2 tur. Ægrescunt corui sexagenis diebus, siti maxime antequam fici coquantur autumno. Prædicunt corui singultu quodam latrantes séque concutiẽ-

tes, si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem resorbebunt, uentosum E imbrem. Et ut Lucretius cecinit,

-Mutant cum tempestatibus unà
Raucisonos cantus cornicum secla uetusta
Coruorúmque greges, ubi aquam dicuntur & imbres
Poscere, & interdum uentos auráisque uocare.

Corui ouum in æreo uase permixtum illitúmque deraso capite, nigritiam capillis affert: sed donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne & dentes simul nigrescant: idq; in umbra faciendum est, neque ante triduum abluendum. Alij sanguine & cerebro eius utuntur cum uino nigro: alij excoquunt ipsum, & nocte concubia in plumbeum uas condunt. Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortus asperos facit. F

Cornix, κορώνη. Cornici natura omniuora est: nam & litora petunt cornices, & quæ unda eiecerit animalia aggrediuntur. Nucis duritiam rostro repugnantem uolantes in altum in saxa tegulásue iaciunt iterum ac sæpius, donec quassatā perfringere queant. circa urbes præcipue uiuere solēt: neque latent unquā, sed omni tempore apparent. Ales est inauspicatæ garrulitatis, à quibusdā tamen laudata. Huic quoque deest ingluuies: sed eius loco gulam habet latam & patentem. Incessu ambulant cornices, id est pedetentim progrediūtur, neque currunt neque saliunt. Cornicum fœminæ tantum incubant, assiduéque in opere perseuerant: mares his cibum suggerunt, pascúntque incubantes. Pullos edunt imperfectos & cæcos, magnamque ptoli curam impendunt: quippe quæ sola in aduncorum genere etiam uolantes iam suos G pullos pascens ipsa comitetur. Longa cornici uita est: & ab autumno corripitur morbo. Cornix cum noctua dissidet: cornix enim meridie oua surripiens noctuæ absumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà, oua cornicis noctu exedit: estq; altera interdiu, altera noctu potentior.

Tympanus. A cornice occiditur tympanus. Imbres prænuntiat cornix, cum scilicet contra aquam clangores dabit perfundens sese. Et ut ait Vergilius,

Cum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena,
Et caput obiectat querulum uenientibus undis.

Et Cicero quoque,

Fusca cornix. Fuscáque nonnunquam cursans per littora cornix
Demersit caput, & fluctum ceruice recepit. H

Cornicis carnes esse, & nidum illinere in longissimis morbis utilissimū putant: & in tertianis fiat potestas experiendi. Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptum capitis doloribus remedio esse traditur.

Monedula, κολοιός. Sed uide ne apud Athenæū pro κολοιὸς scribi debeat κολιός. Monedulæ quoque deest ingluuies, sicuti & coruo & cornici, sed eius uice gulā habet amplam & patentem. Monedulam κολοιὸν uocāt: de cuius uenatione hæc narrat Clearchus: Vasculum si statuatur oleo plenum, aues ad uasculi margines accedentes, effigiémque suam in oleo conspicatæ, sese immergunt: quo fit, ut pennis earum ex oleo concretis, facile capiantur. Monedularum tria sunt

Κορακίας, graculus. genera: unum quod coracias uocatur (latine graculum appellari putant) 3

magnitudine

A magnitudine quanta cornix, rostro rotũdo & rutilo. In Lemno insula gra-
4 culos ob id colunt, quòd aduerso uolatu occurrant locustarũ exitio. Graculi sero à pabulis recedentes hyemem præsagiunt. Immensa in Insubrum
5 tractu examina sunt graculorum monedularúmque, cui soli aui furacitas auri argentíque præcipue mira est. Alterum monedularum genus lycos, id est lupus cognominatum est: paruum est & scurra. Tertium genus palmipes est, Lydiæ ac Phrygiæ terræ familiare. Monedulæ simili specie est a-
6 uis, quam spermologon uocant, magnitudine tetraci æqualis, ut author est Alexander Myndius, ab eruendis seminibus spermologos & spermatologos uocatur.

Lycos. Lupus. Spermologos, Frugilega. Spermatologos.

1 Apud Apuleium de deo Socratis, uulpes astute coruum laudat his uerbis,
B Quantum ad decorem, pluma mollis, caput argutum, rostrum ualidum: iam ipse oculis perspicax, unguibus tenax: nam de colore quid dicam? Enimuero cum duo colores præstabiles forent, piceus & niueus, quibus inter se nox cum die differunt, utrũq; colorem Apollo suis alitibus condonauit, candidum olori, nigrum coruo. 2 Apud Ouidium 2 Fastorum Phœbus coruo minatur:

At tibi cum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

3 Coracias, Idem fortasse pyrrhocorax Alpium peculiaris, luteo rostro niger, & præcipuo sapore. 4 Graculos aues esse minime solitarias, sed gregales apparet ex Varrone de re rustica lib. 3.

Pyrrhocorax.

5 Monedula, ni fallor, de secunda illa specie ἀντισωματικῶς dicitur: cui & Ouidius immensum illum auri amorem tribuit:

Scytonis accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem quæ nunc quoque diligit aurum,
C Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

κολοιὸς quoque pro hac secunda specie nonnunquam accipitur: ut apud Constantinum Cæsarẽ de agricultura lib.
14 6 Spermologos. Aristophanis interpres, ἐκ τοῦ ὀρύττειν τὰ σπέρματα καὶ ἐσθίειν: ut uero Suidas, παρὰ τὸ τὰ σπέρματα ἀναλέγειν. Et hanc Suidas auiculam esse dicit.

κολοιός.

De pico martio, psittace, pica, & quibusdam id genus aliis. Cap. CXXXIX.

SVnt & paruæ aues uncorum unguium, ut picus martius cognomine: cui & rostrum aduncum esse tradunt. Hic humi nunquã consistere pa-
1 titur: cirrum in capite habet. Tũdit hic quercus uermium causa, & eorum
2 quos σκνῖπας uocamus: recipit enim egressos lingua sua, quam maiusculã &
3 latiusculam habet. Incedit per arbores uelociter omni quidẽ modo: sed &
D supinus quoque more stellionum. ungues habet commodiores quàm monedula ad tutiorem arborum reptationem: his enim affixis ascendit. Sunt pici martij cognomine tria genera: unum minus quàm merula, cui rubidæ aliquid plumę inest: alterum maius quàm merula: tertium non multo minus quàm gallina. nidulatur in arboribus: pullósque in cauis educant pici auium soli. Picorum aliquis (inquit Plinius) nidum suspendit in surculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes possit accedere. Picus martius pascitur formicis & iis qui in arboribus nascuntur uermibus: qui & percussi corticis sono pabulum subesse intelligit: cũ uermes uenatur, tum uehementer excauare dicitur. Iam uero mitescẽs quidam, amigdalũ quod rimæ inseruisset ligni, ita ut fixum constanter ictum reciperet, tertio ictu

Picus Martius, Δρυοκολάπτης. Picus arborarius. Arborum cauator.

pertudit,& nucleum edit.Et Trebius author est clauum uel cuneum ada- E
ctum quanta ui libeat in arbores,in quibus nidum habeat,statim exilire
cum crepitu arboris,cum insederit clauo aut cuneo.Picus martius inTarē-
tino agro negatur esse.pici martij rostrum secum habentes ab apibus, ue-
Iynx. spis,crabronibúsue non feriri traduntur. Vngues iyngi grandes, quæ simi 4
Torquilla. les ut monedulis(uel,ut Plinio placet, graculis)exeūt.Iynx paulo maior est
Turbo. quàm fringilla,colore uario. digiti à calce iyngi bini,ut paucis quibusdam
auibus,eo quòd corpus eius minus quàm cæterarū propēsum est in aduer-
sum.Linguam habet serpentibus similem: quippe quam in longitudinem
mensura quatuor digitorum porrigat,rursúmque cōtrahat intra rostrum. 5
Collum etiā circūagit in auersum , reliquo quiescente corpore, modo ser-
Psittace. pentum:uoce autem stridet. Psittace Indica auis(quam ἀνθρωπόγλωττον dicūt, 6
Psittacus. quasi humanam linguam referentē)quemadmodum aliæ aues uncæ,collū F
ψιττάκη. habet breue & linguam latam,aptámque ad imitādum. Et loquacior cum
ψιττακός. biberit uinum redditur. Viridis est toto corpore,torque tātum miniato in 7
Sittace. ceruice distincta.Capiti eius duritia eadem quæ rostro:ut si quando ad di-
Ἀνθρωπό-γλωττος. scendum plaga sit admonendus psittacus,ferreo uerberetur radio: nec sen-
tit aliter ictus.Quę accipit uerba pronuntiat: studétque ut quod homines,
loquatur.in syluis inconditam uocem, cuiusmodi indoctæ aues solēt,mit-
tit:non autem expressum os & explanatum habet. Dum pullus est, atque
adeo intra alterum suæ ætatis annum, quæ monstrata sunt & citius discit
& tenacius retinet:maior paulo segnior est & obliuiosus & indocilis.Cum
deuolat,rostro se excipit,illi innititur, leuiorémque se pedum infirmitati G
facit: cuius rostri tanta duritia est,inquit Solinus,ut cum è sublimi præci-
pitatur in saxum,nisu se oris recipiat,& quodam quasi præsidio utatur ex-
traordinariæ firmitatis. Inter nobiles & plebeos discretionem digitorum 8
facit numerus.Qui præstant,quinos in pede habent digitos, cæteri ternos,
inquitSolinus.Minor nobilitas,quia nō ex longinquo uenit,sed expressior
Pica, κίττα. loquacitas certo generi picarum est. Adamant uerba quæ loquuntur: nec
discunt tantum,sed diligūt, meditantésque intra semet cura atque cogita-
tione intentionem nō occultant.Nec uulgaris his forma, quanuis nō spe-
ctanda:satis illis decoris in specie sermonis humani est. Verum addiscere
alias negant posse,quàm quæ ex genere earum sunt quæ glande uescantur:
& inter eas facilius,quibus quini sunt digiti in pedibus: ac ne eas quidem
primis duobus uitæ annis.Pica uoces plurimas cōmutat:singulis enim fere H
Varia. diebus diuersam emittit uocem.Picarū genera longa insignes cauda,uarię
appellātur:proprium his caluescere omnibus annis cum seritur rapa.Pica 9
nidum in arboribus facit,ex pilis & lana : parit oua circiter nouē numero,
picæ cum diligentius uisum ab homine nidum sensēre, oua trāsgerūt alio.
Glandes cum deficiunt colligit pica,& in repositorio abditas reseruat.

1 Ouidius 14 Metamorph.de pico in auem mutato. – Duro fera robora rostro
Figit & iratus longis dat uulnera ramis,
Purpuream chlamydis pennæ traxere colorem,
– Et fuluo ceruix pingitur auro.

2 Linguam

A 2 Linguam maiusculam, μεγάλην, fortasse longam. uetus interpres, quam habet longam & latam. 3 Supinus, Plinius, in subrectum, felium modo. 4 Theocriti interpres lynga eam auem uult intelligi, quæ σεισοπυγὶς dicitur: sed an recte hoc, an secus, considera lector. Iynx sola, inquit Plinius, utrinq; binos habet digitos. 5 Collum, Hinc torquilla uulgo appellata est, inquit Theodorus: quanquam turbo ab antiquis. 6 Solinus & Pausanias, Sola India mittit psittacum. 7 Torque tantum miniato, Solinus, torque puniceo. 8 Hæc apud Plinium uidentur potius ad picas referri quàm ad psittacos. Ouidius lib. 5 Metamorph. de Pœonibus in picas mutatis, sic habet, — Nemorum conuitia picæ. Σεισοπυγίς. Torquilla. Turbo.

Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucáque garrulitas, studiúmque immane loquendi.

9 Rapa duas habet sationes: seritur enim & uere ante calendas Martias & Augusto, ex Plinio & Columella & Palladio: uidetur hic Plinius intelligere de secunda
B satione, quæ mense fit Augusto.

De aliis quibusdam auibus, quæ uictus causa arbores & ligna feriunt contundúntque. Cap. CXL.

NOn alio magis quàm uenatu uermiculorũ circa arbores lignáue na-
1 scentium (κνίπες, ἢ σκνῖπες Græci uocant) pipra uiuit, tum maior tum Πίπρα.
minor: utranque δρυοκολάπτην, id est picum martium appellant. Similes in- Δρυοκολά-
ter se sunt, uocémque similem emittunt, sed maiorem qui maior est. pasci- πτης,
2 tur utraque ad ligna aduolans. Pipra cum lutea dissidet: oua enim inuicem picus martius.
exedunt. Ardeolæ quoque inimica est: oua enim & pulli ardeolæ uiolantur
3 à pipra. In iis est & auis quæ proprio nomine κνιπολόγος dicitur: magnitu- Κνιπολόγος.
dine parua, quanta est acanthilis. colore cinereus distinctus maculis, uoce
C parua: hic etiam lignipeta est. Et κολιὸς (galgulum interpretantur) lignipeta κελεός, uel
mirum in modũ est: magnáq; ex parte ad ligna aduolans pascitur. cui ma- κελιὸς, uel
4 gnitudo quanta turturi fere est: color luteus, uocem emittit magnã. Incola κελιός.
5 maxime Peloponesi auis hæc est. Crex cum galgulo pugnat: amici sunt gal Galgulus.
gulus & ledus: colit enim galgulus fruteta & nemora: ledus saxa & mõtes: Ledus.
suísque locis uterque contentus degit pacifice. De galgulis hæc refert Pli- Galgulus.
nius. Galgulos quidem ipsos dependentes pedibus somnum capere confir-
mant, quia tutiores ita se sperant. galguli cum fœtum eduxere hinc abeũt.
Auis icterus uocatur à colore: quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & Icterus.
6 auem emori. Hanc puto latine uocari galgulum, inquit Plinius. Sitta quo- σίττη, ἢ σίττα
D que uiuit ligna contundens. mores huic pugnaces, sed minus hilaris, con-
7 cinnus, cõpos uitæ familiaris. Rem maleficam ei tribuunt, quia rerũ callet
8 cognitione. prolem hæc numerosam faciléque progignit. Cum aquila dis-
sidet sitta, & oua eius frangit. Est & auicula quædã certhius nomine, cui Certhius, uel
domiciliũ apud arbores, uictus ex uermiculis in ligno nascentibus, qui cu- Certhia,
licibus similes sunt (thripes uocantur:) mores illi audaces, ingenium sagax, κέρθιος.
in uitæ officij uox clara. Quæ ungues habent aduncos, quæque carne fere
pascuntur, aut uermiculis atque id genus bestiolis in ligno nascẽtibus: eo-
rúmq; causa arbores lignáue petunt, fere persecuti sumus.

1 Pipra, &c. Theodorus piponem uocat. 2 Ad ligna, πρὸς τὰ ξύλα, ad maceriem uertit Theodorus. Aristoteles, ni fallor, & arbores uiuentes intelligit, & succisas atque aridas: ut legi fortasse debeat, ad maceriem. 3 κνιπολόγος, Theodorus culicilegam di- Pipo. Κνιπολόγος. Culicilega.

xit. 4 Luteus, χλωρός: uetus interpres, citrinus: fortasse uiridans. 5 Cum galgulo, Hæc utraque sententia est mihi quidem suspecta: tum quòd in Græca Aristotelis litera, quod Theodorus (cum galgulo) uertit, habetur κελεῷ: in posteriore uero galgulus κελεὸς bis dicitur; tum etiam quòd interpres Arabicus non idem habet utroque loco nomen: nam pro galgulo in priore sententia aut nihil habet, aut oteco: in posteriore uero feleoz. Item quem Theodorus ledum, Aristoteles λιβυὸν uocat. Postremo, quod Aristoteles dixit, ὁ μὲν κελεὸς παρὰ ποταμὸν οἰκεῖ καὶ λόχμας, Theodorus uertit, Colit enim galgulus fruteta & nemora: quanquam & uetus interpres ante illum ita uertit, Feleoz uero manet prope fluuios, & loca in quibus sunt arbores. 6 Ligna cōtundens, ὑλοτομοῦσα. 7 Rem maleficam, &c. λέγεται φαρμακεὺς εἶναι, quod ita reddidit uetus interpres, Et nigromantici utūtur ipso, quoniam certificat in multis. 8 Victus ex uermiculis, &c. θριποφάγος: est & cerchnes, sed alia uidetur auis, quę locustas deuorat: ex Aristophane in Auibus. E

Λιβυός. *Cerchnes.*

ἀκανθοφάγα, id est quæ spinis uictitant. Cap. CXLI. F

Acanthis. NOn ligna arborésue, sed spinas appetunt nonnulla auium genera, atque in spinis uictitant aut dumetis: uermem autem aut quoduis animal aspernantur: ut acanthis, carduelis siue traupis, & chrysometris: dormiunt hæc, & pascuntur eodem loco. In his acanthidi à uepribus spinísque 1 uictus: neq; uermes nec ullum animal comedit. Victu & colore ignobilis est, sed ualet uocis amœnitate. Acanthis oua parit duodena, auis minima: hyeme ad loca nemoribus frequentia confugit. Acanthis & asinus inimici inter se sunt: asinus enim spinas tenellas adhuc pascit, à quibus acāthidi uictus est. *Ποικιλίς, Varia.* Sunt qui ποικιλίδα quoque hanc auem uocari arbitrantur. Est autē ποικιλὶς (quasi uariam dixeris) auicula colore uario, & in dumetis uersatur: Quæ ποικιλίδες dicuntur, cum alaudis dissident: oua enim inuicem exedūt. G
Ægithus. Salus. Ægithus auis minima cum asino dissidet, propterea quòd asinus spinetis sua ulcera scabendi causa atterat, nidósq; ægithi dissipet: ob id igitur, si uel rudierit asinus, oua deiiciūtur, & pulli præ metu decidunt: itaq; ob eam in- 2
iuriam aduolans, ulcera eius rostro excauat. Ægithus uitæ cōmoditate & partus numero commēdatur, sed pede claudus est. *Traupis. Carduelis. Carduelus.* Traupis spinis uictitat: uermem autem aut quoduis aliud animal aspernatur: hanc carduelem esse uolunt. Minimę auium cardueles imperata faciunt: nec uoce tantum, sed pedibus & ore pro manibus. *Chrysometris. χρυσομήτρις. Aurivinctis.* Chrysometris etiam in spinis uictitat, & uermem quoque & quoduis aliud animal aspernatur, nō aliter atque traupis. Et hæ quidem in spinis dumetísque maxime uiuunt: uermiculos uero aut bestiolas alias ne attingunt quidem. H

Acanthilis. Lipurinum. Spinus. Ligurinus. Σπινίδας.

1 Acanthis, & acāthilis, & liputinum uocatur, spinum uertit Theodorus. Est uero σπίνος apud Athenæum & Suidā auis genus: & σπινίδας apud Pollucem: uerū nondum constat an sit acanthis. Vergilius de acanthide,

Littoráq; halcyonem resonant, & acanthida dumi. 2 Oua deiiciantur. Pli. Quod illa adeo pauet, ut uocem omnino rudentis audita, oua deiiciat, pulli ipsi metu cadāt.

De iis auiculis, quæ maxima ex parte uermiculis aliísque id genus animalculis uiuunt, σκωληκοφάγα dicuntur. Cap. ÇXLII.

Passer, στροῦθος. PAsseres autem fere uermiculis aluntur: circa muros urbium uersatur 1 passer: minor est quàm alauda. Eius pennæ ob temporis mutationem, (ut propter frigus) è nigris albidę fiunt. Neque gulam neq; ingluuiem amplam

A plam habet:sed uentriculus illi lõgior,qualis est auiculis fere omnibus. Fel in aliis uẽtri,aliis intestino iungitur.Passeres tum lauare tum puluerare solent: incedũt autem saliendo. Procliuis in uenerẽ auicula est & multipara: supersiliens coit,& cito perficit.Fœminæ maribus imbecilliores sunt, tum aliis corporis partibus,tum uero maxime ipso rostro.Sũt qui fœminas hoc in genere uiuaciores esse uolũt, quàm mares, (& id quidem ob marium salacitatem:) capi enim has inter nouellos pullos, cognoscíque labrorum callo asseuerant:mares uero anno diutius durare non posse arbitrantur, argumento,quòd ueris initio nulli mentum, id est partes sub rostro proximas habere nigrum spectentur:sed postea,tanquam nullus anni superioris seruetur.Terpsicles author est,uenerem concitare passeres in cibo,uel oua eo-
B rum.Passerum cinis sarmentis crematorum cochlearibus duobus morbo resistit regio.Passeres ἀδεῖται uocant nonnulli, alij τρωγλῖτας. Apud muros ueteres sepésque uictum quæritat troglodytes,omnium auicularum mini- ἀδεῖται. τρωγλῖται.
2 ma,præterquam illa quę βασιλίσκος appellatur,id est regulus.In multis quoque basilisco auiculæ similis est, nisi quòd in fronte aureas non habet pennas troglodytes. Est uero troglodites basilisco regulóue paulo maior magísque nigricans,tenui rostro,caudámque semper gerit subrectam,in auersa parte candicantibus maculis interpunctam. magis item garrulus quàm Troglodytes. Βασιλίσκος. Basiliscus.
3 basiliscus est,& apud alarum extrema cinerei magis coloris.breues item facit uolatus.In hyeme frequens ubique apparet hoc auicularum genus.in cibo calculum renum comminuit,& assa & sale condita,si assidue edatur:&
C ne alius progignatur calculus,efficit. Eadem prętat & combustæ auiculæ
4 cinis epotus:uerum sale obruitur integra,auulsis pennis: uritur autem unà cum pennis. In iis quæ uermiculis uictitant tyrannus est,auis minima:ut cui corpus non multo grandius sit quàm locustæ. Cristam gestat rutilam, cætera elegans auicula est cantúq; suauis. Vermiculos petit & spiza,fringillam uocant:floro magnitudine æqualis, orospizæ non admodum dissimilis,& magnitudine quoque.Spiza contrà quàm turtur, æstate tepidis locis,hyeme frigidis degit. Orospizes (quasi montisfringillam dixeris) spizæ similis,& magnitudine proxima:sed collo cœruleo, & in montibus degit. uermiculis maxima ex parte uiuit. Spizites, ægithali,id est pari species est. Tyrannus. Cristã, λόφον. Cantu suauis, Εὔρυθμος. Spiza. Fringilla, Orospizes. Montisfringilla.
Sunt autem pari tria genera: horum maxima spizites,siue fringillago est,
D quippe quæ fringillam æquet magnitudine:alter ὀρεινός,id est monticula cognomine est,quoniam in montibus degat,cui cauda longior: tertius cætera quidem similis illis,magnitudine discrepat:est enim corpore exiguo. Parus,ut aiunt,plurima oua parit.Inferunt iniuriam apibus auiculæ,quas paros uocant.uermibus fere uiuunt. Para œnanthe græce dicitur, (ac si uitifloram dixeris.) statos latebrę dies habet,exoriente syrio occultata,ab occasu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus utrunque. Melancoryphus etiam uermibus pascitur,atricapillam uocant. Hanc plurima edere Spizites, Fringillago. Parus, Αἰγίθαλος. ὀρεινός, Monticola. Para œnãthe. Vitiflora. Melãcoryph⁹. Atricapilla.
5 oua aliqui referunt post Africum struthionem. Iam uel decem & septem oua eius reperta sunt:sed plura etiam quàm uiginti parit,& numero impari semper,ut narrãt.Proprium huius & lusciniæ præter cęteras aues,ut lin-

Melancoryphus. Ficedula. Συκαλίς.

guæ summæ acumine careant. Melancoryphi & ficedulæ uicibus commu- E
tantur: fit enim ineunte autumno ficedula, (& hoc nomen non nisi autũno 6
habet,) ab autumno protinus melancoryphus: nec inter eas discrimen ali-
quod, inquit Aristoteles, nisi coloris & uocis est. Ficedulæ, inquit Plinius,
formam simul & colorem mutant. Auem autem eandem esse cõstat, quia 7
dum immutaretur hoc genus, utrũque conspectum est nondum perfecte
mutatum, sed cum utrique proprium quiddam inesset. συκαλίδα Alexander
Myndius in parorum, siue ægythalorum genere numerat, quæ à nonnullis

Συκαλίς. Ἐλαιός. Πυρίας. Luscinia. Ἀηδών. Philomela.

ἐλαιὸς, ab aliis uero πυρίας appellatur: συκαλὶς uerò cũ iam ficus maturuerint. 8
Epicharmus ἐλαιὰς συκαλίδας in ficuum maturitate capi dixit. Luscinia, ut
modo diximus, præter cæteras aues hoc habet commune cum melancory-
pho, ut linguæ summæ cacumine careat. Mutat quoque & uocem & colo- F
rem: canere nanque solet diebus ac noctibus quindecim sine intermissu

Lusciniæ uocis uarietatem elegantissime depinxit Plinius, & ad uiuum, ut aiunt.

cantus, cum sylua fronde incipit opacare. Dein canit quidem, sed non as-
siduo: mox adulta æstate, uocem mittit diuersam, non insuper uariam aut
celerem, modulatámque, sed simplicem. Singulis quidem sunt cantus: &
non idem omnibus, sed suus cuique. Certant inter sese, palámque animosa
contentio est: uicta morte finit sæpe uitam, spiritu prius deficiente quàm
cantu. Iam uero luscinia modulos suos pullos docere, uersúsque, quos imi-
tarentur, tradere uisa est. Audit tum discipula intentione magna, & reddit:
uicibúsque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quæ-
dam reprehensio. Canunt in lusciniarum genere tam mas quàm fœmina:
cessat tamẽ fœmina à cantu, cum incubat pullósque educat. Colore etiam
immutatur luscinia: & quidem in terra Italia per id tẽpus alio nomine ap- G
pellatur. Apparet non diu: abdit enim sese & latet: & hyeme quidem non
cernitur, usque ad uernos dies. Parit æstate quinque aut sex oua cum pluri-

Erithacus. Rubecula. Siluia. Phœnicurus, Φοινίκουρος. Χλωρίς. Luteola. Curuca. Ἐπιλαΐς. Ὑπολαΐς. Asilus. Batis. Rubetra.

mum. Inuicem transeunt & phœnicurus & erithacus. Estque erithacus
hyeme, idem phœnicurus æstate: nec alio fere inter se differunt, nisi pecto-
ris colore & caudę: uermiculis pascuntur erithacus & pyrrhulas. Chloris 9
à colore dicta pallido (ὠχρὰ) inferioris suæ partis. magnitudine alaudæ est: 10
uermiculos petit: parit quatuor aut quinque. Nidum sibi ex symphyto her
ba euulsa stirpitus facit: sed stragulum subiicit ex uillo & lana. In arbore ni
dulatur, & in eius nido parit nonnunquam cuculus. uermes pascitur &
curuca. In huius nido cuculus parit: fouet illa, & excludit, & educat: quo H
quidem præcipue tempore pinguis & grati saporis pullus cuculi est. Inter
eas aues quæ uermibus pascuntur numerãtur & asilus, & batis. Et hæc qui-
dem uermiculis uictitant.

Στρουθίον. Πυργῖται. Στρουθοί. Πυργῖται. Βασιλεύς. Regulus.

1 Passeres, &c. στρουθὸς nonnunquam pro struthocamelo accipitur, sed frequentius
ut sit generale ad omnes auiculas, sicuti & στρουθίον. qui passeres dicuntur, à Galeno, ni
fallor, πυργῖται στρουθοὶ uocantur, & πυργῖται. 2 Βασιλεὺς est apud Aristotelem in-
ter eas quę uermes pascuntur: an alia sit auis à βασιλίσκῳ Aëtij & Pauli cõsidera lector:
Theodorus regulum uocat: uerum de rege aue, quæ βασιλεὺς dicitur, infra in trochilo.
Colore, inquit Paulus Æginera, inter cinereum & uiride: uel fortassis inter cinereum
& pallidum, ut legatur ὠχρὸν pro χλωρόν. 3 Cinerei magis coloris, Num coloris ma
gis uarij: ψαρότερος. 4 Quomodo & sale conditur & uritur, docet Aëtius. 5 Stru-
thionem,

A thionem,&c. τὸν ἐν Λιβύῃ στρουθόν: uetus interpres, passerem qui est in Libya dixit: & itē Albertus. 6 Ficedula quòd ficus edat,hoc nomē sortita est, ut inquit Varro: quod & Martialis testatus hoc disticho est,

Cum me ficus alat,cum pascar dulcibus uuis,
Cur potius nomen non dedit uua mihi?

7 Ἀμπελὶς & ἀμπελών, auis sunt nomina apud Pollucem: hæc ne sit auis an alia, nondum cōstat. 8 Ἐλαιός,&c. Vide ne sit Athenæi liber mēdosus hoc in loco. 9 Pyrrhulas eadem uidetur,quæ phœnicurus:quanquam Theodorus rubicillam interpretatur,cum phœnicurum ruticillam uocet: si cui secus uideatur, non contendo: 10 Chloreus (quem Theodorus quandoque luteum quandoque luteam uocat) mea quidem sententia longe alia auis est, & maior quàm chlotis: nam turtur & chloreus pugnant, & occiditur à chloreo turtur. Adhæc chloreus & pipra dissident: oua enim inuicem exedunt. Et coruus & chloreus pugnant, ut refert Plinius: nisi forte exemplaria
B hoc in loco sint mendosa. In hoc genere lutearum nonnulli uireonem marem esse opinantur.

Ἀμπελίς; Ἀμπελών. πυῤῥούλας; Rubicilla. χλωρεύς, Luteus, Lutea.

De auibus, quæ circa aquam uictitant: primò de uolacibus.
Cap. CXLIII.

VErmiculis etiam uiuit anthus: nec iis solum, sed herbis quoque pascitur. Colit hic paludes & amnes, & fidipes est: coloris pulchri & uictus facilis. Eius magnitudo quanta fringillæ. odio equum habet: pellit enim equum à pabulo herbę, qua uescitur anthus. Nubeculans hic nec ualens acie oculorum est: uocem equi imitatur, & aduolans equum territat atque fugat: sed qui interdum excipitur, occiditúrque ab equo. Vt hic equi uocem, ita auis est quæ boum mugitus imitetur in Arelatensi agro, taurus appel-
C lata, alioqui parua. Trochilus parua auis, rex auium in Italia uocatur: apud aquas uictitat. Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes depurgant dentes, & os ipsum totum: quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens secum commode agi, nihil nocet: sed cum egredi auem uult, ceruices mouet ne comprimat. Sed uaria sunt trochilorum genera & nomina, nec cum iis omnibus fœdere deuincitur amicitiámque colit crocodilus: sed cū solo nūcupato cladorincho societatem atque amicitiam seruat. Condensa loca incolit trochilus & foramina. capi difficile potest, & fugax est: uictus probitate & solertia præditus. uocatur idem πρέσβυς & βασιλεύς, id est senator & rex: quapropter aquilam cum eo pugnare referunt. πρέσβυς priuatas con-
1 tra noctuā inimicitias gerit. Elea inspectat paludes ab arundinibus. par-
D uo corpore est, sed uoce proba, & cum primis uitæ cōmoditate nota. Considit æstate in umbra & aura, hyeme in sole & apricis. Genus halcyonum aquas adamat, lacus scilicet & fluuios: sed apud mare halcyon quoque uer-
2 satur, & à mari uictum petit. Duplex hoc genus est, alterum uocale, arundinibus insidens: alterum mutum, quod ampliore corpore est. Minores in arundinetis canūt. Halcedo paulo amplior est passere: colore tum cœruleo, tum uiridi, tum etiam leuiter purpureo insignis: uidelicet nō particulatim colore ita distincta, sed ex indiscreto uarie refulgēs corpore toto, & alis, & collo. Rostrum subuiride est, longum & tenue: collo gracili, inquit Plinius,
3 ac procero. talis species eius est. Nidus marinæ similis pilæ, & iis quæ halosachnæ dicantur, præterquam colore, qui leuiter rufus est. figura proxima

Anthus; Florus. Nubeculans; ἐπιέρχμος. Taurus. Trochilus, rex auium. Cladorinchus: Condēsa loca, λόχμας: Theodor. fruteta. πρέσβυς, senator. Βασιλεύς, rex: Elea. Velia. Halcyone; Halcyon, Halcedo, Ἀλκύων:

cucurbitis medicinalibus, iis quibus collum porrectius est, magnitudo am- E
plior quàm maximæ spongiæ. Inania quoque habet cauis spongiarum si- 4
milia. Renititur ferramento acuto, ut uix possit discindi: sed si unà & ferro 5
tundis, & manu collidis, facile perinde ut flos maris aridus (halosachnem
dico) confringitur. os eius per quàm angustum, quoad sit exiguus aditus,
ut etiam si uertatur mare, influere nequeat. Ambigitur ex quanam mate-
ria componatur: uidetur tamen è spinis potius belones piscis constitui: pi- 6
scibus enim halcedo uiuit, sed amnes etiam subit ascendens longius. Fœti-
ficat toto suæ ætatis tempore. parere nata menses quatuor incipit: partus
huic maxime quinque ouis consumitur. Circa brumam parere solita est.
dies earum partus qui maria quoque nauigant nouere: sternitur enim ma-
Dies halcyonides, Plinius. re halcyonum fœturæ, & inde nomen ii dies traxere, septem scilicet ante F
brumam, & septem à bruma: quamobrē quoties bruma serena existit, dies
halcyoneæ appellantur. Septem primis diebus nidum cōficere auem hanc
fertur: reliquis septem parere educaréque. Dies halcyoneas fieri circa bru-
mam non semper nostris locis contingit, ait Aristoteles: at in Siculo mari
pene semper id euenit: ut uero Plinius, in reliquis partibus est quidem mi-
tius pelagus: Siculum utique tractabile. Halcyonē uidere rarissimum est:
fere enim circa uergiliarum occasum brumámque ipsam apparet: & ubi
primùm per portum non plus quàm nauem circunuolarit, statim abit, ut
nusquam præterea uideatur. Antigonus author est halcyonas cum senue- 7
κήρυλος. κείρυλος, Attice. Cerylus, Ceyx. rint cerylos uocari, quos tamē Aristoteles separare uidetur. Apud mare, in- 8
quit, halcedo uersatur & cerylus. Idem quoque Antigonus tradit cerylos à 9
nonnullis mares halcyonas appellari: aliis ceyx mas est & halcyone fœmi- G
na. ut elegantissimo carmine ostendit Ouidius de Ceyce & Halcyone con-
iugibus, quos fabulantur in huius generis aues mutatos:

Tandem superis miserantibus ambo
Alite mutantur: fatis obnoxius iisdem.
Tunc quoque mansit amor, nec coniugale solutum est
Fœdus in alitibus: coeunt fiúntque parentes:
Pérque dies placidos hyberno tempore septem
Incubat halcyone pendentibus æquore nidis.

Halcyoneum. Halcyonium. Fit in mari halcyoneum appellatum ex nidis (ut aliqui existimant) halcyo-
num & ceycum: alij è sordibus spumarū crassescētibus, alij è limo uel qua- H
dam maris lanugine. Quatuor eius genera, inquit Plinius, cinereū, spissum,
odoris asperi: alterum molle, leuius, odore fere algæ: tertium candidioris
uermiculi: quartum pumicosius spogiæque putri simile, pene purpureum:
Milesium. quod optimum, id & Milesium uocatur: quo candidius autem, hoc minus
probabile est. Vt uero Galenus tradidit, unū corū densum est & graue, fœ-
tidum: olet enim pisces putridos, figura spongiæ simili: alterum figura ob-
longiore, rarum & leue, odorem refert marinis fucis similem: tertium uer-
mis figura, colore purpurascente, substantia molli, Milesium id uocant:
quartum æque atque secundum genus rarum leuéque, succidæ lanæ simi-
le: quintum postremo extima superficie leui, interna uero habet aspera: o-
dore

A dore quidem nullo, ſed quòd guſtu manifeſtam præferat acrimoniã. Hoc
& omnium halcyoniorum calidiſſimum eſt: ut quod uel pilos exurere poſ
ſit. Halcyonij genus omne diſcutit & abſtergit, acri ſcilicet & calida ui: ma
gis tamen minúſue pro cuiuſque generis acrimonia caloréque, & quòd
aliud alio partes habeat tenuiores. Nam cum prima duo genera ad al-
phos, lichenas, lepráſque & pſoras utiliter adhibeantur, & præterea ſplen-
didam reddant cutim, id nõ præſtabit quod ultimo loco dictum eſt: quip-
pe quod non ſummam tantum cutim exterit: ſed abradit & exulcerat. Mi-
leſium omnium eſt tenuiſſimum: itaque uſtum alopeciis medetur ex uino
fuluo & tenui illitum. Vires habet minime omnium efficaces quartũ hal-
cionij genus, ut Galeno placet. Vſus, inquit Plinius, toſtis & ſine oleo mire
B lepras, lichenas, lentigenes tollunt cum lupino & ſulphuris duobus obolis.
10 halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Phœnicopterus auis eſt la- *Phœnicopterus.*
cuſtris: circa lacus enim & paludes uictitat, uiſu pulchra & colore decora
purpureo. Phœnicopteri linguã pręcipui ſaporis eſſe Apitius docuit, nepo-
tum omniũ altiſſimus gurges. Auẽ hanc breui carmine depinxit Martialis:

Dat mihi penna rubens nomen: ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit: quid ſi garrula lingua foret?

11 Ad hæc lacus & fluuios petunt albiculæ, ſchœniclos, cinchlus, & tringa, *Albicula.*
12 quæ omnes caudã motitant: quin etiam calidris, cui cinereus color diſtin- *Calidris.*
ctus uarie. Schœniclos in iis minor eſt turdo: aquas adamat, & cauda illi *Schœniclos.*
motitat. alaudę amica auis eſt. Cinclus minor itẽ eſt, quàm tringa: nõ apud *Iunco.*
C lacus ſolum & fluuios, ſed uitam etiam apud mare traducit. Aſtutus hic & *Cinclus.*
capi difficilis eſt: ſed captus maxime miteſcit. Læſus hic eſt & prope muti-
lus: incontinens enim parte ſui poſteriore eſt: ideo ſuapte natura & per ſe,
ut aiunt, nidum ſibi conſtruere non poteſt, ſed in alieno parit. Hæc ſemper
caudam motitat. Tringa inter minores has aues maxima eſt: turdo enim *Tringa.*
æquiparat. Hæc & circa aquas uiuit, & caudam motitat.

1 Elea, Theodorus (niſi culpa ſit librariorum) hanc auem confudit cum gnaphalo. 2 Alterum genus eorum, inquit Plinius, magnitudine diſtinguirúr & cantu.
3 Pilæ figura, inquit Plinius, paulum eminenti, ore perquàm anguſto grãdiũ ſpongiarum ſimilitudine. 4 Theodor. Magnitudo maximis amplior quàm ſpongiæ.
5 Nidum ubi intertexêre, in mare deferunt: ubi fluitans ab intercurſantibus undis
earum opus probatur: & partes quas aqua incidẽs oſtẽdit non firmas eſſe, ita ſarciunt,
D ut neque ſi percutiarur ſaxo rũpatur, neq; ferro diſcindatur. Ita Ælianus. 6 Plinius,
Putant ex ſpinis aculeatis cõſtitui: piſcibus enim uiuunt. 7 In latebras abit, Plinius.
8 Cerylos, Theodorus carulos dixit. 9 Numerantur ab Ariſtotele ut diuerſæ *Carulus.*
aues halcyone & cerylus, cum differant tantum ſexu, ſicuti & melãcoryphus & ficedula pro diuerſis numerantur in eodem capite: & erithacus & phœnicurus: cũ tamen non differant ſpecie, ſed affectione quadam. 10 Videtur phœnicopterus inſigni eſſe magnitudine, ex Suetonio in Caligula. Hoſtiæ erãt phœnicopteri, pauones, erithroraones: non tamen inter maximas aues numerandus, ſed inter mediocres magnitudine potius uidetur ex Cor. Celſo. Iuuenalis in Satyr.
Et Scythicæ uolucres & phœnicepterus ingens. Heliodorus de rebus Æthiopicis lib. 6. Νειλῷον φοινικόπτερον dixit, id eſt phœnicopterum Niliacum. 11 Albicula apud Theodorum habetur, ſed non in noſtris exemplaribus Græcis. 12 Omnibus iis color cinereus, ut habet uetus interpres.

De laro, charadrio, fulica, æthya & catarracta. E
Cap. CXLIIII.

Larus, λάρος. LArus auis aquatica est, uorax admodum & gulosa: cui gula tota ampla 1
& lata est. In petris maritimis nidificant lari. Oua bina ternáue pariunt
æstate: nec unquam latent. Lari duplex genus, alter colore est cinereo: hic
circa lacus & fluuios uictitat: alter albus est, & à mari uictū quærit, ac pro-
Brenthus. inde cum brentho & harpa dissidet larus: quandoquidem & hæ à mari ui- 2
Harpa. ctum petunt. Eādem ob causam, quia scilicet uictus earum similis est, ini-
Phoix. mica harpæ & phoix est: cui peculiare præ cæteris est, ut oculos auiū deuo-
rare potissimum appetat. Harpa quoque cum triorche accipitre dissidet: &
communibus inimicitiis harpa & miluus contra triorchin pugnant. Ga-
Gauia. uia eadem quæ larus creditur. In petris, inquit Plinius, nidificant gauiæ æ- F
state, dissidēt anates & gauiæ. Auis peralba illa, inquit Apuleius, gauia, quæ 3
super fluctus marinos natat, demergit sese propere ad oceani profundum
Charadrius, gremium. Charadrius à mari uictum petit. degit plurimum in saxis & ca 4
χαραδριός. uernis. Praua hæc auis & colore & uoce est: & noctu apparet, die aufugit.
Rupex. Morbo regio medetur, (ut affirmant quidam) si ab ægro uel conspiciatur
Hiaticola. duntaxat. Quocirca qui auem uendunt, abscondunt eam ne ab ægro prius
uideatur, quàm eam uendiderint, ut author est Euphranius: alij non hoc ui
Cepphus. sam, sed in cibo efficere asseuerant. Cepphus (fulicam interpretantur) cir 5
κέπφος, ca mare uictitat. Cepphi spuma capiuntur: appetunt enim eā auidius: quo- 6
Fulica. circa spuma inspersa eas uenari in usu est. Caro earum probi odoris est, ex-
cepta parte posteriore, quæ circa clunes est, quæ sola limum olet: fiunt au- 7
tem pingues. Cepphi, inquit Aratus, cum relicto mari gregatim in terram G
auerso uento reuolant, uentum prænuntiant. Fulica, ut Plinius tradit, cir-
rhum in capite pro apice gestat. Fulicæ matutino clāgore tempestates præ-
Fulix. nuntiant: & ut carmine quoque ex Arato tradit Cicero, qui & fulicem
eam uocat,

> Cana fulix itidem fugiens ex gurgite ponti,
> Nuntiat horribiles clamans instare procellas,
> Haud modicos tremulo fundens ex gutture cantus.

Et Vergilius,

> Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
> Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi, H
> Clamorémque ferunt ad littora: cúmque marinæ
> In sicco ludunt fulicæ.

Æthya. Æthya circa mare uictitat, & in aqua degit. æthyas cum frequentius in ma
re sese immergunt tempestates nauigantibus futuras præsagire ferunt: hu-
ius causam reddunt, quòd tranquillo mari progredi non audet æthya ma-
rinarum beluarum metu: at cum tempestatem præsenserit, audacter pro-
greditur, quòd tunc temporis marinæ illæ beluæ in altum abierunt: uerum
Auratus æthiæ, inquit, maria aut stagna fugientes pennásque in terra ro-
stro purgātes uentum præsagiunt. Æthyæ saxis maritimis oua bina terná-
ue statim à bruma pariunt ineunte uere: nec ullo tempore latent. Æthyæ
uentriculum

A uentriculum amplectuntur nonnulli, tanquam medicamentũ, quod concoctioni conferat: uerum (ut inquit Galenus) neque ipse facile concoquitur, neque quicquam ad aliorum concoctionem iuuat. Iecur autem inueteratum exsiccatúmque ex aqua mulsa binis cochleariis epotum, secundas
8 eiicere author est Dioscorides. Eandem esse æthyam cum κορώνῃ θαλασσίᾳ, id est cum cornice marina authores sunt Hesichius & Suidas. Et mergũ quoque eandem esse auem nonnulli tradunt. Mergus, inquit Plinius, insatiabi- κορώνη θαλάσσιος. Cornix marina.
9 lis auis est, eo quòd à uentre protinus recto intestino (minime inquam fle- Mergus.
10 xuoso) trãseunt cibi. Mergi in arboribus nidificant: pariunt oua plurimum terna, idq; incipiente uere: nec unquam latent. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare quæ cæteræ reddunt. Mergi pennas rostro purgãtes, uentũ, Mergus marinus.
11 maria quoque aut stagna fugientes, tempestatem præsagiunt: ut & Vergi-
B lius testatus est,

Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamorémque ferunt ad littora.

Vocem nonnunquam mutare mergum author est Lucretius:

Accipitres atque ossifragæ mergíque marinis
Fluctibus in salso uictum uitámque petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore uoces.

Mergi totam speciem, seséque immergendi frequentiam pulchre depinxit Ouidius in Æsaci in mergum mutatione:

C Vtque nouas humeris assumpserit alas,
Subuolat, atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus: furit Æsacus, ínque profundum
Pronus abit, letíque uiam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput est à corpore longe.
Æquor amat, noménque tenet, quia mergitur illo.

Catarracta mari uictitat: & cum se in altum immerserit, manet nõ minus temporis, quàm quo spatium transieris iugeri. Minor quàm accipiter auis hæc est: gula eius tota ampla & lata est. Catarracta. καταῤῥάκτης

D 1 Larus, λάρος, βυφάγος πλεονεκτοῦντα. Athenæus. 2 βρένθος, Theodorus anatẽ interpretatur. 3 Ex hoc Plinij loco forsitan Theodorus apud Aristotelem βρένθον anatẽ uertit. 4 Charadrius, Inter fluuiatiles uidetur Aristophanes hanc auem numerare in Auibus: οἱ χαραδριοὶ καὶ τἄλλα ποτάμια ὄρνια. 5 Cepphus, Theon Arati interpres, Auis & gracilis atq; macra admodũ, uti carnis nihil habere uideatur, sed ossa solum & pẽnas. 6 Quo pacto fulicæ spuma capiãtur, ostendit Nicander in Alexiphar. 7 Limum olet. Quæ sola fœtet, ita reddit uetus interpres. 8 Æthyam, Arrianus in Pontici maris nauigatione κορώνην θαλάσσιον unà enumerat cum αἰθυίᾳ, tanquam aues diuersas. Eadem fortasse apud illum est, quæ coruus marinus uocatur: de quo infrà. Mergumeriam bungam à poëtis uocari author est Phocion grammaticus. βυφάγος. Bunga.
9 Quibus animalibus intestina recta sunt, inquit Aristoteles, ea ciborũ auida sunt.
10 Mergi in arboribus nidificant, inquit Plinius. Qui mergum eundem esse cum æthya sentiunt, locũ hunc Plinij aliter legant necesse est. Io. Claymondus ex coniectura ita legendum arbitratur, Gauiæ in petris nidificant: mergi etiam in arboribus:

uerum codices omnes, quos equidẽ uiderim, in altera litera consentiunt. 11 Maria E
quoque aut stagna fugientes, & cætera. Neque hæc quidem æthyæ conuenire ui-
dentur.

De elorio, crece, ortigometra & glottide. Cap. CXLV.

ἐλώειος. Crex. Creci ibin magnitudine comparat Herod. uti infra uidebitur. Ortygometra, ὀρτυγομήτρα. Tardi incrementi, δυσθαλής. Glottis. γλωττίς. Lingulata.

Elorius auis est apud mare uictitans creci similis. cælo tranquillo ad litus pascitur. Habet porro crex rostrum longum & acutum serratúmque: crura item lõga: & digitus pedis posterior, qui loco calcis geritur, minutus est. Crex pugnax est, & ingenio ualens ad uictum, sed cætera infelix. Cum galgulo pugnat, & merula, & uireone: nocet enim his & eorũ pullis. Lacustribus auibus similis ortygometra est, quæ ex iis una est quæ duces se præbent coturnicibus hinc abeuntibus. Magnitudo illi turturis, crura longa, auis timida, tardíque incrementi. Glottis etiam ex iis est quæ duces se F
præbent coturnicibus hinc commigrantibus: cui forma quoque similis est auibus lacustribus: hæc linguam exerit prælongam, unde illi nomen. Hanc in initio blandita peregrinatione auide profectam pœnitentia in uolatu, cum labore scilicet subit, reuerti incomitatam piget & sequi: nec unquam plus uno die peragit, in proximo hospitio deserit: uerum inuenitur alia, antecedente anno relicta: simili modo in singulos dies.

De ardeolarum generibus, porphyrione & hæmatopode. Cap. CXLVI.

Ardea, Ardeola, ἐρωδιός. Ouidius de Ardea urbe in auem mutata.

A Fluuiis & lacubus uictum petit ardeola: cui, ut inquit Ouidius,

Et sonus, & macies, & pallor, & omnia captam G
Quæ deceant urbem: nomen quoque mansit in illa
Vrbis.

Volat ardea protensis in auersum cruribus, quibus loco uropigij utitur ad uolatum dirigendum. Ardeolæ pipra inimica est: oua enim & pulli ardeolæ uiolantur à pipra. Aquila etiam cum ardeola pugnat: unguibus etenim ualens aquila aggreditur: hæc autem repugnando emoritur. Et hostes sunt sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantes. Rursus amici cornix & ardeola contra uulpium genus communibus inimicitiis. Ardea in mediis arenis tristis hyemem prænuntiat: uel, ut Aratus prodit, herodius, cum ad mare magno cum clangore uolitat, imbres prænuntiat: sed cum præter consuetum morem relicto mari, terram etiam cum clangore petit, uentos. Ardeolarum tria sunt genera, pella, alba, asterias, id est H
stellaris. Pellæ coitus difficilis est: uociferatur enim mas, & sanguinem ex oculis (ut aiunt) emittit. parit etiam ægre fœmina, summóque cum dolore. Sagax & in uictu quęritãdo operosa est & cœnægerula. Agere interdiu solet: colore tamẽ est prauo & aluo humida. Prælium cũ iis init, à quibus lędi tur: hoc est cum aquila, à qua rapitur: cum uulpe, à qua noctu capitur: cum alauda, à qua oua eius diripiuntur. Reliquarum duarum, cãdida colore est pulchro, & coit, & nidulatur probe in arboribus. Pascitur in paludibus, lacu, campis & pratis: & hanc inter aues altero oculo carere tradunt. Sed asterias, quæ & ὄκνος, id est pigra cognominata est, (ut cognomẽ sonat) iners otiosáque est. Est & quæ λευκερωδιός, id est albardeola uocatur, quæ magnitudine

Herodion fulicam nonnulli uocant. Pella, Pellos, πέλλος. Λευκὸς ἐρώδιος, Candida, uel alba ardeola. Asterias, stellaris. ὄκνος, ardeola pigra. Albardeola, λευκερωδιός.

A dine minor eſt,roſtro lato porrectóque. Ardeolæ roſtrum in pelle aſinina fronti adalligatum,ſomnum allicere aiunt. Putant & per ſe roſtrum eiuſ-
1 dem effectus eſſe uino collutum. Et crura lõga habet porphyrio,collúm- *Porphyrio. πορφυρίων.*
que longum & anguſtum:& uolat porrectis cruribus,ut ardea,cum uropygium ad uolatum ineptum habeat. Auis eſt Lybica porphyrio, ut author eſt Alexander Myndius:uerum,uti Plinius refert,Baleares inſulæ porphyrionem mittunt:laudatiſſimi in Commagene.Gallinacei magnitudine eſt
2 porphyrio,colore cœruleum imitante. Roſtra porphyrioni & prælonga crura rubent,pedibus fiſſis. Auium quibus longa ſunt crura ſolus porphyrio morſu bibit.Cibum omnem aqua ſubinde tingit:deinde pede ad roſtrũ ueluti manu affert.Volatu porphyrio minime in ſublime fertur: pulueratioinis inſatiabili gaudio tenetur. in locis ubi columbæ ſe lauare ſolent la-
B uatur: nec prius tamen ſe uel in puluerem dat uel in lauacrum, quàm ambulando certa ſpatia confecerit. In magnificis ſplẽdidíſque domibus porphyrio ludicra delectatio eſt: quarum intra clauſtra ſolutus errat.Porphyrionem qui cibi gratia in cœnis appoſuerit hominem ſcio neminem, inquit Ælianus.Scribit Polemon porphyrionem,ſi in ędibus nutriatur, mulieres anxie obſeruare,ſenſúmque adulterij habere:ac ſignificare id patrifamilias in cuius domo alitur:& id quidem haud alio modo quàm ſeſe iugu
3 lando. Hęmatopus multo minor eſt quàm porphyrio, quanquam eadem *Hæmatopus.*
crurum altitudine:roſtrum quoque illi & crura rubent. naſcitur in Ægypto.inſiſtit ternis digitis.Præcipue ei pabulum muſcæ:uita in Italia paucis
C diebus.Clitarchus in India ſcribit uolucrem nomine horionem naſci, magnitudine herodio æqualem, rubris cruribus, oculis cœruleis, ſic muſica inſtructum, ut naturæ munere tam ſuauiter canat,ut ipſas Sirenes laceſſere poſſit. *Horion.*

1 πορφυρὶς, alia auis eſt apud Athenæũ,& latiporphyra alia. 2 Cœruleum imitante, κυανεῶν:uel,ut habet Ariſtophanis interpres,κυάνεον,id eſt cœruleo,uel fuſco,uel nigro. 3 Hæmatopus,aliàs himatopus. *πορφυρίς, Latiporphyra. hymatopus*

De grue,platea,ciconia, & ibide. Cap. CXLVII.

GRues ad paludes aduolant:& de ultimis, prope dixerim, in ultima: ex *Grus, γέρανος*
D Scythicis enim cãpis ad paludes Ægypto ſuperiores,unde Nilus profluit,ueniunt:quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. Immenſus eſt tractus quò ueniunt,inquit Plinius,ſi quis reputet à mari Eoo.Roſtrum habent grues longum.Balearicæ grues cirrum in capite geſtant. Coeũt grues non conſidente humi fœmina, ſed ſtante:& quàm celerrime rem peragũt: mas enim ſuperſiliens,cito,ut paſſeres,perficit. Pariunt oua bina.In inceſſu ante ſe pedes iaciunt. In grandiorum alitum genere grues tantum mutant colorem,& in ſenectute nigreſcunt. Grues etiã multa prudenter faciunt: loca enim longinqua petunt (ut dictum eſt) ſui commodi gratia: & uolant flatu ſecundo alte, ut procul perſpicere poſſint: & ſi nubes tempeſtatis uiderint,conferunt ſe in terram,& humi quieſcunt.Ideóque grues ſilẽtio per ſublime uolantes, ſerenitatem: in mediterranea uero feſtinantes uentum *Grues Balearicæ.*

præsagire feruntur. Ducem etiam habent: & eos qui clament in extremo E agmine dispositos, ut uox percipi possit, quo gregem uoce cõtineant. Illud quoque animaduersum, grues cum maria transmittunt, trianguli efficere formã: eius autẽ summo angulo aër ab iis aduersus pellitur: deinde sensim ab utroque latere dilatante se cuneo, porrigitur agmẽ: quæ sequũtur grues, in tergo præuolantium colla & capita reponunt: quod quia ipse dux facere non potest, (quia non habet ubi nitatur) reuolat fessus, ut ipse quoque quiescat: in eius locum succedit ex iis quæ assequitur: eáque uicissitudo in omni cursu conseruatur. Cum consistunt, excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede sustinentes, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat: cæteræ dormiunt capite subter alam condito alternis pedibus insistentes. dux erecto prospicit collo, & quod senserit uoce significat. F Eædem mansuefactæ lasciuiũt, gyrósque quosdam indecoro cursu uel singulæ peragũt. Corn. Nepos, qui diui Augusti principatu obiit, cum scriberet turdos paulo ante cœptos saginari, addidit ciconias magis placere q̃ grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illã uero nemo uelit tetigisse. Gruum caro, inquit Galenus, tota fibrosa durá\q; est: qua tamen uesci solemus postquã pluribus à morte diebus quasi cõputruerit. In Balearibus

Vipiones. insulis uipiones in mensarum honore sunt: porro uipiones uocãt minores

Gromphæna. grues. Gromphænã auem in Sardinia narrãt grui similẽ, ignotã iam etiam

Platalea. πελεκάν. Platea. Sardis, ut existimo. Plataleæ etiã migrant, & de Strymone amne ad Istrum 1 aduolant, prolémque ibi faciunt: rostrum habet platalea magnũ. Hanc sibi cibum quærere aiunt aduolantem ad eas aues quæ se in mari mergũt: quæ G cum emerserint piscémque ceperint, usque eo premere earum capita mordicus, dum captum illæ amittant, atque ita capturam extorqueat. eadémque hæc auis scribitur conchis se solere complere, eásque cùm stomachi ca 2 lore concoxerit, euomere: atque ita hiantibus iam testis, eligere ex iis quæ

Ciconia. Pelargus. πελαργός. sunt esculenta. Ciconiæ circa lacus & fluuios degunt: sed quonam è loco ad nos ueniant, aut quò se referant incompertum adhuc est: è longinquo uenire non dubiũ eodem quo grues modo, illas hyemis, has æstatis aduenas: hyeme nanq; latent ciconiæ. Abituræ congregantur in loco certo: comitatæq; sic ut nulla sui generis relinquatur, nisi captiua & serua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmẽ discedentium, cum discessurum appareat: nec uenire, sed uenisse cernimus: utrunque nocturnis fit tempori- H bus. Incessu pedes ante se iaciunt ut grues. Sunt qui ciconiis non inesse linguas confirmẽt: uerùm sonum, quo crepitant, oris potius quàm uocis esse. ciconiæ nidos eosdem repetunt. Eximia illis inest pietas: etenim quantum temporis impenderint fœtibus educandis, tãtum & ipsæ à pullis suis inuicem aluntur: ita impense nidos fouẽt, ut incubitus assiduitate plumas exuant: & genitorum senectutem inuicem educare inuulgatũ est. Noceri eis omnibus quidem locis nefas ducunt, sed in Thessalia maxime, ubi serpentum immanis copia est: quos dum escandi gratia insectantur, regionibus Thessalicis plurimum mali detrahũt. Proinde honos iis in Thessalia serpẽtum exitio tantum, ut capitale fuerit occidisse, eadem legibus pœna quę in homicidam

A homicidam. Trāſpadana Italia iuxta Alpes Lariū lacum appellat, ad quem ciconiæ non permaneant. Contra uenenata omnia ciconiarum uētriculus ualet. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus. Figura & magnitudine ciconiæ ſimilis eſt ibis, auis mā̄ſuetiſſima. graditur magna tarditate: nec eam ocyus quiſpiam ingredi uideat, quàm molli gradu & tardo. Inuocant & Ægyptij ibes ſuas contra ſerpentium aduentum: ineunte nanque uere (ut aiunt) angues alati ex Arabia in Ægyptum frequentes aduolant, quos ibes interficiunt: eámque ob cauſam auem hāc colunt Ægyptij. Duplici genere diſtinguuntur ibes. Sunt enim aliæ candidæ, aliæ nigræ. Candidæ apud Peluſium tantum nō ſunt, cum in reliqua tota Ægypto habeantur. Nigræ contra, apud Peluſium tantū, in cætera Ægypto nullę. Extra Ægyptum non progrediuntur ibides. Incolis tum utiles ſunt, tum B inutiles moleſtęq;: utiles quidem, quòd ſerpentes aliáque noxia animalcula, & omnia macellorum purgamenta deuorant: inutiles uero & moleſtæ, quòd omnia deuorant, nec facile arceri poſſunt. Herodotus ita diſtinguit: Ibis quæ ſerpentes oppugnat, nigra tota uehementer eſt, cruribus gruinis: roſtro adūco, eadem qua crex magnitudine. Alteri generi gracile caput ac totum collum, pennæ ubique candidæ præter caput ceruicémque atq; extremas alas & nates, quæ partes nigræ ſunt: cruribus atque roſtro priori ſimile hoc genus eſt. Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus, tormina ſanare traditur.

Ibis. *Aliæ candidæ.* *Strabo. aliæ, inquit, colore ciconiæ.* *Roſtro adūco, πλάτωρ ὑπό-χυπτι.*

1 Plataleæ, Ariſtoteles, οἱ δὲ πελεκᾶνες οἱ ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενοι. 2 Cum ſto- C machi calore. Ariſtoteles, ἐν δὲ τῷ πρὸ τῆς κοιλίας τόπῳ, hoc eſt: ubi ſua ingluuie coxerit, uel ea parte quæ ante uentriculum proxima eſt. Plutarchus hæc tribuit herodio.

De aquaticis grauioribus, quæ omnes palmipedes ſunt: de anſerum generibus, de olore & onocrotalo. Cap. CXLVIII.

PAlmipedum quæ grauiores ſunt, circa lacus & amnes uerſantur: huius generis anſer præcipue ruſticis gratus eſt: nam clauſæ paſcuntur in neſſotrophiis & anates, querquedulæ, boſcades, phalarides ſimileſque uolucres, quæ ſtagna & paludes rimantur, ſed maiore impenſa: anſer autem nō magni fructus, ſed minimi oneris eſt. Anſeri gula tota ampla & lata eſt: & D appendices quaſdam paucas habet infra quà deſinit inteſtinum. Iecur fartilibus in magnam amplitudinem creſcit: exemptum quoque lacte mulſo augetur. Anſeres in aqua coeunt: à coitu ſeſe aquis ingurgitant. Anſeribus admittendis, ut Varro & Columella prodidere, tempus aptiſſimum eſt à bruma: atque ad pariendum & incubandum à calēdis Martij uſque ad ſolſtitium. Pariunt uere, inquit Plinius, aut ſi bruma coiuere, poſt ſolſtitium quadrageſimo die prope. Bis anno, ſi priorem fœtum gallinæ excludant: aliàs plurima oua quindecim, pauciſſima ſeptem. ſi quis ſurripiat, pariunt donec rumpantur. hæc Plinius. Singulæ, inquit Varro, non plus quater in anno pariunt: uel, ut Columella, ſingulæ ter anno pariunt, ſi prohibeantur fœtus ſuos excludere. Pariunt autem ſingulis fœtibus oua, primo quina, ſequenti quaterna, nouiſſimo terna. Fœminę tantum incubant: pullis autem

Palmipedes, στεγανόποδες. *Anſer, χὴν.* *Aliàs, boſchides.* *Solſtitium Columellæ fit ultima parte mē̄ſis Iunij.*

formandis excludendísque triginta diebus opus est,cum sunt frigora: nam E tepidis quinque & uiginti satis est. negatur anser aliena excludere oua,nisi subiecta quoque sua habuerit. Supponuntur autem gallinis huius generis oua,sicut pauonina, plurima quinque, paucissima tria: ipsis autem anseribus incubanda subijci utilissimum nouem aut undecim: supponuntur autem paucissima septem,plurima quindecim.Pullis anserum urtica cōtactu mortifera:nec minus auiditas, nunc satietate nimia, nunc suamet ui: nam si anserculus adhuc parum firmus & indigēs ciborū peruenit in pascuum, fruticibus aut solidioribus herbis obluctatur ita pertinaciter,ut collum abrumpat. In legendo anserum grege obseruare solēt,ut mares fœminæque quàm amplissimi corporis,& albi coloris eligantur: quòd plerūque pullos similes sui faciūt.Nam est & aliud genus uarium, quod à fero mitigatum, F domesticum factum est.Id neque æque fœcūdum est,nec tam pretiosum: propter quod minime nutriendum præcipiunt.Hoc auium genus, candidum præcipue,nutriendum: non quia magni sit fructus,ut dictum est,sed quia minimi oneris: attamen præstat ex se pullos atq; plumam, quam nō, ut in ouibus lanam,semel demetere,sed bis anno,uere & autumno,uellere licet:rursus enim plumigeri uestiuntur:molliórq; pluma,quę corpori quàm proxima:& è Germania laudatissima. Candidi ibi,uerùm minores ganzæ uocantur: est uero Aristoteli anser maior, est & minor, qui gregatilis est. Anser solertiorem custodiam præbet quàm canis:nam clangore prodit insidiantem.Anseres continuo clangore intempestiui hyemem præsagiunt. Anserum caro excremētosa est,concoctúque difficilis: atque domesticarū G omnium auium calidissima, humidissimáq; & crassissima: ut eodem ordine apud ueteres habita sit cum struthocameli carne: alæ tamen nihilo sunt cæterarum auium alis deteriores: uentriculi suauitate etiam superāt. Iecur quoque anseris in cibo gratum est, concoctioni facile optimíque succi: & qui abunde nutriat, si alimenta quæ anseri antea præbentur, lacte fuerint imbuta. Testes anserum in cibo ad sobolem procreandam iuuare feruntur:lingua uero singulari quadam proprietate stranguriæ prodest.Sanguis anseris aduersus uenena in antidotis miscetur: maxime uero contra lepores marinos ualet cum olei æqua portione. Item contra mala medicamēta omnia asseruatur cum Lemnia rubrica & spinæ albæ succo, pastillorū drachmis quinq;,qui in cyathis ternis aquæ bibātur. Anserinus adeps calidior H est,& partium magis tenuium q̃ suillus:qua ratione corpora facilius penetrat, & eorum quæ intus & in corpore sunt,acrimoniam magis obtūdit. Ex anserum adipe in Cōmagene Syriæ fit unguentum odore iucundo,pariter & medicamētum celeberrimi usus, quod à gente dicitur Commagenum:utilissimum ad perfrictiones,conuulsiones,cæcos ac subitos dolores, omniáque quę acopis curantur.Adeps anserū labris fissis prodest,si eo perlinātur:aurium grauitatē dolorémue sedat instillatus:quidā adiiciunt succum cepæ & allij pari modo.Si aqua in aurē intrauerit, præcipuū remediū est anserinus adeps cum cepæ succo.Stercus anserinum (ut author est Galenus)prę nimia acrimonia nullius est usus.Chenalopex circa lacus & amnes uersatur

Ganzæ,aliàs, gantæ,ut Rhenano placet.

Cōmagenum.

χηναλώπηξ, Chenalopex, Vulpanser.

A uersatur. Est uero chenalopex corpore quàm anser minor, sed animi robore superior atque ad inuadendum audentior, ut qui se ab aquilæ, felis ac cæterorum hostiũ iniuriis melius defendat. Pullos suos uehementer amat: eandémque operam, quam perdix, in eis tuendis ponit: nam ante suos fœtus sese prouoluens, aucupi spem sui capiendi præbet: hi uero interea dum uenator illuditur, elabuntur: quibus fuga elapsis, is sese alis eleuãs discedit: ac sæpe, ut pulli facilius euadant, capiendum se uenatoribus præbet. Parit
2 chenalopex nonnunquam oua hypenemia. Anserũ generis sunt chenalo-
3 peces, & quibus lautiores epulas nõ nouit Britãnia, ceramides, fero ansere minores. Olor grauius habet corpus: Olor. κύκνος, Cycnus, Cygnus.

Nec se cœlóque Iouíque
B Credit, sed -
Stagna petit patulósque lacus: ignémque perosus,
Quæ colat elegit contraria flumina flammis.
- Collumque à pectore longe
Porrigitur, digitósque ligat iunctura rubentes:
Penna latus uelat: tenet os sine acumine rostrum.

Appẽdices quasdam habet olor paruas infrà apud intestinum. oloribus ut alter alterum deuoret in more est maxime in uolucrum genere. Aquilam, si pugnam cœperit, repugnantes uincunt olores: ipsi autem nunquam nisi prouocati inferunt pugnam. Canere soliti sunt, & præcipue iamiam morituri. in mari Africo hoc sæpe sentiri ferunt. uolãt etiam in pelagus longius.
C Præcipue faciem purgat atque erugat cycni adeps. Olorum similitudinem
4 onocrotali habent: nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis Onocrotalus. inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut sit capacitas: mox perfecta rapina, sensim inde in os reddita in uerã aluum ruminantis modo defert. Gallia hos septẽtrionalis proxima Oceano mittit. Onocrotalorum duo produntur genera, alterum aquatile, alterum solitudinis. Diomedeas aues Iuba cataractas uocat: & eis esse dẽtes oculósque igneo colore, cætero candidas tradens: Diomedeæ aues. Cataractæ.

Si uolucrum quæ sit dubiorum forma requiris,
Vt non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Magna pedis digitos pars occupat: oráque cornu
D Indurata rigent, finémque in acumine ponunt. Hæc Ouidius.

Solinus uero, Forma, inquit, illis quæ fulicis, color candidus, ignei oculi, ora dentata. Congreges uolitant: duo super iis duces, alter agmen ducit, alter cogit. Cum fœtuum adest tempus, rostro scobes excauant: deinde furculis in uersum superpositos imitantur texta cratium, & sic cõtegunt subtercauata: hanc struem comprimunt terra quam egesserant, cum puteos excauarent: sic nidos moliuntur bifori accessu. Aditus qui dimittit ad pastus in ortum destinatur: qui excipit reuertẽteis, occasum uersus est: ut lux morantes excitet, & receptui non denegetur. Aluum exoneraturæ aduersis flatibus subuolant, quibus proluuies longius auferatur. Aduenas barbaros clangore infestant: Græcis tantum adulantur, miro discrimine. Hæc in solo

loco totius orbis uisuntur in insula cōtra Apuliæ oram, quæ tumulo ac de- E
lubro Diomedis insignis est.

1 Vnguētū, Huius cōpositionē uideas apud Pli. lib.10,ca.22,& 29,ca.3. 2 Alij uero apud Plinium hoc pacto legi malūt. Anserum generis sunt penelopes,&,quibus lautiores epulas non nouit Britannia, chenalopeces, fere ansere minores: uerum penelops (si Aristophanis scholiastæ credimus) anati similis est, columbæ magnitudine: uel, ut aliis placet, anate maior (nisi fortasse pro μείζων scribi debeat μικρόν.) Penelops,ut refert Aristoteles, circa lacus uersatur & amnes. 3 Ceramides, alij legūt chenerotes. 4 Onocrotalos,Festus truones uocat. Onocrotali,ut quidam existimant,dicti sunt ab asinino,quem in aqua faciunt, ruditu.

πλωΐλοι. Ceramides. Chenerotes.

De anatino genere,& aliis quę anatibus similes sunt. Cap.CXLIX.

Anas. Νῆσσα, uel νῆττα. Anates Ponticæ. Anates Ponticæ. γλαυκίον, Glaucium. Boscas. Colymbis. Colymbus. Vrinatrix. Phascades. Vria, οὐρία. Phalaris, Phaleris.

1
E Palmipedum grauiorum genere anates sunt, quæ & circa lacus & a- F
mnes uersantur. Anati gula tota ampla & lata est:appēdices quoq; pau
cas habet infra quà definit intestinum. Anas mas, ut Alexander Myndius
prodit,maior est fœmina,& colore magis uario. Anates solæ,quæque sunt
eiusdem generis,in sublime protinus sese tollunt: atque e uestigio cælū pe-
tunt,& hoc etiam ex aqua: itaque in foueas quibus feras uenamur delapsæ
solæ euadunt. Veneno anates Ponticas uiuere autumant. anates pennas ro
stro purgantes uentum præsagiunt. Anatis caro durior est, quàm sit tur-
dorum merularúmue aut paruarum auium. Quod uero traditur in tormi-
nibus mirum est:anate apposita uentri transire morbum,anatémq; emori.
Sanguis anatum Ponticarum aduersus omnia mala medicamenta pollet:
itaque & spissatus seruatur, uinóque diluitur. Mithridatis inuentum autu-
mant sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam uene- G
no uiuerent. Similes anatibus sunt,sed minores paulo, quos glaucia Græ-
ci uocant ab oculorum colore. Anati quoque similis, sed minor est & bo- 2
scas:circa lacus quoque & amnes uictitans. Mas in hoc genere magis ua-
rius cernitur:habent & mares rostra sima atque minora. Inuenitur & bo- 3
scadis genus quoddam anate maius,sed minus chenalopece. Quas ab u-
rinandi uoluptate colymbidas & colymbos nominant.omnium aquatica-
rum quæ palmipedes sunt, & in lacubus aut amnibus uictitant, minimæ
sunt:atri ac sordidi coloris, acuto rostro. soli earum spectantur oculi, cæ- 4
tero merguntur. Phascades paulo maiores sunt quàm colymbides: cæte-
ro similes anatibus. Est & uria dicta,non multo minor anate: rostro lōgio- H
re ac tenui,colore sordido figlino. Angustum & phalaris uocata rostrum 5
obtinet:caput rotundius,uentrem subcinericio colore, dorsum nigricans: 6
hæc & circa lacus & amnes uictum quærit. Phalarides in Seleusia Partho-
rum,& in Asia laudatissimæ.

1 Anates, Νῆτται πολυζώνυμοι dicuntur ab Aristophane,quasi cingulum candidū habentes,ut uult scholiastes. Νήσσας ἀγριάδας uocauit Aratus aues marinas, quæ in insulis sunt. 2 Boschidas dixit Columella:sed uide an sint exemplaria uera. 3 Magis uarius, κατάγραφος. 4 Σκέπτονται δ' ὄμματα, τὰ δὲ πολλὰ καταδύνται, id est sæpissime merguntur, uel utinantur. 5 Longiore, Μακρὸν,μικρόν. 6 Sordido figlino, ῥυπαροκέραμος. 7 In hoc lacustrium genere nominantur à Varrone & Columella, querquedulæ.

Boschides. Querquedulæ.

De coruis

A De coruis aquatilibus. Cap. CL.

Corui aquatici naturaliter caluent, quibus apud Græcos nomen est inde. Phalacrocoraces aues Balearium insularum peculiares, iam etiam 1 in Alpibus capiũtur. Qui corax, id est coruus appellatus est, magnitudo illi est quanta ciconiæ, sed crura breuiora: palmipes natánsque, colore nigro. Insidit arboribus, & nidulatur in iis unus ex hoc genere. Et hæ quidem aues circa aquas uictum sibi quærunt. *Coruus aquaticus.* *Phalacrocorax.* *Coruus marinus.* *κόραξ.*

1 Corax, κορώνη θαλάσσιος hæc est, ni fallor, apud Arrianum in ponti Euxini nauigatione, & alia ab æthya: quanquam aliter uideatur Suidæ & Hesichio; uti supra in æthya. *κορώνη θαλάσσιος.*

De brintho & upupa. Cap. CLI.

B Montes autem colunt & syluas upupa & brinthus: cui & uictus probus, & uox sonora est. Vpupa quoque montium incola est & syluarum, coturnice paulo maior: & ut poeta de tyreo ait, *Brinthus.* *Vpupa.*

> -Cui stant in uertice cristæ,
> Prominet in modicum prælonga cuspide rostrum:
> Nomen epops uolucri est, facies armata uidetur. *Epops.*

1 Obscœna pastu auis, crista uisenda plicatili, contrahens eam subrigénsque per longitudinem capitis à rostro residentem. Eminent pennæ, inquit Pau 2 sanias, in galeæ modũ. Vpupa una in suo genere non nidificat: sed stipites 3 arborum subiens, parit sine ullo stramento in cauis: & nidum potissime è C stercore hominis facit. Trimestris auis upupa est: quippe quæ cum fœtum eduxerit abit, &

> Deserta quærit nemorum, & inuias plagas,

ut Æschylus testatus est. Colore etiam immutatur tempore æstatis & hyemis, ut idem author est,

> Colore speciem multimodo pingit suam:
> Nam uere candicans ubi extitit nouo,
> Æstate tum deinde ut recanduit seges,
> Alas repente uarias maculatus quatit.
> Vagatur hic semper fastidiens locos,
> Deserta quærit nemorum & inuias plagas.

D Indicam upupam Indorum rex amores delitiásque suas ob eius uenustatẽ circungestat. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur.

1 Crista, &c. τριλοφίαν dixit eã Aristophanes, quasi triplicẽ habentem in galea cristam, uti in scholiis habetur: forsitan ab insigni crista dictum est. 2 In suo genere, τῶν καθ' ἑαυτὴν νοττευόντων. 3 Nidum hominis stercore luti loco circunlinit, in-
5 quit Ælianus.

De auibus partim peregrinis, partim monstrosis. Cap. CLII.

IN Hercynio Germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus: quarũ plumæ ignium modo luceant, quanuis densa uox obtegat & denset tenebras. unde homines loci illius plerunque noctu rationem uiæ moderantur indicio plumarum refulgentium. Authores sunt omnibus annis cater- *Hercyniæ aues.*

Memnonides, uel Mēnoniæ aues. uatim aduolare Ilium ex Æthiopia aues,& confligere ad Memnonis ſepul E
chrum,quas ob id Mēnonidas aut memnonias uocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis exploratum ſibi Cremutius tradit.Aues haſce terrā Mariandineam incolere ferunt,colore nigras:corporis forma accipitris ſimili.Carne abſtinēt: eis enim ad cibum ſemina ſatis ſunt.*Seleucides aues.* Seleucides uocantur auiculæ, quæ iugiter locuſtas, quas ἀττελάβους uocant,edunt,eaſdémque celeriter excernunt. Harū aduentum ab Ioue precibus impetrāt Caſij montis incolæ,fruges eorum locuſtis uaſtantibus.Nec unde ueniant,quóue abeant, compertum eſt: nuſquā cōſpectis,niſi cum præſidio earum indigetur. inexplebilem habent deuorādi
Scythica auis. naturā.Scythicæ terræ incola auis eſt otidis magnitudine,quæ binos pro- 1
creat pullos. & quæ pepererit oua,non incubitu fouet,ſed condita in lepo- F
rina aut uulpina pelle relinquit: atque ita obuoluta in ſumma arbore collocat:cúmque à uenatione uacat,cuſtodit: & ſi quis ſcandit, impugnat & *Rhyntaces.* uerberat alis,perinde ut aquilæ faciūt. Apud Perſas gignitur auicula rhyntaces nomine,in qua nihil inuenitur excrementi: ſed interna omnia adipe plena:quo fit,ut eam aere atque rore ſolum nutriri arbitrentur. Chloriten *Scylla.* dicunt magi gemmam inueniri in ſcyllæ auis uentre, congenitam ei: ferróque includi iubent ad quædam prodigia moris ſui. *Phœnix, φοῖνιξ.* Æthiopes atque Indi diſcolores maxime & inenarrabiles ferunt aues: & ante omnes nobilem Arabiæ phœnicē: haud ſcio an fabuloſe unum in toto orbe,nec uiſum magnopere.Manilius ſenator author eſt,neminem exiſtere,qui uiderit ueſcē- 2
tem.Nam ut tradit Ouidius: -Nec fruge nec herbis,

Sed thuris lachrymis & ſucco uiuit amomi. G

Aquilæ narratur magnitudine,capite honorato,criſtis faciē caput plumeo apice honeſtante:plumarum ſerie, medio exeunte alio : auri fulgore circa 3
colla,cætera purpureus,cœruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus,

Et Tyrio pinguntur crura ueneno. 4

Viuere quadraginta & quingentis annis: uel ut aliis placet ſexcentis LX: ſeneſcentem caſia thuríſq; ſurculis (uel ut tradunt alij,cinnamis)conſtruere nidum,replere odoribus,& ſuperemori. Ex oſſibus deinde ac medullis naſci primo ceu uermiculum,inde fieri pullum prodit idem Manilius.

Fœmina fit uel maſculus hęc,fortaſſéq; neutrum:
Felix quæ ueneris fœdera nulla colit. H
Ipſa ſibi proles ſuus eſt pater,& ſuus hæres:
Nutrix ipſe ſui,ſemper alumna ſibi.

Hæc atque alia de phœnice Lactantius. In Arabia quoque cinnamomus *Cinnamomus. Cinnamulgus. Cinnamolgus.* aut cinnamulgus auis appellatur,quam ſurculos cinnamomi portare,ac nidum ex his conficere aiunt.Nidificant excelſis arboribus & ramis:ad quos quoniam non eſt peruenire ob ramorum altitudinem & fragilitatem, accolæ congeries illas plumbatis petunt iaculis: deiectáſque pretiis uendunt amplioribus:quòd hoc cinnamum magis quàm aliud mercatores probēt. *Dacnades.* Aues dacnades nuncupatas Ægyptij ad potentium coronas alligare ſoliti ſunt,ut uellicando & aſſidue cantitando potanteis à dormiendo ſuſtineāt.

In maris

A In maris Caspij insulis auem quãdam nasci ferunt, quæ magnitudine anserem superet: pedes autem habeat grui persimiles: dorso sit uehementer rubro, uentre uiridi, collo albo & disseminatis maculis croceis distincto: non minus quàm duo cubita longo, rostro nigro. uocem similem ranis mittit. Auis etiã Caspia est, uel potius Indica: (nam in India etiam nascitur) anseris magnitudine: & lato quidem, sed tenui capite, cruribus paruis. uario colore distinguitur: nam eius dorsum purpureum est, uenter maxime coccineus est: caput & cutis exalbescunt: uocem caprinam mittit. Apud Caspios etiam fama est auẽ procreari magnitudine maximi gallinacei, uersicolore uarietate florentem: supinámque uolare, & sub collum extensis cruribus ipsum iisdẽ subleuare, tũ catelli uocẽ edere: neque in sublime, sed circũ ter- *Auis Caspia.*

B ram idcirco uolare, quòd in altum non queat sese attollere. Catreum eximia formæ pulchritudine auem Clitarchus prædicat, pauonis magnitudine: cuius pennarum extremitates smaragdi similitudinem gerunt. Quæ si alios intuetur, eius oculi quo sint colore nescias: sin te aspiciat, purpureos dices. Quod in aliorum oculis album, illius pallidum est. peracuto uidendi sensu prædita est. capitis plumæ partim candidulis ocellis, partim guttis quibusdam aliis in alias implicatis distinctę sunt. Eius pedes sandaracini: & uox canora. eam in deliciis maxime omnium auium Indi habent, ut qui aspectu illius impleri non possint. ex oculis facula splendet, ut lucidissimæ flãmulæ similis sit. gregatim uolant, ut nubes esse uideantur. Auis in India nasci fertur: magnitudine triplo maior otide, ore permagno & longis cru- *Catreus.*

C ribus: eam absonum quiddam sonare: summásque eius alas pallidas: cæteras uero pennas cinericias esse: Indi celã uocant. In India auis ad sturni magnitudinem accedens, uariis coloribus picta nascitur, quæ & humanã uocem effingit, & psittacis uocalior, & maiore est docilitatẽ. Nõ tamẽ humanum uictum æquo animo sustinet: sed libertatis desiderio famem potius quàm seruitutem amplectitur: cercionem appellant, quòd similiter caudã atque cinclus mouet. Paruularum quarundam auium Indicarum genus in excelsis rupibus nidificat: quarum magnitudo perdicũ, sandaracino colore: Indi sua lingua dicerum solent nominare: Græci, ut fertur, dicæum. Huius stercus si quis milij magnitudine sumpserit in potionem dissolutum, ad uesperam morietur: mors suaui somno similis est, & nullum omnino sen- *Cela.* *Cercio.* *Dicerus.* *Dicæus.*

D sum doloris habet. Quamobrem summopere Indi id assequi studẽt: ipsum etenim malorum obliuionem existimant inducere. Quod quidem ex India muneri missum rex Persarum omnibus rebus antefert & asseruat, insanabilium malorum remedium, si sumere sit necesse: neq; apud Persas quisquam alius quàm rex id habet. Peregrina auis & gnaphalus esse uidetur, quippe quę raro in nostris locis appareat, inquit Aristoteles. Gnaphalus uoce proba est, & colore pulchro: necnon ingenio ualet in uitæ officiis, & speciem præ se fert decoram. Incẽdiaria auis inauspicata est: propter quam sępenumero lustratam Vrbem in annalibus inuenimus (inquit Plinius): quæ sit auis ea, nec reperitur nec traditur. quidã ita interpretantur incẽdiariam, quæcũque apparuerit carbonẽ ferẽs ex aris uel altaribus: alij spinturnicem *Gnaphalus.* *Incendiaria auis.* *Spinturnix.*

cam uocant.Sed hæc ipſa,inquit Plinius,quæ eſſet inter aues,qui ſe ſcire di E
ceret non inueni.uerùm Feſtus ſpinturnix,ait,auis genus eſt turpis figuræ,
* occurſatrix:unde artificũ perditis. Spinturnix ea græce dicitur, ut ait San-
Cliuina auis. tra ανιδαας.Cliuinam quoque auem ab antiquis nominatam animaduerto
Clamatoria. ignorari:quidam clamatoriam dicunt: Labeo prohibitoriam.Et apud Ni-
Prohibitoria. gidium ſubis appellatur auis,quæ aquilarum oua frangat.Tragopanadem
Subis,uel Subin. uel tragopana plures affirmant maiorem aquila, cornua in tẽporibus cur- 6
Tragopanades uata habentem, ferruginei coloris,tantum capite phœniceo . Equidem &
Tragopan. hanc auem,inquit Plinius,& pegaſos(quos Æthiopia generare dicitur) e- 7
Pegaſus. quino capite uolucres,cornibus armatos:& griphas auritos aduncitate ro-
Griphes. ſtri,fabuloſos reor. Porro griphas ſunt qui tradunt quadrupedes uolucres 8
γρύψ. eſſe,corpore & unguibus leoninis:ore & alis aquilinis,ſed candidis:oculis F
igneis,& capite cuiuſmodi pictores fingunt, alites ferociſſimas .Maculas
quaſdam griphibus ineſſe, quidã aiunt,quales pardalibus. in Aſiatica Scy-
thia aurum effodere,& cum his aſſidue bellũ eſſe Arimaſpis circa metalla.
Stymphalides. Circa Stymphali aquas, aues anthropophagos fuiſſe aiunt: quas Hercules
ſagittis confecit: uerùm Piſander CamireusHerculẽ minime aues interfe-
ciſſe,ſed crotalorum ſtrepitu abegiſſe tradit.Arabiæ terræ deſerta loca, &
alia fert ferarum genera,&aues quoq; ſtymphalidas cognominatas,leoni-
bus ac pantheris in homines haud minus atroces: inuolant enim in eos, dũ
illas aucupantur:roſtríſque feriunt,atque adeo interficiunt,& quæcunque
ex ære aut ferro geſtant homines,ea perforãt aues: ſin uero ex cortice ueſtẽ
cõtexuerint craſſiorẽ,nõ aliter ſtymphalidum roſtra corticibus, q̃ minorũ
auium pennę uiſco inhærẽt.Sunt autẽ ſtymphalides gruum magnitudine, G
ibis ſpecie, ſed roſtra habẽt ualidiora,nec adunca more ibis. cirrũ in capite
geſtant.Aues iſtę Arabicæ Arcadicis cognomines, an eiuſdẽ fuerint gene-
ris,nihil affirmo(inquit Pauſanias:) alioqui fieri quidẽ poteſt, ut cum natæ
primũ in Arabia fuerint,earũ pars aliqua in Arcadiã ad Stymphalim flu-
Strix, στρίγξ. uium uolauerit:indéq; nomẽ ſtymphalidũ ortum,cum aliud tamen nomẽ
forſitan apud Arabas ſortitæ ſint.Eſſe in maledictis antiquis ſtrigem con- 9
uenit,ſed quæ ſit auium conſtare uon arbitror.Has ita depinxit Ouidius:

Grande caput,ſtantes oculi,roſtra apta rapinis,
Caniciés pennis,unguibus hamus ineſt.
Nocte uolant,puerósque petunt nutricis egentes, H
Et uitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia uiſcera roſtris:
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis ſtrigibus nomen:ſed nominis huius
Cauſa, quòd horrenda ſtridere nocte ſolent.

Fabuloſum autem arbitror, inquit Plinius, de ſtrygibus eas infantium la-
Sirenes. bris immulgere .Nec Sirenes impetrauerint fidem, licet affirmet Dino Cli
tarchi celebrati authoris pater in India eſſe:mulceríque earum cantu,quos
grauatos ſomno lacerent.De his ita cecinit Ouidius,

-Vobis Acheloides undæ,

Pluma

A Pluma pedésque auium,cum uirginis ora gerатis. Deinde,
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ deperderet uſum,
Virginei uultus,& uox humana remanſit.

1 Otidis magnitudine. Hoc in loco uetus Ariſtotelis interpres habet, Non minor aquila:ut legiſſe uideatur apud Ariſtotelem,ὀρνίθων γένος ἐστὶν αἰετώδης:nõ αἱ ὠτίδες,uti legit Theodorus,& ante illum Plinius.Et mihi certe quadrare magis uidetur Ariſtotelis contextui,ut legatur αἰετώδης quàm αἱ ὠτίδες:nõ propter phraſin ſolũ,ſed quòd antea uerba plura fecerat Ariſtoteles περὶ αἰετῶν γένους:uerum nihil muto. 2 Quando & ubi uiſus eſſe traditur phœnix oſtẽdunt Solinus & Plinius:ſed quæ falſa eſſe nemo dubitarit, inquit Plinius. De phœnice lege Herodotũ, Ouidiũ in Metamorph, Claudianum & Lactantium. 3 Solinus,Capite honorato,in conum plumis extantibus,cri ſtatis faucibus. 4 Solinus,Poſtera parte purpureũ abſque cauda,in qua roſeis pennis cœruleus interſeribitur nitor. 5 Gnaphalus,&c.Hæc omnia refert Theodorus
B ad ueliam auem,ex Græco exemplari (ut opinor) mendoſo: nam & in noſtris exemplaribus & ueteri traductione tanquam diuerſæ ponuntur aues. 6 Solinus, Cornibus arietinis proſetens armatũ caput. 7 Hæc ales,inquit Solinus,pegaſi ſcilicet, equinum nihil præter aures habet. 8 Griphas priſcis Latinis picos appellatos tra *Pici.*
didit Nonius, ut Plaut.in Aulul.Pici diuites,qui aureos montes colunt: eos ſolus ſu- *Syrnia.*
pero. 9 Strigem,&c.Hæc ſyrnia græce nuncupatur:uide Hermolaum in ſtriæ uocabuli explanatione poſt annotationes Plinianas.

De ſtruthiocamelo. Cap. CLIII.

STruthio Africus,quem & ſtruthiocamelum uocant,animal eſt naturæ *Struthiocamelus.*
duplicis:partim enim auem,partim quadrupedem refert:quippe qui ut *Struthocamelus.*
non quadrupes pennas habeat,ut non auis, neque ſublimis uolet,nec pen-
C nas ad uolandum commodas gerat,ſed pilis ſimiles. Item quaſi quadrupes *Struthio Africus.*
ſit,pilos habet in palpebra ſuperiore:& glaber capite & parte colli ſuperiore eſt:itaque cilia habet utrinque piloſiora: ſed quaſi auis ſit, infra pennis *Στρουθὸς ὁ Λιβυκός.*
tegitur.Bipes etiam tanquam auis,biſulcus tanquam quadrupes eſt: ut uero alij, in capite pilis minutis,oculis groſſioribus nigríſque,nõ diſſimili for *Στρουθός, Struthio.*
ma & colore camelis:collo oblongo,roſtróque acuto.Magnitudine non a- *Struthius.*
uis,ſed ceruorum eſt.Africi autem uel Æthiopici ſtruthiocameli altitudinem equitis inſidentis equo excedunt, celeritatem uincũt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adiuuent.Vngulæ uero ceruis ſimiles, biſulcæ, comprehendendis lapidibus utiles,quos in fuga contra ſequentes ingerũt
D pedibus. Oua pariunt complura, quæ propter amplitudinem pro quibuſdam habentur uaſis: conóſque bellicos & galeas eorum pennis adornant. Concoquendi ſine delectu deuorata, mira natura: ſed non minus ſtoliditas in tanta reliqui corporis altitudine:cum colla frutice occultauerint, latere ſeſe exiſtimantium. Struthocameli caro, ut & reliquæ partes omnes, excrementoſa eſt concoctúque difficilior. Ventriculus nonnullis in pretio habetur,& loco medicamenti quod concoctionem adiuuet: qui tamẽ ipſe non facile concoquitur,tantum abeſt ut aliorum ciborũ concoctioni conferat. Seuum ſtruthocamelinũ efficacioris ad omnia uſus,quàm eſt adeps anſeris. Animalium eorum quæ inter ſanguine prædita, terreſtria appellauimus,eo ſcilicet quòd aërem recipiant,partúſque faciant in terra, indicatæ iam differentiæ ſunt. Hinc natura aquatilium dicetur.

De ſtruthij uenatione lege Strabonẽ lib. 16, & Oppianum de uenatio.lib.3.

Continet ea quæ in ſanguineo genere aquatilia dicuntur: quæ ſcilicet in aqua uictitant, & in aqua quoque pariunt, uidelicet piſcium & cæterorum genera.

De piſcibus, & primo de eorum partibus exterioribus. Cap. CLIIII.

Piſcis, ἰχθύς.

INter ea quæ aquas incolunt, piſcium genus unum eſt ab aliis diſtinctum: quod & forma F euariat numeroſiore. Habet id caput & prona & ſupina ea parte qua uenter & uiſcera cõtinentur. Caudam cõtinuam indiuiſámque fere parte gerit poſteriore, ſed uarie. Mutilatius autem eſt piſcium genus atque imperfectius quàm auium, partibus exterioribus: piſcium etenim nulli ceruix, nulli manus aut pedes: ſed nec alas habet, ſed pinnulas quaſdam: nulli teſtes aut intus aut foris, nulli mammæ. neque meatum genitalium ullum habet piſcium genus foris conſpicuum, ſed continuo ac ſimplici corpore à capite in caudã uſque porrigitur. Capita piſcibus proportione G corporum maxima: oculi omnibus ſine palpebris: uerum non duri, ſed lubrici. Auditus uero olfactúſue nullum continent membrum manifeſtum: quod enim uideri tale poteſt per loca narium, id non ad cerebrum uſque tranſmeat: ſed partim obſeptum & cæcum mox definit, partim ad branchias fertur: audire tamen atque olfacere piſces palam eſt. Sunt autem qui uel maxime animalium piſces auditu ualere arbitrentur: uidelicet hominũ experimento, qui aſſidue in mari uerſentur, rémque piſcatoriam percallẽt. Sunt etiam qui liquidius inter piſces audire prodantur, ut lupus, mugil, ſalpa & alij quidam: cætera piſcium genera minus audiunt. Sunt in piſcium genere oris diſcrimina: aliis enim os ante & promptum eſt: aliis infrà parte ſupina, ut cartilaginei generis maximæ parti: quamobrem hoc genus niſi H conuerſum reſupinetur, cibum corripere nequit. Adhæc differẽtia exiſtit, quòd aliis os reſciſſum eſt, ut iis quæ carne ueſcũtur: iis enim uires ore cõtinentur: aliis ſubinde eſt in arctius compreſſum & coarctatum, iis ſcilicet qui non carne ueſcuntur. Dentes habent omnia piſcium genera ſerratos pectinatímque coeuntes, excepto ſcaro, & acutos: atque ſerie dentium multiplici fulciuntur. Piſcibus etiam data quidem eſt lingua, ſed imperfecta incertáque, ac minime explanata: oſſea enim nec fere abſoluta eſt, ſed adhæret, extrema eius parte tantummodo diſcreta. In lingua etiam dentes nonnullis & in palato & toto ore: ut turba uulnerum molant, quæ attritu ſubigere non queunt: præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullũ habenti-

Huius rei argumentum uideas apud Ariſtotelem lib. 4. hiſtor. animal.

A bentibus retinendi adminiculum. Palatum etiam quibusdam adeo carnosum est & molle, ut si parum diligenter aduertas, lingua id esse uideatur, ut cyprino. Piscibus nullum omnino collum esse dixeris, aut breue admodum ex duabus solum primis uertebris compositum. Branchias autem pisces rē habent peculiarem, quibus humorem, quem ore acceperint, reddūt: atque etiam pinnas, quas magna ex parte quaternas gerunt, binas scilicet parte prona, & binas supina. Et hæ quidem in piscibus similiter quodámodo habentur, atque alæ & crura in auibus: his enim alæ duæ superne dependent: illis pinnulæ duæ parte prona: his pedes resupinæ parti subduntur, illis pinnulæ infra adhærent fere iuxta pronam partem. Binas illas quæ parte prona lateribus geruntur, omnes fere habent: reliquis quæ subditæ sunt carent nonnulli ex iis qui longi sunt & corpulenti: ut anguilla, ut conger & mugi-

βράγχια.

Pinnas, πτερύγια.

B lum genus, quod in lacu Sipharum nascitur: & pręterea quę tænia appellatur. Iis uero qui prælongi sunt, atque magis serpentis speciem referunt, ut murena, nullæ omnino sunt pinnæ, sed flexuoso impulsu corporum ita humore utuntur, ut terra serpentes: quibus neque branchiæ integræ atque discretæ, ut cæteris piscibus habentur. Cartilaginei quoq; generis aliqua pinnis carent, uidelicet quæ plana sunt & caudam habent, ut raia & pastinaca: suáque ipsa latitudine natant. Ranā tamen pinnas habere uidemus: & quęcunque suam latitudinem colligunt in mucronem. Et branchias ipsas quidam pisces operimento spineo intectas cōtinent: at cartilaginea omnia cuticulari tantum operimento opertas. qui intectas habent, iis in obliquum

C utroque latere tenentur: qui tegumento illo spineo carent, cartilaginea dico, iis fere si plana sunt, parte inferiore supináque habentur, ut raiæ. Rana autem deductas in latera habet branchias: sed si oblonga sunt, eorum lateribus adhærent, ut in quouis mustelino genere (quod galeodes uocant) cernitur. Item branchiatorum ipsorum, aliis simplices branchiæ sunt, aliis duplices: omnibus tamen simplex est, quæ nouissima corpori admota est: & aliis paucæ, aliis multæ: uerū in utrūque latus æque partitæ omnibus sunt. Habent quibus paucissimæ sunt singulas branchias utrinque, eásque duplices, ut aper: aliis binæ utrinque, alteræ simplices, alteræ duplices, ut cōgro, scaro: aliis quaternæ utrinque simplices, ut accipenseri, dētici, murenæ, an-

D guillæ: aliis quaternæ duplici ordine, nouissima excepta, ut turdo, percæ, siluro, cyprino: his qui galeódes dicuntur etiā duplices & quinæ utraque ex parte sunt: gladio octonæ duplices. Ita branchiarū colligitur numerus. Sed præter branchiarum discrimen, pisces à cæteris animalibus differunt, eo quòd non pilis, ut terrestria quæ animal generant, non cortice, ut nonnullæ quadrupedes quæ oua pariunt, non penna, ut genus auium, integuntur: sed plurimis squama cutis operta est: quæ præ sua rigiditate tenuitatéque facile auellitur. Pauci quidam scabri sunt, cutémque habent asperam: paucissimi leues: cartilaginea enim squamis carent, sed aspera cute fere muniuntur: leuia sunt perpauca: congri autem & anguillæ & thunni leues sunt.

Duplici ordine, δίστοιχα.

1 Squama integuntur illi pisces tantum, qui ouum arenidum friabiléue pariunt: nam ex longis conger tale ouum non edit, nec murena. qui autem

ſquamis integuntur,iis extenuatis ac ſeneſcentibus duriores craſſioréſque E
efficiuntur ſquamæ. Teſtes non habent piſces,ſed nec genitale ullum foris conſpicuum,ſicut nec ullum aliud animalium genus quod careat pedibus: meatus tamen idem eſt coitus,qui & ſicci excrementi: quæ quidem ſimiliter tam in fœminis eorum quàm in maribus ſunt. Piſcibus cauda ad natatum data eſt, quẽadmodum auibus uropygium ad uolatum dirigendũ: ſed continua fere ac indiuiſa: uerum cauda ipſa nõ omnibus ſimilis eſt: ſed cum cęteris non euariet,planorum nonnullis ſpinoſa, & longa, & gracilior eſt,ut torpedini & paſtinacæ,& ſi quid aliud huiuſmodi cartilagineum eſt: quorundam carnoſa quidem,ſed breuis,ut ranis accidit.

1 Arenidum, ψαθυρὸν,quia non continuum,ſed quoddam arenulentum eſt,ita dif F
fundi in multa poteſt. ψαθυρότητα σωμάτων,id eſt fungoſam & friabilem corpulẽtiam tranſtulit Theodorus,in mollibus,ſcilicet in ſepio.

De piſcium interioribus partibus. Cap. CLV.

GVla paucis piſcibus ineſt, ut congro, anguillæ: iíſque breuis, ſed plurimis ab ore ſtatim ſequitur uenter: quocirca ſæpius euenit grandioribus nonnullis, ut dum per impetum inſectantur minores,uentriculus in os procidat. Piſcium cor ſuum mucronem non ad pectus ſpectantem, ſed contrà quàm in aliis ſpectatur animantibus, ad caput & os habet: extremúmque eius inde pendet,quà branchiæ dextræ atque ſiniſtræ inter ſe coeunt copulantúrque. Sunt etiam meatus alij de corde ad branchias tenden G
tes ſingulas pro ratione magnitudinis,hoc eſt maioribus maiores,& minoribus arctiores: inter quos in maioribus craſſa admodum & candida fiſtula eſt,quæ de cordis extremo oritur. Piſces omnino pulmonẽ non habent, neque arteriam: (non enim reſpirant) ſed branchias uice pulmonis obti- 1
nent,quibus diximus modis. Piſcium iecinora maxima ex parte pallidiuſcula ſunt. Iecoris partes in quibuſdã adeo dirimuntur,ut bina eſſe iecinora uideantur,ueluti cartilagineis. Iecur adipeum nonnullis eſt, ut cartilagineis: quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien piſcibus partim non magnus eſt,partim uero notæ gratia duntaxat habetur. Fel habent omnes piſces: ſed aliis iecori adiunctum eſt, ut muſteligenis, ſiluro, ſquatinæ,leuiraiæ,torpedini: atque ex longis anguillæ, belonæ, zygenæ: aliis, & H
magnæ quidem parti,inteſtino annexum eſt,dependens à iecore meatibus quibuſdam perpetuis ſummæ tenuitatis: & aut ſemotius a iecore, aut propius,ut ranæ,accipenſeri,dentici,murenæ,gladio. Nonnulli etiam toto inteſtino prętextum continent,ut amia. Sæpe etiam genus idem utrũque patitur ſitum,ut congri: aliis enim ad iecur,aliis infra ſepoſitum adhæret. neque renes neque ueſicam piſces habent. Venter piſcibus unus & ſimplex eſt,ſed figura uaria eſt: alij enim modo auium uentriculum habent carnoſum,ut mugilis: nonnulli uentrem inteſtino ſimilem habent,ut ſcarus, qui 2
& ruminare ſolus piſcium creditur. Inteſtinum etiam ſimplex eſt replicãs ſe,ſimiléque ſibi in omnibus eius partibus. Piſcibus magna ex parte ſuperne cir-

A ne circa uentriculum exeunt appendices,ut in iis quaſi lacunis cibum conditum macerent atque concoquant:nonnullis complures,ut gobio, galeo, percæ,ſcorpioni, mullo, ſparo. at mugili parte altera plures exeunt, altera *Sparo,aliàs* una tantum:aliis paucæ,ut hepato,glauco,auratæ. Tum autem einſdē ſpe- *ſcaro.* ciei conſortes inter ſe differunt:auratarum enim aliis plures , aliis pauciores.Sunt etiam quibus nullæ omnino ſint, ut magnæ cartilagineorū parti: cæteris ita ut aliis paucæ, aliis uel plurimæ habeantur: omnes tamen ad ipſum uentrem eas appendices habent. Piſces teſtibus carent,ut modo diximus: ſed πόρους,id eſt meatus continēt binos,qui à pręcordiis uenáque maiore exorti bifurces,utrunque ſpinæ latus perreptēt, coeántque ſuperne in unum caput,atque ita ad oſtium excrementi finiunt: (quod enim ad ſpinā eſt,id ſuperius nomino.) hoc ergo inſeritur atque in locis tenditur fœmi-
B narum . Pleni ij meatus in maribus θορου,id eſt humoris fœtifici redduntur *θορός.* tempore coitus,latiſſiméque patent eo tempore,etiam imperitis, (æque in maribus atque illi qui in fœminis in matricem feruntur,)attritúque piſciū mutuo,atque adeo etiam ſi compreſſeris, facile ſemen ipſum effluet genitale candidum.ubi uero id temporis pręteriit,incerti uel meatus ipſi interdum redduntur,ut de teſtibus in auiū genere expoſitum eſt . Differunt inter ſe meatus genitales maris & fœminæ,tum aliis rebus,tum etiam quòd maris lumbis inhærent firmius,fœminæ mobiles ſunt . Piſcium uuluæ bifidæ ſunt,& non ut auium ſuprà iuxta ſeptum, ſed infra habentur ſicut bipedum aut quadrupedum quæ animal pariunt,ſed tenues & mēbrana con
C ſtantes & longæ:ita ut in minutiſſimis piſciculis partem uuluæ utranque, *Aliàs, partem* dextram ſcilicet & ſiniſtram iungi in faciem unius oui uideatur. At galeis *utranque.* reliquíſque cartilagineis uulua bipartita pertinénſque ſuprà ad ſeptum, *Aliàs, ſinum* quomodo auibus eſt,& infra quoque porrecta: atq; etiam de medio ſui bi- *utrunque.* partiti ſinus arctior ad ſeptum uſque pertendit: ac oua hoc in loco ad ſepti originem maxima pro parte cōſiſtunt:mox prolapſis in ſpatium latius, fœtus animales excluduntur.Piſcibus ouiparis nō infrà apud aluum,ſed lumbis adhærens uulua continetur: at cartilagineis uterus utrunque ſitum habet,ſcilicet in parte priore & ad lumbos : partem enim uuluæ ſuperiorem, in qua oua gignuntur,ſub ſepto ad lumbos & pronā habent,inferiorem ad
D aluum:hac enim iam procreant animal. Piſcium oſſa proportione ſimilia ſunt animantium terreſtrium uiuiparorum oſſibus: qui enim inter eos animal generant, cartilaginem pro ſpina habent,ut ea quæ cartilaginea appel *Χονδράκανθα* lantur.in iis nanque quod per dorſum proportionatum oſſibus tendit, car *ἐστι.* tilago eſt:quæ etiam humorem in medullæ ſpeciem continet. Quæ autem oua pariunt,ſpinam continent: quæ perinde ut ſpina dorſi in quadrupedū *Ἄκανθα.* genere habetur . Sed propriū in piſcibus eſt,quòd nonnullis ſpinulæ quæ- *Spinula,ἀκάν-* dam prætenues ſeparatim per carnem inhærent . Piſcium ſebum adipem *θιον.* ptæ ſe fert:nec enim concreſcere ſolet . Cartilaginea nullo diſcrete adipe carni uentríue adhærente pingueſcunt: eorum tamen quorundam iecinoribus colliquatis oleum facimus. Piſces genituræ loco θορὸν habent,id eſt genitale quoddam uirus ſui generis, quòd meatibus quibuſdam continetur,

qui à ſepto uenáque maiori oriuntur,ut ante dictum eſt. Semen eiuſmodi E genitale habent mares omnes præter anguillam.

1 Reſpirare etiam piſces contendunt nonnulli, ut apud Oppianũ lib.2 de piſc.& Plinium. 2 Inteſtino,&c. ἐντόφυσιν potius lego apud Ariſtotelẽ hoc in loco,quàm ἰτόφυσιν: tum ex ueteri traductione,tum ex lib.3 de partibus animalium,cap.14.

De ſexus diſcrimine in piſcibus: déque eorum coitu, & aliis quæ ad generationem pertinent. Cap. CLVI.

PIſcium maxima pars conſummatur mare & fœmina. In piſcium tamẽ genere ſunt qui omnino ſexus diſcrimen alterutram in partem non habeant:nõnullis enim nec mares nec fœminæ gignuntur. Sunt enim piſciũ nonnulli epitrageæ appellati, qui nec ouum nec ſemen prolificum unquã F habeant: ſed qui ſolidiores pinguioréſque in eo genere ſunt, iis inteſtinum [1] paruum eſt,& laus præcipua in paſtu.Nec deſunt quę abſque maribus ſexu uno fœmineo formentur:ſunt enim genera quædam,ut paſſerum,erythrinorum & chanarum,in quibus omnibus oua reperiuntur. Hæc perinde pariunt ut aues oua,quæ hypenemia dicuntur: uerum ea quæ aues concipiũt pariúntque etiam ſunt infœcunda:piſcium uero nonnullis, cum ſpontina ediderint oua,euenit,ut ex his animal progeneretur: in his tamen, ſi in eo genere mas eſt,infœcunda manent oua, quæ ſponte conſtiterint, niſi mas ſuum aſperſerit ſemen. Piſcium fœminæ plerunque maiores ſuis maribus euadunt:ut qui ex cartilagineis parui ſint, & pars plurima gregalium, & genus omne ſaxatile.Fœminas quoque maribus eſſe uiuaciores conſtat,eo G quòd fœminæ uetuſtiores quàm mares capiantur. Piſces non coire exiſtimauere quidam:ſed mares uentrem ad arenas fricando ſemen exprimere: fœminas deinde ore exſorbere,atque hoc pacto concipere. coeũt tamen piſces omnes in quibus ſexuum diſcrimen reperitur, uel admotis inuicem partibus ſupinis,exceptis planis cartilagineis:quanquam eorum coitus qui oua pariunt,rarius cernitur: quoniam congreſſionẽ quamprimum digreſſio ſequatur.fieri tamen ita eorum coitum uiſum eſt. Tanta enim celeritate rem peragunt piſces,ut etiam piſcatores complures lateant: nemo enim eorum aliquid tale cognitionis gratia obſeruat:ueruntamen coitus eorum uiſus aliquando eſt.Ex cartilagineis autem plani, iidémque habentes caudam, ut raia & paſtinaca, & reliqua huiuſmodi, non ſolum admotis ſupi- H nis,ſed etiam tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis (modo cauda nullo impedimento ob craſſitudinem ſit,) coeunt. Squatinæ & quibus plenior cauda eſt,his attritu mutuo partium ſupinarum coitus agitur. Sũt qui ſe uidiſſe confirmant nonnulla ex cartilagineis auerſa, modo canũ terreſtrium cohærere.Coitus etiam tempore complura ex his ſibi adhærentia capiuntur. Piſcium cæterorum diuerſa genera coire, uiſum à nemine eſt: ſquatinam ſolam & raiam hoc facere creditur argumento piſcis cuiuſdam qui nomen ex utroque compoſitum trahit, rhinobati. Conceptus piſciũ magna ex parte uerno agitur tempore: ſed tamen & æſtate,& autumno,& hyeme nonnulla coitu implentur. Apud Leſbum inſulam omnia tam pelagica

Epitrageæ.

A lagica quàm Eurypica parere solent in Eurypo,& coeunt autumno, pariũt uere. Cartilaginea etiam autumno mares cum fœminis congregantur: sed uere subeunt Eurypum disiuncta, neque coniugium reperitur ullum donec pariant: uerũ nec pariter omnibus aut simpliciter aut generatim id euenit, sicuti plurimæ parti, ut uerno tempore concipiant: neque etiam cæteris temporibus tam numeroso partu fœtificatur quàm uere. Denique latere non decet, ut stirpium & quadrupedum animantium generi, plurimum interesse ex regione nõ solum ad cæteram corporis fœlicitatem, sed etiam ad coitum partúmque ampliorem: sic in piscium quoq; ratione locis ipsis discrimen plurimum oritur, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum: ut iidem alibi pluries ge-
B nerent, alibi minus. Tempore coitus cum mares meatus illos genitales plenos iam seminis genitalis habent, modo quo dictum est, fœminę mares sequentes uentrem eorum suis percutiũt rostris: quo etiam fit ut mares semen & celerius fundant & largius. Tempore deinde partus mares fœminas sequentes, quæ illæ oua ediderint, ipsi mordicus fere uorant: pisces uero ex iis quæ remanserint, oriũtur, quibus scilicet mas semen asperserit genitale. Sub partu enim mas sequens, semen ouis quæ reliqua sunt, aspergit, & quæ uitale id uirus contigerint, ex his pisciculi enascuntur: quæ uero nõ attigerit liquor masculi ille uitalis, sterilescunt & irrita fiunt. Nõ omnibus enim id contingit ouis in tanta multitudine: alioqui replerentur maria & stagna, cum singuli uteri innumerabilia concipiant. Discrimine partus
C sic discrepant pisces, ut alij oua pariant, alia animal. pariunt oua omnes qui squama integuntur: animal omnes qui genere cartilagineo continentur, excepta rana. genus enim cartilagineum tam planum quàm mustelinum animal generat. reliqua oua pariunt. Sed nec cartilagineis quidem fœtus sine ouo: pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquam rana: mox animal foras pariunt. Oua piscium imperfecta eduntur omnium, excepta rana, & putamine duriusculo intecta: quæ postquam edita sunt, foris augentur & perficiuntur: incremẽtum enim oui simile uermibus est. Animal enim quæ uermem pariunt, primo exiguum edunt, quod per se augetur sine ullo annexu: ita & piscium oua in mari crescunt: sed quædam summa celeritate, ut murenarum: quædam paulo tar-
D dius. Ouum piscium non bicolor ut auium, sed unicolor omnium est, & al
2 bum magis quàm luteum, tam antea quàm postea cum fœtus insidet. Et piscium generatio ex ouo, quanuis ab auium generatione differat, simili tamen agitur modo, siue intus siue foris est ouum: quippe cum & fœtus in summo ouo nascatur, membrana obducta: & uenæ similes inter initia spergantur, & caput & oculi: deniq; partes superiores principio fiunt prægrandes: increscente etiam fœtu, humor pari modo subinde absumitur: demum nihil superest quod non fœtum subierit, sicuti de uitello auium expositum est. Adhęc cibus in aluo suggeritur eodem modo pisciculis albus, quo auiũ pullis luteus: nutritur enim non ex luteo, cum oua piscium unicolora sint, sed neque est luteum à candido separatum, sed miscentur in iis ista usque-

quaque & confundũtur. Fœtus, ubi absumptus fuerit oui humor, nuclei fi- E
gura iam constant: & primum nullum accipiunt cibum, sed ex oui humore iam hausto increscunt. post nutriuntur aquis dulcibus usquedum satis augeantur. Piscibus autem hoc commune omnibus est, ut celeri incremẽto perficiantur, sed præcipue coracino inter minores: orphus uero breui ex paruo insignem magnitudinem accipit. Qui oua pariunt pisces, in his ouũ ipsum arenidum est, & tota uulua ouis referta est: itaq; fit ut in paruis quibusdam pisciculis oua tantummodo gemina esse uideatur: nam ob tenuitatem exiguitatémque uulua incerta in iis est. De coitu piscium satis dictũ iam est. Partus autem piscium neque eodẽ tempore, neque simili modo omnium fit: nec pari temporis spatio geritur uterus. Pisces plurimi semel anno pariunt, ut ij fere qui χυτοί, id est fusanei ex argumento cognomi F
nantur, quia fusim retibus capiantur. quidam tamẽ sæpius: sunt enim qui bis pariant, ut saxatiles omnes: & in iis mullus ter parit. Non desunt qui omnibus anni tẽporibus pariant, ut murena. Pariunt pisces plurima sui parte mensibus iis tribus, Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, ut salpa, sargus & nonnulla similia, paulo ante æquinoctium: adde iis torpedinem & squatinam. Sunt certe quæ per hyemem suos edant partus, ut lupus, mugilis, belone. Mugilum quoque genera grauescere mense Decẽbri incipiunt, gerúntque diebus tricenis. Per æstatem mense Iunio thunna circa solstitiũ parit: spargi etiam per æstatem pariunt: & qui pelagici sunt, æstate magna ex parte pariunt. Nec etiam pari temporis spatio geritur uterus: alij nanq; diebus tricenis ferunt uterum, alij minus. Pariendi terminus piscium compluribus est, ubi uermiculi nati in uentre fuerint: innascuntur enim minu- G
ta quædam animalia uermium specie, partúmq; expellunt. Profecto omne genus piscium celeriter adolescit, & præcipue in ponto: quippe cum incrementum singulis diebus intelligatur. Omnino ita existimandum est, ut eidem piscium generi, non iisdẽ locis degenti, nec coeundi uterúmue ferendi tempus esse idem, nec fœtificandi, nec in magnitudine proficiendi. Verum hæc nos ita exponimus, inquit Aristoteles, ut magna ex parte res euenit. Lacustres & fluuiatiles pisces quinto suæ ætatis mense uterum gestare magna ex parte incipiunt. pariunt omnes intra annum. Nec semen generationis simul omne emittunt mares, nec ouum fœminæ: sed modo marinorum hi quoque semper intra se aliquid plus minúsue, fœminæ o- H
uorum, mares liquoris prolifici retinent. Cyprini quinquies aut sexies anno, chalcis ter, reliqui semel edunt oua. Pariunt omnes in fluuiorum stagnantibus locis, & lacuum arundinetis, ut phoxini & percę. Non solum pares cum pąribus, sed etiam admodum grandes cum paruis conueniunt, admouéntque meatus, quos aliqui umbilicos uocant: qua quidem parte fœmina ouum, mas liquorem uenereum depromit. Et oua quæ liquor ille uitalis contigerit, admodum glutinosa redduntur, & candidiora ex templo cernuntur: maioráque reddi eodem die propemodum dixerim. paulo autem post, oculi fœtus existunt conspicui, pręgrandésq; apparent: quæ ex ouis non attigerit liquor masculi ille uitalis, hæc sterilia redduntur, ut in marino

Arenidũ, ψαφυρὸν, nõ ψαθυρόν.

χυτοὶ ἰχθύες, *fusanei pisces.*

Semen generationis, θορόν.

Vmbilici piscium.

A marino etiam genere euenire diximus: mas deinde oua quæ edita sunt custodit, fœmina abit cum peperit. Pisciculo iam ex fœcundis ouis increscẽte, detrahitur uelut putamen, quod membrana est ouum ambiens & pisciculum. Horum quibusdam tardius incrementum ex ouo est: ideóque silurus mas, uel quadraginta aut quinquaginta assidet custodiens oua, ne à piscibus occurrentibus absumantur. at minorum nõnulla, uel tertio die speciem pisciculi capiunt. Fœminas cũ parturiunt sæpenumero singulas, mares tredecim sequuntur. Mox fœmina oua procedẽdo emittit: mares sectã- 1 tes semen illud suũ ouis respergũt, ut modo diximus. uerũ plurima pereũt: quòd enim fœmina non stabilis, sed mutans continuè parit, dissipari oua necesse est, uidelicet ea quæ non in materiẽ inciderint aliquam, cui hæreãt,
B sed excepta unda ferantur. Habent mares omnes semẽ genitale præter anguillam: quæ neutrum neque ouum neque semẽ sortita est. Pisces maxima quidem ex parte ouo gignuntur, ut dictum iam est: quidam tamen uermo nascuntur, ut mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium: ad hæc anguillarum genus. Sed sunt qui & limo & arena proueniãt, etiam ex iis generibus quæ per coitum & oui primordio generantur: quod tum aliis locis palustribus, tum apud Gnidum factũ olim memoratur: stagnis enim sub canis ortu resiccatis, & limo iam arido, ubi primũ imbribus restagnare loca inciperẽt, pisciculi nascebantur generis mugilum. Quod per coitum procreatur, magnitudine μαινίδων, id est halecula paruæ: nec in his aliquid uel oui uel seminis continebatur. Quæ autem nec ouum ne cani-
C mal pariunt, omnibus iis ortus uel ex limo uel ex arena, uel etiam ex putre dine per summa aquæ facta agitur, ut in anguillis & apuarum generibus. De coitu & partu atque de omni piscium generatione dictum iam est.

1 Epitrageæ, ab hirci sterilitate sic dicti, ut uult Theodorus. 2 Quo uero differat piscium generatio ex ouo ab auiũ generatione, pluribus ostendit Aristoteles lib. 6. histor. animalium.

De ratione uictus piscium. Cap. CLVII.

Pisces omnes fœturam, etiam piscium, suo tempore deuorant: reliqua uictus ratio non eadẽ omnibus inest: alij enim carniuori sunt, ut car-
D tilaginei, & congri, & alij quidam. Alter etiam alterum edit: maiorúmque minores sunt præda, exceptis mugile & cephalo: ij enim soli carne omnino abstinent: alij non carnibus tantum uescuntur, sed & alia deuorant: alij nanque cœno uescuntur, ut cephali: alij cœno & stercore, ut dasquilli: alij alga, ut scarus, melanurus: alij & carne uescuntur & alga, muschóq;, & cõ-
1 chis, & cœno, ut mulli. salpa stercore & alga: porrum etiã petit, & cucurbita capitur. Vescitur mugilis unusquisque alga & arena. è cephalorũ genere est, qui non nisi mucore uescitur suo. Anguillæ plurimæ dulci humore uiuunt: nam qui in piscium genere humorem accipiunt, eum non potus, sed cibi potius gratia assumunt. Viuunt fluuiatiles tũ sese mutuo deuorãtes, tum ex herba, tũ ex radice, & si quid in cœno comperiant. nocte potius pascere, interdiu secedere in altum solẽt. Cæteris piscibus captura minorum

à fronte agitur ore, ut solent natare: at chartilaginei (quẽadmodum etiam delphini & omnes fere cetacei generis) resupinati corripiunt: habent enim os subter. Victus causa ineunt pręliũ maiores contra minores: maior enim quisque atque robustior minorem infirmiorémque deuorat. Et pisciũ alij gregatim degunt amicíque sunt, ut qui dromades uocantur & thynni & hamiæ: alij non gregatim, inimicíque uiuunt. Qui amici sunt cõgregãtur partim cùm utero ferunt, partim cum fœtum ediderint. Est sane plurima piscium pars gregatilis: nec ullus grex caret duce: & horum nonnulli non modo gregales sunt, uerumetiam coniugales. Greges statis temporibus (ut modo dixi) constituunt: scilicet cum uterum gerunt, aut post partũ. Coeũt in gregem nõ solum quæ eiusdem generis sunt, sed etiam quibus idem aut similis pastus appetitur, modo abundet cibus: nam lupus & mugilis quanquam inimici sint capitales, tamen stato tempore congregantur. Talis piscium uictus est. E 2 F

Dromas, δρομάς. *Coniugales, σύζυγα.*

1 Porrum, πράσιον, id est marrhubium: ita habetur in nostris exemplaribus Grecis.
2 δρομάδες Theodorus cursores uocat & cursiones: ut lib. 6 histor. animalium. Æstate pariunt omnes, qui cursiones uocatur.

Cursor. Cursio.

Quòd loca mutent pisces uarie, atque latitent. Cap. CLVIII.

LOcum etiam mutare solent pisces: alij enim ex ponto aut in pontũ tranant: alij per hyemem ex alto in litora teporis gratia ueniunt: contrà æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt. semper quæ imbecilliora sunt prius utrauis ratione discedunt: ut scombri ante quàm thũni. Petunt autem pontum tum pastus gratia, qui uberior & cõmodior ibi propter aquarum dulcium admixtionẽ suppeditatur: facit enim copia amniũ loci illius, ut mare sit dulcius, & cibus largior habeatur, quem iidem fluuij deferunt: tum etiam propter partũ: sunt enim ibi loca ad partionem aptiora & tutiora: (beluæ nanq; magnę pauciores ibidem sunt, nec in ponto fere quicquam maleficum est,) & humor dulcior ac potulentior fœtum melius educat. Quin & latẽt piscium complures: alij hyeme, ut hippurus & coracinus, thũnus, & pisces saxatiles, omnéq; cartilagineum genus, diebus scilicet frigidissimis: nonnulli æstate, ut glauci: non enim fere capiuntur hi nisi statis quibusdam temporibus, eisdémque semper: cum cæteri omnes fere semper capiantur. Saxatiles uero coniugatim mares cum fœminis condũtur, quomodo & fœtificare solent: ut turdi, merulę, percæ. Duo lacus Italię, inquit Plinius, in radicibus Alpiũ, Larius & Verbanus appellantur, in quibus pisces omnibus annis uergiliarum ortu existunt squamis cõspicui crebris atque præacutis clauorum caligarium effigie: nec amplius quàm circa eum mensem uisuntur. G H

De coloris mutatione in piscibus, uocéq; & somno. Cap. CLIX.

MVtant colorẽ pisces nonnulli pro anni tempore, (quemadmodum & ex auibus quædam) ut qui merulæ uocãtur & turdi: uere enim nigrescunt, post uer albedinem suam recipiunt. Phuca etiã mutat colorem: cum enim

A enim cæteris temporibus cãdida ſit, uerno uaria redditur. Piſces uocis quidem expertes ſunt: quippe qui neque pulmonem neque arteriam aut guttur obtineant, ſed ſonos quoſdam ſtridoréſq; mouent, qui uocales eſſe exiſtimantur, ut lyra & chromis: his enim quaſi grũnitus quidam emittitur: chalcis quodãmodo ſtridet. cuculus perinde ut cuculus auis obſtrepit, unde nomen accepit. Necnon cartilaginei generis nõnulla τρίζειν, id eſt ſtridere uidentur: uerum ab iis uocem emitti ullam, recte dici non poteſt: at ſonum ſiue ſtrepitũ reddi uerius dixeris. Dormiũt piſces noctu potius quàm interdiu: & magna ex parte uel ad arenam, uel ad lapidem aliquem procũbentes quieſcũt imis gurgitibus, uel ſub ſaxo aut limo abditi. Plani autem piſciũ arena ſeſe occultant: deprehendũtur ſitu ipſius arenæ, rolluntúrq; ſu *Limo, Sira.*
B ſcina percuſſi: cartilaginea uero ita interdũ dormiũt, ut uel manu tollãtur.

De ualetudinis piſcium differentiis, tum ex locis, tum ex temporibus. Cap. CLX.

Loca pro ſua natura piſcium generá quæque ſibi habenr ad incolumitatem commodiora: quod enim litorale aut pelagium eſt, huic ſuo loco pro naturæ deſiderio uerſari cõmodius eſt: quod autem ambigit, id cõmode utroque degere poteſt: ſed ſunt loca quædam ſingulis propria, in quibus rectius ualeanr. Limoſa regiò planum educat piſcem, ueluti ſoleam, rhombum, paſſerem: at arenoſi gurgites planos quidem non peſſime, ſed pelagios melius paſcunt, ut auratas ac denrices. nec omni mari poteſt piſcis
C omnis ineſſe, ut helops, qui Pamphilio profundo nec alio mari paſcitur, ut Atlantico faber. Cõmodiora piſcibus (quod ſimpliciter dixerim) loca ſunr ea quæ algarum copia ſcatenr: pinguiores enim locis his capiũtur. nam & quibus alga in cibo eſt, abunde hic paſcuntur: & quibus caro appetitur, plures piſces ſibi reperiunt. Intereſt etiã aquilonia loca ſint, an auſtrina: genus enim longum aquiloniis melius uiget: & quidem æſtate loco eodem in aquiloniis plures longi quàm lati capiuntur. Sed diſcrimen piſcium diuerſitate etiam locorum ac temporum exiſtere poteſt: ut circa Cretam inſulam gobiones omnéq; ſaxatile genus ſatis pingueſcit. Lupi piſces in Tyberi amne inter duos põtes meliores ſunt: rhombus Rauénæ, murenę in Sicilia, elopes Rhodi. Illa non in nouiſſimis mira, amariſſimos eſſe piſces ad Pelen
D inſulam & ad Clazemonas: contra ad ſcopulũ Siciliæ & Leptim Africæ, & Eubœam & Dyrrhachium: rurſus ita ſalſos ut poſſint ſalſamenta exiſtimari, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron & Deli petras: in portu eiuſdẽ inſulæ dulces. Quam differentiam pabulo conſtare non eſt dubium. Thũnus poſt arcturũ melior eſt, æſtate deterior. Vigẽt piſces ouipari fere ueris tempore donec pariãt, uiuipari autumno: & mugiles item, & mulli, & reliqui generis eiuſdem. Pariendi tempore laborant omnes piſces: unde fit ut tunc potiſſimum ruant in terram: feruntur porro graui ſtimulo agitati in rerram. Innaſcuntur enim in uentre minuta quædam animalia uermium ſpecie, quæ partum expellunt, ut dictum antea eſt. atque omnino id tempo ris motu perpetuo incitantur donec pariant: à partu ſtatim requieſcunr.

Piſcibus omnibus (exceptis quibuſdam paucis) imbres conducunt, tum ad E cæteram ſanitatem, tum etiam ad partum: contráque anni ſicci incõmodi ſunt: annis enim pluuiis non modo plus cibi naſcitur, uerumetiam pluuio humore plurimum iuuantur: ueluti etiam quę terra gignuntur: olera enim quanuis rigentur, tamen nõ tantum proficiunt quantũ imbre: quod idem arundinibus etiam lacu prognatis euenit: nihil enim fere accreſcunt, niſi aquæ pluuiæ incidant. Ex pluuiis autem ipſis æſtiui imbres commodiores ſunt parti maximæ piſciũ, & pręcipue cũ uer, & æſtas, & autumnus imbribus abũdauerint: hyems cõtrà ſerenior fuerit. Locis autẽ frigidis parum uigent: & hyeme maxime infeſtãtur, qui lapidẽ in capite habent: ut chromis, lupus, phanger, umbra: facit enim lapidis rigor, ut per algorẽ gelent & deficiant. Sed cùm plurimis piſciũ generibus imbres conducãt, quibuſdã tamẽ F nocent, ut mugili, cephalo, & ei qui à nonnullis myrinus uocatur: fit enim ut pluuiis multi excæcentur, ſi modum aqua exceſſerit, atque ad poſtremũ malo eodem intereant. quod tamen non magis imbrium copia quàm algore accidere uidetur: iam enim quibuſdam in locis multi capti ſunt cæci cum hyems fuiſſet aſperrima: multi etiam albos habẽtes oculos capti ſunt. Piſcium uiſus maxime fallitur circa ſolis ortum & occaſum. ac proinde retibus capiuntur præcipue non multo ante quàm ſol oriatur, aut poſtquam occidit: quippe cum noctu quieſcant, luce autem iam clariore melius uideant. Morbus peſtilens nullus incidere piſcibus uniuerſis uidetur, qualis plerunque hominibus & quadrupedibus nonnullis accidit, tum feris tũ urbanis: ægrotare tamen & ipſi putãtur. Et quidem piſcatores pro morbi indicio capiunt, cum aliquot extenuatos languentibus ſimiles, & colore im- G mutatos inter multos pingues ac ualidos eiuſdem generis ceperint. Marinum genus ita ſe habet: fluuiatile & lacuſtre peſte quidem & ipſum immune eſt, ſed nonnullis morbi incidunt proprij: glanis enim canis exortu potiſſimum ſyderatur & tonitruo ſopitur magno: quod & cyprino accidit, ſed leuius. Chalcida pediculi multi ſub branchiis innati interimunt, quod nulli ex cæteris accidit.

In alimenti medicamentíque ratione piſcium diſcrimina. Cap. CLXI.

QVod ad alimenti rationem attinet, non parua eſt piſcium differentia. H Alimentum ſane quod ex piſcibus prouenit, ſanguinẽ gignit tenuiorem quàm quod ex pedeſtribus: adeo ut nec abunde nutriat, & per inſenſibilem halitum celerius digeratur. eſtque eorum caro temperamento frigidiore humidioréque. Piſces, prope dixerim omnes, boni ſucci eſſe iudicantur, exceptis lacuſtribus, paluſtribus, & qui in immundis fluminibus ac turbidis degunt. Præſtantiſſima uero eorum piſcium caro habetur, tum ad bonos gignẽdos ſuccos, tum ad guſtus uoluptatem, qui in mari ſyncero uictitant, ubi dulci aquæ non miſcetur: maxime uero ubi regionẽ
πετραῖοι, uenti perflauerint: & ubi neque limoſo neque tranquillo litore continetur
Saxatiles. mare. Qui non apud litora ſed inter ſaxa & ſcopulos degunt, indéq; πετραῖοι, id eſt

A id eſt ſaxatiles appellantur, ſaluberrimi omnium ſunt: modo caro eorum minime dura ſit, ut phycides, iulides, percæ, ſcarus, merula, turdus. Hi neq; alimento utuntur uario, nec loca mutant, nec fluuiatilibus aquis gaudent: ideóque perpetuo manent inculpati: omniúmque molliſſimam ſimul ac maxime friabilem habent carnem: quamobrem & concoctu ſunt faciles, & probum generant ſuccum, ſanguinémque craſſitudine mediocrem: & humectant modice. corpus quoque recte & alunt & augent: neque excrementoſi ſunt, neque flatum gignunt: & ut Mneſitheus prodidit, uel ſiccius præbent alimentum.

Turdos & merulas Mneſitheus nõ inter ſaxatiles numerat, ſed inter μαλακοσάρκους.

Saxatiles, ut diximus, carnem habent mollem & friabilem, ac proinde ſaluberrimam: alij molli quidem ſunt carne, ſed minime friabili, utpote quibus innatus eſt ſuccus quidam lentus pinguíſque: alij nihil uiſcidum pinguéue habent: qua quidem in re cum ſaxatilibus conue-

Mollioris carnis piſces, μαλακόσαρκοι.

Duri piſces, σκληρόσαρκοι.

B niunt: eò tamen quòd caro illis durior exiſtat differũt: cuiuſmodi ſunt mulli & pelagici propemodum omnes, niſi qui forte prauo alimento ſuam corruperint carnem. Qui duri ſunt craſſiorem corpori præbent in cibo ſuccũ, ægréque conficiuntur: nam neque in uentrem concoctio, neque in iecinore ueníſq; in ſanguinem mutatio, nec denique, quæ in ſingulis fit partibus adſimilatio, tam facile in duram habentibus carnem, perficitur, quàm mollem. Duram habent carnem ſcorpij, pagri, trachuri, orphi, glauci, caniculę, congri, hamiæ, coracini, myli, thunni, atque id genus alij: cartilaginea quoque omnia præter torpedinem & paſtinacam. Mediocritatem obtinent nonnulli piſces inter durum ac molle, qui ſcilicet neque tam molles ſunt

C quàm qui molliſſimi: nec duram tamen carnem habent, quales ſunt murenæ, lacerti, paſſeres, rhombi, cythari, ſciænæ, hepati: (&, ut Xenocrati placet, aſelli,) hos omnes Philotimus ἁπαλοσάρκους, Mneſitheus μαλακοσάρκους uocarunt, id eſt teneros piſces. Hominibus in otio uiuentibus, ſenibus, imbecillibus & ualetudinariis accommodatiſſimum ex his atque ſaxatilibus gignitur alimentum: qui autem corpus exercent, ualidius deſiderant. Quod uero ad ſucci craſſitiem tenuitatémue pertinet, in ſymmetria omníſq; exceſſus mediocritate cõſiſtunt piſces ſaxatiles, pelagici & litorales, ut gobij, murenæ, bugloſſi, aſelli, omnéſque qui neque inſuaue malíue odoris neque glutinoſum quicquam guſtu præ ſe ferant. Grandiores piſces omnes (quos

Ἁπαλόσαρκοι. Μαλακόσαρκοι.

D cetaceos uocant) craſſum tenacémque ſuccum procreant. Saxatiles piſces febrientibus picrocholis utiliter in cibo dantur: nec ipſis minus aſelli conueniunt, niſi ſi qui prope lacum aut magnum flumen, quod in mare decidat, depaſti, humidam magis glutinoſámque habeant carnem. Proxime aſellos ſunt bugloſſus & torpedo: itémque lupus & mulus, poſt mugil è pelago. Qui ἁπαλόσαρκοι uocantur, ſaxatilibus humidiorem præſtant ſuccum: & iis qui à morbo conualeſcunt ſunt magis idonei, & uentrem quoque & urinam uehementius cient. E marinis piſcibus ſaxatiles, uti Diphilus prodit, facilius corrumpuntur, bonum procreant ſuccum, leuéſque ſunt, & modice nutriunt, atque abſtergendi uim obtinent. Pelagij contrà, copioſius nutriunt, difficilius concoquuntur digeruntúrque. Pelagicis litorales præſtãt, inquit Ariſtoteles: quippe qui cibo copioſiore melioréque potiantur: tum

Κητώδεις. Cetacei piſces.

etiam bene ex calido frigidóque temperata sunt loca magis terrena: quo fit E
ut caro eorum piscium magis constet: cum pelagiorum humida, mollis so-
lutáque sit. Sed discrimen horum quoque, diuersitate etiam locorum ac tē
porum existere potest: ut thunnus post arcturum, uti diximus, melior est,
æstate deterior. Lupi pisces in Tyberi amne inter duos pōtes meliores sunt,
inquit Plinius: rhombus, rauennæ, murenæ in Sicilia, elops Rhodi. Qui
tamen pelagij dicuntur, longe perstant iis qui limoso litore uiuunt, aut ubi
in mare influit amnis: tum ut ex iis probus gignatur succus, tum etiam ad
saporis gratiam. Deteriores sunt, qui in paludibus aut maris stagnantibus
locis uersantur: his etiam peiores sunt, si stagnantia loca in quibus uiuunt
angusta exiguáue sunt, & neque magnos recipiūt fluuios, neque fontes ha-
bent scaturientes, neque multum est quod effluat. Quòd si nihil penitus ef- F
fluat, sed perpetuo stabilis maneat aqua atque immobilis, longe sunt dete-
riores. Excrementitia penitus mucosáq;, & omnino pessima caro est eorū,
qui sordidas limosásque aquas incolunt: ubi uero fluuios multos ingentés-
que suscipit mare, (uti in Ponto fit) qui locis eiuscemodi degunt pisces, quò
præstantiores iis qui in paludibus nutriuntur, eò sunt inferiores iis qui in
syncero mari uictitant: mediúmque locum obtinent inter pelagios ac flu-
uiatiles pisces. Marini autem pisces suauiores sunt fluuiatilibus, ut Xeno-
crates prodidit. facile in corpus digeruntur: sanguinémque procreant co-
piosum, & bonum in corpore reddunt colorem. Qui autem in fluuiis aut
stagnis uictitant, ut idem author est, stomacho sunt ingrati, crassiorem suc
cum gignunt, nec tam facile permeant. Sunt tamen & inter fluuiatiles qui G
marinis minime cedāt, ut in Nilo coracinus. In Rheno perca & in Tyberi
lupus: uictus enim in huiusce generis locis probus est, & qui abunde suppe
ditatur. Porro eorum qui in fluuiis degunt, cæteris præstāt qui in eo amne
capiuntur, ubi & aqua copiosa est, & celeriter fluit: mali contrà sunt, qui
in paludosis stagnantibúsue fluuiis uiuunt. Omnium autem pessimi, qui
in fluuiorum ostiis uictum queritant, in quos cloacarum, balneorū aut co-
quinarum, uestiúmue ac linteorum sordes, cæteráque urbium purgamēta
defluunt. Qui in piscinis seruantur pisces, si ad pelagios conferas, ingrato
sunt sapore. qui è mari in fluuios ascendunt puros ac lympidos, suauiores
sunt iucundiorésque: qui uero in aqua stagnante limosa clauduntur, quan-
uis pingues, insuaues tamen sunt. Pisces quicunque herbis radicibúsque o- H
ptimis ad saturitatem pascuntur, ij meliores euadunt: qui autē cœnosis her
bis maliue succi radicibus uictitant, aut iis quæ ex urbibus expurgantur,
(uti modo diximus) pessimi: putrescúntque ac male olent, si post capturam
paulo diutius seruentur. Nec minus & qui in aquis uitiatis degunt, mali o-
doris atque insuaues mucosíque euadūt: cúmque sint aliis longe pinguio-
res, citissime putrescūt. Minime uero tardissiméque omnium putrescunt,
qui puro ex mari uictum petunt, boníq; odoris sunt & sapore iucundo: pin
guitudinis autem uel nihil uel minimum in se habent. Qui in paludibus
aut fluuiis gignuntur, eorum caro fere spinis abundat: quod in marinis ra-
ro accidit. Pisces cum impleri incipiunt à coitu boni omnes sunt: sed pro-

Aliàs, in Tyburtino agro, unde infra in lupo.

cedente

A cedente uteri tempore alij pręstant,alij non. Mæna utero grauis melior est. coracinus etiam cum utero fert optimus est. mugilis uero & lupus & reliqui fere omnes squama intecti,deteriores sunt cum ferunt. Similes sibi ferentes & non ferentes pauci sunt,ut glaucus. Hæc Aristoteles. Xenocrates autem, uere inquit, cum utero gestant, optima est piscium maxima pars: æstate præstant phagri & synodontes. Hepatus autumno uilescit,ut qui uitiosum tunc procreat succum:lupi uero ac mugiles eo tēpore gratiores habentur. Subeunt etiam fluuios piscium genera cōplura, & præstāt in fluentis & lacubus,ut amia,mugilis.gobiones etiam pinguescunt,qui in fluuios ascenderint. Fluuiatiles & lacustres optimi sunt post partum & seminis emissionem,postquam cibo se refecerint:sed nonnulli etiam cum ferunt,cōmendantur,ut saperdes:alij damnantur,ut silurus. Cum cæteri omnes mares

B suis fœminis sint præstantiores, glanis fœmina præstat suo mari: & in genere anguillarum quoque meliores sunt, quas fœminas nominant. Vitiantur senectute pisces: & quidem thunni ad rem salsamētariam senes improbi sunt:multum enim carnis sale absumitur, quod idem uel in cæteris piscibus euenit. Pisciculi recens nati facile in uentriculo corrumpuntur: qui uero cetacea specie sunt & magni,duri sunt, concoctu difficiles & stomacho ingrati:qui autem & ætate & magnitudine sunt media,concoctionem pariter & digestionem facilius admittunt. In partibus quoque pisciū discrimen est: quę nanque caudæ proximę sunt,suaues existunt, & meliuscule nutriunt, ut quæ sui motione exercitentur magis: quæ uero ad uentrē

C pertinent,pinguetudinis nonnihil habēt:ac proinde stomacho innatant, & per aluum facilius redduntur. Dorsum carnem habet duriorem: caput uero etiam minus præbet alimenti,& quod non facile digeritur. Rursum pisces assi,Xenocrates ait,nutriunt magis,nec tam facile permeant: iurulēti minus exhibent alimenti & citius permeant:frixi gustui suaues,sed stomacho minus grati,faciléque corrumpuntur:minus nutriunt,& uētriculo innatant. Piscium genus omne dum adhuc spirat, (ut ita dicam) coquendum est:non enim facile seruari patitur,nisi carnem admodum duram habeat. Piscium ius,qui recentes sunt,modo per se, modo cū uino aluum mouet: idem & urinas cit è uino maxime. Priuatim uero ad hunc usum confi-

D citur è phycide,scorpione,iulide & percis,atque aliis saxatilibus molliori-búsque: & qui uirus minime resipiunt, ex aqua, oleo, sale & anetho. addit Plinius apium,coriandrum,& porrum. Ius piscium in patina coctorū cum lactucis tenasmum discutit. Piscium adipem ad suffusiones imposuere nōnulli. Omnium piscium fluuiatilium marinorúmque adeps liquefactus oleo,admixto melle,oculorum claritati plurimum confert. Piscium natura generatim ita se habet.

De cartilagineis. Cap. CLXII.

Quicquid inter marina pedibus orbatum & branchias habens animal generat, sub cartilagineorum nomine continetur, præterquā rana. *Cartilaginea.* Cartilagineis omnibus quod per dorsum proportionatum os-

A pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquã rana: mox animal foras pariunt. Oua, maxima quidem ex parte, iuxta præcordia omnibus: sed nonnullis non iuxta præcordia, sed in medio uuluę circa spinam oua adhærent, uti modo diximus: unde aucta in imum transferuntur uteri locum, efficiunturq; animalia infrà ad genitale, umbilico hærente ad uuluam: ita ut ouo absumpto partus nõ aliter fiat, quàm in iis quæ
2 iam inde à primo ortu animal generant. Omnia fere cartilaginea simul & oua parte superiore continent compluta, & alia maiora, alia minora, & inferiore animalia iam exclusa. unde fit ut genus id piscium sæpius mense & patere & coire nonnulli arbitrentur: quippe quod non simul uniuersa edere soleat quæ conceperit, sed particulatim repetens sæpe & diu peragens: ut dum superius oua contrahit, inferius concoquat atque perficiat. Superfœ- *Animalia iam exclusa, ζῶα ἤδη.*
B tant cartilaginea, & ferunt utero mensibus cum plurimum senis: & cum tẽpus patiendi instat, repetũt litus & uada, pelago & alto relicto gurgite, ut neque tepore careant, & progeniem tutius collocent. Oua omniũ cute molliore operta sunt, pręterquam ranarum, quod unum solidum durúmq; est. Omne genus cartilagineum minus fœtificat, quia animal gignit. Carnibus tantum uescuntur cartilaginei: & resupinati corripiunt pisces quos deuorant: habent enim os subter, ut ante diximus. Motus eorũ lentus pigérq; est: ut qui non spina aut neruo corroborãtur, sed cartilagine. Latent omnes diebus frigidissimis. In hoc genere torpedo & pastinaca molliorem habẽt carnem atque suauem, & quæ modice aluum moueat, nec concoctu diffi-
C cilem: quæ & mediocriter corpus enutriat, sicuti & alia quæ carnem habẽt mollem: ut nonnunquam in piscium etiam saxatilium penuria his uti possis. Raia uero leuiraia & squatina atque alia id genus duriora sunt, & concoctu difficiliora: alimentum autem præbent copiosius, quàm aut torpedo aut pastinaca: senibus tamen inutilia sunt. Diphilus omnium cartilagineorum carnem concoctu esse difficilem, succúmque gignere flatuosum prodidit: usúmque eorum assiduum ac diuturnum uisus hebetudinem procreare.

1 Plana sunt, &c. τὰ πλάτεα σελάχη uocantur hæc ab Aristotele lib. de animaliũ gressu. 2 De his plura uideas apud Aristotelem lib. 6 histor. animalium, & lib. 1 de
D generatione animalium.

De cartilagineis planis. Cap. CLXIII.

Planorum piscium unũ genus est, quod pro spina cartilaginem habet, ut raia, pastinaca, squatina, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ
1 nominibus Græcia appellat. Raia piscis est cartilagineus planus: cutim habet asperam, & caudam quoque spinosam ac longam. pinnas nõ habet, sed ipsa extrema corporis sui latitudine natat. Branchias habet nõ à latere, sed parte inferiore & supina. genitale fœminæ simile muliebri est. Coeunt raię non solum admotis inuicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum supinis marium superpositis. Raiæ in utero gerunt testacea quædã, in quibus humor ad oui similitudinem consistit: figura eius testæ similis tibiarũ *Raia.*

A innaſcitur, dentium dolores mitigat, inquit Dioſcorides: quos & frāgit atque excutit. Paſtinacæ radio ſcarificare gingiuas in dolore utiliſſimū prodidit Plinius. Conteritur is & cum helleboro albo illitus, dentes ſine uexatione extrahit. Paſtinacæ item radius adalligatus umbilico, exiſtimatur faciles partus facere, ſi uiuenti ablatus ſit, ipſáque denuo in mare demiſſa. Iecur paſtinacæ in oleo decoctum, lichenas & lepras tollit. pruritū ſcabiémque, non hominum modò, ſed & quadrupedum efficaciſſime ſedat.

Eſt & torpedo piſcis cartilagineus planus: *Torpedo, νάρκη.*
Hæc grauis & mollis, ſunt nullæ in corpore pigro
Vires: & nimium premitur grauitate. natantem
Non credas, liquidis ita clam ſubrepit in undis.

B Duas parte prona iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine utitur: & utroque ſui corporis ſemicirculo, quaſi geminis pinnis natat. caudam habet lõgam atque ſpinoſam. Huius iecori tenacitas nulla præfertur. Fel habet iecori annexum. prope litora cœnoſa uictitat, ut Oppianus tradit. Parit circa autumnum paulo ante æquinoctium. Fœtus etiã ſuos & emittit & recipit intra ſeipſam, ut ſquatina. & iam quidem uiſa eſt torpedo grandis, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet. Condi per hyemem torpedines terra, hoc eſt uado maris excauato, tradunt, quod frigoris cauſa eas facere Theophraſtus exiſtimauit. Sunt qui duo torpedinis genera tradunt: marinum ſcilicet & fluuiatile. Quæ de torpedinis ſolertia narrantur, uera omnino certáque ſunt, inquit Ariſtoteles. Torpedo piſces quos appe-
C tit, afficit ea ipſa quam ſuo in corpore continet, facultate torpendi: (ipſa tamen non torpens) atque ita retardos præ ſtupore, capit & ueſcitur. Abdit ſe in arena & limo: tum piſces qui adnatantes obtorpuerint, corripit: quam rem plerique à ſe conſpectam retulerunt. Plato torporem appropinquantibus tangentibúſue inferre torpedinem tradit. Quinetiam procul & è longinquo, uel ſi haſta uirgáue aut fuſcina attingatur, uel piſcatoris linea, quãuis prǽualidos lacertos torpeſcere: quálibet ad curſum ueloces alligari pedes proditur. Torpedo, ut Galenus author eſt, mollem habet carnẽ & ſuauem, nec concoctu difficilem: quæ corpus mediocriter alit & aluum modice emollit: qua & nonnunquam in ſaxatilium piſcium inopia, eorum loco uti liceat. Iceſius torpedinem, exiguum in cibo præbere ſuccum tradit:
D & cartilagineum quoddam in ſe continere, quod ſtomacho ſit pergratum. Diphilus cum alioqui uiroſam torpedinem concoctúque difficilem eſſe dicat: quæ circa caput tamen ſunt partes, & teneras eſſe, ſtomachóque gratas, & concoctu faciles prædicat: aliàs uero minime: optimas quoque eſſe quæ paruæ ſint, præſertim ſi in ſimplici iure coquantur. Torpedo uiua adhuc diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet: id quod illi ob ſtuporem quem affert accidere putatur. Oleum quoque in quo uiuã torpedo ſit decocta, uehementes articulorum dolores illitum lenit. Euerſam ſedem prociduámque coercet appoſita torpedo, ut prodidere quidam. Lieni medetur impoſita torpedo. Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cùm luna in libra fuerit, triduóque adſeruetur ſub dio,

faciles partus facere: postea quoties inferatur, adiuuare. Venerem inhibet E
fel torpedinis uiuæ genitalibus illitum.

Rana marina. Et uisu turpes, & molles tergore ranæ

Rana piscatrix *Βάτραχος, Βάτραχος ἁλιεύς.* è planorum piscium genere sunt, quod pro spina cartilaginem habet. Ranis caput amplum atque spinis asperum: quo fit ut sobolem non recipiat intra se. Ranæ non ipsa sua latitudine natant, sed pinnas habēt: & quæ pro- 9 niori parti accommodantur, eas infrà gerunt propter amplitudinem partis superioris: quæ autem parti supinæ commissæ sunt, eas iuxta caput adiunctas habent: nihil enim latitudo impedit, quo minus moueantur. Rana tametsi contrà quàm alia plana cartilaginata deductas in latera habet branchias, eas tamen non spineo tectas operimento continet, (ueluti ea quæ nō cartilaginea sunt) sed cuticula. Posteriorem partem carnosam habet rana: F

Plinius, Eminentia sub oculis cornicula exerit. Oppianus, Carūcula quædā cādida sub mēto enascitur. & caudam quoque carnosam & breuem. Dependent illi ante oculos gemina quædam, quę longitudine capilli speciem referunt, quorum extrēma rotundis quibusdam præpilantur, quasi escæ causa additis: his, inquam, ubi locis arenosis aut fœculētis obturbato solo se absconderit, piscatur attollēs illa pendentia fila, assultantésq; pisciculos pertrahens, donec tam prope accedant, ut eos suum in os adducat. Fel habet rana semotum à iecore, intestinis commissum. Rana cartilaginatorum sola, non animal sed ouum parit: quod & solidum durúmque est, neque tamen proprie oui similitudinē habet, cum sit squamosum atque asperum. edit oua simul omnia, & iuxta terram. Rana inter cartilaginea fœtificat numerosius: uerum quòd de facili pereunt, hinc efficitur, ut appareant paucæ. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum succus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ G uenenum, & contra salamandras. Quæ de ranis ad dentium dolores sunt descripta, omnia ex marina efficaciora. Ex hoc cartilagineorum pisciū pla-

Bos, Βοῦς. norum genere & bos est, latitudine ingenti: ut qui in duodecim sæpe cubi- 10 torum latitudinem porrigatur: corpore in tanta uastitate carnoso, præmolli atque imbecillo. Dentes intus parui & occulti, ac proinde

-Non uiribus ullis
Confidit: sed fraude uiros in funera pellit. 11
Hinc grati pastus, hinc mollia membra palato
Grata suo, & sęuo nimium iucunda sapore. H

Lamia. Non longe à litore uersatur in locis cœnosis. Lamia quoque in hoc carti- 12 lagineorum planorum genere est, magnitudine insigni: quæ tamen nonnunquam amiarum gregem aggressa, uulnera accepisse uisa est. Et item

Aquila, ἀετός. aquila cum his numeratur, quam & Philotimum inter pisces duræ carnis recte adnumerasse dicit Galenus.

Βάτος, βάτις. Βότις. 1 Raia, Βάτις ἢ βάτος, nomen habet ex eo quòd cauda quibusdam aculeis constat ad similitudinem rubi agrestis mora ferētis. Hæc Massarius. Βάτιδα & βάτον Athenæus tanquam uarios pisces numerare uidetur. Et Sophron, βότιν piscem quendam nuncupauit: sed an idem sit qui βάτις non explicatur. 2 Figura eius testæ, &c. Hæc sententia non habetur in ueteri Aristotelis traductione, & mihi certe uidetur suspecta. 3 Molliore, &c. Εὔχυλος legitur apud Athenæum, sed uide an rectius legeretur ἀχείλιος.

4 Squalus

A 4 Squalus (de quo est apud Plinium, nisi exemplaria sint mendosa, quod scilicet autumno pariat circa æquinoctium) idem uidebitur forsitan cum squatina: sed Massarius hoc loco non squali, sed galei legendum censet. 5 Obruit, &c. Plinius, Abdita pinnas exertas mouet specie uermiculorum. 6 Verberat, &c. ῥαβδίζεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία. uetus interpres, Cum latuerit, habet in orificio quandã partem sicut uirgam. 7 Venenarius, Huius mali uenenum pulchre describitur ab Oppiano lib. 2. de piscibus. 8 Pinnis natat, &c. iuxta, huic, inquit Massarius, caput parte prona ueluti duo foramina spectantur: os uero infrà parte supina, ut pastinacæ. 9 Pinnas habent, &c. Suspectus uidetur hic Aristotelis locus de pinnis ranatum & torpedinis. 10 Bouem numerauit Aristoteles uno in loco cum cetis: forsitan ob ingentem eius magnitudinẽ, & quòd animal pariat uiuum. Bos quoque à Strabone inter Niloticos pisces numeratur: an idem sit piscis, nondum constat. Item apud Oppianum inter cetos habetur malthe (μάλθη) quæ à corporis mollitie nomen traxit: idem ne sit cum boue, an similis? 11 Sed fraude, &c. Quo pacto homines natãtes per fraudem capiat bos, lege Oppianum lib. 2 de pisc. 12 Lamia quoque, &c. λάμια piscis
B ferox est cetaceus: an eadem sit cum lamia an diuersa: & an eadem sit, quæ proximo capite carcharius uocatur.

Squalus. Malthe, μάλθη. λάμια.

De cartilagineis oblongis, ut de galeis & iis quæ γαλεώδη dicuntur. Cap. CLXIIII.

1 ET qui galei uocantur, quanuis non plani, cartilaginei quoq; sunt. Quinas hi ex utroque latere adhærentes branchias habẽt, eásque duplices,
2 nouissima excepta. In his circa excrementi ostium, maribus omnibus bina quędam pendent, quibus fœminæ carent. Habet & galeus plures appendices superne circa uentriculum. fel habet iecori annexũ. iecur ipsum fissum
C est: & partes in utroque latere, dextro scilicet & sinistro ita sepositæ sunt, ut non eadem origine contineri uideantur, sed bina esse iecinora. Habet uulua in galeorum genere paulo à præcordiis inferius ueluti mammas albidas, quæ non nisi grauidis insunt. Porro galeorum non una est species. Differunt autem galeorum generis pisces inter se ratione uteri: nõnullis enim medio uuluæ circa spinam oua adhærent, ut caniculis: spinaces uero galei oua ad præcordia continent super mammas. Cęteri galei bis anno pariunt, excepta canicula, quæ semel: & qui stellares uocantur, sæpissimẽ, quippe qui bis mense putãtur parere: quod ideo uidetur, quia oua eorũ non simul perficiuntur. Cæteri fœtus suos & emittunt, & metu aliquo imminẽte re-
D cipiunt intra seipsos, præter unum spinacem: maxime hoc faciunt pœcylos & alopecius: cęteri minus ob cutis asperitatem. Galeorum plura sunt genera, canicula, quam Græci κύων uocãt: alij νέβιον, alij σκύλιον uel σκύμνον, ἢ σκύμνιον: uulpecula, quæ & ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας: spinax uel ἀκανθίας: & ἀστερίας, id est stellaris, quem ποικίλον alij uocant. Vna omnibus forma uictúsque idẽ est. ueluti cristam habent extantem prope caudam, sed in reliqua dorsi spina nullam. Differunt uero inter se maxime ratione uteri, uti modo diximus. Duram omnes carnem habent. cæteris suauitate præstat, quæ asterias uocatur, teneriórque est & melior, ut Icesius author est. Canicula galeus (ut Xenocrates tradit) & qui illi sunt similes, sapore uirus referunt, & malum procreãt succum. Porro caniculæ trifariam dicuntur: unum genus ferox est, quod inter cetacea numeratur: magnitudine thynnos superat, quos & deuorat.

γαλεός, γαλεώδης, γαλεώνυμος. Canicula, canis marinus, κύων.

Hæ urinantes circa ſpongias,graui periculo infeſtant: atróxque cum his di E
micatio.In mari rubro tanta eſt earum copia, uix ut reſpicere è naui (nedũ 3
urinare) tutum ſit nauigantibus,remos plerunque ipſos inuadentiũ: Theo
Carcharias. Canis carcharias, κύων καρχαρίας. phraſtus carchariam uocat: & tamen carchariam Archeſtratus. In amnes
nonnunquam ſubit canicula.Huius caro,quæ prædura atque excrementi-
tia eſt,in uulgi cibum ſale maceratur,in quatuor partes diſſecta:ingrati au-
tem ſaporis eſt atque mucoſa:ideóque non niſi raro abſque ſinapi aut oxe-
læo aut alio id genus acri quopiam condimento edi ſolita. Ex iis qui bene
periti ſunt,aliud ex aliis membris,aliud ex ore pharmacum colligũt, quod
Cynoſphaſtũ. cynoſphaſtum appellant:Nicander Colophonius carchariam lamiã quoq;
Lamia, ſcylla. uocari tradit,& ſcyllam. Alterum caniculæ genus centrine uocatur, acu- 4
Centrine, κεντρίνη. leo inſignis,quem ad ceruicem geſtat,quod in aliis galeorũ generibus non F
conſpicitur: uel,ut alij produnt, innati ſunt iis aculei duri, alter in capitis
ſummo uertice,alter in cauda:atque uenenatum quiddam habent.cibo in-
grata & hæc eſt grauíque odore.Hæc & inter galeodeis piſces numeratur, 5
& malefica eſt ictu aculei uenenoſo. Tertium canicularum genus, idémq;
γαλεὸς κύων, Galeus canicula. Σκύμνος, Σκύμνιον, Σκύλιον, Νέβριος. galei ſpecies, γαλεὸς κύων uocatur,id eſt galeus canicula,& σκύμνος,& σκύμνιον,&
σκύλιον & νέβριος. colore eſt uario.Caniculis hiſce in medio uuluæ circa ſpinã
oua adhærent:quæ cum accreuerint,abſoluta feruntur per uuluam bifurcẽ
annexámque ad præcordia.Caniculæ teſtacea quædam gerunt in utero, in
quibus humor ad oui ſimilitudinem cõſiſtit.figura eius,teſtæ ſimilis tibia- 6
rum ligulis eſt: meatúſque fiunt capillamẽtorum ſpecie in teſtis: fœtus de-
inde,rupta dilapſáque illa teſta proueniunt.Cum cæteri galei bis anno pa- G
riant, (uti modo diximus) canicula ſemel parit in uere. Fœtum ubi aliquis 7
imminet metus,in ſe recipit,& rurſus emittit,ut & cæteri galei.Galeus ca-
nicula uiroſo ſapore eſt, & malum procreat ſuccum. Dentium dolores ſe-
dantur cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatóque, ut ex eo dentes ſe-
ἀλώπηξ, ἀλωπεκίας. Vulpecula, uulpes marina. mel anno colluantur. ἀλώπηξ ἢ ἀλωπεκίας,id eſt uulpecula,guſtu ſimilis eſt ter
reſtri uulpeculæ quadrupedi,unde illi nomen. Oua ad præcordia continet
ſuper mammas illas:quibus,ut deſcenderint,iam abſolutis, fœtus innaſci-
tur.Fœtus ſuos frequentiſſime emittit & recipit alopecias. Piſces, qui uul-
pes marinæ nuncupantur, cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, hoc modo
ſibi opitulantur: tranſglutientes magnam lineæ partem uſque ad tenuio- 8
ra fila,lineam ita abrodunt. Archeſtratus, inquit, uulpem galeum piſcem H
Canis pinguis. Rhodi optimum eſſe: &canem pinguem à Syracuſanis uocari. ἀκανθίας,id eſt 9
ἀκανθίας, ſpinax. ſpinaci idem generandi modus,qui uulpeculis eſt: oua enim ad præcordia
continent ſpinaces ſuper mammas illas: quibus ut deſcenderint iam abſo-
lutis,fœtus innaſcitur.Spinax unus ex galeis recipere intra ſe prolem ſpinæ
impedimento non poteſt. & hoc quoque illi peculiare,quòd cor habet pen
λεῖος γαλεός, leuis galeus, uel muſtelus. tagonum. Galei λεῖοι,id eſt leues uocati,oua per uuluam mediam,ut canicu
læ geſtant: quæ poſtea in utrunque uteri ſinum deſcendunt, & animal gi-
gnitur umbilico hærente ad uuluam, ita ut ouo abſumpto, partus non ali-
Ἀστερίας, ſtellaris, ποικίλος ter atque in quadrupede contineri uideatur. ἀστερίας, id eſt ſtellaris, quem
ποικίλον alij uocant,parit ſępiſſime:quippe qui bis mẽſe putatur parere:quod
ideo

A ideo uidetur,quia oua eorum non ſimul perficiuntur. ſępiſſime fœtus ſuos
intra ſe recipit & emittit. Cæteros galeos ſuauitate uincit aſterias: eſtq́; te-
nerior & melior, ut Iceſius prodidit. E galeorum genere eſt & qui apud
Romanos maximo habetur in pretio, quem galexian uocant. Hic in Græ- *Galexias, γαλεξίας.*
co quidem mari nuſquam uidetur naſci. & cum cæteri galei duriorem ha-
beāt carnem,hic teneriore carne præditus eſt. Quæ galei uocātur,ita ſe ha
bere palam eſt: quæ autem γαλαὶ, id eſt muſtelæ appellātur, ſimilimæ ſunt *γαλῆ, muſtela.*
murenis:nullámque cum muſtelo communitatem habent. in Silphio lacu *Murenis, παρ παοσίῳσι.*
naſcuntur plurimæ. De muſtela hæc cecinit Auſonius,

> Quæque per Illyricum,per ſtagna binominis Iſtri
> Spumarum indiciis caperis muſtela natantum,
> B In noſtrum ſubuecta fretum:ne lata Moſellæ
> Flumina tam celebri defraudarentur alumno,
> Quis te naturæ pinxit color?atra ſuperne
> Puncta notant tergum,quà lutea circuit iris:
> Lubrica cœruleus perducit tergora fucus.
> Corporis ad medium fartim pingueſcis:at illinc
> Vſque ſub extremam ſqualet cutis arida caudam.

Vt uero alij,muſtela breuis piſcis eſt & iecorino adeo ſimilis, ut eundem eſ
ſe diceres. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt:eius mentum
quàm iecorini maius eſt,& minus quàm chremytis. algas depaſcitur, & ſa
xatilis eſt:atque ſimiliter ut muſtela terreſtris omnium cadauerum in quæ
C inciderit, oculos exeſt. Proxima eſt ſcaris mēſa generis dūtaxat muſtelarū,
inquit Plinius,quas mirū dictu inter Alpes quoque lacus Rhetiæ Brigan-
10 tinus æmulas marinis generat. Comitiali morbo correptis datur muſtelæ *Muſtela marina.*
marinæ iecur.

1 Galei uocantur,&c. Theodorus muſtelos uocat. 2 Squalus,ut equidem ar- *Muſtelus.*
bitror, apud Pliniū lib.9 galéus eſt,cap.24 & 51:quanquam Maſſarius in priore capite *Squalus.*
non ſqualum ſed galeum legi mauult. 3 Pugna ſpongiatorum cum canibus mari-
nis pulcherrime deſcribitur à Plinio lib.9. 4 Scyllam,&c. Eſt apud Oppianum ſcy- *Scytale.*
tale,quæ in alto degit pelago,raro litora adiens: uide an ſit eadem quæ ſcylla, an Op-
piani exemplaria ſint mendoſa, & legendū potius ſit σκυλλαίη pro σκυταλαίη. 5 An
idem piſcis hic ſit,qui apud Ouidium in Halieuticis inter pelagios piſces numeratur:
Cercyróſque ferox ſcopulorum fine moratus, uel cercuros, κερκοῦρος apud *Cercyros, cercuros.*
D Oppianum, qui in ſaxorum cauernis uictitar. 6 Suſpectus mihi quidem uidetur
hic Ariſtotelis locus,uti prius in raia admonui. 7 Quomodo fœtum emittit & re-
cipit,docet Oppianus lib.1 de piſc. 8 Hoc in loco libentius ſecuti ſumus ueterē Ari
ſtotelis interpretem quàm Theodori uerſionem,ex Oppiani quoque & Plinij autho-
ritate. 9 Spinaces,inquit Maſſarius,ſic à ſpinis quæ binæ & albæ eminēt dorſo nun
cupati. 10 Marinis,aliàs murenis,ſed potius legendum arbitror marinis:ut ſcilicet
comparentur muſtelæ, quæ lacuſtres ſunt, marinis piſcibus uel optimis, uel marinis,
ſcilicet muſtelis, de quibus Plin. hóc loco lib.32:& inter marinos piſces Columel. lib.
8 auidas muſtelas habet: & Ennij uerſus eſt apud Apuleium apolog. prima,
Omnibus ut clupea præſtat muſtela marina.

De piſcibus longis. Cap. CLXV.

QVi longi ſunt piſces & corpulenti,ut anguilla,conger, ut mugilū ge-
nus quod in lacu Sypharum naſcitur, parte corporis prona binas ha-

bent pinnas: sed quæ in cæteris piscibus supina parte habētur, carent ex iis E
nonnulli. Iis uero qui prælongi sunt & serpentis speciem magis referunt,
nullæ omnino sunt pinnæ, ut murenæ: sed flexuoso impulsu corporum ita
humore utuntur, ut terra serpentes: & iis neque branchiæ integræ sunt at-
que discretæ, ut cæteris piscibus habentur. Genus piscium longum aqui-
loniis locis melius uiget. Et quidem æstate loco eodem in aquiloniis plures
longi quàm lati capiuntur.

De murena & aliis quibusdam longis. Cap. CLXVI.

Murena, Μύραινα. Ταρτησία. Ταρτήσιοι.

MVrena prælongus piscis est, & serpentis potius quàm piscis speciem 1
referens. pinnas nullas habet: sed flexuoso impulsu corporis adnata-
tum ita mari utitur, ut terra serpētes ad gressum: modóq; simili repit in hu F
more, & in sicco quoque nonnunquam: nec ullæ huic branchiæ, inquit Pli
nius. Licinius Macer murenas tantum fœminini sexus esse tradit: Aristote 2
les myrum uocat marē qui generat. Discrimen, quòd murena uaria & in-
Myrus, Μύρος.
firma est: myrus unicolor & robustus, colore laricis. Myrum præterea, Do-
rion author est, nullas per carnem sparsas habere spinas: sed totum in ali-
mentum utilem esse, & carne admodum tenera. Sunt uero duo eius gene-
ra, alterum nigrum, alterum subrufum est: præstat qui niger est. Ad mure-
nam reuertamur: dentes tam intus quàm extra os possidet. In Gallia septē-
trionali murenis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ ad formam
Ardens auratis murena notis, inquit Ouidius.
septentrionis aureo colore fulgent duntaxat uiuentibus, paritérque cum
anima extinguuntur. Tenuissimum his tergus, contrà anguillis crassius.
Branchias non habet murena integras articulatásque, ut cæteri pisces: qua- G
ternas tamen utrinque possidet, & eas simplices. Fel habent murenę semo-
tum à iecore, intestinis commissum. exeunt in terram, & sæpe in ea capiun
tur. Licinius Macer (ut diximus) murenas tantum fœminini sexus esse tra-
dit: & concipere è serpentibus in siccum litus elapsas, id quod falso credi af
firmat Andreas. Murenarum certe coitus, ut & Aristoteles prodidit, com-
plexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpentum. Murena omnibus
anni temporibus parit oua parua: cuius partus & numerosior est, & ex par-
uo in maximum cito adolescit. Murena neque in stagnis gignitur, nec te-
mere fluuios ipsam subire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in utroq; 3
uictitent, in mari scilicet & aqua dulci, reperiuntur. Partim pelagia partim H
litoralis murena est, sed fere in saxorum cauernis degit: & sola ex pretiosis
piscibus (quanuis Tharsensis Carpathiíque pelagi quod est ultimum, uer-
nacula) quouis hospes freto, peregrinum mare sustinet. Sola carne uescitur
Aliàs, iactatu
murena. pinguescere iactatu traduntur. latent autem quibusdam anni tē-
poribus. Ouidius prodidit in eo uolumine quod Halieuticon inscribitur,
murenam rete circundatam maculas appetere ipsas consciam teretis ac lu-
brici tergi: tum multiplici flexu laxare donec euadat. Murena ut hæserit ha
Hæc Ouidius in Halieu. anthiæ tribuit, non murenæ.
mo, amplius deuorat hamum, admouétque dentibus lineas atque erodit.
Idem infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spináque li
neam præsecare. In piscinis nonnullis commisceri eas cum alterius notæ
piscibus

A piſcibus non placet:quia ſi rabie uexantur, quod huic generi uelut canino ſolet accidere,ſæuiſſime perſequuntur ſquamoſos, plurimóſque mordendo conſumunt.Fuſte non interimi murenas aiunt,eaſdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum eſt, (inquit Plinius)eáque icta celerrime
4 exanimari:at capitis ictu difficulter. Nouacula & ferrum quæ piſce tacta ſunt,olent.Murenæ morſus uenenoſus eſt:eadémque comitantur ſymptomata,quæ uiperæ morſum:uerum pernicioſas illas teretes eſſe minoréſque ac uarias,atque è uipera prognatas tradit Andreas. Murena polypo hoſtis eſt & carabo, atque cum utroque pugnat. Probantur ex murenis maxime
5 è Siculo freto quæ πλωταὶ & Latine flutæ dicũtur,quòd in ſummo ſupernatantes,ſole torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinant: atq; ita faciles captu ſint. Carnem habet murena nec durã nec mollem, ſed me- *Plotæ,flutæ.*
B diocrem:quæ item ſuccum procreat neque tenuem neq; craſſum, ſed mediocrem: quæ tamẽ in uitioſis aquis degunt,peſſimæ ſunt. Alunt murenæ, inquit Iceſius,nõ minus quàm anguillæ aut congri. Murenæ morſus, ipſarum capitis cinere ſanantur. Lichenas & lepras tollit murenarum cinis cũ mellis obolis ternis. Eſt & murena quædam fluuiatilis, cui ſpina unica eſt, ut Dorion prodidit,non aliter quàm aſellorum generi, quod callariam dicunt. *Murena fluuiatilis.* Serpentis quoque ſpeciem refert anguilla,piſcis longus ac leuis:binas habet pinnas iuxta branchias,quas utrinque quaternas gerit ſimplices,cáſque exiguas:gula quoque illi exigua:fel in iecore ineſt. In omento ſebũ pinguéue paucum,& in paucis ineſt:plurimæ eo carent. Nõ eſt in iis genus ma- *Anguilla. Ἔγχελυς. Ἐγχελις.*
C ſculinum fœmineúmue: nec per coitum procreantur, nec pariũr oua. Nec uero capta unquã aliqua eſt,quæ aut ſemen genitale aut oua haberet. Meatus quoque uel ſemini uel uuluæ accommodatos nulla reſciſſa oſtendit:ſed hoc unum fere inter ſanguinea genus totum ſine coitu, ſine ouo procreatur: quod ita eſſe argumento conſtat,quòd in nonnullis fœculẽtis ſtagnis, aqua omni exhauſta, & limo detracto, anguillę denuo generãtur ubi aqua acceſſerit pluuia: nam ſiccis temporibus gigni nequeunt, etiam in ſtagno perenni:quippe quę imbre & uiuant & alantur. Conuolutis ſibi inuicem anguillis attritu corporum mutuo,ut nonnulli tradunt, mucor quidam in arenam limúmque diſtillat:ut uero aliis uidetur,atterunt ſe ſcopulis:ea ſtri- *Mucor, ἰχώρ.*
D gmenta uiueſcunt.nec alia eſt earum procreatio: nam anguilla neque mas neque fœmina eſt,ut modo diximus, neq; prolem ex ſe aliquã poteſt procreare.Quam autem differentiam maris & fœminę anguillæ notarũt quidam,ſcilicet alteram caput habere amplius atque oblongius, alteram, hoc eſt fœminam,repandius,hæc non maris ac fœminæ differentia eſt, ſed generis: non ſunt enim fœminæ,ſed quia aſpectu à cæteris differunt, fœminę appellantur. & ſunt in anguillarum genere meliores quę fœminę uocantur. E fluuiis in mare deſcendunt anguillę: & in utroque humore degunt, marino ſcilicet & dulci. Anguillæ octonis uiuunt annis: durãt & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant,nec in turbida: ideóque circa uergilias maxime capiuntur,fluminibus tum præcipue turbidis. Anguillæ paucæ quædã cer-

tíſque locis ueſcuntur limo atque eduliis, ſi quis apponat: ſed plurimæ dul- E
ci humore uiuunt, idq́; qui uiuariis anguillariis dant operam (ἐγχελυοτρόφοι
dicuntur) ſummopere curāt, ut quàm maxime pura ſynceráque ſit aqua áf
fluens ſemper & effluens per ripas, ubi uiuaria extruuntur: in turbida nanq;
breui ſuffocatæ intereunt: ideóque quo eas facilius capiant, aquam pertur-
bant. paſcuntur noctibus: interdiu in luto quieſcunt. exanimes piſciū ſolæ
non fluitant. Anguillæ quanuis uel ex puriſſima capiantur aqua, ſuccum
probum nunquam efficient, ſed lentum pituitoſúmq;. Et anguilla paluſtris
ſapore magis ingrato eſt quàm marina: ſed uberius alit, ut Diphilus author
eſt. Iceſius autem anguillas inter piſces optimum procreare ſuccū, & ſto-
macho admodum gratas eſſe prædicat: abundéque nutrire, & edētes facile

Anguillæ Macedonicæ, Cōger, Gōger. γόγγρος. Gryllus.

ſaturos reddere. & Macedonicas anguillas inter ſalſamenta numerat. Cō- F
ger (quem & gongrum appellant) gryllus quoque à nonnullis uocatur, an- 6
guillæ ſimilis eſt, lōgus leuíſque ac lubricus. Pinnulas tantum binas habet:
& binas utrinque brāchias, alteras ſimplices, alteras duplices. gula illi exi-
gua eſt. In fellis ſitu ambigit: aliis enim ad iecur, aliis infrà ſepoſitum adhæ
ret fel. Conger ad ingentem creſcit magnitudinē, præſertim in Sicyone, ut
Eudoxus author eſt. Congrorum generatio, ut Oppianus tradidit, nō aliter
fit atque anguillarum, attritu ſcilicet corporum mutuo, indéque mucore
quodam in arenam limúmue diſtillante ex quo naſcuntur congri. uerùm
ut Ariſtoteli uidetur, congri fœturam intra ſe continent, ouum ſcilicet, ſed
minime arenidum, quale in piſcibus cernitur qui ſquamis integūtur. Nec
ipſa fœtura ſatis patet in utero pinguedine obeſo: eſt enim prolixiuſcula, ut G
in ſerpentibus, quod certe ignis periculo innoteſcit: pingue enim abſumi-
tur atque euaporatur, oua autem crepitant & extruſa diſſiliunt. ad hæc ſi
palpites & atteras digitis, pingue leue utique ſenſeris: ouum autē duriuſcu
lum. Congri itaque alij pingue habent, ouum nullum: alij contrà, pingue
nullum, ouum autem quale modo expoſui poſſident. Congrorum genus
duplex, albicantes pelagij ſunt: at uero nigricantes ambigunt, partímq; pe-
lagij, partim uero litorales ſunt. Victitant autem frequenter in paludibus
& ad fluuiorum oſtia, ubi copia influit aquæ dulcis:

Et fluctus cœno commixtus uertice multo
Voluitur à terra.

Carne tantum ueſcuntur congri, uti docet Ariſtoteles. Congri polypos e- H
dunt: leue enim & lapſum congri corpus uſum hoſtis in dimicatione effu- 7
git. Conger & murena caudas inter ſe prærodunt. Conger, ut Philotimo
placet & Galeno, durâm carnem habet: quę tamen concoctu non admodū
difficilis eſt, uti Xenocrates docuit, nec mali ſucci. Nutrit copioſe, uerum 8

Acus, belone. Rhaphis. Aculeatus, ἀκανθίας.

ori non adeo gratus eſt. Acus ſiue belone, quem & aculeatum uocamus &
rhaphida, piſcis eſt longus, tenuis & leuis, roſtro præacuto & in cornus mo
dum duro. Dentes non habet, ut refert Athenęus: fel habet iecori annexū. 9
fœtificat ſero, & hyeme parit. Vnus piſcium dehiſcēte utero non tam pro-
pter multitudinem ouorum, quàm magnitudinem parit: habet enim hic ri 10
mam quandam ſub uentre imo, ut cæcę ſerpentes, τυφλίνους uocant, à partu
uiuit

A uiuit, & uulnus coalescit: & modo phalangiorum proles parentem offusa
circundat, & si tetigeris, fugiunt. Victitat belone locis partim saxosis, par-
tim arenosis. Postquam laqueos retiáque piscatorum euaserit belone, uti
refert Oppianus, dum conuersa morsu lacerare retia cupit, dentibus hæret
in lino, atque ita capitur. Stomacho minime grata belone est: malum pro-
creat succum, facileque corrumpitur & parum nutrit, ut Xenocrates pro-
didit. ut uero Diphilus, concoctu difficilis est, sed probum efficit succum.
Belonę sphyræna similis est, eam Athenienses cestram dixere. Sudis Latine *Sphyræna.*
11 appellatur, quę à Græcis sphyręna, rostro similis nomine, magnitudine in- *Sudis.*
ter amplissimos rarus, sed tamen non degener. Duplex earum genus, utrũ- *Cestra.*
que longum. Si reti claudatur sphyræna, serpentis in morem è maculis ela-
B bitur: adeo lubrico est tergo. Gregatim degunt sphyręnę. sapore non admo
dum grato sphyræna est: sed succum gignit bonitate mediocrem, & qui co
piosius nutriat, quàm qui è congro. Zygæna piscis longus est, ut prodide- *Zygæna.*
re quidam: ab aliis uero inter cete numeratur ferocissima. Zygęnæ fel ad- *Libella.*
nexum iecori est. Caro zygęnæ & dura est & insuauis. Zygęna cum sit aspe
ctu infausto infelicíque, non est prospera nauigantibus. Forma (ut Op- *Echeneis.*
12 pianus scribit) anguillæ proxima est echeneis, pisciculus sesquipedalis: *Ἐχενηΐς.*
quinque digitorum crassitudine, ut Trebius Niger prodidit. Qui eum *Remora.*
uidere, inquit Plinius, limaci magnæ similem esse dicunt. Saxis assue-
tus est, pelagiúsque, raro litora petens, colore nigricãte fuscóue: rostro a- *Colore nigricã*
cuto atque prope in hami morem incuruo. Hanc errore nonnulli pedes ha *te, &c. αἰθα-*
C bere prodiderunt: expes autem omnino est: sed quoniam pinnas ha- *λώεσα, fuligi-*
bet pedibus similes, hinc fit ut pedibus instare uideatur. Hoc pisce carinis *noso.*
adhærente, naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito: & è nostris
quidam Latinis remorã appellauere eũ. Ruant uenti licet, & sęuiant pro- *Remora.*
cellæ, imperat furori, uirésque tantas cõpescit, & cogit stare nauigia, quod
non uincula ulla, non anchoræ pondere irreuocabili factæ. Hæc pretoriam
Antonij nauim Acciaco marte tenuisse fertur: & postea Caij Caligulæ. Ad
mirandum certe, quomodo adhærẽs teneat, nec idem polleat in nauigium
receptus: mirúmque è Græcis alij lubricos partus atque procidentes conti
neri ad maturitatem alligato eo, prodiderunt: alij sale adseruatum adalli-
gatúmque grauidis, partus soluere: ob id alio nomine odynolyontẽ appel- *Odynolyon.*
D lari. Præterea hanc esse eius uim adseruati in sale Trebius niger arbitratur, *Aliàs, appel-*
ut aurum quod reciderit in altissimos puteos, admotus extrahat: tamen in *lauere.*
cibos non admittitur. Oblongo corpore musculus est, μυστικῆτον Græci uo- *Musculus ma*
cant, piscis paruus, cauda tenui. Dentes nullos habet: sed pro his, setis, suillis *rinus.*
similibus intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum. Balenam antece- *Μυστικῆτος.*
dit musculus, & oculorum uice fungitur, monstrátque uiam ducítque per *Aliàs, & lin-*
æquor, nec balenę solum dux est, sed & ceterum aliorum, ut tradit Oppia- *guã etiam ap-*
13 nus: nam cete non longe cernunt. Βδέλλαι in quodam Lybiæ fluuio nascũtur *pellatam.* *Βδέλλα.*
septenûm cubitorum, quæ branchias habẽt perforatas, ita ut per eas respi-
14 rare possint, inquit Strabo. Βδέλλας, id est hirudines, quas & sanguisugas uo- *Hirudo.*
cant, nonnulli captas seruant: diuersus etenim earum ad extrahendũ san- *Sanguisuga.* *Βδέλλα.*

guinem usus est.quippe eadem ratio earum,quæ cucurbitarum medicina- E
lium ad corpora leuanda sanguine,spiramenta laxanda, iudicatur: sed uitium,quòd admissæ semel desiderium facere circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ feruntur.decidunt satietate & pondere ipso sanguinis,aut sale cineréue aspersæ.Quòd si forte hirudinum penuria sit, aut cum admouentur,pauciores quàm pro desiderio adhæserint, forcipe cauda inciditur:ita enim fiet ut effluente ex ipsis sanguine, ab attractione non desistant,donec cinere aut sale aspergâtur. Scire autem oportet,hirudines non sanguinem qui in intimo corpore est extrahere,sed eum qui in extrema carne continetur exugere.Aliquando,inquit Plinius,affixa relinquunt capita:quæ causa uulnera insanabilia facit,& multos interimit: inuehúntque uirus remedio uerso:maximéque rufæ ita formidantur. Ergo sugẽtia F
Hirudines rufæ.
ora forcipibus præcidunt:ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatímq; morientium capita se contrahunt,nec relinquuntur. Hæc Plinius.Incedũt hirudines parte corporis priore præcedente, & quod reliquum est corporis,ad illam contrahunt:& hoc quidem pacto,uno ex loco in alium feruntur.Capillum denigrant sanguisugę, quæ in uino nigro diebus quadraginta computruêre: alij in aceto sextariis duobus sanguisugarum sextarium in uase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole. Sornatius tantam uim habere tradit,ut nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrari dicat.Palpebrarum & aliis quoque locis nascẽtium pilorum,psilothrum sanguisugarum cinis ex aceto illitus esse putatur.comburi eas oportet nouo uase fictili.In Gange Indiæ Statius 16
Sebosus haud modico miraculo affert uermes brãchiis binis LX cubitorũ G
Cœruleus uermis.
cœruleos nomine & colore,(hi nomen à facie traxerũt)adeò robustis uiribus,ut elephantos ad potum uenientes,mordicus comprehẽsa manu ipsorum,rapiant in profundum. Ctesias Gnidius author est,in Indo fluuio bestiarum ferarum experte,uermem nasci, qui eorum qui in ligno gignũtur & aluntur uermium,speciem habet.Hunc ad septem cubitorum longitudinem,& eo amplius excrescere:cuius crassitudinem decem annos natus puer manibus uix circũplecti queat.Huic in superiori oris sede unus dens inest,in inferiori alter:ambo quadranguli cubitalem longitudinem habẽt: & quodcunque siue animal siue lapidem comprehenderit, facillime cõterit.Interdiu ima in sede fluminis uersatur, noctu ad terram procedit,& in H
quodcunque inciderit,uel equũ, uel bouem,uel asinum cõficit,atq; in suas sedes trahit:& in flumen abstrusus,membra omnia,excepto uentre,exest. Ac si interdiu fame premitur,siue camelus siue bos in ripa bibit, uiolentissimo impetu,summa labra mordicus comprehendit, & robusto tractu in aquã protractum edit.eius pellis duorum digitorum crassitudine est. Hũc cum ceperint,triginta dies appensum tenent:atq; ex eo in fictilia uasa crassum oleum stillat:quod quidem ipsum regi Indorum apportant.Huius ea est uis olei,ut sine ullo igne eius infusa hemina,quencunque lignorum aceruum comburat.Ac si uel hominem uelis,uel aliud animal exurere, primum ut hoc infuderis,funditus statim deflagrauerit.

A 1 Etiam lib. 1. histo. animalium uidetur Aristoteles murenam separare à piscibus natandi modo. 2 Pliniani codices plurimi pro myro myrinum habent: uerũ my- *Myrinus.* rino, ut Aristoteli placet, (Theodorus murinum uocat) imbres nocent: fit enim ut plu *Murinus.* uiis multi excæcentur, si modum aqua excesserit. Colore laricis, ὅμοιον τῇ πίτυϊ ita legit Theodorus: Atheneus uero ἴυγι, id est colore auis, quæ iynx dicitur: cui lectioni cõsentire uidetur & uetus Aristotelis interpres. Sed scrupulus restat, quòd Athenæus addidit, ὅλον τά τε ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ut scilicet in omnibus partibus tam externis quàm internis unius sit coloris. Nihil uolui mutare, sed admonere. Smyrus etiã à Plinio inter ma *Smyrus.* rinos pisces numeratur, uerum tanquam alterius generis à murena. 3 In utroque. Inter eos pisces numeratur etiam à Galeno, qui in utroque humore, scilicet in mari & aqua dulci uictitant, in lib. de cib. bo. malisque suc. 4 Vetusti codices nonnulli habent, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent, ut sit nouacula piscis. 5 Siculo freto, &c. Martialis lib. 13. *Nouacula.*

Quæ natat in Siculo grandis murena profundo,
Non ualet exustam mergere sole cutem.

B Flutæ. Theodorus etiam ῥυάδες flutas interpretatur lib. 4 histor. animalium. Rhyades *Ῥυάδες.* quoties piscium lotura uel nauis sentina eiecta est, fugiunt ut odorem sentiẽtes. Libro autem quinto, rhyades per æstatẽ pariunt: Theodorus spargos uocat. Libro 6, rhyadas *Spargus.* piscium genera dixit solitaria, id est quæ solitarie uagantur: οἱ δὲ ἐκκεχυμένοι τοῖς μὲν ῥυάσι τὸ ἔαρ, id est: parit solitariorum genus in uere. Sed uide ne mẽda in his locis subsit in Græcis exemplaribus, 6 Gryllus, inquit Diphilus, similis est anguillæ, sed insuauis. 7 Vescuntur. Hæc non de congro, sed de murena narrat Oppianus. Aliter hunc locum uertit Theodorus, sed nos hic & Græcam secuti lectionem, & ueteris interpretis sensum ita reddidimus. Et ex Plinio quoque lib. 9 polypum congri lacerant. 8 Ori non adeo gratus ἐκ εὐστόμους: forsitan ἐκ ἄστομος apud Oribasium.
9 Duro. Addit Massarius, dorso cœruleo ad uiride inclinante: uentréque argentei coloris. Et Albertus Magnus Spinam habet uiridis coloris. 10 Piscium de-

C hiscente. Dehiscente propter multitudinem utero, inquit Plinius. 11 Sphyræna. Mirum quòd dicat Plinius hunc & alios quosdam pisces, de quibus in hoc lib. 32 scribit, à nullo authore nominatos. Sphyrænã Theodorus malleolum uocat. 12 Ses- *Malleolus.* quipedalis. Apud Plinium legunt hic quidam, semipedalis. 13 Brãchias habẽt perforatas. Et gulam perforatam habent ad respirandum: Ælianus. 14 βδάλλει παρὰ τὸ βδάλλειν, id est emulgêre: sanguinem nanque cuti admotæ exugunt. Quo pacto seruantur, atque ad usum accommodantur, monstrat Galenus lib. de hirudinibus. 15 Branchiis binis. Aliàs, brachiis binis 1x cubitorum. Solinus ita habet, Hi bina habẽt brachia longitudinis cubitorum non minus senûm.

De planis piscibus, qui ψηττώδεις dicuntur, id est qui passerina sunt specie. Cap. CLXVII.

D

Ψηττώδεις τῶν ἰχθύων, id est pisces qui passerina sunt specie (qui & plani uo *ψηττώδεις ἰχθύς.* cantur) eodem modo natant quo coclites, & altero oculo orbati ince- *Planus piscis* dunt: nam eorum natura à recta figura peruersa est. Psettaceum genus non coit: nec enim in eo genere mas est, sed oua in omnibus reperiũtur. Limosa
1 regio, ut Columella prodidit, planum educat piscem, ut soleam, rhombum & passerem. Cibo suaues sunt, & probe nutriũt rhombus, passer & buglos- *Passer,* sus. Passeres à rhombis situ tantum corporum differunt, dexter resupina- *ψῆττα, ψῆτα.*
2 tus est illis, passeri leuus. ψῆττα, quam passerẽ uocamus, buglosso similis quo- *Rhombus.* dammodo est: non tamen omnino eiusdem speciei: buglossi nanque caro, *Buglossus.* ut Galenus affirmat, & tenella magis est, & in cibo suauior, atque in omnibus præstantior quàm passeris: quanquam nec illius caro dura est, sed me-

diocris. Xenocrates autem buglossum & psettam, carné habere duram & E corruptioni minime obnoxiam, probúmque gignere succũ & aluum mediocriter ciere prædicat. ut uero Diphilus, psettæ & buglossi suaues sunt, & copiosum præbent alimentũ. Buglossi caro, ut docet Galenus, ex iis est, quę succum gignunt neque crassum admodum neque tenuem, sed qui usquequaque mediocritatem obtineat: qua & in saxatilium penuria eorum loco uti licebit. neque uictus utrique prorsus eadem ratio est: buglossus nãq; loca arenosa magis, passer cœnosa amat. Cynoglosson quoque psettam uocant Athenienses, à buglosso diuersum. Rhombum Diphilus buglosso & psetta nihilo deteriorem iudicat: quod scilicet ad saporis gratiam pertinet, alimẽtíue, quod ex eo præstatur copiam. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem ait Galenus: asello tamẽ durior est. Xeno- F crates autem duram esse eius carnem, nec facile corrũpi posse: oportere uero rhombum magnum uno die adseruatum, postea coquere: in uentriculo ęgre concoctionem pati, sed nutrire abunde. A rhombis passeres (uti modo 3 diximus) situ tãtum corporum differunt: dexter resupinatus est illis, passeri lęuus. Latus admodum piscis rhombus est, uel Martiale teste:

ὑπτιαχλὼ βέλτιον dixit Archestratus. Cynoglossus. Rhombus.

Quamuis lata gerat patella rhombum:
Rhombus latior est tamen patella.

Rhombi abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum: ita Plinius. Aristoteles uero de ψῆττα, Cum nullam, inquit, sui corporis partem intectã reliquerit, uerberat radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant: quas 4 pisciculi cum aspexerint, adnatant quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. G Lieni medetur (ut aiunt) rhombus uiuus impositus, dein remittitur in mare. Buglosso atque passeri similis tænia est, piscis tenuis gracilísue, & in ci- 5 bo quoque gratus, & qui paruo igne indiget. pinnas habet tantum binas. Tæniæ frequẽtes & optimæ nascuntur in Alexandriæ Canopo & Seleucia Antiochiæ. Tæniæ iecur siccatum pondere XIIII cum oleo cedrino perunctis pilis IX mensibus, psilothrum palpebrarum esse putatur. Citharus 6 piscis planus rhombo similis est: uerum rhombus teneriorem habet carnẽ. neque huius tamen caro dura est, sed mediocris, uti iudicat Galenus. Est autem, ut Xenocrates prodidit, stomacho ingratus: malum procreat succum, sed non facile corrumpitur. Alga pascitur, in arenosis locis uictitans. Dentes habet serratos, linguam solutam, cor album atque latiusculum. appen- H dices habet plures superne circa uentriculum. In hoc genere alius rufescit aut flauescit, alius candidior est. Hæc ex Athenęo. In mari rubro, inquit Ælianus, piscis nascitur, cuius corpus ita figuratum est, ut similitudinem lingulacæ eius latitudo gerere feratur. Squamæ non magnam tangenti asperitatem habent. subaureo est colore, & lineis à summo capitis uertice ad extremã caudam sic distinguitur, ut eas cytharæ fidiculas contentas esse dicas, unde is citharus appellatur. Os illi pessum it & subsidit, idẽmq; nigerrimum est, atque cingulo croceo circunligatur. uertex uarietate distinguitur, fulgore aureo & nigris quibusdam lineis. Pinnas aureas habet. rufo colore multipliciter uariatur. Cauda est nigra præter extrema: ea enim cãdidissimo

ψῆττα. Tænia, ταινία. Alii hoc loco Plinii legunt channæ iecur. Citharus. κιθαρός. κιθαρεύς. κίθαρος.

A didiſſimo colore aſperguntur. Alij item picti naſci dicuntur, toto corpore
purpurei, certis interuallis aureolas lineas poſſidentes: eorum uero caput
cingulis uiolaceis illuſtratur, uno quod eſt ante oculos ad branchias perti-
nente, altero ſecundum oculos uſque ad medium caput excurrente, alio au
tem tanquam monili ſic collum circumplicante. Piſcis eſt, ut nomen indi- Πύῤῥος.
cat, Apollini ſacer, ut & Apollodorus author eſt, ſicuti cytheria Veneri. In- Cytheria.
ter planos piſces, ut author eſt Dorion, unà cum pſetta & bugloſſo nume-
8 ratur & eſcharus, quem etiam corin uocant. Lato quoque generi epodas Ἔσχαρος.
ex Ouidio adiecit Plinius, eorum ex numero quorum nomina apud nemi- Κόρις.
nem alium reperiuntur. Epodes.

B 1 Rhombum, &c. Nuſquam Ariſtoteles (quod meminerim) rhombum nominat;
ſed ψῆτταν: & (ut refert Athenæus) Latini ψῆτταν rhombum uocant: Theodorus paſſe-
rem interpretatur. Galenus ψῆτταν à rhombo diſtinguit, & pro una ſpecie ψῆτταν acci-
pit, quam Plinius paſſerem uocat, & nonnunquam pſettan: ita & Athenæus frequen-
ter. itaque ψῆττα quaſi genus uidetur eſſe rhombo & paſſeri: & item unam ſignificabit
ſpeciem, paſſerem ſcilicet, uti ſentit Hermolaus in annotationibus in Plinium. Paſſer
inter aues στρουθὸς uocatur: at στρουθὸς piſcis eſt apud Ariſtotelem alius à paſſere, cui fel, Στρουθός.
inquit, non longe à iecore eſt inteſtinis commiſſum. Theodorus non habet. 2 Buglossus.
Bugloſſus. Conijcit Hermolaus bugloſſum latine ſoleam dici: & quem Plautus atque Solea.
Varro lingulacam nominant, aut ſolea eſt, aut illi non abſimilis. Plauti locus eſt in Lingulaca.
Caſſin. cum dixit uillicus, Vin lingulacam? (Reſpondit ſenex) Quid opus eſt? quando
uxor domi eſt: ea lingulaca eſt: nam nunquā tacet. De ſolea & pſetta ita refert Plinius:
Terra quidem, hoc eſt uado maris excauato, condi per hyemes pſettam ſoleámque tra
dunt. Item, ſoleæ cum rhombis non intrant pontum. Lieni medetur ſolea piſcis impo-
C ſitus. & Ouidius in Halieut.

Fulgentes ſoleæ candore: & concolor illis
Paſſer: & Adriaco mirandus littore rhombus.

3 Dexter reſupinatus, &c. Addit Maſſarius aſperum eſſe rhombum: quandoquidem
oſſa quædam rotūda aculeata habeat, quemadmodum raia. 4 Verberat, &c. ῥαβδί-
ζεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, Vetus interpres, Et cum latuerit, habet
in orificio quandam partem ſicut uirgam. 5 Ταινίας Theodorus uittam uocat. Te- Vitta.
nuis gracilisue, λεπτή. 6 Κινίδες ſunt apud Athenæum: an iidem piſces, an potius le Κίθαρος.
gendum ſit ναυκίδες? 7 Cytharus, &c. κιθαρὶς etiam dicitur: κίθαρος apud Pollucē, Κινίδες.
àn ſit idem? 8 Lato quoque, &c. Ouidius quoque in Halieutic. latos epodas cū ſo-
lea, paſſere & rhombo connumerauit.

De piſcibus quibuſdam litoralibus ſaxatilibúſque, de ſcaro.
Cap. CLXVIII.

D

1 APud antiquos nobiliſſimus habitus accipenſer nullo nunc in honore
eſt, inquit Plinius: ſed ſcaro datur principatus hodie: ut qui cæteros o- Scarus.
2 mnes ſuauitate præſtet. Hic ſolus piſcium dicitur ruminare: huic etenim
uni aquatilium dentes plani & non ſerrati. Litoralis piſcis ſcarus eſt, circa
petroſa herboſáque loca degens: herbis nāque ueſcitur & phuco pręcipue.
Solitarius hic eſt, (ut author eſt Ariſtoteles) & carniuorus quoque. Sed Pli
nius, herbis, inquit, dicitur ueſci, nō aliis piſcibus. Linguam habet paruam,
& quæ ori non ualde adhæreat: cor triquetrum & candidum, lienem ni-
grum. Superne circa uentriculum exeunt appendices complures. binas u-
trinque branchias habet, alteras ſimplices, alteras uero duplices. æſtate opti

mus habetur. Noctu fere nō capitur: dormit enim in cauernis latitans. So- E
lus piſcium, ut refert Oppianus, magnam edit uocem. Vacat Eurypus Py-
Vide ne mendoſa ſint in hoc loco exemplaria Ariſtotelica.
ræus ſcaro & thryſſa, & reliquis ſpinoſioris generis: ita Ariſtoteles. Scarus, 3
inquit Columella, torius Aſiæ & Græciæ litoribus Sicilia tenus frequen-
tiſſimus exit. nunquam in Liguſticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum
mare: itaque ne ſi capti quidē perferantur in noſtra maria, diuturni queāt
Scarus apud Varronē etiā in piſcinis dulcibus ſeruatur.
poſſideri. Vti uero Plinius refert, ſcarus mari Carpathio frequēs, promon-
torium Troadis Lectum ſponte nunquam tranſit. Inde aduectos Tyberio
Claudio principe Optatus præfectus claſſis, inter Hoſtienſem & Campa- 4
niæ oram ſparſos diſſeminauit: poſtea frequentes inueniuntur Italiæ in li-
Quo modo capiatur leges apud Oppianū lib. 4. de piſc.
tore, non ante ibi captæ. Alga ueſcitur, uti diximus, phucóue marino, eóq;
capitur. Fallitur quoque à piſcatoribus per fœminas, quás amore nimio F
proſequitur. Mirum ſcari ingeniū Ouidius prodidit in eo uolumine, quod
Halieuticōn inſcribitur: ſcarum incluſum naſſis, non fronte erumpere, nec
infeſtis uiminibus caput inſerere: ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare
fores, atque retrorſum ita erumpere. quem luctatum eius, ſi forte alius ſca-
rus extrinſecus uideat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erum-
pentis. Duo eſſe ſcarorum genera prodidit Nicander Thæateræus, alterū
ὀνίας, αἰολος.
onian uocari, alterum æolon. Saxatilis eſt ſcarus, ut diximus: & caro illi, ut
Diphilus ſcribit, tenella, fragilis, ſuauis, leuis: atque facile & concoquitur
& in corpus digeritur, modicéque aluum mouet. Non ſine præcautione ta
men ſcaro (præſertim recenti) ueſcendum ſuadet: paſcitur enim nonnun-
quam marino lepore: quo fit, ut eius interanea choleram excitent. Xeno-
crates ſcarum cito in uentre corrumpi dixit. Scari piſcis marini iecinore ad G
parotidas utuntur nonnulli.

1 Sed ſcaro, &c. Scarus, inquit Plinius, principalis hodie. Extat Ennij uerſus apud Apuleium apologia prima, de ſcari præſtantia: Scarum præterij, cerebrū Iouis penè ſupremi.
Ruminalis, μύρυξ.
2 Dicitur ruminare, &c. Ruminat & piſcis, quem ab ea re ruminalē quidam appellarunt, μύρυκα. ita Theodorus Ariſtotelis uerba retulit: mihi uero ita uertendum uidetur, Ruminant & piſces (ſcilicet quidam) & quem ab ea re μύρυκα, id eſt ruminalem appellant: ut incertum adhuc ſit, in quo animalium genere numerari debeat μύρυξ. Athenæus ex Ariſtotelis authoritate ſcribit ſcarum eſſe carniuorum.
Scaurus.
3 Scaurus habetur in codicibus noſtris, & hic in cap. 16 lib. 8, & cap. 17. 4 Optatus, &c. uide an ita legendum ſit, an Optanus uel Octauius: ex Macrobio lib. 3 Sat. H

De mullo, coccyge & aliis quibuſdam ſimilibus.
Cap. CLXIX.

Mullus, τρίγλα, τριγλίς, χιαάτης.

POſt ſcarum muſtelámque, ex reliqua nobilitate, gratia maxima & co- 1
pia mullis. Nomen his Feneſtella à colore mulleorum calciamētorum
datum putat: trigle à Græcis uocatur, ut nonnullis placet, quia ter anno pa-
riat ſolus ſaxatilium. Rufus piſcis eſt, gemina barba inſignis fere: ſed mullū 2
expirantem uerſicolore quadam & numeroſa uarietate ſpectari, proceres
gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem,
utique ſi uitro ſpectetur incluſus. Litoralis piſcis eſt, in arenoſis fere litori-
bus uictitans: & inter ſaxatiles quoque à nonnullis, ſicuti ab aliis inter pe-
lagios

A lagios numeratur: quandoquidem secedit nonnũquam & in altum mare. Plures habet appendices superne circa uentriculum: gregatilis est. Ter anno parit, sed autumno potissimum. oua sua limo committit: unde fit, ut se-
3 ro parere uideatur: diutius enim frigus continetur in limo. Mullus postea quàm ter pepererit, sterilis redditur, inquit Athenæus: gignuntur etenim illi in utero uermiculi quidam qui semen eius deuorent. Mullis magnitu-
4 do modica, bináſque libras ponderis raro admodum exuperant: nec in uiuariis piscinísue crescunt, cum sit mollissimum genus, & seruitutis indignantissimum. Septentrionalis tantum hos & proxima occidentis parte
5 non gignit oceanus. Vigent mulli potissimum autumno. Eorũ genera sunt plura: nam & phucis uescuntur marinis, & ostreis, & limo, & aliorum pi- *Non, in quibusdam exẽplaribus expũgitur.*
B scium carne: & barba gemina insigniuntur inferiore labro. Sunt & qui barba carent: uerum lautissimi barbati, ut Sophron author est, κνηκίτας uocantur: Xenocrates ita distinxit, Mullus pelagius, qui & optimus, perquam ru- *Γονατίς.*
bicundus est igneóue fulgore & ueluti minio auróque splendescens, quo à saxatili genere maxime differt. barbam quoque gerit. Lutarium ex iis ui- *Mullus lutarius.*
6 lissimi generis appellãt, ut qui cœno & sordibus uel uilissimis pascitur. nec litoralibus gratia, laudatissimi ex mari purissimo, & qui conchylium sapiunt: qui cancellos deuorant, & grauiter olent & gustui ingrati sunt. Prę- *Mullus.*
duram carnem habent mulli, sed friabilem tamen: quo fit, ut nihil habeant in se aut lentum aut pingue, sed nec mali succi quicquam. Difficulter concoquitur, nec facile corrumpitur: quòd si probe concoquatur, nutrimenti
C plurimum præbet. Stomacho grata est mulli caro, (inquit Diphilus) modicéque astringens, & aluum sistit, præsertim assa: nã frixa grauis est & concoctu difficilis: sanguinem autem elicit quouis modo parata. Iucunda qui- *Αἵματος ἐκκριτική.*
dem est mulli caro, inquit Galenus, atque hominum naturæ familiaris: assiduo tamen mullorum esu, oculorum aciem hebetari prodit Dioscorides. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius. Mulli grandiores nec adeo suaui sunt carne atque minores: nec concoctu tam facili, ut quæ dura admodum sit. Et ut in uniuersum dicam, mullus neque tantam habere suauitatem, neque corpori salubris adeo uidetur, ut tantopere expeti debeat. Cum itaque quendam interrogassem, inquit Galenus, qui mullos prægrandes ingenti pecunia comparauerat, quamobrem tam studiose
D eos expeteret, propter iecur potissimum respondit se grandissimos emere:
7 deinde & propter caput. Mullus si crudus atque dissectus admoueatur, marini draconis, aranei ac scorpionis ictibus medetur. Contra omnia ueneficia ex menstruis mulierum auxiliatur mullus: item cõtra pastinacam, & scorpiones terrestres marinósque, & dracones, & phalangia illitus sumptúsue in cibo. Vomitiones mulli inueterati tritíque in potione concitant. Eiusdem recentis è capite cinis, contra omnia uenena, priuatim contra fungos auxiliatur. Attritis quoque imponitur cinis è capite mullorum: comburitur autem in fictili uase: illini cum melle debet. Carbunculos discutit mullorum salsamenti cinis: quidam capite tantum utuntur cum melle. Mullum lutarium semper comitatur sargus nomine alius piscis: & cœnũ *Sargus.*

fodiente eo(fodere enim poteſt)hic deſcẽdit & paſcitur: imbecillioréſque E
ne codẽ adnatent arcet:piſcis alioqui ſaxatilis inter herboſa ſaxa uictitans.

Sargus & melanurus, πολυγράμμοί τε καὶ μελανόγραμμοι dicũtur apud Athenaeũ.

Inſignis ſargúſque notis,inſignis & alis:
Et ſpinis ueluti palis horrentia terga
Occulit, ut totus ualido mucrone tegatur.
Nec dextram iniicies,rigeant quòd tergora denſis
Sentibus.

Sargus bis parit,uere ſcilicet & autumno paulo ante æquinoctiũ. Fert uterum dies triginta,coit menſe Decembri.Sargus cum hamo tenetur,ad ſcopulos lineam terit:aſtutum certe piſcem eſſe ſargũ tradit Numenius.Mares pro fœminis contendũt:quo in certamine qui uictor euaſerit,ſolus fœminis potitur omnibus.Caprarum miro amore tenẽtur ſargi: ut ſæpiſſime F
ementita earum ſpecie decepti capiantur.In cibo laudatur ſargus:eſt enim 8
ſtomacho gratus,probũ generat ſuccum,faciléq; in corpus digeritur, abũ- 9
de nutrit,& aluum mouet.

Sarginus.

Gregalis piſcis ſarginus eſt:ſed ſarginum alium eſſe à ſargo,Epicharmus author eſt.

Pediculus piſcis. Coccyx. Cuculus. τρίγλα.

Vt circa mullum lutarium ſargus, ita in mari quod à Cyrena in AEgyptum panditur, piſcis pediculus nomine, circa delphinum eſt:qui omnium pinguiſſimus efficitur pabuli copia, quæ delphini opera ſuppeditatur. Rufus eſt & coccix, id eſt cuculus,ut author eſt Numenius:& mullo ſimilis,ut Pſeuſippus. Quo fit ut nõnulli trigolam ab ſimilitudine coccyga appellent:ſed partes poſteriores ſqualidiores habet trigola.Coccyx ambigit:hoc eſt partim pelagius eſt,partim apud litora degit arenoſa.Coccyx piſcis perinde ut cuculus auis obſtrepit, unde nomẽ

Hirundo. Chelidon.

accepit:caro illi dura eſt. Hirũdinem quoq; piſcem(nam eſt & hirũdo po- G
lypo ſimilis)Pſeuſippus mullo ſimilem eſſe tradit:chelidona Grçci uocant.
Chelidon fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis cõmiſſum.Volat hirũdo ſa- 10
ne perquam ſimilis uolucri hirũdini: ſubliméſque adeo uolitant hirundines,ut mare ne attingant quidem: altiúſque in uolatu ſeſe attollunt quàm miluus,non tam alte tamen quàm lolligo:& pinnis ſtridere ſentiũtur:ſunt

Miluus. Miluago. ἱέραξ. Lucerna.

enim his pinnæ latæ & longæ.Item pelago gaudens,& nigro tergore miluus ſubit in ſumma maria. Piſcis ex argumẽto appellatus lucerna, linguáque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. uolitat autem miluus
(ἱέρακα uocant)cum ſibi à maiore piſce metuit,ſed ſumma tãtum maria at- H
tingens:neque enim tam alte ſe effert quàm aut hirũdo aut lolligo, ut neſcias uolitẽt ne an ſuper aquã natet. Quoties uero cernatur miluago extra aquam uolitans,tempeſtates mutari Trebius Niger author eſt.Carnem ha

Erythrinus. Erythinus. Rubellio.

bet miluus coccygi cuculóue alioqui ſimilem,ſed duriorem. Rubellio quẽ 11
erythrinum & erythinum uocant, litoralis piſcis eſt, & arenoſa loca incolens:uel,ut Ariſtoteli placet,pelagius magis. In hoc genere non reperitur mas : omnes enim ouis grauidę capiũtur:neque mas ullus adhuc uiſus eſt: quamobrem de his nõdum compertum habemus quod fidem faciat ſatis. Erythrinus ſapore iucundo eſt,& alimentum præbet copioſum.in cibo ſiſtit aluum:ſi in uino ſuffocatus moriatur,uenerem ciere dicitur uinum illud epotum,ut ait Xenocrates:uel uti refert Plinius,rubellio in uino putrefactus,

A factus, iis qui inde biberint tædium uini affert. Venerem concitãt erythini
12 in cibo ſumpti. Et rutilus pagur (pagrus etiam & phagrus dicitur) ſimilis *Pagur.*
erythrino eſt: & modo pelagius modo litoralis, in ſaxorũ cauernis degens. *Pagrus.*
Lapillum in capite continet: ideóque hyeme prægelida maxime infeſtatur: *Phagrus.*
facit enim lapidis rigor, ut per algorẽ gelet. Cor illi triquetrũ eſt: ſolitarius *Phanger,* *φάγγρος.*
eſt & carniuorus. Vere pagrum uigere ſentit Ariſtoteles: at caniculæ exor- *Phagorius.*
tu edendum ſuadet Archeſtratus. & caput in eo præcipuum: duram habet
13 carnem, & quæ nec corrũpitur facile, nec aluum ciet. Eſt & fluuiatilis pha-
grus: ſed marinus præſtat. Niloticus eſt piſcis, qui (uti refert Ælianus) aduẽ-
tantem Nilum præſentiens præcurrit, futurámque aquam Ægyptiis præ-
nũtiat. Pagro ſimilis atque erythrino hepatus eſt: qui & lebias à nonnullis *Hepatus,*
B appellatur, colore nigricante. eſtq́ue piſcis ſolitarius, carniuorus. dẽtes ha- *Ἥπατος.*
14 bet pectinatim coeuntes: oculos, quàm pro corporis ratione maiores, cor *Λεβίας.*
triquetrum & candidum. lapillos gerit in capite duos, ut Hegeſander au- *Iecorinus.*
15 thor eſt, colore ſplendoréque oſtreis ſimiles, rhombi figura: felle caret. Ap-
pendices habet quaſdam paucas ſuperne circa uentriculum. Saxatilis eſt,
ut Diocles prodidit: & in cauernis latitat in alto mari. Hepati caro, ut Gale
nus docuit, duritie mollitiéque mediocris eſt: autumno uileſcit, author
Xenocrates.

1 De mulleis calceamentis, uide Hermolaum in annotationibus in Plinium.
2 Ouidius in Halieutic.
–Tenui ſuffuſus ſanguine mullus. Addit Maſſarius, Si uiuus deſquametur, ſan
C guineum colorem habet. Epicharmus τρίγλας uocauit κύφας ἀπὸ τῶ συμβεβηκότος, id eſt *κύφαι: Gibbe.*
gibbas, ab eo quod earum formæ contigit. 3 Sero parere. ὀψὲ τίκτει, Vt ſero pariat:
ita Theodorus ad Græcam lectionem. Et uetus interpres aliter: ſed mancus eſt. 4
Bináſque libras. Mulli trilibris meminit Horatius lib. 2. Sermon. & quadrilibris Sene-
ca epiſt. 96: ſed rara hæc. Mullum etiam LXXX librarum in mari rubro captum Lici-
nius Mutianus prodidit, inquit Plinius. 5 Eorum genera plura. Mullorum genera
forſitan pabulo maxime diſcreta intelligemus: ſicuti & de purpura dixit Plinius. Algẽ
ſe, enutricũ alga: oſtrophagum, conchis: carniuorum, carne: lutariũ, luto limóue. 6
Lutarium. An hæc fortaſſe triglis ſit Oppiano, quæ in cœnoſis litoribus uictitat? 7 *τρίγλις.*
Iecur potiſſimum. Mulli iecur quo pacto paretur condiatúrque, docet Galenus lib.
3. de aliment. 8 Decepti capiantur. Quo pacto fallantur ſpargi à piſcatoribus ſub
caprarum ſpecie, legito apud Oppianum. 9 Sarginus. Theodorus ſargiacũ uoca- *Sargiacus.*
uit, niſi mendoſus ſit codex. 10 Volat hirudo. Quod de hirudine ſcribunt, hirudinẽ
ſcilicet uolare, &c. an de altera hirudine potius dicitur, quæ polypo ſimilis eſt? cum
D dicat Plinius, eam nõ piſci, ſed uolucri hirundini ſimilem eſſe. Maſſarius aliter ſentit:
equidẽ adhuc nihil affirmo. Non me latet, huius ſententiæ uerba apud Plinium aliter
à nonnullis diſtingui: ſunt enim qui hunc Plinij locum hoc modo legant. Volat hiru-
do ſane perquam ſimilis uolucri hirũdini, item miluus: ut ſcilicet hic finis ſit illius ca
pitis: deinde alterius principiũ: Subit in ſumma maria piſcis ex argumento appellatus
lucerna, &c. ut ſcilicet diuerſi ſint piſces miluus & lucerna. Nos à uetuſtis exemplari-
bus non recedimus. Et certe Plinius ipſe lib. 32, cum lucernam inter marina numerat,
miluum non numerat. 11 Rubellio, à colore rufo, ni fallor: quanquam Oppianus
lib. 1. ξανθοὶ ἐρυθρῖνοι, id eſt flauíq; erythrini dixit. Rubconẽ etiam uocat hunc Theo- *Rubeo:*
dorus ex Plinio, & rubrum: ὕκκην cum dixere Cyrenei, hyccam. Erythrinus fluuiati- *Ruber.*
lis etiam fortaſſe uidebitur legenti primum caput lib. 3 de generatione animalium: *Hycca, ὕκκη.*
niſi mendoſus ſit codex, quod certe ſuſpicor. Nã quod ſtatim in eo loco ſequitur, (Et- *Erythrinus flu*
enim nonnulli ſtatim habere oua uidentur, ut de his in hiſtoriis ſcripſimus) de phoxi- *uiatilis.*

A hic piſcis,nec facile concoquitur,alimentum præbet copioſum,nec impro
bum,ſed tamen quod lentius eſt :nõ facile corrũpitur,& urinam ciet. Par-
tes quæ ad caput ſunt,facilius cõcoquuntur:carnoſiores uero graues ſunt,
& concoctionem non tam facile recipiunt : teneriores ſunt quæ circa cau-
6 dam. -Concolor illi Cantharus ingratus ſucco-, inquit Ouidius, *Cantharus,*
partim litoralis, partim pelagius eſt. Cantharus naſſa capitur, eſca carabo *κάνθαρος.*
aut polypo:ſed utrouis alſo.Cantharum Xenocrates author eſt, & grati ſa-
poris eſſe piſcem,& probũ creare ſuccum:qui & abunde nutriat, faciléque
in corpus digeratur,& aluum modic eiciat.

1 Et fului ſynodontes,dixit Ouidius in Halieutic, eo forſitan modo, quo Oppianus ξανθοὺς ἐρυθρίνους. 2 Dentex Columellæ pelagius eſt piſcis,qui & arenoſo gurgite optime paſcitur. *Dentex.* 3 Nidificat. Atqui Ouidius in Halieutic,
B Atque auium dulces nidos imitata ſub undis potius de ſalpa dixiſſe uidetur.
Cremys uel chremys apud Athenæum lapillum in capite gerit. Et χρέμψ apud Ariſtotelem inter eos piſces numeratur,qui acutiſſime audiunt. An uel cremys uel chremps idem ſit qui chromis? cum Theodorus hunc omiſerit: & quòd chromis additus ſit ab explanatore aliquo,tanquam magis notus quàm chremps : alioqui locus ille Ariſtotelis ſuſpectus eſt. *Chremys, χρέμψ. Chremes, χρέμης.* Chremes item apud Oppianum piſcis eſt,qui in paludibus uictirat, & fluuiorum oſtiis:an idem ſit cum chrome,an diuerſus? Iecorino, ut uidetur, ſimilis eſt chremys, ex Æliano. 4 Ouidius in Halieutic.non orphum ſed orphan uocat, modò abſit menda,& inter pelagios piſces recenſet. *Orphas.* An ſit idem cum orpho, conſidera. epithetum habet πουλυφαγία. 5 Meatus, θελκτῆς πόρους, ita legendum arbitror, non ἀπόρους. 6 Cantharus,&c. Theodorus ſcarabeum hunc uocat. *Scarabeus.*

C De anthiarum generibus. Cap. CLXXI.

HIs natura non diſſimili anthian eſſe docuit Iceſius. Porro anthian nõ- *Anthias.*
1 nulli ſacrum piſcem uocauere : quãdoquidem quo in loco anthias ſit,
nullam ibi beluam eſſe confeſſum eſt,quo iam indicio ſecure ſpongiatores
urinantur. Sed id caſu ſic euenire dixerim: quo modo & ubi ſit limax, neq;
ſus eſt neque perdix:omnes enim limaces ab his eduntur. Frequens hic pi-
ſcis apud Chelidonias Aſiæ inſulas,& circa Sarpedonem promontorium,

Anthicon petris ſunt paſcua grata profundis.
Non illis ſemper gaudent,uulgóque trahuntur
Quò gula,quò uentris iubet inſatiata libido.
D Ante alios,iſtos compellunt œſtra palati.

Anthias æſtate parit,hyeme in cibo optimus eſt. ſtrepitu gaudent,eóq; al-
lecti nonnunquam capiuntur. Anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, *Quibus modis*
ſpinis quas in dorſo ſerratos habent,lineam ſecare traduntur, eo qui tene- *capiantur an-*
tur extendente,ut præcidi poſſit.Hæc Plinius: at uero Ouidius, *thiæ, oſtendũt Plinius & Oppianus.*

1 Anthias (inquit) iis tergo quæ non uidet, utitur armis.
Vim ſpinæ nouítque ſuæ,uerſóque ſupinus *Plinius hoc, Pithea authore,*
Corpore,lina ſecat,fixúmque intercipit hamum.

2 Nam, ut Oppianus ſcribit, dentibus aut nullis armatur, aut certe obſcuris *murenæ tribuit.*
obtuſiſue: ſed ſi hamo detinetur,plurimum renititur, magnáſque oſtendit *στόμα ἄο-*
in renitẽdo uires. Anthiam ſtomacho minime gratam eſſe,ſed probum ta- *πλον, νωδόν.*
men generare ſuccum Iceſius author eſt,faciléque excernitur. Anthiarum *Anthiæ ſpecies.*

species quatuor:aliæ nanque fuluæ,aliæ candidiores, nigricant aliæ. Sunt E
Εὔωπες. & quos εὐωποὺς & αὐλωποὺς uocant, quasi magnos aut cauos habentes oculos 2
Ἄυλωπες. dixeris:quãdoquidem supercilium in iis ueluti in orbem ducitur. Anthian
quoque alij callichthin uocant,alij callionymon: nonnulli elopa: & alij ly-
Callichthis. con. Quos tamen diuersos esse pisces Dorion affirmat: est enim callichthis
καλλιώνυμος. (qui & callionymos à quibusdam uocatur) serratis dẽtibus, & carniuorus,
Callionymus. & gregalis:atque,ut sentit Oppianus,pelagius, & qui non admodum lito-
re gaudeat. Hunc sacrum piscem cognomine uocant: nam ubi callichthis
est,noxia magnarum non cætera monstra ferarum apparẽt: & si hamo de- 3
Callionymus. tinetur,ingente ui renititur. Callionymus Aristoteli litoralis piscis est,idẽ 4
Pulcher. qui & uranoscopos uocatur ab oculis, quos in capite ita sitos habet,ut etiã
Vranoscopos. si noluerit, non potest non suspicere cælũ:nonnulli agnum uocant. Fel cal F
Agnus, ἀγνός. lionymo in iecore inest proportione corporis maxime omnium pisciũ co-
piosum. Vranoscopus malum procreat succum, & saporẽ habet uirosum,
ut Xenocrates author est:& cibus grauis,ut Diphilus prodidit. Et sunt qui
callionymum dicant esculentum esse:plerique negant. Fel callionymi ocu
lorum suffusioni,albugini, & hebetudini obscuritatíue medetur. cicatrices
sanat, & carnes oculorum superuacuas consumit: auribus utilissimũ,cum
Ἡμεροκοίτης. rosaceo infusum. Ignauus piscis est hemerocœtes:oculos hic habet in sum- 5
mo uertice,os inter oculos medium. Interdiu semper dormit, noctu uigi-
Nycteris, lat oberrans:indéque à nonnullis nycteris uocatur. Piscis uoracissimus, & 6
Νυκτερίς. nunquam edendo satiatus. nec cessabit unquam,

> Donec cum rapido disrumpat uiscera uentre: G
> Et nimio pastu uitã spolietur onustus.
> Est tantæ signum crapulæ uentrísque rapacis:
> Apprendat si quis piscem, dein porrigat escas,
> Dum cibus ore tenus,pastu & summa ora replentur,
> Arripiet.

Helops. Ellopa quoque nonnulli anthian uocant: eundémque esse quẽ callichthin 7
Ellops. & callionymum arbitrantur. Dorion distinguit,uti modò diximus,
Elops. Est pretiosus helops nostris incognitus undis, ut scripsit Ouidius.
Hellops. Pamphilio nanque mari profundo nec alio pascitur: quanquam Arche-
stratus ellopen ex Syracusis pręcipue laudare uidetur. Branchias quaternas
habet utrinque simplices. Fel à iecore semotũ est, & intestinis commissum. H
Helopi palmam saporis inter pisces multi dedêre:estque stomacho gratus,
abũde nutrit, & aluum facile mouet,ut Xenocrates docuit. Appion gram-
Accipenser. maticus eundem esse ellopa & accipenserem tradidit. Sed falluntur,ut Pli- 8
nius,qu eundem accipenserem existimauerunt:quanquam & peregrinus,
& apud antiquos piscium nobilissimus habitus accipenser est: tanta nan-
que erat apud Romanos ueteres accipẽseris gratia, ut à coronatis ministris
cum tibicine & cantu in conuiuium introduceretur. Vnus omnium ac-
cipenser squamis ad os uersis contra aquam nando meat. Nullo nunc in ho
nore est:quod quidem miror, inquit Plinius, cum sit rarus inuentu. Piscis
est non equidem magnus,figura ad triquetrum accedẽs, rostro porrectio-
re.Hu-

A re. Huius piſcium generis, uel minimus non minoris uenire ſolitus eſt, mille nummis Atticis. *χιλίων δραχμῶν.*

1 ἱερὸν ἰχθὺν, id eſt ſacrum piſcem alij quoque pompilum uocant, alij delphina, alij piſcem, quem λεῦκον, id eſt candidum appellant: alij auratam: alij denique ἱερὸν ἰχθὺν ſignificare dicunt, ἄνετον ἰχθὺν, id eſt ſacratum piſcem, ut ἱερὸν βοῦν. 2 Fuluæ ξανθοί. Cynedi ſoli piſcium lutei, inquit Plinius, qui an ſint ex hoc genere nondum conſtat: ſicuti neque an cum cynedis iidem ſint alpheſtæ. Sunt autem alpheſtæ, piſces toto quidem corpore cerei coloris, quibuſdam tamen partibus admixto purpureo. Capiuntur autem fere, ut aiunt, bini, alter ad alterius caudam inſequens. Alpheſticus Ariſtoteli κιῤῥὸς, id eſt fului aut rutili coloris eſt. Eſt & κηρὶς, ceris, tenella carne piſcis, ſtomacho gratus, uentrem mouet. ſuccus ex eo & craſſior eſt, & abſtergendi uim habet. Αὐλωπὸς, aulopion qui circa inſulas Tyrrhenicas uerſantur cetaceum quendã piſcem appellant magnitudine maximum, qui etiam cum thynnis pugnat, & contra piſcatores nonnunquam decertat, & ſæpiſſime uictoriam reportat: cum eſt captus, eximia forma ſpecta-

ἱερὸς ἰχθύς. Sacer piſcis. Cãdidus piſcis. Cynedi. Ἀλφησὶς, alpheſticus. Κηρὶς, ceris. Aulopias.

B tur. oculis eſt patulis, rotundis, magnis, dorſo cœruleo & uentre candido. à capite ad caudam pertinens aurea quædam linea in orbem deſinit. Ex his nonnulli cicures ſunt, quos ſane piſcatores ut beneficos ab aliis internoſcunt, eóſque tanquam duces ſectantur, nec comprehendunt unquã: alij feri ſunt aulopij, quos & capiunt piſcatores & occidunt. Hæc Ælianus. 3 Hæc ex Oppiano. Eadem ſuprà de anthia ex Ariſtotele dicta ſunt. 4 Haleſurion, inquit Hermolaus, ſunt qui pro callionymo piſce capiunt. 5 Hemerocœtes, &c. Hic cum callionymo aut idem eſt, aut certe nõ diſſimilis: neque Ariſtoteles Pliniúſue aut Athenæus hoc nomen habet, neque cõtrà, Oppianus callionymum nomen, quod meminerim. 6 Nycteris: Lippius noctuam uertit. 7 Ellopa, &c. Theodorus accipenſerem uocat. Elaps alius piſcis ab ellope, apud Iul. Pollucem. Ouid. in Halieutic.

Haleſurion. Noctua. Accipenſer. Elaps.

Túque peregrinis accipenſer nobilis undis.

Ob raritatẽ laudatur à Martiale,

C Ad palatinas accipenſera mittite menſas.
Ambroſias ornant munera rara dapes.

8 De accipenſeris pretio & nobilitate apud antiquos, plura leges apud Macrob. lib. 3 Satur. 9 An de accipenſere hæc, an de galeo Rhodiaco potius dicantur apud Athenæum, conſidera. *Accipenſer.*

De lupo & aſellis. Cap. CLXXII.

PRæcipuam olim authoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Corn. Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Lupus (λάβραξ Græci uocant) lapidem in capite gerit: ideóque algore maxime infeſtatur: linguam habet oſſeam atque adhærentem, cor trigonum: ut inter piſces liquidius audit. ſo-

Lupus, λάβραξ.

D litarius eſt & carniuorus, uti prodidit Ariſtoteles. Lupus quanuis pelagius ſit: (ita enim uocantur & qui in mare profundum ſecedunt:) in paludibus tamen maritimis (quas λιμνοθαλάσσας uocant) & fluuiorum oſtiis frequens eſt: præſertim ubi copia dulcis aquæ influit. Et iis maxime locis fœtificat, ubi flumina exeunt in mare: ſæpius uero in fluuios aſcẽdit. Hunc piſcem, inquit Galenus, in aqua dulci natum non uidi: in paludes tamen & fluuios è mari aſcendiſſe conſpeximus: eóque fit ut raro paruus, quemadmodum mugil ſæpius inueniatur. Bis anno parit lupus, prior partus æſtate perficitur: uerum poſterior, qui ſcilicet hyeme accidit: infirmior eſt. Cum
9 alios piſces complures intra piſcinarum ſepta, tum etiã ſine macula (nam ſunt & uarij) lupos includimus. Fuſcina interdiu lupus ſæpenumero capitur dormiens, alioqui minime fuſcina poſſe capi exiſtimatur. Lupum piſcẽ

reti circundatum arenas arare cauda, atque ita conditum trāſire rete, pro- B
didit Ouidius. Quapropter ſolertia in tuendo ſeſe lupum aliis præſtare pi- 2
ſcibus nonnulli prodidere: uerum, ut Plinio placet, minus in prouidēdo lu-
pus ſolertiæ habet: ſed magnum robur in pernitendo: nam ut hæſerit ha-
mo, tumultuoſo diſcurſu laxat uulnera, donec excidant inſidiæ. Lupus &
mugilis quanquam inimici ſint capitales, tamen ſtato tempore congregan
tur. Cum fert utero lupus deterior eſt. Luporum laudatiſſimi, qui appellan
Lupus lanatus tur lanati à candore mollitiáque carnis. optimo ſapore iudicantur in Tybe
ri amne inter duos pontes. Hæc Plinius. Lupus marinus, inquit Xenocra-
tes, quo maior eſt, eo durior euadit: Optimus autem eſt qui magnitudine
mediocri eſt: tenellus enim & ſtomacho gratus, boníque ſucci eſt: ſuauis
quoque & copioſum præbens alimentum: facileque & per corpus digeri- F
tur, & per aluum defertur: contrà qui in piſcina ſeruantur incluſi, ſapore
ſunt minus grato. Cum in utroque humore uictitet lupus piſcis, marino
ſcilicet & dulci, qui in puro mari degit, inquit Galenus, longe præſtantior
eſt eo, qui in mixtis uitiatíſue aquis uiuit: atque quod ad ſucci probitatem
attinet, ne auibus quidem montanis multum cedit. Optimis quoque ma-
Lupus uarius, maculoſus. Λάβραξ ἀστεριγμένος. rinis piſcibus æquari tradit Xenocrates fluuiatiles lupos, maculoſos ua-
rióſue, (ita uoco ἀστεριγμένους) ex Tiburtino Aniene. Lupū appellant Foroiu- 3
Lupus Foroiulienſis. lienſes piſcem ex quo garum faciunt. In mari rubro piſcis naſcitur quem
Perſeus. perſeum Arabes ſimul & Græci nominant, aſpectu lupo ſimilis, pari ma-
gnitudine cum anthia maximo. naſo eſt leuiter adūco, cingulis aureis diſ-
tinguitur, quæ à capite exorientia oblique feruntur, & ad uentrem uſque G
pertinent. frequentibus & prægrandibus dentibus munitus eſt. Ex omni-
bus piſcibus qui in eo mari uerſantur, robore & audacia maxime excellere
Aſellus. dicitur. Aſellorum, inquit Plinius, duo genera: collyri minores, & bacchi,
Bacchus. qui non niſi in alto capiuntur: ideóque prælati prioribus. Et callarias aſel-
Callarias. ὄνος, ὀνίσκος. lorū generis, ni minor eſſet. Quos Plinius aſellos, Græci ὄνους uocant, & ὀ-
νίσκους, id eſt aſinos & aſellos: quos Philotimus ὄνους, alij ὀνίσκους dixere, inquit
Galenus. Eſt uero ὄνος & ὀνίσκος, ut Ariſtoteles prodidit, (inquit Athenæus) 4
piſcis minime gregatilis, cuius os magno hiatu reſciſſum eſt, non aliter at-
que galei: & qui ſolus inter piſces cor in media aluo gerit: & in cerebro la-
Molari forma pillos habet molari forma. ὄνος, inquit Ariſtoteles, caniculæ temporibus ca
ἐμφερῆς μύλαις, id eſt rotundos. lidiſſimis latet: indicio autem eſſe uidetur, quòd longo interpoſito tempo- H
re capiatur. Cum piſces uenatur ὄνος, obruit arena ſeſe: cúmque nullam ſui
corporis partem intectam reliquerit, uerberat radiolis, quos in ore geſtat, 5
quos piſcatores uirgulas uocant, quas piſciculi cum aſpexerint, adna-
ὄνος, γάδος. tant, quaſi ad algas quibus ueſci ſoliti ſunt. Differunt autem (ut Dorio tra-
ὀνίσκος. dit) ὄνος & ὀνίσκος: ὄνον quidam γάδον appellarunt: ὀνίσκον autem γαλλαρίδας & μά- 6
γαλλαρίδης. μάξενος. ξενον: nonnulli uero βάκχον: alij χελλαρίην, ut refert Euthydemus. Archeſtratus
βάκχος, γελαρίης. ὄνον à quibuſdam καλλαρίας uocari dicit. Oniſcus, ut Oppianus ſcribit, in locis
Oniſcus. paſcitur cœnoſis & herbidis: at onos non niſi in alto mari minoribus piſci-
Onos. bus inſidiatur: qui & caniculæ temporibus latet. Cūque hamo tenetur, non 7
facile ſequitur trahentem: ſed plurimum reluctando, piſcatori nō paruum
faceſcit

A facescit negotium. Asellorum caro, inquit Galenus, mollis quidem est, sed non æque ac saxatilium friabilis. Xenocrates mediam habere substantiam mauult eam inter molle & durum, & succum probum eundémque copiosum gignere. Aselli ipsi non parum inter se discrepant: nam qui in syncero mari uictitant, probóque utuntur alimento, carnis bonitate cum saxatilibus contendunt: qui uero prauo aluntur nutrimento, aut in aquis quoquo modo mixtis degunt, (præsertim uero si uitiosæ fuerint aquæ) mollē quidem habent carnem: uerum ob pinguedinem lentorémque, neque suaues adeo iam sunt, & alimentum gignunt excremētosum. Ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, adalligātur linteolo contra febriū circuitus. Bacchus, ut Xenocrates tradit, mediocris est substantiæ: ut uero B Diphilo placet, bonum procreat succum: sed qui non facile cōcoquatur, & uirosum quid in se habeat. Aselli nomen à colore diductum est, ut Varroni placet, sicuti & umbræ turdíque.

Asellus. *Bacchus.* *Vide an sit Athenæi exemplar hoc in loco mendosum.* *Asellus.*

1 Quos sine macula lupos uocat Columella, iidem fortasse sunt quos Plinius lanatos dicit: quos uero Columella uarios, eos Oribasius ἐπεστιγμένους, id est maculosos. 2 Et pictæ mormyres (mormylos uocant alij) eodem modo retia declinant, in arena sese condentes. in arenosis litoribus uictitant. Mormyros (à Theodoro mormur dicitur) æstate parit. Copiose nutrit mormylus, inquit Icesius, (Epicharmus myrmam uocauit) Archestratus piscem inutilem, neque tempore ullo bonum esse dixit. Considera lector, an eiusdem an diuersorū piscium sint hæc nomina omnia. 3 Ex Strabone. Est Anio fluuius in Tiburtino agro, qui in Tyberim influit tertio ab urbe miliario: ut refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnam esse eorum piscium C copiā, quos troctas uocamus. Hermolaus hoc in loco apud Pliniū pro collyri callariæ legit, ex Athenæo, ut scribit: uerum Plinius ipse lib. 32 separauit callariam ab asellorū genere: quandoquidem asellis minor est callarias. Apud Athenæū Dorio refert quosdam γαλλερίδας uocare ὀνίσκον. Euthydemus γαλαρίην, Archestratus καλλαρίαν. 4 Aristoteles (quod meminerim) ὀνίσκον ne nominat quidē, sed ὄνον. 5 Verberat. Vetus interpres, Habet in orificijs quandā partem sicut uirgā, &c. Vide supra in squatina, & item in rhombo. 6 Vnus idémq; piscis bacchus uocatur, oniscus & schellaris, uti alio loco ex Dorione refert Athenæus. 7 ὄνον νωθρὸν, id est segnē ignauúmue uocat Oppianus: & inter magnos pisces illum enumerat lib. 3 de pisc.

Lupus lanatus *Lupus uarius.* *Ἐπεστιγμένος, Maculosus.* *Mormyros.* *Mormylus.* *Mormyros.* *Mormur.* *Myrma.* *Trocta.* *Callarias.* *Gallerida.* γελαρίη.

De umbra & glauco. Cap. CLXXIII.

1 D VMbra, quam σκίαιναν uocant & σκιαδέα, lapillos etiam in capite habet: ideóque algore infestatur. Sciæna cum metuit, caput oculósq; abscondit, aut in cauerna quapiam, aut herbis marinis, reliquo corpore neglecto, ita se totam abscōdi putans. Sciænæ caro minime quidem dura est, sed mediocris: quæ tamen saxatilibus duriuscula sit. Sciadeus, inquit Xenocrates, bonum gignit succum: facile in corpus digeritur: saporis est iucundi: nutrimentum præbet non admodum copiosum. Sciænæ interanea, & squamæ combustę, pauos discutiunt. Siena alia esse uidetur à sciæna: nam sciæna, uti Oppianus scribit, in saxis herbosis degit: siena uero in saxis nudis. Vmbrā quoque fluuiatilem habet Ausonius,

Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu.

Glaucus quoq; à colore, uti arbitramur, cæruleo dictus, pelagius piscis est: 2 latétque æstate mediis feruoribus dies sexaginta. Appēdices habet paucas

Vmbrá. *Sciæna.* Σκιαδεύς. σκιαδεύς. σκιαίνης. Σκιαδεύς. *Siena.* *An idem qui sciæna.* *Siena.* *Vmbra fluuiatilis.* *Glaucus,* γλαῦκος.

ſuperne exeuntes circa uentriculum. Fœtum, cum metuit, ore recipit, rurſúſq; emittit. Capitis in cibo præcipua laus: uel ut Archeſtrato uidetur, roſtri maxime, (προμυλὼ uocant) ſicuti in cōgro capitis totius. In maiorum piſcium numero cēſentur, qui à nonnullis τμητοὶ uocantur, id eſt qui in partes ſecantur ad patinam. Caro illi dura eſt. in omnibus lupo inferior eſt: &, ut Xenocrates prodidit, non minus à lupo uincitur, quàm ipſe ſparum ſuperat. Verrucas tollit glauci iecur. Glaucus è iure ſumptus (uel uti aliis placet, 3 E

Glauciſcus. glauciſcus) mulieribus lactis copiam facit. Glauciſcus, inquit Diphilus, in 4 cibo ſimilis eſt cephalo & mugili.

Vmbra marina. 1 De umbra marina extat Ennij uerſus apud Apuleium, -Melanurum: Turdum merulámq; umbrámq; marinam. 2 Latet æſtate. Ouidius in Halieut,
Ac nunquam æſtiuo conſpectus ſydere glaucus. 3 Glauci iecur. Hermolaus F hoc in loco Plinij glaui iecur legit, non glauci. 4 Glauciſcus piſcis an idem ſit cum glauco, an alius, conſidera lector.

De ſparo & aurata. Cap. CLXXIIII.

Sparus. SParus (de quo Ouidius in Halieuticis,

Sparulus. Et ſuper aurata ſparulus ceruice refulgens)

Xenocrate, uti modo diximus authore, lupo & glauco in cibo deterior eſt. Iceſius uero ita prodidit, Sparus, cum aliis pleriſque piſcibus copioſius alit: tum uero quàm mæna meliorē ſuccum progenerat. Diphilus ſparū acrem eſſe prædicat, carne tenera, minime uiroſa, ſtomacho grata, concoctu haud

Aurata, χρύσοφρυς. difficili, & quæ urinam ciet: frixa tamen difficilius concoquitur. Auratæ, 1 qam chryſophryn Græci à fulgente ſplendore uocant, in guſtus ſuauitate G primas partes tribuit Iceſius. uerum uti Martialis cecinit,

Non omnis laudem pretiúmque aurata meretur:
Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

Litoralis piſcis aurata eſt, partim ſaxoſis partim arenoſis locis degens: pelagius quoque. nonnunquā appendices habent auratæ ſuperne exeuntes circa uentriculum, aliæ plures, aliæ pauciores. Parit aurata æſtate. parit uero, ut lupus, in iis maxime locis qua flumina exeunt in mare: quinetiā in ma-

Onos, Plinius, aſellus. ritimis paludibus auratas quoque gigni apertum eſt. medijs feruoribus latet, ut onos, plurimum temporis. Hyeme aduerſa ualetudine laborat. Fuſcina ſæpenumero capitur interdiu dormiēs, ut lupus: alioqui minime fuſci-

Ioniſcus. na poſſe capi exiſtimatur. Auratam Epheſij ioniſcum uocarunt, ut Archeſtratus author eſt. Aurata carnem habet cādidam, ſolidam, & quæ bonum procreat ſuccum, abundéque nutrit, facile digeritur atque excernitur. H

Orata. Chryſos. 1 Auratæ. Orata, ut Feſtus inquit, à colore auri: quod ruſtici orum dicebant. Aurei coloris chryſon habet Plinius ex Ouidio: qui in Halieutic. inquit:
- Et auri chryſophrys imitata decus. Oppianus in Halieutic. lib. 1.
ἀλλ' ἵν χρύσοφρυς ἐπώνυμος, id eſt ut uertit Lippius, Aurata à ſplēdoris nomine dicta.

De turdo, merula & aliis quibuſdam ſaxatilibus. Cap. CLXXV.

INter ſaxatiles ſcarus, ut dictum eſt, principatum obtinere creditur: ſecūdum uero locum Galenus merulæ ac turdo tribuit: tertium deinde iuli-

di,

A di,phycidi & percæ. De ſcaro ſatis diximus.Merula,quæ κόσσυφος græce di- *Merula.*
1 citur,inter ſaxatiles laudata,colore eſt ſubobſcuro uiridante. Merula mas Κόσσυφος.
eſt,uti Oppianus tradit:turdus uero(κίχλην uocant)fœmina, inter ſaxatiles *Turdus,*
quoque nobilis,inquit Plinius, & μελανόστικτος,id eſt nigris quibuſdam macu κίχλη.
lis inſignis.Merula & turdus mutant colorem:uere enim nigreſcunt : poſt
uer albedinem ſuã recipiũt:& hyeme latent.Branchias habet turdus utrin-
que quaternas,eáſque duplices,excepta nouiſſima.Mollis utrique caro eſt,
& quæ probum creat ſuccum:qui tamen per halitum facile digeritur, ne-
que copioſe admodum nutrit.Turdum nonnulli σαῦρον,alij αἰολίαν uocarũt. Σαῦρος.
2 Turdorum cõplura ſunt genera. Iulis(ut Galeno placet)ſaxatilis piſcis eſt: Αἰολίας.
cuius caro & concoctu facilis,& corpori humano ſaluberrima eſt. Et Op- *Iulis,* ἰουλίς.
B piano quoque iulis piſcis ſaxatilis eſt in muſcoſis algoſiſq; ſaxis uiuẽs:par-
uus admodum piſciculus:uerum hominibus in mari natantibus & urinã-
tibus uenenato morſu infeſtiſſimus.Agmine dẽſo adhærẽt iulides immotę
corporibus natantum,non aliter atque muſcæ ſolent in autumno. Os huic
(inquit Ælianus)ſceleratiſſimi ueneni refertum eſt.quęcunque piſcem de-
guſtarit,inhabilem ad eſum,pernitioſúmq; ei qui poſtea guſtauerit efficit.
Hominem quoque non minus morſu perſequitur mus,(μῦς à Græcis uoca- *Mus,* Μῦς.
3 tur)piſcis alioqui paruus:ſed duro tergore & dentibus robuſtis. Eſt & μῦς
qui capriſcus dicitur.caro eius uirus olet & dura eſt,difficiliúſq; concoqui- *Capriſcus.*
tur.cutis ori grata eſt.Phycis,qui & phycus dicitur,ſaxatilis piſcis & tenel- *Phycis.*
C lus eſt:percæ ſimilis eſt ſpinis uallatus.mutátque colorem:cum enim cæte *Phycus.*
4 ris temporibus candida ſit,uerno uaria redditur . eadem piſciũ ſola ex ma- Φυκίς.
rinis piſcibus nidificat ex alga atque in nido parit.Et cum cæteri piſces,qui *Fuca.*
oua pariunt,ſemel pariant,puſillæ phycides bis anno pariũt. Differt in hoc
genere mas à fœmina,quòd mas nigrior & ſquamis amplioribus eſt. Phy-
cides,quanquam cætera abſtinent carne,tamen ſquillas ſæpenumero appe
tunt.Mollem carnem habent phycides,probúmque ſuccum gignunt,qui
facile difflatur:nec multum nutriunt.Facile corrumpuntur, inquit Diphi-
lus,miniméq; uiroſæ ſunt.Eſt & phycen huic ſimilis,piſciculus ſaxatilis & *Phycen,*
tenellus:faciléq;(ut perca) corrũpitur. Phycidi perca ſimilis eſt,quæ & per- Φυκλώ.
cis dicitur,piſcis & amni & mari cõmunis,id eſt marinus & fluuiatilis . ſa- *Perca.*
xatilis eſt circa muſcoſa algoſáque uictitans, uirgulis lineíſque quibuſdam *Percis.* Πέρκη.
D uarius.Branchias habet utrinque quaternas,eáſque duplices nouiſſima ex- Πέρκις.
cepta:plures quoque appendices ſuperne circa uentriculum. Parit fluuiati- Γραμμοποί-
lis perca in fluuiorum & lacuum paludibus,id eſt quæ prope fluuios aut la- κιλος.
cus ſtagnant, (πολιμνάδας uocant) in arundinetis.In partu continentem emit *Perca fluuia-*
tunt ſuum fœtum,eo quo ranæ modo: adeo enim fœtus ipſe continuo filo *tilis.*
ſibi cohæret,ut eum piſcatores ex arundinibus colligant. De fluuiatili per-
ca hæc cecinit Auſonius,

Nec te delitias menſarum perca ſilebo,
Amnigenos inter piſces dignande marinis,
So us puniceis facilis contendere mullis.
Nanque & guſtus iners,ſolidæque in corpore partes

Segmentis coeunt,sed dissociantur aristis. E

Perca alimentum gignit saluberrimum, & quod concoctu facile est: uerũ, ut inquit Diphilus,æque atque phycis facile corrumpitur.Pro locorum tamen ratione in quibus uictitant, percæ nonnulla uarietas contingit. Quæ in Rheno gignitur perca,marinis piscibus in succi probitate æqualis est, ut prodidit Xenocrates.Percæ salsæ e capite cinis, melle addito, uerendorum

χάννη. pustulas discutit. Channe aut chaune, phycidi & percæ similis:pelagius pi
χαύνη. scis,ut Aristoteli placet, & carne sola uescitur. Circa saxa uictitat,ut scri-
χάννος. *Hiatula.* bit Oppianus,alga muscóque plena. Colorem habet,uti ex Aristotelis sen-
ποικιλόρυθρον tentia refert Athenæus,nigro rutilóque uarium,aut in nigro rufescentem,
μέλαινα, καὶ ποι & maculis lineísue quibusdam distinctum. Huic uenter prope os positus
κιλόγραμμον est: adeo ut cum minores pisces insequitur, uentriculus illi in os nonnunquam procidat ob uoracitatem. Channę omnes grauidæ capiũtur. Et ex se F

Concipiens channe gemino fraudata parente est, inquit Ouidius.

Alii legũt, nõ channæ iecur, sed teniæ iecur Carnem habet channe mollem quidem & tenellam, sed quàm perca tamẽ duriorem.Channæ iecur siccatum pondere.x.IIII.cum oleo cedrino,perunctis pilis nouem mensibus,psilothrum fit palpebrarum.

1 Viridante,&c. Merulæque uirentes dixit Ouidius: Athenæus uero κόσσυφος μελάγχρους. 2 Iulis,&c. An idem sit piscis Galeno & Oppiano qui ἰούλις uocatur,ambiguũ uidetur. 3 Vide an fortassehoc in loco apud Athenæũ legi debeat (ut cõiicit *ὗς.* Hermolaus) ὗς pro μῦς,id est sus 4 Spinis uallatus. ἀκανθοστεφεῖς καὶ ποικιλόχρους.

De melanuro,coracino & aliis quibusdam. Cap. CLXXVI.

Melanurus. Saxatilis piscis est melanurus: & prope litora in locis arenosis alga pascitur. Coracino similis est piscis uarius, notis pluribus nigris insignis, 1 non aliter atque sargus.Percarum ducem Numenius melanurum dixit.Viribus haud magnis est,sed solers:non facile reti aut nassa capitur:nec ad pastionem mari trãquillo,sed tempestatibus agitato proficiscitur:capitúrque tunc temporis apud litora esca ex caseo & pane.In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram,inquit Plinius,melanuri in mari panem abiectũ rapiunt: iidémque ad nullum cibum in quo hamus sit, accedunt. Xenocrates melanurum stomacho gratum esse prædicat, probúmque gignere succum: & qui facile digeritur, abundéque nutrit, atque haud difficulter excernitur. H Icesius melanurum sargo similem esse tradit: uerum succi bonitate atque suauitate inferiorem:probe tamen nutrire & succum procreare modice a-

Melãderinus. stringentem. Melanuro similis est melanderinus: & coracinus melanuro 2
Coracinus, κορακῖνος. similis est:pelten hunc uocant Nili accolæ. Et Alexãdrini πλάτακα:Parme- 3
πέλτης. no autem Rhodius etiam platistaticon uocari dixit, αἰολίαν quoque nonnul
πλάταξ. li coracinum uocant: alij tamen alium piscem significare æolian conten-
Platistacos. dunt. Est uero coracinus piscis amni & mari communis. colore est nigri-
Aeolias. cante,præsertim in pinnulis.lapidem gerit in capite. Gregalis piscis est: & parit autumno inter algas locis densis.Fert uterum longo temporis spatio: & cum utero fert,optimus est coracinus,perinde ut mæna.Parit etiam nõnunquam messe tritici. loca saxosa incolit & herbida, latet hyeme: neque

capi

A capi solet nisi certis quibusdam temporibus & eisdem semper. Prodest co- *Plinius. Præ-*
racino ferme, præter cæteros pisces annus squalens, quia teporem potius *terquam æsta-*
affert. Cum alij pisces magna celeritate adolescant, hoc coracino præcipue *tis diebus pau*
accidit inter minores. carnem habet duram, & ad salituram idoneam, uti *cis, & iisdem*
infrà docebimus. Coracinus marinus parum corpori præbet alimenti, idq; *semper.*
bonum mediocriter, ut Icesius prodidit. Sed coracinus in Ægypto princi-
patum obtinet, & præcipue qui in Nilo nascitur: ideóque Nilo peculiarem
esse piscem uoluere nonnulli. hunc Xenocrates, uel nobilibus marinis pi-
scibus æquari tradit. Dorion coracinum à nonnullis saperden appellari, o-
ptimúmque in palude Mæotide gigni prodidit. Porro saperdes, ut Aristote *Saperdes.*
les author est, inter fluuiatiles lacustrésque pisces, cum uterum gerit, com-
B mendatur. Xenocrates κόραξον scribit piscē esse prædurę carnis, qui & in ma *Coraxus.*
iorem auctus magnitudinē durior euadit, sapore uiroso, difficulter in cor- *An idem qui*
pus digeritur. Est & κόραξ apud Athenæum, carne quàm sit hierax duriore. *coracinus.* *κόραξ.*
Coracinorum carnes aduersus scorpiones ualent impositæ. fel eorum ui-
sum excitat. Coracinum fluuiatilem sale maceratum ἡμίτηρον appellant Ale- *Coracinus.*
xandrini: hoc inter salsamenta facile concoquitur digeritúrque, abunde *Ἡμίτηρος.*
nutrit, miniméque mali est succi. Coracini salsamenta pauos discutiunt
& carbunculos.

1 Theodorus oculatam uocat: uerum Plinius utrunque enumerat piscem eodem
prope uersu, tanquam uarios, lib. 32 cap. 7. Oculatā Celsus inter mediæ materiæ pi- *Oculata.*
sces duriusculos numerat. Melanurum Athenæus ὀῤῥοπυγόστικτον καὶ πολύγραμμον καὶ
C μελανόγραμμον dixit. 2 ψύχρος, quem Numenius ψόρον uocauit: an idem sit, uide a- *ψύχρος.*
pud Athenæum. 3 Coracinus, κορακῖνοι dicti sunt, quod assidue oculos moueant, *ψόρος.*
inquit Athenæus: πλατίστακοι uocari scribit Massarius, à lata figura: Theodorus quan-
doque coruulum, nonnunquam graculum uocat. Porro graculo similem draconem *Coruulus.*
marinum dixit Plinius, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθωπι χροῖ, id est, ut uertit Lippius, *Graculus.*
Et nigro cui nomina dicta colore. Coracinus-. Athenęus quoque ex A-
ristophane μελανοπτέρυγον κορακῖνον uocat. Epicharmus κορακίνους χηρωδάκας dixit.

De exocœto & cordulo. Cap. CLXXVII.

Miratur Arcadia suum exocœtum, appellatum ab eo, quòd in siccum *Exocœtus.*
somni causa exeat. Circa Clitorium uocalis hic traditur & sine bran *ἐξώκοιτος.*
1 chiis: idem aliquibus adonis dictus. Piscis est colore subfuluo subrufóue: *Adonis.*
D cui à branchiis utrinque ad caudam usque protenditur linea siue uirgula
candida. Est autem figura minime lata, sed terete, magnitudine paruis mū
gilibus, qui apud litora inueniuntur æquali: hoc est longitudine octo digi-
torum aut semipedali. Et, ut paucis rem absoluam, pisciculo qui tragus uo- *Τράγος.*
catur, similimus est exocœtus, pręterquam quòd tragus infra gulam nigrū
quoddam gerit, quod tragi, id est hirci barbam uocāt. Est autem exocœtus
piscis saxatilis, ut qui petrosis locis uictitat. Hic mari tranquillo unà cum
maris effluxu egressus dormit in sicco inter lapillos ad solem cōuersus: qui
ubi satis quieuerit, sese denuo aquā uersus reuoluit, donec ab undis marinis
recipiatur. Obseruat quoque tunc temporis aues marinas, quæ in litore pa
scuntur, sæpe nanque illum aggrediuntur. Has cum uiderit, quantum po-

Tragus.
Squalidus,
ἀρχυρώδης.
Cordulus.
κόρδυλος.
κορδύλη.

test,fugit quocunque modo saliendo reptandóque,donec in aquam perre- E
ptet. Tragus uero cui similem diximus exocœtum, infráque gulam nigrũ 2
quoddã habere quod tragi ,id est hirci barba uocatur, pisciculus squalidus
est,minimúmque aut succi continens aut pinguedinis: uictitat apud litora herbosa. Exeunt in terram & alia aquatilia,ut qui marini mures uocantur, & polypi, & murenæ:sed inter ea quæ brãchias habent,qui terram petit,ut inde cibum accipiat,unum adhuc tantummodo nouimus(inquit A- 3
ristoteles) cordulum nomine.Pinnis hic caret,sed brãchias habet & pedes,
& caudam præterea laxam & latam. Natátque pedibus & cauda, quam si- 4
milem siluro habet,quoad paruum magno licet conferre. quadrupes idem est, ut ad ambulandum idoneus: egressúsque cibum petit in terra.

Teragus.
κόρυλος.

1 Subfuluo Oppianus,ξανθήεσιν:Athenæus,ὑπόπυρρος,id est subrufo. 2 Tragus, F
&c.Teragus paruus piscis est ex Ouidio,an idẽ an alius à trago,nondum constat. 3
Inter pisces non inter quadrupedes cordulum numeramus:tum Aristotelem secuti au
thorem,tum etiam quia branchias habet,quod piscium proprium est: κούρυλον etiã uocat eum Numenius. 4 Laxam,μανώδη:uetus interpres, non spissam.

De marino dracone & scorpione. Cap. CLXXVIII.

Draco marinus.
Δράκων,
Draco.
Δράκοντες ὁμοίῃ γλαυκοίῃ, inquit Oppianus.
Dracunculus.
Graculus.
Hæc fere de serpente marina ab Aristotele narrãtur.
Scorpio.
Scorpius.
Scorpio marinus.

Litoralis piscis est draco marinus,partim in arena,partim inter saxa de- 1
gens:cætero quidẽ corpore(ut Ælianus prodidit) aliis piscibus similis:
caput uero atque oculorum magnitudo terreni draconis speciem similitudinémque gerunt:magni enim sunt & uenusti: maxillę etiã similitudinem quandam habent cum terrestribus.Et pellis quoq; non procul abesse à terreni draconis pelle palpanti uidebitur .Simul & infestis & uenenatis armatus est aculeis:habet nanque in brachiis aculeos spinásuẽ uenenatas ad cau G
dam spectanteis.Quidam aliud uolunt esse dracunculum: est autem,ut Pli 2
nius tradit, graculo similis. Draco marinus captus atque immissus in arenam,cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.Draconem marinũ carnem habere duram uescentibus omnibus apertum est. Draco marinus ad spinæ suæ qua ferit,uenenum ipse dissectus & impositus,uel cerebro toto, prodest.Dentiũ dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis.Quemadmodum draco marinus,sic & scorpio lædit,dum manu attollitur:aculeo nãque uenenoso armatur: piscis partim pelagius,partim li-
toralis.Est enim duplex scorpionum marinorum genus, ut Icesius author H
est. Sapore præstant atque alimenti bonitate qui pelagij sunt:hi rufo sunt colore.Alterum genus subatrum est,palustre potius atque cœnosum. Vario colore scorpium esse tradit Epicharmus. Plures habet scorpio appẽdices superne circa uẽtriculum.bis anno parit. Caro scorpionum dura est, & cum sinapi manditur. Vt uero Icesius scribit, cartilagineam duritiẽ habet scorpius : alimentúmque præstat copiosum : faciléq; excernitur,ut qui absterioriam uim habeat.qui pelagij & rufo colore sunt,uberius alunt. Iocinoris doloribus scorpio marinus in uino necatur,ut deinde bibatur.Scorpius marinus necatus in uino, uesicæ uitia & calculos sanat:lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda,pondere oboli potus.Pauos discutit scorpio in uino decoctus,ita ut foueantur ex illo. Scorpij marini fel alopecias
replet:

A replet:oculorum ſuffuſioni, albugini, hebetudini obſcuritatíue medetur. Vel ut alij tradũt, fel marini ſcorpionis rufi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit:inungi ter oportet intermiſſis diebus.
3 eadem ratio albugines oculorum tollit.Scorpæna,inquit Xenocrates,durã *Scorpæna.*
habet carnem,ſaporis minime ingrati.In mari rubro ſagittarius gignitur, *Sagittarius.*
erinacei ſpeciem habens,firmis & bene longis armatus aculeis.

1 Ab Ephippo δρακαινὶς,id eſt dracæna uocatur. 2 Spinas,ἀκάνθας:uenenum *Dracæna.*
habent,ſed minime mortiferum. 3 Plinius ſcorpænam & ſcorpium tanquam di- Δρακαινίς.
uerſos enumerat: Athenæus quoque differre tradit ſcorpium & ſcorpænam & colore & ſucco.Scorpidas quoque narrat Ariſtoteles in alto fœtificare:necdum cõſtat an ſint *Scorpides.*
è ſcorpionum genere.

B

De mugilum generibus. Cap. CLXXIX.

1 NOn in ſaxoſis locis,ſed in maritimis paludibus ſere uictitat mugilũ *Mugil.*
genus,& apud fluuiorum oſtia,ubi copia influit dulcis aquæ : atque *Mugilis.*
in iis maxime locis parit.Mugil, ut inter piſces,facillime audit.Ventriculũ κεςρεύς.
habet auium modo carnoſum:& altera uentriculi parte plures exeunt appendices,altera uero una tantum.Mugilum genera plura ſunt: ſed quatuor
2 præcipua numerantur,cephalus, chelon,ſargus & myxos : ita Ariſtoteles. *Cephalus.*
Iceſius autem,Leuciſcorum,inquit,id eſt mugilum plura dicuntur genera, χελών.
cephalus,ceſtreus,chelon & myxinus:quorum cephali & ſuauitate & ſuc- Σαργός. Μύξος.
ci probitate cæteris præſtant. Secundum locum obtinent,qui κεςρεῖς dicun- *Leuciſcus.*
C tur:iis inferiores ſunt myxini:ſed omnium deterrimi chelones,qui & bac- κεςρεῖς.
3 chi banchíue appellantur.Hæc Iceſius. Euthydemus duo prodidit mugilũ Μύξινος.
genera, ſphenea (quod ieiunum eſt & figuram refert quadrãgulam) & di- Βάκχοι.
dactylea,qui latitudinem habet minorem quàm duorum digitorum. Do- Βάκχος. Σφηνεὺς.
rion mugilis marini ſpecies duas poſuit, cephalum & νῆστιν, id eſt ieiunum. Διδακτυλεύς.
Sunt qui omne mugilum genus ſponte oriri opinantur,ſed non recte:nam Νῆστις.
& oua eorum fœminæ,& ſemen genitale mares habere cernuntur: uerùm *Ieiunus mugil*
genus quoddam eorum eſt,quod nõ coitu , ſed limo arenáue enaſcatur, ut quod apud Gnidum olim factum memoratur. Stagnis eorum ſub canis ortu reſiccatis,& limo iam arido,ubi primum imbribus reſtagnare loca inciperent,piſciculi naſcebantur generis mugilum, quod per coitum procrea
D tur magnitudine menulæ paruulę:nec in iis aliquid uel oui uel ſeminis cõ-
4 tinebatur . Et genus quoddam mugilum reperitur in fluuiis lutulentis, in *Mugil fluuiatilis.*
5 quo nec mas eſt nec fœmina. Naſcuntur & in Spharũ lacu mugiles,qui bi
nas tantum pinnulas habent. Qui chelones dicuntur & ſargi, myxi atque *Chelones.*
cephali,graueſcere menſe Decembri incipiunt: gerũntque diebus tricenis. *Sargi. Myxi.*
Parit ceſtreus iis locis maxime, quà fluuius exit in mare, ut dictũ eſt. Et in- *Cephali.*
ter primos piſces partum accelerat: parit nanque hyeme. In piſcium gene- *Ceſtreus.*
re alter alterum ſui generis edit,excepto mugile.Cephalus & κεςρεὺς ſoli carne omnino abſtinent:cuius rei argumentum eſt,quòd neque in uentre tale quid unquam habentes reperiuntur:neque eſca in eos ex carne utimur,ſed panis offa.Neque oua fœtusue ceſtrei ab ulla belua uiolantur: ideóque co-

ὀυλίχνον id est minime gulosum esse: κάστρεα, dicit Oppianus.
Aliàs, eidem tam incauta facilitas.

piosi existunt:sed cũ adoleueriut,tunc à cæteris piscibus corripiuntur. Ve- E
scitur mugilis unusquisque phuco algáue, atq; arena. Gulosus omniũ maxime mugilis est atque insatiabilis,inquit Aristoteles:quocirca uentre distẽto grauescit:& cum sit ieiunus,uilis est. Cum hic metuerit,caput abscõ- 6
dit,corpus totum occultari credens.Eidẽ tamen tanta facilitas, ut in Phœnice & Narbonensi prouincia,coitus tempore è uiuariis marem linea lõga per os ad branchias religata emissum in mare,eadémque linea retractum, fœminæ sequantur ad litus:rursúsque fœminam mares partus tẽpore. Scit mugil esse in esca hamũ,insidiásque non ignorat:auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiat;cibos, capitur autem esca,ex pane, lacte & menta.retia saltu nonnunquam superat.Viget mugilis autumno: deterior est cùm fert utero.Cùm plurimis piscium generibus imbres conducãt, mu F
gili tamen nocent:fit enim ut pluuiis multi ex his de facili excæcentur, si modum aqua excesserit.Et cum pisces omnes,dum utetũ gerunt,graui stimulo agitentur,ita ut in terram exiliant,omnium maxime mugilẽ ita solicitari certum est.Mugilus & lupus quanquam inimici sunt capitales, tamen stato tempore congregantur.Sæpe mugiles cauda abscissa uiuunt:abroditur uero à lupo eius cauda. Subit cestreus in amnes & lacus, ibíq; prospere degit.Cestres(ut Artemidorus tradidit)ascẽdunt in Nilum uere,cum prægnantes sunt:descendunt autem paulo ante pleiadum occasum unà omnes parituri: & tunc quoque in septa incidentes capiuntur.Sunt mugiles (ut Icesius author est) boni admodum succi:facile excernuntur,nec multũ alunt.Porro ex alto mari mugil optimus habetur,sapore iucundo,subacri, lupo nihilo inferior.subiens hic purũ lympidúmq; flumen carnis duritiem G
temperat,euadítq; delicatior: qui uero in limosis lacubus stagnantibúsue locis capitur,uirosior est. Attritis imponitur cinis è capite mugilũ:cõburitur autẽ in fictili uase: illini cũ melle debet.Inter salsamẽta mediæ materiæ

Banchus.
Myxinos,

Cestreus est.Bãchi,quẽ quidam myxinon uocãt,fel auribus utilissimũ est. Inueniũtur in bãchi piscis capite ceu lapilli:hi poti ex aqua, calculosis prę- 7
clare medẽtur.Mugilũ genus præstantissimũ cephalus est,nomen à capitis grauitate sortitus.Est uero cephalus alter, qui chelon dicitut:alter pheręus. 8

Cephalus.
Chelon.
Labeo.
Cephalus trãslitorianus.

Cephalus, quẽ chelona uocãt,litoribus gaudet:sed prope paludes maxime 9
uictitat,aut ad fluuiorum ostia ubi copia influit dulcis aquæ:alter eiusdem H
generis trãslitoranus,qui non nisi mucore uescitur suo: quaóbrem semper 10
ipse ieiunus est.Pascuntur limo cephali:quo fit,ut graues & sordidi sint.Piscem ipsi nullũ omnino edunt,sed & carne penitus abstinẽt:cuius rei argumentum est,quòd nihil tale in uentre unquã habentes,reperiũtur. Et quoniam uersari in limo solent,efferunt se,utinantúrque sæpe,ut corporis sordes mucúmue abluant. Oua fœtúsque eorum à nulla belua uiolantur: quapropter copiosi existunt:sed cum adoleuerint,tunc à cæteris piscibus corri

Archanus.
Cephalus.

piuntur,maximéque ab archana. Parit cephalus ad æquinoctiũ autumna- 11
le,& eius fœtus nouissime fere omnium apparet. De cephalo Galenus hæc prodidit.Cephalus ex eorum piscium generẽ est, qui squamis integuntur. Nascitur autem non in mari solum,sed in paludibus ac fluuiis:quo fit,ut cephali

A phali non paruum inter se discrimen habeant: ut uideri possit cephalus pelagius alterius esse generis, carnéque ipsa plurimũ differre ab eo, qui in palude uiuit, aut fluuio, aut limoso aliquo stagno, aut cloaca, qua expurgatur urbium stercoraria. est enim eorum caro qui in cœnosis & sordidis aquis uictitant, excrementi mucíque plena: sicut optima eorum qui in puro mari uiuunt, præsertim si uentorum flatibus agitetur. Inter pisces cephalus maxime utraque aqua utitur, marina scilicet & dulci: & hanc habet naturam, ut aduerso flumine natans, quàm longissime à mari discedat. Et hic quidẽ cephalus numerosas illas ac paruas spinas non habet, sicuti neque marinorum quispiam alius: uerum qui ex fluuio aut palude in mare descẽdit, non secus ac congeneres huiuscemodi, spinarum plenus est. Hęc de cephalo Ga-

B lenus. Pausanias quoque cephalos lutosos esse pisces testatur: cœnosisq́; locis & fluuiis turbulentis gaudere. Cephali præstantiam statim indicat gustus: qui enim præstantior est, & suauior sentitur & acrior, pinguedinísque expers: at contrà, qui piugues sunt atque insipidi, ij tum in gustu, tum uero ad concoctionem sunt deteriores, stomachóque aduersi, & malũ procreãt succum. Hic tamen si sale condiatur, (nam & cephali sale adseruãtur) longe quàm ante præstantior euadit: nam quod in eo mucosum uirosúmque est, id totum deponit. Recens autem salitus iamdiu in sale adseruato melior existit. Leuciscos uocant nonnulli pisces quosdam in fluuiis genitos, alterum cephalorum genus esse rati. Est autem leuciscus cætera quidem usquequaque cephalo similis, nisi quòd leuciscus candidior paulo est, capitéque minore & sapore acutiore. Quod ad alendi facultatem attinet, cepha-

Insipidi, κατὰ τὴν γεῦσιν ἔκλυτοι.

Leuciscus. λευκίσκος.

C lo fluuiatili similis est. De cephalo autem fluuiatili ita cecinit Ausonius: capitonem uocat.

Cephalus fluuiatilis.

Capito.

Squameus herbosas capito interlucet arenas,
. Viscere prætereris fartim congestus aristis:
Nec duraturus post bina trihoria mensis.

1 Mugil & κεστρεῖς tam genus quàm speciem significant: uocãtur etiam mugiles à quibusdam πλῶτες. Mugil apud Varronem etiam in piscinis dulcibus seruatur. 2 Chelon, &c. Plinius placentem cauda labrum dixit ex Ouidio: an idem labrus sit qui chelon? quem Theodorus labeonem uocat: sicuti & σάργον sargonem, & μύξον muconẽ

D interpretatur. 3 Bacchi legitur apud Athenæum: uide an potius banchi legendum sit. Sed banchum alteram speciem uocant quidam, quæ myxinos dicitur, uti infrà explicabimus. 4 Mugil fluuiatilis etiam oxyrynchus uocatur, ut Diphilus prodidit. 5 Sipharum lacu mugiles, &c. An sint hi mugiles potius ex anguillarum genere? 6 Ieiunus utilis, &c. Videtur Theodorus hoc in loco legisse, ὄντα ἢ μὴ νῆστις: uerum nos Aldinam secuti literam Græcam, quam & iisdem uerbis citat Athenæus, ita reddere maluimus. 7 Cephalus, &c. Theodorus capitonem uocat. Cephalum alium à cephalino, qui & βλεψίας uocatur, Dorion author est. 8 Pheræus, &c. aliàs περαῖος, id est translitoranus, ut uertit Theodorus: hoc est, ut ego arbitror, qui lõgius à litoribus degit. 9 Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum sed mugilum generibus referunt: sed uarie, uti suprà uidere licet. 10 Mucore uescitur, &c. Est apud Aristotelem pholis, quæ mucorem quem ipsa emittit, sibi obducit: ita ut in eo quasi cubili quiescat. uide an idem sit piscis, an eiusdem saltem generis. 11 Et apud Aristotelem acharnas, quem æstate laborare scribit, atque eo tempore extenuari. Athenæus acharnũ habet: & alio loco acarnan, qui suauis piscis est, & in gustu subastringens: qui & medio-

πλῶτες. Labrus. Labeo. Sargo. Muco. Oxyrynchus. Capito. Cephalinus, βλεψίας. Cephalus, περαῖος, uel φεραῖος, Pholis, φωλίς. Acharnas. ἀχάρνας. ἄχαρνος. Acharnus.

Acarna. criter nutrit,& aluum cict. Acharnas,ut uult Xenocrates,neque stomacho gratus est, E
Acarne. neque probum generat succum.Dura carne est,nec facile corrumpitur.Et Plinius aear
nen habet, an iidem sint pisces an diuersi?

De dasquillo,salpa & quibusdam aliis. Cap. CLXXX.

Dasquillus, δάσκιλλος. PAscuntur cephali cœno,ut dictum est: dasquilli cœno & stercore. Sal-
pa quoque stercore uescitur:uerum hæc natura,ut alij alibi pisces prin-
Salpa, σάλπη. cipatum obtineant,ut coracinus in Ægypto, zeus Gadibus[1]: circa Ebusum 1
Σαλπὶς ὁ. Salpe. salpa,obsenus alibi: & qui nusquam percoqui possit,nisi ferula uerberatus.
Stercore,ut diximus,uescitur salpa,piscis alioqui saxosis locis uictitans, al-
gosisque & muscosis: atque alga pascitur herbisque. reperitur & in palu-
dibus maritimis:sed esca fœtida præcipue capitur,ut stercore.Quin & cu- F
curbita capitur, quod ei ex omnibus uni euenit. Est uero piscis colore ua-
rius,uirgis uel maculis quibusdã rubentibus distinctus. Serratos habet den 2
tes:& solitarius uagatur.auditum habet peracutum.Semel parit,æstatis sci
licet initio locis plurimis:nonnunquam uero autumno.Gustui fere ingra-
ta salpa est, ut Archestratus author est: in usu autem cibario messis tem-
pore maxime habetur aut autumno: ut uero Xenocrates docuit, salpæ
quæ in alto capiuntur, sapore sunt iucundo, subacri: abundéque nutri-
unt,nec facile corrumpuntur:quæ uero apud litora,carnem habent durio-
Aliàs, salpes. rem,saporísque ingrati,& quæ malum procreat succum.Salpe expurgat ul
cera in linteolis conceptis. Gignitur & in mari rubro piscis stromateus
Στρωματεύς. nomine,salpæ similis:uirgulas habens per uniuersum corpus extensas auri
seserinus. speciem referentes. Binis quoque uirgulis insignis est piscis, qui seserinus G
Faber, zeus. uocatur. Faber, qui & prisca consuetudine zeus appellatur, in Gadium
municipio generosissimis piscibus adnumeratur. in Atlantico mari pasci-
tur,nec alibi.

1 Circa Ebusum,&c. Archestratus circa Mytilenem,Diphilus circa Alexandriam salpas prædicant optimas. 2 Virgis uel maculis, &c. Oppianus, αἰολόνωτος: Athenæus, πολύγραμμος καὶ χρυσόγραμμος.

De gobione. Cap. CLXXXI.

Gobio. Gobius. PIscis paruus gobio est,& ex iis qui parui perpetuo manent. Gobius ap- 1
pendices habet plures superne circa uentriculum. Pariunt iuxta litora H
κωβιός. Gouius. gobiones,suáque oua lapidibus committunt latiuscula & arenida. Subeũt
Cobius. in fluuios nonnunquam:ibíque pinguescunt. E gobionibus sunt qui in flu
Cobio. uiorum ostiis aut paludibus maritimis uictitant: partim etiam in saxis, &
κώθος. partim in arena degunt. Qui saxatilis est,hunc Numenius κώθον uocauit.
Gobio fluuiatilis. nec marinus solum piscis est gobio, sed & fluuiatilis, quem hoc modo de-
pinxit Ausonius,

Gobio non maior geminis sine pollice palmis.
Præpinguis,teres,ouipara congestior aluo:
Propexíque iubas imitatus gobio barbi.

καυλίνη. Præterea alius albus est,nigricat alius, & alius uiridior est, καυλίνη uocatur.
Gobionem

A Gobionem album Eurypi non esse pelagium certum est, inquit Aristoteles. Denique

> Lubricus & spina nocuus non gouius ulla est. Et,
> Gouius aculeo pugnat, funditque uenenum.

Gobius spinosus. *Venenum, sed minime mortiferum inquit Aelianus.*

Gobiorum caro, inquit Galenus, ut asellorum & saxatilium piscium carne durior, ita mollior est quàm mullorum: crassitudine uero & tenuitate mediocrem generat succum. Præstantissimus autem est gobio, tum ad uoluptatem, tum uero ad concoctionem digestionémque, & ad probum gignendum succum, is qui in arenosis litoribus aut inter saxa uiuit: qui uero in fluuiorum ostiis aut paludibus maritimis degunt, diuersam plane carnem habent ab iis, qui in puro mari uictitant: neque enim æque iucundi sunt saporis, neque succum tam bonum præstant: Quòd si limosa fuerit aqua, aut
B urbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. Copiosum, inquit Icesius, sed non bonum procreât succum gobiones sapore grati: facile excernuntur, nec multũ nutriunt. Gustui gratiores sunt candidi nigris: uiridium autem gobionum caro substantia est rariore, magis pinguedinis expers, succúmque præstat tenuiorem, neque adeo copiosum: ob magnitudinem tamen magis alit. Gobios, qui saxatiles sunt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Diphilus, gobij inquit, percis simile præstant alimentũ. qui uero ex iis parui sunt & candidi, tenerã habẽt carnem: miniméque uirus olent: probum gignunt succũ, & facile concoquuntur: uirides squalidiores minúsq; pingues sunt. Gobius recens, inquit Dio-
C scorides, si in suillum uentrem cõiectus insuatur, & in aquæ sextariis duodecim, donec duo supersint decoquatur: tum excolatus & sub dio refrigeratus potui detur, aluum sine molestia soluit: canum reptiliúmque plagis utiliter imponitur. Gobionem saxatilem, uti modo diximus, nonnulli κώθων uocant. κωβιῷ, id est (ut equidem arbitror) paruo gobioni specie similis est βελένος. βλένος quoque piscis est in herbosis litoribus degens. Blennorum cinis, inquit Plinius, cum ruta, uesicæ uitia & calculos sanat. Epicharmus quoque uilem quendam piscem βαίωνα nominat.

Gobio saxatilis. Βελένος. Βλένος. *Blennus.* Βαίων.

1 Gobio, &c. Siculi κώθωνα uocarunt: alij κῶθον. Sunt qui κωβιδάρια & κωβίδια habent.

κώθων, κῶθος. κωβιδάριον, κωβίδιον.

D

De apuarum generibus & similibus quibusdam aliis. Cap. CLXXXII.

1 E Gobionibus paruis & ignobilibus, qui terram subeũt, creatur piscicu-
2 lus qui κωβίτης dicitur apuæ genus. Porro quam apuam nostri, aphyen Græci uocant: quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Grauis cibus apua est & concoctu difficilis, ut Diphilus prodidit. Sunt autem apuę plura genera: quæ aphritis & aphros, id est spuma uocatur, non ex coitu gignitur, sed ex terra arenosa consistit: quod quidem apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem affert: & tẽporis longioris spatio perit, sed denuo nascitur: unde fit ut breui quodã tempore excepto, omnibus fere anni temporibus generetur. Efferri id pisciculi genus funditus de terra, argumentũ est, quòd

Aliàs, qui in arena gignuntur. κωβίτης. *Apua.* Ἀφρίτης. Ἀφρός. *Spuma.*

nisi tempore tepido non capiatur: utpote quod de humo ad summa tepo- E
ris gratia ueniat. Fiunt locis umbrosis & tepidis, quoties temporis benefi-
cio solum tepescit, ut in Attica terra apud Salaminem, & iuxta Themisto-
cleum, & in Marathone: nonnusquam uel cum aqua de cœlo incessit ori- 3
tur pisciculus hic in spuma, quæ à copioso imbre cadente efficitur, unde no
men spumæ (ἀφρὸς) accepit: fertúrque interdum per summa maris, (cum cæ-
lum tranquillum fuerit) & in spuma fluitat, perinde ac in fimo uermicu-
lus uoluitur: quamobrem in loca complura genus id apuæ affertur è ma-
ri: & copiose quoque generatur, & capitur anno tranquillo & humido. Iis
itaque ortus partim ex limo aut arena, partim per summa facta putredine
agitur. Reliquum uero apuarum genus, fœtura piscium est: quæ etenim co
Cobites. bites dicitur à gobionibus, ut modo diximus, paruis ignobilibus creatur. F
Phalerica. *Membrades.* Quæ uero phalerica uocatur, mebradas gignit, quibus una cum spinis ue- 4
μεμβράδες. sci solemus: sicuti & aliis quæ ex iis procreatur: uocantur autem trichides. 5
Trichides. Ex iis trichiæ oriũtur, uile edulium, ut testis est Iulius Pollux. Trichias, uel, 6
Trichias. ut Aristoteli uidetur, trichæus, cum potum ingreditur, uidetur & capitur:
Trichæus. sed exiens nusquam uisus adhuc est: sed hi soli Istrum amnẽ subeũt, unde,
quà diuiditur fluuius, per abditum terræ meatum in Adriaticum mare de-
fluunt: argumento est, quòd subeuntes ex Adriatico in meatus illos nun-
An hic trichias idem sit, quam capiuntur: sed descendentes in Adriaticũ semper. Trichias bis anno
an alius piscis. parit. Est apuæ genus quoddã, quale in portu Atheniensium nascitur, quod
Encrasilochus encrasilochos dictos progenerat. ut uero quibusdam uidetur encrasilochi 7
ἐγκρασίλοχος. ex illo apuarum genere procreãtur, quam cobitin appellari diximus: quin- G
etiam genus aliud apuæ est, quod mænarum & mugilum sit fœtus. Illa ue-
Aphros. ro altera quæ aphros & aphritis dicta est, humida est, breuéque, ut dictum
Aphritis. est, tempus durat, & restant tandem caput & oculi. sed iam piscatores quẽ-
admodum deportare possunt inuenerunt: sale enim aspersa plus temporis
Epsetus. adseruari potest. Et hæc certe cæteris quæ hactenus dictæ sunt omnibus
ἕψητος. præstat. Cobitin etiam epseton pisciculum uocat Dorion: & illum quoque
ἀθερίνη. ἀθερίνη. qui ex athrine pisciculo procreatur. Est sane epsetus in apuarum genere pi 8
Triglites. sciculus. epsetos uocãt nõnulli pisciculos qui in fossulis relinquuntur Nilo 9
recedente. Præterea quoddã apuæ genus triglitẽ Dorion nominat. Icesius
in apuarum genere quædam, inquit, alba & tenuis admodũ est & spumea, 10
Cibotis, quàm cibotin nonnulli appellant: alia pleniore crassioréue corpore, & sor- H
κιβῶτις. didior: præstantior quæ nitida & tenuis est. Engraulis, ut scribit Oppianus,
Engraulis. apuæ genus est, pisciculus perimbecillis & timidus: ut qui grauissima sit pi
ἐγγραυλίς. scibus omnibus præda. Engraules cateruatim & uelut nodo indissolubili
colligati natant: ut nõnunquam uel nauim remorari possint: capiuntúrq;
retibus magno numero. Sũt, inquit Oribasius, pisciculorum minimorum
genera quædam, quæ sale adseruantur, quæ una cum acrioribus oleribus
κορακίδια. eduntur. Vocantur alia κορακίδια, alia βοείδια, alia κόλλια, alia τυφλωνίδια, quæ 11
βοείδια. κόλλια. omnia & stomacho infesta sunt & aluum citant, nec facile corrumpuntur.
τυφλωνίδια. Apuarum tanta est Athenis copia, ut ob uilitatẽ (ut Chrysippus refert) uul-
Apua. gare sit mendicorum edulium: cum tamen aliis locis, ubi longe deteriores
nascuntur,

A nascuntur, magno habeantur in pretio. Apua, ut Clearchus peripateticus docuit, piscis genus est molle ac tenerũ adeo, ut admotũ igni protinus de-
12 coquatur: & oleo feruenti iniectum, statim ab igne auferendum præcipiat Archestratus. Apuæ, membrades & trichides, piscésque id genus alij, quibus unà cum spinis uesci solemus, humidius præstant alimentum, flatuosúmque, dum in uentriculo concoquuntur, generant spiritum: ut qui concoctionem recipiunt minime æqualem, statim etenim caro ipsa cõcoquitur, sed spinæ tempore longiore perficiuntur. *Apuæ.* *Membrades.* *Trichides.*

1 κωβίτης dicitur, Theodorus gobionariã uocat. 2 Apuã, &c. Aplua Theodoro, ἀφύη καὶ ἀφύδιον uocatur. 3 Oritur pisciculus. Apuæ proueniunt, ut docet Plinius, spuma maris incalescente, cum admissus est imber. 4 Phalerica. φαληρική, Lynceus
B Samius φαληρικὰς ἀφύας dixit. 5 Membrades appellãtur, & βεμβράδες, & βεβράδες, & βεμβραδῶνες. 6 τριχίδας, Theodorus sardinas, & τριχίας sardas uocauit: Dorion uero τὰς τριχίδας τριχίας appellat. Vtrunque Theodorus & τριχίας & τριχαῖον sardam interpretatur. Sed quis piscis sit sarda infra explicabitur. τριχίας & τριχαῖος an idem sit piscis nondum nobis cõstat: an uero apud alterutrum, Pliniũ scilicet an Aristotelẽ, menda sit. 7 Encrasilochos. Encralos alij legunt. Eundẽ piscem arbitrantur nõnulli esse engrasilochũ, & engraulim. 8 Athrine an sit eadem quæ atherina? de qua infra. 9 Epsetos, inquit Hermolaus, à coquẽdo nominatos arbitror: quos Artemidorus etiam plestos uocauit. Theodorus ἑψητοὺς naricas interpretatus est: nescio quàm uere, inquit Hermolaus. Piscis certe minimus est narica, ut Festus inquit. 10 Spumea, ἀφρώδης, id est ratiore substantia, arbitror. 11 Hæc arbitror, in apuarum genere numerantur. 12 Admotum igni. Hinc ortum est prouerbium, ἴδε πῦρ ἀφύη, quasi uidisse modo sufficiat ad decoctionẽ.

Gobionaria. *Aplua. ἀφύη.* *ἀφύδιον.* *φαληρική ἀφύη.* *Apua phalerica.* *βεμβράδες, βεβράδες, βεμβραδῶνες.* *Sardinæ.* *Sarda.* *Encraulus.* *Plesti.* *Narica.*

C

De trichide, thrissa & similibus quibusdam aliis. Cap. CLXXIII.

ET trichidas, uti modo diximus, membrades gignunt: & uulgi cibus trichis est, & qui uili cõparatur. saltu simul ac cantu summopere gaudet, ut nonnunquam cantuum uoluptate captus exiliat è mari. Trichida sunt *τριχίς.*
1 qui arbitrãtur eundem esse cum trissa: similes certe sunt trichides, thrissæ, *Thrissa.* chalcides & eritimi. Thrissæ, inquit Oppianus, chalcides & abramides cateruatim natant locum semper mutãtes, modo in alto pelago, modo apud *Thressa.* *θρίσσα.* *θρῆσσα.*
2 litora uictitantes. Aristosus spinosúsue piscis est thrissa, nec multum habẽs *Ἀβραμίδες.* in se pinguedinis: neque succum in alimento præbet copiosum, sed eum ta-
D men, qui facile in corpus digeritur. Ascẽdunt in Nilum thrissæ, sicuti & cestres soli fere piscium, ut Aristobolus author est, absq; crocodilorum metu. Qui Mareotin lacum accolũt, trissas illic cãtu & testarũ concrepãtium consonantia piscantur: etenim eæ saltantes in piscatoria ad se comprehendendas explicata instrumenta incidunt: atque hoc pacto Ægyptij splendidam prædam consequuntur. Trissam nonnulli clupeam interpretantur, sicut alij alosam. Est autem clupea, authore Plinio, minimus piscis, qui attilum ingentem fluuij Padi piscem, uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetẽs, morsu exanimat. huic inter pisces primas partes tribuit *Clupea.*
3 Ennius poeta. Alosam autem piscem plebeium esse ostendit Ausonius *Alosa.*
4 hoc carmine:

Stridentésque focis obsonia plebis alosas.

Chalcis. Chalcis trichidi atque trissæ similis est, piscis aristosus spinosúsue: (aut sic- E
cus & squalidus, hoc est αὐχμώδης) neque multum in se pinguedinis cõtinet, 5
neque succum copiosum in alimentum præbet: facile tamen in corpus di-
geritur. gregalis piscis est. Et gregatim natāt chalcides (ut modo diximus)
locum semper mutantes, modo in alto pelago, modo apud litora degẽtes.
In fluuiatilium quoque numero chalcis est. Ter parit, & gregatim sua qua
gurgiti altiori mandat congesta. sonitum quendam & ueluti stridorẽ non-
nunquam emittit. Chalcis uitio infestatur diro, ut pediculi sub branchiis
innati plurimi interimant: quod nulli ex cæteris accidit. Chalcidas nõnulli
Sardinus. sardinos uocarunt. Aristoteles eritimos sardinos dixit. Est uero eritimus 6
Eritimus. chalcidi trissæq; similis, & in alendo quoque: quẽ Dorion condimẽto sua-
Chalcis. uiorem euadere prodidit. Sale cõdiuntur nonnulli pisciculi, in quibus chal F
Halecula. cis est & halecula.

Θρίσσα. Θρίττα. Thessa. Thetta. Alosa. Clypea. Atherina. Arista.

1 Thrissæ. θρίσσα uel θράττα alius, opinor, marinus est pisciculus uersicolor: thes-
sa à quibusdam uocatur & thetta. 2 Aristosus spinosúsue. Theodorus spinosum
dixit. Græca Aristotelis exemplaria καὶ ξηρότερον habẽt, sed falso, ut opinor: Athenæus
αὐχμώδης fortasse, id est squalidus, aut siccus. θρίσσας Theodorus alosam uocat. 3
Ennij uersus extat apud Apuleium,

Omnibus ut clupea præstat mustella marina, &c. Sunt qui legant clypea.

4 Alosam. Atherinam Phauorinus uilem esse piscem tradidit: an eadem sit cum
alosa, consideret lector. Atherina (quam aristam appellat Theodorus) ẽ solitariorũ ge-
nere (ita nanque interpretatur ῥυάδας) prima in hoc genere parit: fœtúsque eius pri-
Chalceus. mum fere omnium apparet. parit atterens aluum arenæ. 5 Chalceus piscis alius à
chalcide est Cyzici frequens, figura terete, περιφερής τε καὶ κυκλοειδής: an idem sit, qui G
Erica. faber? Chalcida Theodorus ericam interpretatur, nonnunquam & spuriam: quæ in-
Spuria. ter fusaneos pisces numeratur, & qui semel pariunt. Verum eo in loco uidẽtur exem-
Sardinia. plaria omnia mendosa: nam chalcis gregalis est, non fusaneus: & ter parit. 6 Sardi-
Sardina. niam habet Columella pisciculum salsamentis idoneum, & à chalcide diuersum: nisi
Sardena. deprauatus sit codex. Item sardinam Galenus, uel sardenam σαρδήνην.
Σαρδήνη.

De halecula, mæna, smaride & boce. Cap. CLXXXIIII.

Halecula. TAbentes haleculas incrementi minuti pisces iubet Columella præbe- 1
Halecula riualis. ri iis, qui in uiuariis seruantur piscibus. Riualem quoque haleculã no-
minat inter ea, quæ sunt incrementi parui animalia. Alecem appellant nõ- 2
Alec. nulli quam Græci μαινίδα uocãt, & Plinius mænam. Colore mutantur mæ-
Μαινίς. Mæna. næ, candidiores hyeme, & fiunt ęstate nigriores, id quod maxime suis pin- H
nis & branchiis declarant. Herbosis litoribus gaudet mæna, & gregalis est.
Omnium piscium fœcundissima est, & post brumam parit. utero grauis
melior est. Forma rotundior fœminæ, porrectior mari & latior. Euenit ut
cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem, plúsque ua-
rietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur: uocantur à nõnullis per
Τράγος. Hircus. id tempus τράγοι, id est hirci. Mænæ succi bonitate gobiones superãt, ut tra-
dit Icesius. sed suauitate inferiores sunt. Capitis mænarum, quæ sale adser-
uantur, cinis, exsiccandi uim habet, nõ admodum acrem: ideóque ad sedis
rimas eo utimur: quidam & ad columellam diu induratam. Hæc Galenus.
Mænarum ex capitibus cinis, inquit Dioscorides, si imponatur, callosas se-
dis

A dis rimas abolet: cuius etiam garum putrida oris ulcera, si eo colluantur, sistit. Plinius mænarum muria & capitum cinis, inquit, cum melle sanat strumas. Anginas męnarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet. Mænæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico aluum soluunt. Capitis mænarum cinis ad rhagades & condylomata utilis. uulgo è mænis iucundissimus habetur sal: ex eo saltē genere quod è muria salsamentorum recoquitur, iterúmque consumpto liquore ad naturam suam redit. Mænidi simi-
3 les sunt boces & smarides, ut Pseusippus author est. Est autem smaris piscis *Smarides.* litoralis, & litoribus gaudet herbosis. Colorem mutat non aliter atque męna: candida enim hyeme, rursus æstate ad nigredinem redit: quod maxime suis pinnis & branchiis declarat. Smarida nonnulli κυνὸς εὖνα, ἢ κυνοσεύμα uo- *Κυνὸς εὖνα*
B carunt. Smaridis caput exustum excrescentes in ulceribus carnes reprimit: *κυνοσεύμα.* nomas cohibet, thynnos clauósque absumit. eius caro, non secus ac cætera salsamenta, scorpionum ictibus canúmque rabidorum morsibus prodest. Verēdorum pustulas discutiunt smarides illitæ. Mulieribus lactis copiam
4 faciunt smarides cum ptissana sumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Box, ut *Box, βόαξ.* diximus, męnæ & smaridi similis, in dorso quasi pictus, παρὰ τὴν βοὴν, uti A- *Voca, uel boca.* thenæo placet, nominatur: piscis paruus, oculos habens pro corporis ratione grandes: adeo ut Aristophanes Bizantius, non βόακα aut βῶκα, sed βόωπα *Bocas.* potius appellandum statuerit, ab oculorum scilicet magnitudine, quasi bo *Βοῶψ.* uinos habentem oculos. Piscis gregalis est & litoralis, in locis herbidis ui-
C ctitans. Concoquitur facilius box, atque in corpus digeritur iurulentus, & aluum mouet: uerum assus suauior est & tenerior. Sunt & quidam pisces *Leucomenides.* λευκομαινίδας dictæ, id est mænæ candidæ, quas aliqui βόακας appellarunt: alij *Βόακες.* diuersos asserunt.

1 Aleculam arbitratur Hermolaus genus, non speciem esse: idémque apud nos si- *Alecula.* gnificare aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id est prunarios aut carbonarios: *Anthracides.* quicunque scilicet in pruna & craticula commode coqui possent: uerum ex Columella apparet species esse. 2 Alecem appellant nonnulli, &c. Alex Plinio nō piscis, sed *Alex.* gari uitium est, scilicet imperfecta nec collata fex. nec sane occurrit locus quispiam apud ueterem aliquem authorem, qui plane ostendat alecem aut alec piscis genus esse. Horatius in primo Sermonum, Ego fecem primus & alec inueni. Nonius Marcellus locum hunc citans piscem significare dicit. 3 Quas Græci smaridas appellant, miror unde Theodorus cerros interpretetur, inquit Hermolaus. Sunt quidem *Cerrus.*
D gerres Plinio & Martiali quoque inter uiles pisciculos, sed diuersi à smaridibus, uti ex *Gerres.* Plinio ipso liquet lib.32. Martial.lib.12.

Fuisse gerres aut inutiles mænas,
Odor impudicus urcei fatebatur.

4 Ν᾽ετὸ γὰρ πλος, Vocam interpretatur Theodorus. Et certe lectio Pliniana in uetustis codicibus bocā habet, non box, ut notat Hermolaus. Bocas, inquit Festus, piscis genus est à boando, id est uocem emittendo. Ἀμφότεροί τε βῶκες, id est boces utrique dixit Oppianus: quasi duo sint eorum genera.

De aliis quibusdam piscibus, qui uocales dicuntur. Cap. CLXXXXV.

Pisces uocis quidem expertes sunt, ut diximus, sed sonos quosdam stridorésque mouent, qui uocales esse existimantur, ut lyra, ut chromis, de *Lyra.*

qua suprà dictum abunde est: his enim quasi grunnitus quidam emitti- E
Pisces uocales, tur. In Clitore amne pisces uocales esse Mnaseus Patrensis author est. Phi-
ἰχθύες φωνοῦντες, lostephanus Cyrenensis Callimachi familiaris, in Aorno fluuio pisces esse 1
ποικιλίαι. tradit similiter turdis auibus uocales: uocari autem ab accolis ποικιλίας. Ego
uero, inquit Pausanias, hos pisces cum caperentur uidi: uocem autem audi-
ui nunquam, quanuis uel ad uesperum usque apud fluuium expectassem:
quo maxime tempore uociferare ferũtur. Appion maximum piscium esse
Porcus. tradit porcum, quem Lacedęmonij orthragoriscum uocant: grunnire eum
Orthagorisc⁹. cum capiatur. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cru-
Porcus marinus. ciatu magno læsorum. Remedium est limus ex reliquo piscium eorũ cor-
pore. κάπρος, ut inquit Aristoteles, id est aper, piscis, quem amnis Achelous 2
Κάπρος. gignit, uocalis habitus est: & grunnitum habet. Idem fortasse quem ὗν, id F
Aper. est, suem uocant nonnulli, alij ψαμμίτην uel ψαμμαθίδα: quanquam ὕες θα- 3
Ὗς, Sus. λάττιοι, id est sues marini non inepte dicũtur etiam thynni, cum à glandium
ψαμμῖτις. *ψαμμάθις.* marinarum esu pinguiores efficiantur. Circa Lusitaniam nanque, ut refert
ὗς θαλάσσιος, Polybius, nascuntur in mari glandes, quibus uescentes thunni mirum in
Sus marinus. modum pinguescunt, nõ aliter atque porci quadrupedes terrestribus glan-
De his infra dibus: quocirca non immerito sues aut porci marini dici possunt. Laudan-
inter cybiorũ genera. tur in hoc pisce maxime, quæ circa uentrem partes sunt: ὑπογάστρια dicun-
tur & abdomina.

ποτάμιος χοῖρος, porcus fluuiatilis. 1 In Aorno, &c. In Aroanio Arcadiæ fluuio scribit Pausanias. 2 Κάπρος, Hic
forsitan est, quem Athenæus ποτάμιον χοῖρον, id est porcum fluuiatilem uocat: quem e-
Σκάφρος. tiam ex Aristotele uocalem esse tradit. Eodem loco habetur σκάφρος, quem & uocalem G
esse dicit, nisi forsitan menda sit, & κάπρος scribi debeat. 3 Ὕαινις quoque piscis est,
Ὕαινις. & ὕαινα: sed an iidem an diuersi à sue, dubitat Athenæus. Durique sues, dixit etiam Oui
Ὕαινα, Hyæna dius in Halieutic. De hyæna ita habet Plinius, Et hyænam piscem uidi in Oenaria in-
Sus. sula captum, caput exerentem. Hyæna ab Oppiano inter ferocia cete numeratur, quæ
multo sit immanior quàm hyæna terrestris.

De thynno, thynnide, pelamide, & huiusce generis aliis. Cap. CLXXXVI.

Thynnus, Thunnus. CVm annuum excessere tempus, thynni uocantur: etenim cum thynnę
Scarodyla. in Ponto pepererint, prodeunt ex ouo, quas alij scarodylas aut cordy- 1
Cordyla. *Αὐξίδες.* las uocant: Bizantij auxidas (Theodorus auxumas) nominant, quia diebus H
Auxuma. paucis adolescunt. Cordyla, inquit Plinius, pelamis pusilla, cum in Pontum
Cordyla, uel cordula. è Mæotide exit, hoc nomen habet. Hæ Ponto exeunt autumno in mare u- 2
nà cum thynnis: eodem autem redeunt uerno tempore, iam adeptæ eã ma
Pelamis, Πηλαμύς. gnitudinem, qua limosæ aut à luto, pelaonidis, id est lutariæ nomen acci-
Limosa. piant. Sarda quoque uocatur pelamis longa ex oceano ueniens. Limosis 3
Lutaria. thunni prouectiores ætate anno esse putantur uno: & thunni tunc uocan-
Sarda. tur, uti modo diximus, cum annuum excessere tempus. Præ nimia pingue-
Thunnus. dine disrumpuntur thunni nonnunquam: nec fere plusquam biennio pos
Thynnis. sunt uiuere, ut Aristoteles author est. Pelamis, uti Sostratus prodidit, etiam 4
Pelamis. Thynnis. thynnis dicitur, cum scilicet ad thynni magnitudinem increuerit: postea
Orcynos. uero maior adhuc reddita, orcynos uocatur. Postremo autem cum ingen-
tem in

A tem in molem creuerit,cete. Et quidem iam captus eſt thunnus ſene x, in-
quit Ariſtoteles,cuius pondus erat ad talenta quindecim: & caudæ inter-
uallum ad cubita quinque & palmum: (Plinius, duo cubita, inquit & pal-
mum.)Leuis piſcis thunnus eſt,mari amníque cõmunis. Differt mas thyn-
nus à fœmina,eo quòd fœminæ pinnula iuncta ſub uentre eſt,quam apha- *Aphareus.*
5 rea nuncupant,quæ mari deeſt. Coeunt thunni mẽſe Februario poſt idus: ἀφαρεύς.
6 pariunt Iunio ante nonas.& ſemel anno parit thunna: ſed quoniam partẽ ἀλέξ.
præmature,partem ſero producit,hinc fœtificare bis creditur. Edit ſua oua
condita quaſi utriculo,in quo oua exigua multáque conſiſtunt. Incremen-
tum autem partus præcipua ſumit celeritate. Pelamides ac thynnę in Pon-
to pariunt,nec uſpiam alibi ut ſentit Ariſtoteles: ut uero Strabo refert, pa-
B riunt in Mæotide palude. A partu ſtatim oua ſua, & prolem deinde paruã *Idẽ ſentire ui-*
adhuc,deuorat thunna. Carne ſola ueſcitur thynnus magna ex parte:quan *detur Plin.lib.*
doque etiam algam tangit,ſed & glande quoque pingueſcit, ut modo di- *32,ca, 7 de cor*
ximus. Thunni omniũ maxime gaudẽt tepore: & ob eam rem arenam & *dylis.*
litora adeunt. per ſumma etiam maris natãt, quo tepore potiantur. Latent
thunni præaltis gurgitibus hyeme,& bruma non uagantur:ſed ubicunque
deprehenſi,uſque ad æquinoctium,ibi hybernant. Pingueſcunt à latibulo
maiorem in modum: ſunt quoque magna ex parte ſuauiſſimi cum latent.
Primadiæ in cœno ſe abdunt,cuius rei argumentum eſt,quòd neque eo tẽ- *Primadiæ.*
pore,hyemis ſcilicet,capiuntur:& ſi capiantur,dorſo fœculento pinníſque γριμαδίαι, *id*
C oppreſſis ſpectantur: uerno autem tempore prodeunt & appropinquãt ad *eſt pelamides*
terram coeuntes parientéſque:quo tempore fœtu grauidę capiuntur,tem- *noſtra certe o-*
peſtiuæque tantiſper eſſe putantur: autũno uero & hyeme deteriores ſunt. *pinione.*
ſimul etiam mares pleni genitali ſemine (quod θορὸν appellant) per id tem-
pus cernuntur,eóque præſtant ad uſum:fœtu in utero adhuc paruo,diffici-
le capiuntur: adultiore iam, larga captura propter infeſti aſili ſtimulum.
Circa canis enim exortum agitantur aſilo thunni: habent enim per id tem
pus ceu uermiculum quem οἶστρον,id eſt aſilum uocãt,effigie ſcorpionis,ma- *Aſilus,* οἶστρος.
gnitudine aranei. Infeſtat hoc tãto dolore,ut uel in naues ſæpenumero exi-
liant:id quod facit,ut ſit in æſtate deterior thunnus. Poſt arcturum deinde
melior eſt:iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit.
Thynni in Pontum dextra ripa intrant, exeunt lęua: id accidere exiſtima-
D tur,quia dextro oculo plus cernũt, (utroque hebete natura) læuo hebetius.
Eſt in Euripo Thracij Boſphori, quo Propõtis Euxyno iungitur,in ipſis Eu
ropam Aſiámque ſeparãtis freti anguſtiis, ſaxum miri candoris à uado ad
ſumma perlucens,iuxta Chalcedonem in latere Aſiæ. Huius aſpectu repẽ-
te territi,ſemper aduerſum Bizantij promontoriũ præcipiti petunt agmi-
ne:itaque omnis captura Bizantij eſt magna Chalcedonis penuria. Operiũ
tur autem aquilonis flatum,ut ſecundo fluctu exeant ex Ponto:nec niſi in-
trantes Pontum Bizãtij capiuntur. Intrant thynni,uti modo diximus,è ma
gno mari Pontum uerno tempore gregatim: ſed multi tamẽ in Proponti-
de æſtiuant:Pontum non intrant. Thynni nauigia uelis euntia comitãtes,
mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpatia & paſſuum milia à gu

bernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. E
Pompilus. Quidā eos qui ex thynnis faciant hoc, pompilos uocant. At uero pōpilum
alium esse piscem sentiunt & Ouidius & Oppianus, atque Athenæus: pela-
gium quidem piscem, & qui pelamidi similis sit, sed diuersus tamen: qui &
circa naues frequenter conspicitur ludibundus, eásque ad terram usq; eun-
Pelamis. tes comitetur. Pelamis, Diphilo authore, cibus grauis, copioséque alit, con- 7
coctu difficilis, urinam ciet: quòd si sale maceretur, facilius aluum mouet,
& extenuandi ui prædita est. Sapore quoque iucundo est, inquit Xenocra-
Sarda. tes, & meliusculum procreat succum: nec facile corrumpitur. Sarda, ut idē
ait, gustui grata est: ob eam quam in se habet acrimoniam cybio præstan-
Thunnus. tior: appetentiam incitat, & aluum mouet. Thunni autem caro, eodē au-
thore, stomacho aduersa est, aridáque & mali succi: ægre deiicitur aluo, sed F
copiosum præstat alimentum: & in summa, grauis cibus est, ut Diphilus
prodidit. Galenus thynni, inquit, sicuti & grandiores alij pisces, succum gi
gnunt crassum tenacémque: ac proinde eorū usus senibus inutilis est. Quæ
autem pelamides uocantur, carnem habēt teneriorem: & succum gignunt
crassum, qui ad mediocritatem magis tendat. Et, ut paucis dicam, thynno-
rum caro, qui & ętate & corporis mole sunt minores, non perinde dura est
atque seniorum maiorúmque. Thynni recentioris adipe Attalus ad recen-
tiora ulcera usus est. Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia
siue seruata: iecur etiam tritum, mixtáque cedria plumbea pyxide adserua-
tum. Thunni ad rem salsamentariam senes improbi sunt: quæ autem pe-
lamides uocantur, iis longe præstantiores sunt: ut quæ laudatissimis salsa- G
Cybiorum genera. mentis non cedunt. Hæ particulatim consectę in genera cybiorum dispar- 8
tiuntur: concisa nanq; pelamis quæ post quadraginta dies à Ponto in Męo-
Cybiū, κύβιον. tim reuertitur, cybium uocatur. Cum uero annuum excessere tempus, &
iam primum thynni uocantur, uti diximus: hi membratim cæsi ceruice &
abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat: & tum quoque 9
graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale adseruantur. Melandrya
uocantur cæsis quernis assulis simillima: uilissima ex his, quæ caudæ proxi- 10
ma, quia pingui carent: probatissima ea quæ faucibus. Hæc Plinius. Xeno-
crates cæteras thynni partes præter collum & abdomen melandrya uoca-
uit, quòd nigris quercuum radicibus similes sint. Sed quænam recipiant H
discrimina thynnorum partes, quæ sale adseruantur, mox refertur. Thyn-
ὠμοτάριχος. ni salsi carnē Dioscorides ὠμοτάριχον uocari scribit. Hæc si edatur, iis quos ui- 11
pera, quæ prester dicitur, momorderit, auxiliatur: oportet autem uinum
quamplurimum subinde cogantur haurire, indéque euomere. Iis quibus
ἐμετοφαγία opus est, id est, qui acrioribus cibis ad uomitionem proritandam
indigent, accommodatissima est. Canum morsibus utiliter imponitur. Pe-
lamidum salsarum capitum cinis uel cybiorum cum melle ad cōdyloma-
ta & rhagadas utilis est: sarda priuatim contra presteris morsum prodest.
Quod cybium uocatur, inquit Galenus, uulneri à cane inflicto non sine
utilitate imponi prodidêre quidam: & contra draconem marinum ex ace-
to. Cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita, prosunt dentium dolori-
bus.

A bus. Aluum purgant cybia uetera: priuatímque cruditates, pituitas bilémque trahunt. Pamphilus melandryn genus thynni grandissimum esse sta- *Melandrys.*
12 tuit. In pelamidum maiorũ genere apolectus, (uel, ut alij legunt, apolectũ) *Apolectus.* *Apolectum.*
uocatur pelamidum generis maxima, tritone durior. Orcynus pelamidũ *Orcynus.*
generis maximus neque redit in Mæotim similis tritoni, uetustate melior: uel (ut Diphilus prodidit) orcynus cum magnus est, chelidoniæ similis est,
13 quod scilicet ad carnis duritiem attinet. Orcyni, inquit Dorion, ex oceano per columnas Herculis in nostrum mare permeant: quo fit, ut in Iberico & Tyrrheno mari capiantur plurimi: circa Gadiram insulam pinguissimi, uti refert Icesius: deinde circa Siciliam: quo uero longius à Gadibus recedunt, eo macilenti magis euadunt. Orcyni carnem tradit Xenocrates sto-
B macho ingratam, malique succi, & aridam: abũde nutrire, nec facile per al-
14 uum excerni. Synodontis maior pelamis appellatur. Triton pelamidũ ge- *Synodontis.*
neris magni, ex eo horæa cybia fiunt, quæ duriora solidioráue sunt, quàm *Triton.*
quæ ex pelamide. Chelidonias pelamidi simile præstat alimentũ, nisi quòd *Chelidonias.*
durior est. Xãthias, inquit Diphilus, tenerior est quàm orcynus: uirus quo- *Xanthias.*
que nonnihil ôlet.

1 Alij scorodylos, &c. Oppianus & has pelamidas uocat. 2 Thynnum Aristoteles nonnunquam inter pisces gregales numerat: aliquando uero inter fusaneos, nisi alicubi menda sit in exemplaribus. 3 Sarda quoque &c. Ex hac (opinor) salsamenta fiunt præstantissima, quæ sardica uocantur & sardæ, de quibus infrà: & Galenus lib. *Pelamis.* *Sardica salsamenta.*
C 3 de aliment. 4 Thynnis fœmina est Aristoteli, Oppianus eã θύννιν uocat. Thynnidas quoque nonnulli trichiadas uocant, & πρημάδες uel πρημνάδες, ut refert Athenæus. Αἱ πρημαδίαι, quantum coniicio ex Aristotele, pro pelamidibus accipiuntur, sicut & thynnides quoque. Γελωνάδες sunt apud Oppianum inter eos pisces, qui in alto mari degunt: an etiam ex hoc genere, an menda sit, pro πρημάδες, an sint orcynorum species. 5 Apharea, athera uocat Athenæus. 6 Aristotelis lib. 6 hist. animalium hæc de thynnis refert: cum tamen lib. 5 ita scribat, Thynna partem fœtus prematurè, partem sero producit. Edit primam partem circa mensem Decembrem ante brumam, alteram uere. Quo pacto hæc conueniant, si uera sint exemplaria, consideret lector. *Θυννί.* *Τριχιάδες.* *Πρημάδες.* *Πρημαδίαι.* *Πρημνάδες.* *Γελωνάδες.*
7 Hippurus nomine piscis est alius pelagius, qui naufragiorũ fragmentis mirum in modũ oblectatur, (Theodorus equiselim uocat.) Latet hippurus hyeme: & nõ capitur præterquam certis quibusdam temporibus, ut æstatis diebus paucis, & iisdem semper. Vere tantum parit, cuius partus de minimo in maximum celerrime augetur. Coryphæna etiam ab Athenæo uocatur & arneuta. Ouidius hippuros celeres dixit. Est & hippus nomine apud Plinium & Oppianum piscis quidam litoralis, in arenosis *Hippurus.* *Equiselis.* *Coryphæna.* *Ἀρνευτὴ.*
D locis uictitans. Hunc Athenæus etiam hippidium uocari arbitratur. 8 Cybiorum genera (uti coniicio) appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελανδρύαι & ὑπογάστρια uocantur: ut eisdem nominibus appellentur pelamides concisæ partes, quibus & maiorum thynnorum, quos orcynos uocant. Pelamidas quoq; magnas cybia uocauit Icesius. 9 Clidio, &c. Clidia, ni fallor, uocantur partes, quæ faucibus proximæ sunt. *Hippus.* *ἱππίδιον.* *Clidium.*
10 Melandryn Pamphilus genus thynni grandissimũ esse statuit. Hinc arbitror, melandrya dicta & melandriæ. In orcyno, quæ melandriæ dicuntur ab Icesio, eædẽ κοσταὶ à Diphilo uocantur. 11 Fit thynnorum collum ὠμοτάριχος, ut Xenocrates tradidit: quod & ori gratum est, nec facile corrumpitur. ὠμοτάριχον, inquit Diphilus, nonnulli κήτημα dixere: estque cibus grauis lentúsque, nec facile cõcoquitur. 12 Apolectum, inquit Xenocrates, carne constat, quàm tritomum fragiliore: & quæ sapore sit non adeo grato. Est uero tritomon, inquit, cybio durius, cętera simile, nec facile corrumpitur. An error sit in exemplari (tritomon pro tritone) considera. 13 Quæ Dorion de *Melandrya.* *Melandrys.* *Κοσταί.* *Κήτημα.* *Tritomum.*

orcynis, eadem fere narrat Oppianus de maioribus thynnis: nẽpe quòd ex oceano per E
fretum Gaditanum ingrediuntur mare mediterraneum: quo fit, ut plurimi in Iberico
Tyrrhenóque mari capiantur: postea uero passim reliquum mare pererrent. Orcy-
norum genera statuere uidetur Oppianus πελωάδας & κυθάας, qui in alto pelago degũt,
raróque ad litora accedunt. Orcynes quoq; Aristoteli in alto fœtificant. 14 Si quis
ea quæ hoc in loco afferuntur ex Plinio & Athenęo conferat, (mea quidem sententia)
si non iidem, at similes certe erunt, parúmque inter se different, melandrys, apolectus,
Synodontis. orcynus & xanthias, triton, synodontis & chelidonias. Hermolai coniectura est tri-
tonem eundem esse, quem Græci chelidoniam uocant: apolectum uero, quam cyno-
dontida: Athenæíque sensum explicat aliter atque nos reddidimus: hoc scilicet pacto,
Maior pelamis synodontis appellatur, durior quàm chelidonias. Item paulo post, Or-
cynus similis est chelidoniæ cum magnus est: Athenæus uero, in nostris saltem codici-
bus ita habet, ἡ δὲ μείζων πηλαμὺς συνοδοντὶς καλεῖται: ὁμαλοτῶν μὲν τοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλα-
μίδι σκληρότερος. Et paulopost, ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδο- F
νίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. In iis tua coniectura utere lector.

De salsamentis. Cap. CLXXXVII.

Salsamentum. POscere uidetur hic locus, ut de salsuris aliqua dicamus. Salis facultatem 1
Salsura. tradunt medici compositam esse: humores etenim corporũ excremen-
Τάριχος, ου. τάριχος, ὁ. titios digerit extenuátque: & corpora ipsa in sese cogit atque condensat.
Quæ igitur corpora sua natura sunt sicciora, hæc (uti supra diximus) sale a-
spersa reddũtur ob nimiam siccitatem cibo inepta: quorum uero caro dura
est & excrementosa, ea ad salsamẽta erunt idonea. Excremẽtosa autem uo-
co, quæ succum in sese continent pituitosum undique conspersum: & hic
quidem quo fuerit copiosior crassiórque, eo melior caro, si sale adseruatur,
euadet. Quorum autem mollis admodũ fuerit, aut impense sicca caro, ex-
crementorúmque expers, ut saliantur inepta sunt. Mollium itaq; carnium 2
pisces (quos μαλακοσάρκους uocant) & qui excrementis uacant, ut salsamenta G
ex illis fiant, minime sunt idonea. Huius generis sunt, qui saxatiles uocan-
tur atque aselli, qui in puro mari degunt: sed neque mulli, quòd dura sit eo-
Sardini. rum caro excrementísque uacua, sale inueterantur. At coracini, mylli, pe-
Sexitana sal- lamides, & præterea sardæ sardiníque, & quæ sexitana uocantur salsamen-
samenta ta, atque id genus alia. Ad hęc inter ea quæ in puro mari degunt, quę κητώδη,
id est cetacea uocantur, ut balenæ, delphini & phocæ, cùm sale condiãtur,
euadunt meliora: ut quæ carnem habent excremẽtitiam omnia. Huic ge-
Sardica salsa- neri proxime accedunt magni thũni, quos melandrias, tritones, chelidoni- H
menta. ásque uocari diximus: sale nãque cùm condiuntur, euadunt se ipsis melio-
Sardæ. res. Præstantissima autem omnium, quæ mihi certe experiri licuit, inquit
Mylli. Galenus, sunt quæ à ueteribus medicis sardica uocãtur salsamenta (hodie 3
Myli. sardas uocant), & qui nunc ex Ponto afferuntur mylli. Secundum uero ab 4
Sexitana. iis locum obtinent coracini, pelamides, & quæ sexitana uocantur. Hæc Ga
Γνωτίδιος. Ἀγνωτίδιος. lenus. At Diphilus myllo coracinũ in omnibus præfert: ut qui subpinguis
Cybia. est, bene carnosus, succi non omnino mali: facile & concoquitur, & in cor-
Horæa, ὡραῖα pus digeritur, abundéque nutrit. Quæ cybia dicuntur atq; horęa, inter ma-
salsamenta. cra salsamenta præstantissima sunt, ut inter pinguia cordylæ, & quæ θύννα
salsamentum thynnium, thynnæum. ἢ θυνναῖοι uocãtur. Porro thynnium ait Diphilus ex pelamide maiore fieri:
cybia uero atque horæa (quæ eiusdem sunt generis) ex minore. Et thynnia
quidem

A quidem uetustate euadunt meliora recentibus acrioráque:& præcipue Bizantina.Qui circa Gadiram insulam capiũtur orcyni,pinguissimi sunt,uti supra ex Icesij authoritate indicauimus.ex iis clidia seorsum cõdiuntur sale,& melandryæ quoque:uerum abdomina ipsa(quæ ὑπογάστρια uocãt)pinguia,cæteris partibus suauitate præstant,uel eodem authore: & clidia hæc ipsa superãt.Diphilus quoque orcyni abdomina, & clidia sapore grata,& tenera prædicat:& quæ κεσταὶ dicuntur,sale adseruatas mediocres esse: quá-
5 quam Xenocrates carnem ipsam orcyni stomacho ingratá esse tradit,malique succi atq; aridam. Salsamenta omnia quæcunq; ex sale duriora euadunt,ac ueluti neruosa coriaceáque cõcoctu sunt difficilia: at contrà,quæcunque extenuatis digestísque à sale crassioribus lentísque excremẽtis te-
B nuium reddũtur partium,eadem ipsa in cibo crassos ac glutinosos humores extenuant.Quæcunque,inquit Diphilus,è marinis,lacustribus aut fluuiatilibus salsamenta fiunt,parce nutriunt, aluum cient, appetẽtiam ciborum irritant & sitim faciunt. Sunt & seruatis piscibus medicinæ: salsamẽtorúmque cibus prodest à serpente percussis,& cõtra bestiarum ictus mero subinde hausto,ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur:peculiariter à chalcide, ceraste, & quas sepas uocant, aut elape dipsadéue percussis. Contra scorpiones largius sumi,sed euomi salsamenta prodest, ita ut sitis *Aliàs, sed non* toleretur. Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: uel si *euomi.* non sint ferro ustę plagę,corporáque clysteribus exinanita,hoc per se sufficit:& contra draconem marinum ex aceto imponitur: idem & cybio pro-
C fectus.Fistulæ aperiuntur siccantúrque salsamentis cum linteolo immissis: intráque alterum diem callum omnem auferunt:& putrescentia ulcerum, quæque serpunt,emplastri modo subacta & illita.pauis uero prosunt salsamenta cocta.Carbunculos uerendorum priuatim salsamẽta cocta cũ melle restringunt.Salsamentorum cinis fictili uase combustorum,addita farina marmoris,ad dentium dolores inter remedia est. Æque prodesse dicũtur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritæq; & illitæ. Intestinis piscium cærerísque,que abiicienda essent,sale maceratis,fit liquoris exquisi-
6 ti genus,quod garon uocauere,ut sit illa putrescentiũ sanies. Hoc olim cõ- *Garum.* ficiebatur ex pisce quem Græci garon uocabant:nunc è scombro pisce lau- *Garus.*
D datissimũ in finibus Carthaginis: id sociorum appellatur:nec liquor ullus *Garus piscis.* pene præter unguenta maiore in pretio esse cœpit,nobilitatis etiam gentibus.Scombros quidẽ & Mauritania Beticáque & Carteia ex oceano intrãtes capiũt,ad nihil aliud utiles.Garum,& Clazomenę & Pompeios & Le- *Garum sociorum.*
7 ptin nobilitauit:uitium huius est alex,imperfecta nec colata fex. Cœpit uero garum & priuatim ex inutili pisciculo minimóq; confici,apuam nostri, *Alex.* aphyen Græci uocant.Foroiulienses piscem ex quo faciunt, lupum appellant.Sic & alex peruenit ad ostreas,echinos,urticas, cammaros, mulorum iocinera.Garum uehementer calfacit,si Galeno credimus, atque exsiccat: ideóque à nõnullis ad putrida adhibetur ulcera:clysteribus iniicitur ad dysentericos coxẽdicúmque dolores.Sunt qui præcipue cõtra omnia aurium uitia laudent gari excellentis sociorum cyathum in calice nouo lenta pru-

na decoquere:deinde ſpuma pennis deterſa,poſtquã deſierit ſpumare,tepi- E
dum infundere:ſi tumeant aures,coriandri ſucco prius mitigandas iidem
præcipiunt.Contra canum morſus prodeſt garum, maximéque crocodili:
& ulceribus quæ ſerpunt,aut ſordidis.oris quoq; & aurium doloribus mi-
rifice prodeſt. Et uuæ medetur garũ cochlearibus ſubditum. Alece ſcabies
pectoris ſanatur infuſa per cutem inciſam: & contra canis morſus draco-
Garum. níſque marini prodeſt: in linteolis autem concerptis imponitur. Garum,
ut Dioſcoridi placet,non ex ſcombris ſolum,ſed & aliis quoq; piſcibus at-
Muria, ἅλμη. que carnibus conficitur.Hoc alij,ni fallor,ἅλμην,id eſt muriam dixere.Mu-
ria,inquit Plinius,ſiue ſalſugo illa,ſpiſſat,mordet,extenuat,ſiccat.dyſente-
ricis utilis eſt,etiam ſi nome inteſtina corripit,ut quę exulcerata ſint ſiſtat:
iſchiadicíſque infunditur,ut exulcerationem proritet. fotu quoque apud F
mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.depaſcentia ulcera ſiſtit. mor-
ſis à cane medetur: potiſſimum autem ſilurorum ac mænarum muria me-
dici nonnulli utuntur,quæ etiam interdum ad oris ulcera accommodatur.
Hæc obiter indicata ſint:modo ad inſtitutum opus reuertamur.

1 Salis naturam fuſius explicant Dioſcorides & Plinius. 2 Siccioris cuiuſdam
τράχουρος. piſcis,& qui externæ pinguedinis egeat,meminit Diocles. τράχουρον uocat. Et Nume-
nius ἀλλοπίαν τράχουρον dixit.Galenus item ex Philotimo duræ carnis piſcem trachu-
σαῦρος. rum eſſe dicit:eundem & σαῦρον à nonnullis uocari prodidit Xenocrates.Nõ idem,ſed
Platiurus. alius uidetur apud Oppianum platiurus:qui inter eos piſces numeratur, qui apud li-
tora arenoſa uictitant. 3 Sardica ſalſamenta(opinor)à ſarde,quæ dicta eſt pelamis G
longa,quæ ex oceano ueniat. 4 Mylli(qui & myli)iidẽ uocãtur & gnotidia, & pla
πλατίστακοι. tiſtaci: qui enim in hoc genere ſunt maximi, πλατίστακοι dicũtur: qui uero media ſunt
Mylus. ætate, μύλλοι ἢ μύλοι: minimi autẽ γνωτίδια ἢ ἀγνωτίδια.Mylus apud Oppianũ inter eos
piſces numeratur,qui circa ſaxa nuda uerſantur. 5 Carnẽ ipſam,&c. Recentem ni-
mirum carnem intellexit Xenocrates:& partes ſolum illas,forſitan quas Iceſius me-
lãdryas, Diphilus coſtas uocauit. 6 Græci optimũ gari genus putant,quod hæma-
tium,hoc eſt ſanguiculum appellant,ex inteſtinis thynni cum brãchiis,ſanie ac cruo-
re. Muria non ex inteſtinis,ſed ex thynno ipſo fere conficiebatur,Antipolim,Thuriã,
Muria uel muries. inde uero Dalmatiam nobilitans:(ut inquit Plinius)quanquã muria ſiue muries Ca-
toni,Palladio,Columellæ,non liquamen ex piſcibus,ſed ſalſilaginẽ factitiam ſignifi-
cat.Hæc Hermolaus. 7 Alex neutro duntaxat genere,inquit Hermolaus, ſed Pli-
nius alecem ex mullorum iecore dixit.

De ſcombro,colia & amia,& aliis quibuſdam qui ſale adſeruantur. Cap. CLXXXVIII.

H

Scombrus. Scomber. σκόμβρος. HIſpaniæ cetarias ſcombri replent,thynnis non commeãtibus: & Mau- 1
ritania,ut modo diximus,Beticáque & Carteia ſcombros ex oceano
intrantes capiunt,ad nihil aliud quàm ad garum conficiendum utiles. His
eſt in aquis ſulphureus color,extra qui cęteris.Scombri ita ut thũni coeunt
menſe Februario poſt idus:pariunt Iunio ante nonas.Scombri diſcedunt à 2
locis frigidioribus calidioribúſque antequam thunni,ut qui imbecilliores
ſunt:ſæpe tamen flatu auſtrino uehemẽtius occurſante fit, ut cum coliis &
ſcombris exeant thunni in mare.Scombri minores ſunt quàm colię,ut re- 3
Colias, κολίας. fert Iceſius.Coliæ uero magnitudo ſardæ æqualis eſt. colias quaſi lineas
quaſdam habet depictas,nõ in dorſo,ſed obliquas. Coliæ magna ex parte 4
non

A non subeunt Pontum, sed in Propontide trahunt æstatem & pariunt:hyemem in Ægeo. Optimus esse in Propontide indicat Aristoteles antequam pariant. capiuntur subeuntes Pontum, exeuntes minus. Verum, ut Diphilus prodidit, principatum obtinet Amiclanus colias, & ex Hispania sexitanus:minor enim tenuiórue est & suauior. uel, ut Plinius tradit, colias si- *Minor, tenuiórue, λεπτότερος.*
5 ue parianus siue sexitanus à patria Betica, lacertorum minima genera: ab
6 iis Mæotici. Scombri, ut Icesius author est, meliorem in cibo præbent succum quàm coliæ, & qui è stomacho breui descendit. Colias succum dat lentiorem ac mordaciorem quàm scombrus, abundéque nutrit: ut uero Xenocrates author est, & scombrus & colias carnem habent non aliter atque thunni stomacho ingratam, aridam, malíque succi, & quæ non facile aluo *Lacertus. Scombrus. Colias.*
B excernitur, atque copiose nutrit: uerum coliæ caro ori minus grata est, minúsque succi habet. Scombrus sapore est non adeo ingrato, nec facile corrumpitur. sitim proritat. Circa Parium præstantissimi habentur. Scōbri in aceto putrefacti, excitant uuluæ strangulatu oppressas. In mari rubro lacertus est, cuius magnitudo ei qui nascitur apud nos, æqualis est. Virgatus spectatur: lineis nimirum aureolis circundatur à branchiis ad caudam pertinē tibus, quas media argentea distinguit. ore est hiante, maxilla inferior eminet in superiorem. uirides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Eiusdem item maris fœtura est piscis cui nomen phœnix: is nigris li- *Pariam, uel Parum, forsitan. Lacertus. Phœnix.*
7 neis, quas cœruleæ intersecant maculæ, distinguitur. Hamia cum thynnis uere in pontum intrant ad dulciora pabula, æstatémque ibi producunt. In- *Hamia, ἀμία.*
C crementum hamiæ singulis diebus intelligitur. os hamiæ angustum, sicut & mugili. Dentes habet serratos, spissos, præacutos & ualidos, branchias occultas. Fel suo intestino pari processu annexum continet, sæpe etiam replicatum. gregalis est & carniuora: magna etenim ex parte carne uescitur: sed algam etiam tangit nonnunquam. Ad ostia fluuiorum uersatur, & in paludibus maritimis, ubi copia influit dulcis aquæ. Subit & in fluuios, ibíque prospere degit, sicuti & mugilis. Hamias etiam in Alopeconneso reperies, inquit Aristoteles. Audaces sunt hamiæ, dentibúsque plurimum fidunt: quippe quæ cum sint thynnis imbecilliores, corporéque molliori ac tenello: intrepide tamen cum alias beluas, tum uel delphinos præsertim sólita-
D rios & à suo grege oberrantes cateruatim aggrediuntur uulneránrque. Pugnaturæ, cum beluam uiderint aliquam, colligunt sese: deinde quæ cæteris magnitudine præstant, lustrantes gregem circunuallant. Dentes sunt his ualidi, ut diximus: & iam cum aliæ beluæ, tum lamia aggressa, uulnera accepisse uisa est. Piscatoris lineam, si forte hamo teneatur, perrodit hamia: escam autem in primis ex ipsa multi pisces expetunt. Philotimus hamiæ carnem duram esse prodidit: & id quidem recte factum cōfirmat Galenus: uerum Icesius teneram esse, boníque succi, sed modice nutrire. Autumno & circa uergiliarū occasum optimas esse hamias Archestratus author est. *Hamiarū pugnam cum delphino legas apud Oppianū.*
Trocta (inquit Ælianus) dentes habet frequentes & continentes: quibus quicquid inciderit, perfringere potest. Hamo captus solus ex piscibus non se hamo retrahit: sed impellit sese in ferrum, lineam consumere cupiens. Pi *Trocta. An idem sit piscis cū hamia, an certe similis?*

scatores contra machinantur longas ansas: ille uero quoniam quodammo E
do ualet saltu, ansas sępe transilit, ac linea concisa, ad alios pisces reuertitur.
Hic etiam sui generis grege coacto, delphinum inuadit: adeóque urgent ij,
Delcanus. ut uiuum illum lacerent. Delcanum piscem tradit Euthydemus à Delcone
amne nominatum, (in quo & capitur) sale conditum, uentriculo esse gra-
λιτῖνος λιβιανός. tissimum. Dorion uero eũdem piscem à nonnullis λιτῖνον λιβιανὸν uocari scri 8
Elacatena. bit. Elacatena quoque salsamento idoneus piscis est, cetaceus, id est præ- 9
Callibios. grandis. Et callibios sale conditur. aluum mouet, & attenuantem uim ob- 10
tinet.

1 Mauritania, &c. Et Scombraria insula dicta est apud Strabonem à scombris, qui circa eam capiuntur. 2 Sulphureus color qualis sit, explicat ipse Plinius lib. 35. Fulmina & fulgura sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorum sulphurea est. 3 Co- F
Monedula. lian Theodorus non recte, ut inquit Hermolaus, monedulam uertit. 4 Lineas quasdam habet depictas. σκελιόγραπτος, ita legitur apud Athenæum, sed aliter legi potest. νωτόγραπτος ὁ βῶξ, κοιλιόγραπτος κολίας: ut intelligatur βῶξ dorso, κολίας in aluo picturas gerere. Hæc Hermolaus. 5 Sexitanus, à Sexi in Betica, ex Strabone, Plinio & aliis fere omnibus: urbem etiam quãdam esse Sexitaniã non longe à Carthagine noua (un
Salsamẽta Sexitana. de salsamenta nomen traxere) prodit Athenæus ex Strabone. 6 Lacertorum generis meminit Plinius: & à Celso lacertus inter grauissimi alimenti pisces cẽsetur: ex quo & salsamentum fieri prodidit. Videtur ex Plinio lacertus genus esse, & in his colian esse minimum. Icesius scombrum colia minorem affirmat. Theodorus σαῦρον lacertum
Σαῦρος. uertit. σαῦρος Aristoteli piscis est gregalis: carnem habet duritie mollitiéque mediocrem, ut Galenus author est. in litoribus cœnosis uictitat, & in saxorum cauernis. Est
Σαυρίς. & σαυρὶς piscis similis belonæ & cestræ, author Pseusippus. 7 ἀμία παρὰ τὰ ἅμα ἰέναι G
Λεβίας. τοῖς παραπλησίοις. 8 Est & λεβίας piscis apud Athenæum: sed an idem, an alius? 9
Ἠλακατηνῶς. Elacatene. Festus elacatenem salsamenti genus arbitratur, quod melandryum uocatur. 10 Suspectus hîc uidetur Athenæi codex.

De pręgrandibus aliis quibusdam piscibus, quorũ nonnullos etiam κητώδεις, id est cetaceos uocant quidã. Cap. CLXXXIX.

xiphias, ξιφίας CEtorum magnitudinem habet xiphias pelagius piscis, raróque litus 1
adiens. In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularũ magnitudinem æquant:
quorum, dum natant, tertia fere corporis pars supra mare eminens fertur,
ut Strabo author est. Rostrum habet mucronatũ & rigidum adeo, (ut scribit Oppianus) ut possit durum quanuis confringere saxum: & à quo naues
perfossæ merguntur in oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta uocetur,
non procul à Lyxo flumine, ut Trebius Niger author est. Rostrum hoc, ut H
inquit Aristoteles, partem habet inferiorem paruam, superiorem magnã,
ξίφος. Gladius. reliquo corpori longitudine æqualẽ, osseam: hoc & ξίφος uocatur, id est gladius. Piscis edentulus est. branchias habet octonas, easque duplices, fel à iecore semotum. Agitantur xiphiæ asilo circa canis exortum: habent enim
per id tempus sub pinna ceu uermiculum, quẽ οἶστρον, id est asilum uocant,
ut de thynno supra diximus. Infestat hic tãto dolore xiphian, ut interdum
Galeos, γαλεός. in terrã exiliat xiphias, & uel in nauigia sæpenumero incidat. Galeos quo-
Θρανίς. que uocatur xiphias & θρανίς. thynnorum uenatione pinguescit. Verum & 2
Tomus thurianus. alios persequitur pisces galeos, sed pastinacam præcipue. Tomum thurianum aliqui xiphian uocant, inquit Plinius: ut uero Athenęo placet, thurianum

num

A num uocatur caniculæ marinæ frustum. In frusta secatur xiphias. carnem
habet aridam.concoquitur difficulter:sed plurimum nutrit, sicuti & cæte-
ri grandiores pisces omnes, ut inquit Mnesitheus, qui à quibusdam (quòd
in frusta secari soleant) τμητοὶ uocantur,ab aliis pelagij: sunt enim id genus
omnes concoctu difficiles:qui tamen,si rectè conficiantur,plurimum exhi *Τμητοὶ ἰχθύες,*
bent nutrimenti. In cibū sinapi condîtur xiphias: est enim sapore ingrato, *Pelagij pisces.*
uiroso: eius abdomen cæteris partibus præfertur. Marinus grus Corin- *Grus marinus*
thiaci maris alumnus ad quindecim pedum magnitudinem crescit. Eius
caput & os alitis gruis similitudinem gerit.squamæ gentilis auis ei similes
sunt.Tanto in saliendo robore est,ut tanquam emissum à contento neruo
telum feratur. In maximo Caspiæ lacu oxyrynchi ab acumine rostri nūcu
B pati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caspij captos distra-
hunt:& muria condîtos atque exsiccatos uendunt:simul etiam adipe detra
cto,farinas ex eis conficiunt,atque exempta ex iis uiscera excoquunt:unde
ad permultos usus accommodatum fit glutinum,quod & firmissime adhæ
ret atque conglutinat, ut difficilime dissoluatur. Oxyrynchus Nili alūnus
ex acumine rostri nomen trahēs, illic uenerationem & religionem habet:
ut piscatores ualde timeant,ne quādo is piscis apud eos sacer & magna re-
ligione præditus capiatur. Oxyrynchus quē mare rubrum profert,ore est *Oxyrynchus.*
prælongo,oculis ad similitudinem auri fulgentibus.eius dorso signa pallo-
re insignita sunt.Pinnæ priores illi nigræ existunt: quæ uero sunt in dorso,
albæ. cauda prolixa & uiridis, quam mediam aureola linea intersecat.
C Ichthyocolla appellatur piscis cetaceus, cui glutinosum est coriū idémq; *Ichthyocolla.*
nomen glutino eius: quidam uero ex uentre non ex corio fieri dicunt.Lau- *Quonā modo*
datur Pontica,candida,minime scabra,carens uenis squamísq;, quæ celer- *liquefieri ac pa*
rime liquescit. Epinictidas tollit: emplastris capitis utilis, & iis quæ ad le- *rari debeat do*
pras apponuntur, & tetanothris,quæ cutem faciei erugant & extendunt. *cet Plin.hoc lo*
co.
Silurus quoque in salsaměta uenit, piscis amni ac mari communis, sed ma *Silurus.*
xima ex parte fluuiatilis. In Nilo thynni magnitudinem æquat: quāquam
alibi quoque quàm in Nilo natus.Silurus grassatur, inquit Plinius, ubicū-
3 que est,omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens: præci-
4 pue in Mæno Germaniæ amne, & in Danubio. Mari extrahitur porculo *In Mæno, alij*
D marino similimus.Et in Boristhene memoratur præcipua magnitudo, nul *legunt in Rhe-*
lis ossibus spinísue intersitis,carne prędulci.De siluro ita cecinit Ausonius, *no,uel in Aeno*

Nunc pecus æquoreum celebrabere magnæ silure.
Quem uelut Actęo perductum tergora oliuo
Amnicolam delphina reor. Et sequitur,
Talis Atlantiaco quondam balena profundo
Cùm uento motiue suo telluris ad oras
Pellitur,exclusum fundit mare,magnáque surgunt
Æquora:uiciníque timent decrescere montes.
Hîc tamen hîc nostræ mitis balena Mosellæ
Exitio procul est,magnóque honor additus amni.

5 Qui silurus à Plinio,glanis ab Aristotele dictus est.Glanis branchias habet *Glanis,γλάνις*

utrinque quaternas, easque duplices, nouissima excepta. fel continet iecori E
annexum. Cum parit, continentem emittit suum fœtum, continuoque filo
sibi cohærentẽ, ut rana. Pariunt glanes grandiores altiore gurgite: quippe
cum nonnulli sex pedum altitudine pariant, minores breuiore contenti 5
sunt uado: pręcipue ad radices salicis aut cuiusuis arboris, atque etiã inter
arundines & algas muscosamue congeriem. Cũ cæteræ fœminæ in triduo
excludunt, si mas attigit: tardissimum tamen glaneos incremẽtum ex ouo
est. Quamobrem mas quo in loco plurimus fœtus constiterit, perseuerans 7
oua custodit, ne à piscibus occurrentibus absumãtur: idque uel ad quadragesimum
& quinquagesimum diem facit. donec satis iam aucta soboles se
tueri à cæteris piscibus ualeat. Deprehenditur sæpe à piscatoribus, ubi oua
custodit: dum enim arcet pisciculos quatiendo prosiliendóque, ictum so- F
númq; mouet. Manet apud oua tam ardente animo, ut cũ sæpe à piscatoribus
oua, quæ præaltis gurgitibus subsidunt, educãtur quoad magis fieri potest
in uadum, ipse tamen eodem studio sequatur: neque deserere usquam
patitur. Et tunc quidem si minor natu sit, minúsque usu exercitatus (ut nõnunquam
accidere solet) facile hamo capitur: sed si peritus & hamis assuetus
est, morsu dentis sui durissimi rumpit hamum & fœtum assidue custo- 8
dit: uel ut Plinius refert, qui glanis uocatur auersos mordet hamos, nec deuorat,
sed esca spoliat, Cũ cæteri pisces omnes mares suis fœminis sint pręstantiores,

Hoc de siluro Plinius.

glanis fœmina pręstat suo mari: damnatur tamen, cum uterum
gerit. Canis exortu potissimũ (quòd sublimis natet) syderatur glanis: & to- G

Syderatur, ἀστροβλὴς γίνεται.

nitruo sopitur magno. A dracone angue, gurgite parum alto ictus nonnũ-
quam interit. Silurus si recens edatur, probe nutrit: & aluum emollit silu- 9

Sopitur, καροῦται.

Silurus.

rus è iure: sale uero conditus, minimum suppeditat alimenti. Arteriam expurgat,
& uocem adiuuat recẽs salitúsue in cibo. Infixa corpori spicula extrahit
saliti caro trita atque imposita: uel, ut Plinius habet, siluri fluuiatilis
carnes impositæ siue recentes siue salsæ, tela corpori inhærentia extrahũt.
Muria eius incipientibus dysenteriis prodest, si in ea insidentes foueantur:
fluxiones nanq; ad externas partes euocat. ischiadicis infusa medetur. Vel,
ut tradit Plinius, ischiadicos liberant salsamenta ex siluro infusa, clystere e
uacuata prius aluo. Siluri suffitu, præcipue Africi faciliores partus fieri dicuntur.

Latus, λάτος.

Glanidi qui in Danubio gignitur, similis est piscis latus nomine:
Ex hoc genere, qui in Nilo fluuio proueniunt, ea magnitudine inueniun- H
tur, ut ducentarum librarum pondus impleant. Piscis est carne & candidis

Ἀντάκαιος, Antaceus.

In Istro quoq; gigni antaceum prodit AElianus.

sima pariter & lautissima, quocunque apparetur modo. Præstantissimum 10
esse in Italia latum circa traiectum Scyllęum, tradididit Archestratus. Antaceum
piscem grandem (cete Herodotus uocat) in salsamenta præbet Borysthenes
fluuius, delphini magnitudine, nullis ossibus spinísue interstitis.
Corio (uti aiunt) adeo aspero tegitur, ut eo perpoliantur hastæ. Seorsum
condiuntur sale maxillæ & quæ circa palatum sunt antaceorum partes, ut
quæ aliis partibus suauitate præstent: sicuti ex orcyno quæ clidia dicuntur
& melandryæ. Antacei in glacie concreti nonnunquam effodiuntur, ut
Strabo author est.

A 1 Xiphias,&c.Gladium interpretatur Theodorus,cetaceúsque uocatur. 2 Quibus modis capiatur docent Strabo lib.1. & Oppianus lib.3 de pisc. 3 Silurus uorax dicitur à diuo Ambrosio in Hexam. 4 Mari extrahitur. subaudi silurus, ni fallor,sed alius à priore:ita enim seruabitur sincera lectio pliniana,consentientibus uel antiquis omnibus codicibus,quos equidē uiderim. Nam q uòd à nōnullis legitur hoc pacto:& in Danubio Mario extrahitur porculo marino simillimus, mera coniectura mihi certe uidetur esse:neque enim exemplar ullum uetustum,eorum quæ mihi uidere contigit,tale quippiam indicat.Neque mario piscis nomē,quod sciam, apud ullum habetur authorem . Glanis autem qui in Danubio Istróue gignitur, meminit Athenęus lib.7:Beluas quoque perniciosas quasdam scribit Pausanias in Rheno & Istro gigni,quibus nomen nō indidit,sed forma similes esse tradit glanibus,qui in Hermo & Meandro proueniunt, excepto colore nigriore & corporis robore, in quibus glanes inferiores sunt. Ælianus uero prodit glanem piscem,incolā Meandri & Lyci Asianorum fluminum,& Europei Strimonis,siluri speciē similitudinémque gerere:eundémque suorum fœtuum amātissimum esse,marem saltem:qui fœtum assidue ab aliorum B piscium iniuriis tuetur atque seruat.Si quis horum authorum loca diligenter cōferat, uidebitur eadem esse belua apud Pausaniam,cui nullum nomē ab eo est inditum,cum eo qui silurus uocatur ab Æliano, & qui silurus est grassator Plinio, & uorax D.Ambrosio: & item glanis Athenæo.Alius deinde erit silurus,qui mari extrahitur porculo marino similis:& in Boristhene memoratur,&c.Et qui ab Ausonio describitur: atque fortasse idem qui Antacæus Herodoto & Straboni,de quo infra. 5 Glanius,ni fallor,alius est,ut qui marinus est,nō fluuiatilis.De glani non memini legisse quòd sit marinus. 6 Sex pedum altitudine. κατοργύας dixit Aristoteles,quod Theodorus reddidit trium passuum altitudine,id est,quindecim pedum. 7 Oua custodit. Plinius lib.9,Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus ne absumantur ab aliis. 8 Hamis assuetus, ἀγκιςροφάγος,id est,hamos ante ederit. 9 Silurus, &c.Hæc non Siluro,sed feli attribuunt nonnulli,αἰλούρου non σιλούρου legentes C apud Dioscoridem:inde forsitan persuasi,quòd apud Galenum lib.11 de simpli. med. facultat.ita habeatur, αἰλούρου,id est felium salsarum carnem tritam atque impositam spicula corpori infixa extrahere aiunt.Quo quidem in loco ego potius σιλούρου quàm αἰλούρου legerim(facili sane scriptoris lapsu)uel ex Paulo Ægineta,qui in litera ς.hęc habet de siluro,non de æluro. 10 Quod Herodotus ἀπάκαιθα dixit hoc modo expressit Plinius:& de eodem forsitan pisce in siluro.

Gladius. Mario. Antacæus. Glanius.

De aliis quibusdam fluuiatilibus,& lacustribus piscibus. Cap. CXC.

SVnt & in quibusdam amnibus nonnulli prædictis haud minores:Esos in rheno,Attilus in pado inertia pinguescens ad mille aliquando libras cathenato captus hamo,nec nisi boum iugis extractus. Atqui hūc,uti diximus,minimus appellatus clupea uenam quandā eius in faucibus mira cupidine appetens morsu exanimat.In Gāge Indiæ platanistas uocant,rostro D delphini & cauda:magnitudine autem quindecim cubitorum. In Arari gignitur piscis grandis,qui à Celtis scolopidus dicitur:hic augescēte luna cādidus,imminuta uero niger omnino est:qui cum supra iustam excreuerit magnitudinem,à suis spinis interit.In huius capite lapis inuenitur chōdro similis,qui febribus quartanis mederi traditur.In Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur,de quo Ausonius in Mosella,

Esos Esox. Aliàs,Esox in Rheno. Attilus. Platanista. σκολόπιδος. Salmo.

Nec te puniceo rutilantem uiscere salmo
Transierim,latæ cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus.
Tu loricato squamosus pectore frontem

Lubricus,& dubiæ facturus fercula cœnæ E
Tempora longarum fers incorrupte morarum:
Præſignis maculis capitis: cui prodiga nutat
Aluus,opimatóque fluens abdomine uenter.

Et quoniam in Moſellanos Auſonij poëtæ piſces incidimus,age uero, quæ de aliis quibuſdam fluuiatilibus cecinerit,uideamus,

Capito. Squameus herboſas capito interlucet arenas 1
Viſcere præteneris fartim congeſtus ariſtis,
Nec duraturus poſt bina trihoria menſis:
Salar Purpureíſque ſalar ſtellatus tergora guttis.
Rhedo. Et nullo ſpinæ nociturus acumine rhedo.
Barbus. Túque per obliqui fauces uexate ſarani, F
Cum defluxiſti famæ melioris in amnem
Liberior,laxos exerces barbe natatus:
Tu melior peiore æuo:tibi contigit omni
Spirantum ex numero non illaudata ſenectus.
Lucius. Hic etiam Latio riſus prænomine cultor
Stagnorum,querulis uis infeſtiſſima ranis,
Lucius obſcuras ulua cœnóque lacunas
Obſidet.hic nullo menſarum lectus ad uſus
Feruet fumoſis olido nitore popinis.
Tinca. Quis non & uirides uolgi ſolatia tincas
Alburnus. Norit?& alburnos prædam puerilibus hamis? G
Sario. Téque inter ſpecies geminas neutrúmque & utrunque, 2
Qui nec dum ſalmo,nec iam ſalar,ambiguúſque
Amborum medio ſario intercepte ſub æuo. Hæc Auſonius.

Cyprinus. Et fluuiatilis & lacuſtris cyprinus eſt, ut Dorion author eſt: qui & cypria-
Cyprianus. num hûc piſcem appellauit,ſicuti Oppianus cyperium. Gregalis eſt,ſqua-
Cyperinus. moſus & carniuorus:in arenoſis locis uictitat. Brãchias habet utrinq; qua-
ternas, cásque duplices nouiſſima excepta: palatum illi carnoſum admo-
dum eſt & molle,ut niſi diligẽter inſpexeris,lingua id eſſe uideatur:Cypri-
Plinius, ſexies ni quinquies aut ſexies anno partum faciunt. Vada petunt cum parturiũt:
Oppian. quinquies. ac ſæpenumero ſingulas fœminas, mares tredecim aut quatuordecim ſe-
quuntur.Mox fœmina oua procedendo emittit,& mutans continue parit: H
quo fit ut diſſipari oua neceſſe ſit,uidelicet ea quæ non in materiam incide
Cyprinus (opinor) mas. rint aliquam : ſed cyprinus tunc ea cuſtodit,cum congeſta repererit.Poſt
glanim tardiſſime augentur cyprinorum oua : augentur tamen quæ ma-
res cuſtodiunt ad milij magnitudinem: ſopitur quãdoque cyprinus toni-
truo magno ut glanis,ſed leuius. Inter amnicos piſces, ſteriles annotantur 3
Carini. carini & balagri,qui nec ouum nec ſemen ullum prolificum unquam ha-
Balagri. Βαίρος. beant.Balero & tilloni lumbricus canis exortu innaſcitur,qui debilitat co-
Balerus. gítque ad ſummã aquam efferri,qua æſtu intereunt. Phoxini inter fluuia-
Tillo. tiles pariunt,ut percę in arũdinetis,in fluuiorũ & lacuum paludibus, quas
Phoxinus. πολιμνάδας uocant,quæ ſcilicet prope fluuios aut lacus ſtagnant. Phoxinus
uero

A uero ſtatim fere ut natus eſt,& admodũ paruus adhuc oua habet:ut liqui-
4 do appareat oua illi ineſſe uel abſque coitu. τύλωνα fullonem uocant.grega- τύλων.
5 lis hic eſt:& partus tempore petit litora tranquilliora.Sunt in fluuiis piſci- Fullo.
culi quos βοῖτυς apellant.hi ſub ſaxis ſtabulantur.Capiuntur autem à non- Βοῖτος.
nullis ſaxo percuſſo ſub quo latent:protinus enim exturbantur, ut qui au- Bœtus.
diant,& caput per ſtrepitum tententur. Piſcem thymalum à thymi odo- Thymalus.
re ſic nuncupatum Ticinus fluuius Italiæ procreat. is ad cubiti magnitudi- Thymus.
nem accedit:lupi & mugilis mediam ſpeciẽ ſimilitudinémque gerit. Eius
capiti nõ qualis cæteris piſcibus odor eſt:ſed thymo ſimilem recens colle-
cto odorem reddit.Non alia fere eſca quàm culice,illa quæ homini nocte
diéque infeſta eſt,capitur:ut qua ſola fere delectatur.

1 Capito,&c.Cephalum interpretantur nonnulli capitonem, uerum recténe an
B ſecus, nondum certum eſt. 2 Sario,aliàs fario. 3 Carini & balagri,&c.Ita legit
Theodorus:Græca autem exemplaria habent,ſed mendoſe, κυπρῖνες καὶ βαεῖνες. 4 Fario.
τύλωνα,&c.γναφεὺς à Dorione traditur piſcis,è cuius decocto macula omnis ſordéſue
eluitur: an idem? 5 Βοῖτυς,&c.Cottum uocat hunc Theodorus, nomine forſitan γναφεύς.
mutuato ἀπὸ τοῦ κώθου,qui Numenio apud Athenæũ,gobia ſaxatilis eſt.Ego uero arbi Cottus.
tror non eſſe eundem piſcem κώθον cum βοῖτῳ.κόττοι etiam ſunt apud Athenæũ lib.3. Κώθος.
Κόττοι.

De Niloticis piſcibus,& aliis quibuſdam ignotis. Cap. CXCI.

PIſces in Nilo Ægypti fluuio plurimi ſunt ac diuerſi: ſed maxime noti
1 ſunt, ut inquit Strabo,Oxyrynchus & Lepidotus(quos cõmuni omniũ Oxyrynchus.
conſenſu Ægyptij deorum loco colebant)Latus, Alabes, Coracinus,χοῖρος, Lepidotus.
C id eſt porcus,Pharagorios,qui & Phagrus,Silurus, Thriſſa, Mugil,χρεμψ ανίας,
2 Dilichnus,Phyſa,Bos. Addũtur præterea ab Athenæo,Mæotes,νάρκη, id eſt Aliàs,Del-
Torpedo ,Simus,Synodontis,Eleotris,Anguilla,Abramis, Typhle, aliíq; chnus.
plurimi.His adiiciemus quorũdam aquatilium apud authores poſita no-
mina,quorum differentiæ inſignes aut nullæ aut paucæ admodũ reperiũ-
tur,Alopecias.Ætheus piſcis caſtitate inſignis, qui poſtea quàm cum pari
ſuo tanquam cum uxore quadam coniunctus ſit,aliã non attingit. Aſpar-
gi piſces marini,hyeme conquieſcunt & latent:uere progrediuntur ad pa-
ſcua . Baſiliſcus in ſaxis nudis uictitat,id eſt quæ ſine herba algáue iacent,
Bæon, βαῖγκος . Bogpyrus in ſcopulis uiuit: Cynoſdexia, Cynops, uel Cyno
pus.Claria piſcis litoralis,in locis cœnoſis degens.Etelis & ſquamoſus eſt,
D & oua parit.Eleginus, gregalis eſt, Iœpes, Liparis, Lamyrus:Mendeſius pi-
ſcis(ut uidetur)ad ſalſamenta idoneus, Marinus, Merys, Mythus,uel My-
ſtus:μήκων,id eſt papauer,piſcis marinus & gregalis.Oſſophagi, aliàs opſo-
phagi in ſaxorum cauernis degunt.Phycea,Parus,Phytarus, Rhacinus, Pal-
lus.Scepanus in litoribus degit cœnoſis:Scepinus,quẽ Dorion Attagenum Aliàs, Scepa-
uocauit.Scirris petroſus piſcis,circa nuda ſaxa degens, Taulopias, Turpæ- nus.
na,Thatis,Theſſa,Teragus paruus, Vrena piſcis, Vua. Vua marina,inquit
Plinius,in uino putrefacta,iis qui inde biberint,tædium uini affert.

1 Lepidotus,&c.Lepidion eſt : apud Athenæum an idem,an alius? 2 Mçotes, Lepidion.
&c.In Ponto inueniuntur multi piſces,qui à Mæotide palude nomina ſortiti ſunt:ue-
rum hic mæotes Niloticus eſt: qui uti Ælianus refert,aduentantem Nilum præſentit,
atque præcurrendo prænuntiat.

De piscibus mira. Cap. CXCII. E

Luna. DEmostratus piscem quendam formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura, colore cyaneo: in dorso pinnas habere molles & leues, easdémque in natãdo explicare, & ad similitudinem lunæ semicirculum efficere: simul & ipsum cum est plena luna, tum impleri, tum implere. Nempe arbores, si ex his ullum appenderis decrescente luna, exsiccari atque interire: ac si ad plantas admoueris, eas marcescere & euanescere. *Pisces fossiles.* Si iam plena luna in id aquæ, quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem inieceri, aquam iugem & perẽnem fore: sin extrema luna, aquam exarescere. Quòd si hunc eundem in fontem scaturiẽtem conieceris, quo modo diximus de puteo, is ad rationem lunę, modo euanescet, modo implebitur. Physam Ægyptiũ piscem notionẽ habere ferunt, quando luna augeatur & diminuatur, eiúsque iecur cum luna pariter decrescere pariterque augeri: corporísq; habitu modo esse opimo, modo gracili & tenui. In Fucino tantum lacu piscis est, qui octonis pinnis natat. *A Theophrasto in lib. de pisci.* Piscium genera etiamnum à Theophrasto mira produntur, circa Babylonis irrigua decedẽtibus fluuiis, in cauernis aquas habentibus remanere quosdam: inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu: contráque uenantes refugere in suas cauernas, & iis obuersos stare: capita eorum ranæ marinæ similia, reliquas partes gobionum: branchias ut cæteris piscibus. circa Heracleum, & Toronem, & Lycum amnem esse multifaria. In Põto unum genus esse, quod extremas fluminum aquas sectetur, cauernásque sibi faciat in terra, atque in iis uiuat, etiam reciprocis amnibus siccato litore: effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbant. G Circa Heracleam eandem eodémque Lyco amne decedẽte, & circa Tium Ponti Milesiorum coloniam, ouis relictis in limo generari pisces, eosdémque effodi, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis. Eadẽ in Ponti regione apprehendi in glacie piscium quosdam, maxime gobiones, non nisi patinarum calore uitalem motum fatentes. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, terrenos altis scrobibus, in iis locis ubi nullæ restagnent aquæ: & uaria horũ genera in terra defossos reperiri, immobilésque uiuere prodit Aristoteles. In Hyphaside Indiæ flumine pisces *Pauones.* esse narrãtur, pauones nomine: cristis quibusdam cœruleis, squamis uersicoloribus, cauda aurea, in quancunque uoluerint partem uersatili. H In mari *Cucumis. χαλκὶς. Orchis.* quoque piscis cucumis est, in colore & odore cucumeri similis. In Cyzicena chalceus piscis frequens est, orbiculari specie. Qui orchis uocatur, rotũdus est & sine squamis, totúsque capite constat: durissimum esse pisciũ cõstat. In mari rubro sinu Arabico piscem Leonides Bizãtius gigni ait, gobio ætatis perfectæ magnitudine nihilo inferiorem, nullos oculos nullúmque os habentem: more tamen piscium branchias his innatas esse: capitis figuram, & si minus expressam, coniectari posse, infra imum uentrem formam quandam leuiter contractam in sinum apparere, quę smaragdi colorẽ reddit: hoc ei oculorum loco & ouis esse idem ait. Captus cum primum est extra aquam, inflatur. Et si quis etiam nunc uiuentem in mare uelit reiicere,

supernatat

A ſupernatat more inflatæ uẽto ueſicæ:quocirca Leonides ait ab affectu phyſ- *Phyſſalus.*
ſalum appellatum eſſe. Hunc ſi quis guſtauerit, ſtatim acerrimis doloribus
premitur: deinde eius uenter diſrumpitur. Miracula quædam dira Cteſias
in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces illico mortem afferre *Piſces lethales.*
in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, inquit Plinius, donec ue-
niatur ad fontem alueo appoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Hoc idem
& in Lydia in ſtagno Nympharum tradunt. In Arcadia ad Phœneum aqua
3 profluit è ſaxis ſtyx appellata: & eſſe piſces paruos in ea tradit Theophra-
ſtus lethales & ipſos, quòd non in alio genere mortiferorum fontium. In
Africa feruentis aquæ lacus eſſe exiſtimatur, in quo piſces & uiuere & na-
tare dicuntur, & ad obiectum cibum aſſilire: ac ſi quis in frigidam eos inie
B cerit, interire. Hactenus de piſcibus dixiſſe abunde eſt: ſequitur ut de cetis
præcipiamus.

De cetis. Cap. CXCIII.

INter aquatilia peculiaris quædam natura cetaceo generi eſt, ut delphi- *Cete, cetus,*
no, balenæ, & quæcunque alia ex iis fiſtulam habent: cũ & mare accipiãt *κῆτος.*
quemadmodum piſces, pedibúſque careant, & cibum in humore capiant:
aërem uero ſpirant ut terreſtria, ut quodammodo terreſtria ſint & aquati-
lia. Hoc genus neque pilis integitur aliorum more, quæ animal generant,
neque pedes habet ullos. Branchias non habent cete, ſed fiſtula iis data à na *Fiſtula, αὐλός.*
C tura eſt, qua humorem quem unà cum cibo recipiunt, eiicere poſſent, quẽ-
1 admodum piſces per branchias emittunt: ea uero prope cerebrum ſita eſt,
delphinis quidem à dorſo, balenis uerò à fronte. Mammas habent cete in
aquatili genere & lac: id quod in delphinis manifeſte à nonnullis perſpe-
ctum eſt. Delphinus teſtes habet intus conditos, & qui ad aluum nectun-
tur. Pulmonem habent omnia cetacea atque reſpirant: ideóque cum dor-
miunt, edita per ſumma æquoris fiſtula dormitant, (quà etiã ſpirant) pin-
nas ſuas mouendo leuiter. Et quidem uiſus eſt delphinus dormire roſtro e-
merſo, ac ſtertere. Fel habent omnia, excepto uno delphino. Nullum ex iis
oua habere cernitur, ſed ſtatim fœtum concipiunt, ex quo redacto in for- *Fœtũ, κύημα.*
mam animal conſtat, quemadmodum homo & quadrupedes quæ animal
pariunt. Coeundi modus omni cetario generi idẽ qui piſcibus eſt: ſupinis
D enim admotis partibus rem peragunt: nec parum multúmue temporis, ſed
mediocre in coitu ipſo conſumunt: & paulo quàm piſces diutius in coitu
morantur. Cetacei, prope omnes, (quemadmodum piſces cartilaginei) mi
nores piſces reſupinati corripiunt: habent enim os ſubter: unde fit, ut peri-
culum minores piſces facilius poſſint euadere: alioqui pauci admodũ ſer-
uarentur: quippe cum delphini celeritas atque edendi facultas mirã eſſe
uideatur. Beluæ omnes marinæ, quæ ingenti ſunt mole, (exceptis canibus)
& tardius ſe mouent & uiſu ſunt hebetiore. Duram habent carnem ce-
tacea omnia & excrementoſam, prauíque ſucci. Atque recens eorum caro,
ni optime concoquatur, crudi ſucci plurimum in uenis congerit: ſenibúſq;
cibus omnino inutilis habetur. Quamobrem ipſis ſale cõditis fere in cibis

utimur: ita enim fit, ut alimentum quod ex ipsis in corpus digeritur, & tenuius reddatur, concoctioníque & sanguini generãdo accommodatius. Iuba in iis uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit cetos sexcentorum pedum lõgitudinis in flumen Arabiæ intrasse: pinguíque eius negotiatores & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore. E

1 Prope cerebrum, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον: ita potius legendum censeo, quàm πρὸ, id est ante cerebrum, ex ipso Aristotele de delphino, qui non à fronte, sed à dorso fistulã gerit: quanquam lib. 4 de part. animalium, & de respirat. habetur non πρὸς, sed πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id est ante cerebrum.

De delphino & phocæna. Cap. CXCIIII.

F

Delphinus. Delphin. Delphis.

MAnsuetudine, amore, celeritate, forma atque robore, non in hoc tantum cetaceo, sed in omni marino genere, reliqua facile superat delphinus: plurima enim narrãtur indicia morum placidorum ac mitium, & amoris quoque in pueros. Certum habẽt uocabulum, inquit Solinus, quo accepto, uocanteis sequuntur: nam proprie Simones nominantur: nomẽque Simonis omnes miro modo agnoscunt, malúntque ita appellari. Hominis amicum animal delphinus, obuiam nauigiis uenit: alludit exultans, certat etiam, & quanuis plena præterit uela. Et, ut cecinit Ouidius, 1 2

Vndique dant saltus, multáque aspergine rorant.
Emergúntque iterum, redeúntque sub æquora rursus:
Inque chori ludunt speciem, lasciuáque iactant G
Corpora: & acceptum patulis mare naribus efflant.

Velocissimum omnium animalium, nõ solum marinorum delphinus, sed ocyor uolucre, acrior telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio pene in uẽtre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. sed affert moram prouidentia naturæ: quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt. Cete est delphinus: neque branchias habet ut piscis, neque ouum, sed animal generat, & fistulam ad dorsum gerit. Dorsum illi repandum, rostum simũ. 3
In dorso cultellata inest penna, qua uel crocodilum interimit: uel, ut inquit Solinus, aculeatæ sunt spinę dorsuales: cum ira subiacet, inhorrescunt: cum animi conquiescunt, quibusdam receptaculis operiuntur. H

Falcata illi nouissima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.

Delphinus, inquit Aristoteles, stridet, non mugit, μύζει.

Lingua, contra aquatilium naturam, libera absolutáque & mobilis est, breuis atque lata, haud differens suillę. Pro uoce gemitus humano similis: caret enim labris quibus uocis aliquem possit articulũ afformare. Audit quidem, sed nullis cauernis quæ uicem præstent aurium. Voces hominũ aquilonis flatu celerius haurit: contrà, austro spirãte, auditus obstruitur. Et cum olfactus quoque nullam partem sensoriam habeant manifestam, tamen sagaciter odorantur delphini. Mammas habet fœmina & lac, (animal enim concipit ilico & creat, ut modo diximus) quas continet non parte superiore, sed in ima aluo prope genitale: nec modo quadrupedum, papillas conspi

cuas

A cuas habet, sed uelut alueolos quosdam humoris duos paulo in obliquum porrectos, utroque de latere singularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum sectantium parentem excipiatur: ídque iam à nonnullis manifeste perspectum est: neque tamen aliud animal, inquit Plinius, in cursu lambitur. Testes habet mas ultima conditos aluo prælongos, & penem à testiculis ad externa pertẽdentem, ut bos. Pulmonem habet delphinus & arteriã: proindéque respirat, & nõnihil uocis, uti modo diximus, potest promoue re. & dormiens rostrum fistulámq; exerit supra mare, ut spiret. Et iam quidem delphinum stertentem etiam nonnulli audiere: quamobrem delphinus retibus apprehensus, breui tempore strangulatur, ut qui spirandi facul tatem amiserit: & foris uero diutius uiuere potest mutiens & anhelans mo
B do cæterorum spirantium. Delphinus inter ea, quæ mare excipiũt pulmonémque habent, unus felle priuatus est. Meatus seminarios eodem modo habet delphinus, quo pisces serpentésque. Non spinas ut pisces, sed ossa habet delphinus. Coeunt delphini admotis supinis partibus, ut pisces: sed eorum coniunctio diuturnior est. Gestatur uterus decem mensibus. Partus æstate fit, nec alit ullo tempore alio: pariũt singulos magna ex parte, interdum tamen & binos. Adolescit celerius proles delphini: quippe qui annis decem ad summam perueniat magnitudinem. Sola carne uescitur delphinus. uiuit annis compluribus: cõstitit enim nonnullos uixisse annis uiginti quinque, alios etiam triginta: quod cognitum est præcisa à piscatoribus cauda: ut quos ita reddidissent mari, captos item agnoscerent, & temporis
C spatium scirent. Delphinus in Ponto magnus non est: quanquam extra ubi aliquantum processeris magni habentur. Abdũtur tricenis diebus circa canis ortum, occultantúrque incognito modo. Coniugati degunt delphini, mares cum fœminis. Solent in terram erumpere incerta de causa: & statim tellure tacta moriuntur, multóque ocyus fistula obturata. Cum male se habere sentiat delphinus, simia marina remedio illi est. Cũ delphinis pugnant hamiæ. Hominẽ non expauescit ut alienum: nec tantum hominis amicum animal delphinus, uerum & mulcentur musica, gaudent cãtibus tibiarum: ubicunq; symphonia est, gregibus aduentant. Circa Taprobanem autẽ duo delphinorum genera nasci feruntur: alterum ferum & inexpiabili immani *Aliàs, nec statim.*
D tate piscato ribus infestum: alterum natura mansuetum. Delphini trãquillo mari lasciuientes flatum præsagiunt, ex qua ueniunt parte: iidem spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Delphini & hippocampi cinis ex aqua illitus, lichenas & lepras tollit. exulceratione͂ sequi debet curatio, quę perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrẽt, donec pinguitudo similitudine olei fluat: ac perungũt. Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatũ ante accessiones. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus & cum uino potus: grauitati saporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Delphini adipe linamẽ ta accensa, excitãt uuluæ strangulatu oppressas. Nascitur in Ponto phocæna delphino similis: sed interest, quòd minor phocæna est, dorso ampliore, colore cœruleo. Partus quoque illi delphino similis: & lac habet ut delphi- *Phocæna.*

Tirsio. Tursio. Torsio. nus: complures uero genus esse delphini opinantur. Delphinorum, inquit E
Plinius, similitudinem habent, qui uocantur tursiones. distant & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia: maxime tamen rostris canicularum maleficentia assimilati.

1 De delphini mansuetudine amoréque & affectibus id genus aliis legas apud Aristotelem, Plinium, Ælianũ, Solinum & alios. 2 Hominis amicũ &c. Delphini φιλανθρωπία multis exemplis exprimitur à Plinio. 3 Dorsum illi repandum. Ouidius,

Corporéque & presso spinæ curuamine flecti

Incipit. Et lati rictus sunt. 4 Tursiones. Phocænam Theodorus tirsionem interpretatur.

De balena, orca & physetere. Cap. CXCV.

Balena. Φάλαινα. Musculus. CEtus quoque balena est: & fistulam non à dorso, sed à fronte gerit, per F
quam humorem, quam ore acceperat, reddit: qua & summa aqua innatantes in sublime nimbos efflat. Balenæ musculus quandoque prægraui superciliorum pondere, obrutis eius oculis, infestãtia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorúmque uicem fungitur. Mammas habet balena & lac: & mammis nutrit fœtus, ut delphinus: & pulmonem, ideóque & respirat: editáq; per summa æquoris fistula dormit, sicuti & cætera quæ fistulam gerunt: nonnũquam uero etiam desilit in terram, solem passura calentem. Parit balena cum plurimum binos, magnáque ex parte singulos. balenæ coagulo in lethargum uergentibus, ad olfactum utuntur. Balenę in nostra maria penetrant, inquit Plinius. In Gaditano oceano nõ ante bru G
mam conspici eas tradunt: condi autem æstatis temporibus in quodam si-
Orca. nu placido & capaci, mire gaudentes ibi parere. Hoc scire orcam infestam 1
his beluã: cuius imago nulla representatione, inquit Plinius, exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ. Et Festus, orcæ, inquit, teretes sunt atque uniformi specie. irrumpunt ergo in secreta, ac bale
Balens. narum uitulos & fœtas etiamnum grauidas lacerant morsu: incursúq; seu liburnicarum rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & utero graues, pariendíue pœnis inualidæ, solum auxilium nouere in altũ profugere, & se toto defen
Orca. dere oceano. Contrà orcæ occurrere laborãt, seseque opponere, & cautium angustiis trucidare, in uada urgêre, saxis illidere. Spectantur ea prælia seu mari ipso sibi irato, nullis in sinu uẽtis: fluctibus uero ad anhelitus ictúsq;, H
quantos nulli turbines uoluant. Ingentis magnitudinis orcam à Claudio principe in portu Ostiensi oppugnatam narrat Plinius. Maximum animal
Balena. Pistrix. Pristes. in Indico mari pistrix balena est: narrantur enim balenæ quaternũm iuge 2
rum: pistrix ducenũm cubitorum. In Gallico oceano maximum animal 3
Πρίστις. Πρῆστις. physeter est, columnæ modo se attollens, altiórque nauium uelis, diluuiem quandam eructans, ut nimbosa illa alluuie plerunque deprimat alucos na-
Physeter. Φυσητὴρ. uigantiũ. Physeteres cum flatum efflant, (ut inquit Strabo) apparet longius 4
intuentibus nebulosæ cuiusdam columnæ similitudo. Tubarum sonitu, multiplici plausu, strepitúque id genus ingenti terrentur maxime.

ὄρυγας. 1 Orcam, &c. ὄρυγας habet Strabo inter cetacea: an iidẽ sint cum orcis, an sit liber mendosus?

A mendosus? 2 Iugerum continet pedes ducentos quadraginta. 3 Pistrix,&c. Pristes Aristoteli & Oppiano cete est: idem forsitan qui pistrix. Et in Vergiliano illo, de Scylla monstro, (-Postrema immani corpore pistrix.) In quibusdam exemplaribus habetur pristes: apud Oppianum habetur πρῆστις, sed legendum arbitror πρί-στις. 4 Physeteres. φύσαλος ab Oppiano inter cete numeratur: an idē qui φυσητήρ? φύσαλος.

De aliis quibusdam marinis beluis & monstrosis. Cap. CXCVI.

1 SVnt & in mari beluæ, qui dromones uocantur: & qui melāthini, & ser- *Dromones.*
ræ, materiariæ serræ similitudinem gerentes. Sunt & effigie insolēti nō- *Melanthyni.*
nullæ in Gaditano oceano, arbor intantū uastis dispansa ramis, ut ex ea cau *Serræ.* *Arbor.*
sa fretum nunquam intrasse credatur. Apparēt & rotæ appellatæ à similitu *Rota.*
dine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus utrinque
B claudentibus: adeo longis sunt hirsutæ spinis, ut hæ extra mare emineant.
reuersiones in orbem faciunt, unde nomē traxere. Grassatur aries ut latro: *Aries.*
& nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quē nan-
di uoluntas inuitet, expectat: nūc elato extra aquam capite, piscantiū cym-
2 bas speculatur, occultúsque adnatans mergit. Sunt & alij piscium forma a-
rietes in beluarum quoque numero. In Santonum litore beluas nōnunquā
3 reciprocans destituit oceanus, inter reliquas elephantos & arietes candore *Elephantus.*
tantum cornibus assimilatis. Circa Corsicum & Sardoū fretum hybernant *Aries.*
arietes, atque ex aqua eminentes spectantur: simul & delphini circa eos na
tant. Mas aries frontem alba uitta redimitam habet, diadematis in formā:
at fœmina quemadmodum gallinacei, quasdam uelut barbæ appendicu-
C las possident, sic ipsa cirros ex imo collo pendētes habet. In Indico mari ex-
eunt in terram pecori similes beluæ, pastæque radices fruticum, remeāt: &
quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata. *Beluæ marinæ, equi, asini, tauri.*
Leo quoque in his & pāthera, atque hyæna longe ferociores, quàm sint ter-
restres feræ. Cornuta etiam marina belua attollit cornua è mari sesquipe- *Leo.*
dalia fere, quæ ab his nomen traxit. Panthera in mari rubro nascitur, simi- *Panthera.*
lis terrestri pantheræ, colore & maculis orbiculatis. Castoridas Oppianus *παρδάλις.*
4 inter cete recēset. uocem hę querulam mœstámq; in littore dicuntur ede- *Hyæna.* *Cornuta.*
re: quam si forte audierit quispiam, mortem illi breui imminere prænun- *Castorides.*
tiat. Tyberio principi nūtiauit Olyssiponēsium legatio, ob id missa, uisum *Triton.*
auditúmque in quodam specu concha canentem tritonē, qua nascitur for-
D ma: cui Vergilio authore,

Frons hominem præfert, in piscem desinit aluus.

Narrat autem Pausanias se tritonem in spectaculis Romanis uidisse, cuius
capitis coma, & colore, & quòd discriminari non potuisset, ranarum palu-
strium similis uidebatur: reliquum corpus squamis tenuibus inhorresce-
bat: branchiæ sub aures, nasus humano similis, os amplum, dentes ferini,
oculi glauci apparebant: manus habuit & digitos, unguésque cochlearum
testis non dissimiles: cauda eidem infra pectus & aluum, loco pedum
5 erat delphino similiter. Nereidum falsa opinio non est, squamis modo hi- *Nereides.*
spido corpore, etiam qua humanam effigiem habent: nanque harum uua
in Olyssiponensium spectata litore est: cuius morientis gannitum tristem

accolæ audiere longe. Et diuo Augusto legatus Galliæ complures in litore E exanimes Nereidas scripsit. In eo quoq;, quod circa Taprobanam insulam mare est, cete existere muliebri facie fertur: iísque pro crinibus spinas esse. Authores habeo, inquit Plinius, in equestri ordine splendentes: uisum ab his in Gaditano oceano marinum hominem toto corpore absoluta similitudine, ascẽdere nauigia nocturnis temporibus, statímque degrauari quas insederat partes, & si diutius permaneat, etiam mergi. De differentiis animalium habentium sanguinem, quas communes, quásue proprias singula habent genera, dictum iam est.

Homo marinus.
Hunc inter beluas marinas numerat Plinius.

Dromas.
Cursor.
πρόβατα.
Ouis.
Pecus.
κριός.

1 Dromonem hunc Plinianum diuersum esse arbitramur à dromade Aristotelico, quem Theodorus cursorẽ uocat: & gregalis piscis est: quanquã alio loco uidetur genus quoddã pisciũ significare potius, quàm speciem. 2 Arietes. πρόβατα hæc, id est oues F uel pecus (opinor) uocat Oppianus, qui in alto mari in latibulis fere degunt, locũ raro mutantes. Arietis quoque meminit idem Oppianus, κριὸν uocat. 3 Elephãtos & arietes, &c. Ab his ἐλεφάντινον τάριχος, id est salsamentum elephãtinum dictum arbitror. 4 Tritonem. Nereidas & hominem quoque marinum, beluas marinas uocat Plinius. 5 Nereidas fingunt poetæ Nerei & Doridis filias, quas hoc modo depinxit Ouidius, -Quarum pars nare uidetur,

Pars in mole sedens uirides siccare capillos,
Pisce uehi quædam: facies non omnibus una:
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER IX G

Continet animalium exanguium differentias, & priuatim insectorum.

De animalibus exanguibus. Cap. CXCVII.

COnsummata iam disputatione de toto animalium genere, quod sanguine præditũ est, quę reliqua nobis pars superest, absoluamus. Nunc igitur ordinem persequemur eorum, H quæ sanguine carent: indéque ἄναιμα, id est exanguia dicta sunt: continent enim hæc non sanguinẽ, sed humorem alium qui sanguini proportione respondeat: qui in hoc animalium genere sit ultimum corporis alimentum, sicuti sanguis in iis quæ sanguine prædita sunt. Porro genera in hoc ordine plura sunt: primum genus insectorum est: secundum eorum quæ μαλάκια, id est mollia appellamus: tertiũ, quæ crustis tenuibus operiuntur, μαλακόστρακα, id est crustacea aut crustata dicta, ut cancrorum genus & locustarum: quartum, quæ silicea testa conclu-

ἄναιμα,
Exanguia.

Tria hæc ultima genera, piscium nomine uocauit Plin.

A ſa muniuntur, ὀστρακόδερμα dicuntur: quale genus concharum & oſtrearum
eſt. Cum animalia quæque ſanguinea partes tum interiores, tum exterio-
res ſuis quaſque appellatas nominibus habeant, genus quod ſanguine ca-
ret, pluribus uacat: iam enim uiſcera quæ cuique ſanguineo inſunt omnia,
nullum exangue quod habeat nouimus. Partes tamen ad uictum pertinen
tes omnia neceſſario habent, quanquam uarie, propter loca quibus cibum
recipiant: communes enim omni animalium generi partes ſunt, os, uéter,
inteſtinum. Caput nōnullis indiſcretum eſt, ut cancris & iis quæ mollia di
cuntur: oculos habent maxima ex parte, exceptis teſtatis, omnia: linguam
quoque & dentes, ſed uarie, ut in unoquoque genere explicabimus. Horū
etiam genus omne, quæ quidem pedibus fulciuntur, multipes eſt, nec ullū
B fere quadrupes habetur: & cruſcula omnia, exceptis extremis, à latere affi-
guntur: & partim ſurſum uerſus flexū habent, partim uero retrorſum ſub-
lęſa ſubtortáue uergunt: medij nanque pedes ſubinde ambigui ſunt, (quod
Græci ἐπαμφοτερίζειν dicunt) atque amplius in latus flectuntur. at uero tum
priora crura tum poſteriora retro flectunt. Omnium uero motus per dia-
metrum agitur, quomodo etiam ſubſiſtere ſolent. Neque ſanguinē (ut mo-
do diximus) neque omnem uiſcerum naturam ullum ex iis obtinet: nihil
etiam eorum, quorum gratia uiſcera habēt animalia ſanguine prædita, da-
tum eiuſmodi animalibus eſt: non enim uenas hæc habent, non ueſicā, nō
uſum ſpirandi: ſed tamē unū quod cordi proportionetur, id habeāt neceſſe
eſt. Hoc in mollibus quidē & cruſtatis ea pars eſt, quę à nonnullis μύτις mu- μύτις, Mutis.
C tíſue appellatur: in teſtatis minus quidem patet, attamen in medio ſemper
quærendum hoc principium eſt: inſectis uero inter caput & uentris alueū
eſt. Sanguis etiam quanquam iis deeſt, quod ſanguinis tamen proportio-
nale eſt: quódque eandem fere in genere exangui obtinet uim, quam ſan-
guis in compote illo ſanguinis, habet. Nullum ex iis quæ ſanguine carent
uel adipem habet uel ſeuum: quandoquidem ſanguis iis deeſt. Oſſe carent
exanguia omnia, ſed neque ſpinam habent ut piſces: aliud tamē quod pro-
portionale oſſium eſt, & quod ſua duritie molliorem corporis partem, hoc
eſt, carnem ſeruare poſſit, habent: uerum hoc præſidium aliis intus eſt, aliis
foris: nam quæ cruſta operiuntur, ut cancri genúſque omne locuſtarum, &
quæ teſtata dicuntur, ut oſtreæ, his omnibus caro intus: terrenum autem il-
D lud quod contineat & conſeruet, foris eſt. At uero animalia inſecta & mol-
lia contrà quàm hæc, & modo inter ſe oppoſito conſtant: nihil enim oſſis,
nihil terreni habere diſcretum uidentur, quod dignum effatu ſit: ſed mol-
lia fere tota, carnoſa & tactui cedentia ſunt, naturā inter neruum & carnē
obtinentia: mollis enim ut caro eſt, ſed intendi poteſt ut neruus. Habent e-
tiam intus quod piſcium ſpinis proportionetur, ut ſepiæ quod ſepium uo-
cant: lolligines quod gladiolū: at polypi nihil eiuſmodi habent. Inſecta cō-
trà quàm hæc conſtant, ut modo diximus: quippe quæ nihil habēt duri aut
mollis diſcretum: ſed dura toto corpore ſunt, duritie tali, ut oſſe carnoſio-
ra, carne magis oſſea terrenáque magis conſtent. Quæ ſanguine uacant, a-
nimalibus non idem membrorum ad generationem pertinētium modus:

ſed tum inter ſeipſa,tum etiam cum ſanguineis diſſident. Et plurima quidem coire apertum eſt:teſtacea uero an ulla coeant,incertũ eſt. meatus autem ſicci excrementi atque coitus omnibus quæ oua pariũt,idem ut in reliquis ouiparis habetur.Quin & interior ille meatus idem excremẽti & uuluæ eſt, tum in mollibus,tum etiam cruſtaceis: exanguium enim quædam ita ſexum habent utrunque,marem ſcilicet & fœminam,ut ſobolem eiuſdem generis procreare poſſint: alia procreant quidem,ſed non ſui generis prolem:ut quæ non ex coitu animalium prodeunt, ſed per ſe uel in animali,uel in terra,uel in ſtirpe,uel etiam in eorum ipſorum partibus,uel excrementis creantur : eadémque maris ac fœminę ſexu diſtincta ſunt:iis coeũtibus gignitur quidem aliquid,ſed ex quo nihil amplius gigni poſſit: uerbi gratia,coitu pediculorum, lendes dictæ procreantur: Pulicum genus uermiculorum oui ſpeciem referens:ex quibus nec ea quæ generarint, proueniunt:nec aliud ullum animal,ſed id quod ſunt, ſordes tantum perſiſtunt. Quod autem in uniuerſum dixerim, eorum aliis toto genere ſexus uterq; eſt,ut mollibus,ut cruſtatis:aliis maxima ex parte,ut generi inſectorũ. Eorum autem ipſorum quæ ex coitu cognatorum animalium gignũtur, ipſa quoque ſibi cognata progenerant.At uero quæ non ex coitu,ſed putri materia oriuntur,ea generant quidem,ſed genus diuerſum: quódque prodiit nec mas eſt nec fœmina, talia ſunt nonnulla in genere inſectorum.In exanguium genere,in iis quæ ex uermibus gignuntur contrà euenit,quàm quæ ex ouo,ut ſcilicet pars inferior maior inter initia ſit dum generantur:oculi & caput poſtea augeantur. Quæ ſanguine carent ex aquatilibus,nec natura calida ſunt,ea naſci in lacu non poſſunt:minus etiam in ſalſis aquis quæ [1] non ſunt potulentiores,gignuntur,ut teſtata,ut mollia, ut cruſtata:ſed ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia gigni ſolent.Quod uero ad ſenſus attinet:quæ mollia ſunt, & quæ cruſta operiuntur, atque etiam inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtat:nam & uiſu & olfactu & guſtu:procul enim quandoque ſentiunt,& odore eſcarum partim allectata capiũtur,partim uero odorum quorundam ſuffitu fugiunt, ut inſecta quædam. Guſtus etiam ſimilis ratio eſt:interdum enim cibum perſequuntur diuerſum: nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Tactu uero ſentire, (quod etiam ante dixi) omnibus datum animantibus eſt: quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur,olfactum guſtúmque habere conſtat, argumento eſcarum. De uiſu & auditu,quanquam nihil certi manifeſtíque habemus, quibuſdam tamen hos ſenſus ineſſe apparet:ungues enim ad ſtrepitum ſe ſubtrahere cernuntur,quoties ferramentum ſentiunt admoueri.Pectines quoque admoto digito dehiſcunt,mox comprimunt ſe ut cernentes: echini autem & tethe atque glandes olfactum minime habere uidentur. Et generatim quidẽ de exanguibus animalibus ſatis dictum eſt.

E (margin, beside line 1) · F (beside "gratia,coitu pediculorum") · G (beside "ex ouo,ut ſcilicet") · H (beside "riuntur,olfactum")

1 Minus etiam, &c. Ita Theodorus οὐδὲ τῶν ἁλμυρῶν ἐν τοῖς ποτιμωτέροις, ἀλλ' ἧττον, ὅτι τὰ ὀστρακόδερμα,&c. Vetus interpres ita habet: neque erit aliquod animal in quo uincit ſalſedo in aqua dulci,niſi pauca,ſicut duræ teſtæ,&c.

A De insectis. Cap. CXCVIII.

EST inter exanguia insectorum genus amplissimũ, ut quod plures quàm alia complectitur species. Insecta uoco, quę (ut nomen ipsum declarat) incisuras parte sui uel supina uel prona, uel etiam utraque habent: nec osseum quicquam discretum aut carneum, sed quiddam inter hæc ipsa medium continent: quippe quæ corpore pariter intus forísque duro constent. Hoc genus multas & uarias complectitur species, ut modo diximus, quarum nonnullis quanuis cognatis, nomen nullum commune est inditum, cuiusmodi sunt apes, & reliqua similis formæ insecta: crabrones scilicet & uespæ eiusdémque generis alia quædam: item quibus pennæ uagina inclusæ continentur, (κολεόπτερα uocant) ut galeruca, carabus, cantharis, & reliqua generis eiusdem. Sunt item alia ex his pennata, ut apes: alia pennis carent, sed pedibus gradiuntur, ut centipedæ: alia utroque modo, ut formicæ: aliqua pennis & pedibus carẽtia, ut uermes terrestres. Omnium autẽ treis illas partes haberi constat, caput, uentris alueum, & quod inter hæc sitũ est, quale in cæteris pectus dorsúmque habetur: unum id quod interiacet magna ex parte est: quæ tamen sunt longa & multipeda, iis fere totidem sunt quæ interiacent, quot incisuræ: quæ nunc ceruicum loco, nunc pectorum atque alui præcincta separant membra tenui modo fistula cohærentia: aliquibus uero non tota incisura eas ambiente rugas, sed in aluo, uti diximus, aut superne tãtum, implicatis flexilibus uertebris. Oculi duri in omnibus fere patent, sed nullum ex his palpebrã habet. Ex cæteris uero partibus sensoriis nulla manifesta est, præterquam lingua: olfactus tamen sensum ea habere perspicuum est. cibum nanque sibi peculiarem uel eminus odore sentiunt, ut apes & culices quas κνῖπας uocant, mel. Sentiunt autẽ pręcincti ipso (ὑπόζωμα uocant) odores: & natiuo quodam sui corporis spititu, qui à natura insitus est, non aduentitius. Linguam habent, qua & gustant & cibum attrahunt: hæc in nonnullis mollis infirmáque est, aliis dura & ualida: omnia enim quibus non in aluo aculeus est, linguam eiusmodi ueluti arma gerunt. Nec dentes habẽt quibus iuncta ea est, exceptis quibusdam paucis: nam & muscæ ea pertingentes cruorem mouent: & culices κώνωπες dicti eodem acrius pungunt. Dentes autem quædam insecta habent, quanquam alienos, neque aliorum animalium dentibus similes, ut apum muscarúmq; genus: quædam non habent, eorum scilicet quæ cibo utuntur humido. Insectorum enim complura non uictus tantum, sed armorum gratia dentes possident. Quibus igitur non in ore est aculeus, hæc dentes habent, cibi scilicet aut conficiendi aut capiendi admouendíque gratia, ut formicæ, & id genus alia. Ad hæc antennæ, id est, cornicula ignaua nonnullis ante oculos prætenduntur, ut papilioni & carabo: quæ autem in hoc genere, uolucrum sortiuntur naturam, iis prӕter cætera membra, pennæ quædam membraneæ siccæ annexæ sunt, quibus uolant, quæ neque fissæ sunt neque caulem habent ueluti auium pennæ. Sunt autem aliis binæ, ut muscis, aliis quaternæ, utroque scilicet latere binæ, ut apibus. Quaternas gerunt, quæ aut grandiora sunt, aut aculeo in aluo armantur: quæ scilicet pabuli causa necesse

Margin notes: *Insecta,* Ἔντομα. — B — *Ventris alueum* τὸ περὶ τὴν κοιλίαν κύτος. — C — D — 1 — *Antennæ. Cornicula ignaua.* Κέραια.

habeant euagari, quæ & corpulentiam habent leuiorem, ut apes, & reliqua E
generis eiusdem. Binas uero habent quæ aut minora sunt, aut aculeum in
priore parte gerunt, ex iis scilicet quæ pabuli causa uagantur, ut musca, ta-
banus, culex: quæ autem parua sunt & uitam stabilem agunt, multis quidẽ
fulciuntur pennis ut apes, sed crusta pennas obtectas gerunt, uelut melo-
lonthæ, & cætera id genus insecta, scilicet ut pennarũ uires integras tuean-
tur. Ex uolucribus itaque ipsis alia membranas ipsas quibus uolant, crusta
(quam ἔλυτρον uocant Græci) superueniente quasi uagina inclusas gerunt:
unde & κολεόπτερα, id est uaginipennes dicuntur, ut scarabeus: alia detectas
habent, ἀνέλυτρα dicta, ut apes. uaginipennis illius ordinis nullum est, quod
aculeum habet: sed neque ulli aculeus in aluo cui pennæ binæ. Geritur ete-
nim aculeus aliis parte priore, aliis posteriore: aut enim ore aut aluo extre- F
ma aculeos habent pleraque insectorum: & uel intus conditos, ut apes &
uespæ, uel extra prominentes, ut scorpio: uropigium caudámue non habẽt
fere (præter unum scorpionem inquit Plinius) idque in causa est quòd quę
uolucres sunt, tanquam nauigium temone priuatum in uolatu agitentur,
& quocunque fors tulerit, impingant. Multipeda sunt omnia, quæ saltem
pedibus fulciuntur: uarie tamen pedum numerum sortiũtur: quę enim cor
pore sunt longiore & plures habent incisuras, ea numero pręcipue superãt,
ut iulorum genus: quibus autem pedes pauciores, hęc uolucres fere sunt, ut
pedum inopia adiumento pennarum compensetur. Pedes priores nonnul-
la ex iis longiores habent, quibus abstergant oculis incidentem molestiam
atque arceant: quod & muscas facere uidemus & apes, & reliqua generis G
eiusdem, quæ scilicet oculos habent duriores. Posteriores etiã mediis lon-
giores, ut ambulent melius, & attollantur facilius de terra cum uel auolare
uel salire libet: quæ nanque saliunt, hæc uel crura posteriora habent maio-
ra, uel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur retro cur-
uatis, ut crura quadrupedum. Atque iis omnibus pedes seni, iis etiam quo-
rum nixu saliunt connumeratis. Quæ hunc numerum pedum excessere, ut
plerique uermes, non infra duodenos habent: aliqua uero & centenos: nu-
merus quidem impar nulli est. Partes corporis pronæ in iis omnibus diffe-
runt à supinis, sicut uel in cæteris animãtibus est: cute omnia circundãtur,
sed admodum tenui. Partes insectorum exteriores has esse, atque in hunc
modum se habere constat. H

ἔλυτρον. κολεόπτερα, Vaginipennes. ἀνέλυτρα. Aculeus, κέντρον.

Maiora, μείζω longiora uertit Theodorus.

1 Quæ in hoc genere uolucrum sortiuntur naturam, πτηνὰ dicuntur, & ὁλόπτερα nonnunquam Aristoteli.

πτηνὰ, ὁλόπτερα.

De partibus insectorum interioribus. Cap. CXCIX.

QVod autem pro carne in his habetur, id nec testæ naturam imitatur (ὀστρακώδης dicunt) neque illi simile est, quod in testaceis genus carnis continetur: sed mediam quandã inter hæc refert naturam: nihil enim habent duri aut mollis discretum, uti diximus, sed dura toto corpore sunt duritie tali, ut osse carnosiora, carne magis ossea terrenáque magis cõstent. Quamobrem his non spinam, non os, non aliquid sepio simile, non testam

A testam ambientem, neque terrenum aliquod durum, quod iis proportione respondeat, natura dedit: ipsum enim corpus se sua duritia tueri potest & seruare, nec est quod aliunde muniri desideret. Plinius hęc ita retulit, Insecta non uidentur neruos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, nec crustam quidem fragilem, ut quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis, sed mediæ cuiusdam inter hæc omnia naturæ corpus, aręti simile, neruo mollius, in reliquis partibus siccius uerius quàm durius. Et hoc solum his est, nec præterea aliud: nihil intus, nisi admodũ paucis, intestinum implicatum. Hæc Plinius. Partes autẽ quæ ad cibum administrant, non pari ratione datæ omnibus sunt: alia enim linguam intra os continent, ut formicæ: alia foris gerũt uelut promuscidem fungosam & cauam, ut ea simul & gustare & cibum trahere possint. Patet hoc in muscarũ B genere & apum & omnium generis eiusdem: necnõ asili & tabani eodem spectant: atque iis quidẽ lingua, siue promuscis pro aculeo habetur: omnia nanque quibus non in aluo aculeus est, linguam eiusmodi ueluti arma gerunt. Linguam hanc in quibusdam excipit intestinum rectum simplex ad ostium usque excremẽti porrectum: in quibusdam hoc retortum in anfractum est. Sunt etiam quæ uentrem ori adiunctum, intestinúmque à uẽtre reuolutum habeant, ut quæ cum edatiora maioráque sint, conceptaculum cibi obtineãt copiosioris. Viscus nullum in his, nullum pingue, sicut neque in cæteris quæ sanguine carent. Pars uero illa quæ cordi proportione respõdet, inter caput & alueum est: quæ etsi magna ex parre simplex est, tamẽ in 1 nõnullis multiplex est, ut iulis & similibus prælongis: quo fit ut præcisa ui- C uere possint. Fœminis in hoc genere membrum quod pro uulua habetur, fissum iuxta intestina positum est, in quo fœtus generatur. Patet hoc in locustis & reliquis quorum magnitudo aliqua est, & natura coitum recipiat: maxima enim pars generis insecti perexigua est: ideóq; & eorum uteri incerti ignotíue propter corporis exiguitatem. Fœminæ inter ea quæ coeunt insecta, maxima ex parte maiores suis maribus euadunt, ut Phalangia.

1 Præcisa, &c. Insecti diuulsi, inquit Aristoteles, uiuit cum pectore tum caput tum alueus: & sine eo caput auulsum uiuere non potest.

De insectorum generatione & interitu. Cap. CC.

D PRocreãtur insecta quædam per coitum & ex animalibus generis eiusdem, ut phalangia & aranei ex phalangiis & araneis: ut bruci, locustæ, cicadæ. Sunt autem quæ coeunt quidem & generant, quædam etiam animal, uerum non sui generis animal, sed uermiculos tantũ, ut muscæ & genera papilionum: neque eadem hæc ex animalibus procreantur, sed ex putrescente humido aut sicco: ut pulices, muscæ, cãtharides. Quædam nec ex animalibus nascuntur neque coeunt: ut culices & uermiculi nonnulli, & plura eiusmodi genera, sed sponte proueniũt. Horum uero alia ex rore qui in frondibus est, uidelicet uerno tempore, ut natura fert, sæpe tamen & hyberno quoties tranquillum australéque tempus diutius constitit. Item alia ex cœno aut fimo putrescente oriũtur: alia in lignis aut stirpium aut cæsis:

alia in animalium pilis,alia in excrementis,aut iam excretis,aut adhuc in- E
tra animantem contentis,ut quæ lumbrici appellantur.quinetiã in iis quę putredinem nullam posse recipere existimantur,nasci animalia nouimus, ut culicum genus quoddam ex fece aceti,& uermes in niue uetustiore: omnibus autem prope dixerim,quæ sponte procreantur,uel siccis humescẽtibus,uel humidis sicce∫centibus nascuntur. Insecta auersa coeunt, deinde id quod minus est superuenit maius,hoc est,mas fœminam (inter ea enim quæ coeunt insecta,fœminæ maxima ex parte maiores suis maribus euadunt,uti modo diximus)nec mas in fœminam genitale ullum inserere mẽbrum,more animalium cæterorum uidetur, sed fœminam sursum in marem meatum quendam reflectere conspectum in pluribus est, qui in nonnullis maior quàm proportione totius corporis esse uidetur,cum ipsa par- F
ua admodum sit:sed sunt etiam in quibus minor existit.Planum hoc fuerit si muscas coitu uenereo copulatas diuiseris.Tardo etiam quę coiuerint seiunguntur digressu:diu nanque copulatio eorum durat,quòd in iis quæ in nostro conspectu uersantur facile patet:uerbi causa, in muscis & scarabeis, phalangiis & si quid eius generis coire solet.Insecta hyberno tempore coeunt,& serenis austrinísque diebus nascuntur ea quæ se abdere non solent ut muscæ,formicę:breui à coitu pariunt maxima sui parte quæ solẽt coire. uermem autem omnia faciũt,excepto genere quodam papilionum, quod durum quiddã simile cartamo,id est cnici semini producit, sed intus fluidum.E quibusdam qui ex coitu prognati sunt uermibus, neque ea quæ generarint proueniũt animalia,sed nec aliud ullum animal:sed id quod sunt G
sordes tantum persistũt,ut pulicum & pediculorum fœtus: è uermibus uero ipsis ex quibus gignitur animal, non parte aliqua sicut ex ouis, animal creatur,sed totus uermis accrescit, & particulatim discretus formatur in speciem destinati animalis.Eadem uero gignẽdi ratio omnium est quæ ex uermibus ortum habent, siue ex coitu animalium uermes, siue sine coitu prodiêre.uerbi gratia:nascuntur papiliones ex erucis. Erucæ ex uirentibus foliis,maximéque ex brassica.Primum minus quid milio consistit in folio: mox uermiculi inde contrahuntur:aucti deinde intra triduum, erucę paruæ afformantur:postea uero auctæ motu cessant, suáque forma immutan-
χρυσαλλίς. *Aurelia.* tut,appellantúrque tãtisper chrysallides,quasi aurelias dixeris,& duro intectæ putamine sunt:ad tactum autem immobiles araneosis quibusdã ob- H
ductę(quę etenim ex erucarum numero è uermibus gignuntur,aranea inuolutæ magna ex parte principio exeunt)nõ os,nõ aliud ex membris quod conspicuum sit,possident.Vermium uero ipsorum alij hoc intra se habent unde incrementum ipsis nutriendis accedat, ut uermes,apum & uesparũ: alij deforis capiunt,ut erucæ & cæterorum nonnulli uermium. Itaque primum dũ erucæ sunt,cibo alũtur atque excremẽtum emittunt:at uero cum in aurelias dictas transierint,nihil uel gustant uel excernunt . Longo post tempore,putamine obrupto euolant inde animalia pennigera, quos papi-
Papilio. liones uocamus. Omne autem hoc uermiculi genus,ubi suæ magnitudinis finem receperit,cum scilicet aurelia appellatur,quasi ouum efficitur,&
oui

A oui obtinet facultatem:indurescit enim putamem eorum,& tantisper im-
mota redduntur:quod etiam in uermiculis apum & uesparum nō secus at-
que in erucis apertum est:& in cæteris quoque omnibus quæ non coitu ge
nerantur,uel in lanis uel aliis huiuscemodi, atque etiam in aquis. Omnia
enim post uermis naturam,motu cessant,& putamine obarescunt: mox ru
pto putamine exit ueluti ex ouo animal,tertia mutatione finem accipiens
generationis, idque pennatum magna ex parte est: colorem uero à sua
eruca trahunt quæcunque ex erucis orta sunt. Hæc eadem gignendi ratio
(ut dixi)cæterorum etiam est quæ ex uermibus consistunt, ut apum,uespa-
rum & crabronū, scarabeorum atque aliorum id genus omnium. Eorum
quæ ex uermibus gignūtur contrà quàm eorum quæ ex ouis, pars inferior
maior inter initia fit,oculi & caput postea augentur. Tempus generatio-
B nis insectorum à principio ad finē usq; maximæ fere parti septenariis ter-
nis describitur aut quaternis.Culicum & uermiformis generis parti pluri-
mę;ter septeni dies attributi sunt:iis uero quæ sui generis animal procreāt
quater septeni magna ex parte:septem ex iis ab initu, concretio uermis &
consummatio uendicat sibi:reliquis tribus septenis incubant atque exclu-
dunt,ea scilicet quæ suo procreant fœtu ut araneus,aut id genus aliud: mū
tationis uero & transitus in figuras alias,trinis aut quadrinis diebus, parti
maximę peraguntur,sicuti in morbis quoque dies decretorius euenit. Ta-
lis insectorum generatio est.Pereunt striatis contortísque membris, ut se-
nectute genus maiorum animalium moritur,quę pennata ex iis sunt,pen-
C nis etiam contractis autumno fere moriuntur:tabani quidem uel aqua in-
tercute oculorum cæci intereunt.

De uictu insectorum,uoce, ualetudinéque & aliis quibusdam affectibus. Cap. CCI.

INsecta animalia quibus dentes omniuora sunt: quibus autem lingua tā-
tum,humore undique eliquando sua lingua uescūtur: quorū alia etiam
omniuora sunt,quibus scilicet gustus omnium saporum est,ut muscæ: alia
sanguiuora,ut tabani,asili:alia succis plantarum & fructuum uiuunt. Apis
una nullis putidis assidet,nec utitur alio cibo quàm dulci.Formicę nihil ue
nantur,sed ab aliis iam parata colligunt.Aranei nihil conficiunt neque re-
D condunt,sed cibum solo uenatu sibi acquirūt.Apes nihil uenantur,sed ipsę
sibi cibaria faciunt atque recondunt:mel enim cibus earum est.Insecta hu-
morem,non potus,sed cibi gratia assumunt.Omne insectorum genus mi-
nimo alimento contentum est,& prope sibi ipsa sufficiunt, non tam corpo
ris exiguitate quàm frigiditate, uti Aristoteli placet. Insectis animalibus
neque uocis, neque locutionis ulla facultas,sed sonus tantū iis spiritu inte-
riore mouetur,non exteriore:nullum enim ex iis spirat: omnia uero in eo
genere membrana septo cincturaúe qua incisura est subdita,sonant attri-
tu spiritus interioris.Insecta pene omnia hyeme conduntur,præter ea quæ
uitam in domiciliis cum hominibus agant: quæque prius intereant quàm
annuum tempus excedant.Latent hæc hyeme, alia diutius,alia quādiu al-

gor uehemens est, ut apes. Conduntur autem quæque locis apricis abdita, E
& ubi sibi cubile constituere tutius solent. Senectutem etiam exuunt insecta quædam, ut silpha, & ea quorum pennæ uagina continentur, ut Scarabæi. Et omnia quidem ubi iam factum est quod gigni debuerit, exuunt, ut iam dictũ est. Nam ut partui ouiparo cortex, sic uermiculariæ proli operculum circunrumpitur, æque & apibus & locustis & aliis nonnullis. Insectorum maxima pars eo tempore ualet quo gigni solet, uidelicet cum annus humidus & tepidus est. Intereũt omnia insecta tacta ex oleo: sed celerrime si capite illito exponantur soli. Conglomerantur ex iis nõnulla ut sese tuto inflexu seruare possint: quæcunque scilicet prolixo corpore sunt. Quæ autem glomerari nequeant, contrahunt se in incisuras, quod patet cum tãguntur, uelut ea quæ canthari uocãtur: ubi enim metuerint, motu cessant, F
totóque corpore indurescunt.

De insectorum generibus, quæ fauos sibi extruant, ut de apibus, atque id genus aliis. Cap. CCII.

INsectorum genus quoddam est nomine adhuc uacans quo uno comprehendatur, sed formam suarum partium cognatam omnium referens, uidelicet ea quæ fauos faciunt, ut apes & reliqua similis formæ insecta: quorum genera nouem numero sunt. Sex illa ex his gregalia, apes, reges apum: fuci qui inter apes degunt, uespæ, crabrones, & teuthredones: solitaria uerò reliqua tria, sirenis maior, sirenis minor, & quem bombylium uocant. Sed

Apis. μέλισσα. inter insecta omnia principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis G
ex eo genere hominum causa genitis, inquit Plinius. Mella contrahunt succúmque dulcissimum ac saluberrimum, fauos confingunt & ceras, rempublicam habent: concilia priuatim, ac duces gregatim: & quod maxime mi-

Apũ genera. rum sit, mores habent. Genera apum plura: optimum, quæ breues, uariæ, & in rotunditate compactiles sunt: secundum, quæ longæ & crabronibus uespísue similes: tertium, qui φώρ, id est fur nuncupatur: quartum, fucus: (nam

Ducũ genera. & hæc inter apes numerantur.) Duo item principum regúmue genera: alterum rufum fuluúmue, (πυῤῥὸν Græci uocant) quod præstantius est, alterum nigrum magísque uarium. Duplo amplius hoc genus ape utili: & pars à præcincto inferior longitudine proportionem habet sesquialteram:

Matres apum. Μητέρες μελισσῶν. uocantúrque à nõnullis matres apum, utpote originis authores. Aculeum H
apes possident, fuci eo carent, reges ducésque habent, sed non utũtur: quocirca eos carere aculeo nonnulli existimant. Hæc Aristoteles. Tria ducum genera fecere quidam, ut refert M. Varro, nigrum, rubrum & uarium. Menecrates duo statuit, nigrum & uarium: melior nigro uarius, ita ut expediat mellario cum duo sint eadem aluo, interficere nigrum, quem scit cum

Reges apum. altero rege esse seditiosum, & corrumpere aluum. Sunt reges apum, ut Columella prodidit, maiores paulo & oblongi magis quàm cæteræ apes, rectioribus cruribus, sed minus amplis, pinnis pulchri coloris, & nitidi leuésque, ac sine pilo, sine spiculo, nisi quis forte pleniorem quasi capillum quẽ in uentre gerunt, aculeum putet, quo & ipso tamen ad nocendum non

A utuntur: quidam etiam infusci atque hirsuti reperiuntur, quorum pro habitu damnabis ingenium,

> Nanque duæ regum facies, duo corpora, plenis
> Alter erit maculis auro squalentibus ardens,
> Et rutilis clarus squamis, insignis & ore.

Atque hic maxime probatur, qui est melior: nam deterior sordido sputo similis tam fœdus est, -quàm puluere ab alto

> Cum uenit, & sicco terram spuit ore uiator.

Et,

> -Ille horridus alter
> Desidia, latámque trahens inglorius aluum..

Regibus omnibus, inquit Plinius, forma semper egregia, & duplo quàm cæteris maior: pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans: multum etiam nitore à uulgo differunt. Mira plebei circa eum obediētia: cum procedit, unà est totum examen: circáque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur: & se quæque proximam cupit esse, & in officio conspici gaudet. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Non unus in quoque examine dux tantummodo est, sed plures, ut Aristoteles author est: perítq; examen, si duces uel non satis habeantur, uel plures quàm satis: distrahunt enim examen. Plinius uero, Reges, inquit, plures inchoãtur ne desint: postea ex his soboles cum adulta esse cœpit, concordi suffragio teterrimos necant, ne distrahant agmina. Reges nunquam prodeunt foras, uel, ut pascantur, uel alia causa, nisi uniuersa cum plebe, ut cum migratur: tunc enim reliquæ omnes circa ipsum glomerantur, uti modo diximus. Et ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Et si cum pergunt, rex ipse forte aberrarit, omnes inquirere odoratúque sagaci persequi ducem donec inueniãt, accepimus: gestari etiam eum à plebe, cum uolare non potest: & si perierit, omnes interire: uel si aliquandiu manserint, fauos quidē conficere, sed mel nullum: nec fieri posse, quin breui omnes pereant. Sempérq; duce prehenso totum tenetur agmen, amisso dilabitur, migrántq; ad alios. Esse utique sine rege non possunt: inuitæ autem interimunt eos cum plures fuere. Fuci magnitudine duces æmulantur, inquit Aristoteles: quòd si aculeum quoque haberent, duces utiq; essent: & Columella, Fucus, inquit, genus est amplioris incrementi similimum apis. Plinius quoque, Maiores sunt apibus fuci, & sine aculeo, uelut imperfectæ apes. Quamobrem cum ea sint magnitudine, alueis aliqua intertexunt nonnulli, quo apes subire possint: fuci autem ut grandiores nequeant. Manent fuci magna temporis parte in alueis: (neque enim hoc genus nisi uere conspicitur:) cúmque exeunt, efferunt sese fusim in sublime gyróque uolitant, & quasi exercitium faciunt: quod ubi satis iam fecerint, redeunt domum & epulis perfruuntur. Gigni fucos seorsum dicitur, si dux uiuit: sed si obiit, in apum loculamentis oriri ex ipsis apibus, atq; hos fieri animosiores: quocirca aculeatos uocari, quanuis aculeo careant: animo nanque feriendi, non potestate hoc meruerunt.

Aliàs, deterrimos.

Fessum, inquit Plinius, humeris subleuant: ualidius fatigatū ex toto portant.

Fucus, κηφὴν.

Aculeatos, κεντρωτὰς.

Margin letters: B (at "teris maior"), C (at "cant, ne distrahant"), D (at "que haberent").

Fuci,inquit Aristoteles,nullum est inter apes munus,sed, ut ait Vergilius, E
ignauum fucus pecus & immune,sine industria fauis assidens: nam neque alimenta congerit,& ab aliis inuecta consumit: uerum si pauci adsunt fuci,nonnihil præstant commodi : reddunt enim apes in opere solicitiores. Sunt tamen qui fucos & per se fingere fauos eodem in alueo, & cum apibus negotium conficiendi faui partiri dicant: uerum mellificandi nullam habere facultatem: sed uesci tum eos, tum eorum pullos melle quod apes fecerint. Hæc fere Aristoteles : ueruntamen , ut Columella author est, ad procreationem sobolis cōferre aliquid hi fuci uidentur: insidentes seminibus,quibus apes figurantur.Itaque ad fouendam & educandam nouā prolem,familiarius admittuntur:exclusis deinde pullis extra tecta proturbantur.Et Plinius,Sunt autem fuci,inquit,sine aculeo imperfectæ apes, nouissimæque à fessis & iam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi seruitia uerarum apum. Quamobrem imperant iis, primósque in opera expellunt,tardanteis sine clementia puniunt: neque in opere tantum, sed in fœtu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba : certe quo maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinum prouentus . Cum mella cœperint maturescere,abigunt eos,multæ singulos aggressæ trucidant. Et si prouentus desperatur,tunc & fucos abigunt. Proprium furibus genus esse aliqui existimauere,inter apes grandissimis,sed nigris, aluóque quàm apis utilis ampliore, ita appellatis, quia furtim deuorent mella. Furis sicuti & fuci nullum est in apum opere munus,sed cæteris quibuscum uiuūt, in- G iuriam faciunt: nam fur ipse si quādo in alienos fauos surripere ingressum potuerit,adeo in satietatem repletur ut nequeat auolare, sed ante alueum uolutetur.Itaque non impune semper hæc faciunt: nam deprehensi interdum à bonis apibus occiduntur,sicuti & fuci. Apes unicolores magis sunt quàm crabrones aut uespæ. Optimæ breues uariæque & in rotunditatem compactiles:deteriores longę,crabronibus uespísue similes:etiamnum deterrimæ ex iis pilosæ. Minores illæ officiosiores maioribus sunt: pennæ his detritæ, color nigricans, & quasi combustæ essent. At maiores nitidæ ue- 2 nustæque sunt more otiosarum mulierum. Peripateticæ sectæ cōditor Aristoteles in iis libris quos de animalibus conscripsit, apum siue examinum genera complura demonstrat: earúmque alias uastas sed glomerosas, easdémque nigras & hirsutas alas habentes: alias minores quidem, sed æque H rotundas & infusci coloris,horridíque pili:alias magis exiguas, nec tam rotundas,sed obesas tamē & latas,coloris meliusculi:nonnullas minimas gracilésque & acuti alui, ex aureolo uarias atque leues. Eiúsque authoritatem sequens Vergilius, maxime probat paruulas, oblongas, leues, nitidas,

Ardentes auro,& paribus lita corpora guttis,

moribus etiam placidis: nam quanto grandior apis, atque etiam rotūdior, tanto peior:si uero & senior, maxime pessima est. Hæc Columella. Differunt inter se apes parentibus natæ urbanis,& quæ rustico montanóque uictu educatis prodierint: sunt enim syluestres horridiores aspectu,& iracūdiores & minores, sed opere ac labore præstantiores. In Ponto sunt quædā albæ,

Φὼρ, fur.

Fur, inquit Varro, qui uocatur ab aliis fucus, lato uẽtre.

Apes.

A albæ,quæ bis in menſe mella faciunt. Apud Themiſciram circa Thermodoontem amnem apes tam in terra quàm in alueis faciunt fauos, qui parũ admodum ceræ contineant,& mel craſſius reddant. Fauus ipſe leuis atque æquabilis eſt,quem non ſemper,ſed hybernis tẽporibus tantũ conſtruunt: copia enim in eo tractu eſt hederæ, quæ hyeme floreat, unde apes mel capiant. Ad Amyſum urbem conuehitur à locis ſuperioribus mel cãdidum, craſſũmque maiorem in modum, quod apes faciũt in arboribus ſine fauo, quale etiam fieri in Ponto cognitum eſt. Sunt etiam apes quæ fauos ſub terra triplici ordine faciant,in quibus mel eſt, uermis nullus: uerum nec faui omnes eiuſmodi ſunt,nec apes ita omnes confingunt. *Mel candidũ.*

1 Nanque duæ,&c. Ex Vergilio hæc: quanquam uidetur hic Columella nonnul
B las notas attribuere regibus apum,quas Vergilius apibus ipſis. 2 Quaſi combuſtæ, Theodorus dorſum repandum legit: ſed nos hunc locum ita reddidimus tum ex Græca lectione,tum ex ueteri interprete conſentientibus.

Ratio operis & uita apum. Cap. CCIII.

SEd perquam uaria in earum operatione & uita,ratio eſt:apes enim fere cum alueum receperint mundum,primum fauos cõſtruunt,ceram fingunt,hoc eſt,domos cellásque faciunt: deinde ſobolem, poſtea mella. Primum itaque conſtruere incipiunt fauos,deferẽtes ex floribus, atque etiam ex arboribus lachrymas,ſalice & ulmo,& aliis quæ glutinum pariunt. Híſ-
C que pauimentum & alueum ipſum intus totum,ut quodã tectorio illinũt,
1 ne beſtiolæ nocuæ ſubeãt. Vocant hoc opus apiarij κόμμωσιν,id eſt tectorium: *Κόμμωσις, uel κώμμωσις.*
aditus etiam ſi ampliores ſint quàm pro fabricæ ratione,obſtruentes coar-
2 ctant. Fauos deinde effingunt multi cauatos è cera:primum in quibus ipſæ *Fauus, κηρίον.*
gignantur:deinde in quibus reges dicti & fuci(quanquam ſunt qui fucos, ut dictum eſt:& per ſe fingere fauos in eodem alueo, & cum apibus negotium conficiendi faui partiri dicant)ſuos certe ſemper componũt apes: ſed regum cum fœtus largior eſt,fucorum autem cúm copia mellis ſperatur. Fauos regum ſuis ſimiles faciunt,qui parui ſunt: fucorum autem minores quàm ſuos: & quandoque finguntur ſeorſum per ſe faui fucorum: ſed magna ex parte inter fauos apum inſerũtur. In fauis cellæ omnes(quæ & loculamenta dixeris & loculos)tam mellariæ quàm ſobolariæ gemino ſunt o-
D ſtio:uno enim eodémque interſepto,& baſi duæ ſibi iunguntur cellæ mo- *Cellæ.*
do poculi gemini,altera intus,altera foris. Sũtq; loculi ipſi fucorũ amplio- *Loculamenta.* *Loculi.*
3 res. Cellam facit apis ex angulis totidem,quot habet ipſa pedes (quot geo- *Θυρίδες.*
metræ ἑξάγωνον fieri in orbe rotundo oſtendunt)ut plurimum loci includãt. *Κύτταροι.*
Cellæ quę parietibus principiíſue fauorũ proximæ ſunt, arctiores & melle uacuæ gemino aut triplici uerſu:pleniores autem ſunt faui,quibus plus ceræ obducitur. Ad oſtium ipſum aluei,prima aditus pars illita eſt ex mitye, *Μίτυς.*
quòd uelut excremẽtum purgamentúmue ceræ eſt, bene nigrum acríſque *Commoſis.*
odoris:medetur hoc plagis,& huiuſcemodi ſuppurationibus. Proximũ ab eo tectoreũ cruſtáue piſſocerus: leuius hoc quàm mitys, minúsq; medica- *Πισσόκηρος.*
mentoſum. Hęc Ariſtoteles. Plinius uero,fores,inquit,latiores circũſtruũt. *Picatus cereus*

Mitys. Prima fundamenta operis mityn uocant periti: secunda pissoceron, tertia E
propolin inter coria cerásque, magni ad medicamina usus: mitys crusta est 4
Pissoceros. prima saporis amari: pissoceros super eam uenit picantium modo ceu dilu 5
Propolis. tior, ceræ initium plerunque è mitiori gummi: propolis crassioris iam ma-
Mitys. teriæ additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum
qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruũtur, odore etiamnum graui,
ut qua plerique pro galbano utantur. Propolin uocant, inquit Varro, è quo 6
faciunt ad foramen introitus protectum in aluum maxime æstate: quam
rem etiam nomine eodem medici utuntur in emplastris: propter quam
rem etiam carius in sacra uia quàm mel uenit. De propoli Dioscorides hæc
prodidit, In alueorum foribus inuenitur propolis, sua natura ceręaspectu 7
similis. Eligenda est flaua, odorata, & styracem referens, in uehementi ari- F
ditate mollis, & masticbes in modum ductilis. Fauos itaque primum in-
tus, ut dictum iam est, conficiunt apes: mox collocant fœtum ore emitten-
tes suo, uti iis placet qui censent aliunde ptolis primordia conuehi (de ge-
neratione nanque earum uaria sententia est.) Deinde cibi causa mellifi-
cant, ore euomentes in cellas: mel enim apibus tum æstate tum hyeme in
cibo est: sed præter hoc conuehunt recondúntque alterum quoque ciba-
Σανδαράκη. rij genus, cui durities ceræ proxima, quòd Sandaracan nonnulli appel- 8
Erithace. lant: alij Erithacen, alij Cerinthum. Hic erit apum, dum operantur, cibus,
Ἐριθάκη, uel ἐριθάκη. qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari so-
poris, ut Plinius docuit. Gignitur autem rore uerno, & arborum succo G
Cerinthus. *Κήρινθος.* gummi modo: Africi minor, Austri flatu nigrior, Aquilonibus melior &
Erithace. rubens. Erithacen uocant, inquit Varro, quos fauos extremos inter se con-
glutinant: quod est aliud melius propoli, itaque in hoc uim esse illiciendi.
Quocirca examen ubi uolunt considere, cum ramum aliámue quam rem
Cerinthus. oblinunt hoc, admisto apiastro. Cerinthum Aristoteles melle quidem de-
teriorem esse scribit, at dulcedine prope ficus. Congerunt hoc apes suis cru
ribus, ut & ceram. Carnem nullius animalis tangunt apes, nec opsoniũ ap-
petunt: mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus insidunt. Apis
insectorũ una nullis putidis assidet: nec utitur alio cibo quàm dulci: aquã
etiam libentissime haurit, qua sinceri clarissimíque fontes scaturiunt. Gau
dere plausu atque sonitu apes uidentur, quapropter tinnitu æris aut fictilis
conuocari eas in alueum aiunt: quanquam incertum est an audiant: & uo- H
luptaténe, an formidine ita faciant. Hyeme conduntur, adeo ut nec cibum
sibi appositum gustare uideantur. Et si qua erepserit, ieiuna spectatur uẽtre
translucente, nullóque penitus contento quod manifestum sit. Cõduntur
à Vergiliarum occasu usque ad uer inquit Aristoteles: Plinius autem, latẽt
ultra exortum, ait, adeo nõ ad ueris initium, nec ut quisque in Italia de al-
ueis existimat: ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores. Colu-
mella, post confectam, inquit, brumam diebus fere quadraginta, quicquid
est repositi mellis (nisi liberalius à curatore relictum sit) consumunt apes:
& sæpe etiam uacuatis ceris usq; in ortũ Arcturi, qui est ab idibus Februa-
riis, ieiunæ fauis accubantes torpent more serpentũ, & quiete sua spiritum
conseruant.

A conſeruant.Poſt hoc tēpus cum diei permittit hillaritas,procedere audent in paſcua:nam ab ęquinoctio uerno ſine cunctatione iam paſſim uagātur, & idoneos ad fœtum decerpunt flores atque intra tecta comportant.Duodequinquageſimo die ab æquinoctio uerno,cum ſit uergiliarum exortus, circa v. idus Maij incipiunt examina uiribus & numero augeri. Singulis deinde muneribus ſe diſtribuunt apes, ut aliæ ex floribus conuehant:aliæ mel,aliæ erithacen,aliæ extruant & poliant fauos:aliæ aquam importēt ad cellas, & cum melle temperent. Gerulæ ſecundos flatus captant: iuxta uero terram uolant in aduerſo flatu uepribus hebetato. Nullum his tempus certum conſuetúmque eſt quo operari incipiant:ſed ſi rebus abundent neceſſariis,benéque degunt,æſtiuo potiſſimum tempore opus aggrediuntur,
B & quandiu ſerenum ſit aſſidue operantur: nullúsque cum per cælū licuit, otio perit dies.Socias quoque otioſas & deſides ac minus parcas pellere, in more apibus eſt. Apum ſeniores intus operantur: hirtiorésque moræ domeſticæ ratione ſunt: adoleſcentes foris negotium exercent, & ea quæ res exigit portant, leuiorésque ſunt,labore hirſutie detrita. Præſagiúntque apes & hyemem & imbres: cuius rei indicium eſt,quòd non uolant: ſed ſereno adhuc, in alueo uolutātur:quo apiarij hyemem expectant. Tempore matutino omnes ſilent, donec una gemino aut triplici bombo excitet omnes:tum uniuerſæ ad opus prouolant. Cúmque redierint, primum item tumultuant,paulatímque minus ſubinde ſtrepunt, dum una circūuolitan-
C do ſuſurret,quaſi dormiendū præcipiat:tum repente omnes conticeſcunt. Dignoſcitur examen ualere ſuſurri frequentia,& exeundi ingrediendíque agilitate:hilaritate præterea & nitore ſanitas æſtimatur.Cum migrandum eſt,uox ſolitaria & peculiaris quædam aliquot ante diebus intus mittitur: & biduo aut triduo paucę circa alueum uolant.Ab exortu autem uergiliarum ad ſolſtitium,quod fit ultimo menſe Iunio, ut tradit Columella, fere examinātnr alui:quo tempore uehementius cuſtodiri debēt,ne nouæ ſoboles diffugiant.Vita apum anni ſex: nōnullæ etiam ſeptem poſſunt complere.Quòd ſi examē nouem aut decem annos durauerit, proſpere actum eſſe exiſtimatur.Efferunt foras uita in alueo defunctos:& cætera mundiſſimum omnium hoc animal eſt.Amoliūtur omnia è medio, nullæque inter opera ſpurcitiæ iacent:quin & excrementa operantiū intus, ne longius re-
D cedant,unum congeſta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Sæpenumero & cum alui neceſſitas eſt,auolāt: & in ſeceſſu reddunt excrementum,quoniam male oleāt. Oderūt autē non ſolum fœdos odores,ſed etiam unguentorū delitias: ex quo fit ut homines his delibutos percutiāt.

1 Κόνιαν: an κόνιμαν potius? Melliginem,ni fallor,hoc uocat Plinius. 2 Fauos deinde,&c. Fauus,inquit Varro,eſt quē fingunt multi cauatum è cera. 3 Cellā facit apis. Plinius, Hæ,inquit, cellarum minimę,ſed ipſi (fuci ſcilicet) maiores apibus. An fortaſſe fauos intelligit,non loculamēta ipſa? 4 Myrin,aliàs,commoſin, atque ita uertit Theodorus pro mitye,inter coria cerásque,id eſt, inter priores illas cruſtas & fauos. 5 Prima,aliàs,nigra.uaria hic notatur lectio pliniana.Populi,inquit Plinius,ferunt in foliis guttam,ex qua apes propolim faciūt. 6 Propolim uocāt. Videtur Varro hoc nomine duplicia illa Ariſtotelis,aut triplicia Plinij fundamenta cō-

Melligo. *Commoſis.*

plecti. Hæc Claymond. 7 φύσει κηροειδὴς, id est (ut equidem arbitror) substantia ceræ simili, uel aspectu similis cerç. 8 ἐρεθάκη, ἐριθάκη quandoque uocatur, nisi mendosa sunt Aristotelica exemplaria. E

De generatione apum. Cap. CCIIII.

De generatione apum uaria sententia est: magnáque inter eruditos & 1
subtilis quæstio fuit: alij enim eas parere & coire negant: (apum enim coitus uisus est nunquam) sed ex floribus quibusdam deportare fœturam existimant. Sūt qui fucorum quidem fœturam comportari è floribus 2
illis arbitrentur, sed apum generi ortum præstari à ducibus hoc argumēto referunt, quod fucorum fœtus editur etiam sine duce, apum nunquam. Aliqui per coitum agi opinantur, marésque esse fucos, fœminas uero apes esse contendunt: alij contrà, apes mares esse, fucos fœminas opinantur. F
In tāta rei huiusce ambiguitate, cum non satis adhuc explorata, quæ in earū generatione eueniant, habeamus, rationi interim fides adhibenda est: præsertim cum quæ afferuntur, conueniant cum iis quæ sensu percipiuntur. Duces uel absque coitu generāt & seipsos & apes: apes deinde fucos procreāt, ipsi uero fuci nihil insuper generant: sed in ternario numero finem generatio recipit. Et cum cæteræ in concauis imísque fauorum proueniant, duces subter ad fauum pendentes oriuntur. Fiunt autem schadones optimæ (sobolem dico) cum mellificatur: fœtu posito, apes incubant auium more.

Schadon.

Fœtus apum & fucorum, ex quo uermiculi fiunt qui in apes fucósque trāseunt, candidus est: primordium regum colore cernitur fuluo, corpulentia mellis crassioris, magnitudine ilico proxima suæ futuræ soboli: nec primū ex eo uermiculus gignitur, sed statim apis, ut aiunt. Vermiculus dum paruus est, iacet in fauo obliquus: post deinde, sua ipse facultate se erigit, cibúmque capit, & fauo ita adhæret, ut retineri uideatur. Schadonibus dum membrana inuoluuntur, & pedes & alæ innascuntur: atque sub ea specie, cum scilicet formæ liniamenta receperint, nymphæ appellantur: iam neq; cibum præterea capiunt, neque ullum alui reddunt excrementum: sed coerciti & contracti quiescunt, nec ullo pacto se mouēt, usque dum species destinata perficiatur. Et cum iam ad finem generationis uenerunt, rupta qua cinguntur membrana, euolant. Peragitur autem fœtus intra XLV dies: non apum tantum, sed & crabronū & uesparum fœtûs cum iam formæ liniamenta cœperint, eodem modo nymphæ dicuntur. Stercus quandiu sit, uermis emittit: postmodum non nisi perfectæ, (ut modo dixi) prodierint. Nouellæ istæ tertio quam prodierint die, statim negotium ineunt, si cibus suppetat. Humido uere melior fœtus, ut sicco mel copiosius. G H

Rex statī melei coloris, inquit Plinius: Statim penniger, Plinius.

Nymphæ.

Nymphæ.

1 Varia sententia est, &c. Ambiguitatem hanc quæstionémque pluribus uerbis explicat Aristot. lib. 3 de generat. animalium. 2 Sunt qui fucorū, &c. Plinius, Sunt qui apes in totum amissas reparari putent, uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Vergilius, iuuencorum corpore exanimato: sicut equorum uespas atque crabrones, sicut asinorum scarabeos.

A De morbis apum, & iis quæ aliàs inimica sunt apibus.

Cap. CCV.

PEreunt apes tum aliis casibus, tum uero cum multi principes orti partē
quisque secum quò libuit, abducat: nascuntur aliquando in extremis fa
uis apes grandiores, quæ cæteras fugant, œstrus uocatur hoc malum, ab eo *Oestrus.*
quod exagitet, neque patiatur examina conquiescere. Quin & morbos su-
apte natura sentiunt: index eorum tristitia torpēs, sicuti hilaritate & nitore
sanitas æstimatur, ut modo diximus: ægrotant potissimum cum sylua flo- *Sanitatis aut*
res æruginosos tulerit, atque etiam temporibus siccis. Aliud morbi genus *morborum in*
quasi otium quoddam & ueternitas apum incidit, cum fœdo aluei odore. *apibus signa*
Vitiari fauos aiunt ex aranea, nisi suis fauis incubent apes & concoquant: *explicat Varro*
B quòd si ita se cōtinere potuerint, ut incubitu perseuerent, efficietur aranea *luculenter.*
illis ueluti alimentum: sin minus, pereunt toti faui. Gignuntur in iis quę ui
tiantur uermiculi, qui mox pennis subnatis euolant. Apibus etiam bestio-
læ quædam in alueis innascuntur, quæ fauis officiant: ut uermiculus, quem
1 alij clerum, alij pyrautam uocant: hic ueluti araneam facit in fauo. Nascun *Clerus, κλῆρος*
tur hi in pauimento, è quibus crescentibus, uelut aranea alueo toti obduci- *Pyrauta, πυραύτης.*
tur, & faui carie pereunt. Obest & alia quædam bestiola similis hepiolo, *Hepiolus.*
qui lucernarum luminibus aduolat. Hæc lanuginosum quiddam parit, nec
aculeo ab apibus stimulatur, sed tantum fumo abigitur. Erucæ quoque na- *Teredines. τερηδόνες.*
scuntur in alueis teredines dictæ, quas apes non insectantur. Papilio etiam
C ignauus, inquit Plinius, & inhonoratus luminibus accēsis aduolans, pesti-
fer: nec uno modo. nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa,
quibus teredines gignuntur. Et Columella, Papiliones enecentur, inquit, *Teredines.*
qui plerunque inter aluos morantes, apibus exitio sunt: nam & ceras ero-
dunt, & stercore suo uermes progenerāt, quos aluorum tineas appellamus. *Tineæ.*
Inter caniculæ & arcturi exortum cauendum erit, ne apes intercipiantur *Et Vergil. lib.*
uiolentia crabronum, qui ante aluearia plerunque obsidiantur prodeunti- *4 Georg. ti-*
bus. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utilissimum, ne irascantur, *neas uocat.*
aut ipsæ auidæ uorent.

1 Quem alij clerum, &c. De clero ita habetur apud Plinium, Est in fauis qui-
busdam qui uocatur clerus amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere morbo
D aut ignauia, aut infœcunditate naturali, hic est abortus apum: iterum, Sunt & operis
morbi cum fauos non explent, cleron uocant. Verum aliter utrunque locū legit Clai-
mondus ex uetustis exemplaribus consentientibus: in priore loco, clauum: in poste-
riore, clarum, non clerum.

De melle. Cap. CCVI.

EX floribus ceras fieri prodidere Aristoteles atque Celsus, ex matutino *Mel, μέλι.*
rore mella. Quæ ubi collegēre apes, ore euomunt in cellas: & melle, u-
no alteróue ad summum die cellas replent: omnino ante uergiliarum ex-
ortum, mel non fit. Crascescit autem mel, concoctum iam tempore. initio
enim ut aqua dilutum est, & primis diebus sine crassitudine cernitur, &
feruet ut mustum seque purgat: quòd si exemptum eo tempore sit, crassitu

dine caret: tum uicesimo maxime die spissatur, mox obducitur tenui mem E brana, quæ feruoris ipsius spuma concrescit. Indicium perfectionis in sapore potissimum est. dulcius enim quod crassius. Porro inuenitur in plantarum foliis floribúsque, quod neque succus eorum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem sit naturæ cum rore. Non tamē assidue hoc nec copiose, ut ille, prouenit: sed maxime syderum ortu, præcipuéque in ipso syrio explendescente fit: nec omnino prius uergiliarum exortu (ut diximus) sublu canis temporibus. Itaque tum prima aurora, folia arborum melle roscida inueniuntur: ac si qui matutino sub diuo fuere, unctas liquore uestes, capillúmque concretum sentiunt. E fronde ac pabulis potus hic liquor, & in utercullos congestus apum: (ore enim uomunt, ut diximus) ad hæc succo flo F rum corruptus, & alueis maceratus, totiésque mutatus, magnam tamen cælestis naturæ uoluptatem affert. De apibus, inquit Seneca, non satis constat, utrum succum ex floribus ducant, qui protinus mel fit: an quæ collegerunt in hunc saporem mixtura quadā & proprietate spiritus sui mutent. ut quibusdam enim placet, non faciendi mellis scientia illis est, sed colligēdi. Hoc uero nobis cōstat, materiam ex qua mel gignitur, eiusdem cum rore generis esse: uidetur autem ex plantis è quibus colligitur, nonnihil ad eius probitatem uitiúmue accedere: tāto quoque meliorē qualitatem capere mel, quanto iucundiore sit materia cera confecta. In quodam Ponti tractu, & in Sardinia, ubi ex apsinthio apes mel colligunt, amarum gignitur. Tantúmque pabulum refert, ut quibusdam in locis mella quoque uenenata G fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis, perniciosissima existūt: nec dixere authores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, inquit Plinius, quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum appellata Ægolethron: huius flores concipiunt noxium uirus aquoso uere marcescentes: ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. Aliud genus in eodem Ponto, gente Samnorum mellis, quod ab

Mænomenon mel. insania quam gignit mænomenon uocant: id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia, contermina Massesulis uenenati faui gignuntur. Præstantissimum gignitur mel, ubi thymi copia est, aliarúmque tum herbarum tū fruticum, quæ natura calida siccáque constent. Quod ex huiusce generis colligitur plantis, tenuioribus partibus constat: quo fit, ut & facile in bilem uer- H tatur, in calidis saltem corporibus, & acrimoniç quiddam in se habeat, quç aluum citet. Summa quidem bonitatis, natione cōstat: optimum hyblęum ex Sicilia, Thasium aut certe Atticum: mox quod è Cycladibus affertur & Isthmo. Mel quoque & in aliis regionibus optimum conficitur: sed quod, cum ab incolis ob eius exiguitatem absumatur totum, in alia loca nō perfertur: eóque fit, ut minus celebre scriptoribus habeatur. In quocunque ta-

Mel anthinū. men tractu terna sunt mellis genera: uernum, ex floribus constructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Alterum genus est mellis æstiui, quod ideo

Horæum mel. uocatur horæum à tempestiuitate pręcipua ipso syrio explendescente, post solstitium diebus triginta fere: nam ab exortu syderis cuiuscunque, sed nobilium

A bilium maxime, aut cælestis arcus si nō sequantur imbres, sed ros tepescat solis radiis, medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus, internísque uisceribus, dona cælestia. Quòd si seruetur hoc syrio oriente, casúque congruat in eundem diem, (ut sæpe) Veneris aut Iouis Mercuriíue exortus: non alia suauitas uísque mortalium malis à morte uocandis, quàm diuini nectaris fiat. Tertium genus mellis minime probatum, syluestre, quod ericeum uocant: conuehitur post primos autumni imbres, cum erica sola floret in syluis, ob id arenoso simile. Gignitur id maxime arcturi exortu, à pridie idus Sepembris. Hæc Plinius. Varro quoque, Eximendorum, inquit, fauorum primum tempus esse putant, uergiliarum exortum. Secūdum æstate exacta antequam totus exoriatur arcturus. Tertium post uergiliarum occasum. Præstantissimum, ut ait Dioscorides, uernum, deinde æstiuum: hybernum uero deterrimum est: ut quod iusto crassius est. Aristoteles uero mellis cōficiendi duo tempora prodit, uer atque autumnum. Sed uernum, inquit, suauius, candidius & omnino præstantius autumnali est. Rufum deformius faui uicio redditur: quippe quod perinde ut uinum à uase uicietur: probatur mel, cui est color aureus. Quòd autem albicat, nō syncero thymo confectum est: sed id oculis atque ulceribus cōmodius applicatur. Mellis natura, inquit Galenus, acrimoniam dulcedini cōiunctam habet: ut præstātissimum id iudicetur, quod notis hisce duabus insigne sit. Colligitur enim & mel tum ex plantis aliis, tum etiam ex Cytiso, quod dulcedine uel cum Attico certet, aut etiam superet, acrimonia tamen careat, statímque gustātes auertat: atque si paulo liberalius capiatur, nauseam cōcitet: præcipua igitur bonitatis argumenta hinc sumuntur. Sequēs probatio à colore, substantia & odore. Quod enim colore fuluo est, & odore suaui, tum purum adeo ut totum pelluceat, ac gustanti subacre, tum substātia nec plane crassa nec liquida: præterea tam sibi cohærēs, ut si digito attollatur, continuum sibi nec intercisum ad humum defluat longissima quasi linea sibi continuatum, id omnium est optimum. Si uero abrumpitur, nec demissum ad terram usque continuitatē seruat, id crassius iusto est, aut tenuius, aut partes habet non usquequaque similes: deprehendas autem id si diligentius inspicias, aut crassitudines aut humiditates habere innatanteis, quæ nec inter se sint similes, nec etiam toti. Itaque ad ceræ naturā propius accedit mel quod & crassius est, & cui tales quædam partes innatant crassiores. Excrementosum uero ac perfici concoquíque difficilius, tum quod totum humidum est, tum in quo multæ in partibus sparsæ apparēt humoris guttæ. Porro in quo uel ceræ qualitas uel propolis, uel id genus alia gustu deprehēditur, adeo non est optimum, ut etiam malum sit. Quippe nullam penitus alterius cuiusquam rei insignem in se continere qualitatē debet. Quocirca quod thymum plane redolet, non probo, inquit Galenus: quanquam non ignoro à quibusdam id laudari: eóque fieri ut nonnulli uēditores incisa thyma post illi iniiciant, quo id redoleat, uideatúrq; optimū. Ipse tamen quod tam improbe thymum olet, non laudo: multóque minus si iniectum thymum sit: quod tamen exiguam quandam qualitatem odo-

Mel syluestre. Mel ericeum.

Mellis optimi notæ.

re gustúue præfert,id nō uitupero. Malum item mel iudicatur, quod inter E coquendum multam egerit spumam:quo etiā diutius coqui debebit:optimum uero, ut breuissimo tempore coquitur, ita minimū spumæ euomit. Non omnibus similiter hominibus,æqualis ex melle gignitur bilis copia: siquidem qui iam in flore sunt,potissimū si calidiore natura sint, ac uitam degant laboriosam,in iis totum mel uertitur in flauam bilem:senibus uero & quibuscunque pituitosam naturam habentibus,admodum est accommodum:utpote quibus non in bilem,sed in sanguinem conuertatur.Postulat nāque quò in sanguinis naturam mutetur,naturam hominis frigidam, ætatémque frigidam:sicuti in iis qui calida natura sunt, & ætate florētibus prompte in bilem uertitur: nō ab re igitur censuit Hippocrates mel biliosis naturis non esse ex usu,ut pote qui calidiore sint temperie. Ad eundem F modum morbis quoque quos amara excitauit bilis,mel inimicum esse,nō solum Hippocrates,sed etiam omnes medici affirmant: sicuti & iis qui ex pituita nascuntur amicum:unóque uerbo,calidis quidem corporibus, siue ea naturæ ratione,siue morbi,siue ætatis,siue temporis anni, siue regionis, siue conditionis uitæ talia sint,bili generandæ causam præbere. Abstinendum itaque quoad fieri potest in hecticis febribus à melle est (atque idcirco etiam à mulsa)quippe protinus uertitur in bilem, & sicciores acriorésq; caloris febres reddit. Aliàs uero,ubi uenter siccus frigidúsque sit,dandum uberius unà cum lacte mel est,sed detracta prius spuma, quo & minus sit excrementosum,& magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatū percoctúmue per se,optimum nutrimentū frigido uentriculo est,ita ut calido G aduersissimum:adeo ut nihil frigido corpori melle potius expetere, neque ad calidum magis respuere oporteat.Ergo plurimum huic affectui,uentriculo inquam frigido,pro nutrimento mel optimum est:sed quod prius super prunas ex quercu uiteúe ad summum candētes, aut ligna omnino arida(quæ etiam acapua Græci uocant) fuerit decoctum, & accurate despumatum:quod ipsum tamen(quod omnium dulcissimum est) si plurimum percoquere uelis,ex dulcissimo reddideris amarissimum:coctione nanque amarescit mel,sicuti & uetustate : nā inueteratum mel amarius redditur. Proinde quod bimum est uetustiori præfertur,sicuti & recētiori . Exsiccat mel calfacítque secundo ordine: insignem habet abstergendi uim, aluum ciet,ora uenarum aperit,in sordida ulcera sinúsque utiliter infunditur. Co H ctum minus acre mordáxque efficitur : minus aluum mouet, carnem glutinat.Et mellis præterea natura talis est,ut putrescere corpora nō sinat: faucibus,tonsillis,anginis,omnibúsque oris desideriis,collutū gargarizatúmue utilissimum.Iam uero peripneumonicis,pleureticis,decoctum:auxiliatur tussi,urinam cier,à serpente percussis medetur:& contra uenena fungorum,& rabiosi canis morsus linctum aut potum proficit . Crudum tamen aluum inflat , tussim lacessit, fastidium creat:quamobrem despumati usus aptior est.Mel auribus instillatum,cum rosaceo,ut inquit Plinius, ut uero Dioscorides cum fossili sale trito,aurium sonitui & dolori prodest.Lendes & fœda capitis animalia necat : & oculis per se inutile aliqui arbitrantur: rursus

Mel despumatum.

Quomodo coqui debeat mel docet Galenus lib. 4 de sanitate tuenda.

A rursus quidã angulos exulceratos melle tangi suadent. Diximus mellis uenenati genera:contra quod utuntur melle in quo apes sint mortuæ. Idẽ potum in uino remedio est uitiorũ, quæ cibo piscium gignuntur. Mel item utilissimum oculis & auribus,in quo sunt apes mortuæ. Est in iis quæ circa Hircaniam sunt regionibus bestiola quædam uolucris (anthredonẽ appellant)ape paulo minor,cætera multum similis,quæ in montanis plurimum uictitat,floribúsque omnis generis alitur. In cauis autem saxis,aut arborũ latebris fauos sibi construit,succúmque nobilissimum ibi cogit:qui dulcedine melli nostro haud multum cedat. *Anthredon.*

1 Aliarúmque tum herbarum tum fruticum, &c. Quæ herbæ,qui frutices,quæq; arbores in apiariis conserendæ sint,ut mel fiat quàm probatissimum,docẽt rei rusticæ scriptores,ac in primis Palladius. 2 Optimum hybleum,&c. Plinius: Atticę regionis hic,& Siculæ,Hymetto,& Hybla ab locis,mox Calydne. Mel corsicũ, inquit Pli-
B nius,asperrimum habetur. 3 Aliter lib. 5 histor. animalium habetur: melius mel autumnale est,nisi forte mendosa sint exemplaria.

De cera & propoli. Cap. CCVII.

MEllis naturæ adnexa cera est. Fit expressis fauis,sed ante purificatis aqua. Omnis cera mollit,calfacit, modicéque explet corpora, recens melior. Vt uero Galenus docet,mediam habet temperaturã calfaciẽtium, refrigerantium,humectantium & exsiccantium:éstque aliorũ medicaminum calidorum frigidorúmque ueluti materia: crassiorum est partium; atque emplastica,forísque imposita concoquendi uim habet exiguã quandam atque imbecillẽ & calidam. Et ut Paulus tradit,uim habet abstergen-
C di. Datur in sorbitione dysentericis:fauísque ipsi in pulte alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ:ac milij magnitudine x. grana ceræ hausta lac in nutricibus non patiuntur coagulari,uti tradit Dioscorides:ut uero Plinius, non patiuntur coagulari lac in stomacho. Cera optima(Dioscoridi)est subfulua,subpinguis,odorata, & halitum quendam melleum referens & pura: natione Põtica aut Cretica. Secunda bonitas cãdidæ, & quæ sua natura pin
1 guis est. Hæc Dioscorides. Plinio uero authore,optima est quæ punica uocatur, & medicinis utilissima: proxima quæ fulua, odorísque mellei pura, nationéque Pontica: deinde Cretica (plurimũ enim ex propoli habet) post has Corsica: quoniam ex buxo fit, & habere aliquantum uim medicaminis
D putatur. Nigrescit cera addito chartarum cinere: sicut anchusa admixta rubet: uariósque in colores pigmentis trahitur,ad reddendas similitudines & innumeros mortalium usus. De propoli diximus in natura apum: calfacit secundo ordine,aut inchoante tertio, leuiter abstergit, euocat aculeos, & omnia infixa corpori extrahit. In ueteri tussi suffita iuuat, lichenas admota tollit,dura concoquit,dolores neruorum mulcet,ulceráque desperãtia cicatrice includit. Deligenda propolis,uti modo diximus,flaua,odorata,styracem referens,& in uehementi ariditate mollis ac quæ masticheѕ in morem ductilis sit.

Cera, κηρὸς. Quomodo fiat ex fauis cera, docet Plinius lib. 21.

Propolis.

1 Candida, λευκὸς. Cera candida quomodo fieri debeat, docet Dioscorides: & quomodo Pontica, Plinius.

De uespis, crabronibus & tenthredone. Cap. CCVIII. E

Vespæ, σφῆκες. *Crabrones.* *Ἀνθρῆναι.*

COgnatorum apibus animalium, ut uesparũ crabronúmque, quod ad
generationem pertinet, similis quodámodo ratio est: generatione ue-
ro coeundo inter se funguntur matrices: uisus est enim sæpe eorum coitus.
Crabrones & uespę si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli constituũt, 1
crabrones in sublimi, uespæ in cauernis: sed si habeãt ducẽ, sub terra nidifi-
cant. Cellis sexangulis fauos extruunt omnes, ut apes: nõ ex cera, sed ex ma
teria corticea quadã & areneosa, longe tamen magis politus fauus crabro-
num quam uesparum est. Non in omnibus cellis simul inest & æquabilis
fœtus, sed inæqualis & barbarus (inquit Plinius) & in aliis iam grandiuscu-
lus, ut uel queat uolare, aliis in nympha est, aliis adhuc in uermiculo. Excre
mentum uermiculis tantum, ut & in apum genere est: & manet fœtus im- F
mobilis cum in nympha est, & mẽbrana uelatur: apes uniculores sunt ma-
Vespa, σφήξ. gis quàm crabrones & uespæ. Porro uesparum duo sunt genera, alterum
Vespa fera. ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarũ est, nascens in montibus, 2
& pariens non sub terra, sed in quercu, grãdius, porrectius, nigrius, uarium
etiã aculeatúmque est: aculeo enim maiore quàm ex portione sui corporis
spiculatur. Viuit hoc genus toto anno: & quidẽ tẽpore hyberno, quercu cę- 3
sa euolare spectatur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arbo
Vespa mitior. ribúsue uersatur. Sunt eius aliæ matrices, aliæ operariæ, ut & in altero gene
re quod placidius est. Sunt enim huius quoque duo genera: alterum duces,
quas matrices appellant, alterum operariæ, maiores mitiorésq; duces sunt. 4
Ætas operariarum annum non cõplet, sed omnes hyeme inualescente mo G
riuntur: quod ea re constat, quia hyeme incipiente stupescãt: bruma autem
nullæ omnino appareãt: duces uero qui matrices uocantur, tota hyeme ui-
suntur, atque sub terra latitant. Plerique enim cum per hyemem ararẽt aut
Matrix, uel foderent, matrices uiderunt, operarias nemo. Est autem matrix latior, pon
dux uesparum. derosior, crassior & maior quàm uespa: uolatúque haud plurimum ualet:
præ pondere enim sui corporis, uolare longius nequit: quo fit, ut semper in
uesparijs sedeant effingentes fauos, & munere fungentes cellario. Insunt
porro matrices nuncupatæ in uespariis plurimis: sed aculeatæ sint, necne
ambigitur. Videntur tamen & ipsæ, ut apum duces, gerere quidẽ aculeum,
Fuci uesparũ. sed non extringere aut ferire. Vesparum autem aliæ carent aculeo, ut fuci,
aliæ habent: minores imbecilliorésque sunt quæ carent, neque se uindicãt H
repugnántue. Contrà, quæ habent maiores, robustæ atque pugnaces, quas
nonnulli mares appellant: fœminas uero eas quæ carẽt. Pleræque ex iis quę
aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme instante: sed nobis hacte-
nus uidere non contigit. Si uespam ex pedibus cœperis, bombilaréque si-
ueris, aduolant quæ aculeo carent: quod nõn faciunt quæ aculeatæ sunt.
Itaque argumento quidam hoc utuntur, ut alteræ mares sint, alteræ fœ-
minæ. Et ferarum nonnullę coire uisæ sunt: & alteram gerere aculeum cõ-
stitit: sed de altera incertum est. Et ex cæteris quoque coire nonnullæ ui-
sæ sunt: sed an ambæ aculeo careant, an habeant: uel altera habeat, altera
careat, nondum exploratum est. Sed fœtus tamen non parum prouenire ui-
detur:

A detur:statim enim auctior quàm partus uespæ patiatur, existit. Vespæ temporibus siccis, locísque asperis potius oriuntur: ortus sub terra agitur, uti di
5 ximus. Est autem ortus uesparum talis. Duces ubi locum sibi sub terra op-
6 portunum delegerunt, fauos ineunte æstate confingunt: & uespeta siue cel *Vespeta, σφηκωνὲς.*
7 lulas paruas (σφηκωνὰς uocant Græci) constituūt quaternis foriculis aut prope, in quibus uespæ, non matrices nascuntur: quæ cum increuerint, rursus altera ampliora effingunt: quorum item proles cum creuerit, alia faciunt: ita ut postremo autumno plurima amplissimáque uespeta condita habeantur: in quibus dux, quæ matrix uocata est, non insuper uespas, sed matrices iam procreat, quæ quidem superne per summa uespeti uermiū specie multo grandiorum gignuntur in cellulis cōtinuatis quatuor numero, aut pau-
B lo pluribus: alioqui increscendi ratio ducibus, eadem quæ uespis est. Cæterum utrū duces anni superioris, nouellis iam procreatis ducibus, intereant unà cum uespis nouellis, idque simili modo semper eueniat, an amplius etiam temporis possint uiuere, nondum exploratum est. Fingunt suos fauos *Ex φορυτῷ καὶ γῆς.* ex congerie terráque incipientes ab uno scilicet ptimordio, quasi ab radice unumquenque fauum conficiūt. Cibum autem & ex floribus quibusdam & ex fructibus petunt, sed quamplurimum ex carne: uespæ serpentes aui- *Aliàs, serpēte.* de uescuntur, inquit Plinius, quo alimēto mortiferos ictus faciunt. Matri- *Matrices.* ces æstate procedente apud ulmos colligunt lentam quandam & gummosam materiam. Sunt uespæ quædam ichneumones nūcupatæ, quæ mino- *Ichneumo uespa.*
C res quàm cæteræ sunt: phalangia uenantur & perimunt, (unum genus araneorum hoc est) & in nidos suos ferunt in parietinas aut aliquid tale foramine peruium: deinde illinunt luto, atque ex iis incubando suū genus procreant. Talis uesparum ratio est. Crabrones quoque magis uario colore *Crabro. Ἀνθρήνη.* sunt, quàm apes. Cum in genere apum careant aculeo & fuci & reges, atq; etiam uesparum nonnullæ inaculeatæ sint, ut ante dixi, crabrones omnes aculeo armantur: sed de eorum duce considerandum accuratius est, an aculeum habeat: duces enim more apum uesparúmque crabrones habent, qui proportione ad crabrones, maiores quàm uesparum ad uespas, & apum ad apes sunt. Degunt hi quoque intus, ut uesparum duces: sed duces non plures uno in singulis eorum aluearíis oriuntur. Faciunt sibi alueum sub terra crabrones, terra egesta formicarum more: examinis enim emissio, ut apū,
D nulla eorum aut uesparum fieri solet: sed qui subinde oriantur nouelli, ibidem manent: & alueum terra egesta, faciunt ampliorem. Amplificant maiorem in modum fauos, & iam ex ualentiore quodam examine qualli tres aut quatuor fauorum pleni excepti sunt. In cellis crabronum paululū mellis, quantum gutta è regione proli paratur. Sed si qui crabrones suo alueo abetrarint, colligunt se in aliquam arborem, fauósq; ibi conficiunt in sublimi, qui uel sæpe conspicui apparent, in quibus unum procreant ducem: qui
8 cum adoleuerit, agmen abducit, & secum in alueo collocat. Crabronū syluestres, inquit Plinius, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera insecta conduntur. Vita bimatum non trāsit, ictus eorum haud temere sine febre est: authores sunt ter nouenis punctis interfici hominem. De coitu cra

bronum,nihil adhuc exploratum habeo,nec unde fœtificēt. Generationis E
uero ratio quodammodo ſimilis atque in apibus eſt, ut modo diximus. Ci
bum crabrones non ex floribus colligunt,ut apes, ſed carne magna ex par
Plinius hæc, non crabronibus ſed ueſpis attribuit. te uiuunt: unde fit,ut uerſari uel in ſtercore ſæpe ſoleant. Venantur etiam
muſcas maiuſculas,quas ubi cœperint,abſciſſo capite, reliquum corpus ge
ſtantes auolant: ſed pomum etiam dulce appetunt. Et inter caniculæ & ar-
cturi exortum crabrones ante aluearia plerunque apibus obſidiantur pro-
deuntibus. Nec uero cibum ritu apum ſibi recondunt: ſed ieiuni latent per
hyemem,quo tempore plurimi moriuntur:an etiam omnes,nondum cer-
Tenthredo, τενθρηδών. tum eſt. Tenthredo non abſimilis crabronibus eſt,ſed uaria,& latitudine 9
ſimilis apibus: gregalis eſt. Cupedioſa hęc eſt,& ad culinam & piſces,& hu
iuſmodi delicias,ſingularis hæc aduolat. fœtum ſub terra edit, ut ueſpæ, in F
fauis. amplum huius quoque tenthredenarium eſt, & lōge amplius quàm
ueſpæ atque porrectius. Et hæc quidem gregalia ſunt.

1 Plinius ita habet, Veſpæ in ſublimi è luto nidos faciūt,& in iis ceras: crabrones in cauernis ac ſub terra, niſi forte codices ſint mendoſi, uel Plinij uel Ariſtot., ut infrà uideas, in crabronibus. 2 Veſpa, inquit Varro, uocatur quæ ſimilitudinem habet apis, neque ſocia eſt operi,& nocere ſolet morſu, quam apes à ſe ſecernunt, ſecundum genus apum forſitan intellexit. 3 Pſeudoſphecen uocant, inquit Plinius, ueſpam quæ ſingularis uolitat. 4 σφὴξ ἐπέτειος, hinc ab Ariſtotele, ni fallor, dicta eſt, id eſt ueſpa annua. 5 Duces. Nec ueſparum nec crabronum generi reges ſunt, inquit Plinius. 6 Ineunte æſtate, ὡθόντος τοῦ θέρευς, Theodorus opere æſtiuo dixit. 7 οἷον πεφωθύρους ἢ ὀλίγῳ πλειόνων, id eſt quaternis foriculis fere. G 8 Crabronum ſylueſtres, &c. Iidem fortaſſe cū iis quos Ariſtoteles ſuo alueo aberraſſe ſcripſit. 9 Tenthredo, &c. Teredo, uertit Theodorus, τεμφρηδὼν ὀλίγη dixit Nicāder in theriac. Hermolaus arthredonas uel anthredonas potius uocari cenſet, non τενθρηδόνας, quemadmodum corrupte legi dicit apud Ariſtotelem. De anthredone ſuprà diximus, ſed an idem ſit cum tenthredone nondum conſtat.

Pſeudoſphece. σφὴξ ἐπέτειος. Veſpa annua. τεμφρηδών. Teredo. Arthredo, uel Anthredo.

De ſirene, bombylio, & bombycio. Cap. CCIX.

Sirenes, σειρήν. Ex eorum autem genere quæ fauos ſibi faciūt,eſt ſirenis uterque: minor,
qui fuſcus totus eſt: & maior, niger & uarius: uerum minime gregales
Bombylius. βομβύλιος. ſunt, ſed ſolitarij. Minime gregalis & bombylius eſt ut apis & ueſpa, ſed ſo 1
litarius ut ſirenis uterque: uerum inter hæc, maximus hic eſt. Sub ſaxis a-
Apud ipſam terram, ὑπὸ τῆς γῆς, non ſuper ipſam terram. pud ipſam terram fœtificant. Bombylij binis aut paulo pluribus cellulis: H
mellis etiam praui cuiuſdam inchoatio in his reperitur. Bembycem uocat
Nicander, aculeo ferit ut ueſpa,& corpore nigro eſt. Aliud inter hæc genus
Bombyx. βέμβυξ. eſt bombycum, in Aſſyria proueniens magis quàm ſupradicta. Nonnullæ
Bōbyx. Plin. βομβύκιοι. ex bombycum genere (βομβύκια uocat Ariſtoteles) nidos in acutum exeun- 2
tes è luto fingunt, ſalis ſpecie applicatos lapidi, aut alicui tali, tam craſſos du
róſque ut ſpiculis perforari uix poſſint. Pariunt in his & uermiculos produ 3
cunt candidos membrana obuolutos nigra: ſeorſúmque à membrana, cerā
in luto faciunt, quæ multo pallidior ſit, quàm cera apum. Ita Ariſtoteles.
In iis nidis, inquit Plinius,& ceras largius quàm apes faciunt: deinde maiorem uermiculum.

1 Gre-

A 1 Gregalis & bombylius, &c. Theodorus bõbycen uocat. 2 ὥσπερ οἱ ἅλες: quod Plinius, ſalis ſpecie, dixit Theodorus, quaſi uitro illitos reddidit: ὥσπερ ὕαλος. 3 Pariunt in his & uermiculos producũt, &c. Et alia horũ origo, inquit Plinius, è grandiore uermiculo gemina protédens ſui generis cornua eruca fit: deinde quod uocatur bõbylis (uel bõbylius) ex ea necydalus, & hoc in ſex menſibus. Bombyces telas araneorũ modo texunt, ad ueſtem luxúmque fœminarum, quæ bombycina appellatur. Hæc Plinius ex Ariſtotele fere: ſed mea certe ſententia, bombyceum hoc genus, quorum aliam eſſe originem à priore, dicit Plinius, non ex hoc genere uolucrum inſectorum eſt, quæ fauos ſibi faciant: ſed ex erucarum potius genere, (de quibus infrà dicemus) uel ſaltem χρυσαλλίδων, quæ ex erucis fiunt. *Bombyx.* *Bombylis.* *Bombylius.* *Necydalus.*

De formicis & ſcorpionibus. Cap. CCX.

VEre & formicæ, ut apes, laborem communicant: Et ſepeliuntur inter B ſe uiuentium ſolæ præter hominem. Et ciuile animal formica eſt: nulli tamen imperio ſubditum. Dentes habent formicæ, & aculeum gerunt, non in ore, ſed parte poſteriore. Formicarum negotia omnibus in prõptu habentur: utque eadem ſemita ſemper ambulant, & cibaria recondunt uel in annum, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolum, ſed etiam noctibus plena luna laborem exercent, interlunio quieſcunt, nemo eſt qui nõ uideat. Gerunt onera morſu: maiora auerſæ poſtremis pedibus moliũtur, humeris obnixæ. Silices itinere earũ attritos uidemus, & in opere ſemitam factam: ſegniter & contra induſtriam ſuam formicæ abſconditæ, uel concurſantes, aut oua progerentes pluuiam præſagiunt. coeunt formicæ at- *Formica.* *Μύρμηξ.*

C que ex animalibus ſui generis oriuntur: coeunt autem hyberno tempore. Vermiculum pariunt nulli annexum, qui accreſcens ex minutulo & rotundo, longiuſculus fit, formámque accipit debitam. ortus eorum uerno tempore agitur. Formicæ origani ſulphuríſque puluiſculo inſperſo relinquunt cauernas, alióque migrant. Et contra formicas non minimum hortorum exitium ſi non ſint rigui, remedium monſtratur limo marino aut cinere obturatis earum foraminibus: ſed efficaciſſime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Eſt autem formicarum pars pennata, pars uero impennis. Non ſunt in Sicilia pennatæ, inquit Plinius: Ariſtoteles uero, in Sicilia non
1 ſunt hippomyrmeces. Inuenio & formicas herculaneas appellatas: quibus tritis adiecto ſale exiguo, pſora, lepra, & lentigo ſanentur. Formicæ quin- *Ἱππομύρμηκες.* *Herculaneæ formicæ.*

D que potæ contra omnium phalangiorum morſus auxiliantur. Vtuntur & per ſe ouis formicarum ad aurium grauitatem: nanque & huic animali eſt medicina: conſtátque urſos ægros hoc cibo ſanari. Ne ſint malæ hirſutæ, formicarum oua pueris infricata præſtant. Eſt formicarum genus uenena-
2 tum, non eas nouere in Italia: Soliſugas Cicero appellat, ſalpugas bętica. A- *Soliſuga.*
3 nimal eſt perexiguũ (ut Solinus refert) aranei ſpecie, in Sardinia, in metal- *Salpuga.*
lis argentariis plurima: occultim reptat, & per imprudentiam ſuperſedentibus, peſtem facit: ſoliſuga dicta quòd diem fugiat. Sardinia eſt quidẽ abſque ſerpentibus: ſed quod aliis locis ſerpens eſt, hoc ſoliſuga ſardois agris. Telephus Cretenſis mortiferum genus quoddam formicarum eſſe dicit, quæ laërtæ nuncupantur: eodem nomine ueſpas quaſdam appellarunt. Le- *Laerta.*

Solifuga in leguminibus. guminibus innaſcuntur beſtiolæ uenenatæ,quæ manus pungũt,& pericu- E
lum uitæ afferunt,ſolifugarum generis. Aduerſus has omnia eadẽ meden-
tur,quæ contra araneos & phalangia demõſtrantur. Formicarũ paruarum 4
κνίψ, uel σκνίψ. generis ſunt quæ κνῖπες aut σκνῖπες uocantur. Mel appetunt ut apes, quod uel
è longinquo olfaciunt. Galenus nõ formicas,ſed uermiculos σκνῖπας uocat,
qui uitibus ineunte uere innaſcuntur,cum germinare uites incipiunt: ea-
rúmque germina(quos oculos uocant)depaſcuntur: quamobrem agrico-
læ, ut hos interimant, oculorum radices inungunt ampelitide uocata ter-
κνιπολόγος. Σκνιπολόγος. ra. A cnipe ſcnipéue auicula quædam κνιπολόγος aut σκνιπολόγος dicitur. Ser-
phum quoque uocant animalculum formicę ſpecie,quo & ueſcuntur aui-
Serphus, σέρφος. culæ. Aculeum habent apes ueſpæque intus conditũ:at ſcorpius extra pro- F
Scorpius. minentem gerit:& in cauda unus inter inſecta longo armatur aculeo: is 5
Scorpio. chelas habet,id eſt brachia biſulcis dentata forcipibus. Sẽper cauda in ictu
Σκορπίος. eſt,nullóque momento meditari ceſſat,nequãdo deſit occaſioni:ferit obli-
Scorpius terreſtris. quo ictu &inflexu. Aculeus illi perforatus eſt,qua uenenũ effunditur:quòd
ſi forte hominis ſaliua imbuatur,hebeteſcit redditúrque inualidũ. Venenũ
Σκορπίος χερσαῖος. ab iis candidum fundi, Appollodorus author eſt, in nouem genera deſcri-
Scorpionum genera. ptis per colores maxime ſuperuacuos. quoniam nõ eſt ſcire quos minime
exitiales prædixerit: Geminos quibuſdã aculeos eſſe,maréſque ſæuiſſimos:
intelligi autem gracilitate & lõgitudine. Maculas item habet ſcorpio mas
in uentre chelíſque & aculeo. Mas uenenũ habet infeſtius: fœmina mitius. 6
Nicander octo deſcribit genera: Primum albicat, & minime eſt letale. Se- G
cundum ore rufeſcente: ex cuius ictu uehemens ſequitur ardor & ſitis in-
tollerabilis. Tertium nigreſcit: cuius ictus inconſtantem efficit mẽbrorum
motum,& riſum uanum inducit,qualis ſolet eſſe ſtultorum. Quartum co-
lore eſt ad uiride inclinante. Hic ſimul ac quempiam percuſſerit, frigus at-
que horror inuadunt,adeo ut uel in calidiſſimo tempore,grandine ſe obrui
percuſſus exiſtimet. Plura habet hoc genus caudæ internodia,ſeptena ſcili-
Liuido pallidóue ἠμιπέλιον. cet. Quintum liuido pallidóue colore eſt,amplo uentre diſtentóque:herba
náq; ueſcitur & inexplebilis eſt:qui ab hoc percuſſus fuerit, illi bubo intu-
meſcit. Sextum marino cancro litorali ſimile eſt: ſeptimum paguro: chelas
quoq; habet grãdiores,ut pagurus,gignitúrq; hoc genus ex paguris, in ſic-
co cauernã aliquã ingreſſis: quibus in locis ſi forte moriantur,gignũtur in-
de huius generis ſcorpiones: uel ut elegãtiſſime de hac re cecinit Ouidius, H

Concaua litoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ: de parte ſepulta
Scorpius exibit,caudáque minabitur unca.

Melichloron. Octauum genus melichloron eſt,à collore melleo dictum: ſummæ caudæ
nodus in hoc genere niger eſt: alas habet locuſtæ ſimiles, obliquus huic in-
ceſſus: hominibus infeſtiſſimum eſt. Conſtat,inquit Plinius, eos quibus ſe-
ptena caudæ internodia, ſæuiora eſſe: plùribus enim ſena ſunt. Venænum
omnibus medio die,cum incanduere ſolis ardoribus: itémque cum ſitiunt,
inexplebiles potu. Peſtis importuna,& quæ graui ſupplicio,lẽta per triduũ
morte cõficit: uirginibus lętali ſemper ictu,& fœminis fere in totum: uiris
autem

A autem in matutino exeuntes cauis, priusquam aliquo fortuito ictu egerant uenenum. Proprium scorpionum, quod manus palmam non feriunt, nec nisi pilos attigere. Scorpiones in totum nulli animaliũ nocere putant, quibus non sit sanguis. Vermiculos ouorum specie pariunt & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipsa, sicut & araneis accidit, & interimuntur à suis liberis, magno quidem numero. sæpius enim undenos pariunt. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur: unum modo relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu, loco fiat. Hunc esse reliquorum ultorẽ, qui postremo genitores conficiat superne. Hoc malum Africæ uolucre etiam Austri faciũt, pandentibus brachia ut remigia subleuantes. Apollodorus plane quibusdã inesse pennas tradit: quod & Nicandrũ confirmare modo diximus. Et Pau
B sanias quoque refert nonnullis in locis scorpiones alas habere, quales sunt locustis. In India apud Prasios, pennatos, magnitudine insignes, prodidit Megasthenes. In Africa quoque & pennati sunt, & alij impẽnes, septenis in cauda internodiis. Sæpe Psylli in Italiam hos quoq; importare conati sunt: *An scorpiones*
sed uiuere intra Siculi cæli regiones non potuere: uisuntur tamen aliquãdo *pennatos intel*
in Italia, sed innocui, multísque aliis in locis, ut circa Pharum in Ægypto. *lexerit hoc in*
Terra uiuunt scorpiones: in Altemio Cariæ monte Aristoteles tradit à scor *loco Plinius, an impennes?*
pionibus hospites non lędi, indigenas interimi. Scorpionibus cõtrarius maxime inuicem stellio traditur, ut uisu quoque pauorẽ iis afferat: & scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur: scorpionem tritum & impositũ, suæ plagæ mederi tradunt. Ad eadem quoque estur assatus: aut bibitur in meri
C cyathis duobus. Conuenire etiam aiunt iis quos uipera momorderit: & homini icto à scorpione, putatur esse remedio ipsorũ cinis potus in uino, aut oleo mersus. Cinerem scorpionum in pane sumi iubent ad calculos pellendos: uel si quis cum locusta edit.

1 ἱππομύρμηκας, id est, formicæ quæ equites appellãtur. Theodorus. 2 Nouere in Italia, &c. Aliàs, non fere in Italia. 3 Solifugas, &c. Alias, solipugas. Solifuga *Solipugas*
dicta, quòd diem fugiat. Solinus. Salpygam uocat Lucanus. Solpugam Plinius: eã- *Salpyga.*
dem opinor, intelligit. 4 Quæ κνῖπας aut σκνῖπας, &c. Culices muliones uocat hos *Solpuga.*
Theodorus, & nonnunquam culices. 5 Vnus inter insecta, &c. Plinius: Insectorũ *Culex mulio.*
solus scorpio brachia habet, & in cauda spiculum. 6 Sunt qui duo prima genera unum faciant: ut sit unum genus quod colore sit candidiore, nisi quod os illi rufescat:
D cuius ictus sitim efficiat intollerabilem ardorémque? quod tamen minime letale sit.

De araneis & phalangiis. Cap. CCXI.

ARaneorum his non absurde iungatur natura. Plura autem horũ sunt *Araneus.*
genera: omnibus internodia terna in cruribus, *Ἀράχνης.*
Estque caput minimum, toto quoque corpore paruo est: *Aranea.*
In latere exiles digiti pro cruribus hærent, *Phalangium.*
Cætera uenter habet, de quo tamen illa remittit Stamina. *Φαλάγγιον.*
Phalangia ex iis appellantur, quorum noxij morsus. Phalangiũ uero mor- *Phalangius.*
1 dax in duo distinguitur genera: alterum simile iis quos lupos appellant, est *Phalanx.*
paruum, uarium, acuminatum, assultim ingrediens, ψύλλα, id est pullex nũ- *ψύλλα.*
cupatum *Pulex.*

cupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus longis, tardum E
& lente ambulans, nec uiribus ualens, neque saliens. Reliqua præter hæc ge
Lupus, λύκος. ὄλκος. nera, partim nullum, partim certe exilem inferunt morsum. Aliud aranei
genus est, quod lyci, id est lupi nomen accepit, & horũ minimi non texunt:
Aliàs, crassã pro asperam, παχύ. quod uero maius est, asperam prauámque telam apud terram aut sepes or-
ditur, cauernarum exigua uestibula præpandẽs, & telarum primordiis in-
tus positis obseruat, dum aliquid in tela offendẽs commouerit, mox accur-
rit ut capiat. Quod autem in hoc genere uarium est, paruam uilémque te- 2
Araneus lautus. lam sub arboribus facit. Tertium araneorum genus, quod sapientissimum 3
lautissimúmque est, & erudita operatione conspicuum, texit primum fila 4
quoquo uersus distendens in orbem, & stamina ducit, initio à medio acce-
pto: nec certe inscite medium ipsum accipit: deinde subtegmina infert te- F
xítque stipans. Cubile uero & capturæ repositorium alibi sibi constituit, ue
nationem in medio sui operis obseruando. cum enim bestiola eò inciderit,
motu medij excitus accurrit, deuincítque primum obuoluẽs araneis, dum
defatiget infirmámque faciat: tum tollit ac defert: & si forte fame tenetur,
exugit (araneis enim exugere succũ mos est.) Et hæc quidẽ fruitio eius est:
sin minus, recondito quod cœperit in repositorio, repetit uenandi negotiũ:
sed prius consarcito quod per uenatum lacessitũ est. Si quid uero inter me-
dium & extrema inciderit, primum ipse in mediũ currit: inde ad id quod
inciderit, uelut à stato initio properat. Si quis telam lacerarit, texere iterũ
incipit oriente sole aut occidente. quoniam bestiolæ temporibus his potis- 5
simum offendant. Araneorum istorum lautiorum duo sunt genera, alterũ G
minus, alterum maius. Quod igitur longioribus est cruribus, pendens sub-
tus obseruat, ne bestiolæ præ formidine sibi caueant, sed incaute incidãt in
partem superiorem: non enim facile occultari potest, propter sui corporis
magnitudinem. At alterum, quod moderatius est, superne obseruat latens
in quodam exiguo suæ telæ foramine. Fœmina, ut opinãtur quidam, & te-
xit & uenatur: mas comes fruendi, non laborandi est. At alij fœminam
putant esse qui texit, marem qui uenatur, ita paria merita. Coniugio ara-
nei conueniunt cruribus, sed auersis clunibus. Phalangiis quæ texunt coi-
tus agitur hoc modo: cum fœmina deductam araneam traxerit, mas ean-
dem mutuo trahit: quod ubi sæpius fecerint, coeunt, & auersi clunibus co-
pulantur: nam propter aluum orbiculatam, modus hic coniungendi iis cõ- H
gruit. Pariunt aranei uermiculos primum paruos ouis similes, propter fi-
guræ scilicet orbiculatam speciem: nam & rotundi iam inde à primo ortu
proueniunt: cum pepererint, incubant, & triduo peragunt. Pariunt omnes
in tela, sed alij in subtili & parua: alij in crassiore: & alij penitus in specu or-
Pratenses aranei, λειμώνιαι ἀράχναι. Phalangia. biculato: alij ita ut fœtui aliquatenus tela obducta sit. Pratẽses aranei in tela 6
pariunt, & incubant eadem in tela atque uiuificant. Phalãgia in rete quod 7
crassum confecerint, pariunt, atque incubant magno numero. Cúmq; ipsa
proles increuerit, matrem amplexa interficit & eiicit: sæpe etiã & patrem
si cœperit: adiuuat enim fœminam incubatu. Pariunt autem & trecentos.
Cæteris lautioribus illis partus minoris numeri est. Aranei iusta sibi reci-
piunt

A piunt incrementa diebus quater ſeptenis,à paruo ſui ortus initio ad finem. Aranei non ſtatim cum editi ſunt,fila mittunt:neque intrinſecus tanquam excrementũ,ut Democritus ait, ſed extrinſecus de ſuo corpore ueluti corti cem,more eorũ quæ ſuis uillis iaculãtur, ut hiſtricis. Maiora etiã animalia inuadit irretítque nonnunquã ſuis filis. Nãque & lacertarũ catulos paruos aggreſſus circũdat os & filis obducit,donec cohibeat:mox accedens,morſum defigit.Librat & araneus ſe filo in caput ſerpentis porrectæ ſub umbra arboris ſuę,tantáque ui morſu cerebrum apprehẽdit,ut ſtridens ſubinde ac uertigine rotata,ne filum quidẽ deſuper pendentis rũpere,adeo non fugere queat,nec finis ante mortẽ eſt.Sunt & ex araneis auguria: quippe incremẽto amnium futuro telas ſuas altius tollunt. Iidem ſereno nõ texunt, nubilo

Aranea. ἀράχνη.

B texunt:ideóq; multæ araneæ imbriumſigna ſunt. Ruinis quoq; imminẽtibus aranei cum telis primi cadũt. Eſt quoddam aranei genus, ut author eſt Dioſcorides,quod candidã,tenuem denſámq; telã nectit : hunc in aluta ligatum & brachio adalligatũ,quartanis circuitibus mederi narrãt: decoctũ ex roſaceo & infuſum,aurium doloribus auxiliari.Et aranei genus quoddã eſt,cuius morſum continẽs dolor in mediis iliis comitatur: unde & rubor, & urinæ emittendæ difficultas ſequitur: quandoque uero & ſuffocatio .Eſt araneus quidam marinus,æque peſtiferum animal atq; lepus marinus,ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Araneus quem ὄλκον alij lupum uocant, (inquit Dioſcorides) ſubactus & linteo illitus, frontíque & temporibus impoſitus

Araneus marinus.

8 tertianos circuitus perſanat.Tela eius ſanguinẽ ſiſtit impoſita,& à uulneri-

C bus quæ in ſumma cute conſiſtunt,inflammationes arcet.Fracto capiti,Plinius ait,aranei tela ex oleo & aceto impoſita,non niſi uulnere ſanato abſcedit:hæc & uulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. Aranei muſcarij telæ, & præcipue ſpelunca ipſa impoſita fronti ad duo tempora mirabiliter epiphoras mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus,longiſſimis ac tenuiſſimis pedibus, contritus in o leo uetere. Sed is etiam cui craſſiſſimum textum eſt in cõtignationibus fere, adalligatus panno,epiphoras ſanare traditur. Linguæ ulcera & labrorum ſanant araneorum telæ candidæ,& quæ in trabibus paruę texuntur. Araneus qui filum deducit ex alto, tritus atque admotus inhibet muliebres purga-

Araneus muſcarius.

9 tiones . Aranei in oleo putrefacti contra omnium phalangiorum morſus

10 auxiliantur. Phalangium eſt Italiæ ignotum,inquit Plinius, plurium gene

Phalangiorũ genera.

D rum:unum ſimile formicæ,ſed multo maius,rufo capite, reliqua parte corporis nigra,albis intercurſantibus reſperſum guttis : acerbior huius quàm ueſpæ ictus:uiuit maxime circa furnos & molas. In remedio eſt ſi quis eiuſdem generis alterum percuſſo oſtendat : & ad hoc ſeruantur cum mortui inueniuntur.Æque phalangion Gręci uocant inter genera araneorum,ſed diſtinguunt lupi nomine:uel,ut Nicãdro placet, agreſtes uocatur alius,lyco araneo,qui muſcas uenatur ſimilis:imbellem plagam infert, & quæ doloris ſit expers. Tertium genus eodem phalangij nomine, araneus lanuginoſus,grandiſſimo capite:quo diſſecto,inueniri dicuntur intus uermiculi duo,adalligatíque mulieribus ceruina pelle ante ſobolis ortum, præſtãt ne

ἀγρῶσται.

Araneus lanuginoſus.

concipiant,ut Cæcilius in commentariis reliquit:uis ea annua est. Vocatur E
Rhagion. & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis 11
tanquam imperfectis,incessu tamen uelocissimo. Dolor à morsu eius,qua- 12
Ἀστέριον. lis à scorpione, urina similis araneis textis. Idem erat asterion, nisi distin- 13
gueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactãtur: sopor hominem
Cæruleus. corripit pariter & horror. Peior utroque est cœruleus lanugine nigra hir-
κυάνεος. sutus,caliginem cõcitans,& uomitus araneosos,etiamnum deterior,à cra-
κυανός. *Tetragnathius.* brone penna tãtum differens:hic & ad maciem perducit. Tetragnathij duo 14
genera habentur:peior, medium caput distinguente linea alba, & trãsuersa
Tetragnathus altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriore parte candicãs, len-
Cinereus tetragnatus. tior:minime autem noxius,eodem colore,qui telas muscis in parietibus la
tissime pandit. Vti uero Aëtius tradit tetragnatus phalãgij species est, cor- 15
Lentior, inertior dixit Hermolaus. pore latiore & subalbido, pedibus scabris:duo illi in capite prominent tu- F
bercula, alterum rectum, alterum latum, ut uideatur quidem ora habere
duo,& maxillas quatuor. Locus ab hoc percussus subalbicans est, & uehe-
mens in eo dolor: mẽbrum uero ipsum ad articulos usque gracilescit. Cor-
pus denique totum,ex alimento nullum sentit commodum:& post adeptã
δύσδηρι. quoque sanitatem,immodicæ infestant hominem uigiliæ. Dysderi uocãt
σφήκειον. alij,alij sphecium,phalangij genus uehementer rufum, uespæ simile: huius
morsus tumorem excitat,genua labefactat,nonnunquam & tremorem af
Phalangia leguminum. ferens,quandoque & mortem. Inueniuntur messis tempore in legumini-
bus,cum manibus colliguntur,phalangia quædam parua, specie canthari-
di similia,colore flammeo. Ab huius morsu excitantur pustulæ,quas Græ-
ci φλυκτίδας uocant:mens perturbatur:linguáque incondita profert,& ocu- G
li subuertuntur. Nascitur phalãgius in eruo,inquit Plinius, bestiola aranei
κρανοκολάπτης. generis,si hyems aquosa sit. Inuenitur & in Persea arbore phalangium,cui 16
nomen cranocolaptes. In Perseæ arboris frondibus (inquit Nicander) gi-
gnitur animalculum,phalenæ papilionis specie,capite semper nutabundo,
& uentre graui,spiculum in summo collo gestat. Hoc si quem percusserit,
Phalangiorũ genera. non longo post tempore certa sequitur mors. De phalangiis uero ita pro-
didit Aëtius, Plura quidem sunt phalãgiorum genera: sed quæ fere ab aliis
qui theriaca scripsere traduntur,sex numero existũt:rhagium scilicet myr-
mecium,lycos lupúsue,cranocolaptes,sclerocephalus,& scolecium. Quod
Rhagium. rhagium uocatur,figura est rotunda,colore nigro,uuæ nigræ acino similis, H
unde & nomen accepit rhagiũ: pedes habet utrinq; breuissimos, & os sub
λύκος,lupus. medio uentre. Qui uero lupus appellatur, inter araneorũ telas inuenitur,
ubi muscas uenari solet, quibus pascitur. Corpus illi latum & rotundum:
Μυρμήκειον. quæ circa collum partes sunt, incisuram habent, & circa os tubercula tria 17
Cranocolaptes enascuntur. Myrmecion prægrandi formicæ similimum est:colore fuligi-
κιδαλοδὰς. noso atróue. Huius corpori inserta sunt quasi astra,maxime uero circa dor
Sclerocephalõ sum. Cranocolaptes oblongus & colore uiridante,aculeum in collo gestat:
σκληροκέφαλον. quòd si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes.
Scolecion. Sclerocephalon caput habet,saxi duritie,& totius corporis lineamenta ani 18
σκωλήκιον. malculis illis quæ lucernas circunuolant similia. Scolecion longiusculum
est,

A eſt,& maculis quibuſdam, præſertim circa caput,uariegatum. Phalangiorum ſpecies è quibus periculum præcauere expedit,hæ ſunt. Quæ autẽ eorum morſum ſequuntur accidentia,communia ſunt exceſſu defectúq; diſ-
19 crepantia.Morſus tenuis eſt,& qui conſpici uix queat: tumor cum liuore, nonnullis & cum rubore:frigus circa genua lumbóſque & ſcapulas:nonnũquam & totius corporis grauitas.Hæc Aëtius.

1 Acuminatum,&c. ὀξὺ, πηδητικόν. Theodorus,acutum,ſalax,ſed mea quidem ſententia, rectius atque apertius Plinius acuminatum aſſultímque ingrediens, reddidit. 2 Varium eſt,&c. Vetus Ariſtotelis interpres ita habet:Et inuenitur genus maculatum in uere ſub arboribus.Hoc,ut arbitror,genus aranei pratenſe uocat Ariſtoteles. *Araneus pratenſis.* 3 Aranei iſti lautiores & ſtrigoſiores in uitæ muneribus ingenioſiores ſunt, inquit Ariſtoteles. 4 Texit primum,&c.Plinius hæc ita explicat·Texere à medio incipit,
B circinato orbe ſubtegmina adnectens,maculáſque paribus ſemper interuallis,ſed ſubinde creſcentibus ex anguſto dilatans,indiſſolubili nodo implicat. Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores cum exercet artem & diſcit texere. Longitudo fili à culmine,ac rurſus à terra per illud ipſum uelut reciprocatio,ſubítque pariter ac fila deducit:cum uero captura incidit,licet extrema hæreat plaga,ſemper in medium currit,ex quo ſic maxime totum cõcutiendo implicet. 5 Araneorum iſtorum lautiorum,&c. Araneorum lautiorum & telam ſpiſſiorem texentium: ita reddidit Theodorus ex Græca lectione, (πυκνὸν) uetus autem interpres, quæ texunt textura debili. 6 In ſpecu orbiculato,&c. ἐν κύτει, Theodorus in ſinu orbiculato. 7 Plinius hæc ita reddidit, Pariunt oua in telas expanſa, qui ſaliunt atque ita emittunt: Phalangius tantum in ipſo incubat, magno numero. 8 Tela eius ſanguinem, &c. Hoc Galenus attribui ſcribit araneorum telis in genere. 9 Phalangiorum, &c. De his
C phalangiorum generibus,uide Hermolaum in Corollar. 10 Aliter iſta expreſſit etiam Plinius ipſe. Myrmecion formicæ ſimilis capite, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus, ueſparum dolores torquet. *Myrmecion.* 11 Rhagion,&c. ῥώξ à Nicandro (opinor) uocatur. *Μυρμήκειον.* 12 Dolor à morſu, &c. Signa morſus huius leges apud Nicandrum. 13 *Ῥώξ.* Aſterion,&c. Alij legunt apud Plinium aſtertion uel aſiortion. 14 Hunc locũ Hermolaus aliter diſtinguit,ut intelligatur hoc ſeptimum genus eſſe, & aliud à cœruleo *Aſtertion.* *Aſiortion.* à crabrone penna tantum differens,deterius etiamnum cœruleo, ut quod macie conficiat à ſe percuſſos. 15 Tetragnathum, &c. Tetragnathum Hermolaus ex Aëtio ita nobis deſcripſit, modice lato & ſubalbo corpore, pedibus aſperis, duabus inciſuris in capite,recta una,per obliquũ altera,ut quaternas buccas habere uideatur,unde nomen. In Æthiopia (inquit) tam frequentes, ut regionem in ea quandam prope Sillos Acridophagóſque deſeri coegerint. 16 Cranocolaptes, &c. κεφαλοκρούστης etiam à quibuſdam appellatur. *Κεφαλοκρούστης.* 17 Corpus, aliàs os, στόμα, rotundũ, περιφερὲς: uide an mendoſa ſint hoc loco Aëtij exemplaria. 18 Aliter fortaſſe, lineas habet toto corpore,
D ſimiles animalculis,&c. ut legatur, non ὡς γραμμὰς, ſed potius ὅτι γραμμὰς ἔχει. 19 Alia quoque præter hæc ſigna uideas apud Dioſcoridem lib. 8, & Paulum & ipſum Aëtium.

De ſcolopendra & aliis quæ multipedæ dicuntur. Cap. CCXII.

Scolopendra item morſu pernicioſa eſt,quam & ophioctenam uocant, *Scolopendra,*
1 & centipedam: & alij ſepa, ex iulorũ genere. Iulum autem uoco inſe- *Ophioctena.* ‑cti genus prælongum & multipes, illam habens partem non ſimplicẽ ſed *Centipeda.* *Seps.* multiplicem,quæ eſt inter caput & aluum, in qua continetur quod cordi *Iulus.* proportionale eſt:quo fit,ut præciſum hoc genus uiuere poſſit. Millepedæ, *Millepeda,*
2 quas & centipedas & multipedas alij uocant, duorum generum. Animal *Centipeda,* *Multipeda.*

Aliàs, tractúque. est millepeda, inquit Plinius, è uermibus terræ pilosum, multis pedibus ar- E
cuatim repens tactúque contrahens se: oniscon Græci uocant, alij tilon. Il-
Oniscus. *Tilos.* lam autem quæ non arcuatur, sepa Græci uocant, alij centipedem, alij mil-
Seps. lepeda: alij scolopendram, minorem perniciosámque, oblongam, pedibus
Centipes. multis atq; pilosis, & qui ex utraque corporis parte in ingressu, remorũ in-
Millepes. star mouentur, pecori præcipue nociuam. Viuit scolopendra uel in plures
Scolopendra. partes dissecta: & si pars aliqua à reliquo corpore abscindatur, in utrunque
se mouet extremum: nam & caput uersus ingreditur & in caudam, ideóq;
ἀμφικαρὴς σκολοπένδρα à nonnullis existimatur biceps esse. Huius morsum tumor insequitur, &
Nicand. putrescit locus atque in ambitu liuescit: fitque postea ulcus, quod à loco i-
pso exorditur, quod & permolestum est, nec facile curatur. Scolopendra ci
micibus aduersatur suffitúque necat. Scolopendram terrestrem saliua dis- F
Scolopendra marina. rumpi ferunt. Sunt & scolopendræ marinæ terrestribus similes, magnitu-
dine æquales aut paulo minores, colore rubētiores, numero pedum copio- 3
siores, & crurum tenuitate graciliores: nasci locis saxosis solent, & modo
serpentum, non magna altitudine gurgitum. Hæc ubi hamum deuorarit,
euertit foras partes internas, donec hamum eiiciat: tum recipit intro, ac ua
let eadem qua ante sanitate. Appetitus his quoque nidorulẽtorum, ut ter-
restribus est. uenenosa & hæc est. Mordet autem non ore, sed tactu totius
corporis, ut quæ urticæ uocantur. Et uti cecinit Oppianus,

-Si quis modo cominus illum
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem urtica facit cognomine dicta doloris.

Oleo in quo scolopendra marina sit cocta, nonnulli ne pili euulsi renascan G
tur, usi sunt. Verum alij cetaceum genus quoddam esse scolopendram ma-
rinam arbitrantur, aspectu horrendum, eámque spectari eminentem è ma
ri, & marium pilos magna excelsitate apparere: eius caudam similiter atq;
locustæ latam perspici. reliquúmque corpus conferri posse cum trireme iu
stæ magnitudinis, atque permultis pedibus utrinque ordine tanquam ex
Millepeda. scalmis appensis per summum mare natare. Millepeda centipedáue, quam
Centipeda. modo & oniscum uocari diximus, & tilon, efficaciter sanat auriũ dolores,
Oniscus. *Tilos.* inquit Plinius, in cortice punici mali decocta & porri succo, addunt & ro-
Multipeda. saceum, & in alteram aurem infundunt. Millepedam oniscum bibisse pro-
dest urinæ. Medentur suspiriosis multipedæ, ita ut ter septenæ in Attico H
melle diluantur, & per arundinem bibantur: omne enim uas earum nigre-
scit contactu. Quidam torrent ex his sextarium in patina donec candidæ
fiant, tunc mel immiscent: alij centipedam necant, & ex aqua calida dari iu
ὄνος, ὀνίσκος. bent. Onisci, qui & oni dicuntur, (uti prodidere Dioscorides & Galenus) 4
Asellus. sub aquariis uasis reperti, animalcula sunt multis pedibus nitentia, quæ cõ-
tacta manu contrahuntur in orbem, fiúntq; ubi se contraxerint, fabis escu-
κύαμος, faba. lentis non dissimiles, ac proinde à nonnullis κύαμοι, id est fabæ uocati, colore
Colore fusco, φαιοί. fusco. Hi ex uino poti, inquit Dioscorides, urinæ difficultati, quæ disuria
dicitur, & regio morbo auxiliantur: cum melle anginis illinuntur. Triti &
in malicorio unà cum rosaceo calfacti in aurium doloribus utiliter instil-
lantur.

Alantur. Hæc Dioſcorides. Et Galenus, quidam his uſi ſunt, inquit, ad aurium dolores, in oleo coctis.

1 Iulus uermis eſt multipes: mille nanque pedibus utitur, ut ſcolopendra. Quidam & ipſas ſcolopendras iulos uocant. Hęc Theon. 2 Animal eſt, &c. Iulon hanc ſpeciem (ut opinor) uocauit Nicander in Theriac. interpres uero μυριόποδα appellat. 3 Paulo minoris. Suſpectus mihi certe uidetur hic Ariſtotelis locus: uetus interpres habet, quod eſt in mari, eſt minus agreſte. 4 ὅσοι πολύποδες forſitan Ariſtoteli. an prior multipeda? ἴουλος. ὅσοι πολύποδες

De iis quæ promuſcidem & ueluti aculeum in ore gerunt: ut, de muſcis & culicibus. Cap. CCXIII.

Linguam ſiue promuſcidem habent muſcæ, qua uel cruorem ex anima- *Muſca, μυῖα.*
B lium corpore extrahant: qua & guſtum habent omnium ſaporum, & omniuorę ſunt: hæc euidens fiſtula eſt. Coeunt quidem ut & alia inſecta & generant muſcæ, uerum non animal ſui generis, ſed uermiculum: & muſcę ubi pecorum ulceribus inſederunt, uermes creant, inquit Columella. Ne-
1 que ab animalibus ipſi generãtur, ſed ex uermiculis ex ſorde humida aut ſicca putreſcente genitis. Principium autem ipſorum uermiculorum exiguum eſt, atque ex immobili quaſi hærens adhuc, moueri incipit: mox uermiculus immobilis redditur: qui cum poſtea motus eſt, rurſus immobilis fit: demúmque generatur muſca, quæ flatus aut ſolis beneficio moueatur. Nullum animal minus docile exiſtimatur minoríſue intellectus quàm
C muſca. Mons eſt Carina in Creta, IX milliũ paſſuũ ambitu, intra quod ſpatium muſcæ non reperiuntur: natúmque ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento ſingulare medicamentis eligitur. Alopecias replent muſcarũ capita recentia, prius folio ficulneo aſperatas: alij ſanguine muſcarum utũtur, alij decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ uel nucum, ita ut ſit tertia pars è muſcis: alij lacte mulierum cum braſſica cinerẽ muſcarum ſubigunt, quidam mel tãtum. Apud Macedonas circa fluuium Aſtræum, qui inter Beroeam & Theſſalonicen medius fluit, uolitat muſcarum genus, quas, cum ad ſummam aquam acceſſerint, piſces quidã qui in eo flumine gignuntur, uariis diſtincti coloribus, arripiunt atque deuorant, indéque uictum ſibi comparant. Has equiſeles uocant indigenæ: quæ *Equiſelis.* uulgarium harum quæ ubique reperiuntur muſcarum, quod ad formam
D attinet, nihil ſimile habent. Nec apum ueſparúmue ſimilitudinem gerunt: harum tamen cuiuſque aliquid referunt, ueſparum colorem reddunt, magnitudine apibus æquales: & ſimiliter atque apes bombitatione ſtrepunt: atque in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent. Et culici- *Culex.* bus lingua fiſtuloſa eſt & ad ſuctum, & aculei loco ad pungẽdum. Corpus his minimum, aluus fere ieiuna, crura prælonga, & uox pro corporis ratione maxima, animalculum ſanguinis & potiſſimum humani auidiſſimum. Infeſtant culices hortos, inquit Plinius, riguos, præcipue ſi ſunt arbuſculæ *Mulio.* aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur: culicum uaria ſunt genera. In culicum genere, muliones non amplius quàm uno die uiuere ferũtur. Apes impugnant (ut ſcribit Plinius) è culicum genere muliones. Apes quoque exa-

Oestrus, οἶστρος. gitant œstri,uti suprà diximus:sed fœtus apum hic est amplioris magnitu- E
dinis q̃ sint cæterarum. Sunt & œstri quibus lingua siue promuscis pro a- 1
culeo est,qua sanguinem exugunt, & tergora etiam quadrupedum pene-
Tabanus. trant, sicuti & tabani, siue asilos dici placet, promuscide siue lingua ipsa
Asilus. Μύωψ. adacta,cutem hominum.Oestrum nonnulli etiam asilum interpretantur
Asilus, οἶστρος. teste uel Vergilio. - Cui nomen asilo

Romanum est, œstrum Graij uertere uocantes,
Asper acerba sonans,quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta,furit mugitibus æther
Concussus.

Tabanus. Tabani ex uermiculis quibusdam impenni-
Oestrus. bus ex arbore lignóue natis procreantur: œstri è latiusculis quibusdam be-
stiolis quæ in fluuiis super aquam currunt, enascuntur. Quamobrem ma- F
gna œstrorum copia prouenit circa aquas,ubi id genus bestiolarũ est. Itaq;
Ἐμπίς. primum in humore uiuit bestiola,quæ ἐμπὶς uocatur:deinde forma immu- 2
rata foris uitam agere incipit. ex iis enim œstri proueniunt,quorum gene-
Ἀσκαρίδες. Ascarides. Ascaridæ. ratio ita habet:ex ascaridis generantur empides. Porro ascarides fere in pu 3
teorum limo,& ubicunque se aqua colligit,terrena subsistente cõcretione
oriuntur.Fit ut principio fex ipsa putrescens colorem candicantem trahat,
mox nigricantem:postremo cruentum. Talis cũ fuerit, minutissima quæ-
dam & rubra prodeunt, quæ ad tempus hærentes suæ origini mouentur:
deinde absoluuntur,itaque feruntur per aquam quæ ascarides nuncupan-
tur:tum paucis post diebus erigunt se super aqua ductæ atque immobiles.
Mox disrupto putamine empis emergit ac supra insidet, donec uel sole uel G
flatu moueatur,deinde uolat. Copiosius autem ac celerius fiunt ascarides
in aquis,quarum sedimentum uarium ac promiscuũ fit,quale in agro Me-
garico & in operis solet misceri. putrescit enim hoc facilius. Et autumno
quoque uberius generantur: minus enim humoris esse tunc accidit. Hæc
de empide Aristoteles. Alij uero empida animalculum esse produnt, in a- 4
quis aut circa aquas natum conopi simile,sed maius,alba linea mediũ cor-
Κώνωψ. pus cingente. Conopes (culicum genus) ex uermiculis qui in fece aceti gi 5
gnuntur,originem trahunt. Hi ad dulcia non accedũt,sed acida petunt:lin-
gua sua acriter pungunt. Conopas quoque nonnullos ex igne generari fe-
runt:ex flammia scilicet & scintillis,quemadmodum uermes in niue. Fica-
Culex ficarius ψήν. rios culices caprificus generat suis pomis:fit primum uermiculus, mox ru- H
pta cute euolat:mutataq; sede petit ficus immaturas:quibus sese insinuans,
facit ne decidant:quamobrem agricolæ appendere ficis caprificus, & iuxta
easdem caprificos serere assolent. Sunt & quædam culicum genera aliqui-
bus fructibus molesta,ut glandibus,fico,qui uidentur ex humore nasci,tũc
dulci subdito corticibus.

Culex palustris. Culex mulio. Κνίψ. Tipulæ. 1 οἶστρος μυῖα ἐστὶν ὑπόχαλκος, inquit Suid. ἐγχρίμπτουσα ἐν τῷ καύματι τοῖς βουσὶ καὶ ποιοῦσα ἐλαύνεσθαι. 2 Quæ ἐμπὶς uocatur. Ἐμπίδα Theodorus modo culicem palustrem uocat, modo culicem mulionem, quanquam & κνῖπα quoque culicem mulionem uertit, nonnunquam culicem: unde cnipologos auis dicta ab eo culicilega est, ut suprà dictum est. 3 Ex ascaridis. Ascaridas, tipulas uertit Theodorus. 4 Empida, &c.

Ἐμπίδας

Ἐμπίδας ὀξυστόμους dixit Aristophanes in auibus, ὀξυκαδύζες. & in Νεφέλαις, sonoras esse empidas ait. 5 Qui in fece, &c. Theodorus modo culicem uinarium uertit, mo- *Culex uinari⁹.* do culicem. Plinius: Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, dixit: &, genera cu- *Culex.* licum acescens natura gignit.

De cicadis. Cap. CCXIIII.

1 Cicada ex omni animalium genere una, ore caret: uerum membrum *Cicada.* quoddam quod usum tum oris tum linguæ præstet in pectore consti- *τέττιξ.* tutum aptissime habet, quo ueluti radice, cibũ ex humoribus trahat. Prolixum hoc compactum, indiuisúmque gerit, simile ei quod linguæ speciem refert in iis quibus aculeus in ore est: eóque ipso rorem haurit, alimentum unum & peculiare. Oculos Nigidius cicadis inesse negat: uerum oculos habent, inquit Aristoteles, sed hebetes: & si quis digitum contrahẽs
B ac remittens subinde appropinquet, magis sustinent quàm si ilico extẽdat. Et quidem transire in digitum alliciuntur: quòd enim oculis hebetes sunt, quasi frons aliqua moueatur, digitum ita admotum conscendunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior. Iisdémque solis nullum ad excrementa corporis foramen: neque enim excrementum cicadis ullum in aluo reperitur. Nam cum omnia insecta minimo alimento contenta sint, omnium maxime cicadarum genus ieiunum est. Excitatæ cum subuolant, quendam reddunt humorem modo aquæ: quamobrem rustici eas mingere, & excremento non carere, roréque ali asseuerant. Nasci non possunt cicadæ ubi arbores desunt: loca etiam frigida aspernantur. Est quędam & in iis locorum differentia: in Milesia regione paucis sunt locis: sed
C in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit, cuius citra alterum latus est cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Rhegino agro silent omnes, ultra flumen in Locris canunt. Procreantur cicadæ ex animalibus sui generis: & coeunt tam maiores quàm minores supinis admotis partibus: másque inserit in fœminam, non sicut & cætera insecta agunt. Genitale fœmina habet rescissum, quo recipit id quod à mare iniicitur. pa-
2 riunt in aruis cessantibus, terram excauantes parte sui posteriore quam acutam habent. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo uites erigũtur, nidum fœturæ excauant, & in caulibus squillæ interdum pariunt: proueniunt large copia imbrium. Crescit primo in terra uermiculus, deinde fit
D ex eo quæ tettigometra uocatur, (quo tempore suauissimę sunt ante quàm *Tettigometra.* cortex rumpatur:) postmodum circa solstitia noctu exeunt cicadæ ex ma- *τεττιγομήτρα.* trice illa cicada, quam modo tettigometram dixi, nigræ protinus & duriusculæ & maiusculæ. Ubi uero eruperunt, oleis aut arundinibus insidunt: & cum rupto operculo exeunt, parum quiddam in eo relinquũt humoris: nec multo post uolant & incipiunt canere. Mares sunt in utroque genere, (tam scilicet maiorum quàm minorum) qui canunt, fœminæ quæ silent. *Cicadarum* Cicadarum genera uaria sunt, quæ magnitudine & paruitate differunt: & *genera.* præterea quòd aliis incisura est sub septo præcinctúue, membranámque in *Tettigonia.* aperto gerunt, qua sonus editur, ut iis quas achetas appellant: aliæ non ita *τεττιγόνια.* habent, ut quæ tettigonia, id est cicadastræ uocantur. neque enim ita diui- *Tettigoniæ. Cicadastræ.*

sum illis corpus est,neque membranam habet adeo manifestam. Sunt ita- E
Cicadæ mutæ. que cicadarum duo genera:aliæ minores quæ primæ proueniunt,quæque
sunt mutæ,& nouissima pereunt:sunt autem multæ: aliæ maiores,quæ ca-
nūt,præcinctu diuiduæ,ut modo diximus,siue minores,siue maiores sunt.
Quæ autem non canunt,indiuiduæ constant.Vocant nonnulli grandiores
Acheta. Ἀχέτης. illas & canētes,achetas:minores tettigonia,id est cicadas mutas.Sed cane- 3
Τεττιγόνια. re uel in hoc secundo genere possunt paululum quę præcinctæ prodierint, 4
Cicada muta. sed priores illæ magis canorę sunt. Mares cātant in utroque genere, fœmi-
Cicada surcularia. næ silent,uti modo diximus.Quidam duo alia genera faciunt earum : sur-
culariam,quæ sit grandior: frumentariam quam alij auenariā uocant: ap-
Cicada frumētaria. paret enim simul cum frumentis arescētibus.Gentes uescuntur iis ad oriē- F
Cicada auenaria. tem,etiam Parthi opibus abundantibus:ante coitū mares præferunt,à coi-
tu fœminas:quippe quæ oua candida gustu habeāt grata.Cicadas dant nō- 5
nulli iis qui colico dolore afficiuntur,cum paribus numero granis piperis,
tribus scilicet aut quinque aut septem.Cicadę,inquit Dioscorides,si assatæ 6
Κερκώπη. edantur,uesicæ doloribus auxiliantur. Est & cercope animal cicadæ simi- 7
Cicada marina. le,ut Pseusippus author est. Est etiam cicadarum genus marinum,quarum
maxima parui carabi speciē habet:uerūtamen cornua nō similiter atq; ille
magna,nec aculeos habet.Pinnæ ipsius exiguæ,terrenarū alis similes sunt.

1 Plinius:Pro eo quiddam aculeatum linguis simile,& hoc in pectore,quo rorem lambat. 2 Quam acutam habent. Theod. asperitate præacuta quam parte habent posteriore. Ex Plinio forsitan. Plinius: Asperitas præacuta in dorso quà excauant fœ- G
Arguta cicada. turæ locū in terra. 3 Achetas: Theod. argutas uertit. 4 Apertius atq; magis explicate ita legeretur apud Arist. mea quidē sentētia, trāspositis uerbis, ᾄδουσι δὲ καὶ τούτων οἱ μικρὸν διῃρημένοι. 5 Quæ oua candida,&c. Plin. Ouis eorū corruptis quæ sunt candida. 6 Si assatæ edātur,&c. Cicadas in patellis tostas edisse, prodest uesicæ doloribus,inquit Plin. 7 Cicadæ simile,&c. ὅμοιον τέττιγι (inquit Athenæus) καὶ φρυγανίῳ: ubi fortasse legendum erat τεττιγονίῳ.

De locustis. Cap. CCXV.

Locusta. Ἀκρίς. CVm insectorum maxima pars perexigua sit, locustæ magnitudinem
aliquam habent effatu dignam. Crura habent parte posteriore ad gu-
bernaculorum effigiem condita,& mediis lōgiora,quibus saliunt pulicum 1
more. Oculos Nigidius nullos locustis inesse dicit. Ventrem intus habent
& intestinum replicatum. Maribus fœminæ maiores sunt,quarum caudæ H
Spinæ caulem uocat Plinius. adnascitur cauliculus,quo in terra fixo pariūt:eo mares uacant. Procrean-
tur locustæ ex animalibus sui generis: & coeunt eodem modo quo cætera 2
insecta quæ coeunt,mare scilicet fœminā superueniente, & in eum fœmi-
næ ultimo caudę reflexo,tardóque digressu. Pariunt fœminæ in terra fixo
cauliculo illo qui caudæ adnascitur:ac uniuersim, & loco eodem fœtū de-
ponunt,ita ut quasi fauus esse uideatur: hinc uermiculi speciem oui geren-
tes oriuntur:qui terreno quodam prætenui tanquā membranula ambiun-
tur:qua dissecta,emergunt locustæ ac euolant. Tam mollis fœtura hæc est,
ut ad tactum leuissimum cōteratur: non summæ telluri partus commtti-
tur,sed paulo altius : durátque hyeme sub terra. Hic concoctione peracta,

A ſubſequenti anno exitu ueris,exeunt ex illo terreno amiculo paruæ locuſtę
& nigrantes,ac ſine cruribus penníſque reptantes: deinde maiores ſtatim
efficiuntur.Pariunt exitu æſtatis, & ſtatim à partu moriuntur, uermiculis *Pariũt autũni*
circa collum innaſcentibus tempore partus, qui eas ſtrangulent. Tam fri- *tempore. Plin.*
uola ratione morientes, ſerpentem cum libuit necant ſingulæ, faucibus e-
ius apprehenſis mordicus. Vernis aquis intereunt oua, in ſicco uere ma-
gnus prouentus:alij duplicem earum fœtum,geminúmque exitũ tradunt,
uergiliarum exortu parere: deinde ad canis ortum obire, & aliàs renaſci:
quidam arcturi occaſu renaſci. Eſt & alius earum obitus: gregatim ſubla-
tæ uento,in maria aut ſtagna decidunt: lõginquã quoque maria ab iis trãſ-
iri feruntur,continuata plurium dierum profectione.Nanque & grandio-
res cernuntur, & tanto uolant pennarum ſtridore,ut aliæ alites credantur,
B ſolémque obumbrent.Italiam ex Africa magna cohorte infeſtant, omnia
morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Locis montanis aut tenuibus
locuſtæ non fiunt,ſed planis rimoſiſque: pariunt enim in riuis ſua oua. In
India ternum pedum longitudinis eſſe traduntur, cruribus & fœmoribus
ſerrarum uſum præbentes cum inaruerint. Locuſtæ ſuis gubernaculis at-
terentes ſonant,inquit Ariſtoteles: uerum Plinio uox earum proficiſci ab
occipitio uidetur.Eo in loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi den-
tes exiſtimantur:eóſque inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æqui-
noctia maxime, ſicut cicadæ circa ſolſtitium. Pars quædam Æthiopum
locuſtis tantum uiuit fumo & ſale duratis in annua alimenta, atque ob
eam rem acridophagi nomen habent. urinæ anguſtiis quas diſurias uo-
C cant & ſtranguriæ, maxime mulierum, ſuffitu proſunt locuſtæ. Eſt quod- *Aſiracus.*
dam genus locuſtæ, aſiracus aut axirachus dicitur, aut ὄνος, id eſt aſellus, *Axirachus.*
1 ſine alis, craſſioribus cruribus: recens hic & exſiccatus contra ſcorpio- *ὄνος, aſellus.*
nis morſus magnopere iuuabit ſi ex uino bibatur. Hac in frequenti ci-
2 bo utuntur Afri, qui Leptin incolunt. In locuſtarum genere cenſentur at- *Attelabos.*
telabos, ſiue brucus, attaces, ophiomachus, maſtace, moluris, & par- *Brucus.*
nops. Attelabi (ut Ariſtoteles prodidit) pariunt in aruis ceſſantibus, quo *Attaces.*
modo & cicadæ.Pariunt autem,& cum pepererint moriuntur, pari modo *Ophiomachus* *Maſtace.*
atque locuſtæ.Intereunt oua eorum aquis autumnalibus cum nimis inceſ *Moluris.*
ſerint:at ſicco autumno largior prouentus attelaborum eſt, quoniam mi- *Attelabus.*
D nus oua intereant. Eſt autem attelabos locuſtarum minima ſine pennis.
Eſt animal, inquit Plinius, locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis græce *Tryxalis.*
uocatur,Latinum nomen nõ habet,ut aliqui arbitrantur authores:nec pau *aliàs troxalis.*
ciores hoc eſſe quod gryllus uocatur.Ex his uiginti torreri iubent, ac bibi è *Gryllus.*
mulſa contra orthopnoeas,ſanguinémque expuentibus.Tryxalidum cinis
illitus cum melle,purgationes mulierum adiuuat. Margines quoque ulce-
rum duros aufert cum melle. Magnam authoritaté gryllo perhibet Nigi- *Gryllus.*
dius,maiorem magi, quoniam retro ambulet terrámque terebret, & ſtri-
dat noctibus. Venantur enim formica circunligata capillo in cauernam e- *Aliàs, circũ-*
ius coniecta,efflato prius puluere ne ſeſe condat, & ita formicæ complexu *ligato.*
extrahitur.Auribus prodeſt gryllus cum ſua terra effoſſus & illitus. Lenit

& tonsillas gryllus infricatus: aut si quis manibus quibus eum contriuerit, E tonsillas attingat.

Apteros. 1 Crassioribus cruribus, μεγαλόκωλος, id est, prælõgis cruribus, ut uertit Ruellius. Hunc Paulus apteron uocauit, quia pẽnis careat. Hermolaus. 2 In locustarum genere, &c. In Leuitica lege, in iis quæ crura habent ad saltum idonea, numerantur Brucus & quæ illi similia sunt: attaces, & quæ illi similia sunt: ophiomachus, & quę illi similia: locusta, & quæ illi similia. Locustarum speciem illam, quam onon appellant, etiam brucum uocari putant, uti refert Hermolaus, rodentem sata. Et attacen in sacris literis appellatam, Nicander mastacen appellat pro bruco, Aristoteles attelabon. Clitarchus in Ambracia locustas omnes mastacas dici uoluit, ut molurin, quæ frumenta depopulatur. Molurides in pratis uictitant, ut uidetur ex Nicandro, locustis similes.

Tetrapelyrides. Ionia locustas à numero pennarum tettapelyridas nominat: alij cornopas & parnopas aut pornopas: unde cognomen Herculi & Apollini quoque in Æolia, quod locustas abigat, κορνοπίων. Hæc Hermolaus fere. Parnoplus Apollo ab Atheniensibus dictus est, (ut scribit Pausanias) quòd parnopas eorum agro infestas propulsauerit. Iones (ut Hesichius author est) brucum locustæ speciem dixere, Cyprij locustam uiridẽ, brucum uocarunt, Tarentini attelabon: alij χρυσεμίαν μάντιν. Est autẽ attelabos locusta parua. Hæc Hesichius. Parnops locustæ species est, ut scribit Aristophanis interpres, quæ se manui facile tractandum prębet. Marcellus Vergilius de locustis ita prodit, Variauit admirabili artificio locustas natura: quis enim tot primum in eodẽ corpore colores facile descripserit? quis tam diuersas corporum formas? quis ingressus, saltus, uolatus earum? Sunt enim quæ uirides, quæ nigræ, quæ liuentes, quæ aliqua parte hunc aliqua illum colorem ostendant. Sunt quæ uolantes tantum, latentem antea colorem aliquem proferant. Sunt quæ simplicibus, quæ pluribus alis uolent: quæ alis carentes saltent: quæ utroque hoc motu priuatæ ingrediantur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ breuioribus cruribus sint: & in his pluribus breuioribúsque, & paucioribus longioribúsque internodiis. Sunt quæ canant, quæ mutæ sint: quæ per diem, quæ in tenebris tantum audiantur. Sunt quæ nihil homini in re rustica noceant, innocentésque à pueris se capi patiantur. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant: utque plura sunt in natura genera, sic etiam pene infinita ueteribus earum nomina fuerunt. Hæc Marcellus.

des. Cornops. Parnops. Pornops. F G

De uaginipennibus, quæ Græci κολεόπτερα uocant. Cap. CCXVI.

E Volucribus insectis quædam membranas ipsas quibus uolant, crusta superueniente quasi uagina, tutelæ gratia inclusas gerunt, unde κολεόπτερα dicuntur, quasi uaginipennia dixeris. Horum tenuior fragiliórq; penna: his negatus aculeus est. hęc & senectutem exuere solent. In iis scarabeus est, cuius plura sunt genera. uolitant enim alij magno cum murmure aut mugitu: alij focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore uocales. Quoddam rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus uolutant: paruósque in iis cõtra rigorem hyemis uermiculos fœtus sui nidulantur. Hæc Plinius. Propter hũc scarabeum qui pilulas uoluit, Ægypti magna pars scarabeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligit Solis operũ similitudinẽ huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus. Scarabei, inquit Theophrastus, rosarum odore necantur, Græci cantharum uocãt. Canthari, inquit Aristoteles, in fimo, quẽ uoluunt, conduntur per hyemem, paruósque uermiculos pariũt, ex quibus ipsi procreantur. ubi metuerint, hi motu cessant, totóque corpore indurescunt

κολεόπτερα. Vaginipennia. Scarabeorũ genera. Locus hic Plinij suspectus uidetur, consentiunt tamẽ exemplaria. H

Scarabeus. κάνθαρος. Plin. Scarabei rosa fugantur.

A ſcunt ſeſe contrahentes:id quod patet maxime cum tanguntur. Melolon- *Μηλολόνθη.*
thæ (quas ſcarabeos uirides & galerucas uocant nonnulli) uermibus fimo *Scarabeus uiridis.*
bouis aut iumenti creatis gignuntur:& inter uolandum ſonitũ edunt. Sca- *Galeruca.*
rabei uiridis natura,inquit Plinius, contuẽtium uiſum exacuit: itaque gẽ-
marum ſculptores contuitu eorum acquieſcunt. Carabo (quem Theodo- *Carabus.*
rus modo taurum uocat,modo fullonem) antennæ ante oculos prætẽdun- *κάραβος.*
tur,ut papilioni. Gignitur hic ex uermibus qui in lignis aridis naſcuntur. *Taurus.*
Et primum quidem uermes ipſi immobiles fiunt: mox diſrupto putamine *Fullo.*
carabus exit,aliorum more qui ex uermibus gignuntur. Tauri uocãtur ſca *Taurus.*
2 rabei terreſtres,inquit Plinius,ricino ſimiles:nomen cornicula dedere: alij *Pediculus terræ.*
pediculos terræ uocant. Ab iis terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimili-
bus uitiis,& podagris,triduo non abluunt:prodéſtque hęc medicina in an-
B num. Fullo ſcarabeus uocatur albis guttis. In quodam genere ſcarabeorũ *Fullo.*
grandi,cornua prælonga,biſulcis dentata forcipibus, in cacumine cum li-
buit coeuntibus. Infantum remediis etiam ex ceruice ſuſpenduntur. Luca- *Lucanus.*
nos uocat hos Nigidius. Scarabeorum cornua denticula adalligata, ad in-
fantium urinam cohibendam, amuleti naturam obtinent. Fodiunt rutili *Scarabeus rutilus.*
& prægrandes ſcarabei tellurem aridam, fauóſque paruæ & fiſtuloſæ mo-
do ſpongiæ medicato melle fingunt. Eriphiam herbam multi prodidere: *Scarabeus in*
ſcarabeum hæc in auena habet ſurſum deorſum decurrentem cum ſono *eriphia herba.*
hœdi,unde & nomen accepit. Et è leguminum uermiculis naſcuntur ani-
malia pennata. Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus frumenta erodens. *Cantharis.*
Coeunt quidem cantharides & generant, uerùm non ſui generis animal,
C ſed uermiculos tantum:neque ex animalibus procreãtur, ſed ex putreſcẽte
humido aut ſicco. naſcuntur enim ex uermiculo in ſpongia cynorhodi cy-
nacanthéſue,id eſt,ſentis caninæ,quę fit in caule:ex erucis item fici, piri,pi
ni,fraxini & roſæ. Fiunt enim in his omnibus uermes, ſed fœcundiſſime in
fraxino:in alba roſa minus efficaces. Ad medicamenta cæteris præſtant è
tritico collectæ. Potentiſſimæ inter omnes uariæ luteis lineis, quas in pen- *Quæ è frumẽ-*
3 nis tranſuerſas habent,oblongo corpore craſſæ,ac blattarũ modo pingues: *to colliguntur,*
præſertim ſi ſuper acetum per linteolum uaporentur. Inertiores minutæ, *inquit Dioſcorides.*
latæ, piloſæ: inutiliſſimæ uero unius coloris macræque:uis earum adurere *Multum pin-*
corpus,& cruſtas obducere: uel,ut Dioſcoridi placet,erodere exulceraréq; *gues, ĩquit Pli.*
D & calorem incitare:qua de cauſa admiſcentur medicamentis quæ lepras ſe
ráſque lichenas,& cancri naturam habentia ſanant. Ad ungues itaque pſo-
rodeis cum ceratis aut emplaſtris idoneis impoſitæ,ita illos auferunt ut to-
ti cadant. Admiſcentur quoque iis quæ clauos auferũt:aliqui alopecias can
tharide trita illinũt cum pice liquida,nitro præparata cute. cauſtica uis eã-
rum,cauendúmque ne exulcerẽt alte. Poſtea ad ulcera illa facta,capita mu-
rium,& fel murium & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Can-
tharides mixta calce pauos ſcalpelli uice auferunt: nonnulli paululũ quid-
dam earum iniicere ſolent in medicamenta, quæ urinam cient: uerum in
iis magna quæſtio,quoniam ipſæ uenena ſunt potæ, ueſicæ cum cruciatu
perpetuo. Coſſinum equitem Romanum amicitia Neronis principis no-

tum,cum is lichene correptus eſſet, uocatus ex Ægypto medicus ad hanc E
ualetudinem eius à Cæſare,cum cantharidum potum præparare uoluiſſet,
interemit:uerum illitas prodeſſe non dubium eſt cum ſucco taminiæ uuæ
& ſeuo ouis uel capræ. Ipſarum cantharidum uenenum in qua parte ſit,nõ
conſtat inter authores:alij in pedibus & capite exiſtimant eſſe, alij negant.
Conuenit tamen pennas earum auxiliari in quacũque parte ſit uenenum,
quibus demptis lethale eſt.Hæc Plinius.In medicamenta quæ uriná cieát,
nonnulli ſolas alas cum pedibus iniiciunt,quæ alexiteria eſſe dicunt iis qui
corpora ipſarum cantharidum ebiberint:alij contra. At nos, inquit Gale-
nus,totas cantharidas iniicere ſolemus.Menſes ciunt & uriná:ideo & Hip-
pocrates hydropicis dabat:ita Plinius. ut uero Dioſcorides, Menſes ciunt F
peſſariis emollientibus additæ.Aliqui cantharidas antidotis impoſitas hy-
dropicis auxiliari prodiderũt, ut quæ urinam moueant. Olfactu picem li-
Bupreſtis. quidam referunt:guſtu cedrum,ut Nicãder prodidit. Eaſdem uires habet
Βούπρηστις. & bupreſtis,animal cantharidi ſimile:uel,ut Dioſcoridi placet, è canthari-
Scarabeus longipes. dum genere bupreſtis eſt:animal rarum in Italia,ſimilimum ſcarabeo lon-
gipedi,ut Plinius tradit.Fallit inter herbas bouem maxime, unde & nomẽ
inuenit:deuoratúmque tacto felle,ita inflammat ut rumpat. Hęc cum hir-
cino ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſinectica ui. Reponuntur eodem mo
Pityocampæ. do bupreſtes quo cantharides. Eadem quoque uis quæ cãtharidi, & pityo-
campis eſt,erucis ſcilicet in picea naſcentibus.Pinorum quoque erucas pi-
tyocampas uocant:è quibus uermiculi poſtea naſcuntur, qui acceptis alis G
euolant,quemadmodũ & in ficu & cynorhodo ſiue camina ſente,cantha-
ridum genus,uti modo diximus.Pityocampę in oleo coquuntur,quo utun 4
Hippocãpus. tur nonnulli, ut ne pili renaſcantur euulſi. Hippocampus marinum ani-
mal eſt exiguum,cuius cremati cinis cum pice liquida aut axungia ſeu a-
maracino unguento illitus,alopecias replere fertur: uímque habere dige-
rentem pariter & extenuãtem.Leporis marini ueneficiũ reſtringuunt poti 5
hippocampi:lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti: & urinæ in-
continentiam quoque hippocampi toſti, & in cibo ſæpius ſumpti emen-
dant. Alopecias replet hippocampinus cinis, nitro & adipe ſuillo mixtus,
aut ſyncerus ex aceto. Lichenas & lepras tollit hippocampi & delphini ci-
nis ex aqua illitus.Hippocampi necantur in roſaceo, ut perungantur ægri
frigidis febribus: & ipſi adalligantur ægris. H

Scarabeus pilularius. 1 Canthatum uocant. Scarabeum pilularium uertit Theodorus, coprion ab Hip
Coprion. pocrate uocatur. 2 Nomen cornicula dedere. Scarabeum quendam dicit eſſe Pli-
Lucanus. nius,cui ſunt cornicula reflexa: an hunc forſitan intelligat,an illum qui Lucanus uo-
catur,an alium quempiam? 3 Si ſuper acetum,&c. Quónam modo ita parentur
cantharides, docent Dioſcorides,Plinius & Galenus. 4 Hippocampus, &c. Nar
rantur à Plinio Nereides à ſcopa in marmore ſculptæ, ſupra delphinos & cete & hip
pocampos ſedentes,ut uideatur forſitan hippocampus grandius eſſe animal. 5 Poti
hippocampi,&c. Hippocampi quomodo ſint uenenoſi : & iterum quomodo ſaluta-
res,ad canis rabidi morſum,legas apud AElianum.lib.11.

A De erucis, & quæ ex iis gignuntur, ut papilionum generibus, & de pennatis quibusdam aliis quæ ex uermibus gignuntur. Cap. CCXVII.

ERucæ, dirum uel ipsis arboribus animal: erodúntque aliæ frōdem, aliæ *Eruca.* florem: ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc ma- κάμπη. lum tepore humido & lento: atque in primis ex rore. Insidet hic uirentibus *Aliàs, tempore.* foliis maximæ brassicæ, raphaníue, ut Plinius tradit. Primum minus quid milio consistit in folio spissatum sole. Mox uermiculi inde contrahūtur & accrescunt: deinde intra triduū erucæ paruæ afformantur: quæ auctæ motu cessant, suáque forma immutantur, appellantúrque tantisper chrysal- χρυσαλλίδες. lides, quasi aurelias dixeris, duro intectæ putamine, ad tactum mobiles, a- *Aureliæ.*
B raneosis quibusdam inuolutæ: non os, non aliud ex membris quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore, putamine obrupto, euolant inde animalia pēnata, quas ψυχὰς, id est papiliones uocamus. Itaque primū dum ψυχή. *Papilio.* erucæ sunt, cibo aluntur, atque excrementum emittunt: at uero cū in chry sallidas dictas transierint, nihil uel gustant uel excernunt. Erucas Ouidius *Eruca.* tineas agrestes uocauit, *Tinea agrestis*

Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ, res obseruata colonis
Ferali mutant cum papilione figuram.

Papiliones antemnas ante oculos prætensas habent: papiliones & quæcun- *Papilio.* que ex erucis orta, sibi colorem à sua eruca trahunt. Sunt & erucæ quæ un-
C dent ingressu: parte enim innitentes priore, contrahunt sese adducentes po πηνία, τὰ steriorem, arcuatímque incedunt: ex iis generantur quæ uocantur πηνία & *Acie.* ὑπέραι, id est acie & superæ. In brassicæ caule gignuntur uermiculi quidam: ὑπέραι, *Superæ.* ex quibus immutatis orsodacnę creantur quas mordellas appellem. Erucas *Orsodacne;* è tithymalo nascentes, aculeatas esse prodidit Hippocrates. Erucis quæ in *Mordella.* oleribus nascuntur cum oleo perungi à uenenatis bestiis feriri negantur. *Eruca tithymali.* Papilionē qui luminibus accēsis aduolitat, Nicander phalęnam uocat: alas *Erucæ olerū.* habet mēbranosas, siccas, & quæ tangenti ueluti cinere aspersæ appareant. φαλαίνα. Hæc & psora nuncupatur, & à posterioribus κανδηλοσβέστης: qui lucernarum ψώρα. luminibus aduolat, Aristoteles hepiolum uocat. Papilio, inquit Plinius, lu- κανδηλοσβέστης. cernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur: huic *Hepiolus,*
D contrarium est iecur caprinum. Hippanis fluuius apud Cimeriū Bosphorum, sub solstitio defert ueluti folliculos acinis maiores, quibus quadrupe- ἠπίολος. des uolucres erumpunt: quod genus animalis in postmeridianum usq; diei *Ephemerum.* tempus uiuit & uolat: mox descendēte sole macrescit & languet, donec occidente moritur, uita non ultra unū diem peracta: unde hemerobion, id est, *Hemerobion,* diarium appellatum est. Quatuor pēnis totidémque pedibus mouetur: at- *Diarium.* que ita simul & quadrupes & uolucre est. Fit ex quodam uerme grandiore qui ueluti cornua gemina protendit, suíque generis est, primū toto immutato eruca: deinde quæ bōbix aut bombilis bombiliúsue appellatur: ex quo *Bombix, Bombilis, uel* necydalus. Quæ uaria formarum successio in sex mensibus completur. Ex *Bombilius.* hoc animalis genere bōbicina illa mulieres nonnullæ torquendo in filum *Necydalus.*

Aliàs, Plinius Pamphila Platis filia. *Bombyx.*

deducunt: deinde texunt. Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia di- E
citur. Bombycas & in Co insula nasci tradunt: cupressi, terebinthi, fraxini,
quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem pri-
mo papiliones paruos nudósque: mox frigorum impatiẽtia, uillis inhorre-
scere, & aduersus hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate
radentes foliorum lanuginẽ in uellera: hãc ab iis cogi subigíque unguium
carminatione: mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine: postea apprehẽ-
sam corpore inuolui nido uolubili. Tunc ab homine tolli: fictilibúsque ua-
sis tepore & furfurum esca nutriri, atque ita subnasci sui generis plumas,
quibus uestitos ad alia pẽsa dimitti. Quę uero cœpta sunt lanificia, humo-
re lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has uestes etiam
uiros leuitate usurpare, propter onera æstiua: in tantũ à lorica gerenda dis-
cessere mores, ut oneri sint etiam uestes. Lucent ignium modo noctu late- F
Lampyrides, Cicindelæ. rum & clunium colore lampyrides, id est, cicindelæ, nunc pennarum hiatu 2
refulgentes: nunc uero compressu obumbratæ (fulgor nanque ille igni simi-
lis alarum compressu tegitur) non ante matura pabula, aut post desecta cõ-
πυγολαμπίδες, ἢ πυρολαμπίδες. spicuæ, pygolampidas uocat Aristoteles. Earum aliæ pẽnatæ sunt, aliæ im-
pennes, non aliter atque in formicis. Erucis enim quibusdã corpore piloso 3
Nitedulæ. non grandi, primum pygolampides fiunt, non tamen uolucres: quibus de-
Βόστρυχος. inde mutatis, pennigera animalia gignuntur, quos βοστρύχους uocant, hoc est
Cirrus. cirros. Nascitur uermiculus quidã, cui nomen xilophthoro (ac si ligniper- 4
Xilophthoros. Ligniperdis. dem appelles). Caput suo putamine exerit uarium, pedes in suprema parte 5
cernuntur: reliquum corpus tunica araneosa integitur, suóque tegumento
hærentes festucas gerit, ita ut forte eas casúque sibi contraxisse dum ambu- G
laret uideatur: uerum ipsæ natiuæ hærent tunicæ: & ut limacibus testa, sic
totum id uermiculo huic adhæret: nec decidit unquam, sed euellitur ut na-
tiuum. Quòd si hanc eius tunicam detrahas, expirat pari modo, atq; limax
testa detracta hebetescit: processu utique temporis id quoque in chrysalidẽ
transit, ut eruca, atque immobile uiuit. Sed quidnã ex eo animalis pennati
oriatur, compertum non adhuc est.

1 Papilionem habet Plinius inter morbos apum (uti suprà diximus) ignauum & inhonoratum, qui luminibus accensis aduolitet, apibus nõ uno modo pestiferum: sed an eundem intelligat cum Nicandri phalæna, considera lector. 2 Aliter. Lucent ne- spere per arua cicindelæ: ita appellant rustici stellãtes uolatus: Gręci uero lampyridas. H
3 Erucis enim, &c. Ita legit Theodorus: uerũ exemplaria Græca nostra ita habent, Erucis quibusdam nigris corpore piloso. &c. 4 Nascitur uermiculus, &c. Plinius hoc animalculum in tinearũ genere reponere uidetur, sed absque nomine. 5 Pedes in postremo habet, uertit Theodorus. (ἐπ' ἄκρῳ.)

De Bestiolis quibusdam quæ in lignis aut arboribus nascuntur. Cap. CCXVIII.

Acari. Cosses. Cossi.

IN ligno gignitur animal candidum, quod omnium animalium esse mi-
nimum existimatur, nomine acari. Sunt & cosses in uermiũ genere qui 1
in ligno nascuntur: hos & cossos quoque uocant nonnulli. Vermiculantur
enim magis minúsue omnes fere arbores: ídq; aues, caui corporis sono ex-
periũtur.

A periuntur. Iam quidem & hoc luxuria esse cœpit: pręgrandésque roborum
delicatiore sunt in cibo, cossos uocant, atque etiã in farina saginati, hi quo-
que altiles fiunt. Maxime autem arborum hæc sentiunt, pyri, mali, fici: mi-
núsque quæ amaræ sunt & odoratæ. Cósses qui in ligno nascuntur, sanant
ulcera omnia: nomas uero combusti, cum pari põdere anisi & ex oleo illiti. *Vermes rubri.*
Vermes ex arboribus rubri cũ oleo triti, exulceratis & ruptis autibus præ-
clare medentur. Eorum autem uermiũ qui in ficis existunt, alij ex ipsis na-
scuntur arbotibus: alios patit qui uocatur cerastes: peculiare enim est quod *Cerastes.* κεράστης.
de eo notatur quem cerasten appellant. Cum enim uermium magna pats
specie formáue inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est,
quòd in alia arbore fructúue nati, translati in aliud genus seruari nequeũt.
B Cerasten autem & in olea nasci, & in fico patere asseuerant. Habet itaque
& ficus suos uermes: & illos quoque emittit, quos alienos receperit: omnes
tamen in cetasten figurantur, sonúmq; edunt ceu paruuli stridoris. Et sor-
bus arbor infestatut uermiculis rufis, pilosis, atque ita emoritur. Mespila
quoque in senecta, obnoxia ei morbo est, uermiculationi scilicet. Aliqui *Voluoces.*
uoluocem appellant animal prætodens pubescentes uuas. Inuoluulum uo *Inuoluulus.*
cat Plautus nequam bestiam & damnificam quæ in pampini foliis intorta
implicat se eáq; erodit. M. Cicero tradit animalia byturos uocari, qui uites *Byturus.*
in Campania rodant. Genus est animalis, inquit Columella, uolucra appel *Volucra.*
latur: id fere prærodit teneros adhuc pãpinos & uuas. Apud erithræos mi-
liuntis incolas (inquit Strabo) Ipoctonus colitur, quòd ipas, qui uitibus infe *Ips.*
C stissimi sint, interficiat: nam ex erithręis omnibus solum inter illos hęc be-
stiola non gignitur. Olea ubi quercus effossa sit male ponitur: quoniã uer-
mes qui ranæ uocantur in tadice quetcus nascuntur, & transeunt. Anima- *Rana, uermis.*
lia quædam exilia in esculis nascuntur, appellantútque galbæ. Materiã cæ- *Galba.*
sam infestantium quatuor genera. Tetedines capite ad portionem grauissi *Teredo,* τερηδών.
mo, rodunt dentibus, perfotántque robora, uel sono teste. Hæ tantum in
mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem ptoprie dici. Terrestres, tine- *Tinea.*
as uocãt: culicibus uero similes, triphas. Quartum est & è uermiculorũ ge *Thrips:*
2 nere. Hęc Plinius: Theophrastus uero ita habet, Quæ mati putrescere aptæ θρὶψ.
sunt, erodi à teredine solent (teredo enim non nisi in mari enasci potest) *Teredo,*
3 quæ autẽ terra, uermiculis quos σκώληκας uocant, & iis quos thripas: est autẽ τερηδών.
D ipsa teredo corpote parua, capite magno & dẽtibus. Qui uero thtipes dicũ σκώληκες.
4 tur, uermiculis similes constanr, quibus paulatim materies perforatur: sed *Thrips.*
hæc curari facile possunt. Nam si offensa materies trahatur in mare, durate
nimirum ualet: quæ uero teredinem senserit, curari hæc minime potest.
Vermium autem qui nasci in materie solent, alij putrescente ipsa materia σκώληκες.
generantur: alij parientibus aliis uetmibus. Pariunt enim uel in cæsa mate- *Vermes qui in ligno nascuntur.*
rie uermes (quemadmodum in atboribus, qui cerastæ uocantur) cum scili-
cet tam eroserint atque excauauerint, ut se circũagere possint. Fugiũt uer-
mes ligna odorata, amara, duráque: quoniã hæc erodere nequeant, ceu bu-
5 xum & cupressum. Laricen in maritimis nauibus obnoxiam teredini tra- *Teredo.*
dunt: & omnem materiem teredinem sentire affitmant præterquam olea-

ſtrum atque oleam,quas amaritudinis cauſa,neque teredo neque uermicu E
lus rodit.Dicunt & pinum plusquam abietẽ corrodi à teredine poſſe: hanc
Tineæ, σῆς. enim eſſe amaram,pinum uero dulcedinis nonnihil habere. Tineæ,quæ
græce σῆτες uocantur, in lanis & quibuſuis lanitio confectis,præſertim pul- 6
uerulentis,oriuntur: atque etiam magis ſi araneus unà includatur: ſi quid
enim humoris ineſt,hic abſorbens exſiccat.Naſcitur autẽ & in tunicis hoc
uermiculi genus:& in cera quoque uetuſta. Necnon in chartis librísue gi-
gnuntur beſtiolæ perquã paruæ,partim ſimiles iis quæ in ueſte: partim ue-
ro ſcorpioni,ſed ſine cauda.Gignitur enim in libris beſtiola ſcorpioni ſimi
lis,quæ & chelas brachiáue forcipibus biſulcis dentata habet.

1 Sunt & coſſes,&c. σκώληκας ἐκ τῶν κέδρων,Theodorus Coſſos uertit.Paſcitur Picus
Martius coſſis:Et cum coſſos uenatur, tam uehementer excauare, ut ſternere arbores
dicatur.Huius generis uermium meminit & Galenus inter alimenta, lib.3 De alimẽt. F
2 Theophraſtus,&c.Tria tantum genera poſuit Theophraſtus. 3 Quos Theo-
phraſtus σκώληκας καὶ θρῖπας dixit,Theod. uermiculos & tineas uertit.Plinius:Tineas
Tinea. Θρίψ. & thripas uocauit.& culicibus ſimiles thripas dixit: thripes etiam uermiculos ſignifi-
care uidentur qui radices ſiccas erodunt:unde radices θριπήδεσι dicuntur apud Theo-
phraſtum. 4 Nam ſi offenſa materies,&c.Græce ita habetur μὴ πλεονεκτῆται γὰρ
ὅταν εἰς τὴν θάλατταν ἑλκυσθῇ, σήπει. 5 Teredinem,&c. In ueſtibus quoque & in car-
ne ſunt teredines.Plinius lib.8.cap.48 de Seruij Tullij prætextu, Mirum nec teredinũ
iniurias ſenſiſſe,&c. lib.uero 28.cap.11. Carnes nullas teredinẽ ſentire,inquit,luna de-
Tinea lanaria creſcẽte induratas ſale. 6 In lanis quibuſuis,&c.Tinea lanaria recte diceretur,ut alte-
ra lignaria,mea certe opinione.

De nonnullis quæ in aliis ſtirpibus,aut fructibus creantur, beſtiolis. Cap. CCXIX.

G

NOn in arboribus ſolum atque lignis aliíſque quæ inanima ſunt, ani-
malcula gignuntur ſpecie uaria, ſed in fructibus quoque iis qui be-
ſtiolas creant(nonnulli enim quia ſicci ſunt,uel quòd amaritudinem quã-
dam aut acredinem habent,nulla animalia contrahunt)ſingula pro ſuo hu
Κίς. more peculiare animal creant: ceu triticum atque ordeum τοὺς κίας, id eſt
Curculio. curculionem:fabæ,quod aliqui μίδαν: & ſimili modo lens, lenticula, & pi-
Μίδας. ſum, & alia.De curculione hæc tradunt.In reponendo tritico curãt, inquit
Curculio. Varro,ne humor aut aër tangere poſſit, niſi cum promitur ad uſum: quò
enim ſpiritus non peruenit,ibi non oritur curculio. Sic conditum triticum
manet,uel annos quinquaginta:milium uero plus annos centum.Pura fru H
menta,inquit Columella,ſi in annos reconduntur,repurgari debent: nam
quanto ſunt expolitiora, minus à curculionibus exeduntur. Multi tamen
frumenta uentilare quoque uetant, quia magis miſcentur animalia totis
aceruis:quæ ſi non moueantur in ſummitate intra menſuram palmi,ſubſi-
ſtent:neq; ultra prædictam menſurã noxia animalia poſſe generari aiunt.
Et gurgulionem,inquit Plinius,non deſcendere infra quatuor digitos tra-
dunt,nec amplius periclitari frumẽtum.Factis granariis, amurca luto mi-
Farris uermiculi. ſta parietes linũtur:Hæc res,inquit Palladius,gurgulionibus & cæteris no-
xiis animalibus inimica eſt.Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis, quo ca
Vermiculatio pomorum. uis dentium cera incluſo,cadere uiciati dicuntur.Vermiculationem poma
ipſa

A ipsa per se quibusdam annis sentiunt. mala, pyra, mespila, punica, oliuæ, sed in oliua ancipiti euentu: quando sub cute nati uermes, fructum adimunt: augent si in ipso nucleo fuere erodentes eum: caro enim non tangitur. Gigni illos prohibent flatus & pluuiæ quæ fiunt post arcturum: eædem si austrinæ fuere, generant. In fruticis cuiusdam pomo cui κόκκος nomen est, nascitur bestiola, quæ cum fructus ad maturitatem peruenerit, euolat conopi similis. antea uero quàm maturescat, fructum colligũt, & animalculi sanie lanas inficiunt. Inueniũtur in gramine uermiculi, qui adalligati collo cõtinent partum. Detrahuntur autem sub partu, aliàs eniti non patiuntur: cauendum etiam ne in terram ponantur: conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. Is uermiculus qui in herba quæ Veneris labrum ap-

Cocci uermiculus.
Vermiculi graminis.

B pellatur, inuenitur, cauis dentium inditus, mire prodest ut facile excidant. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi: hos adalligatos, protinus mederi tradunt infantibus si quid ex cibo hæreat. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem herbam & spinosam, caule ferulaceo alto, cui summo capite inhæreat simile ouo. In hoc excrescente ætate, uermiculos nasci tradũt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partẽ qua dens doleat, miréque ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno: & ita si terrã non attigerit. Sicuti thrips lignarius uermis, & cis triticarius uocatur, & ordearius, uti modo diximus: sic ips corniculärius, sic uestiarius & ix uitiarius appellatur, ut Phocion author est.

Thrips.
Cis.
Ips. Sis, Σὴς. Ips, ut Straboni placet, uitiarius est uermiculus.

1 De curculione. Populátque ingẽtem farris aceruum gurgulio, inquit Vergilius: C idem opinor qui curculio.

Gurgulio.

De bestiolis quibusdam, quæ in igne, niue, aut terra ipsa gignuntur.

Cap. CCXX.

IN Cypro insula ærariis fornacibus, ubi chalcites lapis ingestus pluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ: paulo muscis grandioribus maiores, quæ per ignem saliunt atque ambulant. Volat 1 pennatum quadrupes, inquit Plinius, appellatúrque pyralis, à quibusdam pyrausta. Quandiu est in igne, uiuit: emoritur autem hoc genus, cum ab igne dimotum est, longioréue paulo uolatu euasit. At uero aliis pyrausta, cum flamma uel maxime uiget, aduolat: atque delapsus uiuus comburitur. In niue uetustiore gignuntur uermes qui & hirti sunt & rubidi: quoniam & ipsa nix uetustate rufescit. In alia etiam niue & candidi & grandiores

Bestiolæ ĩ igne genitæ.
Pyralis. Pyrausta. Pyrigon.
Vermes in niue.

D inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. Emoritur & hoc genus si à niue dimoueatur. Apollonides σκώληκας, id est uermes. Theophanes σειπὰς, bestiolas uocauit in niue prognatas, in quibus & aquam puram & potabilem inueniri tradunt. Nec aliter in niue hæc animalcula procreari quàm in fornacibus metallicis κώνωπας, id est culices, ut uocãt, ex flamma & scintillulis. In luto, humescentéque humo sponte proueniunt, quæ γῆς 2 ἔντερα, id est, intestina terræ uocantur, & uermes terreni atq; lumbrici. Vermis hæc habent naturam, corpus uero anguillarum: oculi his nulli. Ita ingrediuntur, ut præcedente parte priore, quod reliquum est corporis ad illã contrahant, atque hoc pacto ex uno loco in alium feruntur. Oriuntur autẽ

Σειπαὶ, σίρφαι.
Κώνωπες ex igne.
Γῆς ἔντερα.
Intestina terræ.
Vermes terreni.
Lumbrici.

tum in mari,tum etiam in fluuiis ſtagníſque, putredinis maxime ratione, E
ſed in mari qua algæ fiunt:in ſtagnis autem & fluuiis iuxta ripas. Terreni uermes triti præciſos neruos glutinant impoſiti:uulnera uero recẽtia adeo conglutinãt,ut neruos quoque abſciſſos illitis,ſolidari intra ſeptimũ diem Democritus perſuaſerit:itaque in melle ſeruandos cenſet. Cinis eorũ margines ulcerum duriores abſumit cum pice liquida uel ſimblio melle. Quidam arefactis in ſole ad uulnera ex aceto utuntur:nec ſoluũt niſi biduo intermiſſo. Igni ſacro terreni uermes ex aceto illiti medentur. Capilli ne caneſcant,eorum cinere præſtari,admixto oleo tradunt. Ad aurium uitia uel deplorata,terreni uermes adipe anſeris decocti infunduntur. Ad dentium dolores in oleo decocti,infuſique auriculæ cuius è parte doleant, præſtant leuamentum:uel ſi in contrariam aurẽ inſtillentur, uti docet Dioſcorides. Eorundem cinis exeſis dentibus coniectus,ex facili cadere eos cogit: inte- F
gros dolentes illitus iuuat:comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cum mori radice in aceto ſcyllite decocti, ita ut colluantur dentes: uermes terreni illiti in ceruices & ſcapulas,ne nerui doleant,præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Iidem per ſe impoſiti mammarum ſuppurationes concoquunt & aperiunt extrahúntque, & ad cicatricem perducũt. Lac deuocant poti cum mulſo: podagras lenit eorum cinis cum melle, ita ut tertio die ſoluantur: & pernionibus imponitur eorum fauilla cum oleo. Clauos pedum ſanãt uermes terreni ex oleo triti & ex paſſo epoti urinã ciunt. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad comminuendos calculos. Morbo regio reſiſtũt in aceto mulſo cum myrrha:tertianas diſcutiunt decocti cum anſerino adipe & illiti. Multa & alia ex his remedia ſunt,pro- G
pter quæ in melle ſeruantur.

Iuli, ἴουλος.

1 Pyralis.&c. Pyrigona hunc uocat AElianus. 2 τῆς ἐντέρα,&c. Iulos uocauit hos Numenius. 3 Corpus,hoc eſt corporis formam,opinor.

De beſtiolis quibuſdam, quæ intra animalia aut eorum partes gignuntur. Cap. CCXXI.

Lumbricus. Ἕλμις.

IN excrementis adhuc intra animal contentis oriuntur lũbrici, (ἕλμινθας Græci uocant) aliorum uermium more, qui ex putredine ortum habẽt, ex cruda ſcilicet & craſſa pituita. Tria horum genera,latum,teres, & quod

Aſcaridæ. Ἀσκαρίδες.

aſcarida appellatur. Sunt porro aſcaridæ paruuli quidã lumbrici, qui parte H
potiſſimum inferiore plenioris inteſtini, quæ podici proxima eſt, gignuntur,uehementem pruritum loco afferentes:apparéntque plurimi in iumen 2
tis qui male cibum concoquunt. Sentiunt hoc malum homines præcipue ante pubertatem: uehementioráq; medicamenta ad earum curationẽ deſiderant,quàm lumbrici teretes. Ex aſcarida nihil aliud procreari poteſt:la-

Lumbricus latus, ἕλμις πλατεῖα.

tum autem genus ſolum inteſtino adhærens, parit ſimile cucumeris ſemini:quo indicio medici id genus lumbrici ineſſe intelligunt. Eſt uero latũ illud genus ueluti pellicula intrinſecus inteſtina cõtegens,in corpus quoddã uiuum permutata. Longiſſimus hic lumbricus,& qui ſæpe per tota protenditur inteſtina. Egeritúrque nonnunquam integer,tricenum pedum, aliquando

A quando & plurium longitudine. Nonnunquam particulatim eiicitur. Di-
3 citur & κειρία & ταινία, quod faſciis inſtitíſue ſimilis ſit. Rarior hic uiſitur. At Κειρία.
lumbricus teres frequentior, ac proinde nulli non cognita forma eius eſt. Ταινία.
In ſuperioribus maxime inteſtinis gignuntur teretes adeo, ut ad uentricu- Lumbricus
lum ipſum nonnunquam aſcendant, & per os quandoque aut nares efferã- teres.
tur. In pueris multi, & frequentius quàm Aſcarides procreantur: faciliúſq; ἕλμις στρογγύλη.
medicamentis amaris deiiciuntur quàm alij. In cruribus frequenter, non-
nunquam uero & in brachiorum muſculis, lateribúſque ipſis naſcuntur
uermes qui dracunculi uocantur: ſpecie terrę uermibus ſimiles, quãdoque Dracunculus,
magni, nonnunquam uero minores. In Æthiopia Indiáque, & quæ ſupra δρακόντιον.
Ægyptum ſunt locis, frequentius hoc malum contingit. Eſtque eorum ge-
neratio lumbricis uentris quos latos uocant, non diſſimilis: ſub cute nãque
B mouentur uiui, nihildum afferentes moleſtiæ: procedẽte deinde tempore,
ad alterum eius finem ſuppuratur locus, cutíſque aperitur, & dracunculi
caput exeritur: quem ſi in curando traxeris, dolor uehemẽs excitatur, præ-
ſertim ſi intra trahendum rumpatur dracunculus: quod enim relinquitur
dolores affert moleſtiſſimos. Hęc Leonides. At Soranus animal eſſe dracũ-
culum hunc negat: ſed neruoſam quandam ſubſtantiam eſſe affirmat, quæ
non mouetur, ſed motum quendam habere uidetur. Eſt uermiculus in lin-
gua canũ, qui uocatur à Græcis lytta: quo exempto infantibus catulis, nec Lytta.
rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiunt. Ouem infeſtat uermiculus, qui in ipſo
diſcrimine ungulæ naſcitur, cum idem locus tuberculum habet, cuius me-
dia fere parte, canino ſimilis extat pilus, eíque ſubeſt uermiculus. Ferro cau
C tiſſime tuberculum circunſecari oportet, ne dum amputatur, etiam quod
infra eſt animal uulneremus: id enim cum ſauciatur, uenenatam ſaniẽ mit
tit, qua reſperſum uulnus inſanabile facit, ut totus pes amputandus ſit. Pi-
ſcibus (ut ſupra dictum eſt) innaſcuntur quædam minuta animalia quæ
partum expellunt. Narrant & beſtiolas quaſdã uelut lumbricos intra ſpon
gias conſiſtere atq; ali, quos & euulſis ſpongiis piſciculi ſaxatiles deuorãt.

1 Intra animal, &c. Inteſtinorum animalia uocat hæc Plinius. 2 In iumentis qui male, &c. Solent uitulis, inquit Columella, nocere lumbrici, qui fere cruditatibus naſcuntur. 3 Dicitur & κειρία & ταινία, &c. Plinius: Tineam uocat, niſi codices ſint mendoſi: pro tænia.

D De iis quæ carnis uiuæ humore aluntur, ut pulice, pediculo, ricino, & ſimilibus. Cap. CCXXII.

QVæ ex numero inſectorũ, non carne uiuunt, ſed carnis uiuæ humore
aluntur, ut pediculi, pulices, cimices: hęc per coitum generant ea quę
lendes uocantur, ex quibus nihil præterea naſci poteſt. ex iis e- Lendes.
nim neque ea quæ generarint, proueniunt, nec aliud ullum animal: ſed id κονίδες.
quod ſunt, ſordes tantum perſiſtunt. Vnda maris lendes capiti deducit ini
quas, inquit Serenus. Gignuntur pediculi in uiuentium hominum capil- Pediculus.
lo (ueluti in capite) non in ſuperficie ubi furfures conſiſtunt, ſed in profun- φθείρ.
da cute, ex humoribus quibuſdam calidioribus quidẽ, ſed qui minus acres
ſint. Pediculi etiam ex ipſa carne oriuntur, quibus futuris emergũt ceu pu- ψύλλα.

A liunt. Cimices genus animalis fœtidissimum, & dictu quoque fastidiendũ, ut inquit Plinius, ex uapore quodã humidiore ab animalium corporibus foris collecto gignũtur. Cimices qui in lectis nascuntur, acri facultate præditi sunt: & cum uino aut aceto epoti, adhærentes hirudines abigere dicuntur. Fabarum cauis inclusi prosunt, si ante accessionem septeni deuorentur, iis qui febre quartana laborant. Percussis uero ab aspide, etiam citra fabas sumpti: olfactu, strangulationibus uuluæ concidentes reuocant. Triti & urinariæ fistulæ impositi, urinæ angustiam quam disuriam dicunt, leuant. Hæc Dioscorides. De cimicibus, inquit Galenus, prodidere nonnulli, quòd si ex aceto bibentur, hirudines epotas eiiciãt: nobis uero, cum eas perpetuo *Cimices. Κόρεις.*

B ex allij esu abegerimus, minime opus cimicibus fuit. Quæ de cimicum natura dicuntur (ut Plinius refert) tanta authorum asseueratione cõmendantur, ut quanuis pudenda dictu, ea præterire fas non sit. Hæc contra serpentum morsus & præcipue aspidũ ualere dicitur: item contra uenena omnia: argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, nõ interfici ab aspide: carnes quoque earum percussis plurimum prodesse: ex iis quæ tradunt humanissimũ est, illinere morsibus cum sanguine testudinis. Item suffitu eorum abigere sanguisugas adhærentes, haustásq; ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam his inungunt tritis cum sale 7 & lacte mulierum: auresque cum melle & rosaceo ammixtis. Eos qui agrestes sint & in malua nascãtur, crematos cinere permisto rosaceo, infundunt auribus. Cætera quæ de his tradunt, uomicæ & quartanarum remedia, aliorúmque morborum: quanquam ouo, aut cera, aut faba inclusos cé- *Cimices agrestes.*

C sent deuorandos, falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamẽ medicinæ cũ argumento adhibent, quoniam uincatur somnifica uis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæ imposuêre: adeo nihil illa rerum omnium parens, sine ingentibus causis genuit. Cimicibus aduersatur scolopendra, suffitúque necat.

1 Carne oriuntur. Nascuntur quoque, inquit Plinius, in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Pustulæ, ἴονθοι. 2 Cynorrhaistæ, à quibusdam cynomyæ dicuntur, ut notat Hermolaus. 3 Κρότωνα Theodorus rediuum uocat, forsitan ex Columellæ authoritate lib. 6. Verum considerandum ne deprauata sint quædam Columellæ exemplaria, rediui pro ricini habentia, uti in aliis legitur. 4 Crotones *Rediuus.*
D in gramine oriuntur, inquit Aristoteles. An idem sit animalis genus: an corrupta sit litera? 5 Sordes aridas, κόπρος ξηρά. Generantur sordibus aridi soli, inquit Plinius: in quibusdam exemplaribus Plinianis, non aridi soli, sed à radiis solis, legitur. 6 Pulex apud Columellam in horto, pro uermiculo aut eruca quadam accipitur, herbas erodente. 7 In malua, &c. Plinius. E malua cimices infundũtur auribus cũ rosaceo. *Pulex. E malua cimices.*

De blattis. Cap. CCXXIII.

HOc quoque animal inter pudenda est: sed propter ammirationem naturæ priscorúmque curam, totum in hoc loco explicãdum. Tenebra-1 rum alumnæ blattæ sunt, lucémque fugiunt: in balneis maxime humido uapore prognatæ. Est quædam pinguitudo blattæ si caput auellatur: hanc tritam unà cum rosaceo, auribus mire prodesse dicũt: sed lanam qua inclu- *Blatta. Σίλφη. Aliàs, priscorúmque cura.*

ſerint,poſt paulum extrahendam. Celerrime enim id pingue tranſire in a- E
nimal,fieríue uermiculum: alij binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſſi-
me auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi contuſis. Blattæ
quæ in piſtrinis inueniuntur (ut ſcribit Dioſcorides) interanea trita cũ oleo
aut decocta,aurium dolores inſtillata mitigant. Galenus totum animal in
Blatta mollis. oleo coctum hæc efficere nonnullos affirmare prædicat. Plura earum gene
ra fecerunt: molles, quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti
Mylœcos. ſunt. Alterũ genus, mylœcon appellauere,circa molas fere naſcens. Has ca 2
pite detracto attritas, lepras ſanare Muſa & Picton in exẽplis reliquerunt.
Tertium genus,& odoris tædio inuiſum,exacuta clune,cum piſſeleo ſana-
re ulcera tradunt,aliàs inſanabilia: ſtrumas,pauos, diebus XXI impoſitas, F
percuſſa,conuulſa,cacoëthe, ſcabiem, furunculóſque detractis pedibus &
pennis. Nos etiam hæc auditu faſtidimus: at Hercule Diodorus & morbo
regio & orthopnoicis reſtitiſſe tradit cum reſina & melle: humaniſſimi eo
rum,cinerem crematarum reſeruãdum ad hos uſus in cornea pyxide cen-
ſuere: aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. In-
fixa utique corpori illitas extrahere cõſtat. Cunilæ tertium genus eſt quæ à
Græcis maſcula,è noſtris cunilago uocatur: manipulo eius abiecto, omnes
etiam à tota domo blattas conuenire ad eam tradunt. Eſt ſimilis uerbaſco
herba quæ ſæpe fallit pro ea capta. Hæc abiecta,blattas in ſe cõtrahit: ideó-
que Romæ blattariam uocant: & inſectorum quidem ratio talis eſt.

G

τραβικοειδῆς 1 Blattæ. τραβικοειδῆς. Blattas interpretatus eſt Theodorus. Verum eo in loco mendoſa eſſe opinor exemplaria Græca. Neque καράβων eo in loco, neque κυράμβων legendum cenſet Hermolaus,ſed κραμβῶν,ut ſit ſenſus πρασοκουρίδες in braſſica gigni apertum eſt,quæ & ipſæ pennatæ ſunt. Vocantur autem praſocurides (ut ille ait) uermiculi porros, braſſicam,lactucáſque infeſtantes,& alia quædam olerum. 2 Mylœcon,aliàs mylacrin.

Mylacris

A # DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER X.

Continet exanguium aquatilium differentias, scilicet mollium, crustaceorũ, testatorum, & quę zoophyta appellantur, quę omnia à nonnullis etiam piscium nomine uocantur.

De his quæ mollia dicuntur. Cap. CCXXIIII.

B SEquitur natura molliũ, Græci μαλάκια & μαλακόδερμα, nos mollia appellamus animalia *Mollia:* *Μαλάκια.*
quę sanguine carent, & foris carne cutéq;, ut *Μαλακόδερμα.*
homines, molli obducta, solidum intus, modo sanguinei generis continent, quale sepia est. Partes eorum quæ mollia nominamus,
exteriores, pedes uulgari nomine, siue bra- *Brachia.*
chia, barbęue aut cirri: græci πλεκτάνας dicũt: *Barbæ.* *Cirri.*
& iis adiunctum caput: tum alueus siue si- *πλεκτάναι.*
nus (κύτος Græci dicunt) corporis ipsius molẽ complectens, quem pinnulæ ambiunt in orbem: caput eum nonnulli minus recte appellarunt. Caput uero omnibus contra quàm cæterorum animalium inter crura. A polypo differunt cætera mollia, eo quòd alueus po-
C lyporum paruus breuísque & crura prælonga, cæteris ediuerso, alueus amplus & procerior, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingrediẽdi: sunt itaq; crura omnia in priore corporis parte, circum caput, infra oculos, circa os & dentes. Sed cum cętera animalia, quibus pedes, aut parte priore posterioréque eos habeant, aut latere, ut ea quæ multis pedibus innituntur & sanguine carent, hoc unum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Pedes octoni omnibus, modo tamen dissimili: sepię enim atque lolligines pedes habent supra dentes senos exiguos & breuiores, eorúmque nouissimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra dentes, omnium maximos: polypus longos obtinet, & medios quatuor ha-
D bet maximos. Promuscides habent binas prælongas & asperas sepiæ & lolligines, quibus ueluti anchoris innitantur, séque stabiliant, ne æstu maris tempestatéque exturbentur saxis: utque de longinquo cibum ori admoueant: at iis polypi carent, quoniam pedes ad eundem usum commodos habeant. In cruribus geminum habent acetabulorum ordinem, à capite in extremos usque cirros cætera omnia præter unum polypi genus quod heledona uocant: quod unum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem habet. Caput omnibus (ut modo diximus) inter crura continetur. Huius pars os est, in quo dentes duo. Lingua nullis in hoc genere data est: sed pro lingua carnosum quiddam, quo uice linguæ utuntur: quo scilicet uoluptatem esculentorum discernant. Supra hæc oculi bini grandiusculi:

quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago continens cerebrum E
paruulum. Fistulam ante alueum, supra caput & brachia gerunt, qua mare 1
transmittunt, quantum suo admiserint alueo quoties ore aliquid capiunt,
eámque modo in dextram partem transferunt, modo in sinistram. Et hac
eadem fistula polypi suum quoque atramentum fundere assolent. Pinnulam habent hæc omnia circundantem alueum, ut natent & se dirigant,
(quemadmodum pisces sua cauda pene cartilaginata) sed non omnia eodẽ
modo. Natant mollia tum pedibus ipsis tum pinnis. Quantum uero ad interiora attinet, omnibus mollibus cerebrum datum est: quod tamen minime cerebrum dicitur, nisi per proportionẽ. os gula excipit angusta & longa, quam sequitur πρόλοβος, id est, ingluuies ampliuscula, non absimilis auibus: cui iungitur uentriculus tanquam abomasum, forma clauiculæ buccinorum. Intestinum ab eo tenue (quod crassius tamen quàm gula est) partẽ F
repetens superiorem, ad locum fertur ori uicinum, sed paulo infrà: sunt nãque in hoc mollia turbinatis similia. finis enim ad principia flectitur, contrario quàm in omnibus aliis modo, ut in descriptione conspicitur. Viscera mollium nullis, sed habent quam μύτιν, id est mutem appellant: & præterea atrum quendam humorem habent sibi peculiarem, cui nomen θόλος,
id est atramentum, tunica contentum membranea, quod plurimum in sepia est. Et hoc sane præsidij salutísque gratia possident: effundunt enim suũ 2
id atramentum omnia metu perculsa, sed præcipue sepia. hoc enim effuso
humore, aquam infuscant, sibíque nigrorem uelut septũ præponunt & turbulentiam, quasi quo se abscondant. Accrescítque hic humor denuo postquam emiserunt, ut nunquam copia desit atramenti. Mutis in mollium genere, id est, quod ei parti proportionatur, quæ in sanguineo genere cor appellatur: id membrana continetur humidũ, sub ore, & per eam gula in uentrem pertendit, admota potius tergo. At uero atramentum infrà continetur, tunica etiam contentum membranea: polypis quidem & lolliginibus 4
prope mutim potius positum, sepiæ uero infrà ad aluum & qua intestinũ
petere incipit superiora: meatúmque suum eadem obuolutum habet mẽbrana qua intestinum: atque idem foramen emittendi atramenti excremẽtíque est: ea scilicet parte quæ fistula uocatur, quæ in spinis posita est. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum uuluale apertum est: membranas scilicet in quibus oua tanquam in uulua continentur. habent enim
ouum primo indiscretum, mox discretum in plura: & pariunt omnia imperfecta more ouiparorum piscium. In sepiis & lolliginibus uulua ita articulata est, ut bifida cernatur: at polyporum ouum simplex uidetur, ob uteri
formam, quæ specie rotunda conglobatáque est. Differunt fœminæ à maribus, quòd in mare meatus quidam subditus gulæ à cerebro in ima aluei
pertendit, idque ipsum ad quod fertur speciem mammæ imitatur: in fœmina duplex idem illud supráque positũ habetur. utroque tamen in sexu corpuscula quædam subrubra parti eiusmodi subiuncta spectantur. Mollia fere tota carnosa & tactui cedentia sunt: nihil enim ossis, nihil fere terreni habere discretum uidentur, quod dignum effatu sit: ne tamen corpus eorum
facile

Μύτις. *Mutis.* Θόλος. *Atramẽtum.*

Mutis. Μύτις.

Atramentũ. Θόλος.

3 (margin, beside "trem pertendit... continetur")

H (margin, beside "ouum primo indiscretum... imperfecta")

A facile pereat, naturam inter carnem & neruum obtinent. mollis enim ut carо, sed intedi potest ut neruus. Fissilis autem caro eorum est, uerum nõ per directum, sed in anfractum: cutéque omnibus intecta est, uti modo dictũ est: quædam etiam ueluti capillamenta in corpore omnium habentur. Sepiæ quoque & lolligini & lollio partes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona continentur, quas non eodem appellanr nomine: sed quod insertum sepiis est, sepium uocãr, quod lolliginibus & lolliis, ξίφος, id est, gladiolum, uti infrà explicabitur. At polypis nihil huiuscemodi solidũ intus, sed circa caput cartilaginosum quiddam est, quod senescẽtibus indurescit. Mollia omnia eodem modo coeunt: oribus enim inuicem admoris, complexúque mutuo brachiorum libidinem explent. sic enim coniungi neces-
B se est, quoniam natura exitum excrementi prope os inflectẽdo adduxerit, ut antea dictum est. Pariunt ea sui corporis parte, quę fistula dicitur, qua & coire ea nonnulli arbitrantur. Polypi in terram uerso capite coeũt: reliqua mollium tergo, inquit Plinius, ut canes. Verno tempore pariunt, & sepia in primis. pariunt autem oua imperfecta: quæ ut tueantur, plurimum lentoris unà cum fœtu emittunt. augentur oua omnium, & accrescunt more uermium. Ouum habent omnia candidum, quod tempore arenidum euadit, ueluti & illud quod crustata edunt. Sed cum genus omne crustatum sibi iuncta contineat oua, itáque foueat, polypus & sepia & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint, absoluta fouent. Huius generis mas sub partu oua quæ fœmina ediderit, persequirur suum semen aspergens: reddun-
C túrque eorum oua tanquam glutino cohęrentia, (id quod non nisi in sepiis uisum adhuc est, uerum in reliquis eiusdẽ generis id fieri ratio est:) & quæ uitale id uirus contigerint, ex iis enascuntur animalcula, quemadmodum de piscibus dictum est. Mollia sensibus prædita esse omnibus constat: iam enim sepiæ & polypi odore escarum allectati capiuntur: neque eisdem saporibus omnia delectantur. E genere mollium nullum est, quod uel uocẽ uel sonum emittit naturalem. Mollia omnia carniuora sunt, & sola carne uescuntur. Lolligines nanque atque sepiæ pisces uel maiores euincunt. Polypi conchulis maxime uescuntur. Præstant mollia cum grauida sunt, ut lolligines, sepiæ, polypi. Duræ carnis hoc genus est, concoctu difficile, nonnihil salsedinis particeps. At si probe concoquatur uberius alimẽtum cor-
D pori præbet, sed crudi humoris plurimum creat: succúmque crassum & tenacem. Venerem concitare mollia in cibo, prodidir Diocles, maxime uero polypos.

1 Fistulam, &c. Videtur Theodorus in hoc Aristotelis loco, atque etiam Plinius, fistulam hanc polypo tantum tribuere, & sane perobscure pronuntiat hæc Aristoteles: sed longe aptius eadem in lib. de respiratione explicat, ubi aperte mollibus omnibus fistulam ante cerebrum inesse ostendit. 2 Hunc humorem pro sanguine his inesse sentit Plinius. 3 Admota potius tergo, πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον. 4 Continetur tunica, &c. Tunicam hanc in polypo μήκωνα uocat Athenæus. Μήκων.

De polypo. Cap. CCXXV.

POlypus è molliũ genere animal, ab aliis mollibus hoc præcipue differt, quod eius alueus (quem caput polypi uocãt nonnulli) paruus est & cru- Polypus. πολύπους.

ra prælonga:cum cæteris ediuerſo,alucus amplus eſt,crura breuia. Hæc po E
lypo,ut & aliis,oƈtona(ſed quatuor quę in medio ſunt maxima)quibus ma 1
nuum loco pedúmque utitur. Nam duobus quæ ſupra os ſita ſunt,cibũ ori 2
admouet:ultimo uero,quod & acutius & ſolum albicãs eſt,& parte ſui extrema bifurcatum dorſóque adnexum in coitu utitur. Polypus enim mas, ut nonnulli affirmant,in hoc ſuo brachio,in quo duo ampliſſima habentur acetabula,id gerit quod genitalis ſpeciem refert:quod quaſi neruo conſtat album,porreƈtum ad medium uſque brachium. Promuſcide carent polypi,quoniam pedes ad eundem uſum commodos habẽt. Pinnulam quæ alueum circundat paruam habent miniméque conſpicuam.Fiſtula his caua, 3
ut & aliis in anteriore aluei parte ſita ſupra brachia geritur. Caput polypo quãdiu uiuit prædurum eſt,& quaſi inflatum. Tangunt ac tenent brachiis ſupinis:membranãmque pedibus interieƈtam totã extendunt.Polypis nihil ſolidum intus,quemadmodum ſepiis ſepium eſt, ſed circa caput cartilaginoſum quoddam eſt,quod ſeneſcentibus dureſcit.Membranam illam F
μήκων. quæ atramentum polypi continet, μήκωνα uocãt quidam:quæ in polypo ſupra uentriculum apud mutim ſita eſt:continet humorem in ſe nõ nigrum ut in ſepiis,ſed ſubrufum,quo,ut diximus, in metu utitur. Mas à fœmina diſcrepat eò quòd capite eſt produƈtiore: & quod genitale piſcatores appellant albidum illud ſuo in brachio continet.Veſcuntur maxime conchyliorum carne polypi,quorum conchas complexu crinium frãgunt: quo fit ut eorum cubilia cognoſcant qui uenantur,congerie teſtarum. Trebius quoqueNiger prodidit,auidiſſimos eſſe concharum polypos:illas ad taƈtum cõprimi præcidentes brachia eorum.Inſidiantur ergo polypi apertis,impoſitóq; lapillo extra corpus,ne palpitatu eiiciatur, ita ſecuri graſſantur, extrahúntque carnes:illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. Hyeme tempeſtuoſa in cauernis latitat polypus,& crura ſibi ipſi erodit,ut tradit Oppianus. Ariſtoteles autem falſo hoc à nonnullis creditũ affirmat.id enim à congris euenit ei: nam cõgri polypos ſuperant & edunt:unde fit ut aliqui capiantur qui brachia à cõ 4
Aliis, complexu crurum.

G

gris corroſa habeant. Polypi odore eſcarum alleƈtati capiuntur:ita enim quandoque adhæreſcunt,ut auelli inde non poſſint,ſed truncari potius patiãtur:at uero pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicũtur.Fronde quoque oliuæ capitur polypus: & in terrã oliuæ deſiderio egreditur.Polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in terram uerſo nitibundóque explicat,porrigítque ſua brachia,alter ſuperuenit,paſſiſq; brachiis ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum complexu mutuo adhæreſcit.Marem nonnulli aiunt gerere,quod genitalis ſpeciẽ referat uno brachiorum,uti modo diximus,in quo duo ampliſſima acetabula habentur: ídque quaſi neruo conſtare,porreƈtum ad medium uſque brachium confirmant:totúmque nari fœminæ adneƈti.Hyberno tempore coit polypus, uerno parit.Latet circiter menſes duos.Ouum edit uel in cubili ſuo,uel in figulino,ſimile labruſcæ racemulis,aut fruƈtui arboris populi albæ: quod foris quidem unũ,ſimplexq; incomptum & grande eſt:intus humorẽ candicantẽ H

A dicantem concolorem totum,atque æquabilem contines. Perquam fœcūdum hoc animal est: nam de eo quod ediderit, copia innumera prouenit. Tantáque fœcunditate pendent oua per cubile,ut collectis uas impleatur longe amplius quàm caput sit quo continebantur. Polypus fœmina modò incubat ouis,modò in ore sui cubilis assidens,brachium super oua exporrectum tenet:uel ut Plinius refert, modo in cauernis sedet, modo cauernam cancellato brachiorum implexu claudit.Polyporū itaque ouis diebus post quinquaginta maxime ruptis,polypuli modo araneorum perquam multi exserpunt,quorum natura sigillatim nondum in omnibus membris cōspicua est,quanquam forma satis nota apparet:sed ob exiguitatem imbecillitatémque copia interit.Iam nonnulli adeo spectantur exigui, ut nulla par-B tium constent distinctione,quanuis ad tactum moueantur. Dum fouet polypi oua,deterrimi efficiuntur: haud enim pastum prodire patiuntur. Bienio non amplius uiuit polypus magna ex parte:sua enim natura tabi obnoxius est: indicium autem ne bimatum compleat esse uidetur,quòd ab ortu eorum(qui æstate fit)ad autumnum,non facile grandem polypum uideris, cum paulo ante id tempus prægrandes spectentur: à partu ita senescere debilitaríque tam marem quàm fœminam ferunt, uel ut à pisciculis deuorētur,& facile à suis detrahantur cubilibus:cum antea nihil tale his usu eueniat:tum uero paruos nouellósque quanuis recens natos,tamen nullo eiusmodi malo affici narrant: quinimo ualidiores esse quàm grandes confirmant.Polypus fatuus quidem est,cum ad manum hominis demissam acce-C dat:sed prudens rei familiaris,cum omnia colligat, & suo in domicilio recondat:cúmque consumpserit quantum utile sit,abigit testas, & cācrorum crustas,& putamina conchularum,& spinas pisciculorum. Sui etiam mutatione coloris uenatur pisces:trahit enim colorem similem iis quibus appropinquarit saxis:quod idem etiam cum metuerit facit. Mirum quod de huius ingenio prodidit Ouidius:polypum hamos appetere, brachiísq; cōplecti,non morsu:nec prius dimittere quàm escam circunroserit, aut arūdine leuatum extra aquam. Trebius niger prodidit, nullum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua:luctatur enim cōplexu,& sorbet acetabulis,& numeroso suctu detrahit eum. In naufragos urinantésue impetum capit:sed si inuertatur elanguescit uis: exporrigunt enim sese re-D supinati.Morsu non lædit polypus, sed sanie quadam noxia quæ è corpore eius effluit,ut prodidit Oppianus. Mollium unus polypus exit in siccum, graditur per asperiora,uitat leuia.In cibo datus, uenerem cōcitat omnium mollium maxime: iurulentus aluum reddit humidam, si uehementer coquatur.De polypo & hæc traduntur:muriā ipsum ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo:secari arundine:ferro enim infici uitiúmque trahere.Polyporum genera plura sunt:unum cōspectius & maximum: cuius generis qui prope terram degunt,maiores sunt quàm pelagij: alterum corpore exiguo uarióque est, cibo ineptum:aliud quod heledonam uocāt, *Heledona.* crurum prolixitate diuersum (crura enim habet longa) & quod unum ex mollium numero simplicem in brachiis acetabulorum ordinem habeat.

Boletena. Ozolis. Ozæna. Osmylia. Ad hæc polypi genus est quod alij boletenam, alij ozolim dicũt, Plinius ozænam dictam à graui capitis odore putat: ob hoc maxime murenis eã cõsectantibus, Pollux & ozęnã & osmylian uocari tradit, polypi genus quod inter caput & cirros brachiáue, fistulam gerit, qua tetrum emittit odorem: quod mænulas sepiolásque uenatur, ut inquit Aristophanes. E

Nautilus. Nauticus. Ouum polypi. Duo item uisuntur genera conchis indita, quorum alterum nautilum & nauticum uocant: alij ouum polypi: forma polypo simili. Testa iis ut pectunculis concaua, nec ita tamen destinata ut ei inhæreant. Sæpius hi iuxta terram pascuntur: unde euenit ut fluctibus iactati, in aridum elidantur, testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra emoriãtur. Constãt exiguo corpore, facie simili boletenis: polypus hic nauticus, natura & uitę muneribus singularis est; nauigat enim per maris summa elatus de imo gurgite: effert se testa inuersa, ut ascendere possit facilius, & inani scapha enauiget: ubi uero emerserit, concham reuertit. F

Inter duo prima brachia. Habet inter sua brachia membranulam quãdam annexam similem iis quæ digitis insertæ palmipedum continentur: uerum illæ crassiusculæ sunt, hæc prætenuis est, & araneæ speciem imitatur: hac uelificat cum aura inspirat: cirrósque pro gubernaculis utroque demittit latere: si quid metuerit, concham protinus mari replet, atque ita demergit. *Plinius, ut infra.* De generatione incrementóque eius cõchæ, nihil adhuc exploratum habemus, inquit Aristoteles: uidetur tamen non ex coitu gigni, sed ut cæteræ conchæ prouenire: nec uero an concha solutus uiuere possit, certum adhuc est. Est & alius polypus, qui cochlearum more silicco tegmine ita muniatur, ut nunquam egredi soleat, suáque interdum brachia exerat. Hæc Aristoteles.

Nautilus. Pompilus. Nautilon Plinius ab aliis pompilon uocari tradit. Supinus hic, inquit, in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigẽs, ut emissa omni per fistulam aqua, uelut exoneratus sentina, facile nauiget: postea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit: qua uelificante in auras, cæteris subremigans brachiis, media cauda ut gubernaculo se regit: ita uadit alto liburnicarum gaudens imagine: si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua. G

Nauplium. Nauigerã similitudinem & aliam in Propontide uisam sibi prodit Mutianus: concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi nauplium, animal sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus: tranquillo enim uectorem demissis palmulis ferire ut remis: si uero flatus inuitent, easdem 6
in usu gubernaculi porrigi, pandíque concharum sinus auræ: huius uoluptatem esse ut ferat, illius ut regat: simúlque eãdem descendere incluso sinu, fluctu hausto territam uisu forte tristi. H

Χελιδών. Hirundo. Χελιδὼν θαλάσσια. Polypo similis chelidõ est, id est, 7
hirundo, inquit Diphilus: humentibus membranis uolant in mari hirundines, ut siccis inter tecta uespertilio. Volat hirundo sane perquam similis uolucri hirundini, ut inquit Plinius: Sublimísque adeo uolitat cum maiorem piscem metuerit, ut haudquaquam mare attingat: altiúsque in uolatu sese attollit quàm miluus, non tam alte tamen quàm lolligo. Et pinnis stridere sentiuntur hirundines in uolatu: sunt enim his pennæ latæ & longæ. Aculeum quoque gerit hirundo uenenosum, inquit Oppianus: In cibo humo-

A rem corpori præbet chelidon,qui colorem reddit bonum,sanguinisq; excretionem mouet,ut author est Diphilus. At Xenocrates chelidonas uiroso sapore esse prodidit,malúmque procreare succum.

1 Crura breuia,&c. Crura polypi,crines uocat nonnunquam Plinius. 2 Vltimo uero,&c. Hunc polypi pedem,ni fallor,Plinius caudã uocat.lib.9. Cauda,inquit, utitur,quæ est bisulca & acuta in coitu. 3 Fistula his,&c. Est polypo fistula in dorso,inquit Plinius. 4 Polypos superant,&c. Oppianus quoque describit pugnã polypi & murenæ:& polypi,& carabi. 5 Pendent oua,&c. Pariunt oua tortili uibrata pampino,inquit Plinius,tanta fœcunditate,ut multitudinem ouorum occisi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. 6 Easdem in usu, &c. Si non eædem sint, at certe similiter nauigare uidentur conchæ quæ ueneriæ dicuntur. De quibus Plinius: Nauigant ueneriæ,præbentésque concauam sui partem,& auræ opponentes,per summa æquorum uelificant. In nonnullis codicibus habetur, nauigant ex iis B nerites,&c. 7 Chelidon est,&c. Sunt qui existiment chelidona,hirundinémue Aristoteli & Plinio piscem significare. Athenæi uero chelidona alterius esse generis: id quod mihi quidem nullius ueteris scriptoris authoritate constat. Præterea quo modo piscis intelligi potest,si uolucri hirundini perquam similis uolitet? ut scribit Plinius: Satius itaque uisum nobis est hirundinẽ polypis coniungere,quàm piscium generibus: maxime cum Aristoteles ipse hirundinem à piscibus separare uideatur eam,quæ sublimis uolat,& uolatu stridorem emittit.

Crines. *Veneriæ conchæ.* *Nerites.*

De sepia. Cap. CCXXVI.

E Mollium genere sunt & sepia,lolligo,& lollius,quæ à polypo differũt, eo quòd eorum alueus amplus sit,crura breuia,ita ut potestas nulla sit ingrediendi. Ipsa autem inter se discrepant, quatenus lolligo longior, se-C pia latior est: lolligine uero longe grandior, qui lollius nominatur: sed sepias quoque aliquas in bina augeri cubita notum est. Sepiæ,lolligini, & lollio durum quiddam,ut diximus, ac solidum intus per dorsum & corporis prona continetur,quod non eodem appellant nomine: sed quod insertum sepiis est,sepium uocatur: quod lolliginibus id ξίφος,id est, gladiolum. Differunt enim qua sepium robustum latúmque est,inter spinam & os mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectens & friabilem corpulentiam. Gladiolus arctior & cartilaginosior est. Forma etiam discrepãt, pro alueorum modo quibus inserta continentur. Sepiæ quoque lolligines & lollij peculiares binas sortiuntur promuscides,lõgas, asperiusculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos: iis etiam quoties tempestates urgẽt, D ad saxa aliqua adhærentes,se ueluti anchoris iactis stabiliunt. Non simili ut polypi modo constant,quoniam uim nandi tantummodo habent, cum polypi uel ingredi possint: habent enim pedes exiguos & breues,supra dentes, senos,eorúmque duos nouissimos maiores: reliquos autem octonorũ duos infrà,omnium maximos. Pinnula quæ alueum circundat, sepiæ angusta, quæ lolligini latior est. Inter marem & fœminã tam in lolliginum quàm
1 sepiarum genere,hoc interest,quòd fœmina intestina continet duo ueluti mammas,quæ si aluo dissecta inspectes, facile uideris: mas omnino iis ca-
2 ret. Et præterea sepia mas uarius magis quàm fœmina, dorsóq; atriore est: & partes omnes asperiores habet quàm fœmina,& lineis interuenientibus uarias,& caudam quoque acutiorem. Mas quoque iuuantior & fortior est;

Sepia, Σηπία. *Lolligo, τευθίς.* *Lollius, τεῦθος.* *Sepium, Σήπιον. Ξίφος. Gladiolus.*

constantiæque maioris.cum enim sepia icta est tridente,mas fœminā adiu E
uat:fœmina mare percusso,fugam arripit.Fœminæ uulua ita articulata est,
ut bifida cernatur,& propterea oua gemina apparent. Oua habet sepia can
dicantia,grandini similia,multa:atramentum quod uocant, sepia plurimū
habet:quod in sepia aliter atque in aliis,infrà continetur ad aluum, & quà
intestinum petere incipit superiora:meatúmque suum eadem obuolutum
habet membrana qua intestinum:atque idem foramen emittendi atramē-
ti excrementíque est,ea scilicet parte quæ fistula uocatur,quæ in supinis po
sita est,uti antea dictum est. Coeunt sepiæ & lolligines ora applicantes, &
brachia inter se complectentes natantésque in aduersum:narem etiam di-
ctam in narem inserunt.Parit fœmina ea sui corporis parte quæ fistula di- *Fistula, φυσητὴρ,*
citur:qua & coire eas nonnulli arbitrātur. Fert uterum sepia uerno tempo-
re, & cum primis uerno tempore parit. Parit & omnibus anni tempori- F
bus, perseuerátque in edendo ouorum numero dies quindecim. Quoties
autem ediderit oua,mas è uestigio sequēs humorem fœtificum ouis super-
infundit:atque ita efficitur ut solidescant:incedere nanque coniugatim so-
lent.Parit sepia iuxta terram fere inter algas & arundines, & si quid agge-
stum tale iniectum sit,ut sarmenta aut lapides, aut quælibet alia materiei
congeries.Et quidem piscatores de industria fasces sarmentorū disponunt.
Enititur aluum per interualla reprimens,inspergítque atramentum inter-
posita quiete,utpote cum non nisi cum labore emittat. Oua quæ sepiæ e-
dunt,magnitudinem myrtorum magnorum,aut acinorum uuę minorum
mox intra diem decimum capiunt & nigrescunt : emisso enim atramento
parentis inficiuntur.Cohærent etiam inter se ad speciē racemi cuncta, nec G
facile alterum detrahi ab altero potest:mas enim humorem quendam mu
cosum mittit,cuius lentore tenaciter oua sibi cohærescunt,ac crescunt etiā
ex hoc,cum primum edita candida sint atque exigua: mox atramento per-
fusa,nigra maioráque redduntur. Cum proles iam intus constiterit, tū ru-
pta oui membranula,sepiolæ excluduntur: quæ si quis prole iam perfecta
disciderit oui membranam,stercusculum emittunt,suúmque præ metu co
lorem immutant ex candicante in rubriusculum. Sepiis uiuendi spatium
breue:nam,exceptis paucis,biennium non complent. Sepias tamen non-
nunquam in bina augeri cubita notum est. Mollium astutissima sepia est.
sola hæc suo utitur atramento non modo cum metuit, uerum etiam abscō H
dendi causa: & cum progressa paulisper se ostenderit, redit in atramentū:
uenatur etiam suis illis prælongis prætenturis, non solum paruos piscicu- 3
los,sed mugiles etiam sæpius:& maiores quoque nonnunquā euincit. Sūt
qui sepiam quoque polyporum more, colorem sibi contrahere similem lo
co in quo uersatur,confirment. Morsu non lędit sepia, sed noxia quædam
sanies è corpore eius effluit.Sepia,inquit Diphilus,elixa, tenera efficitur,o-
ri grata,concoctu facilis & aluum leuiter mouet. In cibo dātur sepiæ, cum
oleo & sale & farina decoctæ.Succum gignit sepia, qui sanguinē extenuet,
& hæmorrhoidum fluxum proritet.Sepiæ coctæ atramentum, inquit Dio
scorides,ægre concoquitur,& aluum emollit. Oua sepiæ urinam mouent,
renúmq;

A renúmque pituitas extrahunt, ipsósque renes purgant. Sepium quod in iis
durum & testaceum est, uiribus simile est ostrearum testis, sed partium ma
gis tenuium: exsiccat itaque & abstergit. Quocirca collyriis ex eo forma-
tis palpebrarum scabriciæ quæ sycoses uocantur, perfricatur. Dentes quo-
que splendidos reddit. In alopeciis præparant cutim sepiarum crustæ fari-
na medicamentis. Oculorum tumorem ruborémque sepiæ cortex cum la
cte mulieris illitus sedat, & per se scabricias emendat: inuertunt itaque ge-
nas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceóque inun
gunt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctilopes curan
4 tur in farina trita, & ex aceto illita. Vsto sepio utimur, inquit Galenus, ad
B uitiligines & ephelin, furfures & scabiem: sali uero fossili admixtum, un-
gues oculorum eliquat: uel, ut habet Dioscorides, elotum in medicamenta
oculorum additur. Contra albugines, in oculos iumētorum efficaciter in-
sufflatur: pterigia oculorum absumit cum sale fossili tritum & impositum.
Medetur lentigini cæterísque uitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem carnes
excrescentes tollit, & humida ulcera.

1 Intestina duo, forsitan, internas partes duas, ἔντερα, quasi ἐνδότερα. 2 Sepia mas uarius. Sepiarum generis mares, uarij & nigriores, inquit Plinius. 3 Venatur etiam, &c. Quibus artibus captet pisciculos sepia, explicat Oppianus. 4 Vsto sepio, &c. Dioscorid. Vstum in sua testa donec id quod crustosum est abscedat, postea tritum.

De lolligine & lollio. Cap. CCXXVII.

ET nigrum niueo portans in corpore uirus
C Lolligo. E molliū genere, sepiæ fere similis est: sed discrepat, quòd *Lolligo, τευθίς.*
sepia latior est, uti modo diximus, lolligo longior, & toto corpore mollior
quàm sepia. Præterea gladiolus, qui in lolligine est arctior & cartilagino-
sior est quàm in sepia, quod sepium uocari diximus. Pinnulam habet non
angustam adeo, sed latiorem quàm polypus aut sepia: neque per totum al-
ueum circumactam, sed de medio orsam. Promuscidem habet eam quæ in
dextra parte est, longiorem. Bina habet uentris conceptacula, ut & alia, sed
alterum minus ingluuiem imitatur. Atramentum illud suum suprà conti-
net apud mutim, cum sepia infrà ad aluum habeat: idque non atrum, sed
subrufum potius habet. Hoc metus causa emittit ut polypus. Quin & me-
D tus causa uolat lolligo, & longius altéque extra aquam sese effert. Lolligi-
nes euolare ex aqua traduntur, tanta nonnunquam multitudine, ut naui-
gia demergant. lolligo uolitans, tempestatem prænūtiat. Inter lolliginem
marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo ue *Intestina, ἔντερα, uti supra.*
luti mammas: quæ si aluo dissecta inspectes, facile uideris: mas omnino iis
caret. Coeunt lolligines, ut de sepiis dictum est: pariúntque in alto. sola e-
1 nim ex hoc genere pelagia est lolligo: consertúmque ac continuum iis ouū
quale sepiis est. Et uiuendi quoque spatium, ut sepiis breue: nam, exceptis *Lollius, τευθός.*
paucis, bimatum non complent. Lolligo, ut Diphilo placet, concoctu faci-
lior est quàm sepia, atque ori grata. Lolligine uero longe grandior est, qui *τριῶν σπιθαμῶν, inquit Athenæus.*
lollius nominatur: quippe qui uel in cubita quinque excrescat. Facie quo-

que à lolligine diſſidet: pars enim lollij quæ exit in acutum, latior e ſt: pin- E
nulæ etiam circundantes illæ totum in lollio ambiunt, iunctæ perpetuæq́;,
cum in lolligine partem aliquam relinquant. Colore ſubrufo eſt: dentem
habet utrunque nigrum,& accipitris roſtro figura non diſſimilem,maiorē
ſuprà,infrà minorem.Diſciſſo alueo uētriculus ſuillo ſimilis uidebitur:pelagius eſt non alio modo quàm lolligo.

1 Hoc in loco πυθὶς habetur,non πυθὶς in exemplaribus Græcis. 2 Lollius à lolligine an ſpecie differat,an ſolo ſexu, quod ſcilicet lollius mas ſit, lolligo fœmina,conſiderandum: uidebitur certe eadem ſpecies ex Ariſtotele tā lib.hiſtor. 4, quàm quarto de part.

De lepore marino. Cap. CCXXVIII. F

Lepus marin⁹. λαγὼς θαλάσσιος..

Lolligini paruæ ſimilis eſt lepus marinus, ut Dioſcorides author eſt: ut
uero alij,ſpecie ſimilis eſt cochleæ tegmine nudatæ. animal paruum,fe
re inter lolligines aut lollios,aut certe ſepias repertum:ſępe etiam unà cum
apuis capitur,odore tetro. In noſtro mari,inquit Plinius,offa informis,colore tantum lepori ſimilis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantū.
Magni maris lepus (nam alterum qui in alio mari naſcitur, antè dixi, inquit Ælianus) ex omni parte ad terreni ſimilitudinem accedit, præter pilos.Nam terreſtris pili & molles ſunt,& ad tactum haudquaquam reſiſtētes:contra huius ſpinoſi & erecti,hūc qui tetigerit,lęditur. In ſumma aqua
natare ipſum,non in altitudinem demergi dicunt:celeri autem & cōcitata
natatione uti:ad capiendum eò difficillimum eſſe,quòd neque in rete inci- G
dit,neque ad lineæ eſcam accedit: cū morbo afficitur, natare nequit,ſimul
& funditus expellitur atque eiicitur: quiſquis tum manum ad eum admouet,niſi medicamen adhibeatur,perit:ac ſi hunc bacillo tetigerit,hoc idem
periculum ei procreatur,quod baſiliſcus baculo tactus affert. Quem leporem marinum uocant,ut prodidit Apuleius,cum ſit cætera exoſſis, XII numero oſſa ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in uentre eius connexa &
cathenata ſunt:quod ſoli illi,quod ſciam,proprium eſt. Venenum eſt aliis
in cibo datus lepus marinus,erodendóque interimit: aliis etiā uiſus. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam duntaxat, confeſtim nauſea
& reduntatione ſtomachi uitium fatentur:ac deinde abortum faciūt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, ut in brachialibus habeant. Eadem res

Diphilus prodidit,ſcarū piſcem nonnunquam marino lepore paſci.

in mari & tactu quidem nocet: ueſcitur eo unum tantum animalium, ut H
non intereat mullus piſcis,& tenereſcit tantum: & ingratior uiliórque fit.
Homines quibus in paſtu eſt,piſcem olent: hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus: incertíque temporis ueneficium id eſſe author eſt Licinius Macer. In
India affirmant non capi uiuentem:inuicémque ibi hominem, illi pro ueneno eſſe:ac uel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorē
multo ſicut reliqua orbis eius animalia. Oleum in quo incoctus ſit marinus lepus, ne pili renaſcantur efficere nonnulli prodidere.Ita Galenus.Dioſcorides hoc efficere leporem ipſum marinum, aut per ſeſe tritū atque impoſitum,

A positum, aut cum urtica marina, prodidit. Lepus marinus, inquit Plinius, ipse quidem uenenatus est: sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet: & ad hunc usum utilissimi minimi. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. In leporis marini sanguine & felle uis psilothri est: uel si in olco lepus hic necetur. Sed de mollium generibus satis dictum iam est.

De crustatis. Cap. CCXXIX.

Crustata in genere animantium exangui sunt, quæ cutis loco crustis tenuibus, duriusculis tamen & testæ similibus, operiuntur: intus autem molle carnosúmque continent, durúmque illud eorum tegmen non tam fragile quàm collisile est: quale cancrorum genus & locustarum est. Summa eorum genera quatuor numero sunt. Genus unum κάραβος, id est, locusta est: alterum, quem ἀστακὸν, id est, gammarum uocant: tertiũ genus squilla est, καρίδα appellant: quartum cancer, καρκίνον Græci dicunt. Ita Aristoteles: uerum aliter alij crustatorum genera enumerant. Plinius, Cancrorum genera (hoc etenim nomine, arbitror, pro crustatorum genere abutitur) carabi, astaci, mææ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. xxx nanque eorum species esse tradit. Galenus malacostraca, inquit, id est, crustata, astacus, pagurus, cancer, carabus, squilla, cammarides. Speusippus similes esse dixit, astacum, carabum, cancrum, pagurum, nympham & arcton, id est, ursam. Diphilus ostracoderma uocat astacum, carabum, carida, id est, squillam, cancrum, leonem. Singula hæc crustatorum genera, inquit Aristoteles, in plures species distinguuntur, quæ non modo forma, uerum magnitudine etiam multo inter se differant: alia enim magna, alia parua admodum sunt. Genus igitur cancrarium & locustarium (quod καραβώδεις dicunt) similia inter se sunt, eò quòd utrunque brachia forcipibus denticulatis habeat, χηλὰς uocant: sed hæc non ingrediendi causa habentur, sed ut iis quasi manibus capiant & retineant: oríque quod ceperint, admoueant. Quamobrem contrà quàm pedes ea flectere solent: hos enim in cauum, illa in orbem flectunt & circumagunt: sed interest, quòd carabi caudam habent, cancri non habent. Squillæ à cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: à locustario uero, quòd forcipe careant, & plures habeant pedes. Crustatorum partes supinæ & quæ circa caput sunt, ita se habent, ut ad recipiendam reddendámque aquam branchiarum speciẽ conditæ sint. Fistula etiam his data est, qua humorẽ quoq; unà cum cibo admissum reiiciant. Quæ uero inferiores sunt partes, in locustario præsertim genere, fœminis tabellatiores sunt, in quas & oua deponunt cum pariunt, ubi & oua ipsa seruantur: at cancrorum fœminæ operculum illud applicatile (quod ἐπιπτύγμα uocant) in quod oua deponunt, & quà egerunt excrementum, amplius & interioribus partibus magis hirtum quàm mares habent. Crustata omnia ingredi possunt, itaque pedes complures obtinuerunt: pedes omnibus in obliquum flectuntur, eodem quo insectis modo: at denticulati illi forcipes, quibus saltem adsunt, interne flectũtur. Oculi iis omnibus duri, & apti tum intro tum foras, tum etiam in obliquum moueri: pal-

Margin notes: Crustata. Μαλακόστρακα. (beside lines 1–3 of chapter); B (beside "fragile quàm collisile"); C (beside "gnitudine etiam multo"); Chelæ, χηλαί. (beside "tis habeat"); D (beside "ut ad recipiendam").

pebtam uero ex iis nullum habet. Aquam omnia eius generis ore accipiũt, E
quam per partes illas aſperiuſculas, quas branchiarum ſpecie conditas eſſe
diximus, rurſum egerunt: quæ partes omnibus quidem inſunt: ſed locuſta
plures habet. Dentes omnibus primores bini, & in ore catuncula quędam
linguæ effigie conſtituta eſt: tum ſtomachus ori continuo iunctus, exiguus
pro portione ſuorum corporum magnitudinis, & in căeris breuis adeo, ut
ptotinus uenter os excipere uideatur. Hunc excipit uenter, in quo locuſtæ
& cancrorum nonnulli dentes alios habent: quoniam ſuperiores illi non
ſatis ſecare queant. Mox à uentre, inteſtinum ſimplex rectum, quod locu-
ſtaceis & ſquillis rectà in caudam finit, qua excreméta emittunt, & oua pa
riunt: cancris autem, qui operculum illud applicatum gerunt, in medio ap-
plicaminis ipſius: uerum iis quoque parte exteriore qua oua pariunt deſi- F
nit. Habent in hoc cruſtaceo genere mares tenues genitales meatus: fœmi-
næ uuluas membraneas ad inteſtinum, bifidas fiſſaſque hinc atque inde, in
quibus gignitur ouum. Fœminis enim huius generis, locus ouis deputatus,
iuxta inteſtinum omnibus eſt. Et quam μύτιν, id eſt, mutem appellant am-
plius parciúſue habent hęc omnia genera. Humida corpulentáque ea pars
eſt: tendítque per eam mediam ſtomachus ſiue gula: eíque parti propor-
tionatur, quæ in ſanguineo genere cor appellatur. Quæ cruſta operiuntur,
etiam olfactum ſenſus habere conſtat: odore enim eſcarum allectata, non-
nunquam capiuntur: nullum cruſtatum uel uocem, uel ſonum aliquem e-
mittit naturalem. Coeunt cruſta operta, ut locuſtæ, aſtaci, & ſquillæ & hu-
iuſmodi reliqua, more quadrupedum retro mingentium: ſcilicet ut fœmi G
na caudam ſupinā exponat: mas ſuam ſuperponat & applicet. Coire ſolent
ineunte uere iuxta terram: iam enim coitus omnium id genus uiſus eſt: in-
terdum etiam cum ficus matureſcunt, coire incipiunt: cancri autem parte
priore copulantur, ſua illa opercula mutua conſertione componentes: mē-
brum autem quod mas in fœminam inſerat, nullũ omnino habetur. Cru-
ſtata ueluti locuſtæ cum per coitum concœperint, oua gerunt fere tribus
menſibus his, Maio, Iunio, & Iulio: tum deinde ſub aluo in rugas oua depo-
nunt, putamine duriuſculo intecta: quo in loco more uermium augentur:
incrementum enim eorum oua foris recipiunt, ſicut piſcium. Fit igitur lo-
cuſtarum ouum atenidum in partes octo deductũ: totúmq; quaſi ſpecies
uuæ conſiſtit: fiunt autem oua maxima, non quæ iuxta meatũ, ſed quæ me-
dia ſita ſunt: minima quę nouiſſima continẽtur. Magnitudo minimis quā- H
ta granis ficuum eſt: nec meatum ipſum ullla contingunt, ſed per medium
hærent cartilagineis quibuſdam appendicibus quæ per id tempus augẽtur,
atque ouorũ capaces redduntur: partus enim in iis quaſi in ſarmentis qui-
buſdam recipitur. Locuſtæ ad hunc pariunt modũ: mox ubi ea ſui corporis
parte intra diem uigeſimum maxime oua concoxerint, abigunt uniuerſa,
in idémque glomerata eodem modo quo foris congeſta apparent: tum ex
iis locuſtæ proueniũt, intra diem maxime decimumquintum, & ſæpe mi-
nores quàm ut digiti magnitudinem expleant, capiũtur. Excludunt igitur
oua ante arcturum: abigunt iam concocta atque abſoluunt ab arcturo.

De his plura uideas lib. 4. hiſtor. animalium Ariſtotelis.

Μύτις, Mutis.

Squillæ

A Squillæ gibbæ uterum menses circiter quatuor ferunt. Locustæ asperis sa-
xosísque proueniunt:astaci leuioribus. Neutrum genus limosa amat. Lito-
ra potius uernis hybernísque temporibus expetunt: conferunt se in altum
æstate:uidelicet cum aliàs calorē, aliàs frigus persequuntur. Natant omnia
suis caudis, celerriméque retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum bene-
ficio. Conduntur hyberno tempore: & locustæ quidem & cancri crusta sua
exuuntur per uer, quemadmodum angues membrana uernationis quam
senectutem uocāt:cum uero exuunt, mollis admodum crusta subnascitur.
Crustacea omniuora sunt:quippe quæ & lapillos & limum, & algam deuo
rent, atque etiam stercus (ut cancri saxatiles) & carnes etiam nimirum ap-
B petunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autūno & uere pinguescunt,
& plenilunio magis. Quæ crusta intecta sunt, tunc optima sunt cum gra-
uida, ut in locustaceis & reliquis eiusmodi patet. Duram omnino carnem
habent, ut testacea, & quæ concoctu difficilis sit, multúmque nutriat, nec
facile corrumpatur. Non parū salsi in se continent succi: ut testacea, minus
tamen quàm illa: quin & caro eorum non aliter atque testatorum in aqua
si coquatur, succum illum salsum exuit, aluúmque sistit: assa tamē, ut Mne-
sitheo placuit, elixis meliora sunt.

1 Fragile, θραυστὸν, collisile, θλαστόν. Plin. uero locustas crusta fragili muniri dixit.

2 Fistula etiam, &c. Locus hic apud Aristotelem mihi quidem suspectus est: tum quòd neque in libro De respiratione, ubi hæc apertius tradūtur, nec usquā alibi (quod equidem meminerim) ullam crustatis attribuat fistulam: tum etiā uetus interpres hoc in loco nihil habet de fistula. Perpende lector.

C

De locusta. Cap. CCXXX.

1 CRusta intectorum genus unum locusta est, κάραβον Græci dicūt: cui si- *Locusta:*
mile genus alterum est, quem astacum uocant. Differt is à locusta, che *κάραβος.*
larum uarietate, atque etiam quibusdam aliis discriminibus, quanquā non *Carabus.*
multis. Locusta omnis forcipem dextrum grandiorē ualentiorémque ha- *Astacus.*
bet: astaci uero non certum, sed alterutrum æque (ut fors tulerit) forcipē ha
bent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pedes locustis utroque ex la- *Locusta,*
tere quini, ultimis illis adnumeratis, qui in forcipem exeunt denticula- *Carabus.*
2 tum. & in his, quæ brachia chelæúe dicuntur longa sunt, pedes uero par-
ui. Corpus totum his longum est, & cauda quoque, & in cauda pinnæ
D quinæ adsunt. Hac natat, & in natando illi quasi remo innititur. Cornua
ante oculos bina, longa & aspera, quibus alia minuta & leuiora cornicula
3 subiacent: corpus denique totum aculeatū habet, & asperum. Differt mas
locusta à fœmina: quòd fœminæ primus pes bifidus est, mari simplex. Pin-
næ etiam quæ in his parte supina geruntur, fœminæ, maiores, & quæ collo
proximæ sunt minores habentur: mari omnes æque minores, nec usquam
per diminutionē dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus uelut cal-
caria maiuscula prominēt acuta, quæ fœmina parua habet & leuiora. Par-
tes illas quæ branchiarū species referunt, locustæ plures habent quàm alia.
Dētes in ore locustis primores bini, magni & caui, in quibus & humor cō-
tinetur. Caruncula est inter dentes, linguæ repræsentans effigiem, quæ &

A ternis, bisulcis. Præterea brachia duo, binis articulis, singulísque forficulis denticulatis.

1 Carabus, Astacus dictus est ab Archestrato, & à Diphilo κεκφαῖος. 2 In cauda pinnæ, &c. Carabi, inquit Plinius, à cæteris cancris cauda distāt. 3 Corpus denique totum aculeatum, &c. Hinc crudele Tiberij Cæsaris facinus apud Suetonium, qui locusta os piscatori cuidam lacerari iussit. 4 Maiores euincere possunt, &c. Locustæ dimicationem cum murena depinxit Oppianus, lib. 2 De piscibus. γεκφαῖος.

De astaco siue cammaro. Cap. CCXXXI.

1 Astacus locustæ similis est, uti modo diximus: differt autem à locusta, tum aliis quibusdam discriminibus, quanquam non multis, tum chelarum brachiorúmue forma. astaci enim non certum, ut locustæ, sed alterutrum æque, (ut sors tulerit) forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pectus his corpúsque totum leue est, nō more locustarum aculeatum & asperum: in pedibus tamen illis magnis, partes exteriores aculeos habent maiores. Color, quod ex toto dixerim, nitet, nigrísque maculis dispersis, euariat. Pedes inferiores ad grandes usque dispositi octo, quorum pars scissa in extremo bifurcatur, pars desinit indiuisa. quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor simplices ex toto pertendunt. Tum grandes ipsi, longe maiores, extremáque parte latiores quàm locustæ habentur: sed nec hi eadem specie: dexter enim extremum suum latum, oblongum & tenue habet, sinister crassum & rotūdum: uterque tamen scissus in extremo, perinde ut maxilla tam infrà quàm suprà dentatus est: uerum dexter pusillos serratósque dentes continet omnes: læuus primos, & qui extimi sunt, serratos: intimos uelut maxillares, parte scilicet inferiore quatuor & continuos, superiore autem tres non continuos: uterque tamen partem mouet superiorem, ad inferiorémque deprimit adstringítque. Blesus item uterq; situ inferiore, tanquam nati ad capiendū premēdúmque. Supra uero grandes illos habentur alij duo hirtiusculi, paulo ab ore inferiores, quos etiam in os adducit. Mox ueluti branchiæ os circundant frequentes & hirsutæ, quas assidue mouet: surculi etiam appendicésue graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoque duo, ut locustæ: supra quos cornua, breuiora tenuioráque quàm locustis. Quatuor item alia adsunt cornua, specie quidem duobus illis similia, sed tenuiora & breuiora. Astacus.

B (at "terutrum æque")

D Supra hæc oculi constituti sunt, parui crassiusculi, non ut locustæ maiusculi. Supra oculos extat deinde quasi frons quædam acuta & aspera, maior quàm locustæ. Denique facies acutior & thorax latior multo quàm locu-
3 stæ: totúmque corpus mollius & carnosius. Quod autem collum appellāt, (Græci φάχελοι) quinque partium foris est, & sextum latius illud situm loco nouissimo habetur, tabellis cōtinuatum quinque. Interiora uero in quæ fœminæ foras pariunt, ouáque deponunt, hirtiuscula quædam quatuor cō tinent. In singulis autem eorum quæ foris esse diximus, spinæ singulæ breues rectǽque eminent. Fœminam hoc in genere nullum discrimen à mari distinguit: nam & mari & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto est: parem uero utrunque, neuter habere uisus est. Exuunt senectutem &

aſtaci, aut uere aut autumno, & leuioribus locis proueniunt, ut apud Hel- E
leſpontum & circa Thaſum, ſicuti locuſtæ aſperis ſaxoſiſque: neutrum ge-
Aſtacus fluuiatilis. nus limoſa amat. Gignuntur & in fluminibus aſtaci quidam puſilli. 4

Gammarus. 1 Aſtacus, &c. Ἀστακὸν gammarum interpretatur Theodorus. Athenæus gammarum latine dici genera quædam καρίδων, id eſt, ſquillarum ſcribit. Columella quoque *Cammarus.* & Plinius fere cammarum uocant, non gammarum. 2 λαμπρὸν ἔχει τὸ χρῶμα, concolor in noſtra cammare lance rubes, inquit Martialis. 3 τράχηλος, id eſt, collum, (ut uidetur) eam partem ſignificat, quam caudam ſuprà in locuſtis uocauit Ariſtoteles, niſi forte locus hic ſit mendoſus. 4 His ſimiles eſſe tradit Ariſtoteles, beſtiolas quaſdam, quæ in cochleis quibuſdam reperiuntur, ſed quæ præmollem habent carnē.

De cancrorum generibus. Cap. CCXXXII.

Cancer, καρκῖνος. CAncris inter cruſtacea ſolis corpus rotundum eſt, & cauda deeſt: cum 1
locuſtis ſquilliſque oblongum corpus ſit. Pedes his omnes cum forci- F
pibus deni. Omnibus uero magna ex parte grandior ac ualidior forceps dexter quàm læuus eſt: & ſuperiorem forcipis partem mouent, non inferiorem. Crura iis breuia, quia parum mouētur. Alueus totius corporis indiſcretus eſt: nec etiam caput diſtinctum, nec aliud quicquam. Oculi uero omnibus, ſed aliis è latere ſupra, continuo ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine: aliis in medio, breui diſcrimine, ut heracleoticis & maiis. Os ocu*Longi, aliàs parui, μακροί.* lis ſubditum, in quo dentes duo ut locuſtis: uerum non rotundi, ſed longi: & tegmina hos operiunt duo. Inter hæc talia interiacent quædā, qualia locuſtarum dentibus adnecti diximus. Humorem quem ore accipit, tegminibus illis depellit. Emittit uero meatibus quibuſdam ſuperioribus, qui ſta
tim ſub oculis poſiti ſunt. Quoties ergo aquā acceperit, utroque tegumen- G
ro os obturat, atque ita reſpuit humorem. Gula poſt dentes breuis admodum eſt, ita ut protinus uenter os accipere uideatur. uenter biſulcus gulæ ſubiungitur: cuius ex medio, inteſtinum ſimplex & tenue procedit, quod ſub operculo illo exteriore applicato definit, quod caudæ loco habetur: in quod & fœminæ oua pariunt. Humor intus in alueo pallidus, & minuta *Vetus interpres Non ſunt applicata ſicut maris opercula.* quædam oblonga albida continētur: rufa etiam alia, maculis diſperſis. Differt à fœmina mas, magnitudine, craſſitudine, & applicatili illo operculo: id enim amplius in fœmina eſt & diſtātius: & interiora habet hirtiora ampliorâque, in quæ & oua pariat: aliàs cauda hæc in cancris minimi eſt uſus:
quandoquidem prope terram uitam agere cauernáſque ſubire ſolent, nec H
plurimum natant. Et qui ex iis pelagij ſunt, ij pedes habent longe tardiores ad ambulādum: ſunt enim cæteris ipſi nantiores, ut maiæ, & qui heracleotici appellantur. Fœminæ quoque primus pes, inquit Plinius, duplex eſt, mari ſimplex. Ex omnibus animalibus cancrorum genus unū, non in priorem mouetur partem, ſed in latus. Et cum cętera animalia ducibus binis pedibus incedunt, cancer unus quaternis regi ſolitus eſt. Cum cætera cruſtacea auerſa coeant, cancri parte priore copulantur, ſua opercula loculoſa illa rugoſáque mutua conſertione componentes. Latent cancri quinis menſibus, & cruſta ſua ueris principio exuuntur, quemadmodum locuſtæ: molliores quidem perſpicue, ſed etiam duriores exuere aiunt, ut maias: & tunc quidem

A quidem præ teneritate non satis ambulare possunt. Ostrea uenatur cancer,
1 iniectóque inter testas lapillo, exedit. Cancrorum genus multiplex, nec fa
cile enumerandum: maximum quas maias appellát. Durior his crusta est, *Maia, μαῖα.*
& crura exiliora: oculíque paruo distant interuallo, sicuti in heracleoticis.
Secundum magnitudinis locum paguri occupant. Qui heracleotici uocá- *Pagurus.*
tur, crusta quoque firmiore muniuntur ut maiæ: & oculos habent paruo
distantes interuallo, sed crura illis breuiora sunt quàm maiis. Aliud genus
2 est fluuiatilium cancrorum: cæteri minutiores, & nullis pene nominibus *Cancer fluuiatilis.*
annotati. Genus cancrorum in litoribus Phœnice fert, tantæ uelocitatis ut
3 uix consequi sit: unde ἱππεῖς, id est, equites illos appellarunt: iis nihil fere in- *ἱππεῖς.*
tus propter inopiam pabuli. Genus item aliud est, quod magnitudine can- *Equites cácri.*
B crum non excedit, facie astacis simile. Edulium graue cancer est, & ægre *Cancer.*
concoquitur: contra serpentium ictus medetur. Cancri fluuiatiles triti cru *Cancri fluuiatiles.*
di potíque ex asinino lacte remedio sunt contra serpentiũ phalangiorúm-
que morsus & scorpionum ictus. Elixi & cũ suo iure in cibo sumpti phthi-
sicis tabidísque prosunt, & iis qui leporem marinum hauserint. Nihil æque
aduersari serpentibus aiũt q̃ cácros: suésque percussas, hoc pabulo mederi.
Rupta cõuulsa cácri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanãt: triti ue-
ro cũ ocymo atq; admoti, scorpiones necãt. In cataplasmatis modũ imposi
ti aculeos infixos extrahunt. Cancrorũ fluuiatiliũ succus cũ farina ordeacea
auriũ uulneribus efficacissime prodest. Exustorũ cancrorũ fluuiatiliũ cinis
C non aliter atque echinorum cochleatúmque exsiccandi facultate pollet.
Substantiæ autem proprietate, mirũ quàm canis rabidi morsibus prodest,
& solus, & multo magis cum gentiana & thure, ut sit thuris pars una, gen-
tianæ quinque, cineris cancrorum decem. Bibendum hoc medicamẽtum
dant, alij quotidie diebus quadraginta, cochlearij magni mensura, aut (si
non statim detur, sed aliquot post dies quàm uulnus acceperint) duorum
cochleariorum aquæ admistũ. Alij cineris duo cochlearia, uno radicis gen
tianæ adiecto, triduo cum uino exhibent. Cinis hic cum decocto melle, pe-
dum sedísque rimas, perniones & carcinomata mitigat. Aduersus canis
morsum minime ualere marinos cácros alij prodidere: at Dioscorides ma-
rinos eadem omnia posse, uerum minus efficaces esse prædicat: utuntur &
cancrorum cinere ad dẽtium dolores: & ad lepras cum oleo Andreas usus
D illo est. Quem cancellum & καρκίνιον appellant, principio ex terra limóque *Cancellus.*
consistit: mox conchulas ingreditur uacuas: ubi cum excreuerit, transit in *καρκίνιον.*
concham ampliorem, uidelicet aut nerites, aut turbinis, aut alicuius simi-
lis: sæpe etiam paruam buccinam subit: ingressúsque ampliorem illam, ge-
rit pari modo, & uiuit in domicilio capaciore: rursúsque excrescens, aliam
petit ampliorem. Specie similis locustaceis est, nascíque seorsum per se so-
litus: uerum quòd testam deinde petit, uitámque in ea traducit, hinc simi-
lis testa contectis animalibus est: quapropter is in ancipiti esse, genúsq; sibi
uendicare utrunque uidetur: forma tamen, quod simplicius dixerim, simi-
lis araneis est, nisi quòd partem capiti & pectori subditam, ampliorẽ quàm
aranei habet. Cornicula duo rufa tenuia gerit, quibus oculi totidem subia-

cét:qui nunquam intro recedant,ut cancrorum,neque claudantur,ſed ſem E
per eminentes appareant. Os ſub his eſt,quod uelut capillamentis quibuſ-
dam pluribus circundatur. His pedes ſubiūcti duo bifurces, quibus cibum
ori admouent: bini item utrique adhærent lateri, & tertius paruus. Quod
ſub thorace eſt, molle totum eſt:quod diſſecto pallidū intus cernitur. Mea-
tus unus ab ore ad uentrem pergit:foramen excremēti perſpici nullum po-
teſt.Pedes ac thorax duritiem præ ſe ferunt, ſed minus quàm cancri: nexu
nullo adhæret teſtæ purpurarum modo & buccinarum, ſed abſolutus li-
Pinnother. bérque uagatur.Pinnothera hunc uocat Plinius,Pinnother,inquit,uocatur
minimus ex omni cancrorum genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic ſo-
lertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere: & cum accreuerit, migrare
in capaciores. Genus cācelli diuerſum eſt,quod in nerite degit,ab eo quod
in turbine:oblongior enim eſt qui in turbine uiuit:qui uero in nerite,cæte- F
ra quidem illi non abſimilis:ſed dextrum bifurcatum pedem, paruum ha-
bet,& læuum grandiuſculum,& ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimū
ſolet.Hic nunquam in turbine hoſpitatur, ſed in neritis tantum. Sunt in-
ter cochleas quæ intra ſe beſtiolas habent ſimiles aſtacis puſillis, qui uel in
flumine gignuntur:ſed ea differentia,ut prœmollem intra ſuam teſtam ca-
Cancelli. runculam habeant. Cancelli,qui perquàm exigui inter piſciculos reperiū-
Μικροὶ καρκί- tur,pedes nouiſſimos latiuſculos habēt,ut ad nandum utiles ſint, quaſi pro
νοι. *Pinnophylax.* pinnulis aut remis pedes haberentur. Inter ſpongiarum cubilia beſtiola gi
Squilla parua. gnitur aranei ſimilis, quæ pinnophylax dicitur, & ſquilla parua. hæc con- 4
cham ingreſſa,aperiendo claudendóque piſciculos capit: aperit autem an-
tequam ingrediantur, claudit & contrahit cum ingreſſi ſunt. Naſcuntur G
& in nonnullis teſta operti generis cancelli,colore albido, corpore admo-
dum parui:& plurimi quidem in mitulis,qui in alto gurgite degunt: mox
Pinnother. in pinnis,quos pinnotheras uocant:quinetiam in pectūculis atque oſtreis:
Πιννοθήρ. uerum nullum conſpicuum capiunt incrementum.Piſcatores cancros eiuſ
Πιννοθήρας. *Πιννότηρ.* modi naſci confirmant unà cum illis quorum teſtam inhabitant, & ex eo-
Pinnoter. dem quaſi ſeminio gigni. Et in pinna quidem carni eius ita adnaſcitur, ut
ueluti carneam quandam radicem in eam demittere uideatur.

1 Oſtrea uenatur. Caneri aſtutia in oſtreis exedendis deſcribitur ab Oppiano.
2 Fluuiatilium cancrorum. Viuunt cancri, inquit Galenus, in utroque humore,
Hippoe. marino ſcilicet & dulei. 3 ἱππεῖς,&c. Hippoe uocantur,inquit Plinius.Curſores cā H
Curſores cācri. cri,uti alij referunt, quòd longe latéque uagantur, modo circum litora errant, modo
Σκίλλαρον, uel longius proficiſcuntur. 4 Eundem hunc pinnophylacem Ariſtoteles, σκίλλαρον
σκιλλάριον. quoque uel σκιλλάριον uocauit,& καρίδιον. Theodorus pro utroque ſquillam paruam
καρίδιον. reddidit,Plinium ſecutus.Hæc apertius infrà explicantur in pinna.

De ſquillarum generibus, & cammaro, leone & arcto.
Cap. CCXXXIII.

Squilla, καρίς Squillas(quas καρίδας Græci uocant)à cācrario genere differre modo di-
ximus,eò quòd corpus his longum ſit,& caudam habeant: à locuſtario
uero,quòd forcipe careant,& plures habeant pedes. Quę tamē ex mari ue-
niunt,

A niunt in Gangem squillę, forcipes maximas & tangẽtibus asperas habent: quæ uero in Indum ascendunt, leues aiunt habere spinas, & forcipibus carere. Squillas ouum clauiculásque intra se similem in modum habere cum locustis certum est: intestinúmque his sicuti & locustis & astacis recta in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Squillæ colorem mutant: uere enim nigrescunt, post uer albedinem suam recipiunt: Indicæ squillæ locustis maiores sunt. Squillarũ plura sunt genera: gibbæ, quas Græ
2 ci κύφας uocant, crangones. Et paruum genus earum quæ maiores nũquam *Squilla parua.*
3 effici possunt. Gibbæ parte prona similes sunt locustarum: supina uero par- *Gibbæ, κύφαι.*
te, tabellæ (πλάκας uocãt) his nullæ. Quinos utrinque pedes capiti proximos habent acutiores, & ad uentrem utrinque alios, quorum extrema latiuscu-
B la sunt. Squillis etiam gibbis cauda & pinnæ quaternæ: quarũ quod in medio est, spinosum est, & acutius quàm quod in crãgone reperitur. est enim latius in crangone. Squillæ gibbæ uterum circiter menses quatuor ferunt. Crangones contrà quàm gibbæ, primos habent utrinque quaternos: tum *Crangones, κράγγονες.*
deinde ternos habent utrinque paruos. Reliqua corporis pars (quæ maior est) pedibus caret. Crangonis quoque lateri caudæ utrinque pinnæ adnexæ sunt: quarum quod medium est, sicuti & in gibbis, spinosum est: uerum in crangone latius, in gibbis acutius est. Caridon quoque, hoc est, squillarum
4 generis est cãmarus (ut author est Athenæus) eóque nomine uocatur à La- *Cammarus,*
5 tinis. E crustatorum genere & leo est, astaco minor: cuius brachia cãcris si- *κάμμαρος.*
milia sunt, reliqua pars locustæ. Leonem marinum Ælianus scribit locustæ *Leo.*
C speciem similitudinémque gerere: sed corporis tenuitate & gracilitate ha- *Leo marinus.*
bitus maiori esse: brachiáque habere tum maxima, tum cancris similia: cœ *λέων.*
ruleo colore esse: & subnigris maculis distingui. Iis quas nomine ursæ ar- *Arctos.*
ctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod locustis: quocir- *Vrsa.*
ca per hyemem & uere priusquam oua excludant, cibo laudãtur. Cum excluserint deterrimæ fiunt. Quæ crusta operiuntur, ita se habent Reliquum iam est, ut de testatis disseramus.

1 Squillas, &c. Scyllam Plinius, ni fallor, hanc uocauit, lib. 32. 2 Κράγγονες Theodorus crangines uocat. 3 Gibbæ, &c. Vetus interpres. Genus quod dicitur gibbosum, habet XII. pedes, in utraque parte sex pedes: & pedes qui sunt uersus caput, sunt acuti ualde: & extrema aliorum pedum qui sunt in uentre, sunt lata: & uentres eorum *Scylla. Crangines. Cãmarus ma-*
D assimilantur uentri carabi. 4 Cammarum marinum dixit Plinius. Columella inter animalia (ut uidetur parui incrementi) cammaros numerauit. Gammaros alij uocant. (ut Theodorus pro astaco gammarum reddit) Iuuenalis: *rinus. Gammarus.*

Si tibi dimidio constrictus gammarus ouo
Ponitur.

Martialis lib. 12 in Candidum:

Immmodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli:
Concolor in nostra gammare lance rubes.

Hic uero apparet ignobile esse gãmarum, siue cammarum, & uulgi cibum. 5 Leo est astaco minor. In Athenæi exemplaribus habetur μείζων ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ: quo in loco equidem coniicio legendum esse μείων pro μείζων: itaque (minor) reddidi: atq; hãc meam opinionem confirmat, & quod nobis tradidit ex Æliano Gillius. Plinius leonem inter crustacea nobiliora numerauit. *Leo.*

De testaceis. Cap. CCXXXIIII. E

Testatum. *Testaceum.* ὀστρακόδερμον. ὀστρακηρόν. ὄστρεον. ὄστρειον. *Ostreum.* *Concha.* *Conchilium.* *Turbinatum.* στρομβώδης.

TEstata ea sunt quibus pars carnea intus est, nihil durum intra se habēs, solida foris, testæ aut lapidi similis, quale genus concharum & ostrearum est. Huius generis aut nullum in terra gignitur, aut omnino pauca, ut limacum genus, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum: at in mari similíq; humore multa & uaria gignuntur. Hæc inter se numerosa discrepant differentia tum testę, tum carnis ratione: aliis enim in hoc genere nulla est caro, ut echinis: aliis est, sed quæ penitus inclusa nec ulla ex parte conspecta est, excepto capite, ut limacibus, purpuris, buccinis, & reliquis turbinatis. Sunt uero turbinati generis (quod στρομβώδη dicunt) alia quidem in anfractum intorta, ut buccina: alia in globum tantum circumacta, ut echinorum genera: nerites quoque testam habet rotundam. Cæterorum quædā duplici cō-stant ualuula, quædam simplici: ut genus alterum δίθυρον aut biualue: alterū F uniualue uel μονόθυρον possit nuncupari. Biualue appello, quod gemina testa clauditur: uniualue quod testa singulari cōtinetur: cuius altera pars detecta carnem ostēdit, ut lepas. Biualuis generis pars clusilis est & reseratilis, ut pectunculi & mitili: eiusmodi nanque omnia, parte altera ligata, altera soluta constant, ut & concludi possint & aperiri. Alia binis quidem conclusa ualuulis sunt, uerum utroque latere connexa, ut ungues siue digiti. Sūt & quæ testa tota occultentur, ita ut nulla ex parte carnem detectā habeant, ut quæ tethya siue uertibula appellamus. Ipsarum etiam testarū magna uarietas: nam alia leues habent testas, ut ungues, mitili & conchatum quędam, quas alij galadas appellant: alia scabras, ut ostreæ pinnæ, & conchæ nonnullæ & buccina. Atque horum quædam etiam pectinatim diuisas striatásue: ut pe G ctunculi & conchæ quædam: alia non ita striatas, ut pinna, & concharum nonnullæ. Crassitudine quoque differunt & tenuitate tum totius, tum partis, uelut labrorum: aliis enim labra tenuia, ut mitilis: aliis crassa, ut ostreis. Item alia modo quodam se mouēt, ut omne quidem turbinatorum genus mouetur & serpit: & pectines, quos & uolare nonnulli aiunt: alia ita natura immobili sunt, ut nunquam sedem in qua hærent sponte ipsa mutare ualeant, ut pinna. Et quæ ex testaceis loco mouentur, eo tantummodo mouētur quo pedestria aliqua pedibus mutilata moueri dicimus, & parū admodum progrediuntur: sed uelut stabilia & hærentia mobilia sunt: ut progredientia uero, stare uidentur atque adhærere: sunt enim animalia ueluti mā H ca deprauatáque. Commune testacei generis omnibus est, ut testa intus ęqualis læuísque sit. Et caro biualuis & uniualuis generis ita testæ adhæret, ut nisi per uim nequeat detrahi: at turbinati laxior cōtinetur & absolutior. Cui generi peculiare est, ut testæ ea pars quæ à capite remotissima habetur in anfractum clauiculámue torqueatur. Mouentur eadem omnia parte dextra, non ad clauiculam, sed in aduersum. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia fere gerūt. Est autem hoc crusta quædam prætenuis, qua tanquam operculo quodam congenito, carni patulæ apposito, sese quasi concludendo tuentur, ne facile offendantur ab iis quæ extrinsecus incidant. Testatorū corpus quàm paucissimis constat ex partibus: sunt enim

Biualue, δίθυρον. *Vniualue.* μονόθυρον. *Detectam,* γυμνόν. *Turbinata.*

A enim omnia aut immobilia, aut parum omnino motus adepta, ut modo dixi mus: quæ auté mobiliora sunt, hæc plures habeant partes, necesse est. partes exteriores huius animalium generis differentiis iis uariantur. Interiorũ natura similis quodammodo in omnibus est, maximéque turbinatis. Differunt enim inter se magnitudine, & quæ excessu constant affectibus: nec uero multum dissident uniualue & biualue genus, quãquam longe ab immobilibus discrepent, quod latius postea patebit. Natura ergo turbinatorũ fere similis constat, nec nisi magnitudine uariat, ut modo dixi: aliis enim partes maiores atque euidétiores, aliis minores obscurioréſque sunt. Quo enim maiora sunt quæcunque testatorum genera, eò partium conspectum *Turbinata.*
B præbent euidentiorem. Ad hæc discrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarúmque generis eiusdem affectionum. Turbinatorum omnium caro penitus testę inclusa est, nec ulla fere ex parte conspecta, excepto capite. Hanc primo extimóque in ore testæ, maxima quidem ex parte, omnia torosiusculam habent, alia magis, alia minus. Caput eius ex medio partis prominulum extat & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi: in maioribus enim magna, in minutis uero animalibus admodum parua conspiciuntur. Exerunt caput more omnia eodem, idémque per metum retrahunt intro. Est illis & os: nonnullis etiam dentes, ut cochleis, breues, acuti, duri & tenues. Promuscidas item gerunt modo muscarum: quod quidem mẽbrum partim linguæ effigiem præ se fert, & partim aculei. Venter os protinus excipit, similis auium ingluuiei, habéntque infra uentrem duo quædam albida firma, & torosa, mammis simi
C lia, cuiusmodi uel in sepiis esse aduertimus, sed hæc torosiora sunt. Meatus à uentre duplicatus longus porrigit se usque ad id, quod papauer appellatur, quod μήκωνα Græci uocant, quod fundo cõmissum est. Hæc ergo in purpuris & buccinis & κόχλοις, id est, umbilicis sunt conspicua, & in clauicula testæ continentur, sicuti & in reliquis turbinatis omnibus. Est autem μήκων, id est papauer, quasi excrementitium quoddam membrana contentũ magna sui parte in omnibus testaceis generibus, quod uel esculẽtum esse præcipue sentitur, quãquam in quibusdam echinis cibo minime idoneum est. Meatum illum excipit intestinum illi continuum simpléxque ex toto usq; ad exitum: estq; eius initium circa anfractum papaueris, quo etiam latius *Papauer. Μήκων.*
D est: hinc sursum uersus replicans, carnosam illam partem repetit, finítq; ad caput, unde eiicitur excrementum ex meatu quodam ori uicino, quod in omnibus perspicitur turbinatis tam aquaticis quàm terrestribus. Mẽbrana in grandiusculis umbilicis sub uentre, gulæ illi siue meatui attexitur continua, per quem meatus prolixior albicans, colore similis superioribus illis mammillatibus carunculis tendit. habet etiam incisuras, quales in ouo locustarum habentur: uerum hoc albidum, illud rubidum est: nullus exitus huic, nec foramen ullum patet, sed prætenui membrana cõtinetur, cauum quoddam angustum in se habens. Tendunt ab intestino ad imum nigricãtia quædam aspera atque cõtinua, qualia uel in testudine uisuntur, sed minus nigra. Cæteræ quoque cochleæ umbilicíue hæc habent eadem: sed quo

minores, & minutiora: & in iis ipsis alia explanatius, alia obscurius, ut di- E
Vniualuia. ctum est. Vniualue autem & biualue genus, partim iis simile est, partim di
Biualuia. uersum. caput enim & cornicula & os obtinent, atque etiam quod linguæ speciem gerat: uerum hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt: nonnulla etiã in exanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex ęquo manifestum: sed uniualuia suo fundo, ut patellę: biualuia quà mutuo testarum complexu nodóue ligantur. Quibusdam etiam quasi capillamentis, in ex-
Ouum. tremis oris, hæc omnia circundantur. Quod autem ouum uocatur tempore quo gigni solet, altero tantum latere, dextro scilicet, biualuia habent: altero latere ostium excrementi cõtinent. Sed errore ouum hoc uocitatur, quippe quod nihil ad generationem conferat, sed tale sit quale est pingue F in sanguineo genere cum uiget, & quod bona animalis nutritione alimoniáque proueniat: quamobrem sapore per id tempus præstant, cibóque laudantur, scilicet uere & autumno. Laborant enim testata omnia per frigus & æstum, atque exuperantiam temporis ferre nequeunt. Est autem ouum hoc in testatis, quibus datum id à natura est, carni ipsi intumescẽs, nullum habens ad eius exitum foramen, sicuti albidum illud in umbilicis: id enim illis simile intelligimus. Sed huiusmodi partes (ut dixi) cum conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto aut uix sentiuntur. Quamobrem in magnis pectunculis præcipue patent. Ostium excrementi cæteris quidem à latere est: at uero patellæ feræ parte ima testæ excernitur, quà foramen in testa habetur. Et uniualuia quidẽ atque biualuia ita se ha- G bere cernuntur. In uniuersum autẽ, nullum ex testaceis est, quod capite careat: cæteræ corporis partes nomine uacant, præter linguam, quæ omnibus
Cordis proportionale. etiam inest. Caput omnia testata infrà habent plantarum modo: ut quæ cibum de imo capiunt, ut plantę radicibus suis hauriunt. In testatis omnibus id etiam est quod cordi proportionetur, eodem modo quo & in crustatis & mollibus, quod mutis uocatur, sed minus patet: attamen in medio quærendum hoc est, aut scilicet inter partes quæ cibum recipiũt, & quà excrementum emittunt, si fixa degunt: aut inter dexteram partem & sinistram, si incessilia sunt. Quæ siliceo regmine operiũtur omnia, quibus saltem ingrediendi facultas est, olfactum gustúmque habere constat argumento escarum: accedunt enim ad escam à longe, utpote odorantes. Sensus item saporum iis inesse hac eadem ratione patet. sapore enim rerum earundem H quæque delectantur, ad quas ueniunt odoribus inuitata. De uisu & auditu, quanquam nihil certi manifestíq; habemus, inquit Aristoteles: ungues tamen ad strepitũ se subtrahere, interiúsque subsidere cernũtur, quoties ferramentum sentiunt admoueri: pectines quoque admoto digito dehiscunt, mox comprimunt se ut cernentes. Neritas item qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adeunt, quoties esca persequuntur: nec uoce ulla, sed silẽtio agunt, utpote cum & olfaciant & audiãt: nec fieri posse aiunt, quin subterfugiant, si uox proferatur. Hæc Aristoteles. In marinis ostreis, inquit Plinius, auditum esse non est uerisimile: sed ad sonum mergere solent: ideo &

silentium

A silentium in mari piscantibus. Vniuersum autem testatorum genus, plantæ simile respectu gradientium animalium est. Sexus discrimen in iis quæ testa integuntur nullum omnino perspicuum est. Et plurima quidem non coire apertum est: sed an ulla coeant & per coitum generent, incertum est: sed quemadmodum in genere stirpium, aliæ fructum ferunt, aliæ sterilem sortiuntur naturam: ita etiam in his quod quidẽ pariat & generet, est: quod autem maris fungatur officio, deest. Vnum saltem ex his genus cochlearũ coire perspectum est: sed an ortus earum per coitum sit necne, nõdum exploratum satis habetur. Est sane totum hoc animalium genus modo quodam inter animalia & plantas ambiguum, & uelut in ambobus constitutũ

B generibus: munere neutrius fungitur. Nam ut planta, sexu maris & fœminæ caret, nec in altero generat: & ut animal, nullum ex se fructũ affert modo plantæ: sed consistunt & generantur ex terrena & humida quadam concretione. E limo nanque & materia putrescente, sponte naturæ oriuntur prope dixerim omnia: diuersa tamen pro limi differentia: nam in cœnoso, ostreis origo consistit, conchæ, chamæ: ungues & pectines locis arenosis sui ortus initia capiunt. Rimis cauerníſque saxorum tethya generantur & glandes, & quæ per summa adhærent, ut patellæ & natices. locis enim nascuntur hæc uariis, ut alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis. Omnia uero id genus celeri incremento augentur. Quæ ex iis fauificare solent (qualia sunt, inquit Plinius, quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ) non alio modo quàm cætera testis inclusa generantur: uerum melius atque uberius quoties præexistent aliqua quæ eiusdem sunt

In cœnoso, ἐν τῷ βορβορώδει.

C generis. Condunt enim aliqua, ut purpuræ uerno tempore eundem in locum sese colligentes, quam μελικήρας aut fauaginem uocant, quæ uelut fauus est apum: uerum non ita elegans, sed quasi è putaminibus cicerum alborum multa inter se composita, struem unam sua cohæsione coagmentarint. Nullum iis patet foramen, neque ex his purpuræ cęteráue testacea enascuntur: sed coagmentatio illa fauo similis tanquam purgamentum iis est. emittunt enim, cum suos ordiuntur fauos, mucorem quẽdam (saliuarium lentorem uocat Plinius) ex quo putamina illa coagmentata consistunt. Hæc ergo rupta diffusáque omnia, humorem quem cõtinebant, in terram demittunt: mox eo quo effuderint, loco gignuntur animalcula testacea, ut

μελικήρας. Fauago.

D purpurulæ, exordio admodum exiguo. Buccina quoque & mituli fauificare solent. Itaque ne hæc quidem quæ inter testacea fauos saliuant, alio modo quàm cætera generantur: sed sponte naturæ omnia è limo materiáque putrescente. Quod ad generationem pertinet, res ita habet. Aluntur autẽ quæ ex iis immota manent humore dulci & potulento, qui per spissa trãsmittitur. Quæ autem mobilia eadémque carne uescẽtia sunt, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia uero iis quæ in mari pullulant, uescuntur. Latent testata omnia, ut in mari purpura, buccinum, omnéque id genus, uerùm non eodem modo, sed absolutorum latibulum euidentius est: conduntur enim secessu: aliqua uero leuiore quodam tegmine superimposito delitescunt, ut limaces. At earum quæ adhærent, non est tam manifesta latita-

tio. Quæ uero latent, non eodem tempore omnia latent, sed limaces hyeme, purpura & buccinæ canis exortu dies circiter triginta conduntur. Pectines etiam tempore eodem: sed eorum plurima sane latent, & algore urgente & æstu. Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam purpuris: cæteris squalor incommodus est. nam & minora redduntur & deteriora. Conducunt autem iis imbres, propterea quòd mare dilutius redditur: sed frigus facit profecto, ne uel in Pōto uel in fluuiis gigni possint, exceptis biforibus paucis. Genus nãque uniualue potissimum rigore induratur & interit. Iam uero & lunari potestate ostrearum conchiliorúmque & concharum omnium corpora augeri & rursus minui constat. In mari rubro testata omnia mira quadam magnitudine augentur. Quæ testa intecta sunt omnia, ut pectines, tunc optima sunt cum grauida: sed quanquam testa intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, uel coitum uel partũ uidemus. uerno tamen tempore & autumno, ut dictum est, habere cernũtur ea quæ oua appellant, exceptis echinis qui cibo idonei sunt. Caro non æque omnium esculenta est: & excrementum quod papauer uocatur, quibusdam cibo idoneum, quibusdam non idoneum est. Modice collui debent omnia testacea in cibis, quia saporis gratia perit. Testaceis omnibus commune hoc est, ut salsum quendam in sua carne succum habeant, quo aluum citare nata sunt: id quod unicuique magis minúsue datum est. Quæ enim dura carne cōstant, minus hoc habent quàm ostreæ, quæ sane omniũ mollissimam habent carnem: paruæ uero chamæ, sphondili, solenes, purpuræ buccinæque & alia id genus, duram. Itaque ostreæ minus quidem nutriunt, & aluum facilius mouent: quæ autem duriora sunt, uberius alũt, & difficilius concoquuntur. Purpuræ buccinæq; duriore sunt carne, succúmque efficiunt crassiorem: sed caro in aliis, præsertim in ostreis humidior tenaciórque est. Præterea quæ duram habent carnem, ut concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia sunt. Qua quidem ratione sæpius ea exhibere solemus iis, quibus ex malorum succorum copia cibus in uentre corrumpitur: siue eò ex iecinore adfluant, seu in ipsius uentriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, iis quibus cibus in uentre corrumpitur, in optima aqua bis térue decocta, ita ut cũ salsa prior iam sentiatur, in aliam quæ pura sit transferatur: ex iis quæ duram carnem habẽt, succus procreatur quem crudum uocãt, sicuti quæ mollem pituitosus. Quemadmodum uero ea quæ succum illum salsum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum sistat, ita si (cum sale & garo condita fuerint) eorum ebiberis iusculũ, uenter quidem abunde mouebitur, corpus uero nihil fere sentiet alimenti. at caro ipsa solidior, & difficilius concoquitur, & crudum crassúmque ac frigidum gignit succum: maximáque ex parte lentum ac pituitosum: quamobrẽ senibus maxime incōmoda est ostrearum, & testatorum omnium caro. Mnesitheus Atheniensis de testatis hęc prodidit, Ostrea, chamę & mituli cæteráque id genus, carnẽ habent, quæ ob salsum quem in se continent succum, ægre concoquitur: &, si cruda edantur, aluũ cient. Quòd si concoquantur, uel in quouis humore, ma-

gnam.

A gnam salsuginis partem in eo relinquunt: quo fit ut eorum iuscula aluum turbent:caro uero ipsa,salsi illius succi iam expers, minime uentrẽ perturbet. Quòd si probe assentur conchę,maxime tum salsæ euadũt, ut quæ succum iam habeant ab igne ueluti succẽsum,& prope dixerim absumptum. Ad aluum urinámue ciendam cæteris præstant mituli, ostreæ, pectunculi & chamæ,ut author est Diocles Caristius.

1 Sed errore ouum hic uocitatur,&c. Xenocrates humorem album uocat & lacteum:Plinius etiã lac,ut de ostreis,quòd circa initia æstatis sint multo lacte prægnãtia. 2 Emittunt enim,&c.Et nuper, inquit Plinius,cõpertum in ostreariis humorem iis fœtificum lactis modo effluere. *Lacteus humor. Lac.*

B De turbinatis. Cap. CCXXXV.

SVnt testacei generis,ut nuper diximus,alia turbinata,alia biualuia,alia uniualuia. Turbinato generi hoc fere peculiare est,ut testæ ea pars quæ à capite remotissima habetur in anfractum torqueatur. Mouentur eadem omnia parte dextra,nõ ad clauiculam,sed in aduersum. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia fere gerunt:naturáque omniũ,maxima quidem ex parte,in eorum partibus similis constat: nec nisi magnitudine uariat,ut modo diximus. Turbinati generis alia in anfractũ intorta, ut cochlearum genera:alia in globum circumacta,ut echinorum genera. *Turbinatum. στρομβοειδής. στρομβώδης.*

De cochleis. Cap. CCXXXVI.

TVrbinati generis cochlea est,& in anfractum intorta cochlearum o-
1 mnium caro testis penitus inclusa continetur,nec ulla ex parte conspi *Cochlea.*
C cua est,excepto capite.Quòd si testam detraxeris hebetescit cochlea atque *Κοχλίας.*
expirat.Exerunt se domicilio,bináque ceu cornua prætendũt contrahúnt- *Κόχλος.*
que:oculis carent,ideo corniculis prætentant iter.Caput in iis modo quodam equinam speciẽ præ se fert.Os habent & dentes acutos,duros, breues: indicio est à minimis earum derosas uites.Ex testatis,unum cochlearũ genus coire perspectum est:sed an ortus earum per coitum sit necne, nõdum satis exploratum habemus. cochleæ pariter omnes, autumno & uere sua oua habere uisuntur.Varia sunt cochlearum genera : sunt oblongæ quibus
2 tubę loco utuntur tibicines:(echinophoros uocãt aliqui,aut eclinophoros)
Sunt & rotundæ in oleario usu,quibus scilicet oleum effunditur, & πυτι-
3 δάκτυλοι,& quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur : iterum *Echinophori,uel Eclinophori.*
D sunt aquatiles,sunt & terrestres. Aquatilium aliæ marinæ sunt, stomacho *Cochleæ rotũdæ πυτιδάκτυλοι.*
utiliores:aliæ fluuiatiles,quæ uirus habent.In terra gignitur cochlea terrestris,in testaceo genere pene sola,quæ & limax dicitur. Sũt ex cochlearum *Cochlea terrestris.*
generibus quæ aceratæ uocantur, latæ, multifariámque nascentes: sunt *Limax.*
enim & è terrestribus quędã,quæ latæ & minutę passim inueniuntur.Sunt *Κοχλίας χερσαῖος.*
etiam cochleæ quædam nudæ,in Africa maxime: & passim quoque obet- *Κοχλόας.*
4 rantes minutæ quædam longęque & candidæ.Sunt & quos seselis uocant, *Aceratæ.*
aut seselitas,genus syluestre uepribus frutetísque cohęrens, & quasi agglu- *Cochlea latæ.*
tinatum.Pręterea sunt in Liguriæ alpibus quę πωματίαι ab operculo illo suo *Cochlea nuda. Cochlea cãdida.*
appellantur, quo ueluti tegmine superimposito latent (quanq̃ omnes etiã *Longa.*
limaces leuiore quodã tegmine sibi superimposito, hyeme latent.) Genus *Seseli, Seselitæ. πωματίαι.*

Cauaticæ cochleæ.

Quo pacto cochleas præparare oporteat, docet Plinius lib.30.

hoc minus uulgare est. Adhærēt operculo eiusmodi testę se operiētes, obru E tę terra semper. Hæ circa maritimas tantum alpes quondā effossæ, cœpere iāerui & in Veliterno. In Balnearibus insulis cauaticæ appellatæ (quoniā in speluncis nascuntur) non prorepunt è cauis terræ, neque herba uiuunt, sed uuæ modo inter se cohærent. Cochlearum aliæ aliis præstant: marinæ stomacho utiles sunt, & facile aluo excernuntur. Fluuiatiles & albæ uirus habent: terrestres uero stomacho utiles sunt. In his autē laudatissimæ sunt Sardonicæ. Aphricanæ, & in his Solitanæ, Astipaleicæ, & quæ in Chio gignūtur: & Siculę, modicæ, quoniā magnitudo duras facit & sine succo. Balearicæ quoque quas cauaticas uocari diximus: & quæ in Liguriæ alpibus pomatiæ. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Syluestres autem, quas sesilos appellauimus, & uentrē & stomachum turbant: uomitiones excitant, & al- F uum soluunt. Illyricis magnitudo præcipua est, Aphricanis fœcūditas, Solitanis nobilitas, albæ in Reatino agro nascuntur. Strabo cochleas prædicat 5 Linusias. Cochleę quoque altiles ganeam impleuere: quę in eam magnitudinem perductæ sunt, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices: author est M. Varro. Cochleæ crassum procreāt succum: sūntque duræ & concoctu difficiles. Quæ rotundæ sunt, earum grandiores, carnosæ sunt, uirúsque habent, & choleram gignunt: at minores nonnullis in usu cibario sunt cum aceto mulso cōditæ rutáque uiridi & pipere. At uero qui eclinophori aut echinophori dicuntur, pētadactylíque, & quibus in acumen clauicula intorquetur, graciliore quidem sunt carne, sed saturitatem citius q̄ aliæ pariunt, stomachóq; innatant. In cochleis marinis omnibus, quod col- G lum uocatur suauius est: sūntque, si cum terrestribus conferantur, leues, fragiles, boníque succi, nec facile corrumpūtur. Terrestres uero cochleæ (quas limaces appellauimus) sicuti & aliæ, duram habent carnem, cōcoctioni renitentem: quæ tamen si recte concoquatur, uberrime alit, & meatus exiguos obstruit: qua de causa cum aceto & lasere ad esum cōdiri solent. Succus etiam ipsis inest, ut & aliis testatis, qui uentrem citet: qui si coquendo eximatur, reliqua caro aluum sistet, egregieq; alit, & stomacho idonea est. 6 Et cochlearū cibus, inquit Plinius, stomacho medetur: in aqua eas subferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito, atque ita è uino garóque sumi, præcipue Africanas. Nuper hoc cōpertum plurimis prodesse. Id quoque obseruant, ut numero impari sumant: uirus tamen earum grauitatem halitus facit. prosunt & sanguinem excreātibus H dempta testa tritæ, in aquæ potu: asperitatem faucium & distillationes leniunt cochleæ. Coqui debent in lacte: demptóque tantum terreno cōteri, & in passo dari potui. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus si sorbeantur, tussim sedāt. Et cochleę in cibos iis quos linquit animus, aut quorum alienatur mens: aut quibus uertigines sunt, ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primo die dedēre: sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unā: sic & suspiria emendant & uomicas. Cochleæ uiuæ corpus & pręsertim Africanæ, cum aceto deuoratum stomachi dolo-

res

A res mitigat:trita unà cum testa uino & myrrha,si exiguũ inde bibatur,colli uesicæque cruciatus sanat. Et cochleæ nudæ (de quibus diximus) in Africa maxime inueniuntur,utilissimæ dysentericis.quinæ combustæ cum denarij pondere dimidij acatiæ,éxque eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite aut quolibet austero,cũ pari modo calidæ. Cochleas bibi iubent exemptas testis tritásque treis in uini cyathis:sequenti die duas, tertia die unam,ut stillicidia urinæ emendent: testarum uero inanium cinerem, ad calculos pellendos.Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: item conceptum impositæ cum croco.Eædem ex amilo & tragacantho illitæ proflu uia sistunt.Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo : & uuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleæ denarij pondus adda-

B tur & cyperi.Inflationes quoque uuluarum discutiunt exemptæ testis, tritæque cum rosaceo:ad hoc Astipaleicæ maxime eligũtur: alio modo Africanæ binæ cũ fœno Græco, quod tribus digitis capiatur,additis mellis co chlearibus quatuor illinuntur, aluo prius irino succo perunctæ. Sũt & minutæ longæque candidæ cochleæ passim oberrãtes: eæ arefactæ sole in te gulis, tusæq; in farina,miscẽtur lomento æquis portionibus:cãdoréq; & leuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latę cũ po lenta.Pręcipiũt & cochleę crudę carnẽ tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta. Quartanis cochleæ fluuiatiles mederi dicuntur in cibo recentes. Quidam ob id adseruant sale,ut dent tritas in potu. Ictibus scorpionũ carnes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctę: quidam ob id salsas

C quoque adseruant:imponunt & ipsis plagis. Cochlearum terrestrium triũ caro quamoptime trita adiectis uini nigri cyathis tribus, hepaticis bibenda datur calida:quam uim à totius substantiæ proprietate habere eas docet Galenus:in febribus tamen cũ aqua calida.Capitis doloribus remedio sunt cochlearum,quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita,ex his duritia lapidea exempta(est autem ea calculi latitudine): quæ alligantur & minutæ illinuntur fronti tritæ.Item limacis inter duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula agnina adalligatum,idem præstat:quod remedium pluribus sempérque prodest. Inueniũtur in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionẽ facilẽ pręstant adalligatæ.Limacis quoque lapillum siue ossiculum quod inuenitur

D in dorso adalligatum dentitioni prodesse confirmãt. Cochleæ quæ sunt in usu cibi cum myrrha aut turris polline auriũ dolores sanant. Item minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle:è naribus fluentem sanguinem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ.Et recentia uulnera conglutinãt tusæ & impositæ,& nomas sistũt.Arũdines & tela,quæque alia extrahenda sunt corpori,cochleæ ex iis quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq; cũ testis:& eæ quæ manduntur exemptæ testis.Cochleæ unà cum testis tritæ aqua intercute laborantibus, toti uentri, in arthriticis autem, articulis ipsis imponũtur, quousque sponte decidant: ægre nanque diuelli poterunt.Desiccant admodum,etiam si in alto crassus lentúsque insederit humor.Quapropter idem agẽdum quoque in iis quæ ex ictu orti sunt tu-

Trita ex aceto, inquit Dioscorides.

Nn

moribus,etiam si ægre dissolui patiantur,& aurium cõtusionibus. Carnes E
earum aut sole aut cum thure & myrrha illitæ,cum uulnera alia,tum maxi
me quæ in neruis,etiam si cum contusione euenerint, conglutinant. Co-
κοχλίου μύξα. chlearum humor qui μύξα,id est,mucus uocatur,uel sola absque carne unà
cum thure,aloë,& myrrha,uel horum uno quopiã,uel omnibus simul usq;
ad cerati consistentiam,medicamentum fit,quod tenaciter adhæret, auri-
úmque tumores quibus mucosus humor inest,efficaciter exsiccat: frontiq;
Mucus. *Μύξα.* impositus oculorum fluxiones sistit.ubi uero muci copiã colligere uoles,
cochlearum carnem stilo pungito:ita nanque humoris plurimũ emittunt,
præsertim si nuper captæ fuerint.Idem humor palpebrarum pilos agglutinat.
Testem si descenderit cochlearum spuma illini uolunt. Cochleæ ustæ F
uehementer exsiccantis,& modice calfacientis sunt facultatis. Dysenteriæ
mirifice prosunt,ubi locus nondum putredinem senserit: quatuor scilicet
partibus cineris,adiecta piperis albi parte una, & duabus gallarum. Tollit
ex facie uitia cochlearum quæ latæ & minutæ passim inueniuntur,cũ mel-
le cinis.Et omnium quidem cochlearum cinis,inquit Plinius,spissat,calfa-
cit sinectica ui: & ideo causticis commiscetur,psorísque & lepris & lenti-
gini illinitur.Testæ cochlearũ omnium,ut author est Dioscorides, crema-
tæ excalfaciendi & urendi facultatem habent: purgant lepras, uitiligines,
dentésque,oculorum cicatrices emendant,& uitia cutis in facie (ἐφήλεις uo-
cant)albugines,ac uisus hebetudines,si unà cum carne sua ustæ tritæque il-
στρόμβος. *Turbo.* linantur. Strombos turbinésue sunt,qui modo aquatiles cochleas, modo 7
marinas uocent.Strombi,inquit Oribasius,duri sunt,concoctúque diffici-
les:& quo maiores,eò duriores euadunt. Cũ sinapi eduntur,& ex aceto: at G
uero strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitãt odore. Prosunt & car
diacis:strombi quoque carnes tritæ & in mulsi tribus heminis, pari modo
aquæ,aut si febres sunt ex aqua mulsa datæ proficiunt. 8

κόχλος. *Vmbilicus.* 1 κόχλους & κοχλίας,Theodorus nõnunquam umbilicos uertit:quasi sit umbilicus
genus quoddam testaceum aliud à cochleis:uti senrit etiã Massarius.uerum quòd umbilicus,quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit lib.5 histor.animaliũ, idẽ sit quod cochlea,
uidetur ex Athenæo.lib.2.Sed de κόχλῳ & κοχλίᾳ infra pluribus agetur. 2 Cochleæ,
Pẽtadactyles. &c.Theodorus κοχλίας hoc in loco umbilicos uertit. 3 πενταδάκτυλοι,uel pentada-
Melicẽbales, ctyles .His adduntur à Plinio meliceembales,uel melitembales. 4 Sunt & quos se-
uel Melitembales. silos. &c.Hæ forsitan sunt de quibus Plinius lib.30.Cochleæ ex his quæ gregatim fó-
lia sectantur. 5 Linusiæ,ab agro cui nomen Lino est iuxta Pityuntem.Hæc Hermo- H
laus. 6 Qui si coquendo,&c.Quonammodo coqui debeat cochlea condiríq;,dò-
cent Galenus & Oribasius. 7 Strombos turbinésue,&c. Cancellus qui turbinem
subit,inquit Aristoteles,oblongior est: τοῖς ἐν τοῖς στρόμβοις. Strombum alium esse à co-
chlea,uel ex Plinio manifestum est lib.32:Theodorus turbinem interpretatur. 8
κόχλος. κοχλίας. *Vmbilicus.* Confunduntur apud Græcos,uel ipsum Aristotelem,κόχλος & κοχλίας: fere tamẽ Aristoteli κόχλος umbilicum,id est,cochleam marinam significat: κοχλίας uero terrestrem
cochleam. κόχλος nonnunquam etiam generale est, ut Pausanias in Laconicis: κόχλους
ad purpuræ tincturam maxime idoneos ferunt Laconicæ maritima. Est apud Aristo-
κοκκάλιον. κόκκαλον. telem & κοκκάλιον:& Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) co-
chleæ genus,& ut uidetur terrestre genus testaceum,à limace diuersum. Abrotone, ut
Abrotone. *Limax.* Hermolao placet,limacis genus est:quanquã sunt qui locustam putent item qui apẽ,
alij qui piratã in eo uocabulo intelligant.Limacem Hesiodus φερέοικον uocauit, quasi
domiportã

A domiportam dixeris. In symposiis etiam proponi solitam quæstionem ludicram (γρῖφον uocant) de limace scribit Athenæus, ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. Ad cuius exemplum, ut uult Hermolaus, Cicero limacē ita finit, Terrigenā, herbigradā, domiportam, sanguine cassam. Teucer uero ita, Animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum

1 De muricum generibus, ut purpura, buccino, & reliquis.
Cap. CCXXXVII.

Concha turbinati generis purpura est, canaliculatim è testa procurrit illi rostrum, & canaliculi latus introrsus tabulatū seu læue est, quà pro- *Purpura. πορφύρα. Aliàs, caniculatim, & cuniculi.*
2 feratur lingua: prętetea clauata est ad turbinem usque, aculeis in orbem sceptenis fere. Totidem autem in testa clauiculæ reperiuntur orbes quot ha-
B bet purpura annos. Lingua purpuræ (quam promuscidem uocant) digito longior, firma & torosa est, duritia tanta ut tum conchulas, tum etiam sui generis testas perforare possit, qua & pascitur. Florem illum suum tingendis expetitum uestibus, inter papauer dictum & collū in candida uena continet, supra eam partem quam uentrem appellant, in quibusdam nigrum, in nonnullis rubidum: tingit hic pressus cum extrahitur, & inficit manum. *Aliàs, tabulatum.*
Quod ouum uocatur, semper habet purpura. Genera earum plura, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritum alga, uilissimū: utrisque melius Teniense in Tenei maris ora collectum. Est & quod calculosum uocatur, & dialutense aliud. Et nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectron Idæ promōtoria gignuntur. Ad Car- *Purpurarum genera.*
C teiam inueniri traduntur & purpuræ & buccinæ δεκακότυλοι, id est, quarum testæ decem cotularum sunt capaces: aliæ paruæ sunt, ut quas Euripus fert & Caria. Pelagiæ magnę scabræque sunt, paruæ ad litora & oras reperiuntur. Partes item aquiloniæ nigras, austrinæ rubras magna ex parte ferunt. Capiuntur, inquit Aristoteles, tempore uerno cum fauos extruunt: caniculæ tempore fere nullæ capiuntur: non enim tantisper pascuntur, sed se abscondunt & latent circiter triginta dies. Plinius capi eas post canis ortum, aut ante uernum tempus utilissimum censuit: quoniam cum fœtificauere fluxos habent succos. Fauificantes uerno tempore generant hyeme abeūte, eo quo diximus modo. celeri deinde incremento augentur, quippe quæ anno perfici possunt: uiuunt purpuræ annos circiter sex, uel cum plurimū *Pelagiæ, αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις.*
D septem: incrementum earum patet per orbes. Totidem enim, ut modo diximus, in testa clauiculæ reperiuntur orbes, quot habent purpuræ annos. Purpurarum caro, sicuti & cæterorum testatorum, dura est: ac proinde iis exhiberi solet, quibus ex malorum succorum copia cibus in uētriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum caro durior est quàm aliorū, succúmque gignit crassiorem, minus tamen glutinosum tenacémque: sed in earum partibus discrimen est. Quod collum nanque appellatur, præ duritie dentibus ægre conficitur, concoquitúrque difficulter, nec facile corrūpitur: parciorémque succum generat & stomacho gratum est. Partes uero inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera uocantur, molles sunt ac facilius *Purpuræ maiores duræ sunt, inquit Xenocrates.*
3 quàm colla conficiuntur: aluum mouent, & urinam sudorésque ac saliuam

cient. Harum frequentior usus choleram gignit. Proprium his atque sole- E
nibus hoc contingit, ut eorum iusculum cum coquũtur, crassius reddatur.
Purpuræ testa cremata exsiccandi uim possidet, dentes abstergit, carnem
excrescentem reprimit, ulceribus malignis conuenit: & ulceribus quoque
putridis si cum aceto aut posca aut uino mulso aut oxymelite imponatur.
Purpurarum opercula in oleo cocta capillorum defluuium sistit: cum ace-
to epota lienis tumorem comprimit: suffocationes quæ ab utero oriuntur,
Buccinum. suffitu prohibet, secundásque eiicit. Buccinum concha etiam turbinata & 3
κῆρυξ. in anfractum intorta est, sed quàm purpura minor (unde & à quibusdã fi-
Murex.
Purpuræ filius. lius purpuræ dicitur) ad similitudinem eius buccini quo sonus editur: un-
de & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Testa illi non est a-
culeis clauata quemadmodum purpuræ, sed scabra tamen. Et totidem etiã F
in clauiculæ testa reperientur orbes, quot habet buccinum annos. Promu-
scidem siue linguam habet, ut purpura, firmam & torosam, qua pascitur,
qua etiam testas perforare potest. Quod in eo ouum uocatur, semper con-
tinet, sed aliàs maius, aliàs minus. Ad muricatum purpureúmue colorem
etiam ut purpura exquiritur, sed buccinum per se damnatur, quoniã phu-
cum, id est, rubidi coloris splendorem, remittit. Buccinis etiam idem mo-
dus gignendi qui purpuris, tempúsque idem est: iis nanque & fauificare in
more est, & uere generantur hyeme abeunte. Latitant etiam canis exortu
circiter triginta dies: non nisi petris adhæret buccinum, circáque scopulos
legitur. Buccina lunæ incremento fiunt pleniora: æstate uero gracilescunt.
alendi facultate purpuræ simile buccinum est, uerum durius est. Quod in
his collum uocatur, aluum mouet, difficilius concoquitur: stomacho ido- G
neum est, nec facile corrumpitur & mediocriter alit. Ex sinapi conditur in
Suspecta hoc cibum, aut aceto, succo cyrenaico, aut pipere. Totum uero buccinum si u-
in loco uidētur nà cum papauere uocato coquitur, sistit potius aluum & sitim facit. Quod
Oribasij exem papauer appellatur ac parte inferiore reperitur, mollius est, & facile corrũ-
plaria. pitur. Oleum in quo decoctum fuerit uiuum buccinum, dolores sedat au-
ribus infusum. Buccinorum testa cremata non aliter atque purpurarum,
exsiccat egregie, & ut mordacitatis omnis expers, ulceribus malignis pro-
dest, & putridis quoque cum aceto aut uino mulso, aut oxymelite. Eadem
purpuris præstant concremata buccina (inquit Dioscorides) sed uehemen-
tius urunt. Si quis testam sale plenam fictili crudo comburat, dentifricio H
conuenit, ambustis utiliter illinitur, ubi solui medicamentum minime o-
portet: nam postea quàm ulcus cicatricem duxerit, sponte sua decidet. Mu
Colycia. ricum etiam generis sunt, quæ uocant Græci colycia: alij corychia uel cory
Corychia. phia, turbinata æque, sed minora multo, & oris halitum custodientia. Con
Coryphia. generum omnium, quęcũque scilicet turbinati sunt generis suauissima iu-
dicãtur coryphia. Suntque & ori & stomacho grata, aluúmque & urinam
cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copiosius alunt iurulenta, assa
uero dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more aluum strin-
git potius.

Murex. 1 De muricum. Murex & si unam speciem significet, scilicet buccinum, generale
tamen

A tamen est, ut recte admonet Hermolaus, sicuti & conchylium: purpuram enim com- *Conchylium.*
prehendit murex & alia, ut infrà uidebitur. Muricum cinis, inquit Plinius, dentifriciũ est. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierũ purgat cũ melle illitus, cutémque erugat, extendítque septenis diebus illitus, ita ut octauo, candido ouorum foueantur. 2 Est & apud Athenæum ἡδυπορφύρα, sed alia à purpura, uel sal- *Ἡδυπορφύρα.*
tem genus quoddam à purpura diuersum. 3 Buccinum & buccina etiam dicitur *Buccina.*
instrumentum illud quo sonus editur: cuius formam præclare descripsit Ouidius,

Caua buccina sumitur illi Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo.

De strabelo & nerite. Cap. CCXXXVIII.

1 Strabelus concha est purpuræ & buccino similis, cuius testa idonea no- *στράβηλος. ἀστράβηλος.*
tatur, ut ex ea sonus edatur. E turbinatorum genere nerites siue natex *Nerites. Natex.*
B est magnitudine exigua: testam habet læuem, amplam, rotũdam: forma il-
2 li buccinis proxima est, papauere tamen non nigro, ut illa, sed rubro. Testæ *Νηρείτης.*
3 adnexum corpus medium eius firmiter est. Pascuntur natices mari trãquillo, absolutæ saxis: at quoties flatus urgent, saxis adhærescũt more lepadum & aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem: nec sine tegmine dimoto adhærent, quod uelut operimentum sibi possident. Et modus hic idem est purpuris, buccinis & omnibus generis eiusdem. In saxis ad imam maris sedem adhærescens nascitur nerites: & eò maris ubi sordium uacuitas est & tranquillitas, uiget. Olfaciunt natices & audiũt, adeo ut fieri nõ posse aiũt, quin subterfugiant piscatores si uox proferatur. Concha est, quam Mutianus muricem esse arbitratur, latiorem purpura, neque aspero, neque rotun- *Murex.*
C do ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam uétis stetisse nauim portantem nuntios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, concháſq; quæ
4 id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Porro de conchis quæ ue- *Conchæ uene-*
5 neriæ dicuntur, ita refert Plinius, Nauigant ueneriæ, præbentésque conca- *riæ.*
uam sui partem & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant.

1 An idem sit strabelus cum echinophoro, uel echinophoro cochlea? de quo suprà inter cochleas. 2 Nerites siue natex. Νηρείτης καὶ ἀνηρείτης, καὶ ἀνάρτης apud Athe- *Ἀνηρείτης.*
næum, ut opinor. 3 Rotundam. Rotundiorem esse nerites testam quàm sit turbi- *Ἀνάρτης.*
nis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille cõcharum: hospes à turbinis testæ forma, qui turbinem subit quàm qui neritem. 4 Periandri histo- *Turbo.*
D ria quonam modo nobiles Corcyrensium pueros Sardas miserit exsecandos, habetur apud Herodotum lib. 3. 5 Nauigant ueneriæ, &c. In nonnullis codicibus habetur *Nerites.*
nauigant nerites, &c.

De echinis. Cap. CCXXXIX.

Echinus testaceorum omniũ maxime à natura munitus est: quippe cui *Ἐχῖνος.*
testa (quam habet in globum circumactam) undique spinis frequentibus circumuallata celetur: id quod soli inter testata peculiare est: atque hoc item peculiare echinis est, ut nullam intus carnem contineant: sed uice carnis nigra quædam circum ab ore fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Quod caput echini appellant & os, uersum in terram est: quod
1 uero ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habetur. Dentes quini

A De balano. Cap. CCXL. *Balanus.*

1 BAlanus aut glans nomē habet à similitudine glandium quercinarum. Βάλανος.
E genere est testatorum immobilium: testa leui. olfactū nullum habe- *Glans.*
re cernitur. Nascuntur balani circa rimas cauernásque saxorum. Carnem habent duram: in cibo laudantur præcipue qui iis nascuntur locis ubi marinæ admiscetur fluuiatilis aqua, saxis adhærentes: sunt nanque ij dulces & habitiores pleniorésque: copiosum præbent succū, quo & abunde nutriunt *Habitiores pleniorésque,* aluúmque mouent: ori stomachóque grati: teneriorem habent carnem, & *εὐ-* urinam ciunt. Decoctum quoque eorum aluum ciet epotum: quæ uero sa- *τρεφόμενοι.* xis non adhærescunt, acres sunt & medicamentosi, magísq; aluum perturB bant, sed urinam minus citāt. Hæc Xenocrates: Athenæus uero, A locis, inquit, discrimina sortiti sunt balani: quandoquidem in Ægypto optimi gignuntur & suauissimi: tenelli, oríque ac uentriculo grati: qui & succum & alimentum præstant copiosum, urinam atque aluum mouent: in aliis uero locis sapore inueniuntur magis salso.

1 Balanus, &c. Sphōdylus apud Galenum & Columellam: Plinius uero tāquam diuersa animalia enumerat. Est apud Paulū cōdylos concharum genus, forsitā idem. *Sphondylus.* *Condylos.*

De uniualuibus, ut de lepade & aure marina. Cap. CCXLI.

1 EX uniualuium genere lepas siue patella est, eorum scilicet quæ simplici λεπάς.
ualuula constant: singulari enim testa cōtinetur lepas, & ea quidē læui: λεπὰς ἀγρία.
altera uero eius pars superficiei detecta carnem ostentat. Saxis testa in dorC sum data adhæret: fitque alieno septo quodammodo biualuis, ut eo modo se concludendo tueatur. Os habet, & post os uentrem esse in hoc etiam genere patet: & illa præterea quæ oua uocantur: quod etiam papauer appellatur, in imo continetur. Excrementum quoque eius parte ima testæ excernitur, qua foramē in testa habetur. Gignitur lepas circa cauernas rimásque saxorum. Et quāuis saxis adhærendo uiuat, saxis tamen quandoque etiam absolui, in pastúmque ferri solet, alióque transire. Magna quidem ex parte, paruulæ gignuntur lepades: quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem æquant: maxime autem in Indico mari: ut & alia omnia inueniun-
2 tur. Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem, paucíque succi: elixę,
D condimento redduntur gratiores. Eiusdē generis cum lepade & aporrhais Ἀπῤῥαΐς.
3 est: & more lepadum saxis adhæret. Quæ ὦτα, id est, auriculæ dicuntur, sa- ὦτια.
4 xis adhærent. Hæc neque palato neque stomacho grata sunt: frixa tamen ὠτάρια.
eduntur: neque enim aliter placebunt: nutrimenti plurimum exhibēt, nec facile excernūtur. Circa Pharum insulam Alexandriæ uicinam multa pro-
5 ueniunt: in Illyrico uero & sinu Ionico gignuntur magna. Sūt & pholades φολάς.
apud Athenæum, quæ & nutriunt plurimum: sed uirus olent, prauíque succi sunt. *Patella.*

1 Aristoteles λεπάδα & λεπάδα ἀγρίαν appellat, & οὖς θαλάττιον. Theodorus patellam, patellam feram & aurem marinam. 2 Concoctu difficile, &c. εὐκατέργαστοι, in Athenæo, id est, concoctu faciles, sed forsitan menda est in exēplaribus, 3 Aporrhais, &c. Theodorus muricem interpretatur. 4 Quæ ὦτα, &c. Vti Antigonus Caristius *Patella fera.* *οὖς θαλάττιον.* *Auris marina.* *Murex.*

ὗς ἀφροδίτης. tradidit, ὗς ἀφροδίτης uocatur Æolice. 5 Videntur & φολάδες apud Athenæum ex E eodem esse genere cum his.

De biualuibus, & primo de ostreis. Cap. CCXLII.

ὄστρεον. Λιμόστρεον. ὀστρεῖον. *Ostreum.* *Ostrea.*

EBiualuium genere ostrea est, testa illi aspera scabráque crassioribus labris. 1 Quod ouum uocatur, non semper, sed uere habent ostreæ: mox enim tempore procedente, minuitur: demúmque totum prope aboletur: in cœnoso maxime limo gignuntur. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. gignūtur tamen in petrosis carentibúsque dulcium aquarum aduentu. Gignuntur etiam quandoq; & in fluuijs & paludibus stagnantibúsue locis. uerum optima sunt ostrea marina, quæ prope paludem aut fluuium nascuntur: maiora enim fiunt & dulciora, meliorísque succi. Quę uero ad litus aut inter saxa gignuntur ubi F deest limi aut aquæ dulcis copia, parua sunt, dura, & gustu amara atq; mordacia, ideóque neque in cibo grata. Grandescunt syderis quidem ratione maxime, ut diximus: sed priuatim circa initia æstatis, inquit Plinius, multo lacte prægnantia, atque ubi sol penetrat in uada. Hæc uidetur causa quare minora in quibusdam locis reperiuntur: opacitas enim prohibet incremētum: & in tristitia minus appetunt cibos. Vere, inquit Athenæus, & circa æstatis initia optima sunt plenáque & tumentia: atque unà cum dulcedine quadam marinū referūt saporē: stomacho quoq; grata sunt. Variant coloribus: rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa in Circeiis. Præcipua uero habentur in quacunque gente, spissa & saliua sua lubrica: crassitudine potius spectanda quàm latitudine: neque in luto capta neque G in arenosis, sed solido uado: spondylo breui atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Addūt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras: eóque argumento generosa interpretantur calliblephara appellantes. *Calliblephara.* Gaudent & peregrinatione, transferríque in ignotas aquas: sic Brūdusina in Auerno compasta, & suum retinere succū, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Discrimen etiam ostreorum fecere nationes & litora, sicuti & in aliorum aquatiliū generibus: ut & ostrea alibi atque aliubi meliora inuenirentur. 6 Sergius orata Lucrina nobilirabat ostrea, qui eorum uiuaria primus omnium inuenit, cum nondum Britannica seruiebāt litora. At Mutianus Cyzicena, maiora Lucrinis: dulciora Britannicis: pleniora Lucensibus, teneriora Istricis: candidiora Circeiensibus: sed his neque dulciora neque teneriora esse ulla, author est. In Indico mari H Alexandri rerum authores, pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos *Tridacna.* quidam tridacna appellauit: tantæ magnitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent. Est ostrei quoddam genus, quod pictoribus usui est: crassitudine plurimum excedit, & florem illum, non intra testam, sed foris habet: comperiri id genus locis Cariæ potissimum solet. Ostreorū dos in medicina in hoc loco tota dicetur: nec potest uideri satis dictum de his, cum palma mensarum diu iam tribuatur illis. Ostrea testatorum omnium mollissimam habent carnem, sed glutinosam, stomacho idonea sunt, minus nutriunt, magísque aluum cient. Et cum cætera omnia elixa dantur aut assa,

ostrea

A ostrea uel cruda mandi solent: quidam in sartagine frixis utuntur. Contra leporis marini uenena ostrea aduersantur. Ostrearum testæ crematæ uires habent buccinarum similes, nisi quòd minus crassarum sunt partium. Faciei sordes abstergunt, splendidos reddunt dentes. Elotæ, humida ulcera cauáque replent, atque ad cicatricem ducunt: excrescentem in ulceribus carnem reprimunt. Stomachnm, inquit Plinius, unice reficiunt ostrea, fastidiis medetur, molliunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulso, tenasmo qui sine ulceratione fit, liberant: uesicarum ulcera quoque repurgant: *Aliàs, urinæ di*
in conchis suis cocta, uti clausa uenerint, mire distillationibus prosunt. *stillationib.*
Testæ ostreorum cinis uuam sedat, & tonsillas admixto melle. Eodem mo-
B do parotidas, pauos, mammarúmque duritias, capitum ulcera ex aqua, cutémque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis: & dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudę si tundantur strumas sanant, & perniones pedum.

1 Ostrea, &c. ὄστρεον etiam quandoq; dicitur: quanquam ὄστρεον fere generale est omnia complectens quæ testa integuntur, ut satis explicat Galenus 11. lib. de simplic. medic. Et ὄστρειον quoque nonnunquam æque generale est ad omnia testata. Aliquando uero ea sola comprehendit, quæ sua natura immobilia sunt.

De chamis seu conchis. Cap. CCXLIII.

1 COncharum siue chamarum genera, chame trachæa, id est aspera: cha- *χάμη.*
me leios, id est lęuis. Glycymerides, uel, ut alij uolunt, glycyamerides, *κόγχη.*
& pelorides, biualues sunt, & generis uarietate inter se distantes, & figuræ *κόγχος. Chame.*
2 rotunditate. Chame trachæa (quæ & à nonnullis glycymarides dicitur) ab *Concha.*
C aliis generibus differt, quòd non solum aspera scabráque sit eius testa, sed *χάμη τραχεῖα.*
striata & quasi uirgulas quasdam prominentes habens per testæ longitudi- *κόγχη τραχεῖα.*
nem extensas. Caro illi intus maris salsuginem sapore refert, & duriuscula *χημίον μικρόν,*
est: &, ut Icesius tradit, mali succi, parúmque nutrit, & facile excernitur: ut
3 uero Diphilus, stomacho grata est. Ab hac differt chameleios, quod testam *χαμηλεῖα.*
habet lęuiorem, latiorem & pellucidam: carnémque intus suauiorem, quæ
concoctu facilis est, boníque succi, uberius alit, stomachóq; grata est. Huic *Glycymarides*
suauitate præfertur glycymarides: uerũ à peloride uincitur. Pelorides reli- *Chamæ glycya merides.*
quas magnitudine superant, sed glycimarides maiores sunt quàm pelori- *Pelorides,*
des. Glycymarides carnem habent duram, quæ non parum alimenti præ- *πελωρίδες.*
D stat: & trachæas succi bonitate superant, sed peloridibus inferiores sunt: u- *Chamæ pelorides.*
rinam magis cient glycymarides quàm pelorides. Emolliunt aluum pelorides. Discrimen his etiam ex loco est, (quanquam chamæ omnes locis arenosis sui ortus initia capiunt:) quæ enim in Dicearchia siue Puteolis, aut Lucrino lacu, aut circa Alexandriam nascuntur in paludibus, optimæ sunt. Quæ uero supra Diolcum & Pharon atque Pontem, quo Pharos Alexandriæ iungitur, oblongæ sunt glandium quercinarum instar, & hirtæ similiter atque fagorum glandes quos echinos uocant, & candidiores, carnéque *χημαί.*
intus duriore pariter & acriore. Chemas, sunt qui ita diuidunt, ut alia cha- *Χαμὴ βασιλική.*
4 me trachæa dicatur, alia basilica regiáue, quæ & pelorides dicitur. Quæ ba- *Pelorides.*
silicæ à nonnullis dicuntur, ab aliis peloriæ, inquit Diphilus, copiosum cre- *Peloriæ.*

ant alimentum, (præcipue quæ grandiores sunt) bonúmque gignunt suc- E
Chame. cum, & stomacho gratæ sunt, nec facile excernuntur. Chamæ cum coquũtur, duriores euadunt, & suaues si rite condiantur. Chamarum, inquit Dioscorides, in exigua aqua coctarum ius aluum ciet, id cum uino assumitur.

1 Chame, &c. χήμη, forsitan dicta ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι. 2 Chame trachæa. Mace- 5
κόρυκος. χρεῖος. γαλάδες. Concha. dones hanc κόρυκον, Attici uero χρεῖον dixere. 3 Ab hac differt chameleios, &c. Has, ni fallor, Aristoteles galadas uocauit, concham scilicet læui testa, an uero sui generis concha sit? 4 πελωρίδες ἀπὸ τοῦ πελώρου. 5 Conchæ nomen unam speciem significat, nempe chamen, ut apud Aristotelem lib. 4 histor. animalium: sed & priuatim chamen trachæam, ut lib. 5. & apud Oribasium lib. 2. Plinius conchas appellauit, non quæ testa adeo fragili clauduntur atque cochleæ, pectines, digiti: sed quæ firmiore, ut purpuræ, buccina, pinna. Concha & quibusdam non minus generale est quàm ostreum: continet enim omnia quæcunque testa intecta sunt. Nonnunquam etiam pro F
testa ipsa accipitur, ut Columella in horto, Implicitus conchæ limax: & Cicero libro secundo de natura deor. de pinna, Duabus patula conchis: &, comprimit conchas.

De mitulis siue musculis & tellinis. Cap. CCXLIIII.

Mitulus. Musculus. Μῦς, ὁ μύαξ. Mitulus qui & musculus è testaceorum biualuium genere est testas habens clusiles & reseratiles, lęuésque, labris tenuibus. Connectuntur 1
inter se mituli, fauificant & aceruantur muricum modo: nascuntur enim more ceparum, ut minores subinde oriantur iuxta principium. Viuunt in algosis, gratissimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id Ephesij, & qui in Ægypto inueniuntur, laudatissimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, colorémque rubrum. Iuba in iis uoluminibus quæ G
scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos marinos ternas heminas capere. Musculorum duæ sunt species: maiores qui salem 2
uirúsque resipiunt: ideóque gustui ingrati. Duri item sunt & concoctioni 3
renitentes, sanguinem procreant crassum, & pituitæ multum: & succum denique non adeo probum. Copiose alunt, uentrémque & urinam cient. Hi si assentur sitim uehementem excitant: si uero elixentur, & acrioribus quibusdam, ut sinapi nasturtióue condiantur, nõ adeo uirus resipiunt. Minores, rotundi magis sunt, & externis testarum partibus hirti, tenuiori- 4
búsque testis, carne & molliore & dulciore, bonique succi: uerum minus a- 5
Hæc Plinius non uni speciei, sed myacum, id est, mitulorum generi tribuit. lunt & urinam cient magis. Ora mandentium atque fauces acri mordacitate uexant, gulam arteriámque exasperant: tussim quoque siccam & rau- H
cedinem efficiunt, uocémque obtundunt. Deteriores sunt qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas gignũtur, iis qui in algosis proueniunt. Myaces, inquit Dioscorides, id est, mituli laudatissimi in Ponto: caro eorum ad 6
canis morsus utilissime imponitur. Crematis eundem buccinis effectum præbent: priuatímque plumbi in morem eloti, oculorum medicamentis cum melle utiles sunt: palpebrarum nanque crassitudinem & albugines, cæteráque quæ oculorum claritati officiunt, exterunt. Atque in aliis partibus sordida ulcera capitísque pustulas sanant. Qui circa Ephesum gignuntur μύες, id est mituli, inquit Athenęus, pectunculis meliores sunt: chamis tamẽ inferiores: urinam magis quàm aluum citant. Myacum ius, inquit Plinius,

traditur

A traditur aluum & uesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipémque minuere: itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus: item prodesse felli, pituitæque pulmonis iocineris splenísque uitiis, rheumatismis. Fauces tantum uexant, uocésque obtundunt. ulcera quæ serpant aut sint purganda sanát: item carcinomata. Cremati autem ut murices, & morsus canum hominúmque cũ melle, lepras, lentigines: cinis eorum potus emendat caligines. Gingiuarum & dentium uitia, eruptiones
7 pituitæ, & contra doricnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Tellinem à Romanis mitulum etiam uocari existimaûere nonnulli. Telli- Τελλίνη.
B nę circa Canopùm insulam in Canopico ostio sitam frequentes sunt: & lo- Μίτυλος.
cis arenosis gignuntur, & in litoribus quæ sæpe fluctibus agitantur. Quarũ Ξιφύδριον.
quæ tenuiores exilioréśque sunt, basilicas, hoc est, regias appellant. Quæ uero fluuiatiles, ut quæ in Ægypto & Nili superioribus partibus gignuntur, maiores sunt & succi pleniores dulcioréśque. In uere optimæ sunt tellinæ. Basilicæ tellinæ.
8 Recentes bonam faciunt aluum, sed præcipue ius earum: salsas uero tellinas ustas, adeo urentem efficere cinerem ferunt, ut si cum cedria mixtus instilletur, auulsos palpebrarum pilos renasci non patiatur.

1 Connectuntur inter se mituli, &c. Mituli, inquit Plinius, spõte naturæ in arenosis proueniunt. 2 Musculorũ species. Plinius ita: Degenerant myaces in duas species. 3 Hos Plinius mitulos, Oribasius myacas, Athenæus μύας σκιλλώδεις uocat, Μύες σκιλλώδεις.
& μύας in genere masculino, 4 Minores, &c. Hos Plinius myiscas, Oribasius & Athenæus, μύας in genere fœmineo appellant. 5 Molliore, ita Oribasius, & Athe- Μῦς. ὁ.
C næus. Plinius uero duriore carne esse scribit. 6 Hæc Plinius alteri myacum generi tribuit, nempe priori & quod maius diximus, mitulos uocat Plinius. 7 Tellinem, &c. Romæ circunferri narrat Hermolaus pusillas quasdam cõchulas: quas qui uendunt, tellinas prædicant, uulgaribus cõchis minores & leuiores, candidásque nec striatas: quas Veneti piscatores à capparis similitudine capparoculas appellant. 8 Quæ Dioscorides tellinis, eadem Plinius pectunculis attribuit: nec quicquam περὶ κτενῶν, id est, de pectunculis apud Dioscoridem habetur. Myisca, μῦς, ἡ. Mitulus.

De pinna. Cap. CCXLV.

Pinna concharum generis est, duabus grandibus patula conchis, scabris, nec tamen striatis, labris tenuibus: nunquam sine comite est, sed custodem intra se continet, aut squillam paruam, aut cancelllum, pinnotherem Pinna, πίννη.
D uocant & pinnophylacem: quo quidem custode priuata, perit breui tempore: neque enim absque mutua opera uiuere possunt. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi protinus: & ubi licentia audacia creuit, implent eam: hoc tempus speculatus index, morsu leui significat; tum admonita squillæ morsu pinna, comprimit conchas, & quicquid inclusit, exanimat, partémque socio tribuit. Na-
1 scitur pinna in limosis arenosisque locis ex bysso, id est, uillo siue lana quadam pinnali, subrecta, semper radice innititur, neque sedem unquam mutare solet, neque euulsa uiuere potest. Quod ouum uocatur, semper habet, sed aliàs maius, aliàs minus. Pinnæ copiosum præbent alimentum: uerum ægre & concoquuntur & digerũtur: urinam cient. Pinnæ optimæ sunt te-

Limosis herbosisq; πηλώδεσι. nellæ, plenæ carnosæ'ue, quæ in limosis herbosisque uadis gignuntur: & ubi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis ac uento carentibus: teneriores enim hic nascuntur, quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ uere & æstate capiuntur, aliis præstant: sunt enim & suauiores & pleniores. Quæ magnitudine media sunt, carnem quidem habent mollem, candidam ac dulcem: collum autem durum concoctu difficilem, corruptionique renitentem: collo nanque corpus reliquum facilius corrumpitur. Elixis assæ duriores euadunt, præsertim si uino fuerint aspersæ. Earum autem caro quæ in uino & aceto maceratæ sunt, mollior est, sed flatus generat. Pinnam esse concham illam celebrem in qua gignuntur margaritæ nonnulli prodidere. Theophrastus in eo libro qui de lapididibus inscribitur, non pinnam, sed pinnæ similem esse prodidit. Androsthenes uero, prorsus aliam, quæ apud Indos berberi dicitur. Hæc pectunculo forma similis est, sed neque striata ut pectunculus, neque ita aspera: neque duas ue luti auriculas habet, quemadmodum pectunculus, sed unicam. Chares Mitylenens, ostreo similem concham esse prodit, sed oblongã & crassam, carne intus ampla, candida & odorata. In nostro mari, inquit Plinius, reperiri solebant margaritæ: crebrius circa Bosphorum Thracium, rufę ac paruę in conchis quas myas appellant. at in Acarnania quæ uocatur, pinna gignit. Quo apparet nõ uno genere conchæ nasci: nam & Iuba tradit Arabicis cõcham esse similem pectini infecto, hirsutã echinorum modo: ipsum unionem in carne ipsa esse grandini similem. Indicus maxime has mittit oceanus. In Britãnia quoque paruas atque decolores nasci certum est. Præcipue autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri.

E (beside "ubi mari dulcis")

Concha margaritifera. (beside "tus generat")

F (beside "scribitur")

Berberi, βέρβερι. (beside "ro, prorsus aliam")

2 (beside "nem in carne ipsa")

G (beside "nus. In Britãnia")

1 Ex bisso. ita legit Theodorus apud Aristotelem. sicuti etiam nostra habẽt exemplaria Græca. uerum Athenæus, ἐκ τοῦ βυθοῦ habet, id est, ex profundo. 2 Quo pacto in concha & generetur, & incrementum capiat margarita, uariæ sunt authorũ sententiæ, ut uidere est apud Plinium & Athenæum & Solinum.

De pectunculo. Cap. CCXLVI.

Pectunculus. Pecten. κτείς PEctunculus testacei generis biualuis est, testas habens fragiliores, scabras, & quasi uirgulis quibusdam striatas. & reseratiles, ut quæ altero latere nodo ligantur. Binas in testis ueluti auriculas habet. Id quod ouum uocatur, non semper, sed uere continet: mox tempore procedente minuitur: demúmque totum aboletur. Pectunculi inueniuntur & nigricantes, & albi, & rufi. Nigricantes alij præferunt, ut cãdidos alij: sed squalore trahunt rufum colorem: & locis quibusdam etiam defecerunt propter siccitates. locis arenosis sui ortus initia capiunt: celeri incremento augẽtur: quippe qui anno perfici possint. Latent aliquandiu in arena. Latent fere & circa canis ortum, & magnis frigoribus: pectines admoto digito dehiscunt, mox comprimunt ut cernentes. De ferramento quo capiuntur sæpe exiliunt, ita ut uolare uideantur. Plinius, extra aquam, inquit, uolitant sagittæ modo. Qui candidi sunt atque lati, dulciores habẽtur: sed candidi: duri: rufi, uirosi: uarij, mediocres sunt. Hæc Xenocrates: Sed candidi molliores sunt Diphilo authore: neque uirosum quippiam habent, & aluum citant. Ex nigris autẽ

H (beside "tur: demúmque")

6 (beside "cis arenosis")

& rufis

A & rufis maiores,atque uerni ſapore ſunt iucundo.Pectunculi omnes facilè
concoquũtur,ſtomachóq; & uentri grati ſunt, ſi cimino & pipere condiã-
tur.Pectunculi eò præſtantiores ſunt quo maiores,teſtáque magis cõcaua,
& colore nigriores.Vere optimi ſunt & æſtate: atque his potiſſimum tem
poribus augentur pleniorésque fiunt:ſed pro lunari poteſtate maxime. Cæ
teris præſtant & magnitudine & ſucci probitate,quę Mitylenæ capiuntur.
Numeroſos fert Pontus,ſed exiles,& qui non temere in magnitudinẽ cre-
ſcunt.Pectunculi alimentum uberius corpori exhibent quàm chamæ: ſed
ſuccum & deteriorem procreant,& qui non tam facilè aluum faciat. Con
coctionem facilius admittunt quàm oſtreæ.Sapore ſunt dulciore:at nimiã
B illam dulcedinem per cocturam exuunt. Aluum magis mouent iurulenti
aſſis:& quo magis aſſentur,eò minus ſucci cõgeniti erit reliquum, minúſ-
que aluum tentabunt:ſi in ſuis teſtis aſſentur, magis nutrient. Pectunculi
in cibo urinam cient: & ea quæ circa ueſicam ſunt, ulcera uel ſordida iu-
uant,etiam ſi eſcaram contraxerint. Purgatur ueſica,inquit Plinius, pecti-
num cibo.Pectunculi ſalſi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles euul-
ſos cohibent.

De dactylis ſiue unguibus,& pernis. Cap. CCXLVII.

COncharum è genere ſunt dactyli unguéſue ab humanorum unguium *Dactylus.*
ſimilitudine appellati. binis clauditur unguis ualuibus leuibus, fragi- *Δάκτυλος.*
libúſque,uerum utroque latere connexis.Exigua corporis parte extat:reli- *ὄνυξ.*
C quo autem toto corpore,perinde ac in cubili occulitur.Ad ſtrepitũ ſe ſub- *Vnguis.* *Σωλήν.*
trahit,inferiúſque ſubſidit,quoties ferramẽtum ſentiat. Permanet immo-
bilis in locis arenoſis,nulla innixus radice:qui ſi è teſta euellatur,uiuere ne-
quit.Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant:fœminas onychas, mares *Donax.*
liuidas quaſdam ceu uirgas in teſta cõtinent, colorémque habent cæleſtẽ. *Aulos.* *ὄνυξ.*
Dulciores fœminę ſunt,& unicolores:urinam mares mouẽt,calculoſos iu-
uant,& quicunque aliàs difficulter urinã reddunt. Dactylis natura, inquit
Plinius,in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere: & quãto magis hu
morem habeant,lucere etiam in ore mandentium:lucere in manibus, atq;
etiam in ſolo atque ueſte decidentibus guttis.proprium hoc ſolenibus atq;
purpuris eſt,quòd cũ in iuſculo coquuntur,id craſſius reddant.Copioſum,
D ſed malum ſuccum procreant ſolenes & glutinoſum . Innocui maxime ſi
cum ſale edantur & aceto nam cum oleo & ſale deteriores ſunt. Quo grã-
1 diores eò præſtantiores ſunt,uigent æſtate maxime. Conchę longę carnes, *Cõcha longa.*
inquit Plinius,ex mulſo potæ cũ aquæ pari modo iocineris doloribus pro-
ſunt:aut ſi febres ſint,ex aqua mulſa.Pernæ concharum generis circa Pon- *Perna.*
tias inſulas frequentiſſimæ.Stant ueluti ſuillo crure longo in arena defixæ,
hiantéſque quà limpitudo eſt,pedali non minus ſpatio uenantur . Dentes
in circuitu marginum habẽt pectinatim ſpiſſatos,intus pro ſpondylo grã-
dis caro eſt.Teſtatorum genera hæc traduntur.

1 Conchæ longæ carnes,&c. Digitos,ut ego ſane arbitror,conchas longas uoca-
uit Plinius.

De zoophytis, & primo de tethyis uertibulísue. E
Cap. CCXLVIII.

Zoophyta. SVnt animalia quædã exclusa omnino iis quæ in genera diuisimus: quæ
scilicet ancipiti natura sunt: neque enim in iis perfectũ animal est, neq;
planta. Quæ enim holothuria uocantur atque pulmones & plura eiusmo-
di, alia in mari, parum à plantis differunt sua ipsa absolutione: uiuunt enim
τήθυον. sine ullo manifesto sensu perinde ac plantæ absolutæ. In his tethya parum 1
τῆθος. sua natura à plantis differunt, ut uideantur plantæ quæpiam marinæ, aut
Tethos. fungi. propius tamen ad animalium naturam accedunt quàm spongia. In
Tethyon. hoc certe cum plantis conuenit: quia non nisi adhærendo uiuit. sed cum a-
Tethea. liquid habeat carnis, sensum aliquem habere uideri potest: sed olfactum ta F
men minime habere cernitur. Inter testata, tethya peculiarem sortita sunt
naturam: his enim solis corpus totum tegumento includitur, nequaquam 2
striato, sed leui: cuius durities inter testam & coriũ est, adeo ut modo præ-
duri bubuli tergoris secetur. Adhæret id genus saxis sua testa: duóque sepo-
sita inter se foramina exigua admodum habet, & uisum uix patientia, qui-
bus humorem cibo accommodatum accipit: & quantum humoris rema-
neat, reddit: alterum scilicet & quasi os sit, alterum uero ueluti excrementi
ostium: excrementum enim in eo nullum spectatur manifestum, quale in
cæteris ostreis uel echineum, uel quod appellant papauer cõtinetur: sed ne-
que quod ouum appellatur, in eo ullo tempore minuitur aperte aut auge-
tur. Dissecto, primum membrana carnosum ambiens partem ostenditur,
qua uertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamẽ
sui generis eadem. Adhæret caro hæc utroque ex latete membranæ circũ- G
danti & corio: & qua adhæret, arctius utranque in partem est tethyon, ui-
delicet ad meatus illos duos, quorũ alter crassior, alter tenuior est. Cauum
intus utrinque exiguo quodam interueniente continuo, in quo uitæ prin-
cipiũ continetur: humórq; in altero cauo consistere solitus est. Tota corpo
ris eorum natura carnosa est. nam pars alia quę uel instrumentalis uel sen-
sualis sit, nulla omnino percipitur: color tethyis aut pallidus aut rubidus
est. Tangentium manus qualitate quadam ita afficiuntur, ut uix elui pos-
sit. Generantur in rimis aut cauernis saxorum, maxime uero in cœno, &
litoribus quæ phyco algáue marina abundent. Inueniũtur & in musco ma 3
rino, aut aliis in herbis foliísue marinis. Præstantissima in Smyrna Asię: in H
Ægypto nulla inueniuntur. plurimum dant alimenti, renibus prosunt
& stomachicis, tenasmúmque patientibus atque ischiadicis. Lateris dolo- 4
res leniunt tethya similia ostreæ in cibo sumpta: torminibus & inflationi-
bus succurrunt: cachecticis quorum corpus macie conficitur, tethya utilia
sunt cum ruta ac melle.

Vertibulum. 1 In his tethya, &c. Theodorus modo uertibulum uertit, modo callus. 2 Hęc
Callus. (ut zoophyta alia) inter testacea numerat Aristoteles, non quòd testa includuntur si-
licea: sed (ut equidem arbitror) quia minimum habent & sensus & motus, quemad-
modum testata. Prætetea nihil duri intra se continent, quod aut osseum aut cartilagi-
neum sit, sed mollia penitus sunt: ortúsq; sui initia à limo solo habent ut testacea: ideó-
que testaris natura similima. Et quidem Plinius tethya ostreæ similia dixit. 3 In-
ueniuntur

A ueniuntur & in musco marino,&c. Inueniuntur tethya, inquit Plinius, in foliis marinis sugentia, fungorum uerius generis quàm piscium. 4 Tenasmúmque patientibus,&c. Eadem & tenasmum dissoluunt, renúmque uitia, inquit Plinius.

De holothurio, stella, & pulmone marino. Cap. CCXLIX.

1 QVæ holothuria uocantur, non ut tethya adhærendo, sed absoluta uiuunt: mouere tamen se nequeunt, sicuti nec ostrea. uiuunt quidē sine ullo sensu, perinde ut plantæ absolutæ (ut epipetron): ut eadem fere sit natura quæ fruticibus, à quibus parum differunt, sua scilicet absolutione. Quę stella uocatur, neque animal perfectum, neque planta, sed ambigit atque ancipiti est natura, quemadmodum & urtica. Forma eius stel- *Holothuria.* *Stella, Ἀστήρ.*
B lis quæ pinguntur, similis est. Parua admodum caro est illi intus, extra du-
2 riore callo. Conchas aggressa eas exugit, omnémq; cibum statim peragit: adeóque natura calida est, inquit Aristoteles, ut omnia in mari cōtacta decoquat & adurat. Draconis marini scorpionúmque ictus carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia uenena uel potu uel ictu uel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum
3 efficacissimus habetur. Inter hæc & pulmo naturam habet pene fruticis: sponte enim prouenit, uiuítque absque ullo sensu: non tamen adhærendo, sed absolutus, perinde ac planta absoluta. Pulmo marinus recens, tritus atque illitus, podagris pernionibúsque auxiliatur: aiúntque pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis prodesse epotum. Pulmonis marini cinis adalligatus egregie mulierum profluuia purgat. *Pulmo. πνεύμων. πνεύμων θαλάσσιος.* *Pulmo marinus.*

C 1 Quæ holothuria,&c. Tubera uocat Theodorus. 2 Conchas aggressa eas exugit. Quánā utatur astutia in exugendis ostreis, legas apud Oppianum. 3 Inter hæc,&c. Halipleumon, ni fallor, est apud Plinium lib. 32. *Tubera.* *Halipleumon.*

De urtica. Cap. CCL.

VRtica item ancipiti natura est, ambigens & plantæ & animali. Nulla huic testa, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: urtica etenim ipsa quasi interna ostrearum caro esse uidetur. Sentit & manum admotam corripit adhærescítq;, perinde ac polypus suis brachiis. Atque dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat, inquit Plinius, & contrahitur. Os medio in corpore cōtinet: hoc in maioribus urticis euidētius est: & de saxo *Vrtica, Ἀκαλήφη, κνίδη.*
D quasi de testa uiuit: & si forte in eam inciderint pisciculi, eos excipit, retinétque: atque in hunc modū deuorat quæcunque nacta est esculenta. Hæc Aristoteles. Plinius, Contrahit urtica se, inquit, quammaxime rigens, ac prænatante pisciculo frondē suam spargit: (carnosæ nanque frondis his natura) complecténsque deuorat: aliàs marcenti similis, & iactari se passa algæ uice, contactos pisces attritúque petræ scalpentes pruritum inuadit. Excrementum nullum in urtica esse conspicitur: sed in hac re similis stirpibus est. Maiores tamen meatum, ut ostreæ, quo excrementum secedat, tenuem scilicet fistulam habēt parte superiore. urtica enim ipsa, uti modo diximus, quasi interna ostrearum caro esse uidetur: saxo uero utitur perinde ut testa: saxo enim adhærere more nōnullorum testa intectorum solet urtica: & ta- *Locus hic Aristotelis mihi quidem suspectus est: neque sane uetus interpres cū exēplaribus nostris Græcis cōuenit.*

men quoties libeat absolui, absolutúmque uagari quoddam urticarum genus notatum est, quod & echinos & pectunculos in quos offenderit, corrodit. Quæ enim in cauis sinuosisque adhærent, nunquam à saxis absoluuntur: quæ uero in saxorum planis marginibus uiuunt, absolutæ sedibus uagantur. Duplex genus percipitur urticarum: alterum corpore paruo, quod cibo aptum est: alterum maiusculo duróq;, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni scimus. Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigidiuscula: quamobrem per id tempus capiuntur, cibóque idoneę sunt. At æstate deteriores fiunt: præmadent enim & marcent, ut si tetigeris, facile discerpantur atque dispereant. Denique nulla tantisper euelli integra potest: ac æstus impatientia, saxa subire interius solent. Vrticis idem gignendi modus est, atque iis quæ testa includuntur. Mordent urticæ non ore, sed tactu totius corporis: uis enim in his pruritu mordax, eadémque quæ terrestris urticæ. Vrtica (ut author est Diphilus) & uentri & stomacho grata est, aluum atque urinam ciet, parciúsque nutrit: ut uero Xenocrates tradit, urticæ gustui suaues, sed stomacho admodum ingratæ sunt. Assæ elixis ad aluũ mouendam magis idoneæ: quæ lapillis adhærent, urinam magis cient: quę passo aut uino mulso condiuntur, facile concoquuntur, aluúmque mouẽt: quæ autem coquuntur in passo unà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluúmque cient: sed uentrem replent, & difficulter in uentriculo conficiuntur. Vrticam marinam in uino potam calculosis prodesse aiunt. In oleo coquuntur urticæ: quo ne pili renascuntur, nonnulli sunt usi.

E F

De spongia. Cap. CCLI.

G

Spongia. σπόγγος.

SPongia nullam habet carnem, sed similis omnino plantis est: præsertim cum adhærendo tantum uiuere possit, absoluta uero minime. At paruũ aliquod discrimen est. Spongia nanque sensum aliquem habere creditur, argumento quòd multo difficilius abstrahuntur, nisi clanculum agatur, ut aiunt. Præterea ad auulsoris accessum contrahũtur, ita ut euelli difficile sit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestásque urget. Plinius, Spongiam, inquit, animal esse docuimus, cruore petris inhærente. Aliqui narrãt & auditu regi eas, contrahíque ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi & saniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ præferunt cæteris: nec usquam diutius durare spiritum medici affirmant: sic & prodesse corporibus, quia nostrũ suo misceant: & ideo magis recẽtes magísque humidas, sed minus in calida aqua, minúsque unctas, aut unctis corporibus impositas: & spissas minus adhærescere. Oppianus quoque tradit, à spongiis euulsis distillare saniem, quæ si spongiatoris forte naribus adhæreat, sępissime hominem suffocat. In saxorum rimis & cauernis oriuntur spongiæ, non aliter atque ea quæ testis intecta sunt. Aluntur conchis, pisce, limo. Et uiuere spongias esca manifesto conchæ in his repertæ ostendunt: & aperiẽdo claudendóque pisciculos capit spongia. aperit autem antequam ingrediantur: claudit & contrahit cũ ingressi sunt. Adhærẽt nec parte una nec toto: (intersunt enim fistulæ quædam

H

dam

A dam inanes) sed pluribus passim particulis hæsitāt,& quasi membrana extenta subesse radicibus earum uidetur. Superne autem cæteri meatus concreti propemodum latent. At uero inferne quaterni aut quini patent, per quas pasci existimantur. Color illotis uiuísque nigricans est: candidæ autē cura fiunt. *Quonammodo candidi fiāt docent Plinius & Dioscorides.* Spongiarum tria genera accipimus: sunt nanque aliæ raræ, aliæ spissæ, aliæ quas nominant achilleas. In genere illo spisso quæ prædura sunt atque asperæ, hirci nomine tragi nuncupantur: minus spissum & mollius manos. Tertium quod achilleum uocatur tenuissimum & spississimum & *τράγος,*
2 ualidissimum est. Genus hoc inuentu perquàm rarum est. Ex hoc penicilli. *Tragus,*
3 Mollissimum uero genus spongiarum penicilli. Trogus author est penicil- *Μανός.*
los mollissimos circa Lyciam nasci in alto, unde ablatæ sunt spongiæ. Si e- *Manos. Achillea spōgia.*
B nim euenerit forte ut spongia cum euellitur, abrumpatur: residuo item nascitur & completur. Magnitudine amplissima sunt solutæ illæ & raræ spōgiæ: *Penicillus.* sed mollissimæ spissæ & tenuissimæ, quæ scilicet altis tranquillísque nascuntur gurgitibus: flatus enim ac tempestates, spongias quoque ut cætera altilia, reddunt duriores, & incremētum impediunt. Genus item aliud est, quod nomē aplysias inde accepit, quòd elui non possit: habet hoc amplio- *Aplysia.*
res illos meatus, sed reliquo corpore densum est: nihilo tamē densius quàm quæ ante numerauimus genera, quanquam lentius est, & ex toto pulmoni *τὸ σωόλον*
similis: pessimum omnium hoc genus est. Sensum id genus habere diúque *πλευμονῶδες.*
uiuere inter omnes præcipue conuenit: cognosci præ cæteris spongiis eò facile potest documento, quòd cum illæ albicent, limo inter lauandum subsi
C dente, id semper nigrorem ostendit. Quidam spongias ita distinguunt, alias ex his mares existimauere tenui fistula spissioréśque: quarum quæ duriores sunt, tragos appellant: alias fœminas, maioribus fistulis ac perpetuis. *Tragus.* Medici inscitia quadam ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodiacásque, ad fouendum molliores. Nunc autē mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Spongia noua non sicut lana aut linamentum materia duntaxat est, qua applicantur medicamenta ad irrigationes idonea, sed & manifeste desiccat, uulneráque enæma conglutinat (si noua sit, & maris odorem adhuc referat) si eam cum aqua aut uino aut posca pro corporis ratione imponas. Quòd si uetus sit, & maris odorem amiserit, non æque desiccat: immo inutilē esse sentit Dioscorides.
D Mollissimum genus earum penicilli oculorum tumores leuant ex mulso impositi: item abstergendæ lippitudini utilissimi. Imponūtur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cętero recētes discutiunt, molliunt, mitigant: ueteres conglutinant uulnera, inquit Plinius. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, operiēda à fotu dum aliud imponatur: ulcera quoque humida & senilia impositæ siccant. Fracturæ & uulnera spongiis utilissime fouentur: sanguis rapitur in secando, ut curario perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida: ex aqua uero cælesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluxione occulta laborantibus quæ discutienda sit: &

iis, quæ apostemata uocãt, melle decocto perũctis. Item articulis aliàs aceto salso madidæ, aliàs è posca, in uulnerũ curatione & succidæ lanæ uicem implent. Differẽtia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coercent, rapiũtq; uitia ulcerum. Circunligantur & hydropicis siccæ, uel ex aqua tepida posca-ue. Imponuntur & iis morbis quos uaporari oporteat, feruenti ex aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosũt, & in febri contra nimios ardores. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto: imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiose operiãt. Liuorem ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius murata tollunt: testium tumorem dolorémq; ex posca. Songia usta acris est, uímq; habet digerẽdi. Cum bitumine aut pice cremata, sanguinis eruptiones in uulneribus cohibet, præsertim si feruens apponatur. Aliqui raras tantũ ad hoc cum pice urunt: & oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabricias genarum excrescẽtésque carnes, & quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere: utilius in eo usu lauare cinerem. E F

1 Quod multo difficilius, &c. Quanta cum difficultate, quantóque periculo colliguntur spongiæ: & quibus modis auelluntur, ostendit Oppianus lib. 5 de piscibus. 2 Tenuissimum, λεπτότατον: fortasse (minimum) uerti potuisset: quanquam Plinius tenue etiam dixit, uel intelligitur tenuissimũ, id est, tenuibus fistulis, ut legitur apud Dioscoridem λεπτόφυτον. 3 Ex hoc penicilli. Ex hoc spongiarum genere fiebant penicilli uulnerarij, quibus scilicet uulnera ulceráue stipabant abstergebántque, ut clarissime explicat Plautus in Rudente, Ego iam te hic itidem, quasi penicillus nouus exugere solet, ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi est. G

Epilogus seu caput CCLII.

PRæter hæc quæ diximus animalia, sunt purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda quàm animalibus. Chrysippus quoque philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis: quod esset animal, nec ipse descripsit, nec nos inuenimus qui nouisset. Herpes quoque animal à Græcis uocatur quo præcipue sanantur quæcũq; serpunt. Protogeustę animalia sunt Indica, quæ gustũ habẽt acutissimum. τειχοβρῶτες animalculum quod setas uillósue concutiat. Hæc dũtaxat nominauere authores sicuti & sirulugũ, quod nec quale esset animal, nec ubi nasceretur, tradiderunt. Et Euphorion in commentariis scriptum reliquit, in Samo bestias olim fuisse feras maxima magnitudine nomine neades, quarum sola uoce terra discederet: earum ossa maxima, uel sua ætate extitisse. Sunt etiam in mari nonnulla animalia effigie insolenti & sui generis: quæ quoniam inuentu rara sint, constitui in genus non possunt. Iam enim piscatores uidisse se retulerunt quædam trabunculis proxima, pullo colore, tereti figura, pari ex toto crassamento. Item alia scutorum effigie, colore rubeo, pinnulis crebris. Ad hæc alia quæ genitale uiri imitarentur, tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium. In magnis etiam imbribus multa apparent animalium genera, quę ante uel nunquam uel raro uisa fuerint. His igitur mihi satis admonuisse saltẽ uideor, quæ de H

Phryganion. *Herpes.* *Protegeustæ.* *Τειχοβρῶτες.* *Sirulugus.* *Neades.*

animalium

A nimalium differentiis ab Aristotele, Dioscoride, Plinio, Galeno, aliísque ueterum multis sunt dicta. neque enim omnia in hunc librum transferenda censui, quæ ab illis accuratissime sunt scripta. Tantum uero de singulis solum dixi, quantum legenteis ad antiquorum euoluenda scripta, nisi sint omnino rudes aut auersi, excitet: ac quo facilius cum his uersentur, auxiliũ præstet

1 Ad hæc alia quæ genitale. Est piscis nomen, inquit Hermolaus, ædoeon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis halesurion græce dictum. Quanquam halesurion sunt qui pro callyonimo pisce capiunt. αἰδοῖον quoque θαλάσσιον, κολυβδαίνας uocauit Epicharmus, ut Nicander tradidit.

Aedoeon. αἰδοῖον θαλάσσιον. *Genitale marinum.* *Halesurion.* κολυβδαίνα.

τέλος σὺν θεῷ.

IMPRIMEBAT MICHAEL
Vascosanus Lutetiæ Parisiorum,
Ann. M. D. LI.

ANIMALIVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR NOMENCLATVRAE ET INDEX.

C

FINIS.

PARTIVM ANIMALIVM, NECNON aliorum quorundam, ex quibus constituuntur eorum animalium differentiæ, Index.

A

B

Fol.1.pag.2.in margine uersiculo 8.lege ἀδιάτροφα. f.2.uers.6.malitiose. uers.22.hirudines. ibi. in marg. uer.4.ἀλλόχροα. fol.2.b.li.8.cibi.l.13. alia. l.23.præterea in aquatilium genere quæ. fol.4.b.l.2.uno uocatur.li.9.φάρυγξ.li.11.μεσόφρυον etiã μετώπιον dixere.li.16.ἐντερίχθυα τα.li.49. uocantur ἧπαρ. fol 5.li.8.πλάτυσμα. γένος. & l.20.ἀμφώδοντες.l.22.σταφυλή.li.31.larynx. fol.5.b.li.6.μασχάλη.li.13.sub alis. fol.6.li.26. μυῶν. li.44.ἰξύς. li.49. ἐπιγουνίς.ibi.b.lin.29.περίνεος. fol.7.li.47.anterior a.fo.10.li.25.carnosum. fo.11.li.34.Ac. pa.2.li.10.peruium. lin.34.κοιλὸς. fo.12.lin.16.sanguinis.lin.23.quam. pag.2.lin.21.passim. fo.13.πολυμορφον in marg.li.33.ζυγοειδὴς. fol.14.lin.19.μασχαλιστῆρ. li.33.eas.p.2.li.28.recuruata.f.15.b. li.9.per. fo.16.li.23.ex recto. fo.17.li.39.αὐχένα.pag.2.lin.40.ἐπιπλόον. fo.18.li.27.femine. fo.20.li.3.Casein,τυρός.lin.31.atram.fo.21.li.11.easdem.pa.2.li.36 calore. fo.22.li.19.lacertos. fo.24.lin.5.fœminam.pag.2.li.21.ἰχθύωνες.fo.25.b.li.10.sanguinis .fo..26.b.33.præcinctum.lin.39 multores. fo.28.li.8.imitantur. fo.30.li.23.caro. fo.31.li.13.pectunculo.fo.40.li.21.crassum.fo.43 li.21.succa. fo.45.li.7.pauos.fo.52.li.1.pauos.fo.80.li.2.Serpentibus.fo.83.li 20.grandinem.fo.93.li.40.δρυόφυτες.alias δρυόφυτες.fo.98.li.17.abdidit. fo.100.li.28.silice. fo.102.li.4.magnitudines.li.31.adualitrare. fo.115.lin.9.in marg.τεύγων. fo.118.li.41.segnior. fo.123.lin.40.dele longius. fol. 126.li.41.officio.fo.134.li.43.potantium. fo.140 li.17.uocantur fo.149.li 34.Trebius Niger.fo.166.li.36.Clazomenen.fo.167.li.2.optimus.li.22. hamis. fo.170.li.17.Gobio. fo.175.li.25.præcinctu.li.31.32.eadem acrius pungunt. fo.179.li.24.quo fauos. fo.183.li.17.hoc,& fo. fo.187 li.1.agrestis uocatur.lin.ulti.folii. fo.189.li.36.capriphces. fo.191.in marg. κυλλοστέα. fo.192.li.23.canina fronte. fo.193.li.1.Coo. fo.194.li.27.sensum ad proportionem.fo.195.li.21.sitiesibarim.fo.196.li.3.Alcmæonem. fo.197.li.18.a nostra. fo.203.li.10 olfactus sensu. fo.205.li.2.subiacent. fo.210.li. 7.omnium hoc.pag.2.li.3.in balearibus insulis. fo.211.li.2.colis. fo.217.li.22.carnosum. fo.219.li.15.spongia usta.

